ANGELI

POLITIANI OPERVM TOMVS PRImus: *Epiſtolarum lib.* XII. & *Miſcellaneorum Centuriam unam complectens.*

S. Blasij Mótis Citorij

SEBASTIANVS GRYPHIVS GERMANVS EXCVDEBAT LVGDVNI
ANNO M. D. XXVIII.

SEBASTIANVS GRYPHIVS
Lectori S.

QVVM VERA *emendate loquendi facultas non melius aliunde, nec citius perfectiusue paretur (ut* D. ERASMVS *nostræ ætatis unicus* Apollo, *testatur) quàm cum ex castigate loquentiũ colloquio, cõuictuq;, tum ex eloquẽtium autorum aßidua lectione:* Rursum Barbaries è scabrosis illis, spinosis, ac cõclamatis authoribus cõtrahatur: Fit, ut inueniãtur qui perpetuũ quinquennium in Ciceronis elucubrationibus lectitãdis cõtriuerint: uti eius uiuos, mellitos, latẽtesq; eloquẽtiæ aculeos assequi possent: nec id infeliciter admodũ cessit. Eò & nos hũc Barbariei strenuũ oppugnatorẽ, in enchiridij formã contractũ, his formulis minutioribus excudimus: ut & ab his quibus res est angusta domi, minoris cõparari, & ab oĩbus nocturna uersari manu, uersari diurna cõmodius poßit. ANGELVS *hic est, politißimus ille* Politianus, *quẽ* Medica *familia & fouit benigne, & religiose coluit,* Hermolaus Barbarus, *Picus* Mirandula, *alijq; cõplures doctißimi uiri tot, tantisq; celebrarunt encomijs.* Eum non mutilũ, mendosum, deprauatumue: sed integrum, emaculatũ, emendatumq; damus. Adiecta Græcorum interpretatione: Iacobo Tußano, uiro in utraq; lingua doctißimo, autore: simulac Indice & adnotatiunculis, uocabula & res insigniores breuibus indicãtibus. Tuæ nunc erunt partes, Lector amice, Politianũ tuum obuijs amplecti ulnis, è quo non parũ tum eloquẽtiæ tum eruditionis, si aßiduo legas, assequeris. Cuius laudes data opera prætereo: quum id à doctißimis plerisq; sit factitatum. Id solum admonuisse contentus, Si doctus aliquando adscribi desideras, hunc tibi legendum. Vale.

VOCABVLORVM AC RERVM INSIGNIVM, *primi huius Tomi Index.*

A.

Cerialia

Eiusdem

Ouis

Præquàm

Talentum

CATALOGVS EOrum, qui in hoc opere scribunt epistolas.

In Primo epistolarum libro,
Angelus Politianus.
Ioannes Picus Mirandula.
Hermolaus Barbarus
Pomponius Lætus.
Baptista Guarinus.

In Secundo libro,
Angelus Politianus.
Philippus Beroaldus.
Nicolaus Leonicenus
Hieronymus Donatus.

In Tertio libro,
Angelus Politianus.
Callimachus.
Lodouicus Odaxius.
M. Antonius Sabellicus.
Lucius Phosphorus, Pontifex Signinus.
Iacobus Antiquarius.

In Quarto libro,
Iacobus Antiquarius.
Angelus Politianus.
Cæsar Carmentus.

In Quinto libro,
Angelus Politianus.
Bartholomæus Scala.
Antonius Codro Vrceus.

In Sexto libro,
Angelus Politianus.
Philippus Beroaldus.
Franciscus Puccius.
Augustinus Mapheus.
Ioannes Frãciscus Benedictus.
Iacobus Antiquarius.
Marsilius Ficinus.

In Septimo

FINIS.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM

Liber Primus.

ANGELVS POLITIANVS Petro Medici suo, S. D.

EGISTI mecum sæpenumero magnanime Petre Medices, ut colligerem meas epistolas, & in uolumen redactas publicarem. Collegi, ne non in omnibus obsequerer tibi, quo sunt in uno spes oẽs opesq; meæ sitæ. Neq; collegi tamen uniuersas: id enim laboriosius, quàm Sibyllæ folia. Non scripseram uidelicet ad hoc ut in unum corpus referrentur: sed ad usum præsentem duntaxat, oblatis argumentis, non quæsitis. Ita nec exempla mihi retinui, nisi quarũdam, puto minus felicium, quæ diu iam cum blattis & tineis rixabantur. Verumtamen, ut instar uoluminis efficerem, nonnullas etiam missas ad me, sed à doctis duntaxat, inserui, quæ marcentem quasi stomachum lectoris excitarent. Est autem omnino stilus epistolarum mearum, ipse sibi dispar. Quo nomine multum quoq; scio reprehendar. Nam nec eadem mihi semper uoluntas, nec idem cuiq; uel personæ, uel materiæ congruebat. Non deerunt ergo qui dicant, ubi tam uarias epistolas legerint (si qui modo legerint) iterum me Miscellanea, non epi-

stolas composuisse. Sed inter diuersas opiniones, & praecipientium de epistolis, & epistolas scribentium, speraui fore profecto, necubi mihi patrocinium deesset. Occurret aliquis forsan, qui Ciceronianas esse neget, huic egò dicam (nec sine authore tamen) in epistolari stilo silendum prorsus esse de Cicerone. Rursus alius hoc ipsum culpabit, quod aemuler Ciceronem: sed respondebo, nihil mihi esse magis in uotis, quàm ut uel umbram Ciceronis assequar. Optaret alius, ut oratorem Plinium saperem, quod huius & maturitas, & disciplina laudatur, Ego contra totum illud aspernari me dicam Plinij saeculum. Sed & si Plinium cuiquam redolebo, tuebor ita me, quod Sidonius Apollinaris, non omnino pessimus author, palmam Plinio tribuit in epistolis. Symmachū si cui referre uidebor, non pudebit, ut cuius & breuitas celebretur, & rotunditas. Abesse rursus à Symmacho si cui credar, negabo mihi siccitatem placere. Longiores quaedā dicentur epistolae, tales Plato scripsit, Aristoteles, Tucidides, Cicero. Dicētur aliae cōtra nimis breues, obijciam tunc ego Dionem, Brutum, Apollonium, Marcum, Philostratum, Alciphronem, Iulianum, Lybanium, Symmachum, sed & Lucianū, quem falsò Phalarim uulgo putant. Damnabit alius me, quod argumēta non sint hic epistolaria: damnari me patiar, sed cum Seneca. Nolet aliquis in epistolis sententias: prouocabo rursus ad Senecam. Poscet alius rursum sententias, huic ergo pro me Dionysius resistet, ac pertinere sententias ad epistolam negabit. Stilus esse nimium dicetur apertus: hunc tamen laudat Philostratus. Dicetur obscurus: at est ad Atticum talis M. Tullij. Neglegēs erit: at epistolis neglegentia est ipsa pro cultu. Rursus erit idem diligens: conuenit maxime, quoniam pro munere mittuntur

epistolæ. Si concinnitas ibi sit, asseretur à Dionisio: si desit, ab Artemone. Tum quoniam Romani quoq; sunt atticismi quidam, si non erit attica, decebit hoc ipsum, nam quo alio dānatur Herodes, quàm q atticus homo nimis atticissetȝ Sin contra nimis attica, Theophrastus hic proferetur, in hoc notatus ab anicula, licet homo non atticus. Non erit festiua, me uero seueritas delectat. Non erit seuera, sed ego delicijs capior. Figuras habebit, hos ergo ipsos quasi gestus amat epistola sermoni propior. Carebit figuris, at hoc ipsum carere figuris, figurat epistolam. Promet indolem scribentis, id quoq; præcipitur. Non promet, non scilicet quæsiuit, ut quæ carere ambitione debet. Circulo claudetur, hoc & græci faciūt. Aberit circulus, nec hoc Philostratus improbat. Soluta erit, & incomposita, non displicet Aquilæ. Pedes habebit, & iuncturam, non displicet Quintiliano. Non aget, non est enim dialogus. Aget, est affinis dialogo. Communiter dicis, inquit alius, quæ communia, noue, quæ noua: cum stilo res igitur congruit. Immo aūt communiter noua dicis, noue communia. Nempe quoniam memor sum præcepti ueteris τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, τὰ δὲ καινὰ κοινῶς. *Ad hunc igitur modum, posse usq; quaque spero tergiuersari. Sed tamē ipsi uiderint. Tibi uero mi Petre suauissime, certo satisfaciam uel in epistolis, si bonæ fuerint, uel in obsequio, si non bonæ. Vale.*

Cōia quidē noue, noua uero cōmuniter.

ANGELVS POLITIANVS
Petro Medici suo, S. D.

CVm sæpe ex nobis audisses Florentiam, qua tu in urbe principem locum, sicuti diu maiores tui merito tenes, aliam prorsus habuisse originem, quàm quæ ab histo-

De ciuitatis Florentinæ origine.

riæ nostræ scriptoribus prodatur, rogasti humanißime, quod semper soles, ut quicquid ea de re comperti haberem, literis mandarem. Fore enim aiebas, ut mihi ciuitas omnis iure deberet, quod parentes ei suos demonstrassem, præsertim qui tales extitissent, ut si sumendi ex quacunque historia fuissent, præstantiores omnino deligi non potuerint. Ego igitur mi Petre, cum ut ciuitati gratum faciam, que me benigne semper humanéq; tractauit, tum ut tibi honesta postulanti, quo nihil mihi gratius in terris uiuit, obtemperem: breuiter hac epistola complectar, quid in literarum monimẽtis, de urbis huius autoribus inuenerim, tum de nomine ipso pauca subnectam. Quoniamq; satis constat, etiam Fæsulanos in partẽ ciuitatis fuisse acceptos, unde appellatas quoq; crediderim Fæsulas, exponam. Deduxere igitur Florentiam Coloniam Triumuiri, Caius Cæsar, qui deinde Augustus, Marcus Antonius, & Marcus Lepidus, etiam põtifex maximus. Coloni autem deducti Cæsariani milites, quibus aßignata ducenta iugera, per cardines & decumanos. Quod Iulius Frontinus. *ego apud Iulium Frontinum reperio celeberrimum scriptorem, qui Neruæ ætate floruit, in libro de agrorum mensuris, quem tu librum domi habes Petre Medices uetustißimũ. Ita quod nulli unquam contigit, à tribus imperatoribus, quorum unus omnium summus, alter etiã põtifex maximus, orta est Florentia. Ciues autem primi Florentini uiri illi fuerunt, quorum uirtuti nulla nec arma, nec munimenta, nec* Florentia unde dicta. *robora restiterunt. Explorata origine causam quoque nominis indagemus. Triplex Rome urbi fuisse nomen proditur: unum hoc quod diximus peruulgatum: alterum quod arcanum fuit, unde Amaryllida suã, que amorem proprie significat, in Bucolicon carmen poëta detorsit: tertium sacrificijs debi-*

cijs debitum, de quo uocabulum Floralibus impositũ, quod Anthusam graece Philadelphus interpretatur homo doctus, à quo haec accepimus. Hoc tu latine, uel florentem uertas, uel aptius floram fortasse, aut Florentiam. Scimus autem populi Romani Colonias quasi effigies paruas eius, & simulachra fuisse. Constat etiam Florentiam conditam ad Romę imaginem, quod (ut alia prӕteream) nomen quoque adhuc Capitolij, & regionũ quarundam testificatur. Idem autem fuisse Anthusӕ uocabulum Constantini urbi positum quӕ noua Roma diceretur, tam Philadelphus idem, quàm etiam doctißimus Eustathius tradiderunt. Inde igitur productum nomen, unde urbs quoque ipsa producta. Nam apud Plinium uel corrupta uoce, Fluentinos, legi pro Florentinis: Fluentini. uel ita ueteres olim populos, qui profluentis Arni ripas incolerent, appellatos crediderim, qui tamen deinde in Florentinos condita urbe, deductaq; Colonia cõmigrauerint, ut edictum quoq; Desiderij Longobardorũ regis Fluentinos appellãtis, ad utramuis redigi causam facile poßit. Ptolemӕus certe (ut quidam uetusti fatentur codices) Florentiam dixit. Idemq; libro historiӕ naturalis quartodecimo Plinius, quanquam uulgatis codicibus mendosißimus omnino sit locus. Meminit & Paulinus Ambrosij discipulus Florentiӕ, qui nostro etiam prӕsuli Zenobio locupletißimum sanctitatis testimonium perhibet. Indicat & Procopius, quàm etiã tum ualida hӕc urbs, & prӕpotens fuerit, quӕ tentata sӕpius à Gottis expugnari non potuit. Vnum antiquitatis in ea uestigium pulcherrimum extat adhuc, templum hoc mirifica structura olim Martis, nunc Prӕcursoris titulum gerens. Etenim Martem Romani originis authorem, Martem Cӕsariani potißimum colebant milites orbis terrarum

uictores, Martem præcipuus ueſtræ urbis conditor Auguſtus, ut cui Romæ quoque medio foro cognomēto ultori poſuit templum. Quo minus mirandum Florentinam iuuentutem, quamuis patrio more abſtineat armis, ludicris tamen adhuc certaminibus, etiam inter milites exercitatiſsimos excellere. Nam de te Petre, nihil hoc loco mihi dicendum, qui tot palmas nuper paucis diebus totiens uictor abſtuleris: ne forte noſtra hac epiſtola, tui laudandi captaſſe occaſionem cuiquam uidear. Fæſulæ reſtant, quas ab Atlante illo cœliferro conditas, & uetus fama fert, & homo ut illis temporibus doctiſsimus Ioannes Boccatius confirmat: quæ ne diutius tamen uacillet authoritas, Heſiodum citare poſſum uetuſtiſsimum poëtam, qui Fæſulam fuiſſe unam, ſed & primam Nympharum declarat, à quibus Hyadum, ſeu latine Sucularum ſidus exprimitur, quarum ſcilicet poſitum luna repræſentat, quod adhuc inſigne Fæſulanis eſt: niſi potius ob id lunam geſtāt, quod ultima erraticarū uerticem ipſum Atlantis cœlum fulcientis potiſsimum premit. Sed audi iam uerſus Heſiodios, quos ex libro ipſius, cui titulus Aſtræa, partim grauis autor Theon, partim Zezes ille grammaticus repetit in epiſtolarum ſuarum commentarijs, incomparabilis memoriæ uir atq; infinitæ penè lectionis.

Fæſulæ à quo conditæ.

Νύμφαι χαρίτεσιν ὁμοῖαι
Φαισύλη, ἠδὲ Κορωνὶς, ἐυστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος.
Νύμφαι, ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.

Nymphæ Gratijs ſimiles,
Fæſula, & Coronis, benecoronataq; Cleia,
Pheoq; ſuauis, & Eudore habens longum peplum,
Nymphæ quas Hyadas uocant genera hominum.

Vides ut Fæſulam nominat Heſiodus inter Hyadas potiſsimam

nam, quod apud Eustathium quoque reperias, quamuis in eo mendosis codicibus æsula sit. Sed & Ammonius grammaticus Fæsule meminit, ut unius è Bacchi nutricibus. Hyadas autem fuisse Atlãtis filias, & easdem Bacchi nutrices, nullus credo paulo humanior ignorat. In ea uero ciuitate fulminũ claros interpretes uetere ethrusca disciplina fuisse, docet ita Silius: Affuit & sacris interpres fulminis alis Fæsula. Cui quoniam semper ego nescio quo pacto plus cæteris fiui, tacere illud non possum, totius etiam Italiæ salutem referri acceptam Fæsulanis oportere, uidelicet in quorum iugo Radagasius olim Gotthorum rex immanißimus, cum ducentis hominum milibus orbem terrarum uastantibus diuinitus conclusus, exceptus, trucidatusq; fuerit. Hec sunt mi Petre, quæ de Florentia, & Fæsulis intacta nostris annalibus, apud reconditos quidem, sed idoneos tamen authores inuenerim: quę, nisi fallor, ciuibus nostris, tibiq; gratißima esse debent. Ego certe nihil hoc maius homo studijs deditus literarum, præstare uobis potui, qui me in ciuitatẽ asciueritis, quàm ut labore, industriaq; mea, parentes aliquando uestros, tam multis adhuc seculis ignoratos, celebres, illustresq; uiros agnosceretis. Vale.

Radagasius Gottorum rex.

IOANNES PICVS MIRAN. *dula Angelo Politiano, S. D.*

CVm Musas tenues meas, quibus dum per ætatẽ licuit de amoribus meis iocatus sum, in libellos quinq; digesserim, mitto ad te illorum primum, mißurus & alios, si in hoc uno amicum experiar te, non assentatorem: ea enim lege ad te ueniunt, ut castigentur, ut uapulent, ut erratorum pœnas, & ungue, & obeliscis luant. Adhibe igitur te illis æquum iudicem, nõ iniquum, hoc est seuerum, non indulgen-

Musæ Pici Mirandulæ.

tem. Nam quæ maior iniquitas, quàm amicum fallere de te sibi omnia promittentẽ? Non eo usq; ingenio delicato sum, ut amici hominis lituras fastidiam, Quin forte nec tu, nec quispiã crederet, quàm hæc mea mihi non satisfaciãt, quàm in his etiam, quæ magis placent, metuam tamen ne sim, ut in quit ille, Suffenus. Quare operã tuam quæso in re honesta & liberali, amicißimo homini ne deneges. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Pico Miran, S. D.

N*Ae tu homo es lepidus, qui me cum tuis amoribus, cõmittere tentes, quiq; adeo seuere, & tetrice à me homine haud sane rugosæ frontis, tam bellos accipi pueros postules. Vnus (aiunt) Amor Pana deum palæstra prouocatum supplantauit. Tu me concertare cum toto Veneris grege, qui putas posse? sed tamen hoc tu exigis: tu inquàm Pice, cui denegari quicquàm sit plane nefas. Quare aliquot exoraui ex ijs, ut se à nobis uexari paulum paterentur. Neq;*
Momus. *ego iudicis (ita me semper ames) sed Momi personam indui, quem ferunt sandalium Veneris tandem culpasse, cum Venerem non posset. Confodi igitur uersiculos aliquos, non quod eos improbarem, sed quod tanquàm equestris ordinis, cedere reliquis, ueluti senatoribus uidebantur, atq; Patricijs. Plebeium nihil offendi, sed & in his non tam iudiciũ tibi, quàm uoluntatem defuisse certò scio, quando & Nasoni tuo, decẽtior (ut aiũt) facies uidebatur, in qua neuus esset. Remitto ad te eos, atq; addo Stoicum comitem, quem utinam talione tãtum referiant ipsi, ac non planè habeãt ludibrio. Vtcunque erit, habet Senecio hic superciliosus, ubi patiẽtiam suam ex-*
O Iupiter plue calamitates. *erceat. Non erit iam quod clamet,* ὦ ζεῦ βρέξον τὰς πηλώσεις. *Non Bithus & Bacchius melius cõpositi. Reliqui,*

quos

quos petis, negant ferre lucem. Tu me ama, id quod mutuo facies. Vale.

IOANNES PICVS ANGELO Politiano, S. D.

NEc urbanius unquàm, nec hilarius acceptos se amores mei prædicant, quàm his proximis diebus apud te, & quod amice quidem confoßi sunt, cum sibi gratulātur maxime, tum tibi plurimum debent. Quis enim nolit ab isto ense mori? Dolent tamen indulgentius id factum esse, quàm oportebat: atq; in eo sunt, ut dubitent amore ipso in amores te cecutientem factum meos, ac ita demum dubitant, ut iudicio tuo, alioqui grauißimo, in sua causa non satis cōfidant. Confidunt tamen, & iam sese uinculis asserūt, domi esse nesciunt, libertatem, & publicum secure postulant. Sed quid de Epicteti tui festiuitate dicam? O rem iocosam, & risu dignam Catoniano, uix erat in limine, cū pandens sinus, en inquit obelos, en sagittas, si nescitis græce. En me si ex uestris quisquā audax fuerit, paratū referire. Quis cachinnis temperasset, cū stoicus homo tā lepide iocaretur? Abstinuimus profecto telis, & quod interminatus erat repositurum sese iniuriā, & quod ita cutis occalluerat, ut tā leues ictus nō admitteret. Qua igitur ueneratione debuimus, senem excepimus, qui ut demum apud nos consedit, philosophari cœpit de moribus, & id quidem latine, non tam ob id, quod apud latinos erat, nā & erāt in eo consessu, qui græca nouerant, quàm quod latine ipse beneficio tuo luculentius saperet. Sed nec operam perdidit, quandoquidem non prius loqui desijt, quàm nos ex peripateticis stoicos fecerit, & apathian illā omnes approbauerimus: ut iam uidere sit paulo ante delicatos homines, iam factos omnium tolerantißimos: qui laceßi-

Risus Catonianus.

Apathia.

ri quidē poßimus ab alijs, lædi à nobis tantum: qui fato re- luctemur nunquàm, & quæ nostra non sunt, sic fieri demū uelimus, ut dij uolūt, & eos nec culpemus nunquàm, nec ac- cusemus, nihil doleamus, nihil expostulemus, seruire, uinci nesciamus. Re, non oratione philosophemur. Et qui nouicij sumus, nos ipsos, ut aduersarios obseruemus aliorum de no bis opinionem, atq; id generis alia, quæ externa sunt negli- gamus potius, quàm reijciamus. Ad diem curemus, ut hospi tium uiatores: habeamus ea deniq;, non habeamur. Silētium amemus, nequicquàm euomatur non concoctū, & nobis alij raro, & nos alijs nunquàm risum pariamus, & ut uno Epi ctetum totum uerbo complectar, & sustinere aduersa, & abstinere uoluptatibus abunde didicerimus. Vide quàm sigil latim ad Epictetum tuum effinxerimus uitam nostram: uide quàm & cito, ne hac quoq; parte stoici nō essemus, qui nos admonitos uolunt, tamdiu deficere hominem, quamdiu non proficit. Id, quod quamquàm in cæteris admiratus sum, in me tamē uno, uel maxime, qui cū semper in Lycio, uel Aca- demia, nunquàm in porticu sim uersatus, ita uictus sum ora- tione senis, ut in eius sententiam, non pedibus modo, sed ma nibus quoq;, & toto corpore discesserim. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioan. Pico Miran. S. D.

TAnti mihi sunt literæ tuæ mi Pice, ut nullo pacto cre- dam posse me illis rescribendo satisfacere. Tanta rur- sus tua est humanitas, ut te boni consulturū, quicquid à no- bis proficiscatur, existimem. Si uerba suppeterēt animo, lau dare pro merito ingeniū, literas, eloquentiam tuā conarer. Sed uereor ne laudes cogar tantas, ut Flaccus inquit, culpa deterere ingenij. Quare imitabor Timantē, quodq; expri- Timantes.

mere

mere penicillo non possum, uelo contegã, quod si mihi hortandus est, qui ipse omnibus exemplo sit, ita ego meum Picũ, ut ille Mycenæus Teucrum hortabor βάλλ' οὕτως. *Tibi autẽ debere me multis nominibus intellego, quæ singula enumerare non est consilium, sed accesßit meritis erga me tuis Manuelis nostri uiri docti elegans epistola, Hymettio illo, unde scilicet eã legit, melle, atq; omni nectare dulcior. Eum nos planè Glaucum reddidimus.* χάλκεα χρυσείων *cõmutantes, quis enim nescit, quàm illi* ἐπιχώριοι τοῖς ἕλλησιν ἀττικισμοὶ *degenerent citra mare? Sed tamen hoc ipso, minus eius obelos metuimus, quod in latio nati sumus. Sicut latina cũ scribimus perperã, hoc nos tuemur, quod græcissare putamur, atq; ut uespertiliones, dũ neq; mures planè, neq; aues sumus, utrisq; tamen nos probare tẽtamus. Vale.* Aerea aureis. Vernaculi Græcis atticismi.

ANGELVS POLITIANVS
Io. Pico Miran. suo, S. D.

AVdio te uersiculos amatorios, quos olim scripseras combußisse: ueritum fortasse, ne uel tuo iam nomini, uel aliorum moribus officerent. Non enim puto, quoniã minus exierint apte, sicuti Plato suos dicitur. Nã quantũ repeto memoria, nihil illis tersius, dulcius, ornatius. Quos quia uocabas amores tuos, placuit mihi nuper, uelut in amores ipsos abs te crematos ita ludere græcis uersibus.

Πολλάκι τοξευθεὶς, φλεχθείς θ' ὑπὸ πικροῦ ἐρώτων
　Οὐκ ἔτλη προτέρω, πάντα δ' ἀφείλετ' ὅπλα
Τόξα, βέλη, φαρέτρας, καὶ νικήσας τάγε πάντα
　Ἧψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι ληϊδίοις.
Σὺν δ' αὐτοὺς μάρψας, ἀμβλυνὰ χερύδρια δῦσεν
　Ταῖς νευραῖς, μέσσῃ δ' ἔμβαλε πυρκαϊῇ.

κὶα πυρὶ φλέξε τὸ πῦρ. τί δ᾽ ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
τὸν Πῖκον, μουσῶν εἰσεποτᾶσθε πρόμον;

Sæpe ſagittatus, incenſusq́ Picus ab amoribus,
Non tolerauit ultra, omnia uero abſtulit arma,
Arcus, ſagittas, pharetras, & congregans hæc ſané omnia.
Accendit ſimul aceruum flammis edacibus,
Ipſos uero corripiens debiles manulas ligauit
Funiculis, in medium uero iniecit ignem.
Et igne combuſſit ignem. Quid uero ô inſipientes ipſum amores
Ad Picum Muſarum uotaſtis principem?

IOANNES PICVS MIRANDVLA
Angelo Politiano, S. D.

Quod proximis literis tuis me tantopere laudaris, debeo tibi tantum, quantũ ab eo abſum ut merito lauder. Id enim debetur cuiq;, quod gratis dat, non quod perſoluit. Quare & ipſe id totũ tibi debeo, quod de me ſcribis, cum in me tale ſit nihil, cũ id mihi ipſe nullo pacto deberes, id totum tuæ fuit humanitatis, & ſingularis in me beneuolẽtiæ. De cætero ſi me examinaris, nihil inuenies, niſi tenue, humile, auguſtum. Nouitij ſumus atq; tyrunculi, qui ex inſcitiæ tenebris pedẽ modo mouimus, promouimus ferè nihil. Benigne nobiſcum agitur, ſi inter ſtudioſorum ordines referamur. Habet docti nomen quiddam aliud, quod ſit tibi, & tui ſimilibus peculiare: mihi tam grandia non conueniunt, cum eorum quæ in literarum ſtudijs ſint præcipua, nihil nõ ſolum exploratũ habeam, ſed nec adhuc etiam niſi per trãſennam uiderim. Conabor quidem, id quod nunc ago, talis eſſe aliquando, qualẽ nunc me prædicas, & eſſe aut iudicas, aut certe uelles. Interea imitabor te Angele, qui te græcis excuſas, quod ſis latinus: latinis, quod græciſſes. Simili & ego utar perfugio, ut poëtis rhetoribusq; me approbem, propterea quod philoſophari dicar, philoſophus quod rhetoriſſem & Muſas colam. Quanquam mihi longe aliter acci

dit,

dit, atque tibi. Quippe ego dum geminis ſellis (ut aiunt) ſedere uolo, utraque excludor, fitq; demum (ut dicam paucis) ut nec poëta nec rhetor ſim, neq; philoſophus. Tu ita utrũque imples, ut utrum magis, haut ſatis conſtet: qui & græcam & noſtram Mineruam ita pulchre amplectaris, quaſi Cinnus utriuſque linguæ, ut quæ inſititia ſit, quæ genuina, non facile diſcerni poßit. Nam ut de latinis taceam (de his enim cui è primo loco ceſſeris?) quis credat, ut de Hadriano ille, Romanũ hominem tam græce loqui? Iurabat Emanuel noſter, dũ tuas legeret, non eſſe tam atticas Athenas ipſas. Is es mi Angele (faceßat adulatio) cui ex noſtris unus, aut alter, ne dicam nemo, cõferendus ſit. Quod ſi plures eſſent tales, non haberent hæc ſecula cur inuiderent antiquitati. Incumbe quæſo, & literas quantum potes à ſitu recipe, ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obſoleſcat. Excude ſemper aliquid nouum, quod rem latinam adiuuet, & illuſtret. Et quæ domi habes, fac tandem exeant in communem ſtudioſorum utilitatem. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

Poſt diſceſſum tuum Venetijs, ad te ſcripſi nunquam, de te ſæpe: nec ſcripſi modo ſæpe, ſed etiam loquutus ſum de te, quoties incidebat. Incidebat autem cum uolebam, uolebam ſemper. Omnino mihi multus in ore Politianus eſt, eritq; dum uixero. Nam quantum ipſe de te conceperim, cũ primum te cognoui, quantum porrò de doctrina tua literæ ſibi ſperent & ſpondeant, facilius cogitare poſſum animo, quàm dicere. Poſtulo autem à te quaſi meo iure duo. Primũ, uti uiuere diu ſtudeas, non tibi, ſed & tibi ſanè, dum literis primum, & bonis artibus, quibus Hercule ſuccurrendũ eſt, ruinoſis

ruinosis & nutãtibus, breuiq; casuris, nisi per solertißimos homines, ope summa prospiciatur. Alterũ uti aut tu me socium in hæc adhibeas, aut à me adhibitus, æquo animo patiare. Sin grauaris, in famulatu ero tibi, cum iusseris. Vltro nomen do, profiteor inuocatus, & maxime uolũtarius. Ardeo cupiditate iuuandi recta studia. Nullus est tam magnus labor, nullum munus in literis tam sordidum, quod defugiã: quanquam omnis ferè functio, quæ pertinet ad literas, non potest esse nõ honesta, nõ splendida, nõ magnifica. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Hermolao Barbaro suo, S. D.

TV uero Hermolaë ita mihi omnia, uel præsenti prius, uel deinde absenti præstitisti, ut (si officia duntaxat, non autem animum atque uoluntatem remetiamur) ingratus proculdubio sim moriturus. Et quidem ea causa est, cur tibi nec agam gratias, nec egerim hactenus, quod intellego non orationem modo nostram, sed plane facultatem omnem imparem esse tuis erga me meritis. Nam quod mihi in tua epistola tantum tribuis, quantum ego nec agnosco, nec fateor, uel ob id certe mihi gratum est, quod amicius, quàm uerius sentiens, magis fortasse nos diliges. Verba porrò quibus ueluti me militem bonus imperator hortaris, ut rectis studijs, utroque quasi cornu laborantibus succurram, eo me minus mouerũt, quod sanè quàm paucos tui similes uideo, quos duces sequar. Vt enim non dubitat Agamemnon, quin sit breui Troiam capturus, si decem dentur συμφράδμονες Nestoris similes: Ita si Hermolai mihi dentur decem, sub quibus mereã, facile sperem literas, cum grecas, tum latinas, è barbaria media receptum iri. Te tamen & laudo, & admiror, qui adeo accisis rebus atq; afflictis spem tibi aliquam feceris

Consiliarij.

adhuc

adhuc reliquam. Quapropter mihi etiam, uel ob id audentem, extrema cupido est certa sequi. Vale.

ANGELVS POLITIANVS.

Hermolao Barbaro suo, S. D.

QVod ad te iandiu nihil Hermolaë dederim literarũ, non tam meis uelim, quàm tuis occupatiõibus adscribas. Occupationes autem non minus equidem studia ipsa literarũ, & sapientiæ, quibus usquaque inuigilas, quàm istos accipio discursus obeundæ legationis, & rei gerendæ publicæ. Quid igitur uel ineptius, uel inhumanius, quàm aut Musarum sacris operanti obstrepere, aut agenti rẽ seriam tricas ueluti intempestiuas obijcere? Neq; uero causa fuit cur timuerim, ne (quod est apud Aristotelem tuum) nostrã quoque amicitiam silentium dirimeret. Non enim sic in amore mutuo languemus, ut simus inter nos machinis retinẽdi. Sed nec silentium quispiam interpretetur, ubi neuter cessat honorifice de altero & loqui, & scribere. Caue enim putes Hermolaë, nõ diem dixerim, sed horam penè ullam præterire, in qua non ego de ingenio, de literis, de prudentia, de cõsilio, de humanitate, de candore, de studijs denique tuis, pro pe declamitem. Testis Medices Laurentius meus, testis hic item Mirandula Picus, heroës arbitror duo, non uiri, quos aut auditores habeo laudum tuarum attentissimos, aut beneuolentissimos prædicatores. Iam apud eruditam iuuẽtutem, & familiarium cohortem, tantum de te loquendo profecimus, ut unus utique habeare, non solum doctissimus, sed & humanissimus & prudentissimus. Porrò autem ut epistolas, ut orationes omiserim, in quis de te semper à nobis illustris mentio facta, uel hæc ipsa, quæ mox edentur, Miscellanea nostra, cum quidam (ut Horatius inquit) dignus uindice nodus

Laurẽtius Medices. Picus Mirandula. Miscellanea Politiani.

dus

dus incidiſſet, te ſcilicet unà cum Laurentio Picoq; iudicem ſibi contra rudem inſcitiam nuncupauerunt. Neque uero tu quoque otioſus, aut occaſionibus imparatus in me ſemper etiam, ultra fortaſſe quàm patior ornando, extollẽdoq;, ſic ut temet pulcherrime, ab hoc epiſtolarum ſilentio, crebris de me ſermonibus redemeris. Non igitur amicitiam noſtram blandimentis iſtis & aſſentationibus indecoris & ineptis, atque optimo cuiq; maxime ſuſpectis, addo etiã uulgaribus, fouemus. Non tamen ullo loco, uel ſtudio deſumus alter alteri uel officio. Specioſa iſta, & popularia beneuolentiæ oſtentamenta, quaſiq; fucũ, & præſtigias, neque tu arbitror deſyderas, & ego abominor. Vino aiunt uendibili, ſuſpẽſa hedera nil opus. Et nos ergo faciem, ſtrepitumq; omnem (ſic doctos decet) aſpernemur, atque amicitiæ (quod dicitur) perſonam detrahamus. Cæterum ut eò tandem deueniam, qua gratia tibi hanc epiſtolam ſcribere inſtitueram, cum Franciſcus Gaddius Florentinus, qui pauloante legatus iſtic agebat, uir utriq; noſtrum coniunctiſsimus, forte (ut fit) in ſermone apud Laurentium Medicem, nuper inieciſſet, deſyderare te uolumen, ſi quod hic emendatum Dioſcoridis haberemus, ſtatim nobis Laurentius (ut eſt homo tui ſtudioſiſsimus) pro more authoritateq; mandauit, ut eam rem quamprimum, quamdiligentiſsime curaremus. En tibi igitur librũ mi Barbare, ſatis emendatum (ni fallor) certò ueterem. Tu cum fueris uſus, ad me remittes, non tam (quæ tua eſt diligẽtia) incolumem, quàm doctiſsima iſta notatũ manu, quo precium uolumini aliquod ex te, atque authoritas accedat. V.

Franciſcus Gaddius.

HERMOLAVS BARBARVS

Angelo Politiano ſuo, S. D.

SI *ſurdis etiã brutiſq; rebus amicitiæ & inimicitiæ ſuæ, non*

non aliunde quàm à cœlo constant, quo & affectus cæ=cos, & que Græci ἀναιτιολόγητα uocant, retulimus accepta, quid ni sentiat hanc uim & homo? quanquam interest, quod stolida illa & muta semper inter se pro natura quæq; sua dißident, aut concordant unius cœli merito. Sed hominem homini plerunq; mores & iudicia conciliant, nec minore glutino, quàm istæc syderum defluuia ferruminant: huiusq; generis est amor, qui nos inuicem innexuit, & Herculeo nodo iunxit. Nihil mirum, si nec spacio temporis excutitur, nec locorum intercapedine conuellitur, nec officiorum silentio polluitur, nec alia quauis negligentia rubigine decoloratur. Certa opinione uirtutis & doctrinæ tuæ natus, eadē opinione cōseruatur, alitur, augetur, te uolēte nolenteq; perennat. Tādiu Hercule futurus, nō dico me quādiu ames, sed quandiu amare cogas. Et iste ingenij & eruditionis tuæ fulgor obseruetur oculis. Tūc amare potero desinere cum tu rem latinam deserere. Sed de hoc satis. Dioscoridem accepi, gratias & tibi, & Gaddio nostro tā multas ago, ut quas Laurentio meo agam homini clarißimo, humanißimo, doctißimo, non habeam, habeam quas non ago. Atque utinam quandoq; poßim referre. Multis nos magnus ille uir indies & studijs accumulat, & officijs adobruit. Ego cōtra diu noctuq; retracto, ac recogito, nō quēadmodum rationem cum eo parem faciam (quis enim posset hoc, nisi alter Hercules, aut certe alter Laurētius?) sed quēadmodum planè intellegat, me apud eum eo loco esse cupere, quo qui magnitudinē æris alieni & profeßione nominis & magne fidei compensatione redimunt. Vale.

Innocuas & simplices locutiones.

Hominem homini qd conciliet.

ANGELVS POLITIANVS Hermolao Barbaro suo, S. D.

Hermolaus Barbarus patriarcha Aquileieñ.

EXplicare non possem literis Hermolaë, quanta mihi lætitia prandenti nuper secum Laurentius Medices te Patriarcham factum esse Aquileiensem nunciauerit. Ego uero tanto sum ex ea re gaudio, tantaq; uoluptate perfusus, ut in ipso quoque discubitu (quid enim manifesta negem?) gestierim, exilierim, lætum, felicemq; nuncium, uix ipse me capiens proclamauerim. Et nunc gratulor tibi, gratulor doctis omnibus, gratulor seculo Hermolaë. Tibi, quod hoc etiam tuarum uirtutū, præmium dixerim an testimonium, publice acceperis. Nam quamuis antea quoque multis, magnificisq; fueris ornamentis affectus, tamen hoc unum procul excellit atq; eminet: non modo quia maius, aut quia genere diuersum, sed quod per eum quasi gradum breui putaris altius ascēsurus. Doctis uero quod is uir ad maximas proueheris dignitates, cui semper hoc hominum genus, atque hæc secta uitæ plurimū placuit. Etenim summo loco natus, amplis opibus innutritus, egregijs honoribus perfunctus, & fastigium disciplinarum propè omnium tenes, & professores ac studiosos artium bonarum (quamuis humili fortuna plerunq; sumus) ita cōplecteris & amas, ut æque cunctis tuæ quasi maiestatis fasces, ac uexilla submittas. Seculo autem, quod insigne aliquod habet, quo iam stare audacter aduersus & uetustatem possit & posteritatem: scilicet quia ueluti recuperasse nunc oculos cæca prius fortuna uideri potest, dum cumulare honoribus eum gestit, in quo uirtutum penè omnium quasi quidam concentus exauditur. Tu igitur & si uirtute ipsa clarior es, atque (ut puto) lætior, quàm uirtutis præmio, debes tamen hanc & temporibus & literis diligentiam, ne fortunæ desis, neu uota nostra destituas, sed incumbas instesq; fauori quantum potes: non quidem

dem ambitu infami, qui philosophum dedecet, sed his potius artibus, quæ te charum bonis, admirabilem propè uniuersis reddiderunt. Equidem, quod ad me attinet, quando aliter suffragari nō licet, illud usquequaq; præstabo, ne quam occasionem, uel tui celebrandi nominis, uel conciliandæ tibi, colligendæq; beneuolentiæ prætermittam. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS
Angelo Politiano suo, S. D.

QVod ex secundis rebus meis læticiam incredibilem cōceperis, neq; nouam rem fecisti, nec mihi non præuisam, imaginationeq; præsumptam. Noui quanta propensione, atque adeo inductione animi, prouinciam duram & inexplicabilem susceperis ornandi & tollendi nominis mei, quàm constans, pertinax, & adductus in eo fueris. Quam rem tuam uidearis agere, cum meam agis. Itaque nihil sum miratus, quod rationibus tuis cōsultū putaueris cū meis est prouisum. Habeo tibi, & semper habebo gratias, nō solū ut amico & beneuolo, sed ut Politiano, id est, ut homini doctißimo. Plus enim est à Politiano, quàm ab amico laudari: Testimonium & iudiciū amici fallitur, Politiani etiam amātis non fallitur. Laurētio nō minus principi tuo quàm meo, indies plura & maiora debeo. Testis est ipse. In magno uersor periculo, ne in tanto meritorum eius erga me cumulo, & ingratus, & barbarus esse uidear. Vale.

POMPONIVS LAETVS
Angelo Politiano suo, S. D.

SErius quàm opinabaris ab amicißimo fieri, distuli ad te mittere, quod summopere legere optabas. Causa fuit nescio quis, qui se intra paucos dies daturū Quintilem & Sextilē mihi pollicitus est. Rēq; is lōgius opinione mea tra-

xit. Ipse tandē, ut creditori, qui uel præcipuus es, satisfacere, que apud me erāt, diligētissime exscripsi. A Venusia Apulorū adlata sunt marmorea in tabula: obscuro loco ibi latebant fragmenta aliarum tabularū, ubi annus integer erat, coniungi nequiuerunt, quod multa deerant: illinc translata Arianum, summa cura, quæ superest tabula seruatur. Mitto & quædam monimenta rerum, eodem in loco reperta, & placitura tibi (ut existimo) amatori uetustatis. Romæ ferè idem, sed multo ante, uerum fine caret: si habere cupis, rescribe: quanquam quid hoc dixerim? cum facile intelligam te plurimum id quærere: sed uidebatur optabilius, si poposceris: scias omnia quæ apud me sunt, tua esse. Duo à te sum petiturus, alterum studio, alterum authoritate conficies. Illud est apud Valerium Flaccum in quinto libro, cum loquitur de Chalybibus populis, apud quos ferrum repertū est: quid sibi uelit, indigena. Quod sequitur corruptum est: & statim duo carmina quæ sequuntur, fabulam habent mihi incognitam. Forte Apollonius aliquid de ea re scribit. Tuum limatissimum iudicium expecto, quod mea sententia, quicunque profitemur literas, ueneremur necesse est. Sed de ingenio scio quid scripturus sum. Illud alterum erat, ut unicis literarum fautoribus Laurentio ac filio me commendes. Ab Laurentio tua opera, obsecro, impetres literas non uulgares, siue ad Ioannem Tornabonum, siue ad oratorē Florentinorum, in cōmendationem Fabritij cōtubernalis mei, qui ut prædicat, notissimus est Laurentio, aliasq; Florentiæ negotia Reguli Fauentini egit. In præsentia cum sit expediturus quædam honestissima in curia Romana, authoritatem Laurentij (quæ plurima est) uehementer accedere cupit. Effice tu homo nō minus literatissimus quàm integerrimus,

rimus, ut uoto fruamur. Bene ualeas. Romæ, decimosexto Calendas Aprilis. M.cccclxxx viij.

ANGELVS POLITIANVS Pomponio Læto, S. D.

QVas à te nuper accepi literas, ita gratas habui mi Pomponi, ut me ab ijs putem immortalitate donatū. Sed & semēstre Calendariū mire fuit gratū: & quamuis tabulam bello Marsico factam: quæ si eadem est, quā Romæ obiter legerim, uereor ut satis ex fide sit exscripta. Siquidē Aimilius nō Aemilius erat in saxo. Quàm eandē diphthongum etiam super ipsa Panthei testudine adnotauerā. Quod uero etiam (si dijs placet) de obscuris poëtarum me cōsulis, homo omnis literaturæ cōsultißimus: atque id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex uero debetur: intellego quàm tibi debeam, quàm mihi faueas, quantum oneris sustineam. Dicam tamen quod sentio, tibiq́; si non rem ipsam, studium certe meum, uoluntatémq; probabo. Versiculi ipsi, quos uere mēdosos putas, hi sunt uidelicet: Locus Valerij Flacci, lib. quito.

Indigena æterni rupem Iouis, hinc tibi Mauors
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta legat, partuq́; uirum fouet ipsa soluto.

Hos equidem ita legendos arbitror:

Inde Genetæi rupem Iouis, hinc Tibarenum
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta ligat, partuq́; uirum fouet ipsa soluto.

Vt sit sensus: post Chalybas promontorium Genetæi Iouis, dant post terga, hoc est, præternauigant. Tum uirides lacus Tibarenorū: uirides, scilicet, quoniam pecore abundant, atq; ob id pascuis, quibus scilicet Tibarenis mos est, Tibarenorum mos. uti à parturientibus, iamq; etiam partu liberatis uxoribus,

uiri in lecto mitrati collocentur, & ipsi uicem puerperarũ foueantur curenturq; : quod ex Apollonio mira breuitate tralatum, cuius in libro secundo sunt hi uersus.

Τοὺς δὲ μετ' αὐτίκ' ἔπειτα γενηταίου διὸς ἄκρην
γνάμψαντες, σώοντο παρὲξ Τιβαρηνίδα γαῖαν.
Ενθ' ἐπεὶ ἄρκε τέκωνται ὑπ' ἀνδράσι τέκνα γυναῖκες
Αὐτοὶ μὲν στενάχουσιν ἐνὶ λεχέεσσι πεσόντες,
κράατα δησάμενοι. ταὶ δ' αὖ κομαίουσιν ἐδωδῇ
Ανέρας, ἠδὲ λοετρὰ λεχώϊνα τοῖσι πένονται.

Post hos autem ꝗ̃primũm, deinde Genetæi Iouis arcem,
Flectentes acti sunt preter Tibarenida terram.
Vbi postq̃ utiq; sustulerunt ex uiris filios uxores,
Ipsi quidem suspirant, lectis decumbentes,
Capita reuincti, illæ autem rursus nutriunt epulis
Viros; & lauacra partualia bis laboriose ministrant.

Genetæũ promontorium. *Addunt interpretes Apollonij, scriptum id etiam à Nymphodoro in Tisinomis, tum Genetæum promontorium à Genete fluuio uocatum, in quo templum sit hospitalis Iouis, quem Xenion appellant. Idem eodem libro sic scribit Apollonius.*

Ἄγχι δὲ ναιετάουσι πολύρρηνες Τιβαρηνοὶ
Ζηνὸς εὐξείνοιο γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην.

Prope uero habitant affluentes agnis Tibareni.
Iouis hospitalis Genetæam super arcem.

Quo loco πολύρρηνες ab agnorum copia dicti. Vnde uirides lacus erudite dixit Valerius, ob pascua, ut arbitror. De Tibarenis etiam Orpheus in argonauticis post Chalybas meminit statim: & eosdẽ Strabo libro duodecimo Tibarnos appellat. Tibarni Straboni. Eribotes, *Quod autẽ de Eribote quæsieras: fuit is filius Teleontis, de quo sic idem scribit Apollonius libro primo.*

Ἕσπετο δ' εὐρυτίων τε καὶ ἀλκήεις ἐριβώτης
ἧες, ὁ μὲν Τελέοντος, ὁ δ' Ἴρου ἀκτορίδαο.

Ἤτοι ὁ μὲν Τελέοντος ἐϋκλήεις Ἐριβώτης.
Ἴρου δ᾽ Εὐρυτίων, σὺν καὶ τρίτος ἦεν Ὀϊλεύς.

Dicebatur aũt Eurytionq; & robuſtus Eribotes
Filij, hic quidem Teleontis, ille uero Iri actoridæ.
Nempe hic quidem Teleontis inclytus Eribotes;
Iri autem Eurytion, ſimul & tertius erat Oileus.

Literas contubernali tuo commendatitias ad Oratorẽ Florentinum, paulo negotio impetrabimus à Laurentio Medice: qui ſi mihi quaſi uni è minutioribus literatis, nihil non indulget: cur quicquàm tibi literarũ principi deneget? Vale, & ſi quid te dignũ ex antiquitate habes, participa quæſo nobis, tui cupidiſsimis. Et Vaſinio dic ſalutem meis uerbis Florentiæ. IIII. Calen. Mart, M. cccclxxxviij.

POMPONIVS LAETVS
Angelo Politiano, S. D.

IAm tempus appetit eruditiſsime & candidiſsime italorum, ut Lucretij libros remittas, ut uir integer fidem ſol uas. Dabis ferendos ad urbem Petreio homini fidei ſummæ, qui celebritatẽ tui nominis cũ cæteris noſtri ordinis amat, colit, ueneratur. Nã quiſquis eſt, qui de ſe bene ſenſerit, gratulari plurimum debet ſæculo noſtro, cum tales habeat uiros, quales maiores noſtri in ſumma gloria habuiſſe duxiſſent. Data opera Florentiam ſe confert, ut te ſæpius uiſat, & ut totus ex lima tua pendeat: utinam & mihi liceret. Cũ de altitudine tui ingenij cogito, non poſſum non admirari, cur noſtri graculatim & ſturnatim (ut ita loquar) ad te nõ aduolent. Legi opus tuũ, in quo apertiſsime doctrina quadã ſingulari ueteres ab inferis reuocaſſe uideris. Sed partius in præſentia, prædicatione mea nõ indiges, ſatis enim tuo labore clarus es. Verum quoties de aliquo ſublimi interpretatio Graculatĩ & ſturnatim.

 eſt,

est, unus Politianus occurris. Ego quid de perspicacissimo ingenio tuo sentiã, una epistola & longa quidem explicui, quanquã in ea re quid longum esse potest? Credo distulisti carmina Lucretij remittere, propter uariarum disciplinarum occupationem. Opsecro, atq; optestor, effice ut ad suũ Quirinũ redeant. Habeo quædã uetustissima monimẽta quæ cum uideris opstipesces, admiraberisq́;, quod nuper effossa erutaq́; & inuenta in illa tua obseruatione reperiantur: Qua de re diuinitatem quandam in te esse intellego, ut uere animus tuus sit de cœlo sumptus ignis. Dij te seruent. Commenda me Medicibus, patri, & liberis, literarum patronis. Deinde plurima salute Demetrium inpartias. Vale. Romæ. ante. v. Calendas Iunij.

ANGELVS POLITIANVS
Pomponio suo, S. D.

LVcretium Petreio dedi, quem tibi iam redderet. Vah tam serò inquis, fateor, sed non plus neglegentia mea, quàm tuæ humanitatis fiducia: dum alia ex alijs, in quibus opera ponatur, occurrunt: dilatus hic in quadriẽnium liber est, qui uel triduo potuerat absolui. Cæterum ego Pomponij mei memor, qui quidem nescit offendi, à Politiano præsertim: prætuli audacter officio commodum. Petreio nondum frui licuit, ut optabam, probo & antiquis moribus homine. Iam tũ peregre aberam, cum ille Florentiã, statimq́; peregrinationem meã rusticatio excepit. Spero tamen dierũ paucorum iacturã, ut in urbem reuerterimus, inrupta (quod aiunt) copula sarciet. Quas in me laudes confers, quanquã agnoscere salua fronte non ausim, tamen [illegible] gratissimas habui: quoniã cũ nec irrisio in istos mores, nec adulatio cadat, necesse est laudatio hæc, aut ex amore in me nimio, aut

ex uero

ex uero proficiſcatur. Quorũ cũ ſit utrumque mihi glorioſum, alterũ diu in uotis, alterum etiã ſupra uota eſt. Monimẽta illa quæ narras antiquitatis, iamiã tractare, cõplecti, adorare geſtio: per fortunas imparti, ſi quid habes quod excellat. Medices noſtri unice tibi fauent. Demetrius autem ſalutem ſibi à te dictam, totidem uerbis remuneratur. Vale. In Fæſulano ſexto Idus Auguſti. M.cccexci.

BAPTISTA GVARINVS
Ioanni Pico Mirandulæ, S. D.

NOndum concedo ſecundũ te litẽ dari oportere, nã facile poſſum tuas iſtas captiones in te ἀντιστρέφειν. Si tibi præceptor ſum, cur mihi non obſequeris? Si nõ ſum, cur me præceptorem appellas? Neque ideo nomen hoc recuſo, quod te diſcipulum ſpernã, quem mihi præceptorẽ aſſero, ſed quod tuã doctrinam & ueneror, & prædico, in qua te neq; unguium meorũ nota, neq; tranſuerſi calami ſigno, neq; miniata cærula, neque obeliſco denique, aut aſteriſco, tantũ promouiſſe mihi cõſcius ſum. Sed in nouũ quoddam uindiciarũ genus (ut uideo) incidimus, dũ tu mihi eam poſſeſſionem aſſerere cõtendis, qua ego cedere conor. Quæ unquam rhetorũ cauſa huius generis actorẽ aut reum habuit? Ego mi Pice, nunquã in hac pugna tibi herbam porrigam, niſi prius bona cum gratia compoſuerimus (ut quando aliter non ſuccumbis) uterque noſtrum alteri præceptor pariter, & diſcipulus iudicetur. Sed omiſſis iocis, ſeria agamus, & heptaplus tua, & tuipſe tibi merito placere potes, cum omnia doctorum hominum puncta ita ſis aſſecutus, ut ne in tabellæ quidem latebra liuor ullus appareat. Idem in reliquis ſcriptis facilius tibi datũ iri ſperandũ eſt, cum uſus etiã acceſſerit, qui ſolet in ſcribendo magiſter haberi optimus.

Retorquere.

Vſus in ſcribendo magiſter.

b 5 Quod

Quod ad me attinet, gaudeo uehementer laudato uiro, & ab omnibus, ac ubiq; laudãdo Laurẽtio me in ore esse, addito præsertim Politiani calculo: cuius ego copiosam & arcanam multiplicis disciplinæ lectionem ita cõplector, ut admirer, ita admiror, ut commendare non desinam. Quo fit, ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni, triumphi instar existimem. Quod librorũ meorũ indicẽ petis, id mihi & laboriosum est, & ĩutile. Satis erit si pro tẽpore postulatis meis inseruies. Nunc Martianum Capellam, & Senecæ quæstiones naturales opto, si modo emaculati sint codices. Nam qui apud nos sunt, opera Sibyllæ indigent. Eos si impressos emere possim, gratius mihi erit. Sin minus, nõ lõgo postliminio tui ad te redibũt. Vale specimẽ bonarũ disciplinarũ, meq; amare perge. Ferrariæ, Non. Decẽb. M.cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Baptistæ Guarino suo, S. D.

OStendit epistolam mihi nuper ad se tuam Ioannes Picus Mirandula, princeps omni laude cumulatissimus: in ea cum tu mihi multum tribueres ex recenti Miscellaneorum fœtura, tum uero seorsum in scheda syllabas notasti aliquas, in quibus meam non nihil diligentiam requirebas. Sed hoc posterius tamen ita cunctanter, ita suspiciose fecisti, quasi denique metuisses, ne me lędi grauius putarem, sicubi abs te non doctissimo solum uiro, sed optimo quoque redarguerer. Ego igitur quanquam dissimulare nõ possum, laudationem mihi tuam fuisse pro eo ac debuit omnino gratissimam, tamen ut eam quoq; plausibilius exciperem, causa fuit in primis, quod abunde fidem blanditijs illis tuis comes addita libertas, ne dixerim castigatio faciebat. Etenim non ego auidius refellam, quàm refelli me patiar, & opinionum

falla=

fallacijs quasi morbis animi præcipuis, multo etiam libētius ipse caream, quàm cæteros liberem. Tuum uero mihi omnino, quasi pro lapide Lydio iudicium debet esse. Nam ut illo Lapis Lydius. *purum dinoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facile sententia uerum uidetur posse falsumq́; discerni. Nec est in quo tam bene de proprijs mihi studijs spōdeam, quàm quod ita disputare soleo de ambiguis, ut plus inuento uero gaudeam, quàm uictoria. Quanquam aūt abs te tantæ authoritatis homine prouocatio non est, tamen pro tua singulari humanitate quæso benigne audias quid ad ista respondeam. Negas probare te, quod imolare prima breui, quod item matutinus prioribus correptis syllabis enunciauerim. Ego uero tametsi rudis in primis, non adeo tamē obtusi sum pectoris, in uersibus maxime faciundis, ut spacia ista, morasq́; non sentiam. Verum cum mihi de græco penè ad uerbum forent antiquißima interpretāda carmina, fateor affectaui equidem, ut in uerbis absoletam uetustatem, sic in mensura ipsa, & numero gratam quandam, ut speraui, nouitatem. Nec autem putabam fore, ut cum Vergilius, acerrimi uir iudicij, uersus aliquoties Homeri uatis exemplo, caudam trahentes effinxerit, non etiam mihi tale quippiam præsertim græca uertenti concederetur. Quocirca uersiculos feci de industria, prominuli quasi uentris, qui medij pedem quaterna tempora superantem caperent, ex argumento προ-* Ventricosos. *κοιλίους appellatos. Qualis apud Homerum puta sit ille:*
Πατρόκλου ποθέων ἀνδρότητα τε καὶ μένος ἠΰ. *Sed quo-* Patrocli desiderans uirilitatē, & robur bonum. *niam quod ego studio nouitatis quæsiueram, syllabarū scilicet ignorationi plerique tribuebant: mandaui statim quibus maxime potui amicis, ad quos ulla modo exemplaria peruenissent, ut uersiculos eos uelut in quadrā redigerēt, ad hoc*

exemplum

exemplum: Luce feri, nam lux superis gratißima diuis. Et item: O pueræ, emicuit rubor haut mora, matutinus. Cuius enim stultitiæ: uel cuius potius improbitatis fuisset, agere diutius, etiam bonam fabulã, quam continuo populus exsibilaret? Itaque magnopere à te peto, cures mihi primo quoq; tempore nõ ausim dicere tua, sed scholastici alicuius manu, locum sic utrunque, in omnibus quotquot istic erunt exemplaribus emendandum. Nam ut tibi potestas uenalium quoque fiat, ipsi cõtinuo per literas cauebimus. Iam uero, quod liquẽtibus prima correpta dici uix permittis, equidem in eo Vergilium sequebar, cuius illa certe sunt notißima: Principio cœlum, ac terras, camposq́; liquentes, &, Ignemq́;, horribilemq́; feram, fluuiumq́; liquentem. Nec me fallunt autem, liquentia mella, sic apud eundem posita, ut quantum scilicet in tempore, tantum sit in intellectu discriminis. Sed & orichalcum breui secunda dictum reprehendis, quæ tamen syllaba diphthongo notatur, Ad hæc illo ipso quẽ tum locum interpretabar, οὐδ᾽ ἐς ὀρείχαλκον dixerat Callimachus unus mihi tum quidem præ cæteris sequendus, quanquam aliâs quoque grauißimus author. Nam quod Statius aliter usurpat iure suo, uidelicet una diphthongum litera defraudat, quod & in Pliadum uocabulo non reformidat.

Bœotia. Boëtia. Postremo quæris idem, ut cur & Bœotia scribam: sed enim quærere ego quoque uicißim poterã, cur tu Boëtia potius, nullo scilicet in has uocales græcarum transitu, quẽ modo uel præcepta tradiderint, uel rationes persuaserint, uel autoritas comprobauerit: nisi forte uulgus imperitum respiximus, nullo prorsus habendũ numero apud eruditos, quorum te principem semper existimauimus. Adde quod hanc nostram uocis istius scripturam, sicut è græco primum demigrauit,

migrauit, intemeratam seruant exemplaria quæcunque adhuc incorruptæ uetustatis indole cēsentur. Hec igitur habui *nunc quidem, quæ pro mea causa dicerem. Verum quando tu unus omnium ætatis nostræ professorum celeberrimus aliter sentis, nihil iam credo mihi, sed ad Pyrrhonios planè deficio: nec esse prorsus aut affirmo posthac, aut nego quicquam, sicuti nobis uel à sensibus ipsis, uel ab animo denique repræsentatur. Cupio tamen & de cæteris quid sentias audire, tanto maiorem tibi habiturus cottidie gratiam, quanto ab erroribus me, uel sæpius, uel liberius, uel postremo etiam seuerius uindicaueris. Vale.* Pyrrhonij qui, unde apud Aul. Gel. lib. xj. ca. 5.

BAPTISTA GVARINVS
Angelo Politiano suo, S. D.

GAudeo *mirifice interprete* Pico *nostro,* Palladio *magis quàm Martio, datam esse nobis occasiunculam, ut de communibus studijs aliquid per literas colloquamur: Sic enim fore spero, ut amor in doctrinam tuam meus, amicitiam inter nos conflet.* Quod *autem ita cunctanter & meticulose ad* Picum *ipsum nonnulla de aureolo* Miscellaneorum *tuorum libro scripsi, id neutiquā mirari debes: ita sunt horum temporum mores, ut siquis liberius quid proferat, bellicum cecinisse uideatur.* In *me* Angele *mi suauißime, ut nullus est loliginis succus, ita est candida, & sine labe simplicitas. Doctos omnes amo, coloq;, & nouos nescio quomodo magis etiam quàm ueteres admiror.* Quippe *cum hoc tempore, & librorum iactura, & morum aliquorū ignoratio, & multarum rerum desuetudo anxiam laboriosamq; pariat emergendi difficultatem: quare ignosces mihi, si ex alijs animum spectaui tuum.* Quia *tamen te maxime diligebam, ut hominem eruditißimū, cupiebamq; sine exceptione*

ab

ab omnibus posse laudari, ideo quæ sentiebam à liuidulis fortasse notatũ iri, ea tibi clandestina aliqua uia nota fieri desyderaui. Delectatus sum uehementer tua ista probitate, qua neque tulisti ægre te commoneri, & rogasti, ut de cæteris idem facerem: quia eis te gratiam habere profitearis, qui ab erroribus te uindicauerint. Non ego tantũ mihi arrogo, ut quod tu ignoraueris, ego id me scire credam. Sed scribentibus omnibus id usu uenire solet, ut in scriptis suis (dum noua sunt) relegẽdis, uel obaudiãt, uel cõniueant, ut taceã opiniones nõnullas, quarũ inuentionibus applaudunt. Quod ni ita esset, non in præceptis haberemus: Nonumq; prematur in annum. Si quid autem à me bene dictũ uideatur, Terentianũ illud, nõ tamen assentatorie respondebo: Ridiculũ, non enim cogitaras. Cæterum idem istuc tute melius quanto inuenisses? Vt aliquando ad rem ueniam, dabo operam, ut qui residui sunt apud mercatorem libri tui, nõ nisi ex tua sententia exeant. Ego sumptu meo habueram librum ipsum apud me hospitem. Posteaquàm tamen etiam gratis alterum fratrem in cõtubernio esse uoluisti, usus sum tua liberalitate, ut ego munificus esse poßim, & ut tibi plus debeam. Leoniceno & Pictorio munus tuum tradam, cum abs te responsum accepero. Magnificis Laurentio, & Pico me commẽdes, rogo. Vale. Ferrariæ, quarto Calen. Ian. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Baptistæ Guarino suo, S. D.

BEne habet. Amicos undique Miscellanea nobis aut cõparant, aut excitãt. Vndiq; epistolæ ad nos, uel de nobis excellentium uirorũ plenæ studij, plenæ laudum. Vel proximæ duæ abs te, quàm ingenuæ bone deus, quàm simplices, quàm liberales, quantis postremo, & quibus aspersæ amoris

amoris notis, mitto enim quàm elegantes & doctæ. Proprium uidelicet hoc eius domus, in qua duntaxat etiam ipsa bonarum artium sunt incunabula. Quos igitur mihi tanta ista, seu iudicia, seu studia uestra admouere aculeos, immo uero quos ad scribendum subdere stimulos debent? Iam facile contemno, quas & cõtempsi tamen semper, ineptias maleuolorum, & nugas uere dixerim abortiuas (prius enim penè emortuæ quàm editæ) tuis mihi suffragantibus epistolis, etiam Phœnice uiuacioribus. Ego uero alacer iam doctorũ clamoribus adiutus ad huius calcẽ curriculi propero. Quin (si modo tu non aspernaris) curabo extet ad posteros in reliquis meis scriptis perpetuum, non dixerim doctrinæ tuæ, quo quidem minus eges, sed certe beneuoli inter nos animi testimonium. Vale: Pictorumq; nostrum candidissimum hominem saluere iube meis & Pici uerbis. Florentiæ, quinto Idus Ianuar. M.cccclxxxix.

BAPTISTA GVARINVS
Angelo Politiano, S. D.

NOlim existimes maxima esse tuarum laudum præconia, quæ ad te in epistolis perscribũtur. Multo enim maiora sunt, quæ studiosi humanitatis, in animis suis ex libro tuo taciti concipiunt, aut cum in cœtu sunt, de te colloquuntur: uno ore omnes oĩa bona dicunt, doctrinam tuã prædicant, extollũt, admirantur. Nemo est qui precio deterreatur, quo minus Miscellanea domi habeat unde discat. Hæc sunt uera eruditionis testimonia, in quibus nulla est placendi, adulandiue suspitio. Quo magis miror dubitari à te, an cupiã scriptis tuis famam meã immortalem fieri, quasi cornea mihi sit fibra: nõ id ego quoq; expetam, in quod fertur humanæ naturæ procliuitas. Illud tamẽ monuisse, aut saltẽ

rogasse

rogasse uelim, ut & morsibus uiuentium, & laudationibus (non enim adulationes appellauerim) quā minime in scribē do utaris. Nā præterquā quod ea res dignitati scribētis offi cit, multi sunt qui magis affectionibus animi id scribendi genus, quàm uero iudicio acceptū referāt. Non temere hoc *dici putes. Audio enim persæpe quæ de reliquis circunferan tur, & tamen liberum tibi in hisce rebus examen relinquo, quem etiam plus uidere arbitror. Salutem tibi Pictorij no= stri uerbis dico. Tu uero magnificis* Laurentio, & Pico *me commendabis. Vale, Ferr. xvi. Calen. Ian. M. ccccxc.*

Epistolarum libri primi finis.

ANGELI POLITIANI EPI STOLARVM LIBER SECVNDVS.

ANGELVS POLITIANVS Philippo Beroaldo suo, S. D.

LEGIT *epistolam mihi nuper ad se tuā Picus hic Mirandula noster, planè flos illibatus ingeniorum, cuius in extrema clausula, nostri quoque sic honorificā mentionem faciebas, ut in quodam uelu ti literatorū consessu, proximos uideli= cet ab illo mihi gradus aßignaueris. Hāc igitur ego tuā (si modo ita uocetur) sententiā, quāuis audire citra ruborem, gnarus inscitiæ meæ, non poteram, tamen quod ab insigni quadā beneuolentia proficiscebatur, ita gratāter accepi, ut uix tantundem fuerim uoluptatis habiturus, si mihi esse illa quæ de me pronunciabas, uera persuasissem. Nā quamuis te stimonio conscientia repugnet, lætor tamen alicui talē me ui*

deri

deri posse, qualem tua me fingit, hoc est hominis eruditißimi, prædicatio. Quare statim dictaui hanc tibi epistolam Beroalde, qua ducerem quantopere mihi tuum tale laudationis officiũ blandiatur, simulq; darẽ fidem nulli me prorsus occasioni defuturum, rerumq; posthac & temporũ planè omneis articulos excussurum, donec tibi pro studio erga me tali, & animo tandem quoquomodo referã gratiã. Vale: Florentiæ. xvij. Calend. Febr. M. cccclxxxix.

PHILIPPVS BEROALDVS
Angelo Politiano suo, S. D.

PErlegi oppido quàm libens literas illas, quas ad me nuperrime dedisti, & quia tuæ sunt, & quia literatæ. Miscellanea tua doctißimũ te esse testãtur, epistolæ hũanißimũ. Turpe est uinci eruditiõe, hũanitate uero turpißimũ. Inde fit, ut mihi nõ minutula labecula ĩspergatur, sed maxima labes, & ea quidẽ ineluibilis infigatur, cũ abs te uincar in utroq;. Assurgebat iã primũ literatio nostra tuæ politißimæ literaturæ; neq; id dißimulanter. Iã uero & illa quoq;, que in me alioquin non improbari solet humanitas, tuæ cedit humanitati, adeo ut tibi comparatus, poßim merito inhumanus iudicari. In aliena tibi epistola salutem transeunter adscripseram. Tu (quæ tua dexteritas est) è uestigio me per epistolam resalutasti, quæ sua planè politura Politianũ ostentat artificem, totáq; est officij beneuolentiæq; refertißima. Cui ut breuiter respondeam: Non opus est mi Politiane, ut mihi gratias agas, ob meum de singulari tua uirtute uel testimonium, uel iudicium. Etenim si nolo uideri mendax & uanus, id faciã quod facio necesse est. Præterea persuasißimum habe, me in primore fronte animum gestare, nec à labijs dissentire præcordia: concordat in me scriptio

cum mente, lingua cum pectore, & de promptuario nostro syncera promuntur citra omnem fucatam simulationẽ. Eruditio tua illa interior, atq; politior, à nemine non paulo humaniore suspicitur, à me & suspicitur, & amatur. Hoc in præsentia fit, hoc idem fiet in posterum. Sum & ero tuarũ laudum, si non idoneus, saltem beniuolus buccinator. Olim istic iecimus amicitiæ inter nos mutuæ fundamenta: quæ cũ id temporis à nobis glutino literario fuerint ferruminata, superest ut eodem deinceps ferrumine immisso ad fastigium extollãtur. Quod ad amussim fiet & libellã, si epistolæ inter nos ultro, citroq; discurrerint, si fuerit inter nos, si non quotidiana, saltem hebdomatica literarum reciprocatio. Quæ in fulturis amicitiæ stabiliendis laterculorum, aut calcis haud dubie uicem repræsentant: patefactæ sunt amicitiarum fores, quarum me futurũ subinde hospitem polliceor. Vale decus literarum, & quod Pico Polyhistori meo nomine debes, eidem meo nomine resoluito. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS
Angelo Politiano suo, S. D.

MVnus Miscellaneorum tuorum, quæ tuo nomine Baptista Guarinus nuper mihi tradidit, ingẽti me uoluptate affecit. Nam & si à politioris humanitatis studijs iampridem feriatus sim, gaudeo tamen à doctißimis atque amicißimis hominibus mihi aliquando occasionẽ præstari ad ea studia redeundi, quæ me in adolescentia maxime delectarunt. Quanquam (ut uerum fatear) postquam opus id perlegi, uisus sum non in alienis agris cum dispendio, sed in proprio solo magna cũ utilitate uersari. Inueni in eo non modo quæ ad literaturam, ac poëtarum & oratorũ cognitionem plurimũ cõferunt, sed & medicorũ, & philosophorum

rum sententias docte atq; eleganter abs te explicatas, & in ueriorem lucẽ eductas, quàm in aliorũ libris perlegantur. Quæ res non mediocrẽ mihi spem affert, fore ut aliquãdo philosophia uniuersa, quæ iamprid ẽ apud barbaros barba= ra facta est, Angeli Politiani opera, latine loqui incipiat. Habuisti (ut scribis) à teneris annis præceptores præstãtißĩ mos, sub quibus & Platonicã & Aristotelicã disciplinã im bibere potuisti, Nunc uero, ut ex tuis scriptis accepi, frue= ris cõsuetudine Pici nostri, principis nunquã satis laudati, cuius doctrinæ imitatione summũ sapientiæ culmẽ, quemad= modum iam in oratoria, ac poëtica facultate eminentißimũ obtines locum, breui attingere poteris. Nisi utrunque ama= rem, utriq; plurimum deberem, inuiderem felicitati uestræ, quibus in præclarißima Italiæ ciuitate, sub Laurentio Me= dice, ac Petro filio, eximijs ætate nostra uirtutis, atq; inge niorum patronis, per summum otium ingenue philosopha ri contingit. Vtinam ego is essem, quem uos tertiũ socium tantis rebus adiungere non indignũ iudicaretis. Si facultas daretur uobiscum uiuere, uobiscũ emori uellem. Nam quid suauius, quid cõducibilius esse in uita potest, quàm cũ ami= cißimis, ijsdemq; & integerrimis, & undecũq; doctißimis quales uos estis, uiuere? Sed erit (ut spero) ut reliquum iam ingrauescẽtis ætatis meæ uobiscũ traducam, non modo pro pter consuetudinis suauitatem, sed etiam ut commentemur, quo nam modo pereunti doctrinæ ac uitæ hominum potius, quos multorũ inscitia ἄϊδι προϊάπτει cõsulamus. Vale. Ma gnifico Petro tuo, in cuius olim pueri, dum Florẽtiæ essem, me gratiam insinuasti, nũc iam iuueni, atq; unà cum ætate, uirtutibus, ac dignitate, ut audio, aucto, si tibi uidetur, me plurimum commendabis. Ex Ferraria. V. Cal. Febr.

Inferno præmittit.

ANGELVS POLITIANVS
Nicolao Leoniceno suo, S. D.

NOn tu munus accepisti, quinimmo dedisti potius, ut qui dignum me habueris, cuius etiam nugas lectitares. Nisi magis iniuria sit hæc, florales agentem spectari à Catone. Feriatum diu te dicis à literis politioribus: at ego, si talem scribere epistolam qui feriatur, potest, qualẽ tu mi sisti nuper omnium elegantissimam, censeo esse mihi quoque quacunq; occasione feriandum. Sed ita est profecto, bonæ istæ artes, literæ, philosophiæq; uestræ, non prius tenẽtur singulæ, quàm simul omnes. Omneis uero ætate nostra, tu, si non solus, certe cum paucis, hoc est, cum uno aut altero ad summum tenes. Sed de reliquis aliâs. Galeni uero commentarios uidi nuper quos tu planè latinos fecisti. Auguror, nec me puto fallit augurium, plurimum posteritati collaturos. Nam seculo etiam huic nostro nondum audeo sperare, quoniam praua consuetudine sic penè quidam homines obbrutuerunt, ut glandem adhuc defendant repertis frugibus. Similesq; mihi Gryllo uidentur illi, qui cum Vlysse disputat apud Plutarchũ, nec ullis adduci rationibus potest, ut è sue rursus in hominẽ redire uelit, quẽ prius ex homĩe Circe mutauerat in suem. Gratulatio tua quod philosophiæ me totũ dediderim, mirum, quantum mihi bonæ spei addidit. Perseuerabimus igitur, presertim cum bene cesserit adhuc, quod hactenus publice specimen dedimus, non modo docẽdo, sed etiam disputando. Facit animos credo Picus hic noster, qui cum diu comparem sibi non inueniat in harena, certanti mihi laborantiq; tamen unice fauet. Isq; cum mihi tale quiddã ferte, quale Glauco illi Carystio pater acclamauit τὴν ἀπ᾽ ἀρότρου, terram medius fidius ipsam subijcere uidetur

Vulnus ab aratro.

Antæi

Antæi pedibus. Atque utinam tu quoq; nobiscum uiueres eodem contubernio, crederem fore, ut & Musæ huc omnes, (si modo ullæ usquam sunt Musæ) cum suis, & nemoribus, & fontibus, ne dixerim cum sua modo supellectile, commigrarent, & indoctorum, barbarorumq; phalanges, quæ totum ferè orbem signis positis exultantes tenent, facile te & Pico ducibus fugarẽtur. Laurẽtius, Petrusq; Medices, hoc est, cum filio suauißimo pater humanißimus, certatim te diligunt, occasionemq; sibi dari uolunt, qua beneuolentiæ ipsorum aliquando erga te, uberiorẽ fructum, pleniorem q; percipias. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS
Angelo Politiano suo, S. D.

QVemadmodum non multum dolenter fero ab hominibus illaudatis uituperari, ita plurimum gaudeo à uiris nunquam satis laudatis commẽdari. Nam & si illi aut odio, aut inuidiæ liuore occæcati omnibus detrahunt, hi uero plura quandoq; amori, ac beneuolentiæ tribuunt, quàm ueritati. Non parum tamen interesse censeo, hoc ne an illo affectu quicquam agatur. Quis enim Thersitæ maledicẽti, ac nemini parcenti credat? Nestori uero, à cuius ore melle dulcior distillat oratio, non assentiatur? Ego sanè & si nihil me esse sciam, tuæ tamen orationis persuasione ac lepòre ductus, aliquod iam nomen ac decus censeo poßidere. Neq; in animum inducere possum, quin tuum de me iudicium non nulli sint approbaturi. Si nõ illi, qui (ut in tua elegantißima epistola scribis) iam obbrutuerunt, & à glande nesciũt desuescere, saltem ij quos recta studia delectant, exigui sanè numero, sed bello uuida uirtus. Horum armis atq; auxilijs fretus, barbarorum phalãges, atq; eorum qui à nobis ad illos

defecerunt, impetus, insolentiasq; cōtemnam. Tu modo mī Politiane, eum te mihi exhibe, qui semper fuisti erga me, hoc est, mei honoris ac dignitatis acerrimum defensorem. Laurentium uero ac Petrum Medices, hoc est, cum patre filium humanißimū, in me dilectione certantes, quandoquidem tu ille fuisti, qui mihi quodcūq; hoc regni, qui sceptra, Iouemq; tua apud illos autoritate, ac gratia cōciliasti, studeas in eodem erga me amore, conseruare. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Nicolao Leoniceno suo, S. D.

Auicenna. Dictata illa tua Nicolaë, quibus Auicennæ refellis inscitiam, docesq; medicos iuniores, quanta in caligine rerum uersentur, nescio plus ne mihi uoluptatis, an doloris attulerint. Nam & gauisus mirifice sum res eas, quibus hominum uita salusq; cōtinetur, ab eo potißimum uiro editas esse in lucem, quem quidem ego semper ingenij, disciplinarumq; merito plurimi fecerim: & indolui rursus generis humani uicem, quod in se grassari tandiu impune tristem hanc inscitiam patiatur, atque ab ijs interdū uitæ spem precio emat, unde mors certißima proficiscatur. Quis enim non uideat plus esse à medico, quàm à morbo periculi? Siquidem & morbus alius pro alio curetur, & alia pro alijs remedia afferantur. Quod si te prisca illa Nicolaë tulisset ætas, in qua pro meritis præmia reddebantur, ne deorū quidem honoribus caruisses, nisi forte maius esse credimus, Aesculapius. unum aut alterum (quod Aesculapius fecit) à morte, quàm omneis pariter homines (quod ipse facis) à mortis etiam periculo eripere. Quare perge obsecro qua instituisti uia, scilicet ut una opera & immortalem tibi gloriam parias, &

omnibus

omnibus uere hactenus mortalibus ægris uitam, salutemq; concilies. Quod autem Plinium quoque redarguis nostrũ, quasi cisthon pro hedera acceperit, in hoc ego ut libere agam & amice, longe à te dissentio. Nec autem uerebor eius uiri patrocinium suscipere audacter, qui fuerit de uita & literis tam præclare meritus, præsertim aduersus te, hoc est, aduersus eminentem philosophum, cui nihil ueritate ipsa debeat esse antiquius. De uestris enim illa sunt scholis: amicus Socrates, amicior ueritas, & item amici ambo, plus tamen habendum honoris ueritati est. Plinius igitur, ut quidem tu ais, perinde atque Auicenna cisthon ab hedera non distinguit, errore (si quidem ita sit) maximo, quando cisthos ab hedera plurimum, & figura, & colore, & uiribus differat. Addisq; mirandum de Plinio magis quàm de Auicẽna, quoniam græce linguæ peritus, secernere à cisso, hoc est ab hedera, cisthon debuerat. Argumentum affers quamobrem alterum ab altero non separet: Quod in libro naturalis historiæ decimosexto hederam diuidat in marem, ac fœminam, floremq; utriusque similem dicat esse rosæ syluestri. Tum idem libro iiij. & xx. cisthon quoque illã, sub qua nascitur hypocisthis, in marem diuidat & fœminam, mariq; rosaceũ, fœminæ album tribuat florem. Postremo, quod etiam cisthi huius fecisse inter hederas mentionem se dicat. Quocirca sic uideris posse colligere, cum Plinius libro iiij. & xx. mentionem se de cistho inter hederas fecisse doceat, cuius tamen uocabulũ nusquam superius inter hederas citetur, facilis cõiectura est, cisthon ab eo hederæ nomine comprehensam, præsertim qui sic hederam, quemadmodũ & cisthon in marẽ, fœminamq; partiatur, & in hederis florẽ describat cisthi. Iam quoniã quid tibi uideatur ex-

Plinius.

Plinij & Auicennæ error circa cisthon & hederam.

 posui,

posui, quid ego contra opiner edisserã. Nego usquam à Plinio inter hederas cisthi mentionem factam, preterquam libro. iiij. & . xx. ubi illam præclare distinxit ab hedera. Nã quod tibi sumis quasi Plinij testimonium, alibi eum de cistho inter hederas locutum, hoc ego neutiquam concedo. Mihi enim ubi hoc ait, in quarto & uigesimo scilicet libro, dissere de cistho, adusq; illam tantum clausulam uidetur, quæ sic est apud ipsum: Sub his nascitur hypocisthis. Post id aũt statim interpungitur, ac de integro sic uerba incipiũt: Quã inter hederas diximus cissos erythranos, ab hisdem appellatur similis hederæ. Nec aũt uereor (quæ tua est in literis elegantia) quin figuram agnoscas, cuiusmodi apud Ouidiũ est: Quam legis à rapta Briseide litera uenit. Et iterũ: Quam, nisi tu dederis caritura est ipsa, salutem Mittit Amazonio Cressa puella uiro. Quod si illud, quam, referre ad id malis quod antegreditur, cogeris ad hypocisthida potius (hæc enim statim prior) quàm ad cisthon referre. Déq; hypocisthide tacet omnino superius, hoc est, libro decimosexto inter hederas, cum de erythrano tamẽ loquatur. Quid? quod nec cisthon alibi usquam nominat inter hederas, nec maris, fœminæq; discrimen tam cisthi proprium, quàm omniũ planè arborum, uirgultorumq; uidetur, quod nec idem Plinius dißimulat. Quid? quod flos quoque diuersus perhibetur, in hedera quidem maris & fœminæ concolor, in cistho autem planè discolor. Nam quod hederaceum syluestri rosæ comparat, non tam colorem insinuari quàm lanuginẽ puto, qualis intra rosas est. Vnde etiam hederæ florẽ χνοώδη Theophrastus appellauerit. Satis igitur (ut arbitror) apparet, nihil esse quod nos fateri cogat Plinium libro decimosexto cisthon inter hederas retulisse, qui tamen idẽ libro quarto & uigesimo,

Defendit Plinium.

uigesimo, sic hederæ cisthon, quemadmodũ & chamecisson adnexuit: non quia cisthon hederamq; esse idem crediderit, sed quod eam græci uicino (sic enim inquit) uocabulo appellent. Quare ne quenquam similitudo uocabuli falleret, ibi potissimum distinctiones adhibuit, ubi confusionis occasio nascebatur: nec eo cõtentus, etiam cisthi proprietates prorsus ab hedera diuersas adiecit. Nusquam enim hederam sic ante descripserat, ut aut maiorẽ thimo, aut ocimi folijs, aut postremo albo esse flore docuerit. Quamobrem quis iã dubitet, secundum Plinium pronunciari oportere, quẽ ne suspicio quidem ulla istius erroris attingat? Illud obiter mirari me fateor, quid ita tibi in mentẽ uenerit, ledon herbam, seu tu ladam mauis, unde & ladanũ uocetur, latinam uocem arbitrari prorsus, quasi non & Dioscorides, & alij ueteres græci passim ut patria, uernaculáq; utantur, tum Hercules quàm & ladano. Hec habui me Nicolae, quæ tibi pro Plinio (uerá ne an falsa nescio, sed mihi tamẽ uerisimilia) obijcerẽ. Quæ si tibi doctissimo homini probabuntur, lætabor equidem latinum autorem non in eadem esse alea, qua barbari. Sin minus, expecto iam quid ad hæc nostra qualiacunq; respondeas: etenim cum grauissima sit apud eruditissimum quẽq; Plinij autoritas, aut non tentanda fuit, aut aliquãto fortius quàm certe adhuc fecisse uideris, cõuellẽda. Vale.

Ledon. Lada. Ladanum.

NICOLAVS LEONICENVS Angelo Politiano suo, S. D.

GAudeo plurimũ Angele uir doctissime, studium meũ in refellenda inscitia barbarorum qui de medicina scripserunt, abs te nunquam satis laudato uiro probari. Nõ enim ego id de te sentio, quod forte pleriq;, qui in ea hæresi

ſunt, hominem eloquentem non poſſe de alijs diſciplinis iudi care: quaſi earum peritia carere ſit neceſſarium ei, qui bonarum literarum, ac politioris humanitatis ſtudijs fuerit imbutus. Noui ego tuum perſpicaciſſimum ingenium, noui feruens iam inde à pueritia ſtudium; non minus ad philoſophiæ doctrinam, quàm ad oratoriam atque poëticam capeſſendam: in quibus omnibus tantum profeciſti, ut tua te patria inclyta Florentia omnium liberalium artium utatur præceptore. Nec ſanè mirandum te unum eſſe perpaucorum, qui ætate noſtra eloquentiam cum ſapientia iunxerunt, cum in eiusdem ſapientiæ ſtudio habeas ducem ac comitem diuino uirum ingenio, Ioannem Picum mirandulam noſtrum, cum quo dies ac noctes, in omni doctrinarum meditatione uerſaris: ac præterea tibi omnia ad ingenue philoſophandum adiumenta ſuppeditet fauor ac gratia Laurentij Medicis, maximi hac tempeſtate ſtudiorum patroni, qui miſsis per uniuerſum terrarum orbem nuncijs, in omni diſciplinarum genere libros ſumma ope cōquirit, nulli ſum ptui parcit, quo tibi, ac reliquis præclaris ingenijs, bonarum artium ſtudia æmulantibus, inſtrumenta abundantiſſima paret. Audiui te referente, uocem illam præclaram ex Laurētij ore prodijſſe, optare tanta ſibi abs te, ac Pico noſtro ad libros emendos præſtari incitamenta, ut tandem deficientibus ſumptibus, totā ſuppellectilem oppignerare cogatur. Cum igitur omnia & animi & fortunæ bona in te cumulatiſsima ſint, nihil eſt qđ Angelo Politiano pro me cōtra barbaros pronunciante, quempiam deinceps timere debeam, qui illorum patrocinium ſit ſuſcepturus. Quod autē ut iure à me barbaros reprehendi iudicaſti; ita non approbas, quod Plinium de uita ac literis optime meritū, intra eā-

dem cū

dem cum barbaris aleam posuerim: cuius tanta sit apud peritißimum quẽq; autoritas, ut aut eam tentare non debuerim, aut si omnino conuellendam duxeram, fortius id à me fieri, quàm adhuc fecisse uidear, oportuerit. Si me forte hisce uerbis (ut qui mecum amice omnia potes) temeritatis atque impudentiæ tacite accusas, qui tantæ existimationis uirum per calumniam quodammodo deprehendere quæsiuerim, habeo iam excusationem mihi ex tua epistola paratã. Fateris enim uera esse, quæ in scholis nostris lectitãtur: amicus Plato, *magis amica ueritas, sed cũ ambo sint amici, piũ esse ueritatem in honore præferre. Cum igitur ego ita sentirem,* Plinium *non minus quàm cæteros in hederæ descriptione alterius plantæ, quæ apud græcos* κισθὸς *appellatur nominis uicinitate deceptum, quoniam hedera a græcis* κισσὸς *dicatur, indicia non sine errore miscuisse, nolui quantum in me erat, pati ueritatem ipsam in obscuro iacere. Quod autẽ fortius atq; euidentius hunc à me errorem indicari oportuisse censes, scito non fuisse tunc animi mei propositũ* Plinij *autoritatem pessundare. Nam cum illa dictabam, præcipua erat mihi contentio cum barbaris. Atq; ideo cũ de hedera sermo haberetur, cuius naturam nõ satis Auicennæ cognitam fuisse probare contẽdebam, obiter, ac ueluti quodã in transcursu* Plinium *quoq; in aliorum mẽtione nominaui. Quem tamen non dixi unà cũ Auicenna, ac reliquis errasse, sed uideri in eodem cum alijs errore uersari.* Vide *quàm modestius de* Plinio, *quàm de alijs tunc sim locutus, quos nõ uideri eodem errore deuiare, sed planè aberrare asseueraui. Quod si is mihi animus tunc fuisset, aut nũc etiam esset,* Plinij *errata in lucem patefacere, potuissem & tunc, & nunc quoque possem integrum de eisdem implere uolumen.* Pauca *tamen*

Amicus Plato, amica ueritas.

tamen è multis hoc in loco censui aperiẽda, ut intellegas me non temerario iudicio, sed certißimis rationibus adductum, ut existimarem Plinium in hederæ descriptione, quemadmodum in multis alijs ad medicinam pertinentibus, aberrasse. Illud uero mihi primum tecum conueniat, tam apud græcos

Dioscorides. quàm apud latinos, atque etiam barbaros, Dioscoridẽ esse summum autorem atque præcipuum, cui in herbarum ac fruticum descriptionibus fides sit adhibenda. Nam & Plinius ipse non minus hunc quàm Theophrastum in hac parte secutus uidetur, ut qui utranq; linguam, & græcam & latinam nouerit, sententias integras Dioscoridis, quasi uerbum ex uerbo à Plinio translatas agnoscat.

Galenus. Galenus præterea, homo cum in omnium liberalium artium, tum in medicinæ præsertim disciplina præcipuus, in suo de simplicibus medicamentis libro, se à describendis herbarum imaginibus supersedisse fatetur, quoniam abunde in hoc studio fuerat à Dioscoride satisfactũ.

Serapio. Nec Serapio Arabs herbas describere aggressus, alijs eas notis indicauit quàm Dioscorides: quamuis & ipse non recte in omnibus imitando Dioscoridem, libros suos innumeris impleuit erroribus. Quos nisi sperarem aliquando in lucem fore detegendos, studio ac diligentia inclyti præsulis Hermolai Barbari, patriarchæ Aquileiensis, uiri omnium disciplinarum peritißimi, libentius sanè aliquando notarem, quàm hosce Plinij in præsentia sim recitaturus. Tum quia magis me iuuat contra homines barbaros, quàm latinos agere. Tum quia maius humano generi ex Serapionis inscitia, quàm ex Plinio periculũ imminet. Siquidẽ ætate nostra omneis ferè medici in simplicium medicaminum cognitione Serapionem sequuntur, Plinium autem nec legendum quidem existimant, quod cum in

numero

numero grammaticorum, uel oratorum, non autem philoso phorum, aut medicorum habendum iudicent. Ego uero & si non inficias eo Plinium omnium doctrinarum studia exco luisse, multa tamen de quibus in suis de naturali historia li bris conscripsit, non satis illi comperta, atque explorata fuisse crediderim. Ex quo illud secutum est, ut cū non ea scri beret quæ ipse nouisset, sed quæ potius à diuersis autoribus uarie scripta collegisset, sæpius diuersa pro eisdem, atque eadem pro diuersis retulisse uideatur. Quam quidem rem me tibi homini doctissimo facile probaturum spero, si paulu lum seposito affectu, non tanquam Plinij patronus, sed po tius iudex, hæc quæ in Plinio notaturi sumus errata, dilige tius perpendere, atq; examinare uolueris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Iouiniano Pontano, S. D.

ET si magnum te dolorem Ferdinandi regis interitu ce pisse nō dubito, propterea quod in illo & autoritas, & sapiētia tanta fuit, quantā uix in rege unquam alio memi nimus: tamen cum mecum ipse considero quis ei regi rex suc cedat, penè esse nephas arbitror, uel te, uel quenquam ex ijs qui rebus uestris fauent, quorum de numero nos quoque sumus, maiore aliquo in luctu, mœstitiáq; uersari. Nam cū uobis regni hæres (quod felix, faustumq; sit) Alfonsus alter maximus natu filius obtigerit, cuius excellens ingenium, sin gularis uirtus, incredibilis sapiëntia bello & pace claruit, ingrati profecto fuerimus, si non quantum relictū, sed quan tum sit ademptum respexerimus, presertim cū subsidijs tot, tantisq; regnum fulciatur. Dux enim suffectus Calabris Fer dinandus alter Alfonsi filius, quem & ipsum nobis fama re fert,

fert, omnibus corporis animiq; dotibus excellere, sic ut multis magnisq; rebus non dubium iam regiæ cuiusdam indolis specimen dederit. Accedit eò Federicus magna prudẽtia, magna dexteritate, magno usu rerum, sed maiore in regem fratrem beneuolentia, fide, pietate. Mitto necessitudines alias, opes, exercitus, duces, socios, studia, popularium præsidia, munimenta, propugnacula, quæ nullis penè humanis uiribus labefactari posse uideantur. Opem uero diuinam quis rogo uel sperare, uel polliceri sibi magis potest, quàm qui Turcos impios, ferro, igniq; sequens, non tam ob oppido Hydrunte, quàm (ut mihi uidetur) ab Roma ipsa, quam primum petebant, atque adeo à sanctissimis illis altaribus expulerit. Quapropter tametsi magna omnino facta est iactura, Ferdinandi obitu, tamen quoniam uigiliã quasi suam filio tradidit, regemq; pro se quem potissimũ uoluit, reliquit in omni genere laudis excellentem, non debetis ullo pacto mi Pontane, quicunque inter officia regis estis, mœrori uos dedere, sed animo præsenti, quod equidem te facere arbitror, præsto esse, diligentiamq; omnem uestram uidelicet ad eum (quantum quidem fieri potest) cura, labore, molestiáque leuandum conferre. Te uero etiam seorsum gratias agere deo maximo conuenit, quod eum quem in hanc spem à tenero educasti, quem disciplinis ornasti, quem præceptis instituisti, regem iam uides: atque ita regem non modo, ut regno pulcherrimo isto quidem atque opulentissimo, sed ut etiam orbis terrarum imperio dignissimus habeatur. Hæc ego ut ad te scriberem, præcipuus quidã meus erga te principesq; tuos amor impulit. Sed & multum quoque adhortatus est alumnus hic meus, idemq; patronus, nostræq; rei publicæ columen Petrus Medices, excellenti iuuenis & animo &

mo & ingenio, quo nihil fieri potest mi Pontane tui amantius: nam regi ipsi tuo, quàm sese idem totũ, penitusq; tradiderit, nihil attinet scribere, præsertim ad te, cui nota sunt omnia. Sed tamen ita de illo semper & honorifice loquitur, & amanter, ut cæteris penè reliqui nihil faciat, atque hæc hactenus. Quod autem superioribus diebus excusasti diligenter occupationes tuas, propterea quod epistolæ cuidam nostræ non respõderas, nimis officiosus homo es (ut uideo) nimis humanus. Me enim quamuis omnino equidem literas tuas gratißimas haberem. nihil delectare potest quod cum tua ulla molestia tribuatur. Tantum illud ignoscas uelim, quod dum studio in te meo, & amori obsequor, non sum ueritus semel, iterumq; tuis occupationibus obstrepere. Licet autem per me tibi (dummodo amare non desinas) non solum non respondere ad literas meas, sed ne legere eas quidem, si ita sit commodum. Vale.

HIERONYMVS DONATVS
Ioanni Pico Mirandulæ, S. D.

QVæ meæ partes esse debuerant, eas omnes tibi sumpsisti Pice doctißime, teipsum apud me negligentiæ insimulans, & in eo crimine, cuius ego apud te maxime reus sum, excusationem quærens. Parum tibi uidetur alios ingenio, & eruditione præcellere, nisi modestia quoque, & humanitate uincas nõ solum alios, sed teipsum. At uero obsecro, harum uirtutum munera ita amplectaris, ut nobis quoque aliquam obeundi officij nostri occasionem relinquas: ne, dum harum omnes tibi partes uendicas, nos inhumani atq; inciuiles habeamur, qua ego in re (quæ mea est impudentia) iam nõ excuso negligentiã meã, sed accuso humanitatem tuã. Quod scribis te non temporariam mecum,

sed

sed perpetuam amicitiam statuisse, non solum ea causa tibi me plurimum debere intelligo, uerũ etiam recte mihi amicitiam definisse uideris: quæ temporaria cum sit, iam amicitia esse non potest. Illud scito, me eam in meorum ornamentorũ delectu seposuisse. Quid enim mihi accidere potest præclarius, quàm à tanto uiro non laudari solum, sed etiã amari? Hermolaus noster incredibilem doctrinarum tranquillitatem, & studiorum φιλοπονίαν curat maxima utilitate eruditorum: uideo esse summum, ac rarum quiddam, quod sperare possunt literæ, eo incolumi. Eius ego consuetudinẽ, quam mihi tantopere inuides, eadẽ penu seruo, qua & amicitiam tuam. Nihil præterea adeo θαυμαστὸν censeo, quod assequi ingenio & eruditione non poßis, presertim quia audio te τῆς ἑλληνικῆς παιδείας χάριν istuc demigrasse. Quod ego consilium ita laudo, ut magis laudare nõ poßim. Nam οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ᾽ εἰδέναι. Ego Politianũ tibi inuideo hominem fertilißimi, & facundißimi ingenij, cuius rusticum nuper legi: uisus est mihi splẽdor ætatis nostræ, & πᾶν ἐπ᾽ ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος. Cui eadem me polliceri te meis uerbis postulo, quæ ab homine amicißimo expectare potest. Vtor autem te internuncio, in auspicanda mihi cum eo beneuolentia, cum fretus humanitate tua, tum quod τῷ τῶν μουσῶν καπνυρῷ στόματι per te qui eruditißimus es, me conciliari conuenit. Vale, & puta nihil mihi tuis literis esse iucundius. Plura laxiore otio ad te scribã. Venetijs xvij. Calend. Ianuar. M.cccclxxxiiij.

[Margin: Charum laborem. — Admirandum. — Græcanicæ doctrinæ gratia. — Nihil dulcius, quàm omnia scire. — Totus in ueritate effigiatus ex Ioue ramus. — Musarum spirante & uegeto ore]

ANGELVS POLITIANVS
Hieronymo Donato suo, S. D.

IN epistola quadam tua ad Picum nostrum, cum me pleraq; delectassent, tũ ut ad te scriberem subinuitauit. Iudicium

cium quod affers de Rustico nostra, utinam quidem tam uerum, quàm honorificum. Quod ego tamen non iudiciū adeo de me, sed studium potius in me ac beneficum interpretor. Neque enim ita mihi sum inexploratus, ut tibi amicißimo homini, atque ob id minus integro iudici, plus de me credendum statuam, quàm ipse mihi: nisi forte ita me ludit illa poētarum (quod Horatius inquit) amabilis insania, ut nunquā congrediar mecum, nunquam de tergo in pectus manticam reuocem. Quod si poëticen sequitur, uelut umbra corpus, cæcus ille amor sui, qui φιλαυτία dicitur, quæq; plerosq; infatuat, & tollens uacuum plus nimio gloria uerticem: fateor iam nunc piget me candidatum poëtices haberi tā ingrata uice, tam tristi ac pœnitenda mercede. Alioqui ne Lycius quidem ille me stultior χρύσεα χαλκείων demutauerit ἑκατόμβοια ἐννέα βοιῶν. Cæterum nihil minus debemus tibi, uel sentienti de nobis, uel sentiri ab alijs postulāti, quæ nec agnoscat conscientia nostra, nec ferat pudor. Siue enim ut cæteros fallas, ne tua quidem ornamenta, hoc est laudum tuarum supellectilem mihi inuides: siue ipse falleris potius, meaq; te uel uitia delectant: utrumq; amoris est, & quidem non uulgaris: si quidem Achilles quoque Patroclo sua arma induit, & Alcæum uatem Næuus etiā in articulo pueri delectabat. Quare si me amas, id quod scio, iam scilicet dubitare non potes, quin ego te redamem. Siquidem aiunt, amorē nullo magis emi quàm seipso. Neque tamen, sicut amantem mutuo amo, ita laudantem uicißim te laudo. Quippe in reponendis beneficijs lex est illa Hesiodi custodienda, ut eādem mensura reddas, aut etiam cumulatiore, si poßis. Sed cum tu quas habes orationis diuitias, cū tu inquam isto ingenio uir, istaq; doctrina, in me unum è medio homunculū,

Φιλαυτία.

Aurea æreis. Centū bobus taxata, scilicet arma Glauci Licij; nouem bobus taxatis, scilicet armis Diomedis.

Lex Hesiodi in beneficijs reponendis.

laudes tantas ipso (quod aiunt) horreo congesseris, qui possum ego de reditu maligni, incultiq; soli, saltem alterũ tantum tibi, nedum plus aliquid remetiri? nisi tamen uelut echo illa, tuas tibi uoces regeram atque refundam. Sed uereor ne si quæcunque dederis, resignauero, tibiq; laudes tuas, quas precario poßideam, remisero, nudum ipse me statuam, & ut illa Aesopi cornicula, plumis ablatis moueam risum. Atqui tamen nec illud saltem me potes ingrati reum peragere, cum uicaram pro me solutionem sponte suscipiat, ac meas parteis subleuet sacer hic Picus *dicam, an phœnix? cuius tu semper in ore illo es*, Musarum *gratiarumq; pleno*. Quo *scilicet inspirante nos quoque impellimur ad te, supra etiã quàm ualemus, sed tamen adhuc infra quàm cupimus, efferendum*. Nam *par quidem tanto perferendo oneri ipse est solus*. Nos *autem de eo sic pendemus, ut de magnete* Platonis *anuli ferrei*. Ipseq; *in nos uim quandam arcanã depluit, quasiq;* ἐνθουσιασμόν, *qui plus etiã posse nos cogit, quàm sponte possumus*. Ipse *quasi* Pausarius *modos & incitamẽta dat nobis laudandi tui, laudandi unà tecũ* Hermolai Barbari *hominis, ut mihi quidem uidetur, unius ex reliquijs aurei seculi, quamuis ipse longe doctior, & non illi sanctiores*. Sed *ingressos plerunq; nos super uobis aliquid* ῥαψῳδεῖν *tam multa in cœlum aura leuat, ut* Icarium *quandoq; casum formidemus*. Vides *autem nunc quoque me quasi* νυμφόληπτον *etiam in epistola nescio quid exhibere* διθυραμβικώτερον. Quid *tu igitur frontem obducis?* An *scilicet te fugit indulgendum hoc mihi quicquid est furoris? uel quod omnis paulo humaniores iuxta adamo, ac sum (quod dicitur) amußis alba: uel quod tibi quoque non abhorrẽs uideor à* Musis, Picoq; *item ipsi, & fortasse* Hermolao, *triũ uiris*

Afflationẽ diuini numinis, aut diuinæ substantiæ.

Decãtare.

Lymphatum, furore percitum. Furiosius.

uiris scilicet literarijs: qui si me uel tantillum probatis, iam nunc medium ostendo digitum, non popello tantum & literatoribus, sed philosophis adeo ipsis, ne excepto quidẽ Platone, sed Florentino. Vale.

HIERONYMVS DONATVS

Angelo Politiano suo, S. D.

EGo uero Politiane doctißime, tui erga me amoris fructus gratißimos & iucundißimos cœpisse me sentio, neq; aliunde uberiores, honorificentioresq́; prouentus expecto. Nam & in amicitia respondisse te uideo, αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον. *Et te, id quod nunquam dubitaui, non Politianum modo, uerum &* πολιτικώτατον *esse percipio, sociata tam rara exactáq; eloquentia infinitæ propè humanitati, atque modestiæ. Quod si rationes negotiorum meorum excußero, atque inuicem retulero, nihil me ab eo die quo ad Picum nouißime scripsi, præstantius lucrifecisse comperiam tua hac epistola. Dij boni quantum attica, erecta, exculta, quantũ deniq; amabili, ut in ea summus amor, summáq; eruditio contendere uideantur: neq; facile utrum excellat dignosci poßit, utriusq; rei euidentißimas causas coniectari facillimum est. Eruditio enim diuino ingenio, studio infatigabili, tota ex te ipso summa est. Beniuolẽtia uero non ingentißima esse non potest, qua me Pico autore complexus es. Ego tamen iã antea amare te cœperam, sed defuit illa,* εἰς ταυτὸν συνάγουσα ὁμιλία. *Qua tamen in posterum beneficio literarum non indigebimus. Attamen meminisse te suspicor, ferè enim quinquennium agitur, cum apud nos uersabaris, te Hermolao ac mihi, tunc parentis & patrui morte squalido ac pullato, carmen illud aureum de sacrilega, ac sanguinaria Iuliani cæde*

Ad ipsam mẽsurã & melius.

Ciuilissimum,

In unũ cogens conuersatio.

recitasse. Ex quo nunquam apud me eruditorum hominum mentio facta est, quin mihi ex omnibus primus occurreres, mox in tua illa Rustico elegantißima (magnus à me semper habitus) maior inuentus es. Quamobrem id tibi persuasum uelim, ea te mecum amoris & officij fundamenta iecisse, ut nullo casu ruere, nulla ui couelli poßint. Cuius fructus candidißimos, & mihi omnium longe gratißimos, hoc est, literas tuas expecto. Neque solum literas, sed interdum quoque amœnißimas Musas: quæ cum ad me uenerint, tunc maxime Theocriti carmen illud suauißimum cantabo.

τᾶς μοὶ πᾶς εἴη πλεῖος δόμος, οὔτε γὰρ ὕπνος,
οὔτ᾽ ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα, ὅσσον ἐμοὶ μῶσαι Πωλιτιανοῦ φίλαι.

Quo mihi tota sit plena domus, neq; enim somnus,
Neque uel derepente dulcius, neq; apibus
Flores, quantum mihi Musæ Politiani Gratæ.

Vale, & me ama, à quo amaris plurimum. Venet. vi. Idus Iunij. M. xij. D.

HIERONYMVS DONATVS
Angelo Politiano suo, S. D.

SAlue Politiane mi. Tandiu humanißimis literis tuis respondere distuli, ut putem me nunc potius ad te scribere quàm rescribere. Imputabis, siue occupationes publicas siue priuatam desidiam, modo abdices omnẽ, aut obliuionis, aut arrogantiæ suspitionem. Equidem Politiane mi, nullum ego thesaurum comparari posse censeo amico, qui & probus & doctus sit, nec aliunde homini locupletior felicitatis prouentus accedit, quàm ex uera incorruptaq; amicitia, quàm uirtus probitasq; cõciliat. Quo fit, ut ego sæpißime uestram istam sub parente patriæ Laurentio, academiam absens mirari, & amare maxime solcam. In qua præclara simul

simul optimarum artium, morumq́; precia, contra pertinacißimas animi sordes, uitium atq; inscitiam conspirauerunt. Quorsum hæc? ut facile tibi persuadeas me, quanquã tardius rescripserim, summopere tamen delectatum esse humanißimis & eruditißimis literis tuis. In ijs præclarũ istud uestrum otium intueri licet, & doctrinarum quietem uobis inuidere. Nam nos & publica & priuata distringunt, & nostra ferè sunt temporis furta, non studia. Gratulor uobis amœnißimas Musas, literatißimum otium: Quibus absens impense faueo, subscribo, & bene opto, cum uestra, tum bonarum artium causa. Sed hæc satis. Scio istic apud uos esse complura Alexandri Aphrodisei uolumina in uarijs generibus doctrinarũ, præcipue uero in philosophia naturali. Sunt item apud me hic nonnulla illius opera mire erudita & graula. In his habẽtur duo uolumina περὶ ψυχῆς, quæ per hos dies perlegi. Alterum ex his uoluminibus principium habet eiusmodi, περὶ ψυχῆς, τί τὸ ὅτι ἐστὶ τίς αὐτῆς ἡ οὐσία. Is libellus apud me ferè post principium mutilus est. Cupio me certiorem reddas, nunquid apud uos in delectißima ista Medicum bibliotheca totus atque incolumis sit. Quod si (ut spero) illæsus & integer, mihi gratißimum facies, si primum eius libri caput trãscribi feceris, & ad me mitti curaueris: si negotium librario commiseris, neq; præceleri, uix horam absumet. Vale. Picum meum saluere iube. Cum dico Picum doctos etiam omnes intellego. Iterum uale. Mediolani pridie Calend. Aprilis. M. ccccIxxxx.

De anima. & quid sit. & que eius essentia.

ANGELVS POLITIANVS
Hieronymo Donato suo, S. D.

Et si literarum tuarum semper incredibili desiderio teneor, propterea quod mihi ex eruditione fructus, ex

elegantia uoluptas, ex autoritate summus honos concilia=tur: facile tamen id ego differri nonnunquam patior, uel ne te à studijs auocem potioribus, uel certe ut exemplum mihi tuum sexcentas iam debenti epistolas patrocinetur. Roges causas tanti debiti. Non inficior desidiam esse primam, quæ mihi semper, nescio quo pacto fuit in delitijs. Sed tamen & occupatiunculæ, uel trichæ potius ineptæ quædam, mole=stæq; nimis, otium omne meum penè inter se scrypulatim partiũtur. Nã si quis breue dictũ, qd' in gladij capulo, uel in anuli legatur emblemate, si quis uersum lecto aut cubiculo, si quis insigne aliqd' nõ argẽto dixerim, sed fictilibus omni=no suis desiderat, ilico ad Politianũ cursitat, oẽsq; iã parie tes à me, quasi à limace uideas oblitos argumẽtis uarijs & titulis. Ecce alius Bacchanalibus Fescenninorũ argutias, alius cõciliabulis sanctas sermocinatiões, alius citharæ mise rabiles nænias, alius peruigilio licẽtiosas cãtilenas efflagitat. Ille mihi proprios amores stultus stultiori narrat. Ille sym bolum poscit, quod suæ tantum pateat, cæterorum frustra coniecturas exerceat. Mitto scholasticorum garritus intẽ pestiuos uersificatorum nugas, seq; & sua de more admi=rantium, quæ quotidie cuncta demißis auriculis perpetior. Quid plebeculam dicam, uel urbanam, uel agrestem, quæ me tota urbe ad suum negotium, quasi naso bubalum tra=hit? Ergo dum proterue instantibus negare nihil audeo, co gor & amicos uexare cæteros, & (quod molestißimũ est) ipsius in primis Laurẽtij mei Medicis abuti facilitate. Qua re adeo mihi nullus inter hæc scribendi restat, aut commen=tandi locus, ut ipsum quoq; horarium sacerdotis officium penè (quod uix expiabile credo) minutatim concidatur. Po=stremo cum nihil faciam, nunquam sum tamen otiosus, imò dum

dum cuiuſuis eſſe compellor, nec meus eſſe planè, nec cuiuſquam poſſum. Próinde ſicubi diſtulero poſthac, aut omiſero ad te reſponſum, ſcito me ſtatim, ſicuti ſoleam, nugas agendo fuiſſe occupatum. Laurentius Medices noſter, uel ex epiſtolis tuis, quas ei ſemper honoris mei cauſa recito, uel ex huius magni Pici teſtimonio, qui tibi plurimum tribuere ſolet, ita te iam diligit, ut nobiſcum ferè contendat. Hermolaum uero ipſum Romæ, hoc eſt quàm oculatiſsimo loco, legatum fore, mire gauiſus eſt, etiam ſtudiorum nomine. Quem ſic expectamus auide, ut ſpe iam totum penè contriuerimus. Quod ſi ſemel in itinere exceptus, abire à nobis properabit, iam nunc dico, atque edico, uæ hominis togæ, uæ lacinijs. Alexandri uero, quos ais de anima libros, nullos ipſi prorſus hic habemus, ſed nec extare quidem ſuſpicamur, quod ex indice quoque ipſo, quem Seraticus ad te miſit, animaduertes. Quin rogamus ego & Picus, ut cum Venetias (quod propediem fore nunciant) remeaueris, eius deſcribendi copiam, Laurentij Medicis librario facias. Equidem nonnullas Alexandri huius peracutas in philoſophia quæſtiones, anno iam tum ſuperiore latinas feci. Sed & te quæpiam ſcriptoris eiuſdem narrat Seraticus interpretari. Tum Grimanus proxima æſtate miſſurum ſe mihi exemplar alterum, quod tibi pridem commodauerat, ultro eſt pollicitus. Qua de re coniecturam facio, potuiſſe illud accidere, ut eundem uterque forte fortuna librum conuerterimus. Hoc ſi non falſò ratiocinor, iam ſcilicet ſpongiam cogito, rogóq; mihi de eo quãprimũ ſignifices, ut ipſum ſaltẽ limæ laborẽ lucrifaciã. Vale, mẽq; Iacobis duobus, Volaterrano, & Antiquario, hoc eſt humanitatis ac probitatis geminis exẽplaribus

commenda. Florentiæ. x. Calend. Maias. M. ccccLxxxx.

HIERONYMVS DONATVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

ACcepi Miſcellanea, percurri: iucundiſsima lectio, in qua delectari & iuuari uel doctiſsimus quiſque poſſit. At inquies, præceps iudiciũ eſt, quod obiter fertur. Sed cum de re literaria agitur, iudicare de te poſſumus abdicatis iuris ſolennibus, etiam ſtantes. Adeo cuique ſecurum eſt de eruditionũ controuerſijs, cum Politiano in tenebris quoque dimicare. Mihi autem in eo opere tantum tribuis, quantum nec agnoſco, nec poſtulo. Perge (quod facis) iuuare bonas artes, neque formides blacteratorum & ſciolorum aculeos: nunquam caruere inuidia egregij forteſq; conatus, ἀλλ' ὅμως (κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος) μὴ παρίει καλά. νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ *latinas literas. Fortaſſe enim hi maxime ex eo opere profecturi ſunt, quibus id magis ſordeſcere uidebitur. Vale. Mediolani. xi. Calend. Nouemb. M. ccccLxxxix.*

Verũtamẽ, melior ẽm miſeratiõibus iuidia, ne dimitte honeſta. rege iuſto temone.

ANGELVS POLITIANVS
Hieronymo Donato ſuo, S. D.

NOn eſt is authoritatis meæ rigor, ut inuidentium flatus quaſi uentorum tuto poſsit excipere, ni ueſtris paucorum teſtimonijs uelut adminiculis ipſa per ſe decidua fulciatur. Equidem multorum accepi literas, ex quo Miſcellanea publicaui, laudantium ſcilicet (ut fit) & gratulãtium. Sed neſcio quo pacto, de tuo, de Barbari, de Pici, de iſtiuſmodi perpaucorum iudicio, ſic ipſe me cenſeo, ut tum denique ſtare uidear, cum puncta omnina tulerim ſuffragij ueſtri. Quanquam etiam iſtinc reddita mihi nuper epiſtola eſt Iacobi Antiquarij, mire grauis & erudita: quem mihi uirum mini=

minime alioqui facie notum, sæpenumero tamen Laurentius Medices meus, à literis, à moribus, à prudentia cõmendauerat. In ea profecto epistola, nec honestam indolem, nec expressam quandam uetustatis imaginem, nec textũ illud operosius, quale uestrum est, nec ullum deniq; styli cultioris ornamentum requisiueris, ut admitti (ni fallor) in istam quasi prærogatiuam tribuum iure debeat. Sed de hoc ipsi uideritis. Epistolam uero ad me tuam legit idem Laurentius, & quidem non incuriose, lectamq; uerbis exquisitißimis laudauit, sic ut mihi quoq; apud illum magna accesserit, de tuo felici calamo commendatio. Nam quanquam mihi ille uir plus meritis semper tribuit, tamen ut tuas legit literas, uisus est nescio quo pacto fauere propensius iudicio de me suo, & pluris aliquanto me post eam diem facere, quàm antea consueuisset. Iam ne igitur sentis quantopere isto literarum nomine debeam tibi, per quem factum sit, ut sibi iam Laurentius ipse placeat, quod ego non displiceam? Quare te rogo, cum tibi à rep. otium fuerit, scribas aliquando ad Politianum tuum, putesq; te non epistolas ad ipsum, sed stipendia mittere, sed sacerdotia, sed honoris titulos, omniaq; deniq; uitæ humanæ commoda. Quorũ cum semper author ei Laurentius unus extiterit, tanto subinde potiora collaturus uidetur, quanto eundem gratiorem uobis, hoc est religiosißimis artium bonarum censoribus intellexerit. Ioannes Picus Mirandula, lux omnium doctrinarum, salutem tibi adscribit, & ut item Merulæ Puteolanoq; nuncies, uterq; rogamus. Vale. Florentiæ, Calend. Decemb. M, cccclxxxix.

Epistolarum libri Secundi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

ANGELVS POLITIANVS Callimacho suo, S. D.

ET SI uideo quae tu de me sentias, praedicesq́;, amicius multo, quàm uerius, & sentiri, & praedicari, tamē gaudeo ea mihi tribui abs te, quae ipse in memet neutiquā agnoscā. Quid enim nō gaudeam, me etiā praestigia quadā sensum istū praedicationemq́; tuā lucrifacere? Nam haud dubiū mihi quidem est, quin tu tibi quae scribis, etiam uera esse persuaseris, quando neq; tu ex ea nota es hominum, quos Homericus ille heros tantopere se perosum confirmat, aliud in lingua promptum, aliud clusum habentes in pectore: neque ulla est causa, cur Politiano Callimachus palpum obtrudere postulet. Non fallis itaq; me, sed ipse abs te magis falleris, atq; adeo non falleris, uera sentis, uera de me praedicas. Gratulare igitur iudicio de nobis tuo, atq; istanc opinionē perpetuo obtine, dum amorem, dum beneuolentiam obtineas: quin lauda me quoq;, ut coepisti, ut ego ille laudatus uir, laudari me cum Naeuiano Hectore gaudeam. Fiam autem te laudatore uendibilis potius quàm uenalis. Neq; enim sum unquām dominū mutaturus, quare quicquid mihi astruxeris, tibi accreuerit. Sum quippe in tuo aere, unde & forsitan locellos isthinc usq; ad me misisti, gratiq; sunt, scilicet quia festiui, quia tui. Sed gratias non ago, tute enim beneficium dando accepisti, non quia digno, sed quia tuo, imò tibi (ami

bi(amicus enim alter ipse est)atque ob id digno, hoc est Callimacho ipsi dedisti. Vale.

CALLIMACHVS ANGELO Politiano, S. D.

EA quæ mihi obijcis in principio literarum tuarum, adeo subinde argute purgas, & eleganter, ut respondendi facultatem simul & causam mihi interceperis, planéque indicaueris, id quod prioribus literis meis asseueraui, diuinum ingenium tuum omnia posse. Itaque omißis illis, quæ neque melius, neq; subtilius dici pro me possunt, quàm dicta sint à te, affirmo amice, sed & uere. Neque enim illud nisi & hoc, quod nisi iampridem mihi prope unicus uisus esses, cuius carmen utile dulci commisceat, nunc certe uolentem adduxisset me in eam sententiam Rusticus tuus sanè urbanißimus, doctrinaq; & elegantia plenus, & qui uere ex fumo clarißimam lucem efferat, atque ob id eo titulo indignißimus. Vidi, & legenti placuere multa scriptorum nostri temporis: sed Rusticum hunc non satis est uidisse semel, iuuat usq; morari, & conferre pedem: nihilq; in eo nõ summe placet, nisi quod desinit, cum tamen desit nihil, ut tam multa nemo alter quàm tu afferre potuerit pro materia. Habeo itaq; tibi gratias, quod locellos meos tanti duxeris, non poterant uendi carius, cum donare instituissem, uoluisti, ut in cæteris omnibus etiam liberalitate me superare, in qua hoc genere compensandi uinci & cupio, & patior. Vale literarum decus & doctrinæ. Leopoli. iij. Cal. Octob. M. cccclxxxv.

LODOVICVS ODAXIVS Angelo Politiano suo, S. D.

Nisi

Nisi mihi de liberalißimis moribus, & humanißimo ingenio tuo constaret, hanc nuper ad te scribendi prouinciam non desumerē, potiusq; in antiquo silentio persisterem. Mirum enim tibi fortasse uidebitur, cur ego tecum exigua admodum, & quatuor horarum spacio cōtracta familiaritate deuinctus, qui plurimas tribus abhinc annis ad te scribendi occasiones omiserim, quas undequaque aucupari debueram, nūc ad te potißimum scribere uoluerim: meamq; (ut opinor) uel temeritatem incusabis, quod nunc scribam, uel negligentiam, quod antehac non scripserim. Cæterum quia nō tam ex aliorū sermone, quàm ex mea opinione mihi persuasi, te eum esse qui omnes tibi, ac uirtuti tuæ deditos nullo unquam tempore reijceres: eapropter has nunc ad te literulas, amoris duntaxat atque obseruantiæ in te meæ, testes esse uolui, quas ob subitam opportunitatem cuiusdam istuc proficiscentis exaraui. Quanquam igitur me prorsus ab omni uel ignauia, uel rusticitate præteriti silentij nō excuso, spero tamen fore, ut reliquum meum erga te studium boni consulas. Nam præter hanc scribendi diligentiā, qua ego iampridem initam Patauij familiaritatē confirmare debui, nullum à me cum beniuoli, tum obseruantis amici officium prætermissum puto. Siquidē à superioribus annis, quo primum tempora tua mihi uel doctrina, uel humanitas innotuit, fui semper honorum ac dignitatis tuæ studiosißimus, ac sæpißime cum apud alios eruditißimos uiros Venetijs & Patauij, tum hic apud principes meos de te sum honorificentißime locutus, effeciq; (ut opinor) præconio meo, ut claritati tuæ maius quippiam splendoris adderetur. Quo fit, ut non dubitem me abs te in eorum amicorum numero collocari posse, qui (ut Isocrates tuus asserit) non tam præsentes

amicos uenerantur, quàm absentes etiam amplectuntur: Principes sanè mei, quibuscum de te frequentißimum sermonem habui, de moribus, atque eruditione tua, optime, ac magnifice sentiunt. Quid ita? quia ego in eã opinionem adductus sum, ut existimem eum te fore, qui literarum studiosis emolumentum, tibi uero gloriam immortalem sis allaturus. Cuius rei periculum fecisses, si unà cum præstantißimo discipulo tuo Roma discedens superioribus diebus, Vrbinum ex condicto uenisses: expectatus enim, & plusquam dici poßit, desyderatus uenisses. Quod si me nudiustertius audire potuisses de te uerba facientem unà cum Nino Bononiensi sedecimuiro, homine mea quidem opinione plurimi faciendo, si nobilitatem, si diuitias, si liberalitatem morum, si literaturam inspicias, profecto intellexisses ea, præterquam ab amantißimo homine dici, aut excogitare non potuisse. In eam enim confabulationem ueneramus, ut de uiris hoc tempore doctißimis loqueremur. In quibus facile tu principatum obtinere uisus es. Nec me amor, aut adulandi studium fallit, à quo semper tanquam intestino morbo abhorrui. Sed quorsum hæc tam multa de officio erga te meo. Nempe ut intelligas me tibi esse ac fore deditißimum, & si magno montium ac regionum interuallo secludamur, teq; habere neminem, à quo maiori uel beneuolentia, uel obseruantia fouearis. Quod si ulla unquam mihi occasio euenerit, ut quapiam in re tibi morem gerere poßim, id uero inprimis mihi iucundißimum erit. Quam quidem occasionem abs te actutum præueniri cupio, ne me in pollicendo quàm in præstando liberaliorem autumes. Demetrium uero uirũ eruditißimum, Petrumq; in primis discipulum tuum, elegantißimæ atq; amplißimæ spei adulescentẽ, nomine meo saluos facito

facito: cui librum ex Plutarcho traductum, unum ex multis ineptiarum mearum monumentis, dedicaui multos iam menses: misissemq́; hactenus, si dignum putassem, qui in manus uestras eruditißimas perueniret, mittetur tamen clementia uestra potius allectus, quàm iudicio deterritus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Lodouico Odaxio suo, S. D.

DEprehenderunt me in actu literæ tuæ, ideóq; lectas paulum in præsens sepoſui, diligentius dein per otiũ recogniturus, ad easq́; (ut par erat) cum primũ possem responsurus. Id si serius quàm aut tu pateris, aut ego uoluissem, contingit, est tamen humanitatis tuæ quicquid hoc est quod facimus, boni consulere. Neque enim tam opellam aliquam alter ab altero, quàm ipsum animum requirimus. Neque enim continuo parum amat, qui parum officiosus est. Quare ne illud quidem in epistola tua ualde probo, quod te tam scrupulose excusas, cur aut antea nihil ad me scripseris, aut nunc demum scripseris. Si enim amamus ex animo inter nos, sicuti certe amamus, quicquid alteri commodat, profecto utrique commodat. Quare neq; dissoluere, sed nec lassare uoluntates nostras, quasi nodo Herculaneo cohærẽtis, aut silentium poßit, aut ulla officij, præsertim non necessarij intermißio. Quò autem amicis ista literarum uicißitudo? cum ad absentis tantum mißitentur, amor autem uerus etiam absentis præsentis faciat, nisi si uel ipsis testãtur, uel alijs ostentant mutuam uolũtatem. Sed neq; testibus eget amor syncerus, quippe oculeus totus, ac lynceus, & qui Momi quoq; iudicium de positu humani corculi despuat, neq; se populo iactat, cum sint amici κατ᾽ ἐπίκουρον satis magnum theatrum alter alteri. Quin istam quoque penè

Secundum Epicurum.

dicam

dicam superstitiosam probationem amoris in me tui totam tibi remitto. Est enim mihi, est est ad manum semper amicitiæ examen. Est & Hechatonis amatorium, quo te uel ingratis ad amandum compellam. Sed nec te monebo, ut principibus me tuis insinues, neq; inuicem moneri me patiar, ut patronis te meis adiũgam. Quoquo enim tu irrepseris, ego sequar: ubiubi ego me adglutinauero, inde scilicet tu pendebis: ut enim militem, custodemq; eadem catena, ita par legitimum amicorum una tenet copula. Plutarchum latine iam per te loquentem, ego atq; adulescens meus auidi expectamus, minime quidem dubitantes, quin sit absolutißimus futurus, uel ob id certe, ut alicui ex ueteribus græcis τὰ δίδακτρα referas, quando ita græce ab eis didicisti, ut nouos docere iam omneis poßis, & quod dicitur ἀντιπελαργεῖν. Vale. Docendi præmia. Mutuã officij uicem rependere.

LODOVICVS ODAXIVS

Angelo Politiano suo, S. D.

PLutarchi libellus ad te uenit, qui si ullam potius elegãtiã, quàm beniuolentiã profiteretur, erubesceret profecto, nec ad exactißimæ eruditionis officinam sese, nisi uerecũde cõferret. Nunc aũt lætus & securus accedit, humanitate tua magis quàm ullo ornamẽto suo fretus: proinde meretur, ut cũ ad te proficiscentẽ benigne suscipias, illiq; primariã amoris operã sedulo impertiaris. Siquidẽ ego illum, quem alioquin friuolũ, abiectũ, & uile munus existimarem, non indignũ tamen putaui, qui ad exhibendũ studij atq; obseruantiæ in uos meæ pignus adueniret: utcũq; erit, & quãticũq; erit, in bonã accipias partẽ, rogamus, obsecramusque. Nudiustertius ab Hermolao Barbaro, & Petro Cõtareno, qui duo uel nobilißimi, uel ornatißimi, uel eruditißimi

uiri

uiri sunt, Venetijs mihi literæ uenerũt, in quibus admoneor, ut si unquam ad te scripturus sum, eorum te nomine saluum esse iubeam. Memini n[?] *autumno superiore cum* Venetijs *essem unà cum his de te perinde ac doctißimo homine sermonem habuisse.* Illi *aũt se familiaritatem tuam inijsse asserebant, cum triennio, aut quadriennio proximo uisendæ ciuitatis gratia eò concesßisses.* Digni *homines sunt, qui à te quoq; diligantur.* Vale *igitur, & me ama.* Igubij .V. *calẽ.* Iulias. M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS
Lodouico Odaxio suo, S. D.

PLutarchi *lepidum nouum libellum, quẽ tu scilicet latine interpretatus, adolescenti meo nuncupasti, uidi, cæpi, legi: & quidem simul omnia adeo cupide, ut prius penè ad calcem præ studio peruenisse, quàm ex carceribus promouisse me senserim.* Illex *mihi fuit statim suauis odor quidam uerborum tuorum planè* Ambrosius. Tum *sententiarũ ueluti sapor quidam austerus, & dulcis non secus illecebris orationis tuæ, quàm* Myrothecij *condinẽtis imbutus, ita (quod dicitur) palatũ irritauit, ut quasi helluo aliquis, uix cõmansas epulas has tam lautas, tã opiparas deuorauerim.* Et *sum profectò miratus, sic latine* Plutarchum *loqui didicisse, iam mortuum, cui uiuenti quondam (sic enim scribit ipse) adeo sermo* Romanus *repugnabat.* Videri *enim potest non tam obijsse, quo die obijt, quàm secesßisse ad studiũ* Romanæ *linguæ, ut qui græcorum, latinorumq; uitas illustrium hominum inter se contulerit, cum quo ipse se conferat, non inueniat.* Nam *sese conferre sibi in utriusq; orationis facultate certe non ausit, quia scilicet in nostra præponderat.* Quod *autem princeps iste tuus, atque adeo noster*

(noster

(noster enim est profecto, qui literarum studiosus est) quod inquam bonas arteis complectitur, atque ad omneis parteis bene audiendi se cōparat, parentisq; sui absolutissimi hominis uestigijs insistit, dici non potest, ut gaudeam, ut exultem atq; triumphē, ut tibi quoque gratuler mi Lodouice. Duos *mihi uiros tulisse ætas nostra uidebatur, qui rem literariā, non quidem cunctando, ut ille uerrucosus, sed multa agendo potius restituerent:* Federicum Vrbinatem *principem olim tuum, & Laurētium Medicē patronū semper meum, utinamq; semper. Hi duo (ni fallor) ausi in tātis seculi huius tenebris lucem sperare, quasiq; contra torrentem pessimorum morum brachia dirigere, ergo & librorum pulcherrimam supellectilem sibi compararunt, & doctos iuuerūt, & ipsi studia tractarūt. Nam ut de principe tuo taceā, de quo longiore subsellio agendum puto, dicam autem de* Laurentio *meo, caue putes quēquam esse ex nostro (ut sic dixerim) seminio, hoc est ex ijs qui omnem ætatem in literis consumpserunt, cui cedat hic, uel acumine in disputando, uel prudētia in iudicando, uel in explicando quæ sentiat, facilitate, copia, uarietate, gratia. Acer illi sermo, & grauis, & cū res postulat, salibus scatens, sed ex illo mari collectis, in quo* Venus *est orta: exempla & historiam ueterem sic habet ad manum, ut eis perinde uti semper atq; suis stipatoribus uideatur: sic ut ingenium habere in numerato, & esse quasi promum condum (ut* Plautino *utar uerbo) totius antiquitatis facile credas.* Extincto *igitur duce illo tuo, cum uiderem nostras iam artis unica spe niti, fateor, uereri cœpi, unius ut hominis uires tanto perferendo oneri pares esse possent. Quare cum ostendis recidiuam illam uirtutem* Federici *resurgere in filio, hisdemq; adulescentem artibus, quibus olim*

clarißimum patrē delectari, reddidisti mihi quidem animū, atque aquam (quod dicitur) aspersisti. Quare gaude tuo tanto bono, gaude tuo labore & diligentia, & (quod facis) perge protinus exercere principem nostrum in stadio Musarum. Assuescat iam nunc à tenero amare literas, fouere literatos, complecti & colere. Scis autem messem plerunque respondere sementi, tibique potißimum primitias frugum deberi ab hoc agro: quippe (ut ille inquit) Morum quos fecit præmia doctor habet. Sed & Petrus nunc studijs acriter incumbit, & humanitati. Habet indolem paternam, habet ingenium, ludit & ipse nunc uersiculis, nunc soluta oratione & libera. Græcis plurimum delectatur. In summa, dignus qui sit principi tuo charus, quia similis. Similis autem, qua ratione parua magnis componuntur. Is nunc scribente hanc epistolam me, alteram seorsum commentatur epistolam. Quæ cuicuimodi erit, etiam si minus apte exierit, mittetur tamen ad te, ut ipsius ingenioli degustationem uelut aliquam accipias. Amat autem plurimum te de munere hoc, & cupit sanè occasionem sibi aliquam dari, qua gratiam reponat. Si ad Hermolaum. Petrumq; Contarenum Venetos rescripseris, uelim utrique agas meo nomine gratias, utrique me commendes non uulgariter. Ad superiores tuas literas nescio an responsum acceperis nostrum, cupio significes, ut in ratione lati atque accepti poßim tecum paria facere. Vale.

MARCVS ANTONIVS SABELLICVS
Angelo Politiano, S. P. D.

ERam ego aliunde nostram auspicaturus amicitiam, ni subitus Atlantis conterranei tui, hinc digressus nostrum

strum in ea re consilium præuertisset. Fuit is annum & amplius Venetijs, ac quandiu fuit, & domi, & foris etiam frequens mecum esse perseuerauit. Nullius unquam *consuetudine sum magis delectatus. Si quidem præter morum elegantiam, singularemq; modestiam, patrio sermone, tuscaq; illa sua urbanitate, breui cõsecutus est, ut eo uno nemo esset mihi iucundior, nemo in hac urbe gratior. Omnia præter tempus secunda habui, in illius amicitia fruenda. Etenim tunc potißimum ei uisum est hinc abire, cum maxime in sui erexisset admirationem. Sed in eo uisus est mihi omne uetustum amicitiæ exemplum æquare, quod in tam tumultuario digressu, sine meis ad te literis uenire identidem recusauit, ratus certißimum se nostræ futuræ amicitiæ pignus secum in patriam deferre, si apud te uirum clarißimum cuiquam charißimus esse cupit, ipsius mores & studia commendarentur: quasi ita uelit euenire, ut cum uterque nostrum de ipsius moribus idem sentire cœperit, non infirmus ad amicitiam gradus (ut Crispo placet) factus uideatur: sed recte ille.* Nos *uero scribendi consuetudinem, maioribúsque officijs illam ijs modicis principijs ortam, locupletiorem (ut spero) indies faciemus.* Nunc *Atlãtem ipsum tuæ dignitatis studiosißimum, maiorem in modum commendarem, nisi urbanißimus poëta moneret, peccare eũ qui suos putet cuiquã commendandos. Gratulor igitur (quod superest) tibi lepidißimi adolescentis restitutam consuetudinem, quam tantisper etiam inuidere pergam, donec in utriusque complexus uenero. Vale Tusci nominis decus, & Marcum Antonium iam hinc amare incipe, qui te ob tuas amplißimas uirtutes amat, colit, obseruat.* Venetijs, Idibus *Iulijs*. M. *ccccIxxxviij*.

ANGELVS POLITIANVS MARCO *Antonio Sabellico*, S. P. D.

Solebat Atlas quondam suo mihi nomine redire tã gratus, ut recepto contentus amico nullum ultra officium desyderarem. Nunc autem tuarum nomine literarum, quas fideliter reddidit, tam mihi iucundus rediјt, ut eius penè præsentiam non requirerem, atque haberet Atlas quippiam secum, quod planè plus à me, quàm Atlas expeteretur. Nunc idem istuc reuertitur, cum literis meis, quas tibi arbitror fore gratas, non tam suo quàm tabellarij nomine. Norã equidem antea quoque quantũ ingenio & literatura, quantum etiam stylo, facundiaq́; polleres. De humanitate nihil sanè adhuc inaudieram, sed eam tua mihi nunc epistola deliniauit, Atlas uero penicillo, & coloribus expreßit. Aucupabar sanè iampridẽ occasionem quãpiam ineunde abs te gratiæ, cũ tu scilicet hoc agentẽ præuenisti, nõ ob id humanior modo quod prior, sed quod minore quoq; proposito præmio. Quare danda mihi opera est, ut quemadmodũ ineunda tecũ amicitia posterioris tuli, sic eadẽ tuenda colẽdaq́; prioris ferã. Vale. vi. Calend. Septemb. M. cccclxxxxviij.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI *Laurentio Veneto suo*, S. D.

EN ad te reuertitur Phædrus, utriusque nostrũ homo studiosißimus: cui tu scilicet aliquot abhinc menses literas ad me dedisti, plenas amoris erga me, rectas, elegantis, qualesq́; denique à te uno poterant proficisci. Respondebo ad eas quambreuißime. Laudas me Ioãnes quasi unum ex numero eruditißimorum, & tui similiũ. Laudas inquam tu me unus omnium quos uiderim, quos audierim lõge eruditißimus. Ego igitur, & si memet haud ignoro, tamẽ fero æquiß.

æquißime, te aut ipsum decipi amore in nos nimio, aut alios item uelle deceptos. Non est autem quod paria coner referre. Nam cum tu mihi uix leuem umbram assequenti doctrinæ, humanitatisq́; tuæ, tantū tamen tribueris laudum, quantæ demum tibi iure debeantur: si coner ipse inuicem laudes regerere, restituenda erunt & resignāda tibi illa ipsa uerba, quæ abs te acceperam, usuraria, ut iure uideatur egestatis nostræ sinistra quædam ambitio, illi ipsi diuitias ostentans, unde scilicet emendicauerit. Libellos tuos, atque item quos ex bibliotheca ista codices habemus, remittemus cum primum istuc orator noster Florentinus se contulerit. Pausaniam uero expectamus, cum tibi erit commodum. Vale. Fæsulis, Idibus Octobribus. M. cccclxxxxvi.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX
Signinus Alexandro Cortesio, S. D.

Politianas epistolas legi Alexāder accuratißime, summaq́; cum uoluptate, quorum utrumque propè necessarium fuit, & quod ad hominem amicißimum, & quod ab homine eruditißimo erant scriptæ. Video os probum, iam īterpellas & obstrepis: apage tu, uis scire quid sentiā? uide quid agas, an ego iudicare poßim? ne ultra crepidas sutor, ut in græco adagio est. Pergis urgere? respondebo, ne superbus uidear. Memento tamen me cum homine familiari tanquam mecum loqui: scio inuidiosam rem esse huiusmodi iudicia etiam recta, nedum mea qualiacunque sunt. Accipe igitur in aurem uelut μυστήρια, *caue enuncies. Ego Politianum nostrum mi Alexander, summopere amo, & admiror, atque ei omnia summa tribuo. Et ut libere quod sentio dicam, non magis istum damnandū censeo, quàm illos laudandos, qui quadringētis abhinc annis papyros & char-*

De Angelo Politiano iudiciū.

Archana.

tas, uelut maculis prætextas, & encausticas tabellas inusse=runt potius, quàm ulla egregia forma atq; imagine illustra=runt, præter unum aut alterum Laurentium Vallam, me puero, & nuper Domitium Calderinum: quos quidem non laudare ac admirari nefas, & planè impium duco. Cætè=ros autem (ut apud Ciceronē inquit, uel Antonius uel Cras=sus) non dubitabo inertiæ, & prorsus inscitiæ condemna=re. Tametsi illos quoque excusatos habeo. Sum enim æquus iudex, si quidem id quod poterant, præstiterunt. Neq; enim omnes Catones, aut Scipiones, aut Lælij (ut ait Marcus Tullius) possumus esse: quamuis nonnulli (ut ait idem) si=ue felicitate quadam, siue bonitate naturæ, rectam uitæ secu=ti sunt uiam, præclare tamen actum cum eis existimo, qui id quoquomodo tentauerunt, etiam si non sunt consecuti. Adde quod non tam ipsis, quàm temporibus acceptum est referendum, bonarum literarum & magistrorum penu=ria, Quis enim ignorat, iam inde ab diruta urbe, amisso im=perio, Italia à Barbaris occupata, Romanam eloquentiam, atque adeo omnem literaturam, & omnes artes perijsse? Sic Cæsari tuo placuit, qui hæc omnia pessum, & planè perditum ijt. Sed emersit tandem aliquando ingenium, & uelut ex cineribus, ac carbonibus rediuiuus ignis effulxit, unde hi tanquam lumina nobis illuxerūt. Quod cum ita sit, dulcißime Alexander, gratulemur seculo nostro, & eo ma=gis quod iam istud par, impar factum est. ἄινιγμα tibi pro=pono, ego istos pares, impares reddo. Non intelligis? quin Apollinem, quin uatem Cumæam, quin Hammonem, quin Ethruscos tuos, quin quicquid est ariolorum consulis? At non est opus. Ecce tibi solutum ænigma, Laurentio Vallæ, Domitio Calderino, Angelum Politianū adijcio, & quasi triumui.

Laurētius Valla. Domitius Calderinus.

Ἄινιγμα

triumuiratum creo. Ego ſic ſentio, ſic cenſeo, ſic iudico, in aurem tuam inſuſurrans. Sed libet exclamare, ſic inquam pro tribunali ſententiam fero, & omnibus bonis doctisque uiris, atque adeo toto orbe terrarum audiente proclamo: Thraces, Sauromatæ, Gethæ, Britanni, poſſum oſtendere literas, uenite, ut ait lepidißimus poëta. Habes meũ Alexander de Politiano iudicium: neque hoc adulationi datum quempiam arbitrari uelim, quippe qui alteros iam mortuos & ſenſibus orbatos conciliare mihi nequeo: alterum nondum noui uiuum, quanquam fateor me id uehementer optare, & talia iacere fundamenta amicitiæ, ut ea nulla unquam temporum iniuria poßit abolere. Quod ut facias, ô noſter Alexander, maiorem in modum à te peto, ut inſinuatione tua me uoti compotem facias, & principi literarum me concilies, ac plane dedas. Ipſum uero Politianum, audin tu uir doctißime (tecum mihi res eſt) oratum uelim, ut quod ab alijs beneficij loco accipit, à me rogatus non aſpernetur, ut in amore ac beneuolentia reſpondeat, ſimul ut uiro clarißimo, & ciui primario Laurentio Medici me commendatum reddat. Aliquot enim aguntur anni, ex quo tam magno amico & præpotenti me dicare ſummopere cupio, & in clientelam, ac uoluntariam tradere ſeruitutem. Vale. iij. Idus Mar. M.ccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO
Phoſphoro pontifici Signino, S. D.

Miſit ad me Alexander Corteſius, homo utrique noſtrum amicißimus, epiſtolam quãdam tuam ad ipſum ſcriptam. In qua tu mihi multa tribuẽs, cupere poſtremo affirmas, per eum ipſum nobis, per me autem Laurẽtio

Medici conciliari. Eam epistolam cum legerem, dici non potest quantopere sim delectatus. Nam ita & uerbis, & sententijs, & concinnitate erat absoluta, ut planè appareret Musis eam dictantibus fuisse exceptam. Cogita igitur tu quàm mihi nunc placeam, quamq; ipse me mirer, qui sim
Anhelante ore. *Musarum* κατηκρῷ στόματι *laudatus. Sed tamen uereor ne ita me tuæ istæ puellæ ornandum susceperint, ut Isocrates Busirin, Thersiten Libanius, Muscam Lucianus, Fauorinus etiam quartanam febrim, ad ingenij modo periclitandas uires, artemq; ostentandam laudauerunt. Sunt enim in fabulis totæ, sunt in mendacijs atq; præstigijs, mihi tamen libet hoc loco uerum locutas. Quis enim damnet sua uota libenter? Quod si in hoc erro, libenter (ut Cicero inquit) erro. Est enim idipsum lucro apponēdum quod decipimur. Quippe uoluptatem certe aliquam falsam quoque opinio no*
Stratocles. *bis conciliat. Scis Stratoclen illum oratorem, deuictis prælio Atheniensibus, suamq; fortunam ignorātibus, uictoriam nunciasse, re autem postmodum sic ut erat intellecta, ita indignantibus popularibus respondisse: Qui uobis ciues mei (inquit) iniurius fui, si bidui tristitiam me authore lucrifecistis? quare ego quidem falli me sinam, & quod esse uerum maxime cupio, uerum esse facillime patiar. De te aūt (amoto ioco) sic sentio mi Phosphore (malo enim te Phosphorū homo in literis agens, quàm ut uulgus reuerendum patrem appellare: hoc enim literarum atque humanitatis, illud nomen dignitatis est: nos autem ex literis te & humanitate, si pateris, magis quàm ex dignitate pēdimus) Sed ita mi Phos-*
φιλανθρωπία, *phore sentio, te esse hominem plenum humanitatis. Huma-*
nitatem cum dico, non magis φιλανθρωπίαν, *quàm etiam*
παιδεῖα παιδεῖαν *intellego, utrunque enim latine quidem scienti-*
bus

bus significat. Itaq; ne cornu quidem copiæ, aut uirgulam diuinam, pluris quàm tuam amicitiam fecerim. Esq; tu iam nunc meo infixus cordi, & quidem trabali clauo: daboq; operam, quantum quidem præstare potero, ne tu auidius quàm prudentius, me tibi asciuisse amicũ uideare, & quando longius abs te agitare contingit, quàm ut subseruire usibus tuis queam, fauebo certe laudibus, omniq; (ut aiunt) pede in te honestãdo consistam. Epistolam certe ipsam tuam, non tam epistolam quàm uenerium illud cingulum amoribus medicatum, nunquam à me amittam, quin potius quasi imaginem animi tui identidem contemplans, ita meum desyderium consolabor. Cæterum nunc demum intellego, quantum iacturæ fecerim, quod te prius haud cognouerim, cum tanta mihi te cognito uoluptas arriserit. Nos ad Laurentium Medicen, qui nunc balneis dat operam, exemplum epistolæ tuæ mittemus, simul ut animum erga se tuum ex ea perpendat, simul ut nos ex tuo testimonio pluris aliquanto faciat, quàm fortasse facit, quamuis multo etiam pluris faciat, quàm digni ipsi nobis uidemur. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX Signius, Angelo politiano suo, S. D.

Officiose quidem, & amice fecit Alexander, qui nescio quas literulas meas ad te misit. Sed hominem certe, nimium amantem mei fefellit id quod amatores fallit. Solent enim aliqui præ nimio amore Zelotypia laborare (sic enim appellant quãdam nimij amoris, siue sedulitatem, siue suspitionem) Quod ideo accidit, quoniam ea quæ sibi ipsis tantopere placent, eadem omnibus placere credunt, ac uix tutum hominum intuitum arbitrantur. Simile aliquid

Alexander noster fecit, qui dum mea extollit, prædicat, amat, admiratur, eadem alij placere putat. Quod fortasse cum Tarentinis & Consentinis, aut cum Lælio decimo (ut ille inquit) optime factum esset. Sed cum Persio, omnium doctißimo, hoc est cum Politiano, uereor ne inprudens fuerit & inconsyderatum: feliciter tamen cecidit, quando illæ meæ (ut scribis) puellæ pro uno amatore duos sortitæ sunt, & ego ex usura (inquit Plinius) sortem feci. Vellem illas easdem non quidem fucatas, aut unguentis delibutas, tanquam ad mœchos, sed quasi ornatas matronas, cum muliebri mundo, & dote ad uiros iuisse. Nã quis aut repudium, aut certe repulsam non formidaret? Sed me hercule extra iocum, nec μεταφορικῶς *Politiane non minus horrui, quàm lætatus sum, cum illas literas ad manus tuas peruenisse audiui. Me potius recta oratione, ac præparata & comperẽdinata, ad te scripsisse oportuit ac decuit, & ita amicitiam petere. Sed illas literas ad Alexãdrum dedi, ut eo ueluti legato & caduceatore uterer, cũ quo tibi ueterem amicitiam intercedere sciebam, & hospitalitatem. Tu pro tua sapientia ac facilitate, si quid illic obiurgandum, & parum aut te, aut me dignum offendisti, cõdonabis amori nostro, & nimiæ familiaritati. Est enim Alexãder planè alter ego, & ego alter Alexander. Quod si tu conditionem non reijcis, tertius accedes, & ne unquã à triumuiratus magistratu discedas, quando proximis comitijs te triumuirum literarum creauimus, comitijs futuris te triumuirũ amicitiarum creabimus: Sustulisti digitũ, bene habet, nõ perhorrescam posthac. Nunc uolo te aliquãtulum uellicare. Cur tandiu nobis ignotus fuisti? Parum pie mi Politiane, & planè crudeliter fecisti. Nũc demũ post tot annos ad nos uenis? Me miserum*

ferum tam longo tempore Politiano caruisse? sine eius literis egisse? non scripsisse? non legisse? nõ recitasse? præsertim quãdo & Romæ fuisti, & ad multos istinc sæpe scripsisti. Sed quid ago? quasi uero ego quoq; non eandem nauim conscenderim, & in eãdem culpa sim, qui de te non sciscitarim. Hernicis meis refero acceptum. Nam postquam ijs sacris initiatus sui, in illa saxa me conieci, ubi ne nomen quidẽ clarorum uirorum audiebam, sed nec literis uacabam, cum pecoribus, & glebis res gerebatur, tanta erat satietas, uel potius fastidium curiæ & fori. Rursus nunc mutata uoluntate, consilium nostrum totum est Ciceronianum, qui ad Ruffum scribens, Vrbem, inquit, mi Ruffe cole, & ex Sicilia reuersus statuit ab oculis ciuium nõ discedere. Sed quid dico Ciceronianum? immo Alexandrinum. Alexãder enim est, qui me retinere nunquam desistit. Hic sunt homines, & ut est in quadã eius, Hic caput, hic sedes, hic fortunarũ alea. Quid quæris? uehementer his uerbis sum incensus, & planè cõfirmatus. Quare iucundissime Politiane, demus operã, ut tam diuturni temporis iacturam resartiamus, & tanto impensius recentem amicitiam colamus, quanto serius est cœpta. Ego tuas expecto singulis hebdomadibus per tabellarios, qui trapezitis Medicibus tuis rationes afferunt. Genus literarum erit, non de republica, quæ nulla est, nõ de imperio quod iandiu amisimus, quo dolore maxime crucior infelix, sed de philosophia, de bene beateq; uiuendi ratione, de studijs, artibusq; nostris præclarissimis, & de illorum felicissimorum temporum cõtemplatione. Nam in ijs nihil est quod pro magnitudine animi nostri spectare possimus, nisi forte te Samarobrinæ, & Batum delectant. En quo discordia ciues perduxit miseros. An hoc ita fato datum erat, & de nihilo

hilo nihilum? nollem potius unquam factum: quamuis tanta nobis monumenta reliquerint illi uiri, literarum, rei militaris, artificiorum, ædificiorum, uirtutum denique omnium, tamen nescio quomodo desyderium illud ferre non possumus, & fuisse felicem miserius est, quàm semper infelicem, & nunquam patrem quàm orbum esse, & mori quàm non nasci. De ijs igitur uelim ad me scribas accuratè, ut soles, ac elegantissime. Cum Laurentio naua mihi operam, per fortunas Politiane, admiror istum principem ciuitatis, & amo planè, ut cum sæpe cum magno Pompeio comparare sim solitus, & si feliciorem exitum & opto & spero. Vale. Romæ. xij. Calend. Maias. M. cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO Phosphoro pontifici Signino suo, S. D.

NIhil peccauit Alexander meus, qui mihi epistolam miserit, quæ mihi debebatur. Peccasset magis nulla expiandus uictima, si meas mihi laudes inuidisset, quãquam non meæ illæ, sed tuæ potius laudes sunt, atque ob id etiam meæ, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. sed tu personam ex nobis mutuatus, teipsum scilicet in scænam detulisti. Nam ut ego libenter hunc amicorum, ita tu iure illum literatorum expleueris triumuiratum. Quod autem conquereris, parum scriptas diligenter eas fuisse literas, aut me ludis, aut omnium es homo felicissimus, qui promas de summo, quod uix quispiam de imo pectore. Non est autem quod aut ruri urbem, aut rus in urbe desyderes, si ipse habitas tecum, si quocunque is, te sequeris, magnum tibi in quauis solitudine theatrum, magnam solitudinem in quouis theatro facturus. Officium porrò epistolarũ, quod requiris, hac lege polliceor, ut tu inuicem pollicearis, illo etiam (cum res tulerit) intermisso,

Cõmunia enim amicorum.

misso, nullam tamen amoris inter nos iacturam factum iri. Ita enim sum aliquādo districtus & occupatus, ut nō liceat, ita tristis & nauseabundus, ut nō libeat scribere. Tu igitur (ut uetus est dictum) amici uitia noueris, non oderis. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX
Signinus Angelo Politiano suo, S. D.

VBi sunt isti qui obloquuntur & allatrantur? en quò redacti sumus ô Politiane, *ut imperiti iudicent. Mihi Miscellanea tua, atque adeo quaecunq; scribis, magnopere placent, garriant isti quid uelint, quod portenta uerborum loquaris. Ego te planè latinum esse iudico. Nam illud ne inimici quidem negant te supra quàm dici posit curiosissimum, ac diligentissimum esse, & omnes forulos excussisse, teq; doctrinae quidem singularis hominem fatentur, eloquentiae uero nullius, quasi posit aliquis eloquens esse, nisi idem sit doctus. Ridiculi aestimatores, & critici nostrorum temporum. Quid quod & de Pico tuo, uel nostro potius, tot laudes, quot scribis cum audiunt, stomachantur, & (si dijs placet) faceti esse uolunt, afferentes illud Aesopeū, nihil reliqui alijs esse: quibus quid potest esse uerius? Is enim unus est, in quo natura omnia bona cōgessisse, & ubi omnes suas uires exercuisse uidetur. Sed tu ridere debes, uolo tibi narrare quo erga illos adagio utor. Videte inquam, quid agatis boni uiri, nam iste piscis paucorum hominum est, ut ille Scipioni dixisse fertur. Quod ita transfero. Politianus paucorum, id est doctissimorum est, non turbae literatulorum, ac pedagogorum, & uulgi. Ergo omnes docti te unum admirantur, & fatentur te omnes qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facile superare, hoc est, te illos, non illos te,*

ne

ne quis me reciprocis argumentis uti, aut amphibologice loqui credat, & doctrinam, & eloquentiam in te esse coniunctas. Non enim quis non eloquens dici debet, si suo quodammodo utitur stylo, cum complura & uaria sint genera dicendi. Sed epistolam plicabo, quoniam festinat tabellarius: mox plura audies, hæc scripsi tumultuarie, cum in Pauli Cortesij domũ diuertissem, qui est planè tuus, & omnem impetum aduersariorum sustinet. Tuum erit scuto, & parma tela suscipere, & in eodem retorquere, nisi mauis, ut supra dixi, ridere. Vale. Pridie Idus Februarias.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO *Phosphoro pontifici Signino, S. D.*

Irasceris obtrectatoribus nostris eruditißime Phosphore, quod in Miscellaneis portenta me loqui uerborum dicant, & ut hominem (quod ais) doctum fateantur, ita negent eloquentem. Tum quod illud etiam criminentur, tantas me in unum Picum laudes contulisse, ut alijs omnino nullas fecerim reliquas. Me uero ista Phosphore, nihil mouent, neque enim ulla sermonum talium noua mi facies, inopinàue surgit. Omnia percepi, atque animo mecum ante peregi, quin ad ea ne responderem quidem, nisi te ita uelle sentirem, cui negare nihil possum. Portenta igitur uerborum quæ uocent isti, fateor ignoro: nisi si portẽta credunt, quæ ipsi noua nunc primum uocabula, uel audiunt, uel intelligunt. Nam ego nec uerba ulla peperi, cinctutis non exaudita Cethegis, nec ullos habeo, nisi receptißimos authores. Non tamen ex eorum sum numero, qui cessare latinam linguam magna ex parte patiuntur, dum quisq; illa reformidat, quæ uulgo hactenus ignorata sunt. Siquidem eò res redijt,

rediit, ut ne magnorum quidem authorum lingua tuto loquamur, quoniam uulgo minus innotuerit. Itaque barbaris uti malumus, quàm Romanis uocibus: & cum siligineus domi sit panis, emendicato furfure magis uescimur. Quod autem mihi eloquentiam sic adimunt, ut doctrinam concedant, non modo equidem non succenseo, sed & gratias ago. Noli quæso amori erga me tuo nimis indulgere Phosphore, nec parum laudari putes, si Marci Varronis exemplo lauder, quem & ipsum ueteres scientiæ multæ, nullius eloquentiæ esse crediderunt. Ego sanè mi Phosphore, nec eloquentiam mihi uindico, nec doctrinam agnosco. Si cui tamen in Miscellaneis etiam citra eloquentiam sciolus uideor, bene habet. Vici, nam istuc ipsum quærebam. Quò enim eloquentia mihi in hoc opere non ad persuadendum, sed ad docendum parato? Quod autem de stylo scribis, utique uerum puto, non continuo peius esse, quod uariet, cum sit ipsius eloquentiæ nõ uultus, non color unus. Quapropter nec adhuc quisquam suffragijs est omnibus habitus eloquens, siue quod sibi quisq; præ cæteris placet, siue quod alios alia dicẽdi forma plus capit. Demosthenem cogita, & Ciceronem. Illius quibusdã sicca oratio, Demadi lucernam olere, Aeschini etiam (si dijs placet) barbara uidebatur. Hunc Caluus exanguem & tritũ, Brutus fractum & elumbem, quidam ieiunum atq; aridũ: contra alij tumentem & inflatum, nec satis pressum exultantemq; supra modum, & superfluẽtem, alij frigidum in iocis, alij parũ antiquum, quidã etiã in dicẽdo uiro molliorẽ, superstitiosumq;, & peregrinis quasi legibus nimis addictũ putauerunt. Neq; uero hæc ideo refero, quo me putem cum talibus conferendum: nõ enim sic insanio Phosphore, sed utẽdũ magnis nominibus

Marcus Varro.

minibus

minibus fuit, ut stomacho isti tuo potius occurrerem. Nam quid ego de Pico Mirandula dicam (Hi sunt inuidiæ nimirum Phosphore mores. Sed uiuat ille, uiuat modo, nec eat alio deinceps, quàm quo pede iam cœpit, etiam liuor ipse fatebitur, non modo eum non supra modum, sed longe etiam infra modum fuisse à nobis laudatum. Cuius tamen præconium non uideo quid aliorum titulis offecerit, quos in hoc ipso Miscellaneorum libro concelebramus. Reliquum est, ut tibi agam Phosphore gratias, qui me hominem tenuissimæ fortunæ, neq; multæ admodum literaturæ, ne uisum quidem tibi adhuc, ita diligas ipse & pontifex & doctissimus, ut etiam contentiones honoris dignitatisq; meæ causa suscipias. Sed & Picus debere se tibi plurimum sentit, salutemq; tibi & Cortesio suo nomine iussit adscribi. Laurētius quoque Medices noster uisus est epistola tua magnopere delectari, quem scito esse hominem tui studiosissimum: quod esse uerum tum deniq; agnosces, cum periculum feceris. Vale. Florentiæ, pridie Calend. Martias. M.cccclxxxxi.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO Phosphoro pontifici Signino, S. D.

Accepta epistola tua, statim ad Laurentium cucurri. Exposui quid optares, grata uoluntas, gratus illi tuus animus. Deniq; pro munere accepit, quod pro munere poscis. Quam ad eum dedisti epistolam, nondum mihi quidem legendam dedit: sed tamen ut & doctam laudauit, & amoris erga se plenissimam, ac si per occupationes liceat, responsurum se tibi uel hodie promisit. Vale. Florentiæ, pridie Idus Maias. M cccclxxxxi.

ANGELVS POLITIANVS CASSANDRAE fideli Venetæ puellæ doctissimæ, S. D.

O decus

O Decus Italiæ uirgo, quas dicere grates, quás ue referre parem, quod etiam honore me tuarū literarū non dedignaris: mira profectò fides, tales proficisci à fœmina (quid autem à fœmina dico?) immo uero à puella & uirgine potuisse. Non igitur iam Musas, non Sibyllas, non Pythias, obijciant uetusta nobis secula, non suas Pythagorei philosophantes fœminas, non Diothimam Socratici, nec Aspasiam, sed nec poëtrias illas græca iactent monimēta, Telesillam, Corinnam, Sappho, Anyten, Erinneu. Praxillam, Cleobulinam, ceteras: credamusq́; facile Romanis iam Lælij & Hortensij filias, & Corneliam Gracchorum matrem fuisse, matronas quātumlibet eloquentißimas. Scimus hoc profectò, scimus nec eum sexum fuisse à natura, tarditatis aut hebetudinis damnatum. Sed enim ueterum seculorum talis ista penè publica laus fuit, ut in quibus etiam uilißimos seruos ad extremum peruenisse quondam, uel literarum, uel philosophiæ fastigium reperiamus. At uero ætate nostra, qua pauci quoque uirorum caput altius in literis extulerunt, unicam te tamen existere puellam, quæ pro lana librum, pro fuso calamum, stylum pro acu tractes, & quæ non cutem cerusa, sed atramento papyrum linas. Id uero non magis usitatum, nec minus rarum aut nouum, quàm si de glacie media nascantur uiolæ, si de niuibus rosæ, si de pruinis lilia. Quod si conatus ipse pro miraculo iam cernitur, quid de profectu studiorum tanto dicemus? Scribis epistolas Cassandra subtiles, acutas, eleganteis, latinas, & quanquam puellari quadam gratia, uirginali quadam simplicitate dulcißimas, tamen etiam mire grauis & cordatas. Orationem quoq́; tuā legimus, eruditam, locupletam, sonoram, illustrē, plenamq́; lætæ indolis. Sed nec extemporalem

Mulieres literis pollentes.

f tibi

tibi deesse facultatem accepimus, quæ magnos etiam oratores aliquando destituit. Iam uero in dialecticis implicare nodos inenodabiles, explicare ab alijs nunquã solutos, nunquã soluendos diceris. Philosophiam uero sic tenes, ut & defendas acriter quæstiones propositas, & impugnes uehementer, audesq; uiris concurrere uirgo, sic scilicet in doctrinarum stadio pulcherrimo, ut non sexus animo, non animus pudori, non ingenio pudor officiat. Et cum te laudibus nemo non attollat, summittis ipsam te tamen, & temperas, nec minus ad humũ modeste cunctorũ de te opinionẽ, quàm uerecunde uirgineos oculos reuerenterq; deijcis. O qui me igitur statim sistat istic, ut faciem uirgo tuam castißimam contempler, ut habitum, cultum, gestumq; mirer, ut dictata, instillataq; tibi à Musis tuis uerba quasi sitientibus auribus perbibam. Denique ut afflatu, instinctuq; tuo consummatißimus repente poëta euadam: nec me carminibus uincant, aut Thracius Orpheus, aut Linus: huic mater quãuis, atq; huic pater adsit, Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Mirari equidem antehac Ioannem Picum Mirandulam solebam, quo nec pulchrior alter mortalium, nec in omnibus (arbitror) doctrinis excellentior. Ecce nunc etiam te Cassandra post illum protinus cœpi, fortassis iam cum illo quoque uenerari. Tibi uero tanta incœpta deus optimus maximus secundet: & cum recesseris à parentibus, is author contingat & consors, qui sit ista uirtute nõ indignus: ut que nunc propèmodum sua sponte naturalis ingenij flãma semel emicuit, ita crebris deinceps aut adiuta flatibus, aut enutrita fomitibus effulgeat, ut à nostrorum hominum præcordijs animoq; nox omnis, geluque penitus & languoris in literis, & inscitiæ discutiatur. Vale.

Iaco.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano, S. D.

PErgens nuper ex uitæ instituto, ad scribarum Mediolanensium decuriam, compluris adolescentes qui ibi uersantur, remisso aliquantisper principis negotio, certatim intentos offendi, ad legendum dispertitum, quem in manibus habebant inter se librum. Roganti quidnã operis noui emersisset? Miscellanea inquiunt Politiani. Conscendo, ac inter eos sedeo, tũ unà incipio auidißime legere. Quippe delector ingenijs ætatis nostræ, quæ non solum manca non sit, sed iã planè in Romanæ antiquitatis uestigia abeat. Verum cum parum temporis impendere liceret, ex bibliopolæ taberna codicem requiro. Affertur à puero meo statim cum domi essem, eũ intentius euoluo, in primis uerbis, immo in ipsa inscriptione, quod in Laurentij Medicis nomine liber apparuerit, animus ualde cœpit delectari. Tũ ipsa præfatio multam literis spem ostendere, specimenq; quoddam pulcherrimum præse ferre uisa est. Capita subinde libri excurro, ubique summa eruditio, ubiq; fastidij expultrix blanditur uarietas, Et (quod plurimum ingenij ac laboris postulauit) tot tantorumq; authorum testimonio res agitur, ut quicũq; sugillare aliquid ex istis lucubrationibus tuis tentauerit, canis latrator haberi poßit, nõ demorsor. Nollem cum Domitio tanquàm cũ larua (quãdo olim inter mortales desijt esse) pedẽ te sæpius cõferre. Iuuit enim quantũ potuit, rem literariam, inter primos situm & puluerẽ. ueteribus excutere studuit: politiora indies Politiani æmulatione, uel exemplo præstiturus, si uixisset. Non tamẽ aliter eũ abs te peti arbitror, quàm primi pili hominem. Mors illum (ut scis) immatura præripuit, emẽdaturũ fortasse, si quid incõ=

ſyderatius exciderat. Satius eſt (ut tu inquis) candidatum, ut autem ego philoſophiæ uirum conſularem aliorum erra ta notatis locis coarguere, nomini autem parcere. Verum in hanc ipſam ſententiam ambiguus tẽdo. Quia pugnis aẽrem creditur uerberare, aut cõmentitia nugamenta ſectari, extantem qui nullum habet in quem ſuſcepta uideatur oratio. In hac tamen opinionis ambiguitate uacillantẽ, certum in ea parte me eſſe ſentio, qui prodeſſe uoluerunt, diem capitis illis dicendum non eſſe. Fuit inter nos Domitius, & monimenta reliquit famæ nõ pœnitendæ. Te æternitas manet, ſi incipitio capillo eam præhendiſti. Cupio, & pro humano iure abs te peto, ut cum in ijs Miſcellaneis quæ ædidiſti, centurionem te eſſe uolueris, iam in reliquo opere, quod inter manus (ut arbitror) multiplex & eruditũ eſt, Tribunum, aut planè poſitis caſtris legatũ te facias & imperatorem, Nam quibus centum capita placuerint, ij longe maiore numero delectabuntur. Idibus Nouemb. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario ſuo, S. D.

VTinam quas in me confers epiſtola tua laudes ita ueras eſſe, nec ab humanitate magis, quàm à iudicio profectas, alijs, mihiquè perſuaderes, ut ego ſtatim de hac ipſa epiſtola tua, iudicium ſemper grauiſsimum Laurentij Medicis agnoui. Nam cum tibi ille ſummus hominũ in omni uſu, plurimum ſermonibus tuis deferat, tum ſe uidere ait neminem, cui tu literis, probitate, prudentiáque concedas. Crederem uero facile, quæ ſic ex animo, quaſiq; dicam uero uultu de me ſcribis, ac proprijs omnino laudibus fauerẽ, niſi teſtimonio iſti, præter conſcientiam meam, fama quoq; ipſa publice in omnes tuæ humanitatis obſtreperet. Quare totã equidem

equidem ſic accipio laudationem, non ut illam meis meritis, ſed ut tuis moribus aſſignem, tanto plus tibi me debere ſentiens, quanto ipſe minus mihi debebã. Quod autẽ ad Miſcellanea noſtra attinet, aut ego fallor, aut nihil in eis æque fructuoſum, quàm libertas illa, & ſimplicitas ĩcauta fortaſſe, ſed & ingenua tamen, ac ſi minus à prudentia, certe à charitate profecta communium ſtudiorum, quæ prima uidelicet in huius ſeculi ſcriptoribus deſyderatur. Nam quod me pedem cõferre cum Domitio nolles, equidem quid ſpectes intellego, nec ego non aliquid iſtiuſmodi iam tum uidebam, cum perſonã mihi illam cenſoris odioſiſſimam imponebam, diligentiamq́; penè improbam, iactationi uerborum, cantilenæq́; cuilibet expoſitam, neglectis cautionibus affectans, ad ſartienda literarum damna, ſolertiam omnem pro uirili parte dirigebam. Semper autem ſum ueritus, quam denique in partem, meum tale conſiliũ, non dico ab obtrectatoribus raperetur, ſed à prudẽtiſſimis etiã hominibus, iiſdemq́; cautiſſimis acciperetur. Quanquam autem omnino ut cõuenire mihi tecum, id eſt, cũ uiro amiciſſimo, doctiſſimoq́; neceſſe eſt, tamen quia ſuo cuiq; corde quædam peruidentur, dicam ad ea nonnihil, quæ mihi in hac epiſtolæ tuæ parte ſapienter obijcis, & amice. Cum mortuo negas, quaſi cum larua decertandum. Mihi uero contra uideri ſolet: etenim quod aduerſus mortuos pronunciamus, pro uero accipi tam ſolet, quàm debet: ut item quod aduerſus uiuenteis, plerunque odij uel inuidiæ ſuſpitione laborat. At iuuit ille rem literariam, quis neget? An non iſto nomine ſic à me laudatur, ut à nemine magis, & quidem in eadem ipſa pagina, qua & reprehenditur? Sed erat inquies, emendaturus ea, ſi diutius uixiſſet. Qui ſciam uero iſtuc? An uſquequaq; de ingenio-

Cum mortuis an decertandũ.

rum profectu bene sperare est? aut nō huius ipsius postrema queq; mendosiora? Quid? quod futurus in dies ambitu bonorum minus otiosus, opinione quoq; sui magis inflatus. Sed fac emendaturum fuisse. Num igitur ob id inter scriptores omneis, unus à censoria uirgula Domitius asseretur? unus erit iste (si dijs placet) gallinæ filius albæ? Iam cur dißimulari quoq; nomen oporteat, cuius in authoritate uenenum, si quod est ipsius commentariorum, uelut anguis in herba delitescat? Ego uero sic Domitium studiosis, quasi foueam uiatoribus ostendo. Nec autem obliuisci uideor humanitatis, quin potius (ut iam non sperare modo, sed etiam explorate uideor iudicare posse) melius aliquanto de uita merebor censura ista mea, quàm forsan alius indulgentia. Adde, quod illustribus factum id quoque exemplis, nisi cui tamen leuis est author Horatius, Enniū, Plautum, Lucilium, Dossennium, totamq; illam cohortem poëtarum ueterum semel iugulans, & quidem reclamante populo. Quid? non in Senecam quoq; Aulus Gellius magna libertate uerborum incurrit? Non eundem Quintilianus atro notat calculo? Non Marino Ptolemeus diem dicit? Eratostheni Strabo, Thessalo Galenus, Hermagoræ Cicero? Non omnes deniq; philosophorum scholæ maxime cū prioribus digladiātur? Nec cuiusquam sane parcitur nomini, dum pro se quisq; certat publico bono. Sed ista inquies, grauiora. Fateor. At idē cur non liceat in leuioribus? Certe Plato philosophorum princeps, etiam sine præfatione honoris nugari dicit Aeschylum, tragœdiæ summum (si quidē Aristophani credamus) authorem, quod in leuicula re dissenserit ab Homero. Nec ego tamē causam Domitij damnaui totā, sed ut iam decuriatus hominē, sic ipsum neutiquam negligēter expēdi critica

Horatius in ueteres poëtas,

lance

tance dißimulaturus in plenũ, si nõ aliquo certe habendũ numero credidissem. Et uidebatur ita mihi rectũ sanè, tũ cum illa meditabatur. Qui tamẽ idẽ facile iam, libenterq; muto factum, te dissentiente, cuius mihi protinus ut debet, etiam pro magnis rationibus est authoritas. Cæterum quoniã de eo nobis integrũ non est, ubique diuulgatis exemplaribus, & quidẽ pluribus, quàm ut ullo modo retexi queant, uelim tu tibi de cætero, secundũ reliquum candorem tuum, cõtrarias parteis in mei gratiã sumas, & ut homo doctus homini non indoctißimo fauens, eloquẽtiæ tuæ blãditijs impetres, ut hanc aduersus Domitiũ (quãdo ita uis) pugnam tam cæteris uidear non ab insectandi studio proteruiter, aut maleuole, quàm me scio, à certo sensu, & uero simpliciter, & sedulo suscepisse. Quod si feceris, maximo mihi fueris inuitamento ad cætera quoq; edenda, quæ domi cottidie, nec (ut quidem spero) minus elaborata proximis, excuduntur. Vale. Ioannes Picus Mirandula, nullus homo magis quam sui simillimus salutem tibi à me, suo quoq; nomine iußit adscribi. Florentiæ, pridie Calend. Decemb. M.cccclxxxix.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S. D.

SCripsi ad te optima fide sciens fore, ut literæ meæ pari candore animi acciperẽtur. Quod factũ non muto, & ita cõtigisse sicut optabã, ualde lætor. Superuacua est in Domitiũ excusatio, in quẽ omnes (sic enim dixerim) uebellas utilitate publica discentiũ, à te susceptas fuisse arbitror. Neq; eas à me, uel minimo uerbo repũctas esse uelim, uel notatas cõtraria cẽsura. Sed optassem, quod amplius opere ædito liberum nõ est, tẽperatũ esse frequẽtius à persona, dũ rem incesseres. Vtcũq; tamẽ id studiũ susceperis, more optimi agri

f 4 colæ

colæ quicquid ſentiũ occurrebat, ſulcis tuis penitus cũ radicibus extirpatũ iri te uoluiſſe nõ dubito. Nec uetus adhiberi exemplũ oportuit, ubi negotiũ præſens nõ caret laude. Equidem ſcriptis tuis deeſſe id tantũ ſentio, quod priſcam ætatẽ non uixeris, cũ qua memoriã omniũ ſeculorũ cõſecutus eſſe uideris, induſtriæ ac laboris ſimilitudine. Hoc teſtimonium qui nõ dederint, infelici nati ſunt Muſarũ partu, & adulterino. Noli igitur longi incubatus fœtura nos in expectatione macerare. Sed accepto etiam in tui nominis ſecuritatem ſponſore Pico, cuius tota uita gloriarum plena eſt, à quo in amicorum gregem per te receptum iri omnibus uotis expeto, cuius ueſtigia ſemper adoro. Quicquid ex altiliũ cohorte domu naſcitur ſpectãdũ, legendũ, ediſcẽdũ emittas, detenturus eos oĩs in fidibus tuis, qui aliquo uirtutum ſimulacro, aut harmonia ducũtur. Vale. Chalcus tibi ſalutẽ dicit, tuus eſt, & Antiquarius tuus eſt, uterq; uelut dexteræ tuæ digitus haberi cupit. Mediolani, V. Idus Decẽb. M. ccccLxxxix.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

PVdorem nuper mihi fecit Hieronymus Donatus, qui receptam à republica perſonã magno apud hunc principem æſtimatu agens, officium meum ſingulari humanitate præuertit. Sed tu quoq; in cauſa. Nam ad eum, ſimul & ad me ſcribens, ita inter ſeſe utranq; epiſtolam commiſiſti, ut maiorem meritis de me opinionem tuam apud illum teſtatus, plus pignoris (quod aiunt) depoſueris, quàm mea pecunia poſſit redimi. Vnde ſtatim legendum miſit, quod (pace tua) falſò prædicabas. In mea itidem epiſtola demonſtraſti illum eſſe dignum quem ueneremur, cumulata optimarum artium laude. Equidem inſtitueram ad eum quod ſcripſeras

deferre

deferre, sed mei ingenij remissa natura, quasi perendinandi ius usurpans, spacium dedi homini præstātißimo, ut istiuſmodi uerecundia me cōspergeret: quàm longe tunē æquiore animo fero, quàm testimoniū tuū, quod magnis uerbis, nullo alioquin ad ueritatē cōfinio pertinentibus, ita confercis, ut nihil potius agere coneris, quàm ut inter dulce resonantes tibias carmen aliquod demeruisse uidear. Equidem *prolatos digitos me habere non sentio, quibus mysteriū* Philo*sophiæ ab istis sanctißime, ac penitus tractatum contingere liceat: profanus sum, & procul limen adoro.* Satis *est tale arcanum inter eorum manus uersari, quos idoneos perspeximus ad restituenda humana, & diuina animorū exercitamenta: quæ paulo ante ex disciplinis disciplinæ censebātur, congesta barbarice terra in oculos miseræ, & toto orbe in unam sepulturā redactæ* Philosophiæ. Mihi *certe in partē felicitatis tribuo, quod hoc seculo nasci contigit, in quo uelut è cœlo delapsi homines expultricem immunditiarum curam literis adhibentes effecerunt, ut ubi* Picus, *phœnix, & id auium genus auspicatißimum est, obstrepere anser amplius non debeat.* Licuit Hermolaum *de facie cognoscere, licuit cum differentē audire de fato, de fortuna, de casu.* Quæ *res ut populari captu difficilis est, & in primis à* Peripate*ticis operose tractata, ita ab eo reddebatur perspicua, ut omnem illam cœlestium causarum seriem, ueluti catenam quandam ante oculos ponere uideretur.* Sæpe *ad pacē, sæpe ad gratiam, in quæ templa uterque nostrum diuinæ rei causa pergebat, cōueniмus.* Mira *in eo comitas, lepor multus, totam mētem ad afflatum diuinum refert, cuidam terrestri numini similis.* Cum Hieronymo *nōdum frequens congresſus: quoniam & si cultura literarum in eo eminentium plu-*

Hermolaus Barbarus laudatur.

f 5 *rimum*

rimum inuitat, ut ei fiam quamfamiliarißimus: quod tam facile futurum perspicio, quàm cum uiro in officium semper exposito, & obuio: negotij tamẽ publici ratio, quæ nusquã suspitione uacauit, me deterret, & ab eius honestißima ac frugifera consuetudine retrahit. Vnde dolor, ira, & indignatio frequẽter macerant animum meũ, ut in singulari, ac diu alioquin, multisq́; rebus perspecta fide, alienam delationem cauere oporteat, iucundißima in uita fructus amißione, atq; iactura. Verum propius eum intueor, quotiens in regiam uenit, delectorq́; amœnitatibus ingenij, quas prudentia & grauitate condiuit: qualẽ in amplißima Rep. opportuna ad honores subsellia sortitũ esse decet. Sed solicitudine quadam pungor (id scilicet curat homuncio) ne per quos linguæ latinæ ornamenta restituuntur, per eosdẽ aliquando Italicum imperiũ in unam remp. cedat. Veneti enim in omni tempestate sapientes uiri, quod superbiam suam nimis infensam omnibus esse intelligerent (ampullosa nãq; quorundam imperitia, & ostentatione id accidebat) nouato nuper in melius more, eos legatos circummittũt, qui & molliant animos, quibus cum agunt, & familiarius cõmercia misceant, atque patefacto quod prius senioribus tãtum licebat, etiam iuuentuti, & gliscẽti Philosophiæ aditu honoribus, & præmijs ornant. Incredibile est, quantum isti proficiant. Sed quoniam imperium nõ nisi fato dari cernimus, quid sit euenturum, alij uiderint. Nos interea cõmunibus studijs gratulamur, quæ assertores uos habent maximos, & primæ claßis uiros. Bene profecto nobiscum agitur, quod lucernam à uobis anteferri contigit, cottidie aliquid excuditur posteritate dignum. Id magnopere ad mei animi lætitias pertinet. Illud tantum mea interesse ut putes, uelim, quod quam ope-

ram

ram præstare nequeo, in aliorũ industria libenter intuear: ultra onerari nõ patior, quàm hominem postremæ tribus, sine prærogatiua ferentis suffragia. Vale, & Pico omnium qui uiuunt laudem supergresso, me sæpius, & iterum commenda. Mediolani. xvi. Calend. Ianuar. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS IACO bo Antiquario suo, S. D.

ARguis mendacẽ, quod in epistola mea proxima stilum literasq; tuas, apud eruditißimum uirum quasi plus nimio laudauerim. Sed hoc ita doctè facis tamen, ut quibus me uerbis accusas, iisdem prorsus absoluas. Quo fit, ut non alio magis iudicij mei ratio mihi constet, quàm quod abs te sic reprehenditur eloquẽter. Nisi forte parum uerus ob id ego testis (testis enim planè, non laudator) quod attigi testimonium de te, nec impleui: uerum cogita, quàm sit arduum uerbis exæquare laudes quæ fidem sic excedant, ut eis nec tu quidem protinus assentias, qui iãpridem satisfeceris. Quod autem me Ioanni Pico Mirãdulæ, Hieroymoq; Donato, & Hermolao Barbaro, tantis in omni literatura uiris, quantos olim non meminimus, adnumeras, equidem irrideri me putarem: nisi persuasißimum haberem, falli te duntaxat amore nimio, quem solere ait Plato in iudicijs cæcutire. Cæterum ego tam me scio cum talibus, nec ingenio, nec doctrina, quàm nec natalibus, nec fortuna debere cõferri. De imperio uero, quod ais, fors ipsa uiderit, aut si quis est in magnis rebus meæ quoq; preci & uoto locus, utinam deniq; apud eos resìdat, qui sint illo quàm dignißimi. Picus noster unice diligit, nec autẽ plus de meis uerbis, quàm de tuis epistolis: quin eas nunc me tibi dictante, cum maxime legit, curatq; describendas, sed & mire gaudet, quod Hiero

Hieronymum Donatum iuxta secum probes, tum quod inter uos cohæseritis tu & Barbarus, non inuicem modo, sed & in commune consultũ putat. Idem penè me quoq; prouocat in te redamando, nulli scilicet hominum concedentem. Quare uelim mihi pro meo in te studio Chalcum perpetuo, uel patronum si patitur, uel si hoc mauult, amicũ magnum, quibus potes machinis retineas. Vale. Florentiæ, quarto Calend. Ianuar. M.cccclxxxix.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S. D.

PErferuntur cottidie ad te manipulatim ex toto doctissimorum hominũ cœtu literæ, quæ tuæ laudi multum uidentur afferre, qua eas frõte accipias ignoro, opinor tamen indisſimulata & familiari. Quod uero scribunt, seculo gratulantur, & tibi. Interea Pomponij epistola plurimum me delectauit, quam mihi legẽdam nuper tradidit Bernardus noster, adulescens in tua schola tornatim expolitus. Cupio tamen ex te scire, an tibi ex tam referta multorum laudatione quicquam uindices. Nam sapientes uiri, in quorum sententia te esse arbitror, quicquid inspexerint in se boni, non sua opera id partum, paratumue: sed naturæ & dei beneficio tributũ esse credũt. At uero qui illud sibi acceptum referunt, hi proculdubio lenæ purpurissatæ cõparãdi sunt, aut Poggianæ fabulæ: Et nos poma natamus. Sæpe eas cogitationes immigrare in te (sic enim puto) quæ ad alicuius rei uestigium iam tenendũ spectent, sed extrarias, & tuæ menti quasi quibusdam igniculis collucentes haud dubie sentis. Itaque cum te alicuius humani decoris consciũ cernis esse, supra hominem te, ne uno quidem digito efferre debes. Ego enim is sum qui te amem, atque etiam colam uirtutem tuam:

sed

ſed rurſus qui donum cœlitus datum in te agnoſcam, quo & uetera illuſtres longæuitate rubiginata, & ſurgenti atq; ad æmulationem laudis adnitenti ſeculo manum porrigas. Vale. Mediolani *Calend. Septemb.* M.VIIIID.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario ſuo, S. D.

Q*Væris ex me per epiſtolam, qua tandem fronte doctiſsimorũ hominum tam crebras literas, meis refertas laudibus accipiam: & an quippiã mihi ex illorum teſtimonio plus uindicem.* Prudenter*q; me admones, & beniuole, ne meum eſſe putem quod diuini beneficij ſit, néue ſupra hominem efferar.* Denique *ſic epiſtolam claudis, ut eſſe in magna ſpe, uel expectatione potius ſtudiorum, literarumq; noſtrarum uidearis.* Equidem*(ut planiſsime dicam) ſentio me tibi in ſuſpitionem ueniſſe, quaſi plus nimio ſim gloriæ auidus, quod ut quas à doctis hominibus proximis aliquot menſibus acceperim literas, earum exemplum ſtatim iſtuc* Bernardo Riccio *miſerim, quo tibi protinus oſtenderẽtur.* Vt *autem ſic ineptirem, non mea me uoluntas, uerum ipſius* Bernardi, *optimi quidem iuuenis, ſed mei nimium amantis, aſsiduæ propè obſecrationes impulerunt: præſertim qui te quoque ipſum magnopere id uelle, atque etiam contendere aſſereret.* Non *igitur ut auras quaſi captarem, quod à meis moribus procul abeſt, ſed ut amicis obſequerer, quorum me ſemper iudicio permiſerim crebras iſtuc epiſtolas illas miſſitabam: quas tamen propè memineram non iuratorum teſtium, ſed blandiẽtium eſſe amicorum.* Quod *igitur rogas, qua eas denique fronte ſuſcipiam, planè fateor læta: ſic enim ſoleo quæcunq; à uiris & amicis, & doctis proficiſcũtur.* Cæterum *ſic ipſemet mecũ cogitare ſoleo.* Si *fallitur qui me laudat*

laudat, danda mihi opera est, ne iterum fallatur, atque interim habenda gratia. Sin autem minime fallitur, aut idem nec etiam fallit, atque ita maior sum, quàm mihi fortasse uideor: aut si fallit, animandi mei, uel conciliandi, uel irridendi gratia fallit: quorum primum mihi expedit, alterum non displicet, tertium cadere in amicum nō solet. Itaque ratiocinationem sic colligo, ut aut ego ne doctus quidē sim, quod isti uel opinantur, uel dictitāt, aut sim certe, qualem prædicant. Sed quoniā uir esse nemo doctus potest, quin sibi ipse quoq; uideatur: prima enim docti hominis conditio est, ut ipse se norit. Ego uero mihi doctus non uideor, sequitur omnino ne sim doctus. Sed hoc ipsum tamen nō falli me in eo quo plerique opinor falluntur, nisi diuini esse muneris intel legerem, etiam plus cæteris fallere. Ibi uero fateor, risi mediocriter, cum me admones, ne supra hominem efferar, scilicet periculum est hoc in me, qui quidem adhuc in primis literulis hæsitem, quasdam uero arteis ex iis ne attigerim quidem, quæ Philosophiæ studio famulātur: cum sit eorum quoq; qui disciplinas omneis, omnemq; sapientiam prohibuissent, celebris illa sentētia, sic ad ea quæ natura in promptu haberet, nostre mentis aciem, sicut ad solem noctuæ oculos caligare. Procul hæc à nobis insania sit, ut quātum absimus adhuc, non dico à summis, sed uel a mediocribus uiris, ignoremus. Assentatiunculis autē quorundam, aut item obtrectatiunculis & ineptis, & leuibus, non magis equidem aut attollor, aut deprimor, quàm umbra ipsa mei corporis. Non enim quia longior illa & extensior mane ac uesperi sit, meridie uero breuior & contractior: ob id ego quoq; statī maior proceriorq; mihi mane ac uesperi, quàm meridie ipso uideri debeo. Quod aūt fore suspicaris, opera, studio,

ſtudio, induſtriaq́; mea, ut & uetuſtati ſqualor abſterga=
tur, & ad frugẽ iuniores perueniãt, uide quæſo ne tibi uer=
ba det amor erga me nimius. Ego certe (neſcio autem uitiô
ne mentis captus, an conſilio magis adductus) magnum
quiddam omnino molior, facturusq́; operæprecium uideor,
modo uires animum ſubſequantur. Vale. Fæſulæ, ante
vij. Calend. Septemb. M.cccclxxxi.

Epiſtolarum libri Tertij finis.

ANGELI POLITIANI EPI STOLARVM LIBER QVARTVS.

IACOBVS ANTIQVARIVS Angelo Politiano ſuo, S. D.

AD quintum Idus Aprilis ſeceſſerã Ticinum. Poſtridie eius diei, cũ officij cauſa præfectum arcis, humaniſsimũ uirum Iacobum Puſterlam cõueniſſem, perbenigne me exoſculatus, ſecũda inquit noctis uigilia, de Laurentij Medicis obitu præuolans tabellarius ad principẽ contẽdit. Hoc nũcio attonitus, oculos cum in terrã defixiſſem: Eſt ne inquã, nobis iratus deus? ut in illo omniũ ſapientiſsimo uiro, tot ſpes, tot uirtutũ imagines, & ſigna, tanquã ad uaſa cõclamãs ſuſtulerit: ſed de Italiæ calamitatibus mox. Quæ enim ab eminentiſsimis locis mala ingruũt, niuibus, cũ in montiũ cacuminibus liqueſcẽtes ingẽtia efficiũt flumina, ſimillima eſſe ſolẽt. Biduo poſt Mediolanũ regreſſus, offendi ſermonẽ uarium, ea nanq́; de mœſtiſsima re iam populus erat certior. Alij de cœlo ædem Liberate, paulo ante quàm Laurentius decederet, tactam: alij deſperata eiuſdem ſalute, Petrum Leonem Medi

Laurentij medicis mors.

Medicum, qui ægro tanti aßederat, ſeſe in puteum præcipitaſſe affirmabant. Dedi compluſculos dies dolori meo: neq; poſſum mi Politiane, *magnopere non torqueri: & ut meipſum aßidue magis urgeam, tum mea, tum aliorum cauſa facit. Scis qua illũ ueneratione proſequebar, quoue quaſi reſtituta uice, me ipſe complectebatur animo nõ ignoras: qui unus omniũ uitæ meæ præſidiũ in pleraq; fortuna à me cenſeretur conſtantißimum. Sed in communi rerũ aceruo plura ſunt. Sæpe enim inter* Scyllã *&* charybdim *poſitus,* Italiam *non minus temperabat, quàm* Iſthmus *ille, qui inter* Ionium *&* Aegeum, *ne inter ſe concurrentiam maria confundantur, natura conſtitutus eſſe uidetur. Scio in clarißimo iuuene* Petro Medice, *ab uniuerſa ciuitate, quod noſtrũ dolorem plurimum extenuat, patris authoritatem prorſus confirmatam eſſe, idq́; decretum publicum, quoniã in unius familiæ incolumitate, totius* Reipu. *ſalus uerſatur, perpetuo manſurum & ſperamus, & cupimus.* Laurentij *tamen deſyderium lenire nequeo, & quod recenti uulneri accidere ſolet, quo magis frigeſcit, eo grauius dolet, in me ſentio.* In *iſta uero tua ingenti ſtudiorũ calamitate, atq; iactura, quid abs te optem uideo, quid impetrare poßim ambigo.* Faciam *tamen, quod in cõmuni luctu aſſolet. ac per ipſius* Laurẽtij *felicem memoriã, ut abſterſis aliquantiſper lachrymis, quo ille emigrauerit animi terrore, quid ue antea ad ſuos ſit præfatus, in utriuſque noſtrũ conſolationẽ totam, illius uitam ſplendoris, & laudis plenam, tuis aliquando lucubrationibus ad poſteritatem peruenturam non dubito: quibus honoribus ſit elatus, cui quoque monumento, & quibus eulogijs intulerint perſcribas, & rogo, & obſecro.* Vale. Mediolani. xviij. Calend. Aprilis. M. cccclxxxxij.

Petrus medices.

Ange.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo, S.

Vulgare est, ut qui serius paulo ad amicorum literas respondeant, nimias occupationes suas excusent. Ego uero quo minus mature ad te rescripserim, non tã culpam confero in occupationes, quanquã nc ipsæ quidem defuerunt, quàm in acerbißimum potius hunc dolorem, quem mihi eius uiri obitus attulit, cuius patrocinio nuper unus ex omnibus literarum professoribus, & eram fortunatißimus, & habebar. Illo igitur nunc extincto, qui fuerat unicus author eruditi laboris uidelicet, ardor etiam scribendi noster extinctus est, omnisq; propè ueterum studiorum alacritas elanguit. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros, & qualem se ille uir in extremo quasi uitæ actu gesserit, audire quanquàm & fletu impedior, & à recordatione ipsa, quasiq; retractatione doloris abhorret animus, ac resilit, obtẽperabo tamen tuæ tantæ ac tam honeste uoluntati, cui deesse pro instituta inter nos amicitia, neque uolo, neq; possum. Nam profecto ipsemet mihi nimium & inciuilis uiderer, & inhumanus, si tibi & tali uiro, & mei tam studioso rem ausim prorsus ullam denegare. Cæterum quoniam de quo tibi à nobis scribi postulas, id eiusmodi est, ut facilius sensu quodam animi tacito, & cogitatione cõprehẽdatur, quàm aut uerbis, aut literis exprimi poßit: hac lege tibi iam nunc obsequium nostrũ astringimus, ut neque id polliceamur quod implere nõ poßimus, tua certe causa non recusemus. Laborauerat igitur circiter menses duos Laurentius Medices è doloribus ijs, qui quoniã uiscerum cartilagini inhæreant, ex argumento Hypochondrij appellantur. Hi tametsi nemi nem sua quidem ui iugulant, quoniam tamen acutißimi sunt, Laurentij Medicis obitus.

etiam iure molestissimi perhibentur. Sed enim in Laurentio, *fatò ne dixerim, an inscitia, incuriaq; medentium id euenit, ut dum curatio doloribus adhibetur, febris una omnium insidiosissima contracta sit, quæ sensim illapsa, nõ quidem in arterias, aut uenas, sicuti cæteræ solent, sed in artus, in uiscera, in neruos, in ossa quoq;, & medullas incubuerit.* Ea *uero quod subtiliter, ac latẽter, quasiq; lenibus uestigijs irrepserat, parum primo animaduersa: dein uero cum satis magnam sui significationem dedisset, nõ tamen pro eo ac debuit diligenter curata, sic hominem debilitauerat prorsus, atque afflixerat, ut non uiribus modo, sed corpore etiam penè omni amisso, & consumpto distabesceret.* Quare *pridie quàm naturæ satisfaceret, cum quidem in uilla* Caregia *cubaret æger, ita repente concidit totus nullam, ut iam suæ salutis spem reliquã ostenderet.* Quod *homo, ut semper cautissimus intellegens, nihil prius habuit, quàm ut animæ medicum accerseret, cui de contractis tota uita noxijs* Christiano *ritu confiteretur.* Quem *ego hominẽ postea mirabundum, sic propè audiui narrantẽ, nihil sibi unquã neq; maius, neq; incredibilius uisum, quàm quomodo* Laurẽtius *cõstans, paratusq́; aduersus mortem, atq; imperterritus, & præteritorum meminisset. & præsentia dispensasset, & de futuris item religiosissime, prudentissimeq́; cauisset.* Nocte *dein media quiescenti, meditantiq́; sacerdos adesse cum sacramẽto nunciatur:* Ibi *uero excussus, procul, inquit, à me hoc absit, patiar ut* Iesum *meũ, qui me finxit, qui me redemit, adusq; cubiculum hoc uenire: tollite hinc obsecro me quamprimum, tollite, ut domino occurram.* Et *cum dicto subleuans ipse se quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem sustentans, inter familiarium manus obuiam*

senio

ſeniori ad aulam uſq; procedit: cuius ad genua prorepens, ſupplexq; ac lachrymās: Tu ne, inquit, mitiſſime Ieſu, tu nequiſſimum hunc ſeruū tuum dignaris inuiſere? At quid dixi ſeruum? immo uero hoſtē potius, & quidē ingratiſſimū, qui tantis abs te cumulatus beneficijs, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam toties maieſtatem læſerim. Quod ego te per illā qua genus omne hominū complecteris, charitatem, quæq; te cœlitus ad nos in terram deduxit, noſtræq; humanitatis induit inuolucris, quæ famē, quæ ſitim, quæ frigus, æſtum, labores, irriſus, contumelias, flagella, & uerbera, quæ poſtremo etiam mortē, crucemq; ſubire te compulit. Per hanc ego te ſalutifer Ieſu quæſo, obteſtorq;, auertas faciem à peccatis meis: ut cum ante tribunal tuum cōſtitero, quo me iamdudum citari planè ſentio, nō mea fraus, non culpa plectatur, ſed tuæ crucis meritis cōdonetur. Valeat ualeat ī cauſa mea ſanguis ille tuus Ieſu precioſiſſimus, quem pro aſſerēdis in libertatē hominibus, in ara illa ſublimi noſtræ redemptionis effudiſti. Hæc atque alia cum diceret lachrymās ipſe, lachrymātibusq; qui aderāt uniuerſis, iubet eū tandē ſacerdos attolli, atq; in lectulū ſuum, quo ſacramentū cōmodius adminiſtraretur, referri. Quod ille, cū aliquādiu facturū negaſſet, tamē ne ſeniori ſuo foret minus obſequēs, exorari ſe paſſus, iteratis eiuſdē fermè ſententiæ uerbis, corpus ac ſanguinē dominicū plenus iā ſanctitatis, & diuina quadā maieſtate uerēdus accepit. Tū cōſolari Petrum filium (nā reliqui aberant) exorſus, ferret æquo animo uim neceſſitatis admonebat, nō defuturū cœlitus patrociniū, quod ne ſibi quidē unquā in tantis rerū, fortunæq; uarietatibus defuiſſet, uirtutem modo & bonam mentē coleret, bene conſulta bonos euētus paritura. Poſt illa contem-

g 2 plabun

plabundus aliquandiu quieuit: exclusis dein cæteris, eundem ad se natum uocat, multa monet, multa præcipit, multa edocet, quæ nondum foras emanarunt, plena omnia tamē (sicuti audiuimus) & sapiētiæ singularis, & sanctimoniæ: quorum tamē unum quod nobis scire quidē licuerit, adscribam. Ciues, inquit, mi Petre successorem te meū haud dubie agnoscent. Nec autem uereor, ne non eadem futurus authoritate in hac Rep. sis, qua nos ipsi ad hanc diē fuerimus. Sed quoniam ciuitas omnis corpus est (quod aiunt) multorum capitum, neque mos geri singulis potest, memento in eiusmodi uarietatibus id consilium sequi semper, quod esse quàm honestißimum intelliges, magisq; uniuersitatis, quàm seorsum cuiusque rationem habeto. Mandauit & de funere, ut scilicet aui Cosmi exemplo, iusta sibi fierent, intra modum uidelicet eum, qui priuato cōueniat. Venit dein Ticino Lazarus uester, medicus (ut quidem uisum est) experientißimus: qui tamen serò aduocatus, ne quid inexpertum relinqueret, preciosißima quædam gemmis omne genus, margaritisq; conterendis medicamenta tentabat. Quærit ibi tum ex familiaribus Laurentius (iam enim admißi aliquot fueramus) quid ille agitaret medicus, quid moliretur. Cui cū ego respondissem, epithema eum concinnare, quo præcordia fouerentur, agnita ille statim uoce, ac me hilare intuens (ut semper solitus) heus inquit, heus Angele: simul brachia iam exhausta uiribus ægre attollēs, manus ambas arctißime prehendit. Me uero singultus lachrymæq; cum occupauissent, quas celare tamē reiecta ceruice conabar, nihilo ille commotior, etiam atque etiam manus retentabat. Vbi autem persensit fletu adhuc præpediri me quo minus ei operam darem sensim scilicet eas quasiq; dißimulanter omisit. Ego me aūt

conti-

continuo in penetrale thalami conijcio flentem. atq; habenas (ut ita dicã) dolori & lachrymis laxo. Mox tamen reuertor eodẽ, siccatis quantum licebat oculis. Ille ubi me uidit, uidit autem statim, uocat ad se rursum, quæritq; perblãde, quid Picus Mirandula suus ageret. Respondeo, manere eum in urbe, quod uereatur, ne illò si ueniat, molestior sit. At ego, inquit, uicißim ni uerear, ne molestũ sit ei hoc iter, uidere, atque alloqui extremum exoptem, priusquam planè à uobis emigro. Vin tu, inquam, accersatur? Ego uero, ait ille, quãprimũ. Ita sanè facio, uenerat iam, asséderat, atq; ego quoq; iuxta genibus incubueram, quo loquentẽ patronum facilius, utpote defecta iam uocula, exaudirem. Bone deus, qua ille hunc hominem comitate, qua humanitate, qui bus etiã quasi blanditijs excepit? Rogauit primo, ignosceret quod ei laborẽ hunc iniunxisset, amori hoc tamen & beneuolentiæ in illum suæ adscriberet, Libẽtius sese animam editurum, si prius amicißimi hominis aspectu moriẽtes oculos satiaßet. Tũ sermones iniecit urbanos, ut solebat, & familiares. Non nihil etiã tunc quoq; iocatus nobiscũ, quin utrosq; intuens nos uellem ait, distulisset me saltẽ mors hæc ad eum diem, quo uestram planè bibliothecam absoluissem. Ne multis. Abierat uix dum Picus cum Ferrariẽsis Hieronymus, insignis & doctrina, & sanctimonia uir, cœlestisque doctrinæ prædicator egregius, cubiculum ingreditur, hortatur ut fidem teneat, ille uero tenere se ait incõcussam: ut quàm emẽdatißime posthac uiuere destinet, scilicet factu rum obnixe respondit: ut mortem deniq;, si necesse sit æquo animo toleret. Nihil uero, inquit ille, iucundius, si quidẽ ita deo decretum sit. Recedebat homo iam, cũ Laurẽtius, heus inquit, benedictionẽ pater, priusquã à nobis proficisceris.

Picus Mirandula.

Hieronymus Ferrariensis.

simul demisso capite uultuq; , & in omnem piæ religionis imaginem formatus, subinde ad uerba illius & preces, rite ac memoriter responsitabat, ne tantillum quidē familiarium luctu, aperto iam, neq; se ulterius dissimulante, commotus. Diceres indictam cæteris, uno excepto Laurentio, mortē. Sic scilicet unus ex omnibus ipse nullā doloris, nullam perturbationis, nullā tristitiæ significationē dabat: consuetūq; animi rigorem, constantiā, æquabilitatē, magnitudinem, ad extremum usq; spiritū producebat. Instabāt Medici adhuc tamen, & ne nihil agere uiderentur, officiosissime hominem uexabant, nihil ille tamen aspernari, nihil auersari, quod illi modo obtulissent: non quidē quoniam spe uitæ blandientis illiceretur, sed ne quē forte moriēs, uel leuissime perstringeret. Adeoq; fortis ad extremum perstitit, ut de sua quoq; ipsius morte nonnihil cauillaretur: sicuti cū porrigenti cuidam cibū, rogantiq; mox quàm placuisset, respondit: quàm solet morienti. Post id blande singulos amplexatus, petitaq; suppliciter uenia, si cui grauior forte, si molestior morbi uitio fuisset: totum se post illa perunctioni summæ, demigratisq; animæ cōmendationi dedidit. Recitari dein euangelica historia cœpta est, qua scilicet irrogati Christo cruciatus explicātur, cuius ille agnoscere se uerba & sententias propè omneis, modo labra tacitus mouens, modo languenteis oculos erigens, interdum etiā digitorum gestu significabat. Postremo sigillū crucifixi argenteū, margaritis gemmisq; magnifice adornatū, defixis usquequaque oculis intuens, identidemq; deosculās expirauit. Vir ad omnia summa natus, & qui flantem reflantemq; toties fortunā, usque adeo sit alterna uelificatione moderatus, ut nescias utrum secundis rebus cōstantior, an aduersis æquior ac tēperantior

Laurentij laus.

tior

tior apparuerit. Ingenio uero tanto ac tã facili, & perspicaci, ut quibus in singulis excellere alij magnũ putant, ille uniuersis pariter emineret. Nam probitatẽ, iustitiã, fidem, nemo arbitror nescit, ita sibi Laurẽtij Medicis pectus atque animum quasi gratissimũ aliquod domicilium, tẽplumq; delegisse. Iam comitas, humanitas, affabilitas quãta fuerit, eximia quadã in eum totius populi atq; omnium planè ordinum beneuolẽtia declaratur. Sed enim inter hæc omnia liberalitas tamẽ & magnificentia explendescebat, quæ illũ penè immortali quadã gloria ad deos usq; prouexerat: Cum interin nihil ille famæ duntaxat causa, & nominis, omnia uero uirtutis amore persequebatur. Quanto autẽ literatos homines studio cõplectebatur, quantũ honoris, quantũ etiã reuerẽtiæ omnibus exhibebat, quantum denuq; operæ, industriæq; suæ cõquirendis toto orbe terrarũ, coẽmendisq; linguæ utriusq; uoluminibus posuit: quãtosq; in ea re quàm immanes sumptus fecit, ut nõ ætas modo hæc, aut hoc seculũ, sed posteritas etiã ipsa maximã in huius hominis interitu iacturam fecerit. Cæterum cõsolantur nos maximo in luctu liberi eius, tanto patre dignissimi. Quorum qui maximus natu Petrus, uix dum primũ & uigesimum ingressus annum, tanta iã & grauitate & prudẽtia, & authoritate molẽ totius Reip. sustẽtat, ut in eo stati reuixisse genitor Laurẽtius existimetur. Alter annorũ duodeuiginti, Ioãnes, & Cardinalis amplissimus (quod nunquã cuiquã id ætatis cõtigerit) & idem põtifici maximo, nõ in ecclesiæ patrimonio duntaxat, sed in patriæ quoq; suæ ditione legatus, talẽ tãtumq; se iam tã arduis negotijs gerit, & præstat, ut omniũ in se mortaliũ oculos cõuerterit, atq; incredibilẽ quandã, cui respõsurus planissime est, expectationẽ concitauerit. Tertius porro

Petrus medices.

Ioan. Medices, post Leo. x. põti. maxi.

Iulianus Medices. *Iulianus, impubes adhuc, pudore tamen ac uenustate, neque non probitatis, & ingenij mirifica quadã suauißimaq; indole, totius sibi iam ciuitatis animos deuinxit. Verum ut de*
Patris de filio testimonium. *alijs in præsenti taceã, de Petro certe ipso cohibere me non possum, quin recenti re testimoniũ hoc loco paternum adscribam. Duobus circiter ante obitum mensibus, cum in suo cubiculo sedens (ut solebat) Laurentius, de Philosophia, & literis nobiscũ fabularetur, ac se destinasse diceret reliquam ætatem in ijs studijs mecũ, & cum Ficino, Picoq; ipso Mirandula consumere, procul scilicet ab urbe, & strepitu: negabam equidem hoc ei per suos ciues licere, qui quidẽ indies uiderentur magis, magisq; ipsius & consilium, & authoritatem desyderaturi. Tum subridens ille, atqui iam inquit, uices nostras alumno tuo delegabimus, atq; in eum sarcinam hanc & onus omne reclinabimus. Cumq; ego rogassem, an adhuc in adulescẽte tantum uirium deprehendisset, ut eis bona fide incumbere iam possemus. Ego uero, ait ille, quanta eius & quàm solida uideo esse fundamenta, laturum spero haud dubie quicquid inædificauero. Caue igitur putes Angele, quenquã adhuc ex nostris indole fuisse tanta, quantam iam Petrus ostẽdit, ut sperem fore, atque adeo augurer (nisi me ipsius ingenij aliquot iam experimenta fefellerint) ne cui sit maiorum suorum concessurus. Atq; huius quidem iudicij præsagijq; paterni, magnum profecto & clarũ specimen hoc nuper dedit, quod ægrotãti præsto fuit semper, omniaq; per se penè etiã sordida ministeria obiuit, uigiliarum patientißimus, & inediæ: nunquamq; à lectulo ipso patris, nisi cum maxime Resp. urgeret, auelli passus. Et cum mirifica pietas extaret in uultu, tamen ne morbum aut solicitudinem paternam mœrore suo adaugeret, gemitus omneis,*

& la

& lachrymas incredibili uirtute quasi deuorabat. Porrò *autem, quod unum tristißima in re pulcherrimum, ceu spectaculum uidebamus, inuicē pater quoq; ipse ne tristiorem filium, tristitia sua redderet, frontem sibi ex tempore uelut aliam fingebat, ac fluentes oculos in illius gratiam continebat, nunquam aut consternatus animo, aut fractus, donec ante ora natus obuersaretur. Ita uterq; certatim uim facere affectibus suis, ac dißimulare pietatem pietatis studio nitebatur. Vt autem Laurentius è uita deceßit, dici uix potest, quanta & humanitate, & grauitate ciues omnis suos Petrus noster, ad se domum confluente, exceperit, quàm & apposite, & uarie, & blande etiam dolentibus, consolantibusq; pro tempore, suamq; operam pollicentibus responderit. Quantam deinde, & quàm solertem rei constituendæ familiari curam impēderit, ut neceßitudines suas omneis grauißimo casu perculsas subleuarit, ut uel minutißimum quenq; ex familiaribus deiectum, diffidentemq; sibi aduersis rebus collegerit, erexerit, animauerit, ut in obeūda quoque Repub. nulli unquam, aut loco, aut tempori, aut muneri, aut homini defuerit, nulla deniq; in parte cessauerit. Sic ut eam planè instituisse iam uiam, atque ita pleno gradu iter ingressus uideatur, breui ut putetur parentem quoq; ipsum uestigijs consecuturus. De funere autem nihil est quod dicam. Tantum ad aui exemplum ex præscripto celebratum est, quemadmodum ipse, ut dixi, moriens mādauerat. Tam magno autem omnis generis mortalium concursu, quàm magnum nunquam ante meminerimus. Prodigia uero mortem fermè hæc antecesserunt, quanquā alia quoq; uulgo ferūtur. Nonis Aprilibus, hora fermè diei tertia, triduo antequam animam edidit Laurētius, mulier nescio quæ, dum in* Prodigia.

æde ſacra Mariæ nouellæ, quæ dicitur, declamitanti è pulpito dat operam, repẽte inter cõfertã populi multitudinem expauefacta, conſternataq́; conſurgit, lymphatoq́; curſu, & terrificis clamoribus, Heus heus, inquit, ciues, an hunc non cernitis ferociẽtem taurum, qui tẽplum hoc ingẽs flãmatis cornibus ad terram deijcit? Prima porrò uigilia, cum cœlum nubibus de improuiſo fœdaretur, continuo Baſilicæ ipſius maximæ faſtigium, quod opere miro ſingularem toto terrarum orbe teſtudinem ſupereminet, tactum de cœlo eſt, ita ut uaſtæ quæpiam deijcerentur moles, atq; in eã potiſſimum partem, qua Medicæ conuiſuntur ædes, ui quadã horrenda & impetu marmora immania torquerentur. In quo illud etiã præſcito non caruit, quod inaurata una pila, quales aliæq́; in eodẽ faſtigio conſpiciũtur, excuſſa fulmine eſt, ne non ex ipſo quoq; inſigni proprium eius familię detrimẽtum portenderetur. Sed & illud memorabile, quod ut primum detonuit, ſtatim quoq; ſerenitas reddita. Qua autem nocte obijt Laurẽtius, ſtella ſolito clarior, ac grãdior, ſuburbano imminẽs, in quo is animã agebat, illo ipſo temporis articulo decidere, extinguiq́; uiſa, quo cõpertum deinde eſt eum uita demigraſſe. Quin excurriſſe etiam faces trinoctio perpetuo de Fæſulanis montibus ſupraq́; id tẽplum, quo reliquiæ condũtur Medicæ gentis, ſcintillaſſe nõnihil, moxq́; euanuiſſe ferũtur. Quid? quod & leonũ quoq; nobiliſſimum par, in ipſa qua publice cõtinẽtur cauea, ſic in pugnã ferociter concurrerit, ut alter peſſime acceptus, alter etiã leto ſit datus. Arreti quoq; ſupra arcem ipſam, geminæ perdiu arſiſſe flammæ, quaſi Caſtores feruntur, ac lupa idẽtidem ſub mœnibus ululatus terrificos edidiſſe. Quidã illud etiam (ut ſunt ingenia) pro mõſtro interpretãtur, quod excellẽtiſſi-

mus

nus (ita enim habebatur) huius ætatis medicus, quãdo ars eũ præsciaq; fefellerãt, animum despõderit, puteoq; se spõte demerserit, ac principi ipsi Medicæ (si uocabulũ spectes) familiæ sua nece parẽtauerit. Sed uideo me, cum quidẽ multa, & magna reticuerim, ne forte in speciem adulatiõis inciderem, longius tunc prouectũ, quàm à principio institueram. Quod ut facerem, partim cupiditas ipsa obsequẽdi, obtemperandiq; tibi optimo, doctissimo, prudẽtissimoq; homini, mihiq; amicissimo, cuius quidem studio satisfacere, breuitas ipsa in transcursu non poterat: partim etiã amara quædam dulcedo, quasiq; titillatio impulit, recolẽdæ, frequẽtãdæq; eius uiri memoriæ. Cui si parẽ similemq; nostra ætas unum forte atq; alterum tulit, potest audacter iam de splẽdore nominis & gloria, cum uetustate quoq; ipsa cõtendere. Vale. xv. Calend. Iunias. M. cccclxxxxij. in Fæsulano rusculo.

CAESAR CARMENTVS
Angelo Politiano suo, S. D.

Politias tuas, hoc est Miscellaneorum librum ostendit nuper mihi Iacobus Rufinus, amœnissimi homo ingenij, tibiq; amicissimi. Nihil me Hercules illis mundius, nihil acutius, nihil doctius, ista una cẽturia (ut equidẽ sentio) non modo Gelliũ, & id genus alios æmularis, sed lõge superas. Fama quãquã magnus es, scriptis certe maior: quare ætati huic nostre gratulor. Est enim præsenti in seculo, quod admirari possimus, ne semper ueterum ingenia suspiciamus. Ego per te cũ multa didicerim, tibi me debere fateor, cunctaq; mea polliceor, amicos habes supremæ fortunæ uiros, nos humili de plebe sumus, qui quasi fores amicitiæ tuæ pulsamus. Quid tu tenuis hominẽ sortis despicies? inter ganeatas dapes uilis quandoq; iuuat, atq; appetitur oliua. Porrò quod

quod & ipse literas istas profitear, nihil uelim charum me tibi reddat. Nam professio adeo ieiuna est, in hoc laude dignus, quod ad studia ista anhelem, non quod profitear: Quali enim simus doctrina, ipsi probe scimus, iter in densis tentamus tenebris, lucella sectamur, quãdiu tantum congesserimus, quantum sit satis pro uictu annorum aliquot, mox Athenas, id est Florentiam ad capiendum abs te cultum ingenij proficiscemur: absentem quæso, & incognitum, si potes, dilige interea, & Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Cæsari Carmento suo, S. D.

IGnosce occupationibus Cæsar, neq; me uel superbũ crede, uel inofficiosum, quod ad tuas hactenus literas non rescripserim. Melior diei pars lectionibus uarijs mihi teritur, reliqua datur amicis opera. Noctem sibi quies, & somnus cum precibus, horario, & stylo diuidunt. Ac (ne manifesta dißimulem) recrastinator quoque natura sum maximus, nec ad diem facile soluo; quanquam omnino aliquando soluo quod debui: quorum alterum dum redditur (ut uerum fatear) nonnihil dolet ob ignauiam: alterum me, quoniam redditum non est, semper excruciat. Venio nunc ad epistolas tuas, quas equidem, quoniam sunt elegãtißimæ, plenæq; mearum laudum, cupiebam sic inuicẽ ferre laudibus, ut par pari relatum cognosceres. At enim si fecero, credet aliquis me forsitan huius denique spe mercedis, abs te antea fuisse laudatum. Quare malo equidem tibi hoc officium debere, quàm meas laudes adducere in suspitionẽ, præsertim sic abs te rhetorice dictas, ut ob eas ipse quoq; mihi placeam, qui scio uera nõ esse. Sine igitur, quæ de me scripsisti, mora aliqua tẽporis roborari, talionẽq; tũ deniq; à nobis expecta.

Nunc

Nunc usuram laudationis tuae gratuitam quaeso permitte dies aliquot, ne quis argutulus dicat, nos inter nos (ut illi apud Terentium faciunt) tradere operas mutuas. Vale. Florentiae, Idibus Ianuarijs. M.cccclxxxviij.

ANGELVS POLITIANVS
Tristano Chalco suo, S. D.

SIgnificas mihi literis tuis, decuriam scribarum totam sic delectari Miscellaneis nostris, ut īdē me quoq; uidelidet authorem, quanto uix credibile sit, amore prosequatur. Equidem habeo gratiam studijs meis & uigilijs, in quibus acriter ab ineunte aetate, si minus cum dispendio bonae ualetudinis, certe sim periculo maximo uersatus. Etenim quamuis ipsa sibi literarum tractatio satis grādē praemium sit, adeo scilicet suauis, & iucunda, tamen istiusmodi fit accessionibus, ut nullum uitae genus esse putē cum literati hominis otio, dummodo non sterili, conferendum. Nec enim plures Iasoni, & Cadmo satu dentium nati sunt hostes, quàm mihi satu Miscellaneorum nati amici. De Tertulliano quod requiris. Quintus Septimius Florens Tertullianus appellatur, eiusq́; legi libros, praeter Apologeticū, de Pallio, de carnis resurrectione, de corona militis ad martyria, de uirginibus uelandis, de habitu mulierum, de cultu foeminarum ad uxorem, ad Scapulā, de persecutione ad Fabium de exhortatione castitatis, de patientia, de monogamia, de praescriptionibus haereticorum contra Hermogenem, aduersus Praxeam, Valentianos, Marcionem, Iudaeos, haereticos omneis. Ipse quorundam praeter hos, librorum meminit à se compositorū, qui nec extant. Lactātius, ut in omnibus eruditum doctrinis, ita in eloquēdo duriorem perhibet. Augustinus lapsum quibusdā locis miratur, quāuis hominē doctissi

Tertulliani libri.

doctißimum. Cyprianus sua frequẽter scripta de illius fonti bus irrigauit. Reliqua super eo libellus Hieronymi uirorum illustrium suppeditabit. Ex apologetico uero nimium tibi deerat, quod & huic epistolæ totum subnexui: tu cæteros tamen eius libros caue putes cum apologetico conferendos, tum illud scito, uolumen esse quod desyderas propè immensum. Nam quod ad operam scilicet attinet meam, libenter equidem de illa tibi uerbis eisdem spondeo, quibus Publio Septimio de ciuium fortunis Antonius. Quid concupiscas, tu uideris. Quod concupiueris, certe habebis. Vale. Florentiæ, pridie Idus Ianuar. M.cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS *Tristano Chalco suo,* S. D.

Marianus Genazanensis, theologus.

SCribis Marianũ Genazanẽsem Theologiæ consultum qui sacras istic ad populum conciones habet, tanta esse omnium admiratione apud uos, ut eorũ facile fidem, quæ de ipso in Miscellaneis prædicauimus absoluerit: Iri ad hunc plenis undiq; uijs, allici lepore uerborũ, suspẽdi sentẽtiarũ grauitate, flecti omneis orationis impetu, & uiribus. Fatebor quid mihi usu uenerit cũ primũ hic apud nos cõcionari cœpit. Accessi ut audirẽ, sic quomodo alios cõsueuerã, explorabundus, & penè (ut uerũ dicã) contẽptim. Sed ut habitum uidi hominis, & statũ, quasiq; indolẽ quãdã in oculis, & uultu minime uulgarẽ, cœpi aliquid expectare iam, quod essem probaturus. Ecce tibi igitur, præfari incipit. Arrigo iam tum aures, canora uox, uerba electa, grãdes sententiæ. Deniq; agnosco incisa, uideo mẽbra, sentio circũductũ, capior numero, tam partiri pergit, attẽdo: nihil impeditum, nihil inane, nihil ibi quod caudã traheret. Texit deinde argumentorũ nexus, illaqueor: retexit, expedior: inserit alicu

bi nar

bi narratiunculas, ducor: modulatur carmẽ, teneor: iocatur nonnihil, rideo: premit, urgetq; ueris, do manus: tẽtat affe= ctus mitiores, statim mihi per os lachrymæ: clamat iratus, terreor, ac uenisse iam nollẽ. Deniq; pro re ipsa quam tra= ctat, & figuras uariat, & uocis flexus, & ubiq; actionem gestu cõmendat. Mihi uero etiã (ut fatear) crescere in ipso pulpito, nec supra sui modo, sed omnino supra hominis men surã, sæpe est uisus. Ac dũ sic omnia, quasi singula contem= plor, ceßit miraculo iudiciũ. Putabã fore tamẽ, ut cõsumpta postmodũ nouitate, minus indies me caperet. Cæterũ cõtra accidit, idẽ enim postridie, quasi alius audiebatur: sed illo ipso melior, qui pridie uisus optimus. Nec tu illud corpuscu lum cõtẽpseris, inuictũ, infatigabile est: ut nõ aliũde magis reparare uires, quàm de laboribus ipsis uideatur. Quis in= de autẽ tantũ uocis, tantũ spiritus, tãtum uiriũ, ac laterum speraret? Adde quod & rusticatus quandoq; sum, domiq; cũ ipso familiarius egi. Et quidẽ nihil uidi placidius, nihil ta mẽ etiã cautius. Nõ eius absterret seueritas, nõ itẽ corrum pit facilitas. Alij cũ se magistros ecclesiarũ profitẽtur, cre= dunt sibi ius esse in hoĩes, uitæ & necis. Itaq; sic intẽperan ter potestate abutũtur, ut nũquã superciliũ, nũquã pedago gi uultũ, & uerba illa tetrica deponant. Hic aũt noster sic modũ tenere didicit, ut in ipso tantũ pulpito cẽsurã exerce= at: cũ descẽdit, inuicẽ ciuilitas excipiat. Quare sic à me, sic à Pico itẽ Mirãdula meo (bone deus, quo uiro?) frequenter aditur, ut nullo magis quàm sermone illius & cõsuetudine tristitiam literati laboris discutiamus. Nam Laurẽtius ipse Medices, elegans ingeniorũ spectator, quãtum homini tri= buat, non modo substructo protinus insigni cœnobio osten dit, sed multo etiã magis aßiduitate quadam cultuq; : sic ut unam

Ecclesiarũ magistri su percilioßi.

unam cum illo ambulatiunculã omnibus fermè uitæ urbanæ discursibus anteponat. Itaq; te quoq; hortor, inspicias hominem (si potes) & explores, etiã de proximo, laudabis & hic Politiani tui iudiciũ, nec illi molestus unquã uenies, nescit offendi, nõ enim is est, qui lucẽ refugiat, & oculos. Puto, quia bona conscientia testibus omnino gaudet, quamuis utiq; nõ desyderet. Vale. xi. Calẽd. April. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Antonio Pizamano, S. D.

QVid esse hoc dicã uir doctissime, quod illo ipso tempore, quo uos Ioanni Pico Mirãdulæ, me præsente, tu Grimanusq; non iam tuus potius quàm meus, quanquam mentito nomine, quanquã dissimulata patria, quãquam sub mille inuolucris exhibuistis, non aliũ prius, aut libentius sermonem, quàm de nobisipsis, licet aliò reuocantibus ac propèmodum resistentibus iniecimus? An nõ obsecro, uos surda & ignara quædam naturæ cõsentientis ratio nõ modo personam detrahere illam uobis intempestiuam, sed & exprobrare fucum falsarũ illiusmodi apud amicos imaginum uidebatur? Adeon autẽ uos tũ fuisse ferreos, adeon quæso in illo male me hercules lepido proposito pertinaces, ut cum de utroq; uestrum, tam ardẽter uterq; nostrũ sic à uobis quasi certe nõ à uobis quærebamus? Et cũ apud uos de uobisipsis, ut apud alios tam ex animo, tamq; amãter loquebamur, duritiem tamen, aut obstinationem potius latendi, fallẽdiq; nos, eandem semper retinueritis? O (si non ita induxissetis animum) qui complexus, & quanta illa nostra extitissent gaudia? Quem diem nobis inciuili illo, ne dixerim crudeli commento, quem fortasse etiam uobis inuidistis? Etenim ego, ne postea quidem lætitiam indicij, toto persensi pectore, cum

ſub articulo uno temporis mihi uos penè prius abſtuliſtis, quàm obtuleratis. Nā & ſi animus omnino inclinabat eōdē, uix tamen credere audebam, uos eos eſſe bona fide, qui uidelicet eratis, nec enim uel ab eis me antea potuiſſe, uel tum quoq; non iterum poſſe falli exiſtimabam, qui ſe nuper fefelliſſe confitebantur: ut ne illud quidem tantillum uoluptatis, liberum, ſyncerumq́; mihi, & ab omni uacuum ſuſpitione reliqueritis. Vt enim piſces, atq; aues decepti ſemel, cæteros etiam cibos, illi hamatos, hæ uiſcatos credunt: ſic ab impoſtura nuper ueſtra, quod etiam merū, ſyncerumq́; fuit, eſſe id omne tamen dilutum mihi, atq; incruſtatum penitus uidebatur. Fecit iſtuc ipſum olim in me Picus, uerū lōge ille mitius. Nam cū me ruſticantem tēporarius uerſipellis adiuiſſet, ac ſibi ludos paulisper de amico cæpiſſet, & de ſe quid ſentirem, callide, quaſi alienus exploraſſet: mox tamen ubi luſit ſatis, ultro ſe mihi ridens patefecit, ut omni prorſus erepta nube frui iā liberrime ſuauiſsimi iuuenis præſentia, dulciſsimoq́; colloquio licuerit, & ueras audire, & reddere uoces. Vos contra immodici, niſi me fortuna reuertentem ueſtra ipſorum cauſa rure in urbē, penè dixerim fugientibus in ipſo limine obieciſſet. taciti (quod adhuc abominor) taciti ambo, & ignorati mihi, tum pro Venetis Vicentini, pro Pizamanis & Grimanis, neſcio qui Porticenſes diſceſſeratis. Sed enim querelæ conticeſcant, ſeræ iam & nihil profuturæ, licitumq́; amicis fuerit ludere áliquando ex ſuo cōmodo amicos, ſicuti chariſsimos homines, etiā interdū numina ſolent, quod uiri quidā ſapientiſsimi prodiderūt. Venio nunc ad epiſtolas tuas elegantiſsimas, quas mihi, & Pico Lactātius noſter diligētiſsimus reddidit, hoc eſt utrāq; utriq;. Nam quod in hoc genere alteri datur, utriq; profe-

ĉto datur. Et quidē uideris in eis mihi uel ob hoc ipsum, neruos omneis tuæ contendisse humanitatis, ut quod peccaueras, antea te nobis coràm diffingens, nunc absens eundē refingens pulcherrima uicissitudine redimeres. Etenim sic in literis ipsis, amor humanitasq; tua, & suauitas ingenij natiua quædam uiuit, spirat, exhibetq; se, ut non (quod solitū est) in atramēto, sed in penitissimis præcordijs intinxisse nobis scriptorium calamum uidearis. Ita quod ait Syracusius poëta, si quid nos antea momordisti, nunc innoxium repetita etiam utilitate reddidisti. Nā quod breuiores fuerint epistolæ, dolemus quidem, sed eas arte longissimas, hoc est à capite crebro repetentes, facere didicimus. Sunt aūt adhuc apud me literæ quoq; aliæ tuæ, neq; nō simul & Grimani, quas ab hinc annos fermè decem dedisti ad me. Nec illæ profecto indignæ, quæ tanquam semina iacerent adulescentes, qui quidem forent ad hanc uberrimam frugem peruenturi. Nempe igitur sicuti amatores munuscula suæ quisq; Veneris diligenter seruant, anellum puta, catellam, sudariolum, uiolam quoq;, nonnunquam rosam, flosculum: sic ego tuas illas, & itē Grimani literas, amoris ueri gratissima pignora, non modo paulo incuriosius non habeo, sed & sub oculos crebro reuoco, nunc mihi ipse, nunc amicis recitans, atque ita memoriam redintegrans, ita affectus renouans, ita consuetudinē mihi uestram quam sæpissime asciscēs. Quare abs te iure quodā meo postulo, ne istud ad me scribendi officium omittas, cuius fructū tanti faciā. Sed cum tibi à studijs grauioribus otiū suppetit, otiū illud in me potissimū trāsferas, operamq; mihi aliquā saltē uacui temporis impertias. Debes hoc amori meo, debes certe humanitati tuæ. Dominicū uero Grimanū lætor equidē legationis honorificentissi-

mæ

mæ perfungi munere: cupio tamen eũ saluũ quamprimũ recipias, ne diutius à Musis ferietur, & ut aucto multis pro merito laudibus ob rempublicã bene gestam, nõ tuo modo, sed meo quoq; nomine gratuleris, salutes, amplectarisq́; reducem: tum qua poteris significatione, unum me quoq; illi inter longa prosequentiũ officia repræsentes. De codice autem nihil te equidem hortabor. Errarem potius, si causam tibi meã commendandam putarem. Tantũ dixerim uehemẽter me illum desiderare, qui lectus à me libenter, custoditus diligenter, etiam deinde fideliter remittetur. Ioannes Picus Mirandula, quasi Roscius quidã literarij theatri, respõdebit arbitror & ipse ad tuas literas, quas uidelicet gratãter accepit. Te cordi, & Grimanũ, mecũ simul infixos habet, & quidem trabali clauo: laudat utrunq;, ubiq;, quacũq; occasione, nec occasio illi tamen unquam deest. Sed & Laurẽtio Medici tuas ego ad me literas recitaui, fabulamq́; illam simulati nominis ridenti narraui totam. Castigauit tamen ille me uerbis, quod cognitos deinde, non etiam inuitos in ædes suas adduxeram, ut ueteris cælaturæ uasa, gemmasq́;, quando id uos cupere dixeratis, pro arbitrio spectaretis. Negaui me parem duobus. Nam ne Hercules quidem cõtra duos, quod est in prouerbio. Verũ amat ille uos, fauet proposito, doctrinæq́; isti: Vir unus, ad omnia magna, & honesta natus, educatus, exercitatus, nec minore à uobis (ni fallor) studio uisendus, quàm illa ipsa cælamina, quæ prius appetita, dein tamen oblata, cõtinuo refugistis. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Francisco Casæ suo, S. D.

ACcepi epistolã tuã, qua mihi significas allatũ istuc esse de machinula Autumato, quæ sit nuper à Laurẽtio

rentio quodam Florentino constructa, in qua syderum cursus cum cœli ratione cõgruens explicetur. Aisq; te cupere, ut quoniam famæ fides derogetur, ego ad te de ea scribam, si quid comperti habeam. Geram tibi morẽ. Et quamuis longo interuallo id opus ruri agens, haud aspexi: tamen eius uel quæ forma sit, uel ratio, uel usus, quantum consequi memoria potero, breuiter exponã. Quæ si tibi explicatio paulo uideatur obscurior, nõ nostræ omnino oratiõi, sed ipsius etiam rei, qua de agitur, subtilitati, atq; adeo nouitati uelim attribuas. Colũnella est quadrata, quæ pyramidos modo in acutum desinens fastigiatur, altitudinis ferè trium cubitũ. Supra eam pro capitello planus orbis est aheneus, auro & coloribus distinctus, & in cuius altera parte omnis syderum errantium cursus explicetur, cuius est dimensio cubitali breuior, rotulisq́; intrinsecus denticulatis agitur, circulo immobili summum complectente marginẽ, quatuor & uiginti horarum spatijs distincto. Intraq́; cũ in summo uersatili orbe, signa duodecim suis discernuntur gradibus. Interius orbiculi octo pari fermè inter se magnitudine uisuntur. Ex ijs duo medium obtinent punctum, alter scilicet alteri infixus, sic ut inferior maiusculus solem, superior lunã repræsentet. A sole radius ad circulum pertingens, in ipso quidem horas, in signifero uero mẽseis, dies, graduumq́; numerum, uerumq́; & medium (quod aiunt) solis motũ pariter indicet. A luna item stylus prodit, ipsius horarũ index, quæ scilicet inferius in limbo ipso maioris orbiculi designantur, perq́; lunaris epicyclij transiens cẽtrum, signiferumq́; cõtingens, medium sui syderis declarat motum: alteri item indidem exoriẽs, lunarisq́; centrũ corporis, hoc est epicyclij oram secans, uerum eius locum manifestat. Quo fit, ut &

tarditas

tarditas celeritasq;, & motus, cursusq́; omnis, & coitus item, pleniluniaq́; uisantur. Circum hos orbiculi sex quorũ unus, quem Draconis caput caudamq́; uocant, solis pariter lunæq́; defectus insinuat. Reliqui planetis attributi. Quorũ à singulis binæ eminẽt cuspides motuũ indices, perinde atq; in luna ostendimus. Sed ei retro quoq; gradiuntur, quod ne quaquam in luna usuuenit, ut pote cuius in contrarium fera tur epicyclios. Ita & coniunctionum, & recessuum, & la titudinum ratio in singulis manifesta. Est præterea limbus alius, signiferi instar, sex illos quos dixi planetarum orbicu los superne secans, unde & orientium gradus signorũ, & dierum spatia, hoc est quota sol hora exoriatur, apparet. A quibus singuli planetæ orbiculis deferuntur, & uicißim interdiu quidem ad orientem, noctu uero ad occasum com= meant. Contra orbis ipse amplißimus noctu ad orientem, interdiu ad occidentem, quatuor & uiginti horarũ spatio planetas torquet. Quæ scilicet omnia cum cœlo cõgruere ipso, & ratio conuincit, & peritißimus quisq; consentit. Nec est quod mireris, incredibilia hæc uideri permultis. Quippe (ut est apud quendam) Tarda solet magnis rebus inesse fides. Vix ipsi inquam oculis credimus, cum hæc quo= tidie intueamur. Atq; adeo cũ legerem aliquando tale quid= dam fabricatum Archimedem Syracusanũ, uacillabat etiã in tanto autore fides. Quam planè hic noster absoluit. Et ipso quidem opere laus omnis inferior est: neq; enim aliter laudari pro dignitate potest, nisi ut omnem illi laudem esse imparem fateamur. Ipsum certe artificem dubium est, mo= rum ne & probitatis, candorisq́; & sanctitatis, an ingenij magis causa admiremur, sic ut & cœlitus demissum, & in cœlo ipso cœlum didicisse existimemus. Vale. Fæsulis. vi.

 Idus

Idus Augustas. M. cccclxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS
Philippo Posco, S. D.

GRatum fecisti, quod epistolam, quod uersiculos misisti. Quaeris quid sentiam, breue faciam. Recti sunt, festiui, arguti, pleni sensibus & aculeis. Dicerem cõsummatos, nisi non cum seculo hoc illos, sed cum uetustate cõmitterem. Quod autem rogas, cur ego has particulas, quod quod, & adq;, per d, potius quàm per t, literas notem, facile responsum. Ac ne te aut circũduci, aut etiã falli putes, pauculos testes, neq; eos tibi non domesticos citabo. Est in atrio capitolino ad sinistram opinor aenei Herculis, haud ita pridem inuenti, marmor quoddam, uetustis, ac iam penè exoletis incisum uersiculis, quorum initium est: Hercules inuicte. In eo hoc quoq; legitur, Administrandũ quodannis. Quodannis. *Adstipulatur etiam huic scripturae ille codex antiquißimus Vergilianus, qui istic in intima Palatina bibliotheca adseruatur, maiusculis charatcribus exaratus, de quo paucula mecũ recognoscas, licet ex Bucolicis modo, & Georgicis, ne totũ tibi sit uolumen explicandũ. Pocula, inquit, bina nouo spumantia lacte quodannis. Et paulo post: Vt Baccho, Cererìq; tibi, sic uota quodannis. Et rursum: Degenerare tamen ni uis hũana quodannis. Itẽ: Nãq; omne quodannis Terq;, quaterq; solũ scindendũ.* Adq;. *Sed & illud, adq;, pari ratione notatur. Neq; te moueat, qđ in ponte illo Anienis, à Narse cõstructo, deprehẽdas aliter: Atq; interruptũ continuatur iter. Nisi si illi inerudito seculo standum putas. Ego Quintilianũ sequi malim, qui in primo de oratoria institutione libro, uelut frigidã eludit, quae fit à multis seruata differẽtia, ut ad, cũ esset praepositio, d, literã, cũ aũt coniun=* Ad, & At. *ctio,*

ctio, t, acciperet. Itaque ueteris adhuc scripturæ uestigia in eodem inuenias Vergilio: ut, Adq; humiles habitare casas. Ad mihi sese offert ultro. Adq; iterũ ad Troiã. Adque ære Menalcha. Adq; solo proceras erigit alnos. Adque utinam ex uobis unus. Adque aduersos detinet hostis. Et mille alia, ut minore etiã quàm sum pollicitus, me pomœrio circũscri bam. Quærit insuper de nobis Lollius noster, cur idẽ in uer bo adgredior seruemus. Ducitq; eũ (ni fallor) cũ consuetudi nis uis, tum Prisciani autoritas. Sed ego à cõsuetudine hac praua ad rectam uetustatẽ prouoco. Inspice (si est otium) li brũ eundẽ. Ita opinor, inueneris. Adgredere ò magnos, ade rit iam tempus honores. Et item: Adgressi, nam sæpe senex spe carminis ambos Luserat. Neque mihi sanè hoc quidẽ lo co nõ imbecilla etiã (adsit uenia dicto) ac uacillãs Prisciani uideatur autoritas. Quippe qui etiã censeat, errorẽ magis scriptorũ, quàm ratione factũ, ut adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adsumo, d, retineant. Quis enim putet etiam in nu mismatis ipsis Cæsaribus consecratis, id mendũ admissum? in quibus cũ alia ad eundem modũ, tum certe adlocutio, d, litera notatur, nunquam l. Sed uos nimiũ belli homines, ac faceti, planè me luditis, qui domi Pomponiũ habeatis, homi nem totius antiquitatis, omnisq; adeo literaturæ consultissi mũ. Itaque ego ineptus, etiã Athenas noctuã. Sed iam uale, nostrasq; Lollio occupationes excusa, ad quẽ scilicet nullas huic quidem tabellario literas dederim. Vale.

Adgredior.

Adlocutio.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Gottio Ragusino, S. D.

CVm per hos quadragesimæ proximos dies enarran dis populo sacris literis essem occupatus, perlegi ta men libros carminum tuorum, quos mihi tu pro singulari

humanitate tua, mutuoq; inter nos amore dedicaueras. Ei me scilicet cum uoluptate maxima, tum maiore prorsus admiratione affecerunt. Nam quem non obsecro, suauitas illa tanta, lepor, elegantiaq; uersiculorum, tot aculei, sales, argutiæ, tanta eruditio, tanta uarietas, tantæ ubiq; Veneres, gratiæq; delectent? Quis non attonitus audiat hominem ab Illyrio, mercimonijs (ut inquit Plautus) emundis, uendundisq; occupatum, florentibus adhuc annis, tantos in omni poëtice fecisse progressus, ut non solum cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa planè antiquitate conferri poßit? Persequere nimirū singula mi Ioannes, quæ ego in tuis poëmatis audacter cōtra ueteres statura deprehēderim, ni metuā, ne aut plus paulo indulgere amori, aut assentatiūcula aliqua uidear te uelle demereri. Sed planè ita sentio, esse hos libellos ita ex amußim perfectos, atq; ad summū absolutos, ut ne ab liuore quidem iure ualeant reprehendi. Debet autem tibi hoc nostrum (qualecūq; est) seculum, quod tu uidelicet par ueteribus in hoc saltem laudis genere reddidisti. Equidē gratias tibi ago immortaleis, utpote quem tuis illustrando carminibus immortalitate donaueris. Ita enim mihi persuadeo, tam lepida ista poëmata, tam uenusta, tamq; ornata & pulchra, omnem esse iniuriam temporum superatura. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Roberto Saluiato suo, S. D.

B*Eatus es gratiæ mi Roberte, quem sic docti certatim laudant, ut tum demq; docti credantur, cum te maxime laudauerint. Prodigiosus honor, sed tuis meritis non indebitus. Facit enim sedulitas erga hunc ordinem tua, non ut ineptus, aut adulator, qui laudet, sed ut impius aut ingratus habeatur, qui non laudet. Adeo quippe doctorum studioso*

dioso fauetur, ut in ipsum nec inuido quicquam liceat. Quare ne quaeso morum talium poeniteat, quibus ad splendorem nominis plus multo proficitur, quàm triumphis. Nunquam *enim uestigia gloriae obliterantur ab hominum doctorũ impressa, non ingenio dixerim, sed animo.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE
Magnanimo suo Bononiẽsi, S. D.

NEque *desidiae meae, neq; occupationum culpa omnino est, licet harum quoq; nonnulla sit, quod ad epistolam superiorem non rescripsi hactenus, sed tuae potius facilitatis, notae iam sic omnibus, ut ob eam protinus & ego licere in te mihi omnia existimauerim. Qui si nomen hoc humani retinere studes, quod usu penè iam fecisti tuum, nec irasci silentio nostro potes ullo pacto, nec debes. Quod* Mi*scellaneis nostris ita faues, ut Atticis quoque* Noctibus *eas compares: equidẽ uellem minus uulgo humanus habereris, ut non ex ingenio tuo semper ad officium parato scribi talia, sed ex operis ipsius merito crederetur.* Tu *perge nihilominus ornare isto pacto me uel immerentem.* Non *minus enim plerunq; delectat falsa quàm uera laus: sicuti gratius accidit ferè quod dono datur, quàm quod ex debito.* Vale. Florentiae. x vij. Calend. Febr. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Andreae Magnanimo *suo*, S. D.

EFflagitari *scribis istic ab ijs qui libros excudunt formis,* Herodianum *meum.* Meum *enim iure appello, quem quasi latinitate donauerim.* Tum *rogas codicem tibi ipsum tuum remittam aliquando nostra (quod illos cupere ais) manu emendatum: remitto, sed (ut uerum fatear) leni-*

ter potius quàm seuere castigatum: sic autem ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen stylo ipsi certe meo, hoc est interpretis, plus aliquanto ueniæ deberi quàm autoris: quoniam meliusculæ respondent ferè, quæ scribas, ubi sit liber quasi cursus, quàm quæ uertas, ubi nihil extra præscriptum. Accedit & illud, quod hoc mihi munus interpretandi quasi leuioris operæ fuit, ut pote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulans. Itaque tantum abest, ut mihi inde laudem petam, ut etiam abunde pulchrum fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cum amicis reliquis, tum tibi in primis omnem huius operis defensionem non remitto solum, sed etiam propè interdico, uosq; integros ad alia reseruo, quæ post edentur. Sed quanquam plurimi sunt apud uos, qui mihi etiam plus nimio fauent, unus tamen es tu Andrea Magnanime cognomento isto tuo gentilicio dignißime, quem equidem faciã plurimi: Cũ quod ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus, tum uel maxime quod ingenio es eleãgtißimo, moribus suauißimis, gratia penè quadam (quicquid ais, quicquid loqueris, imò etiã si nihil agis, nihilq; loqueris) singulari, ac uultu denique ipso, quod dicitur, homines deuincis. Itaque nihil quenquam metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquam enim male de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelleget. Vnum tantum est, quod ad te nunc cõtendo. Cures pro reliqua in nostris rebus diligẽtia, ut quàm minimũ quasi degenerẽt ab originæ, quæ mox uolumina formabuntur: utq; ne illæ ipsæ quidẽ adnotatiũculæ omittãtur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uero etiam locos puto tris, quatuor ue ad summũ reperies, ubi fuit excusatione utendũ corrupti apud Græcos exẽplaris. Ad hæc uero facile procu-

randa,

randa, obeundaq; magis idoneũ habere, magisq; ex usu tuo neminẽ poßis, quàm Alexandrũ Sartium, ciuẽ tuũ literatũ hominẽ, nostriq; studiosum, tũ (quod ego in hac re primũ puto) neutiquã in amici negotio dormitantem. Vale. In rusculo Fæsulano, pridie Nonas Maias. M.ccccxciij.

Epistolarum libri quarti finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

ANGELVS POLITIANVS Bartholomæo Scalæ, S. D.

ET tu mihi superioribus diebus aperte dixisti, & abs te auditum multi retulerũt, non placere genus scribẽdi meum, propterea quod ascita nimiũ uerba, & remota cõsecter. Me quoq; esse quendã (sic enim soletis dicere) ferruminatorẽ. Ferruminator. Vox enim hæc apud te significare iamdiu cœpit eũ, qui uerbis istis paulo minus uulgatis uteretur. Nã Hermolaũ Barbarũ, quasi per iocũ uocare ferruminatorẽ soles (ut audio) quia uerbũ fortasse istud aliquoties ille usurpauisset. Sed ego mi Scala, quẽadmodũ tibi facile cõcedo, uocẽ infrequẽtẽ nõ temere recipiendã: sic ediuerso contenderim, nõ debere esse cuiquam fraudi, quod latinas & apud idoneos repertas in usum reuocet, ac uetustis dare nouitatẽ studeat, nec uacare omnino patiatur, quæ tẽporũ culpa, prorsus in desuetudinẽ abierunt. Etenim si quæ cuiq; obuia sint, ea tantũ noster sermo recipiat, nulla magis, quàm tabellionũ lingua utemur. Ad Ciceronẽ uero quod me reuocas, autorẽ quidem latinæ

linguæ summum, nec tamen solum, quæro quid alijs facias, quorum testimonia uim sententiæ semper apud eruditissimũ
Varro, quenq; habuerunt? Quæro item, quid uni saltem Varroni respondeas, qui quidẽ, sicuti Ciceroni palmam concedit orãdi causas, ita latine loquendi sibi retinet? Quæro etiam, an quasi barbaros quosdam reijcias, Liuium, Sallustiũ, Quintilianum, Senecam, Pliniũ quoq; utrunq;, multos alios præterea tot seculorum suffragijs comprobatos: Præsertim cũ diuersissimi etiam quidam dubiam fecerint palmam: uelut apud græcos Herodotus in historia, & Thucydides, apud nos autẽ Liuius, & Sallustius. Quid quod & Cicero dissimillimus Demosthenis? Nihil enim adijci alteri, nihil alteri detrahi potest, uidelicet orationis illi succus, alteri quidem penè deest, alteri uero quasi superfluit. Cæterum cur hoc ipsum uerbum Ferrumino, tanto cum risu profertur? cũ sit proprium, simplex, non male sonans, non obsoletum, quo nec Plinius ipse proprietatis adamator, nec iuriscõsulti abstineant, qui uocabulorũ sibi uim, iure quodam suo præ cæteris uindicant. Eò ne igitur, quoniam semel aut iterum sit usus Hermolaus, merito aut contẽnitur, aut irridetur? Multa tu quidem credo scripsisti, non multa adeo tamen edidisti quæ uulgo ferantur. Sed historiam certe componis, longum opinor opus, & arduũ. Quod ergo in te statuis exẽplum, sine bonorum quidem autorum uocibus utemur tuto? Fateor tamen rationem habendam, uel materiæ quã scribas, uel personæ ad quam scribas, uel temporis in quo scribas. Nõ enim idẽ Ciceronis actiones & Apulei Millesias fabellas decuerit. Alia enim quasi lingua qua ludimus, alia qua seria peragimus. Nec eodẽ sermone puerũ, quo doctum hominẽ alloquaris. Nec rursus eodẽ modo ad amicos, quo ad ignotos,

ad ignotos, nec eodẽ ad principes, quo ad priuatos scribas. Quare Cicero quoq; tuus, fortasse aũt & meus, ita sibi dissimilis aliquãdo deprehenditur, ut nõ omnia perinde quæ scribit, eiusdẽ prorsus esse autoris uideãtur. Sed te censorẽ Scala facile ferimus, hominẽ tot annos in literis nõ sine gloria uersantẽ. Male doctos quosdã ferre itẽ nõ possumus, qui tamen ipsi quoq; omnia exigũt ad Ciceronis gustum. Sæpe enim hoc usuuenit, & quidẽ cũ magno meo interdũ uel risu, uel stomacho, ut illa ipsa in nostris scriptis potißimũ reprehenderẽt, quæ bonis emẽdatisq; Ciceronis exẽplaribus reperirentur: cũ tamen ipsi uoces omnino barbaras pro Ciceronianis usurparẽt, quas uidelicet excusores isti nouorũ librorũ Teutones peruersißime aliquãdo effinxissent. Iã præceptũ illud Cæsaris, quod obijci protinus solet, ut tanquam scopulũ refugiamus infrequẽs uerbũ, magis fortaße illo seculo ualuerit, quo latine adhuc oẽs loquebãtur, quàm nostro. Iure enim tũ poterat argui, qui parũ cõtentus foret ætatis suæ uocabulis. Nũc aũt uulgo latinus sermo nescitur, nec à nutricibus iã, sed à magistris discitur. Apud quos certe nulla magis haberi uerba & usitata debent, & recepta, quàm quæ de ueteribus illis magnorum autorum thesauris proferantur. Hæc ego ad te libere quidem, sed & amice scripsi mi Scala non tam meipsum uidelicet asserens à risu tuo, quo equidem nõ offendor, quàm Hermolaum ipsum Barbarũ leuiter defendẽs, hominẽ seculi nostri eruditißimum, deq; literis, & philosophia, dum uixit, optime meritum. Liceat autem mihi per te (ut opinor) quæ tua est in rebus omnibus æquanimitas, sentire aliud omnino in literis, quàm tu sentias, dũmodo nulla inter nos amoris, hoc nomine, beniuolẽtiæq; mutuæ iactura fiat. Vale. viij. Cal. Ian. M. cccexciij.

Teutones nouorũ librorum excusores.

Bartho

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S. D.

CONuenerant in coronæ modum quidam docti uidelicet, & literati homines, ac cũ de studijs (ut ferè fit) sermo incidisset, de diuo Hieronymo frequẽtior oratio fuit, ut ne uerbera quidem ante æterni iudicis tribunal, quod Ciceronianus, non autem Christianus esset tacerentur. Theodorus Gaza, qui & ipse forte aderat, uir profecto, quantũ possum ego iudicare de literis, præclara eloquentia, ridens facete admodum, questus dicitur iniuriã uiro sanctißimo immeritißime illatam. Ita cum risu soluta concio est. Sed quorsum fabella, inquies mi Politiane, delitiæ urbis huius, quoniam & mihi quoq; nunc Theodoro aliquo opus est, qui me eximat de Ciceronianorum grege. Nam quis est tandẽ, qui me usquam huiusmodi notauerit? qui ne inter mediocriter quidẽ eruditos cõnumerari iure queam. Sũ enim quispiã de populo (si nosse me uis) eloquentiæ latinæ studiosus, affectatorq;, atq; admirator bonarũ artiũ, ipse tamen triuialẽ uix aliquã eloquentiã, doctrinamq; cõsecutus. Nam testes profecto qui id ad te mendacij detulerunt, falsum te nimirũ habuere, ne me indicta causa condemnes. An ego Salustiũ, an Liuium despexerim? quorum altero nihil in scribendo ingeniosius, aut exactius crediderim, alterius grauitatem orationis, atq; maiestatem admirari satis pro meritis nemo potest. Nã quod de Quintiliano addis, & Seneca, & Plinijs ambobus, diuersa ratio est, ualde quidem tum rebus ipsis, tum elocutionis genere disparibus. Sed quando ad has me modo disceptationes eleganti epistola tua reuocauisti, agã ego tecum iam amicius, ut uoluisti, & liberius. Non enim stilum ego duntaxat non probaui tuum aliquando, quia nimis affe

mis affectata uideretur oratio: sed & alia fuerũt, in quibus à tuis ego opinionibus facile dissentirem. Neq; unquam satis dignam putaui causam, quæ tantas turbas cieret, ut Vergilius scriberetur pro Virgilio, siue à uerẽdo, ut uideri uelle uis, quia & Parthenius dictus sit: siue à uirendo, quod multo magis placet. Quid tandem flagitij est, si hoc uel illo potius modo pronuncies? Minutior (mihi crede) res est, quàm quæ bona diutius ingenia distorqueat. Idem de duobus quoque aduerbijs dixerim, totiens & quotiens. Placet tibi ea scribi absque n litera, & arbitror autorem habere te, ac causam cur ita placeat. At uidebatur aliter Prisciano nobili Grammatico, idq; usus comprobauerat. Num capitale fuerit, si quid peccaris tale? Nam intellego quod dici contendis oportere, ab frequentiore scribendi usu reuocauisti, ut isto iam exemplo, & compremo, & redemo, ut alia multa prætermittam, non comprimo, & redimo dicendum sit. Et quidem ista fortasse melius. At indigna certe, tot iam tantisq; studiosorum hominum digladiationibus. Adulescentem quoq; dicere te pro adolescente aiũt. Quam ego opinionẽ tantum abest ut probem, ut tetrasticho etiam olim cum ex alijs quoq; idem audiuissem, sim prosecutus. Neq; alienũ mihi nunc uidetur, si hoc id loco apposuero.

Vergilius an Virgilius.

Totiens. Quotiens.

Intellego.

Cõpremo. Redemo.

Adulescẽs.

Nunquid adulescens, ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, ut adulor
Fiet, & à cauda nomine, nomen erit?
αἰσχρὸν τοῦτ᾽ ἐστιν nomen: tolle ergo pudendum
Censeo, quodq; adolet Papiriane uoca.

A cauda.

Turpe hoc est.

Plura sunt huius generis, quæ præterire nunc necesse est, ne fiat fortasse fastidium hinc lectoribus. Ferruminator tamen, de quo tu tam multa, dicendus est prius, quod uerbum sicuti asperum natura pronunciatum est,

ita minus

ita minus usu emollitum arbitror: nisi eo proprie utaris, & necessitate significandi quadam, ut illi ipsi quorum affers te stimonia, factitasse mihi uidentur., fugiendum est. Ad alias *enim rerum notas duriter transfertur.* Et r *quidem litera*
R. litera. *natura aspera est.* τραχύνει δὲ τὴν ἀκοὴν τὸ ρ, *ait* Dio=
nysius. Poëtæ *quoq; & ipsi, atq; oratores. si quãdo in res*
inciderint, paulo crudiores, ut eas exprimant accommoda=
tius, asperentq́; uerbis, crebrius inserunt eas dictiones, quæ
eius soni plus habent. Si enim geminaueris, multo rugire ui
detur asperior, uti in terra accidere uidemus, & serra. Cu=
ius ne ferre quidem stridorem aures quorundam possunt.
Q*uid curro? nonne strepitũ etiam præ se uidetur ferre cur=*
rentium? Q*uid item carri? num canthorum quasi fragore*
quodam pertundunt auditi? Ex *eodem uidentur genere, er=*
ror, marræ, susurri, barri. horror, ferrum, terror, & hu=
iusmodi sexcenta, quæ enumerasse ab re est. Adde *qđ adeo*
absoletum puto, ut uix è plurimis unum inuenias, qui ferru
minandi uim, naturamq́; nunc planè teneat, ut unde sit di=
Ferrumen. *ctũ.* N*am si* L*iuius ferrumẽ posuit pro bitumine, aut bitumẽ*
est ferrumen, aut aliud quiddã, qđ ego ignorare me fateor,
neq; inueni adhuc, & si multũ diuq́; quæsiuerim, qui scire
id se profiteretur. N*ouisse arbitror te tamen, atque* Hermo
laum, uirum certe in literis ijs nostris minime cõtemnendũ,
qui ita & utamini libere, atq; insolentiam uerbi defendatis.
H*ermolaum enim etiam sum ob uirtutis excellentiam admi=*
ratus, nedum ferruminatorem non riserim. N*anque inter*
eos qui hac tempestate bonis artibus excelluerunt, libenter
connumerem. V*erum ut quod sentio fatear, è nostris tempo*
ribus plus spei mihi uidentur illa præstare, quàm rei. Ac so
leo id sæpe cum L*andino nostro, qui cũ propter commune*
literarum

literarum scribendi publicarum munus cõgredior frequentius, neq; est de quo colloquamur, quàm de ista uestra humanitate auidius. Soleo inquam præ antiquis nos appellare homullulos, qui & si ipse quoque multa scripserit apposite, atq; eleganter, ædiditq;, ut inde subtimere scriptis suis posit, si uetustatis candidißimum illum splendorem nõ attigerint: nihilominus tamen, quæ uiri modestia est, haud quaquam repugnat obstinatius. Plusculũ uero nescio quid quàm ego, uidetur huic ætati tribuere. At ipse cum rem militarem, cum literas, cum philosophiam, cum picturas, sculpturásque nostras, reliquaq; ætatum ornamenta cõsidero, & confero cum uetustioribus, quid putas? cadunt animi, pudereq; incipit nostrorum studiorum, nisi astrologia forsitan redimat, & solatium afferat prostratis. Que ad id iam insaniæ redegit nonnullos rerum profitenteis futurarum scientiam, ut ne uespertilionum quidem, aut papilionum, & cicindelarum motus ullos fieri sine fato putẽt. Verumenimuero non frustra erit, opinor, ad nepotes, & posteritatẽ prouocatio: & profecto tua maxime opera, qui meliorem nobis legendo & docẽdo Florentinam reddidisti iuuentutẽ. Multa iam & magna uidentur iacta esse fundamẽta gloriæ literarum: sed nõdum ad frugem, quod dicitur, peruentũ, nisi me aut iudicium animi mei, aut desiderium consequendæ tantæ dignitatis fallit: at in desiderio quidẽ antiquo prouerbio uel celeritas mora est. Nunc uenio ad eum locum, qui est in tuis literis de scriptis meis, ut hac quoq; de re, quod est, nõ differar. Quæ scripsi ego quidẽ, parum multa sunt, ædita uero nulla: nisi quæ aut imprudentiore in ætate pueriliter penè exciderunt, aut extorsit neceßitas. Non enim digna mihi uisa sunt, quæ in manus eruditorum emitterentur: ut autem lege=

i rentur

rentur ab indoctis, non fuit desiderium: quid enim nisi uanum inde, atq; infructuosum expectandum fuit? Contra illorum opinionẽ, qui prius etiã quàm atramentũ (quod aiũt) exaruerit, informatores habent librorum paratos, & multa millia eiusdem scripti excẽpla per Italiam, orbemq; terrarum legenda disseminant: ut quasi latioribus ex cãpis uberiores famæ suæ fructus percipiant: ingenti profecto de se potius, deq; uiribus scribẽdi suis, quàm de aliena uirtute proferre sententiã uidentur. Id tamen inest in re periculi (nisi fallor) quod quæ ita ædideris, non in nouum pressa annũ (quod Flacco placet) si quid humano more aberraueris, ad limam uix redire possunt sine dedecore: quod etiã quibusdam qui festinantius sua impressere, accidisse certum est: sed detur ista uenia doctioribus. Quonam pacto ferenus eos, qui rerum ignari cunctarum, blacterant tamen & ipsi multa, atq; obliniunt, necdũ finita informant, unde sunt Nymphales, quos uocant, unde Morgantes, Dryadesq;, & infinita penè monstra, quæ uulgo decantantur: ut uel hinc facta nota aliqua uideatur informaturæ arti, quæ istã occasionẽ præbuerit indoctis, doctisq; ita insaniẽdi, ut sit uerũ illud qđ dicitur: Nihil beatum esse ab omni parte. Sed certe sum longior, amoris uinculo extractus, quo te complector, coloq;, atque admiror. Quæ restant, restant autem plurima, agemus coràm melius, cum uoles, uel domi ociosius, si forte plebeias spectatorum turbas uereamur. Vale. Domi, pridie Calend. Ianua. M.cccclxxxxiij.

Flacci

ANGELVS POLITIANVS BARtholomæo Scalæ suo, S. D.

ITa respondebo ad epistolam tuam Scala doctißime, quã mihi multa, sed leuicula obijcis, ut iocer interdũ tecum liberius,

liberius, & cauiller: quod quoniam & liberale est, & ad imitationem tui susceptum à nobis, credo non succensebis: Ac primo quidem (quod uereris) ne te inter Ciceronianos numeremus, suspicione ista falsa te libero. Nec est cur Theodorum desideres ob id aliquē tale nihil de te (crede mihi) homines existimant. Nec uero ego id unquam dixi, non sum tam temerarius, nec audax, nec mēdacia qui loquar libenter. Nā quod Liuium modo, & Sallustium probas, Quintilianum, Senecā, Plinos ambos reijcis, causa est opinor, quod otium tibi nondum fuit historiam scriptitanti, etiā horum uirtutes inspicere. Sed & affectatam uideri tibi orationem meā facile patior, quoniam dictandis epistolis scriba publicus assuetus probare eum stilū maxime debes, qui à uulgari consuetudine minus abhorreat. Nec in eo tu reprehēdendus tamen, quoniā plerūq; ad indoctos epistolæ istæ uestræ mitti solēt: nos contra, qui iuuentuti ueterū scripta prælegimus, delectū habere uerborum sentētiarumq; didicimus. Nec ipsi nobis ut auribus indoctorū seruiremus, eloquētiæ meliorem partem sponte abscidimus. Hos uos affectatum forte putatis, quo maiestas quædā potius linguæ continetur, & sanctitas. Ex quo Sallustium quoq; ipsum, quem iure mecum probasti, quidam tamen ut affectata scribentem, notissimo epigrāmate incesserunt. Iam quod minuta quæpiam, quæ ad orthographiam potissimum pertinent, adeo improbas, ut penè tragœdias excites: Rogo te mi Scala, ne mihi inuidiā istam facias, nec ob id turbas cieri, aut studiosorum digladiationes misceri, aut distorqueri bona ingenia clamites, propterea quod Vergilium scribere malo, quàm Virgilium. Non enim puto, ad pileum seruos ideo uoco, non aduersus optimates armatā multitudinem concito: quin deierare tibi persancte

bi persancte possum, nunquam me ob eam causam, nec cum quopiam uerba cõmutasse, nec in eo mihi aliquẽ repugnasse præter te unum. Diu *uero ista, qualiacũq; sint, non iuuẽtus modo nostra, sed & doctores plæriq; pronis auribus acceperunt, ut nec* Landinus *ipse præceptor olim meus, nunc autem utriusq; nostrũ collega, magnæ uir in literis & authoritatis, & celebritatis, aliter iam pronunciet, quàm* Vergilium. Quod *si tu* Virgilium *mauis, non equidem clamo flagitium te facere.* Quid *enim mea id refert?* Non *te scilicet docendum suscepi, sed* Florentinam *iuuentutem.* Cæterũ *de isto quidem, quæ dicenda uidebantur, abunde in* Miscellaneis *exposui: simul ijs respõdi obiter, qui modũ statuere nostræ industriæ conabantur, ac me in crimẽ uocabant, quod ad hæc minuta & uilia non conniuerem: quasi uero ista me uel à linguæ utriusq;, uel ab ipsius deniq; philosophiæ, cæterarumq; artium bonarũ professione auocauerint.* In *quibus iam multos annos magno quidẽ cum labore, nescio uero an*
Vergilius. *& cum laude adhuc aliqua uersor.* Nam *quod me credidisti* Vergilium *putasse à uerendo deduci, risi fateor, non mediocriter.* Quis *enim ad te ista detulit, que ne cogitaui quidem? Sed audi ad cætera, de quibus adhuc nihil quicquã mandaui*
Toties & Quoties. *literis, ne me nugis duntaxat istis censeri putes.* Totiens & *quotiens defendis authore* Prisciano, *ceu uero non & ipse hoc semper affirmauerim, analogiã quidem postulare quoties toties, sicuti decies & millies:* Prisciano *aũt authore, etiam n literam in his duobus, ut in illo multotiens, interpo*
Multotiẽs. *ni.* Nec *uero negat* Priscianus *& sine litera n utrũq; usurpari, sed & n ait interponi.* Quoniã *credo, quibusdam rectius ita tum uidebatur.* Esse *autem hoc uitiũ, seræ iam & affectæ latinitatis, aduerbium quoq; illud multotiens testatur,*

tur quod arbitror apud idoneos nō reperies. Illa uero ætas, & item paulo superior, centiens quoq; & milliens, item ui censimus, tricensimus interposita n litera usurpabat, quod in Pandectis ipsis archetypis Iustiniani principis, ut erratū librarij semper inducitur. Iam intellego ut dicam, potius quàm intelligo, uetustis exemplaribus adducor, præsertim, si nec grāmaticorum repugnet authoritas, nec analogia. Sic enim intellego uidetur, ut pellego. Tum ab interlego for mari ait hoc uerbum Priscianus, r litera in l cōuersa: sicut à perlego illud pellego. Rursusq; idem quo loco e uerti ait in i, à lego affert diligo. De hoc aūt intelligo penitus ta= cet. Postremo alibi quoq;, & intellego, inquit, intellexi: qđ antiqui dicebant interlego interlexi. Vides igitur ut interle go apud antiquos fuit, de quo uersa r litera in l, postmodo intellego sit factum. In adulescentem uero tetrastico etiam lusisti, uerba scilicet Græca Latinis admiscēs: ne perdidisse operam te credamus, quod homo senex in Græca schola se= dere cœperis sub magistro, Catonem puto illū Censorium æmulatus. Et sunt quidā tui familiares, qui latere cauillum nescio quod in calce dicant istius epigrāmatis, quod equidē nec agnosco, nec credo: Nam & tu homo prudens non te= mere ieceris in alterum, quod in te facile reijciatur. Et me àdeo morum nō pœnitet, ut si turpicule, aut nequiter quip= piam dixeris, pertinere id ad me non credā. Verum ut iocos tuos omittam, si modo ibi iocus est ullus: rogo te, unde ex= piscatus adulandi uerbum Græco intellectu deduci à cauda, nulla penè inter se similitudine, cum trāspositis potius lite= ris credatur ab adulendo? Sed adulescentē scribi negas opor tere u litera, cum adoleo dicamus. Quæro autem ego nunc abs te, cur non inde adoltus potius quàm adultus? uidelicet

Centiens. Milliens. Vicēsimus

Intellego sicut Pellego &c.

Interlego.

Adulescēs.

i 3 nescis

nescis quanta sit harum cognatio inter se literarũ, nec apud Latinos modo, sed & apud Græcos. Aut te illud saltẽ fugit, nouitiam fuisse o literam, qua etiã aliquæ Italiæ ciuitates caruerint, & eius loco u posuerint, ut Thusci nostri, & Vmbri. Quo nomine in uetustis adhuc urbis monumentis, & sacerdus pro sacerdos, & epistulis pro epistolis, & nungentolpro nongento, multaq; item ad id exemplum conspiciuntur. Quæ tamen ego nõ omnino sequor: sed & cur non sequar, certa ratio est. At enim adulescens, non modo in ueteribus libris cum litera u, plerunq; reperitur, sed & tertiam quoq; à fine producit syllabam, contra originis naturam, quod ille indicat uersus: At leuis ille deus, cui semper adulescentum. Sicuti apud Maronẽ Vpilio, sicuti forte apud antiquos omneis, iucundus. Nec pro his tamẽ ego, ut pro aris, & focis pugno. Tantũ admoneo leuiter studiosos, quid obseruem. Sæpe item (quod Cicero ait) sciẽtiam mihi reseruo, usum loquendi populo cõcedo. Cæterum quod multa præterire te dicis in hoc genere, ne lectoribus fastidium parias, quæ sunt quæso ista quæ præteris? An Carthaginiẽsis, quod ego dicere malo, quàm quod uulgo soletis Carthaginensis? Quid aũt habetis, præter inueteratũ diu errorẽ, quod hic obijciatis? Principio ille ipse Priscianus, quẽ tu nobilẽ grammaticum uocas, Carthaginiensem dici regula præcipit: Post hoc illius authoritati plurimũ uidelicet addit Ennianus uersus quem Tullius citat: Hostem qui feriet mihi erit Carthaginiensis. Si enim Carthaginensis legatur, metrũ (sicuti uides) claudicauerit. Postremo libros quoq; proferre possum, quãdo uoles, complureis uetustißimos. Possum & epigramma citare, quod in antiquo marmore incisum Romæ adhuc in Transtyberina regione spectatur, quæ nostræ obseruationi

O litera nouitia.

Sacerdus, Epistula.

Vpilio Iucundus.

Carthaginiensis.

tioni subscribant. Sed uenio iam ad Ferruminatorē, quem tu uitas (ut utar Flacci uerbis) cane peius & angui. Quo si utē= Ferrumi- dum nō est propterea quod literā habeat r geminatā, profe nator. cto isto exemplo mi Scala, nec tu ferrum militi iam, nec agri colæ terram suam relinques, immo nec marram. Nā tot erra rata illa tua uerba (sic enim iocari libet) hoc est quæ habeāt r literam geminatam, non minus utiq; in usu sunt, quàm quæ mollia putas. Ac si audiendus mi Scala sis, cogemur omnes iam lallare pueriliter, & quod ridendum sit, ad Alcibiadis labdacismum confugere. At si proprie utare inquis, fortasse non pecces, sed tantū si trāsferas. Quasi uero aut hoc trala tioni repugnet, aut nō ferè sæpius apud bonos quoq; autho res, uerbum hoc de suo in alienū domicilium immigrauerit. Nā quod ais nescire te, quid nomine ferruminis usurpetur, equidem ignosco. Non enim fortasis euoluere grammaticos nostros græcis occupato licuit, à quibus enarratur. Pro bi= tumine aūt cur accipias non uideo, tum profiteor indicatu= rum quid apud Liuium ualeat, modo tu locum ostēdas, ubi Liuius utatur. De Hermolao tu quidē prudenter, quod excu sas, inuidiam credo metuens. Sed redi quæsō mecum in memo riam, quàm & tu eum ardenter superioribus diebus accusa ueris, & ego constanter defenderim. Nec enim ob aliud infā mastis hoc ferruminandi uerbum, quàm quod illo est usus Hermolaus. Nam in meis certe adhuc scriptis nō reperitur. Est & aliud quiddam, quod me fateor epistola tua ualde mirari: qui enim derogas plurimum seculo huic, in quo uiuimus, parúmque putas eruditum, si cum ueteribus con feratur: idem tamen seculi eiusdem tantum authorita= tibus mecum pugnas. Sed & arrogantes temeraríosque iudicas, qui sua scripta publicent, ac propagari formis

 patian

patiantur: quasi uero qui recte scribant, non eo pacto pluribus etiam prosint. Isto utantur consilio tuo, qui miseras chartas oblinũt, ut eas uidelicet perpetuis tenebris sepeliãt. Me uero nec pudeat emendare sequentibus scriptis, si quid in prioribus quandoq; deliquerim: quo uidelicet (ut quidam inquit) & scribendo proficiam, & proficiendo scribam. Nec enim minor eo nomine, uel Hippocratis, uel Augustini, uel Ciceronis est gloria, quod publicata diu à se quedam nouis subinde æditionibus damnauerunt. Sed uideo me longius prouectum, dum pluribus epistolæ tuæ quasi capitibus respondeo. Dabis ueniam (quæ tua est humanitas) non loquacitati modo, sed libertati quoq; meæ: quorum alteri occasionem tua dedit epistola, ad alteram me inuitauit exemplum. Videtur autem nescio quo pacto, decere amicos, ut in sermonibus, ita etiam in epistolis, quædam inter se quasi uelitatio; qua solitos uti plurimũ Socraticos illos, emunctæ naris homines accepimus: ut uidelicet in dicendo eruditionem, in audiendo patientiam experirentur. Vale. Florentiæ.

BARTHOLOMAEVS SCALA ANgelo Politiano, S. D.

Dixin tibi edentulum esse me? Sum ante protestatus, cum sene tibi ætate iam confecto, atq; effœto uiribus, rem fore, sum uerus. Iubeo, receptui canant signa. Nõ commiserim mi Politiane, ut his conditionibus isto me ludo includam. An ego inermis, imbellis, ignauus, tremulus miles descendam in puluerem, & in campum, ad insulsam ac ridiculam uelitationem? Nam cum Hercule congressus, quem tot, tantaq; euicta mõstra transferunt in cœlum, herbam do iam iam, manusq;, & serues uictum precor. Ne sæui triumphi dic ductus, inter captiuos addere ad pompã potero,

atq;

atq; ad numerum. Nam certe agere potes (iam mihi uidetur) non de literis modo nostris, sed & de literis quoq; ipsis triumphum. Quod me ita dignum putaueris, cui adeo accurate responderes: quodq; tantum scribendo honestaueris, atq; extuleris, etiam supra modum, & si is semper mos fuit tuus, tamen hac quoq; noua in me nunc humanitate, debere tibi multum fateor. Admirabilis est profecto ornatus epistolæ tuæ, doctrina noua planè, atq; incredibilis, inuisitata, incomparabilisq; facundia. En habes quid sentiam de scriptis tuis, etiam chirographo cõfirmatum, si quid maleuoli obloquerẽtur. Ipse cum his uulgatioribus epistolis, ut feci hactenus, me oblectabo, contentus hac obscuriore sorte, quando præclariora uos nati annis (ut ferunt) melioribus occupauistis. Tu certe, præter cæteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atq; memoriam, qua omnium ferè rerum reminisci potes, dedit: ut corporis modo prætermittã dotes, quæ nõnihil & ipse habere à quibusdam putantur momenti, ad felicitatem & fortunæ commoda: quæ profecto iuuare natiuam uirtutem, nisi ipsa sese deserat, uehemẽter solẽt. Cæcus sit funditus, qui hæc non uiderit. Cæterum sine epistola, nã melius id fieri coràm puto, cum opportune agi res poßit, omnibus de rebus, de quibus scribis (est enim quod dici contra poßit) transigemus. Vale. Florentiæ. M.cccclxxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS BARtholomæo *Scalæ suo,* S. D.

SI *tu edentulus mi Scala, tua tamen fuerat dentata epistola, sensi equidem. Nam penè morsu me fregit, & pepercit illa tamen nonnihil, atq; ita mecum lusit, ut ursa interdum cum catello solet. Stultus ego qui non statim uete-*

rano, toties coronato cessi uidelicet tyrunculus adhuc, ense leuis nudo, parmaq; inglorius alba. Tu tamen magnifice hoc, sicut alia, qui ne dignum quidem me putes ira. Nam quod Hercules abs te uocor, non mihi ob id placeo. Sic enim pigris canibus (ut inquit ille) nomen erit, Tigris, Pardus, Leo. Vincere autem non magis te potui, quàm Herculem ridiculi apud Philostratum Pygmæi, quos ille omneis correptos, leonis pelle inuoluit. Cæterum triumphare de literis non est meum. Quando enim mihi illæ hostes? Gotthorum laus ista, & Hunnorum, nõ mea est. Sed & occupare præstantiora qui potui quæso? qui quidam te concionãte forsan adhuc in cunis uagiebam. Postremo si quem tibi honorem habui mi Scala, merito tuo me fatear habuisse. Si quid rursus te pupugi per iocum, iam nunc equidem muto factum. Quod uero laudes in me tantas ore pleno congeras, amor in causa. Sed tamen hoc ita interpretor, unam mihi laudem hanc esse laudum omnium maximam, quod abs te merui laudari etiam falso. Si quid est quod agere præterea corám uelis, nulla mora in Politiano tuo. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano, S. D.

TAnquam qui asperiora prægustauerunt, si deinde in mitiora inciderint, sapere uidentur dulcius, ita sum ipse modo isto saccaro tuo, istoq; nectare epistolæ recreatus. Atq; ut quod est fatear, nescio quomodo acciderit, quæ scribuntur à te cuncta, tuum sapiunt salem, ac te referunt. Hoc quod postremo ad me misisti muneris, magis tuum est, scilicet concitaui ego te, ut uideo plusculum, & in causa fui ipsemet mihi cõmutati stili. Ego floribus austrũ perditus, & liquidis immisi fontibus apros, Virgiliano prouerbio.

Et oleum

Et oleum immiſcui liquidæ lixiuiæ noſtrum. Sed redij in uiã, & mihi crede, quæ minus habent cõcitationis, atq; animorum, grauiora ſunt: quod tamen forſitan poëtæ negauerint quorum buccina ſæpe inflatior melius complet aures. Dediſti iam errori ueniam, quod te dignum fuit, ſic Heroës *quondam magnanimos factitaſſe accepimus. Ac tibi quoq; illud apud Maronem dicitur:* At tu Romane memẽto. &c. *Noſti carmen. Generoſa profecto mens, quæ ut non cõmouetur iniurijs, aut acceptarum uel inulta obliuiſcitur.* Quod dixi te *de literis triumphaturum, non eum ſenſum habet, ut ego te literarum dicere hoſtem uoluerim, quarum profeſſoribus nihil eſt aut tua domo, aut teipſo hoſpitalius: ſed ſunt illæ loco poſitæ excelſo, atq; aſpero,* Et *qui cupit optatam curſu cõtingere metã, Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit.* Te *nihil deterruit, nihil reuocauit, nõ anni domuere decẽ, non mille carinæ.* Tuliſti *de literis triumphũ, id eſt eas habuiſti in poteſtate, quæ immortali te admodum gloria decorarẽt.* Neq; Gotthi *mihi triumphaſſe de literis, aut omnes illæ* Barbaræ *gentes uideri ſolẽt.* Quippe *quæ eas ne norint quidem, neq; nomen audierint, nedum adierint armis, atq; expugnauerint: nec ſolẽt illæ quidẽ machinas uereri prælia res, & tormenta, ſtudio, atq; officio leniuntur, ut noſter de literis apologus fortaſſe non uſquequaque inſulſius nititur oſtendere.* Nec *quod de occupatis à uobis locis ſcripſi, penitus abſurdum eſt.* Nam *& poſteriores in euangelio operarij, non minus mercedis retulerũt.* Fortunatiora *certe ſunt iſta tempora, quis negauerit? noſtris tẽporibus, quãtum ad literas ſaltem pertinet.* Voco *autem noſtra, uagitus illius tui tẽpora, in quibus & librorum, & præceptorũ, ex quibus quaſi fonte quodã certo literæ hauriũtur, penuria permagna*

magna fuit: suo quisque Marte quid possent uires experiebatur, unde multa uitia inhaeserunt mentibus. Ego certe qui *illius aetatis imbibi aquulam, uix ad uestrum hũc modum depurare turbidam possum, & ad liquidum istud tempestatis huius reuocare.* Hos *ego uocaui annos meliores, nisi tu aliter sentias.* Vale. M.ccccxciij. Florentiae.

ANGELVS POLITIANVS ANTO *nio Vrceo Codro suo,* S. D.

COmposui propémodum libellum Graecorum epigrãmatôn, quẽ saepe ut aedam, familiares mei me rogant, & pertinere dicunt (ita enim mihi palpantur) non ad latinorum modo, sed omnino ad seculi glariam, si latinus homo tamdiu iam dormientis excitem Graecas Musas. Non enim poëma reperitur ullum citra sexcentos annos à Graecis conditum, quod patienter legas. Sunt hodie tamen unus & alter, qui nonnihil dicuntur conari, quanquam adhuc non appareat. Vt igitur hos ipsos uel euocem, uel irritem, cogitabam libellum qualemcunq; hunc nostrum publicare, modo tu non dissentias. Etenim in ea re tuum consilium, sartum tectum habere placet. Aut igitur libellus hic probabitur ab ijs quoq; ipsis qui componere putantur, atque ob id magna mihi omnino gloria tribuetur: aut improbabitur, & meliora ipsi fortasse scribent. Itaque rursus hoc ipso nomine bene audiam. Mitto interim quaedam tibi ex ipsis non delecta, sed fortuita: mentior, immo delecta potius. Siquidem illa potißimum quibus cum ueteribus Graecis (nisi tamen hoc nimis improbum) certaui. Tu confer tamen, & utcũq; displicuero praerepta crede, quibus poteram placere. Lege uero primum, quod in Apelleã Venerẽ post tot antiquorũ composui. Quã Plinius etiã noster Anadyomenẽ uocat, & uictam

uictam Græcis uersibus ait: à quibus tamẽ sit illustrata, quæ laus ad me non attinet, illo qui nondum tẽpore factus eram.

Εἰς ἀφροδίτην, τὴν ἀναδυομένην.

Κύπριν ἀπελλείας ἔργον χερὸς, ὡς ἴδον, ἔσταν
Δαρὸν θαμβάλεος, τὴν ἀναδυομέναν.
Τᾶς ἅτε παρθενικᾶς, ἅτε καὶ φιλοπαίγμονος, αἰδὼς
τὰν ὄψιν μίσδαν ἔλλαχεν, ἠδὲ γέλως.
Καὶ τᾶι μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέκτοιο καράνου
δεξιτερᾷ θλίβεν, καὶ κελάρυζεν ἀφρός.
Ἦν δ᾽ ἄρα τᾶς νοτίδος τις ἐμοὶ φόβος ἀδέτε λαιὰ
Ἔσκεπε τὰν ἅβαν τὰν ἔθ᾽ ὑποβρύχιον.
Καὶ γὰρ ἕως λαγόνων ὕφαλος πέλε. καί τις ἔτι φρίξ.
Μαζὸς ἀπ᾽ ὠδίνων ὄμφακα μασὸν ἔχεν.
Εἰ τοίαν ποκ᾽ ἄρης ἔχε δέσμιος, οὐκ ἀποδῦναι
Οὐδ᾽ ἀφαιστείας ἤθελ᾽ ἀλυκτο πέδας.

In Venerem emergentem.

Venerem Apelleæ opus manus ut uidi, steti
Diu attonitus, Venerem inquam Anadyomenan.
Nunc uirginis, nunc etiam iocis indulgentis, pudor
Ipsam faciem sortitus est, & risus.
Et manu quidem guttas salo perfusi capitis
Dextra stringebat, & strepitabat spuma.
Erat uero utiq; humoris quidam mihi horror; at sinistra quidem
Tegebat pubem adhuc demersam.
Etenim laterum tenus in mari erat, & quidam adhuc horror,
Matris ex partus doloribus acerbum uber habebat.
Si talem olim Mars habuisset uinctus, non exui
Ne Vulcanias quidem uoluisset pædicas.

Sed & in armatam Veneram tamdiu post alios ita lusi.

Εἰς ἀφροδίτην, ὡπλισμένην.

Εἶς τί σάκος κρατέεις Παφία, λόγχαν δὲ τινάσσεις;
Καὶ θώρακ᾽ ἐνέδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον,
Μέμνας ὅττι οὐ σοὶ δέδοται πολεμήϊα ἔργα
τᾶ ξυφερᾶ, διέπεις δ᾽ ἱμερόεντα γάμον.

Ἀλλ᾽

Ἀλλ' οὐκ ἐς δᾶριν θωρήξομαι, ὅπλα δ' Ἄρηος
Ἐνδύομ' ὡς κ' Ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
Ἐν γὰρ ἐμοὶ μώνα κἀν τεύχεα καὶ κύπριν εὑρών,
Οὔποτ' ἐμῶν λεχέων ἔσετ' ἀπαυλόσυνος.

In uenerem armatam.

Ad quid scutum tenes Paphia, hastam uero quatis,
Et loricam induta es, & galeam cristatam?
Memento quod non tibi data sunt bellica opera
Delicatæ; curam uero habes dulcium nuptiarum.
At non ad pugnam armor, arma autem Martis
Induor, ut Mars obliuiscatur pugnæ.
In enim me sola & arma, & Venerem nactus,
Nunquam à meis cubilibus secubabit.

In matrem quoque Lacænam, trito Græcis argumento ad hunc modum.

Εἰς λάκαιναν.

Ἐκ προφυγόντα μάχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐνόησε
Σπαρτιᾶτις μάτηρ, φασγάνῳ ἀντίασεν.
Καὶ κτάνε τὸν δύστανον, ὃν ἔτρεφεν, ὃν τέκεν αὐτά,
Ταῦτα δ' ἐκερτόμεεν λοξ' ἐπιδερκομένα.
Εἰ τοῖον σ' ἐδόκουν, οὐκ ἂν τέκον, ἔρρε λακαίνας,
Ὡς παῖς, οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

In Lacænam.

Effugientem prælium suum filium ut cognouit
Spartana mater, ense occurrit.
Et interfecit miserum, quem nutrierat, quem pepererat ipsa.
Huiusmodi autem conuitijs insectata est torue intuens.
Si talem te putassem, non peperissem. peri Lacænæ
Vt filius, non uolens ut Lacedæmonius,

Nec reueritus Iulianum principem sum, cuius heroicis uersibus de Organo musico meos Elegos, & quidem pauciores opposui: quos & ipsos adscribam.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χαλκείων δονάκων ὁρόω στίχον, ἀλλὰ τίς αὐτῶν
Τεχνᾶται κρύβδην τὸν πολύθρουν κέλαδον;

Οὗτος

Οὗτος ὁ τοῖς τροχαλοῖς ἑτερότροπα δάκτυλα παλμοῖς
  Δινεύων, τρομεράς τ' ἀμφισοβῶν σελίδας.
Ἀλλὰ πολυσπερέων, πόθεν οἱ τόσος ἐσμὸς ἀητῶν;
  Οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς διχθαδίους ὄπιθεν;

In organum.

Aereum fiſtularum conſpicio ordinem;ſed quis in ipſo
  Efficit occulte multiſonum ſtrepitum?
Is qui citis uiciſſim motos digitos motibus
  Verſat,tremulasq; utrinq; agitat tabellas.
Sed diſperſorum unde ipſum tantum agmen flatuum?
  Non uides folles geminos retrorſum?

Extant etiam nobiliſſima duo epigrammata in puerum ſuper Hebri glacie ludentem,ſicuti latinum quoq; non inuenuſtius,quod Auguſto tribuitur:ſed cum græcis illis ita quidem græce contendimus.

Εἰς παῖδα.

Παῖς Ἕβρῳ ἐπέθρωσκε πεπηγότι τυτθὸς ἀθύρων,
  Κρυστάλλου δ' ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.
Χὠ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθόν, ἀλλ' ἀδίαντον
  Κρατὸς ἔκερσε δέρην ὀστρακόεις παγετός,
Σκῆνος ἄρ' ἐνδόμυχον ῥοθίων ταχὺς ἔσπασεν ὁλκός
  Τῷ πυρὶ δ' ἡ μήτηρ μοῦνον ἔδωκε κάρη.
Εἶπε δ' ἐπιστονάχουσα, τί δύσμορος υἱὸν ἔτεξα;
  Ἆρ' ὡς στοιχείοιν βρῶμα γένοιτο δυσῖν.

In puerum.

Puer Hebro inſiluit concreto paruulus ludens,
  Glaciei uero fractum eſt marmoreum ſolum.
Et ſic quidem labens cecidit in profundum,aſt immadefactum
  Capitis abſcidit collum teſtacea glacies.
Corpus utiq; abditum fluctuum præceps traxit uorago;
  Igni autem mater ſolum dedit caput.
Dixit uero ingemiſcens;quid infelix filium peperi?
  Vtique ut elementorum cibus fieret duorum.

Hoc autem quod ſequitur,non cum græcis iam,ſed cum latino commiſimus. Vertimus enim uetuſtum poëtæ Pulicis in herma

in hermaphroditum, quod uulgus Antonio Panormitano falsò adiudicat: in quo laborioſiſsimum fuit reddere totidem uerſibus, ac penè uerbis, immo uel ſyllabis eandem gracilitatem. Latinum Pulicis hoc eſt.

Cum mea me genitrix grauida geſtaret in aluo,
Quid pareret, fertur conſuluiſſe deos.
Mas eſt Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq́; neutrum,
Cumq́; forem natus, hermaphroditus eram.
Quærenti lœtum, Iuno ſic ait, occidet armis,
Mars cruce, Phœbus aquis, ſors rata quæq́; fuit.
Arbor obumbrat aquas, aſcendo, decidit enſis
Quem tuleram caſu, labor & ipſe ſuper.
Pes hæſit ramis, caput incidit amne, tuliq́;
Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, crucem.
Nunc audi noſtrum Græcum, ſi placet.

Ἔγκυος οὖσα γυνή, τέκεος πέρι, φοῖβον, ἄρηα,
Ἥρην, τοὺς ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
Ἄρσενα φοῖβος, ἄρης θήλειαν φάτο, καὶ οὐδέτερον σύ
Ἥρη. πάνθ' ὑγιῶς, ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
Εἰρομένῃ δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔλλακεν ἥρη,
Σταυρὸς ἄρης, φοῖβος κύματα πάντ' ἀπέβη.
Δένδρῳ ἐφεστήκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
Ἤριπεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποδοῖιν
Ἤρθη ἀπ' ἀκρεμόνων, θάμε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρσην,
Κ' οὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφει.

Grauida quum eſſet mulier, de fœtu Phœbum, Martem.
Iunonem ſimul tres interrogauit deos.
Marem Phœbus, Mars fœminam, & neutrum tu
Iuno; omnia ſanè; Androgynus enim natus eſt.
Quærenti uero mortem, mors ei enſis dixit Iuno,
Crux Mars, Phœbus fluctus; omnia contigerunt.
Arbori inſtitit, lapſus eſt autem ei enſis, ipſe ſuper ipſam

Cecidit

Cecidit in fluuium supinus;ex uero pedibus.
Sublatus est à ramis.Perijt igitur fœminaq; & mas,
Et neutrum,cruce,fluctibus,& ense.

Sed nimis tibi sum fortasse molestus,itaq; iam desinã. Prius tamen illud testabor,me non ideo certasse cum tam præclaris ingenijs,quæ diu comprobauit antiquitas, præsertim in harena ipsorum,quod inde mihi uictoriam uel sperarẽ, uel quærerem:sed quod hoc magis uidebar illa cogniturus,quo minus in experiundo consequerer.Tu tamen qualiacunque sint ludicra hæc mea,uelim diligenter explores, agniturus & in cæteris eiusdẽ generis,quæ uel iam scripsi,uel adhuc scripturio,prorsus eundem gustum. Vale.

ANTONIVS CODRVS VRCEVS
Angelo Politiano, S. D.

IN *magnis Iulij caloribus redditæ fuerũt mihi literæ tuæ Angele doctißime,quibus non grauatus es ad me mittere pauca quædam græca ex multis,quæ composueras epigrammata,cum græcis & latinis certantia.Ego quibus uerbis isti tam prompto,ac tam liberali in me animo, gratias agam,non reperio.Dedisti enim mihi senescenti,quid comparare,& quid comparando discere possem.Et certe mihi uisus es & latinus uir tersißimus,& græcus facundißimus. Quod autem scripsisti te cogitasse libellum ipsum epigrammatum publicare,modo nõ dissentirẽ.Quid est quod fieri, aut dici,ut cogitari à Politiano poßit, in quo dissentiat Codrus?Equidem nõ sum tam socors,nec tam mihi placeo, ut uerbis tuis uel elicitus prodeam,aut tanquã cristatus gallus cãtaturus exultem.Ego ne paucis admodum literis, & mediocri ingenio dotatus,tibi uiro in omni doctrine genere peritißimo consilium dabo?* μὴ γένοιτο. *Et certe miratus sum non parum,quæ te ratio ad hoc scribendum exhortata* Ne fiat .sic,Absit.

 fuerit,

fuerit, nisi forte meus erga te singularis amor, & uitæ meæ plusculi anni commouerunt. Quod si ita est, scribam libens quod sentio: ea tamẽ lege, ut si quid inconditum, aut insuaue hic tuas aures mordaci aceto lotas offenderit, non me, sed teipsum accuses, qui tacentem, ac penè sopitũ excitaueris. Contuli igitur, ut iussisti, epigrammata tua cum græcis: & tãtum abest ut græca uituperare uelim, ut illa plurimũ com probem. Verum in tuis uersiculis nescio quid plus gratiæ, & dulcedinis mihi esse uidetur, quod magis sentiri quàm mõstrari potest. Præterea non eo inficias uersus hexametros ex paucis quidem, sed longioribus particulis cõpositos suam in tẽpore seruare authoritatem, qualis est apud Hesiodum,

Pleiadibus ab Atlante genitis exorientibus.

πληιάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων. Et apud Vergilium: Pastorum musam Damonis & Alphesibœi, Et alij eiusmodi plures, tum apud græcos, quàm apud nostros poëtas. Sed uersiculi sanè ex pluribus dictionibus compacti, scatentibus dactylis elegantiores, rotundiores, ac leniter magis currentes, iudicio meo existimandi sunt, ut ἄνδρα μοὶ

Virũ mihi dic Musa perq; exercitatũ, qui ualde multa.

ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά. Et: Si quis in hoc artem populo non nouit amãdi, Me legat, & lecto carmine doctus amet. Et hoc præcipue in elegis, seu epigrãmatis apparet. In pentametris uero longas dictiones libenter audio, ut τὴν ἀναδυομένην, & ὡς λακεδαιμόνιος. Ha

Anadyomenen, & ut Lacedæmonius.

bent enim nescio quem græciensis consuetudinis modũ. Postremo quantum decoris ac gratiæ uersibus præbeant epitheta non tantum perpetua, sed & noue excogitata, & argutæ sententiæ, nemo non eruditus intelligit. In tuis uersibus, ut ad te redeã, hæc omnia inueniuntur. Nã ipsi & partibus multis apte cohærentibus, & dactylis frequẽtibus leguntur, ac scanduntur, & sententijs fortasse argutioribus,

quàm

quàm græci uerſus concluduntur. Quanti me putas feciſſe epitheton illud, ὄμφακα μασὸν? Et illam uariatam ſimilitudinem μόρον μόρος? & alia id genus multa, quæ multiplicem in ſe habent doctrinam, & uoluptatem. Sed quibus uerbis laudabo illam ſententiam, qua in fine Veneris Anadyomenes uſus es, ubi ſcripſiſti: ſi Mars ligatus talem habuiſſet Venerem, noluiſſet unquam uinculis uulcanijs diſſolui? Angele mi obſeruande, non tibi blandior, ſed ex animo loquor: in alijs quidem non es græcis inferior, in hoc uero etiam es (ut ſentio) ſuperior. Quare non te tantum hortor ut edas quæ ſcripſiſti, ſed rogo, & obteſtor. Ede ede quamcelerrime, ut & tu gloria, & literarũ ſtudioſi doctrina tua frui poſſint. Nam uel euoces, uel irrites ad ſcribendum eos quos noſti, uel non bene audies omnino, & ſummopere laudaberis. Sed tecum in hoc ſtadio currentibus licebit (mihi crede) potius terga tua, quàm pectus uidere. Et ſi nulla alia te ad hãc editionem cauſa moueret, uel hæc te impellere debet, rumpantur ut ilia, non dico Codro, qui tuus eſt, ſed illis quos ego ſanè non uideo, ſed tu fortaſſe cognoſcis: tibi eſſe non amicos: ut intelligant te, quod iam latine feciſti, græce non minus poſſe, & indoctis prodeſſe, & doctos ſummopere delectare. Et tandem ſi non uis alijs prodere, prode mihi, qui rerũ tuarum, ut ſum, ſic ſemper ero lector ſedulus, ac amplificator. Sed hæc ſatis ſint in ijs præcipue caloribus, qui neſcio quomodo uobiſcum, certe nobiſcum grauiter agunt. ἐπεὶ κεφαλὴν, καὶ γόνατα σείριος ἄζει. ut ſcribit Heſiodus. Vale, & memento nos Epigrammatôn Græcorum uolumẽ integrum expectare: tibi me commendo, & ſi Picus princeps noſter iſtic eſt, me illi ſeruum ſuum eſſe inſinuato. Bononiæ, quinta luce Iulij. M.cccc xciij.

Acerbum uber.

Mortem mors.

Quoniam caput & genua ſirius deſiccat.

 Ange.

ANGELVS POLITIANVS.
Iacobo Modesto Patrensi suo, S. D.

ROgasti me sæpius, ut tibi nomina colligerem ueterum iuris conditorum, nō qui citentur ab alijs, sed quorū sint ipsorum uerba pro legibus in Iustiniani principis digestis, quas & Pandectas appellamus. Ego uero quoniam te longius distuli, quàm fortasse singularis amor erga me tuus merebatur, ne sine fœnusculo mora ista fuerit, etiā titulos, numerumq́; librorum tibi perscribam, de quibus quinquaginta digestorum uolumina consarcinantur: Volo enim tibi hoc quoque apponere quasi cōdimentum studiorū tuorum. In quibus te multam ponere operam, multumq; proficere, quod mihi sæpe tui præceptores narrant, unice gaudeo. Nā cum tu nostris laribus à puero fueris innutritus, probauerimq́; semper ingenium, mores, animum, fidelitatēq; tuam nihil abs te mihi penè seiunctum puto, laudesq́; tuas perinde amplector, ut meas. Sed ut ad rem redeam, septem omnino & triginta fuere conditores iuris, quorum de uerbis digestorum leges, uelut centrones quidam cōsuuntur. Et quorundam ex his mentio est in titulo de origine iuris, quem tibi non damus insolutum, propterea quod est in ære tuo. Vetustissimus autem omnium, sicuti mihi uidetur, Q. Mutius Scæuola est. P. F. Pontifex maximus. Cuius apud Ciceronē quoque plurima mentio. Huius huc accersitur unus tantum liber definitionum. Gallus deinde Aquilius, qui Ciceronem orantem iudex audiuit, & quem familiarem suum Cicero idem in Topicis appellat. Huius tantū responsis irrigātur digesta. Labeonis uero eodem asciscuntur libri octo pithanon, id est credibilium, seu uerisimilium, & item posteriorum decem. Fuit autem Labeo, quem uocat Horatius insanum,

[Margin: Conditores iuris quot. — Q. Mutius Scæuola. — Gallus Aquilius. — Labeo.]

num, de cuius ingenio, natura, studijs, ac doctrina multa scribit Gellius in Atti. nocti. Saluij quoq; Iuliani digestorũ nonaginta libri, de ambiguitatibus unus, ad Minutium sex, ad Vrseium quatuor. Floruit hic Adriani temporibus, & iudicanti fuit in consilio, magnæ uir authoritatis, auunculus etiam Didij Iuliani, deinde principis. Aduocãtur & Neratij Prisci regularũ quindecim, membranarum septem, responsionum tres. Hunc sibi putatur Traianus amicorũ consensu successorem destinasse, sic ut ei dixerit aliquando: Cõmendo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit. Eundemq; mox Hadrianus imperator habuit in consilio. Volusius quoque Mætianus iuriscõsultus est habitus celeber, quo multum est usus Hadrianus idem. Quiq; docuit. M. Antonium principem, cognomento Philosophum. Veniunt huc igitur illius quoque libri fideicommissorum sedecim, publicorum quatuordecim. Sed Mætiani nomen in Marcianum deprauatur à librarijs. Fuit enim Marcianus ipse quoque iuris author, à Didio Iuliano principe iussus occidi. Qui libros huc contulit institutorum sedecim, regularum quinq;, de appellationibus duos, publicorum duos. Item singulares, quos Græci monobiblus, his titulis, de delatoribus; hypothecariæ, ad. S. C. Turpilianum. Iulius quoque Celsus Hadriano fuit in consilio, qui Digestorum libros undequadraginta composuit. Sed & Valens, qui fideicommissorum septem. Marcellus quoque, qui digestorum scripsit unum & triginta, responsorum unum, sex ad leges. Item Iabolenus, cuius acciti huc libri sunt. Ex Cassio quinque, epistolarum quatuordecim, ad Plautium quinq;. Claruit his temporibus etiam Serbidius Scæuola, cui. M. Antonius philosophus operam dedit, ac deinde factus imperator, multum illo est usus.

Saluius Iulianus.

Neratius Priscus.

Volusius Mætianus

Marcianus.

Iulius Celsus.

Valens

Marcellus.

Iabolenus.

Serbidius Scæuola.

Hic & Seuerum docuit illum, qui sibi post Pertinacem magna uirtute imperium parauit. Docuit & Papinianum, de quo mox dicemus. Sed Scæuolæ huius libri deducuntur in Iustiniani Pandectas, Digestorũ quadragita, questionũ uiginti, responsorũ sex, regularũ quatuor, de quæstione familiæ unus, quæstionũ publice tractatarũ unus. Huius auditor (ut diximus) Papinianus libros ad Pandectas affert, Quæstionum triginta septẽ, responsionum undeuiginti, definitionũ duos, de adulterijs unũ, edilitium unum. Hic habitus omniũ est acutißimus, eumq; uocant historiæ iuris asylũ, doctrinæ legalis thesaurum, sic ut ab illo studiosi legũ, qui profecissent, appellati Papinianistæ quandoque fuerint, amicus & Seuero principi, sed à condiscipulatu, neq; non affinis per secundam uxorem. Successor eidem quoq; in administratione fisci. Deniq; moriens Seuerus, filios suos non alij magis quàm Papiniano cõmendauit. Erat aũt præfectus urbi Papinianus, ac plus potẽs in aula quàm uolebat. Itaq; sæpe deponere nocituram potentiã frustra conatus, tandẽ ab Antonio Caracalla Seueri filio, militũ gladijs obiectus, & securi percussus est, quod excusare parricidiũ noluisset. Huius adsessores ĩ præfectura Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus, quos quidã ex ueslris græco uocabulo Coryphæus appellant, quoniã quasi uerticem legitimæ disciplinæ cũ Papiniano tenuerũt. Ferũtur & Vlpiani libri ad edictum tres & octoginta, ad Sabinũ uero unus & quinquaginta, ad leges uiginti, pro tribunali decẽ, de officio procõsulis decẽ, regularum septẽ, fideicommissorũ sex, opinionũ sex, de adulterijs quinq;, de appellationibus quatuor, de officio consulis tres, institutorũ duo, de censibus sex, responsorũ duo. Tum singulares hi. Regularum rursus, de sponsalibus, de officio

Papinianus.

Papinianistæ.

Iul. Paulus.

Domitius Vlpianus.

præfecti

præfecti urbi, de officio præfecti uigilũ, de officio curatoris reipublicæ, de officio prætoris tutelaris, de officio quæsto=ris. Sed quãuis tã multa scripserit Vlpianus, *tamẽ* Paulus *ali quãto est(ut græce dicã)polygraphoteros: eius enim nume rãtur hi libri. Ad edictum octoginta, quæstionũ uigintisex, responsorum uigintitres, breuiũ uigintitres, ad* Plautiũ *duo deuiginti, ad Sabinũ sexdecim, ad leges decẽ, regularum se=ptem, sententiarũ uel factorum sex, sententiarũ iterũ quin=que, ad* Vitellium *quatuor, ad* Neratiũ *quatuor, fideicom=missorum tres, decretorũ tres, de adulterijs tres, manualiũ tres, institutorũ duo, de officio procõsulis duo, ad legẽ* Iu=*liam, uel ut aliter lego, ad legẽ* Aeliam, *duo: itẽ ad legẽ* Ae=*liam Sentiã tres, de iure fisci duo.* Monobibli aũt, Regularũ *rursus, regularũ tertio, de pœnis paganorũ, de pœnis mili=tum, de pœnis omniũ legũ, de usuris, de gradibus & affini=bus, de iure* codicillorũ, *de excusationibus tutelarũ.* Ad re=gulam Catonianã, ad. S. C. *Orficianũ*, ad. S. C. *Tertyllia=num*, ad. S. C. *Syllanianũ*, ad. S. C. Belleianũ, ad. S. C. Libo nianum, *seu* Claudianum. *De officio præfecti uigilũ, de offi cio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, de extraor=dinarijs criminibus,* Hypothecaria, *Ad municipalẽ, de pu=blicis iudicijs, de inofficioso testamento, de septemuiralibus iudicijs, de iure singulari, de secundis tabulis.* Ad orationem *diui Seueri, ad orationẽ diui* Marci, *ad legẽ* Velleam, *ad le=gem* Cinciam, *ad legẽ* Falcidiam. *De tacito fideicõmisso, de portionibus quæ liberis dãnatorũ cõceduntur, de iuris & fa cti ignorãtia, de adulterijs, de ĩstructo & instrumẽto, de ap pellationibus, de iure libellorũ, de testamẽtis, de iure patro natus, de iure patronatus qđ ex lege* Iulia & Papia *uenit, de actionibus, de cõcurrẽtibus actionibus, de ĩtercessiõibus*

 fœmi

fœminarũ, de donatiõibus inter uirũ & uxorẽ, de legibus, de legitimis hæreditatibus, de libertatibus dãdis, de senatusconsultis. Fuere aũt Paulus & Vlpianus præfecti ambo. Sed quidã factos ab Alexãdro dicũt, quidã uero ab Heliogabalo, qui tamẽ Vlpianũ remouit ut uirũ bonũ. Cæterũ Alexander utrũq; magno in honore habuit, maxime aũt Vlpianũ, qui cõsiliarius ei quoq; fuit, & scrinij magister. Nec unquã ad eũ solus admissus quisquã est, nisi præfectus atq; Vlpia-
Sabinus. nus. Tum si quãdo alter adhibitus, semper tamen Vlpianus rogari iubebatur. Sabinus aũt ille ad quem libros Vlpianus scripsit, puto etiã ad quẽ Paulus & Põponius, uir fuit insignis & cõsularis, ab Heliogabalo iussus occidi, cuius filius
Fab. Sabinus, etiam Fabius Sabinus Alexãdro fuit gratissimus, & Cato sui tẽporis dictus est. Nescio autem an hic filius idẽ sit Sabinus, qui cõsularis ac præfectus urbi per tumultũ fusti percussus in populo, & occisus, atq; in publico derelictus fuerit. De illo quoq; ambigitur utẽr ne de iure scripserit, filius an pater. Scripsit uero iuris ciuilis tres, ex proculi singula-
Põponius, rem, sed & epistolarũ libros octo. Pomponij quoq; collati sunt eodẽ libri, scilicet ad Quintũ Mutium, lectionũ undequadraginta, ad Sabinũ quinq; & triginta, epistolarũ uiginti, uariarũ lectionũ quindecim, ad Plautiũ septẽ, fideicõmissorũ quinq;, senatuscõsultorum quinq;, regularũ unus,
Caius. enchiridij duo. Caium uero citat & Boëthius in Ciceronis Topicõ cõmentarijs. Huius hic adhibiti sunt ad edictũ prouinciale libri duo & triginta, ad leges quindecim, ad edictũ publicũ quindecĩ, qui soli tũ reperti fuerũt. Aureorũ septẽ. Dodecadelti, hoc est duodecim tabularũ sex, institutionum tres, de manumissionibus tres, fideicõmissorũ duo, de casibus unus, regularũ unus, dotaliciorum unus, hypothecariæ unus.

unius.Sūpſcrūt hauſtus,qui Tribunianū iuuerūt.Ex Venuleï quoq; ſtipulationū libris undeuiginti,Actionū decem,de officio procōſulis quatuor,de pœnis paganorū uno,publicorum tribus,de interdictis ſex.Itē ex Mauriciani ad leges ſex,ex Terētij Clemētis ad leges uiginti,ex Africani quæſtionū nouē,ex Florētini inſtitutorū duodecim,ex Tertylliani de caſtrēſi peculio uno,ex Iuſti cōſtitutionū uiginti,ex Triphoniani diſputationum libris uno & uiginti,ex Calliſtrati de cognitionibus ſex,edictorū monitoriorū ſex,de iure fiſci quatuor,inſtitutorum tribus,quæſtionum tribus,ex Menādri militariū quatuor,ex Modeſtini reſpōſorū undeuiginti,Pandectæ duodecim,regularū decē,differētiarum nouē,excuſationū ſex,de pœnis quatuor.Itē ex euſdē Monobiblis,de præſcriptionibus,de inofficioſo teſtamento,de manumiſsionibus,de legatis & fideicōmiſsis,de teſtamētis,de eurematicis,de enucleatis caſibus,de differētia dotis,de ritu nuptiarū. Ex Tarruntij Paterni militarium quatuor, ex Macri militarium duobus, publicorum duodus, de officio preſidis duobus, Icoſton, ſeu uerius Icaſton duobus, de appellationibus duobus. Ex Arcadij de teſtibus uno,ex Rufini regularū duodecim,ex Anthi,ſiue Publij Furij Anthiani patris edicti quinq; libris,ex Maximi ad legē Falcidiā,ex Hermogeniani epitomatū ſex libris. Hæc eſt deniq; tam iuris cōditorū,qui ſymbolā dederunt,quàm librorum quoq; & titulorū,quibus ueſtre Pādectæ ſe debēt,exactior nomenclatura.Nā cæteri nō intexūtur,ſed tātum citātur: quidā tamē in codicibus deprauatis,quāuis oīno immunes, munificibus tamē adnumerātur.Tituli præterea nonnulli, ſicuti de excuſationibus,penè integri græce ſunt editi,quos indoctus aliquis(ut apparet)in latinū trāſtulit.Sed & hæc

Venuleius
Mauricianus.
Terentius Clemens
Africanus.
Florētinus.
Tertyllianus.
Iuſtus.
Triphonianus.
Calliſtratus.
Menāder.
Modeſtinus.
Tarrūtius Paternus.
Macer.
Arcadius.
Rufinus.
Anthus.
Publius Furius.
Maximus.
Hermogenianus.

(ut opinor) & alia pleraq; nostras aliquādo uigilias desyderant, quas utiq; nos (modo uita suppetat, ac modo paulũlum quid ocij cōtingat) nimiū quàm libēter tribuemus, sed prius tamē philosophiæ satisfaciēdū, cui nunc totos (ut scis) penitusq; nos tradidimus. Erit opus omnino Bartholomæi *Sozini* Senensis *doctoris excellētis, immo uero planè singularis, opera nobis & cōsilio.* Quē *equidē* Papinianū *alterū uideor audacter posse appellare seculo nostro.* Vale.

Epistolarum libri Quinti finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

ANGELVS POLITIANVS Philippo Beroaldo suo, S. D.

CErtiorem me per literas iādiu multi fecerūt, uenisse istuc ad uos quēdā, qui nostras adnotationes uenditet in Statij syluulas, easq; se iactet ex nostris autographis descripsisse. Puto esse aūt nō quas me prælegente, studiosi exceperūt, sed quas ego adulescens uiuēte adhuc Domitio, *marginibus domestici codicis adscripserā: uidelicet offensus iā tum, quod multa ille parū perspecte prodidisset, quæ ferè omnes tamē quasi cœlitus demissa mirabātur. Quare uisum est adnotationes istas, qualescūq; sint, his ad te literis, quasi quibusdā characteribus insignire, ne uel aliena forte mihi tribuātur, uel propria subripiātur. Scribere aūt ad te potissimū libuit, ut maior in teste foret authoritas: præsertim quoniā uulgari ista*

ri ista primum Bononiæ cœpta sunt, qua tu in ciuitate iure diu principē locum tenes inter nostri ordinis professores. Ergo in epistola prima negamus à Vergilio Culicis pastoris defleri mortem, quod Domitius credidit. Nec probamus quod ille de hymnis Homericis dubitauit. In equo maximo, Dacū attonitū, & iturū castris Catonē, secus atq; idē accipimus. Pelleasq́; ceras legimus, nō Appelleas, quas & Lysippo tribuimus. Noctem designari dicimus per tēpus, quo superis terrena placēt. Nec mitis apud nos Tonans, immo Taras, quo Neptuni statua innuitur, cuius apud Noniū Lucilius, cuius (ut omittā græcos) etiā Plinius meminit. Lætus quoq; huic dono, nō lætius, ipsi legimus. At in Violētilla, uocalis umbra ritū spectare illū nobis nuptiarū uidetur, de quo in problematis Plutarchus. Sed & quæ dulcis imago prosiluit, ad speculū potius pertinet. Nec illud, Tam Thybridis, sed magis, iam Thybridis arces admittimus, Vt & falsus huic pinnas, nō aūt falsas. Nā Minoa corona, quæ sit alia quàm Ariadnes? Tū nec apud Statiū Chirō) quāquam hoc tamē alicubi legitur) pater Thetidis est accipiēdus. In Thyburtina quoq; uilla, pulchre de Leone dictū illud aspexit, qd' torua beluæ frōs, torui oculi, nec talis hyems tectis, Epiphonema. Nec ubi de Chalcidos fluctibus mētio fit, res mirandæ in cōparationem, sed fretorum angustie uocātur. Reprehēdimus & illud ut admodū frigidum, quod de amne ridente, deq́; nymphis existimat anhelantibus: nec probamus Aniene in fonte, sed anien & fonte. Proq́; Tiburno Tiberinū recipimus, explosis locorū genis. Tum quod ille sibi algentia uindicat, ipsi publicū diu probamus. Conquerimur & quod apud eūdem, pro Lucrinis domibus, Laciniæ sint, nullo idoneo sensu, contra exemplarium fidem, reclamantibus

Adnotationes Politiani in Statij syluas.

tibus & syllabis duabus, sed nec maiorem lyram trahi per uim patimur ad Vergilium. Dissentimus & Gallicisoterijs, ut in illo licet: Enthea uatis. Item in illo: Hinc alti gaudens. Nec uero Galiciæ syllabam reformidamus, Phœbum tamen affirmamus loqui, non Aesculapium. Sed in Ethrusci balneo, primum illud ita legimus: Tu quoq; muta, feræ, uo lucer Tegeææ sonoræ, quo Mercurius, testudoq; monstratur. Nec auertite, pro exuite, sed aduertite uolumus, & q͞d ibidem maxime deprauatum, nos ita corrigimus: Vix locus Eurotæ uiridis cum regula longo, Sinada distinctu uariat. Huc illud etiam pertinet, non lumina cessant, quo excitari oculos colorū uarietatibus ostenditur. Nec pro uasis labra, sed pro summis accipimus, aut uasorum partibus, aut fistu larum. In Calendis Decembribus, latere palmam putamus, præ magnitudine ipsa dactylorū. Deridemus & Hæmum, & Spaßionem, quod tamen & Merula refellit. In glaucia, lectionem pluribus locis improbamus, ut: atque ipsos reuocabat ad oscula postes, & turba catastæ, sed & illud, at le gisse iuuat. Denicq; parabolen quoq; succisi papaueris, non à Vergilio tantum, sed ab Homero usq; repetimus. In Polij uilla, miramur planè tantum de prætorijs esse silētium. Sed & per Epexegesin legimus illud: Aspicit & Phœbi tenerum iubar. In arbore Attedij, credimus est Cacozelon, ut æstuare ad fulmen redigatur. In Psitacho querulæ iam sponte fores uidentur, quoniam quidem querulæ antea quoque, sed non sponte, quia brutorum uoces etiam interdum querelæ dicantur. Nec uero agnoscimus illam de Blesci pueri obitu cōsolationē. Sed & in Leone mansueto, nouū pudorem, nō ut Domitius interpretatur, immo aūt nec omnino fleuisse Cæsarem suspicamur. In Lucani genethliaco, duos

ita uersiculos corruptos ītegramus: Et *si qua patet, aut diē recepit, sertis mollibus expleatur umbra*. Nec *aliam præter Argo ariolamur puppē temerariam Mineruæ*. De Nerone *quoq; de* Orpheo, *de urbis incēdio, de* Pollæ *laudibus diuersa sentimus ab ipso*. Nec *penetrasti legimus in epistola ad* Pollium, *sed penetrali*. Porrò *in* Hercule *surrentio falsò ludi actiaci pro pythijs accipiuntur*. Falsò *item illud te* Parthenope *ridente*, Parua *suæ simulacra coronæ*. Verbū *quoque degenerauit, in suū locum restituimus, in quem scilicet illud subierat, dedignatur*. Etenim *in* Propemptico, *pro thebaide posuit* Domitius Achilleida. *Sed & in* Ethrusci *lachrymis male illud*, Aeternasq; *ultro sacrauimus umbras*. Et *itē illud*, Præcipuos *sed enim merito surrexit in arcus*. In Earini *coma*, Puer Sangarius *nobis, haud dubie* Ganymedes *est*. Nec *cōcussum uulnere torpens, ipsi legimus, immo corpus, sicuti crinis apud nos, qui est apud illū uertex*. In Ecloga *ad uxorē, leuicula mutatio hæc*. Etenim *tua pro illo est mens tua, totum penè poëte confundit intellectum*. Non *approbo* Lechias, *neque enim syllabæ ferunt, in uia* Domitiana, *nec item cœnū populeum*. Versiculū *quoq; illū*, Sed *grates ago strictus, atq; tanti est, sic equidē in exēplaribus inuenio*, Sed *grates ago, seruitusq́; tanti est*. Damno *& lutras, in lyrico ad* Septimium. Nec *qui* Lybiam *doceant, sed qui deceāt, defendo*. In Epitrapezio, *nos hoc spatiū, quod ille, an spatio*. Nos, *infra stet mēsura pedē, quod ille pedū*. Nam *illud*, Aut *eleæ lucis, ipso refellitur syllabarum uitio*. Sed *&* Torani *alūnum cōfinxit ipse sibi, pro* Timaui. Recusat *& in* Saturnalibus *ad* Grippū, Cereos *arentes, hendecasyllabi ratio*. Versiculus *quoq; ille sic domi nostræ*, Nil *mutas, sed idē mihi repēdis*. Iā *genitrix* Sipileia, *in* Abascā

tio;

tio, nõ Domiti fuit emẽdatio, sed publica omniũ diu lectio. Quod tamen attulit ipse, Iam laceras, & quæ sequuntur: quodq; Meropen uocauit eam, quæ sit Aerope, proprium fuit ipsius. Sicuti humeri iubati, pro fortibus, nõ qđ' uerius, pro puerilibus. Illud quoque sic ipse restituo: Quod cupis ipse iuberi, De capitolinis, & cætera. In protreptico ad Crispinũ, Respuo Nemeam, respuo Nubigenas illos cõmenticios clypeos, cum tyronibus, & quo loco tributa ibi sunt, ego Thoraca repono. Multa in epicedio quoq; patris, aliter apud nos, ut uatem, & nil dulce sonantem, ut Phrygius silex, qui mihi Niobam significat, nõ Hecubam, ut qđ' mensis uocabulũ putat ipse, nos participiũ. Legit ibidem, qualis & ille dies: at ego, quàm tuus ille dies. Nec umbram phylaceida, Protesilaũ, sed Alcestim credere malo. Certe in carmine ad somnũ, nõ ab Aethonte, sed ab Oeta deduco oeteos. Multa in Epicedio quoq; pueri, uel notaui, uel emẽdaui. Puta illud, Quis error? quẽ luimus tantis mœroribus, ecce lacertis. Et illud. Nimirũ cũ uestra domus, & quæ multa parum cohærẽter intercisa supplet, & ipsum simij uocabulũ, quod ibi nusquã. Præterea, nitãtes, nihili uocẽ. Sed nec à Iuuenale Statiũ taxari, quasi circulatorẽ crediderim. Ferè aũt sunt hactenus quæ notauimus adulescẽtes, ĩ libri nostri margine, quibus iste nos homo nimiũ familiaris circũduxit. Sed his tamẽ (ut arbitror) lõge sunt & plura, & meliora, quæ quartodecimo ferè abhinc anno nobis easdẽ publice syluulas enarrãtibus excepta sunt. In quæ se diu iã casu incidisse, uir admodum literatus Tydeus Acciarinus, quo Consentiæ tẽpore profitebatur, elegãti nobis epistola significauit. Nactus aũt fuerat, ut mihi postea renunciatũ est, quæ Franciscus Puccius Florẽtinus collegisset, auditor ille quidẽ noster olim,

olim, dein uero in eadem schola etiam professor, qui Neapoli nunc agitat, magna cum laude, doctus utraq; lingua iuuenis, nec absurdo ingenio, siue tu prosam cōdere, siue carmen iubeas. Itaq; nihil institor iste uester, aut magnum circumfert, aut nouū. Sed uides, ut notaui locos, nō explicaui. Sanè quoniā cōmētarios nō faciebam, sed epistolā, quæ meo quasi pecori notas inureret: mox (ut spero) commentarios quoq; in easdem syluas publicaturus breuißimos illos quidem, sed tamē prorsus (ut Plautinum uerbum penè amissum reuocetur) amussitatos. Tu interim (quæ tua erga me beneuolentia est) ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiarijs pudorem. Vale. Florentiæ, Calend. April. M.cccclxxxxiiij.

PHILIPPVS BEROALDVS
Angelo Politiano suo, S. D.

Vide mi Politiane in studijs nostris politißime, quāti te, & quidem meritißimo faciam. Quicquid ex officina istac tua luculenta depromitur, id omne probum, excoctum, ac emaculatum esse habeo persuasißimum. Immo (quæ tua est in literis curiositas, & excellentia) si quid tibi adhuc adulescenti parum elimatum per incuriam elapsum foret, id tamen apud me & reliquos qui bene sentiunt, fieret perfectißimum, uel ob idipsum, quod à Politiano proueniret. Tanta enim tua iampridem claritudo, & æstimatio, ut poßis uel obsoletis nitorem dare, fastiditis gratiā, nouis autoritatem. Et ut semel finiā, hæc apud me tuorū studiorum reuerētia est, hunc tibi honorē deferre soleo, quē diuus Augustinus scriptoribus canonicis autumat sese retulisse, ut te nusquam errori cōfinē esse credere ausim. Nō ex amore iudiciū hoc est, sed ex iudicio amor. Testes sunt scholastici sexcenti, testis est pulpitum illud, ex quo cottidie profitemur, me idēti

me identidem esse præconẽ, & buccinatorem tuæ singularis eruditionis. Quid multa? publice, priuatim, domi, foris, in gymnasio literario, extra gymnasium, ubiq; locorum, ubiq; gentiũ, ubiq; temporum Politianus à Beroaldo *extollitur, celebraturq; meritissimo præconio.* Tibi *me uirtus tua fecit amicum.* Perlegi *libenter, quæ ad me peramanter & officiose scripsisti.* Perlegi *libentius quæ in* Merulã *eloquenter, & cordate exarasti.* Qui *instar* Zoili *iam sibi cognomentum* Homeromasticis *adoptauerat: qui in cunctos seculi nostri literatos, nõ dentes, cum edentulus foret, acuebat, sed linguam uibrabat uirulentam: qui pati æquo animo non poterat uirtutem in iuuenibus sobolescentem.* Qui *ad maledicendum faberrime formatus ingemiscebat, immo (ut uerius loquar) disrumpebatur orientem solem à plerisq; omnibus iampridem adorari quàm occidentem.* Mors *hominis declarauit, quàm gratus foret omnibus.* Videtur *enim* Merula *ex gaudio esse procreatus.* Ita *cuncti mortales ex illius obitu gaudent.* Quod *ad me attinet, uellem uiueret, uellem peperisset criminosissima adnotamenta, quæ in me fertur diu parturisse, ut ita inter ueteranum & tyronem pugna foret conspicabilis.* Forsan *forsan didicisset se cornutam bestiam irritasse, & momordisse remorsurum, & quod nostro sequitur de uulnere sanguis.* Nãq; *nobis neq; machæra hebes est, neq; stylus retusus.* Quod *si mortui in nos scripta publicabuntur, cogemur aduersus mortuum suscipere certamen, & uicem talionis implodere: quanquam nõ me fugit, quàm parum plausibilis futura sit ista cõtentio, & quod cũ mortuis non nisi laruæ luctantur.* Gratias *tibi uberes ago, & habeo pro honorifica illa nominis mei mentione, quã amanter nimis inseruisti epistolæ in* Merulam *graphice, luculenterq; conscri*

Merula Homeromastix.

conſcriptæ. Quæ enim mihi uberior laus & uerior contin gere poteſt, quàm laudari à laudatiſsimo noſtri temporis, eruditiſsimoq;? Quod ſcribis neſcio quem perinde ac fugitiuum iſtinc huc migraſſe, tuasq; uel potius ſub nomine tuo adnotationes in ſyluulas Statij uenditare: quis hic ſit haud equidē noui, neq; quiſpiā eſt hac nota notabilis: nemo prorſus apud nos uiſitur, qui aliquid inuulget, aut nomini tuo obſcurum, aut eruditioni derogaturum. Adnotatiunculæ autē illæ tuæ breues, & conciſæ, quas ad me dediſti, quibus ſubnotantur magis quàm explicētur loca recōditiora, ſyluularum aduerſus Domitij *interpretamēta effecerunt, ut ſyluulas ueluti in tranſcurſu relegerē. Iamq; & ipſe in ſententiā tuam, nō tam pedibus eo, quàm aſſenſu literario.* Nihil po*teſt eſſe uerius, nihil penſitatius.* Vale *decus literarū, & me (quod facis) ama mutuiter. Si rarenter ad te ſcribo, cauſa eſt aceruus occupationum, quibus iugiter diſtineor.* Verū *ut inquat ille, & non officioſus amo.* Iterum *ſalue.* Vale. Ex Bono. *pridie* Idus *Apriles.* M.*cccclxxxxiiij.*

ANGELVS POLITIANVS
Philippo Beroaldo *ſuo*, S. D.

ADeo teſtibus non indiget amor erga me tuus, & ſtudiorum ſimilitudine conciliatus, & multis roboratus officijs, ut qui Bononia Florentiam *ueniunt, ſtatim quaſi ſolēniter, quo mihi ſe magis approbēt, in tua cohorte ſe numerent.* Vellem *tamē ut laudare me tā uere poſſes, quàm plene ſoles: quanquā hocipſum laudari abs te, laus eſt (ut mihi quidem uidetur) non ampla modo, ſed & uera.* Lætor *autem placuiſſe tibi, quæ ad* Merulam *ſcripſerim, qui utinā nobis ereptus tam ſubito non fuiſſet, exegiſſemus ad obruſam quicquid ille unquā literis mandauerat.* Ac *puto (quod*

cum modestia dictũ sit) perierat Merula, nisi perijsset. Nũc cineres & ossa persequi nõ libet, ne si liceat quidẽ. Nec est quod ulla expectemus illius scripta quasi posthuma. Coruos delusit hianteis. Nã nec Centuriæ usquã, nec Plautinæ quæstiones comparent. Ita lepidus homo posteris imposuit. Dignus omnino tamen, quem professores non cõtemneremus, nisi professores ipse omneis contempsisset. Quod porrò ad notas attinet, quas nobis necessitas quædam penè retentantibus extorsit, satis mecum præclare agetur, si pueritiam sapere, non etiam puerilitatem uidebuntur, Vale. Florẽtiæ, ix. Calend. Maias. M. cccclxxxxiiij.

FRANCISCVS PVCCIVS

Angelo Politiano suo, S. D.

ME *uero ipsum recens ista Miscellaneorũ editio, ut delectauit sanè plurimũ ob eximiam laudem, atque adeo immortalẽ, quam tibi pulcherrimo hoc opere partam candide sum pro amicitia nostra gratulatus. Sic certe in co cõmouit, atq; pupugit non parũ, quod arcana illa, & uere dixerim mysteria literarum, quæ diu nos ac singulatim ab oris tui oraculo exceperamus, ut his quasi pro iure nostro placere nobis, & gloriari possemus, peruulgatis nũc his libris, nõ magis nostra, id est sectatorũ tuorũ, quàm populi, atq; adeo scholasticorũ omnium erũt. Et de Aristotele quidem præceptore suo cõquestum esse per epistolã Alexandrũ regem Gellius scribit, quod is scriptis, ac publicatis philosophiæ secretioribus operibus, priuatũ illũ disciplinæ profectum auditoribus suis inuidisse uideretur. Et ita tamẽ legendos dedit libros illos Aristoteles, ut ab his tantũ intelligi possent, qui eũ prælegentẽ audiuissent. Rescribẽs enĩ regi affirmat* τοὺς λόγους εἶναι ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους, *ut iã*

Libros & editos & nõ editos.

nostra

noſtra multo æquior expoſtulatio uideri debeat, quod Mi=ſcellanea tua ſic dilucide ac diſtiĉte cõſcripta ſunt, ut hos libros qui legũt, os authoris, & ut aiunt, ζῶσαν φωνὴν non multũ, aut certe nihil deſyderent. Hos tu igitur theſauros, has margaritas, nõ porcis quidẽ, ut dicitur, ſed populo, aut quod ſi etiã indignius, grãmaticorũ ferulæ expoſuiſti. Nam per deos ĩmortales, quid ego primũ in hoc opere admirer? recõditiſsimos ne locos, & quaſi ſanctius illud ærariũ literarum, unde nihil cõmuni percuſſum moneta, nihil publici iuris effertur? An doctrinarũ uarietatẽ, & illius ἐγκυκλοπαιδείας uerſicolorẽ, & undequaq; fulgẽtiſsimã ueſtẽ? An uero teſtiũ quos citas, & authorũ dignitatẽ, ſimul ac numerum? quorũ ſanè pleroſq; hi quoq; qui ſibi docti uidẽtur, ne de noĩe quidẽ ipſo notos ante habebãt. Nã de ornatu illo, ac lepore nitidiſsimæ oratiõis quid dicã? quæ uario quodã, & propè uermiculato ĩtertextu laſciuiẽs, oẽsq; uerborũ floſculos captãs, cãdorẽ tamẽ ubiq; latinitatis, & quaſi pudicitiã præfert, ut illa ipſa purpura, & muliebri mũdo quàm honeſtiſsimo indefeſſum lectorẽ uno propè decurſu, à præfatione ad extremã illã coronidẽ traducat. Habemus ĩ manus quotidie ego & Vgolinus tuus hũc librũ, legimus, decãtamus, ediſcimus, ac nulla iã pagella eſt quã nõ decies reuoluerimus: nec tamẽ adhuc caput ullũ ſic attẽte aut diligenter perlegere potuimus, quin reſumẽtibus illud idẽ in manus arridere magis nobis, atq; & ut Aphrica illa afferre noui ſubinde aliquid uideatur. Ac cum illo recognoſcere iuuat, quæ pridẽ, cũ iſtic eramus, te prælegẽte didicimus: tũ uero pleraq; alia de liberalitate tua addita, quaſi auctariũ quoddã auida, ac pẽdenti aure cõbibimus: ut iã ſcilicet partitã cũ alijs auditionis noſtræ mercedẽ hoc ipſo corollario nõ inuiti re=

Viuam uocem.

Cyclicæ doctrinæ.

pendamus. Iã uero quãquã quicquid ipsi sumus, si quid sanè sumus, id totũ tuo beneficio sumus: quãtũ tamẽ ingenio meo applaudere, & gratulari me putas, ubi aliquid de penu tuo proferre uidemus, quod nos quoq; ipsi in re nostra nostro quæsitũ Marte haberemus. Etenĩ licet sanè perspiciã quantum inter aquilã ac noctuam intersit, tamẽ uenire in idẽ, & consentire rationes nostras cum tuis, id uero ipsum placere, me meipsum mihi uideri nunc demum aliquid facit. Omittam alia quædam, fraterculus ille gigantis apud Iuuenalem & terræ filius apud. M. Tullium, quàm erudite abs te, & apposite enarratus est. In eundem uero sensum expositum esse à nobis abhinc fermè biennio in publico, frequentiq; auditorio lectißimus iuuenis, & utriusq; nostrum amicißimus Nicolaus Valorius, qui tum forte aderat, nouit. Aminiatula quoq; cera in epistolis Ciceronis non admodum diuersa nostra lectio fuit, qui nullum quidem emendatiorẽ codicem nacti (est enim bonorum librorum in his locis mira penuria) sed tantum coniecturis permoti, minio, ac cera tua ponendum putaueramus. Sed & illud Iuuenalis cacoëthes appellari existimem iudicij tui causa explorandi, quod mihi quidem pro delphico oraculo esse non reticuero. Nam cum
Cacoëthes legerim apud Cornelium Celsum cacoëthes speciem quandam carcinomatis esse, eam quidem molestißimã admodum & diuturniorem, inde per metaphoram quandam à satyro aßiduam incessentem uomicam scribendorum carminum, hoc signari nomine crediderim. Idq; cum adiecta insanabile, & ægro in corde, & uerbum ipsum senescit, quod apte cadit in ulcus rediuiuum. Tum uero etiam tria illa Augusti carcinomata simili propè ratione sic dicta, quasi digito indicare uidentur. Huic tamen sententiæ meæ quãuis (ut mihi

quidem uidetur)undequaq; in hunc locum quadranti, non prius calculum albũ adiecero, quàm cum abs te quoq; doctißimo, atq; incomparabili uiro comprobatuum iri accepero. Nec uero illud ueremur, ne forte me existimes ex ijs rebus uelle tecũ conferri. Præfati enim iam sumus intelligere nos quantũ distet ab Aiace Thersites, & simul noui facilitatem tuam, qui in laudis tuæ participatum, cũ omnis bonos tum præsertim tui studiosos, & amatores nõ grauate admittis. Sed redeo ad Miscellanea. In quæ, me Hercule Propertianum illud iam decãtare poßimus: Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Etenim si quid mihi de literis iudicij est, non iuniores modo omnes longo post te interuallo reliquisti, sed ueterũ etiam scriptorum laudem in hoc quidẽ genere haud dubie adæquasti. Nã de copiæ quidẽ cornu, quod nõnulli in te inuidi acuebant, sentiant alij quid uelint, mihi certe totũ inane, ac uile, nec redimitum floribus, sed paleis occultatũ uidetur. Sunt enim meræ nugæ, & planè (ut ipse scripsisti) crassior inter uos, quàm inter Pyrrhamum & Thisben paries extat. Atq; ut intelligas quàm istius operis æternitatem exploratißimam habeã, haud parum inuidere me fateor Michelotio, Vgolino, alijsq; cõpluribus æqualibus, & familiaribus nostris, quod tam eximia in hoc libro præfatione citati cognoscẽtur à posteris, fientq; pariter tecum æterni, & illustres. Quod si id ante mihi uenisset in mentem, uel gratia, uel precibus, aut precio etiã, atq; omni ambitus genere cõtendissem, ut nos quoq; honestißimæ isti centuriæ abscriberemur: & quoniã alios te subinde libros sub centuriaturũ esse polliceris, iam nunc honorẽ istũ quacunq; tecũ mercede pacificor. De meo autem erga te singulari studio & amore, & si de eo te nõ dubitare certo scio,

tamẽ quia ita locus exposcere uidebatur, scripsissem in præsentia aliquid, ni ueritus essem, ne tam longa ac uerbosa epistola stomachum iam tibi, & propè nauseam fecerit. Cum præsertim nihilo breuiorem elegiam, quasi coronidem quandam adiecerim, quam ijs Dominici *natalis ferijs per otium lusimus, admoniti patriæ domestici laris, cuius iam non minus quàm* Homericus *ille* Vlysses *ἵεμαι καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι. & simul ut una opera ueteribus amicis, & tibi præcipue duci & præceptori meo pristinam obseruantiam, & amorem testarer,* E*am tu cum uacabit, diligẽtius pelleges.* E*t si uidebitur istorum hominum nasum non reformidare, ostendes cum omnibus, tum etiam si qua opportunitas affuerit,* L*aurentio* Medici, *uiro primario, & de me, & de omni ciuitate nostra bene meritißimo. Vale.* Neapol. *pridie* Calend. I*anuar.*

Cupio & fumũ exilientem nosse.

ANGELVS POLITIANVS

Francisco Puccio *suo*, S. D.

INcredibili me uoluptate tuæ literæ affecerũt. Non *tam crede quod nostra Miscellanea laudãt (quanquã id etiã) quàm quod apud me, qui tibi olim præceptor obtigerim, singularem quandã uel eruditionem, uel eloquentiã tuam profitentur.* Vt *enim agricola uehemẽter exultat, ubi generosos fœtus ex arbore ipsa legit, quã suis quondã manibus cõseuerat, ac diu multa cura produxerat: ita nos magnopere delectatos illa epistola tua scias, quæ mirificos istius ingenij nostra opera culti nobis fructus exhibuerit. Audierã quidẽ sæpe antea quoq;, nec sine ingenti meo quidem gaudio, te* Neapoli *docere iuuentutẽ magna celebritate, magna gloria. Sed hæc tua nunc tamen epistola planè declarauit, non abesse à* Neapolitanis, *quibus ita placeas, iudiciũ illud antiquum*

quum studiorum, quæ sibi olim sedē apud ipsos propriam, quasiq; certū domicilium delegissent. Est enim stylus eius epistolæ cum (quod ego in primis exigere soleo) latinus & castus, tum uero elegantē quandā præ se indolē ferens, elaboratus, inlaboratoq; similis: hoc est ita latenter, ita dissimulāter cultus, ut in eo se forma, non cultus ostentet. Facilis idem, profluens, numerosus, nō anxie, nō moleste diligēs magisq; similis neglegēti, sed ita tamē ut plus eo quoq; pacto Veneris habeat, qualis Apelleis est color ī tabulis. Quid igitur mirum, si meū quoq;, sicuti Latonæ tacitū pertentāt gaudia pectus? cū tales prodijsse discipulos è nostris umbraculis uideo, quales ego fortasse iā nec magistros asperner. Non enim propterea quod tibi ego tunc magister, ideo nūc quoq; te doctior. Nā & qui me docuerunt, ipsi deinde aliquoties in nostra schola cū cæteris discentibus desederunt: Vices ita rerū sunt, & quidem pulcherrimæ: nec mihi certe quicquam gratius quàm discipulos emittere me quoq; ipso doctiores, præsertim si grati, si memores, si nō in præceptorem quoq; ipsum, sicut in parentē equulei recalcitrēt. Sed & de uersiculis mi Pucci, tuis quid dicam: quàm noua tibi multa, quàm immo antiqua, quod filū, qui color, qui cultus quæ illecebræ, quæ mollitia, quæ quasi teneritudo, quàm ibi multas figuras, quàm multa lineamēta græci Callimachi, ne scio equidē an data opera: sed expreßisti. Nā quod in ijs me quoq; laudas, & triplici eloquio succingis, ac ne liuori quidem ius esse in nos ullū dicis, siue ita tu credas, siue tanquam poëta fingas, omnino tamē ago gratias, quoniā hoc ipsum contigisse mihi ut à docto homine, quāuis falso lauder, ingens profecto laus est, atq; ob id uera. Sed illud opinor, tu quidem iocans, quod quasi magnā quādam expostulas iniu-

riam, quia quæ prius in schola docui, nunc & in Miscella-neis peruulgaui. Quid autē hoc tua? Nunquid adhuc dicta-tis indiges, qui per te numeros implere omneis, ac iam præ scribere cæteris potes? Quin imitare tu quoq; leonum catu los, quibus cum satis dentes unguesq; creuerunt, aspernati matris ubera, prædam sibijpsi procul in syluis captant. Sed uersari cum Baccio Vgolino te dicis, eiq; librum nostrum uoluptati fuisse. Cum Baccio tu igitur meo uersaris Pucci? Cum Baccio iocos agitas, & seria? penè dixi (quod nefas) inuideo. Sed quis non tibi eius hominis inuideat consuetudi-nem, quo nemo blandior, humanior, suauior? Deierem equi dem nihil me illo uidisse amabilius, nihil etiam tamen aman-tius. Itaq; consecutus mihi, quod nemo ferè unquam uide-tur, ut sit omnibus charus, omnibus iucundus. Amatur à principibus, sed sine aulicorum obtrectatione. Celebratur à doctis, sed sine æmulorum offensione. Cum cæteris ita ui-uit, ut omnium ex æquo beneuolentiam colligat, ordinum tamen discrimina nō confundat. Quanta autem illi pruden-tia? quanta fides, quanta rebus maximis administrandis ani mi altitudo, quæ uis, quæ facundia, quæ acrimonia? quātum deinde amoris, officij, sedulitatis, diligentiæ, quæ porrò in conuictu comitas, facilitas, simplicitas? quàm ubique candi-dus, facetus, ingeniosus, quàm etiam eruditus ac literatus? quid postremo carminibus illis, siue quæ ad citharam canit ex tempore, siue quæ per otium cōponit, dulcius, mundius, limatius, uenustius? Sed quid ego longius euagor? Fruere tu quantum potes, meam tuamq; uicem, Baccio meo: fruere Baccio, meis serijs, meisq; delitijs. Atque adeo non tantum meis, quàm omnium potius, quicunque salem modo habent aliquem. Date uero operam (quo desyderium nostri lenius

Baccij laus.

feram)

feram) crebris ut inter uos de me sermonibus sæpißime mihi (quod dici solet) aures circunsonent. De fraterculo gigantis quid mirum, si tu eadem prodidisti fermè abhinc biennium, quæ nos abhinc fermè quadriennium? Nonne etiam catuli sæpe duo leporis eiusdem cubile deprehendunt, si forte iisdem uterque uestigiis institerunt? Cacoëthes uero non ulcus modo, sed & lenta quædam febris est, in definitionibus apud Galenũ, qđ & nos alibi retulimus in literas. Vtroque tamen apud Iuuenalem consuetudo mala significatur. Cæterum quid hoc est quod tu tam timide, & differenter, tam lente, tam suspitiose, tam cautim, tam quasi pedetẽtim nos adis? An uereris ne me istis offendas? quasi uero nõ laudes tuæ redundent in nos, sicut in te nostræ: quasiq; nescias me meorum familiarium laudibus plus aliquanto fauere, quàm proprijs. Ego te profectò in consortium laudum mearum (si modo meæ sunt aliquæ laudes) adeo non grauato admiserim, ut hanc potius mihi laudem unam putẽ laudum omnium maximam, quod eas tu non aspernaris. De copiæ cornu, Miscellaneisq; nostris (quanquã amore labi tu quoque potes) à te tamen (ut uerum fatear) non magnopere dissentio. Veruntamen illud interim memini, Simiam quoque ipsam, quæ turpißima bestia uocatur ab Ennio, credere tamen suos catulos esse omnium formosißimos. Vale. Cacoëthes

AVGVSTINVS MAFFEVS
Angelo Politiano, S. D.

CVm esses Romæ apud nos æstate superiore uir doctißime, ac non multis ego antea diebus accepissem, te non minore ingenio & doctrina, quàm cura, Herodiani uiri sanè clarißimi historias è græco in nostrum sermonem uertisse, ad communem uidelicet studiosorum omnium gra-

tiam & utilitatem: tanta sum equidem animi uoluptate affectus, ut nihil profecto auribus meis aut antiquius, aut optabilius afferri eo tempore potuisse existimem. Hinc enim factum est arbitror, ut ego recenti quodam desyderio eius uisendi operis commotus, atq; erectus, paulo curiosius exemplar abs te petere non dubitauerim. Quod mihi pro singulari tua erga omnes facilitate, non modo nõ negasti, sed & uerbis amplioribus spopondisti, id te quamprimum Florentia usque ad nos transmissurum, ne diutius scilicet tam floride, tamq; amœnæ lectiõis fructu, ac uoluptate careremus. Quem librum cum auide per dies multos expectassem, neq; meum ingens illud desyderiũ diutius sustinere possem (quippe iam dubia & incerta spe quadam meus detineri animus uidebatur) omni studio, ac solicitudine, industriaq; elaboraui id efficere, quo minus tale opus esset mihi ulterius desyderandum. Itaque inuento apud nescio quem, dubiæ sanè fidei exemplari quodam, quamprimum iußi uolumen ipsum, ut erat, exscribi atq; exarari. Quod equidem arbitror partim scriptoris incuria, partim exemplaris uitio, esse pluribus in locis corruptum, ac deprauatũ, nec planè suis omnibus integris membris consistere. Quam rem adnotasse haud improbe uidear, dum proxime luculentam ipsam historiam non incuriose, ac conniuentibus oculis perlustrauerim: quæ adeo meas aures impleuit, ut in ea lectione meum omne studium atque otium per hos continuos dies collocauerim. In qua præter elegantiam, concinnitatemq; Romani sermonis, ac sententiarum uarietatem, illud in primis non solum præcipua laude, sed esse singulari admiratione dignissimum conspicatus sum, quod concionibus adeo crebris, adeo sublimibus abundat, ut in ea parte insignis ipse historiarum

riarum ſcriptor Herodianus, Cornelio Tacito noſtro, ne primo quidem loco ceßiſſe uideatur. In quo non minor profecto laus tua, & felicitas eſſe debet, cum in eo uertẽdo opere illud planè fueris aſſecutus, ut ſeruata ubiq; uere hiſtoriæ maieſtate, nihil quod ad candorem, ad ſublimitatem, ad decus Romani ſermonis, aut ad ſententiarum grauitatem, uel totius operis ipſius cõcinnitatem pertineat, aut requiri abs te, aut deſyderari poſſe ullo modo uideatur. Qua ex re illud proculdubio futurum de hac tua proxima fœtura ominamur, ut magnos ſcilicet atque uberes fructus, nec minores uoluptates ſit cunctis literarum profeſſoribus ſucceſſiuis paritura temporibus. Quæ licet hactenus non niſi ad paucorum manus peruenerit, authori tamen iam ſuo æternam memoriam, & claram nominis perpetuitatem ſpondere affatim, ac polliceri uidetur. Nam mihi uere perſuadeo Græcum uirum Herodianum, quem ipſe nuper ciuitate Romana donaſti, ſi in mille uolumina diligenter impreſſus, tranſcriptusq; ad manus literatißimorum hominum, ſemel reſeratis carceribus peruenerit, de eo ſingulorum iudicio, expectationiq; ſatisfacturum, ut in eo libello nihil niſi candidum, niſi ſublime, niſi luculentum, atque omni ex parte perfectißimum contineri omnes ingenue fateantur. Quamobrem nihil eſt uir literatißime, quod ſingularem hanc gloriam, ueluti popularem quandam auram, uel contemnas, uel in poſtrema parte felicitatis tuæ colloces. Quæ quidem cum ex ingenij tui uiribus orta ſit, ac ſolo uirtutis ſuffragio, tanquam ex quodam legitimo certamine conſtet, in memoria profectò, ac recordatione ſempiterna omnium mortalium euigilabit. Hanc ego mediusfidius futuram de te famam, hanc lucubrationum tuarum æternitatem,

tãquam

tanquam ex altißima quadam specula intueri iam planè uideor: nisi tamen (quod minime uereor) singularis meus erga te amor, & antiquæ ipsius historiæ maiestas & reuerētia, quam græcis iampridem commendatam, uel potius occupatam literis, postliminio tādem in patriam redire iußisti, me in hac parte cæco, & obscuro esse iudicio facit. Non potui *tamen non molestißimo & iniquo animo ferre, quod cum proxime (ut dixi) ex deprauato illo archetypo sumptum & emendatum non incuriose, non surda aure, non illotis (ut aiunt) manibus, retractauerim, quædam in eo ádeo corrupta, ádeo uaria, & præpostera adnotaui, ut nullo pacto sententijs uerba congruere, aut satis competere uideantur. Quibusdam tamen in locis tentaui deprauatas libelli partes, si qua possem lima, uel ingenij ratiōe castigare. Quod cum minime assecutum me fuisse intelligam, cupiamq; nostro huic uolumini suum ius, suamq; integritatem restitui, operæprecium me hercle arbitratus sum illud ad te qualecunque transmittere, quod bene in primis abs te perlustratum, atque omni ex parte diligenter repurgatum, ad suum quāprimum dominum, serena fronte, & cute candidula reuertatur. Quam curā si non molesto animo pro amico sum pferis, habebis me profecto laudum in primis tuarum uocalißimum præconem, atq; omni tempore memoriæ tuæ clarißimæ non ingratum, aut sanè frigidum debitorem.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Augustino Maffeo *suo*, S. D.

QVanto *tu erga me liberalior & humanior, tanto me abs te maiori affici iniuria puto: uidelicet quod inhumanus habeor, cum tecum cōnferor. Accepisti me* Ro*mæ superiori æstate domi tuæ, mihiq; perbenigne libros ueteres,*

teres, aliaq; monimenta, quibus tu abundas, ipse delector, ostendisti. Rem tibi ego tamen pusillam, facilemq; roganti non tribui. Quis me ferat? omnes te docti colunt, hominem doctum, doctisq; fauentem: solus ego si non cõtempsi, certe suspitionem dedi, quasi cõtempserim. Quid agam? culpam ne conferam in occupationes? sed quæ tantæ potuerunt occupationes efficere, ne codicem mitterem, quem domi habebam? Oblitũ ne me dicam? Sed obliuisci nec potui, nec debui, qđ tu tantopere à nobis homo tãtæ dignitatis, tantæ authoritatis & gratiæ, tã bene de nobis meritus petijsses. Si factũ neglegẽtia dixero erit hæc ipsa neglegentia uix expiabilis. Quid igitur? Nẽpe id qđ res est, putabã cottidie cras missurũ, cras tamen uidere adhuc nõ potui. Deniq; sic cogitabã: Sciet Augustinus eo plus esse apud me fidutiæ, quo sit minus officij. Plus amari porrò fidutia, quàm officiũ debet. Ergo quo plus cessabimus, plus ille nos amabit. Nec uero ratiocinatio fefellit. Tantum enim abest, ut te offenderimus, ut honoris etiam nostri causa describi protinus egregijs & notis, & paginis Herodianum curaueris, epistolamq; composueris ornatißimam, nostris refertã laudibus. Ac ne quid abesset, etiam grammaticum uetustum, nec adhuc peruulgatum, quem commodari tantũ uolebam, dono dedisti. Sic ergo meum consilium, si non sapiens fuit, at certe felix. Sed cur non & sapiens, cum bene cõiectauerim, prorsusq; diuinauerim? Quod Herodianum laudas, gratum: nec enim pluris apud me munera illa pontificia quàm suffragium hoc tuum. Licet igitur hũc ego librũ penè ex tẽpore latinum fecerĩ, tamẽ quoniã tu neglegẽtiæ meæ subscribis, ego quoq; iam posthac ita illi fauebo, ceu si nihil industriæ defuerit. Exẽplum certe quod misisti, libẽs emẽdabo, tum epistolam

seruabo

seruabo tuam diligenter, ut ex occasione contra obtrectatores proferatur. In qua cũ sint omnia laudãda, nisi quod nimiũ me laudat, qui tamẽ ibi prius laudẽ nõ inuenio. Fortasse uero laus eius nulla prior, quàm quod animata & spirans, citra lectoris operam, per se ipsa penè uidetur loqui. Vale.

IOANNES FRANCISCVS BENEdictus Angelo Politiano, S. D.

MIraberis fortasse eruditissime Politiane, quod ad te ignotus scripserim, & præsertim tanti nominis uirum. Verum si ad huius calcem perueneris, inuenies profecto, si ignotum, saltem tui amantissimum, & acerrimum tuarum laudum propugnatorem ad te scripsisse, si acerrimus propugnator is esse potest, qui nondum Velitis functus est officio. Agens enim hic Venetus secretarius Miscellanea tua, opus sanè multijugum, ac eruditum perlegere decreui. Arbitrabor enim, id quod de te constantissime conceperam, me non minus eorum doctissima lectione, quàm multiplici eruditione delectatum iri. Verum me Hercule superauit (ut ille ait) præsentia famam. Inueni si quidem non sellulariam, ac triuialem in eis doctrinam, sed qualem Marci Catonis, illius ue antiquitatis fuisse memorant. Quo factum est, ut si prius tuus fueram amicus, nunc deditissimus sim, publicoq; prædicabam ore Politianum nostra ætate eruditissimum esse. Et ne fortaßis me hæc ad adulationem dixisse putares, Bernardus Riccius Florentinus secretarius, uir literatissimus, indubitans erit testis. Essent & alij, & præcipue Georgius Merula, si naturalis liuor permitteret: cum quo tui causa pugnando, res mea ferè ad Triarios deuenerat, qui te furẽ, te Cæsariani præcepti immemorẽ appellabat, instabatq; acrius (prout eius est instituti) amplissimam

Georgius Merula.

ſimam uirtutum tuarum famam deturpare, ac ſtatim poſt compoſitam in te inuectiuam oſtendit, qua conatur te manifeſti furti deprehendere. Ego autem uirum admonere non ceſſabam, hortans, & enixe rogans, ut ab huiuſmodi inuidioſo deſiſteret inſtituto. Affirmabam enim ſe non tantum Politianum ueteranum militem, ſed Picum etiam, quem tu iure Phœnicem appellas, in ſe concitaturum: omnem deniq; doctiſsimorum uirorum academiam: qui cum bonarum literarum ſtudioſi ſint. Politiani partes acerrime defendent. Verum irrita & uana noſtra fuit omnis admonitio. Nam tranſcripturus inuectiuā, quāprimum in lucem dabit. Sed parturient montes, naſcetur ridiculus mus. Fateor certe Georgium Merulam uirum doctum eſſe, uerum politianum doctiorem eſſe nunquam negabo. Et ne cogitares me in eum hæc odio dixiſſe, ſcias uelim meum fuiſſe præceptorem, cui (ut fabius inquit) tanquā alteri debeo parenti. Verum amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica ueritas. Et de ijs ſatis. Tuam in Ariſtotelis libros prælectionem, his proximis diebus uidi, quàm ádeo admiratus ſum, ut ſtupore quodam altera dubitarem fieri Niobe. Proh Iupiter, ſapit ne hæc uulgatam aliorum lectionē? ſapit ne pædagogorum tritam enarrationē. Quicquid in uniuerſali ſciētiarum machina continetur, in quatuor, quinq; ue ſchedas ſtrictim à te repoſitum uideo. Faueant igitur alij cœptis, nam quēadmodum de Pico ueriſsime dici poteſt, ſolū in literis eſſe phœnicem, ſic quoq; de te iam fatendum erit. Reliquū eſt, ut ſcias Ioannis Franciſci operā ad nutum te habere. Teq; ſacratiſſimo academicorum uinculo obteſtor, ut non minus me, & rebus utaris meis, quàm proprijs. Nec te pigeat Pico optimo, optimarum literarū principi me cōmendare. Vale.

Ange

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Frãcisco Benedicto, S. D.

NOn minus gratæ mihi tuæ literæ, quàm si tu diu notus. Idem quippe in amicis quod in pecunia, iucundius multo parantur, quàm habentur. De Miscellaneis credo equidẽ ita tibi uideri, ut scribis, fortasse aliter uidebitur, cum in amoris locum censura subierit. Hoc & Merulæ fortasse usuuenit. Olim nos cum primis amabat, nunc (ut ais) accusationes quoque parturit, nõ liuore credo, sed iudicio. Cupio quamprimum clamet, Iuno Lucina fer opem. Ac si opus fuerit, egomet quoq; obstetrix accurram. Prælectionẽ uero, qua disciplinas omneis aut diuidimus, aut partimur, admirari tum desines, cum te ad Picum conuerteris, cuius uno in pectore sese disciplinæ illæ omnes, tãtæ tamq; multiplices explicarunt. Nam quod utriusq; ambias amicitiam, causa non est, utpote iam nunc utrique charißimus, utrique intimus. Non enim aliter amicos, quàm in commune paramus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Marsilio Ficino, S. D.

LIbros quos grauis, & copiosos de uita nuper dedisti, accepi. Prima eorum frons, & indiciũ plurimum inuitarunt, ut capita decurrerem. Immorari in eorum lectione diutius non licuit, quoniam heri sunt redditi inter conclamandum ad uasa, exeunte in uenationes principe. Cras uero Ticini me esse oportet, in qua urbe (ut spero) absumam duodecim dies. Inde regrediens ad Ficinum, id est ad uitam meam, regressum me esse arbitrabor: magno enim me studio iam nostratia hæc oblectant, qui uetera tantũ sectari soleo. Nec ab re penè totas Athenas istuc concessisse uideo, ut

latinas

latinas habeamus. Id fieri nemo negarit, autore Laurētio Medice, uiro ex omni æuo incomparabili, qui signum quoddam omnibus bonis artibus, & disciplinis, ad bene sperandum sustulisse uidetur: sed plura aliquando de illo, nec pauciora de libris tuis, quibus Plato planè fit noster. Interea nec gratias tibi ago, quando maximarū debitor sum. Nec magis contendo ut me ames, qui te parentis loco esse uolui. Vale, & oculis nostri seculi Pico & Politiano me commenda. Vale, Mediolani.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo, S. D.

IN *calce epistolæ cuiusdam, quam tu ad Marsilium nostrum Ficinum scribis, mei, Piciq́; mentionē faciēs, oculos nos huius seculi appellas, Gauisus fateor opinione tua sum, delectatus testimonio, propè etiā elatus laudatore Antiquario, præsertim apud Ficinum illum, mortui penè Platonis Aesculapium. Sed ut in me descendi, nihil omnino reperi, quod istis laudibus responderet. Conuerti ergo ad Picum, partemq́; illam meā laudationis tuæ transcripsi. Nā ut Solem unum mundus, ita unum habet hæc ætas oculum, non duos. Vale.*

MARSILIVS FICINVS AN-
gelo Politiano suo, S. D.

A*Cceperam calamū Angele, ut Homericam Musam tuam miris in cœlum laudibus, quod possem extollerem. Repēte autem sic interpellauit me Cupido. Quid agis inepte Ficine? semper ne in laudibus Musæ uersaberis? Me lauda philosophe, si uis absque adulationis suspitione laudare. Si Musam celebras Politianam, Angelum solum celebras: si Cupidinem, Angelū unà atq; Marsilium. Ego enim*

m comunis

communis uestrum amor sum, utrunq; color, ab utroq; color. Haec Angele deus ille mihi. Sed ego illi inquam, uerax est Musa Politiana, nunquã mẽtiri me compulit. At tu periure amor, me cogis mentiri quotidie. Ita heri delitias Politianas amabam, ut iurarem eas in posterũ uehemẽtius amare non posse. Sic hodie rursus amo, ut iurem me heri eas nõ satis amasse: utq; simul adfirmem, non posse cras ardẽtius amare quàm hodie. Cras istud quotidie similiter me deludit, semper adultus est meus amor, quis credat? semper & adolescens. Adolescat tamen ut placet, modo non senescat. Sed, audi Cupido, non Venus amoris huius mater est, sed Calliope. Fouet hunc Musa sedulo, crescit assidue, crescat hoc fomento iugiter, & periurus sit. Non est hoc uitiũ in amore. Sic igitur Angele communem amorẽ nostrum, Musamq; tuã colere unà & debeo, & uolo. Tu Musam ipsam odora, amoris & gloriae matrem. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino, Philosopho Platonico suo, S.

QVid obsecro indignatur amor iste semper in nostrae Musae laudibus te uersari? quasi uero alius eam magis quam amor laudauerit, qui quoniam caecutit, ut Plato inquit tuus, ideo nec fidem facit. Itaq; iure nostro ciuili ne postulare quidẽ caeco licet: sed quoniã laudari iam se quoq; uult, à quo tandem laudabitur? An à Musa? quando nec in Phaedro sine Musis laudatus. Sed Musis non creditur, utpote dicẽtibus falsa (si credis Hesiodo) similia tamen ueris. Dicunt & uera quidem (sic enim est apud eundem) cũ uolunt: uolunt opinor apud Mineruam, cui noctua famulatur, quae uel in tenebris cernit. Mineruae porrò numen familiare tibi,

sicuti

ſicuti Muſarum mihi. Vere igitur apud nos amor noſter laudabitur, licet ipſe minus uere Muſam laudauerit. Solet autem (quod idem tuus autor Plato affirmat) etiam Iouis permiſſu peierare amor. Vale.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

SI nunc Politiane dixero me literarum tuarum acumen & eloquentiam non mediocriter admirari, aliquis forte me nimis admirabundum exiſtimabit. Quippe cum nouitas tantum cæteris admirationem parere ſoleat, ego uero etiam quæ mihi in Politiano iamdiu notiſſima ſunt, uidear admirari. Sed re uera non antiqua nunc in te, ſed noua demiror. Adeo enim feliciter Politianus meus breuiſſimo quodam tempore adoleuit, ut mutata forma, alius mihi iam nouusq́; appareat. Ergo qui mihi puer non parum, qui multum placuit adoleſcens, idem plurimum perplacet adultus. Merito creſcente indies forma, creuit & gratia, atque id quidem ea etiam ratione placet factũ, quia ſæpe uaticinatus ſum futurum. Perge igitur fac obſecro, ut cœpiſti, te diuinũ ut ſimul me facias diuinantem. Quod autem Marſiliana tãtis ubiq; effers laudibus, nihil miror. Quis enim in proprijs laudibus canendis non uehemens ſit? non accendatur? Quis adeo guſtu caret, ut non ſibi ſua maxime placeãt? Retulit nobis Francus, quid cũ doctis omnibus, præſertim cum Hermolao Barbaro ergà nos egeris. Quid petas ut agam? agã equidẽ libenter, utinã belle. Belle certe ago, atq; bene, quicquid cũ Bernardo Bembo meo ago. Lãdinus & Caualcantes innumeris te uiciſſim ſalutibus obruunt. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marſilio Ficino ſuo, S. D.

NOn tu noua deprehendis in me quotidie, quæ laudes, sed noua potius in te, quibus me laudes. Suggerit hanc tibi copiam nimius amor, apud quem (sicuti Propertius ait) Maxima de nihilo nascitur historia. Diuinum uero tu puto me facies, qui fecisti diuinantem, dum quotidie diuinum te prædico. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANgelo Politiano suo, S. D.

ALamannus Donatus noster iampridem ore illo Politiane suo (nosti hominem) ore rotundo, altius hũc in modum nostris auribus insonat: Commenda precor per humanitatem, commenda obsecro per sacrum istum amorẽ in me tuum, qua quidem obsecratione nulla sacratior, commenda quàm primum Alamannũ tuum Politiano. Cum uero tam ardentis, tamq; pertinacis petitionis, siue flagitationis potius ab eo causas diligenter exquiro, ille similiter rursus ingeminat: Commenda Ficine modo, commenda quãprimum. Causam autem tam exoptatæ commendationis adhuc explicat nullam. Ego igitur causam eius qui nullam petitionis suæ causam affert, sine causa similiter tibi commendo. Sed caue Politiane putes præsentem commẽdationẽ ob hoc ipsum, quod carere causa uideatur, esse leuissimã. Ego enim contra ob id potissimum tibi grauissimam uideri uolo. Nempe summum apud philosophos in quolibet rerum genere illud habetur, quod in eo ipso genere causam nullam habet, quasi non ab alio ullo, sed à seipso dependeat. Quamobrem commẽdatio præsens, cuius nulla præter ipsammet tibi adducitur causa, summa apud te commendationum omniũ censeatur. Et si Alamannus ipse, sicuti plerunq; solent, qui ad quosuis concitatius efferuntur, clamitat solum, eũdemq;

vox Iesu

clamorẽ

clamorem sæpius iam auribus nostris ingeminat: clamoris autem sui rationes ullas lingua sub rapidißimo cordis affe= ctu hesitante planè explicare non potest: ego tamen indicijs certis adductus, opinor eum insano quodam amore Musæ alicuius formosioris accensum ardere iam totum, atq; ue= hementer optare, saltem gratiam Politiani Musarum sacer dotis, amicitiamq; inire: quo quidem conciliatore, amata quandoq; Musa facilius potiatur. Omnes ut secum studijs pro talibus annos exigat, & pulchra faciat se prole paren tem. Vale. Sed antequam epistolam obsignem, teste Ange lo te prædico huic Alamanno, si quando huic officio meo, minus officiosus gratus ue uidebitur (quod absit) ei me sic prorsus exprobraturum: Ha nimis ingrate dicam, nonne sa tis à me tibi factum quondam existimabas, si te nõ tam Mu sarum sacerdoti, quàm ipsis Musis, quod multo maius est, uideor commendasse? Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino suo, S. D.

HErculem me uocas in libro tuo de uita, quod monstra domẽ, puto illa intuens monstra, quæ ueterũ libros nimis obsident, in quibus ego purgandis diu multumq; labo ro. Magnifica laus, præsertim à philosopho illo, qui sit princeps in secta principe. Sed ego tãti nominis põdus susti nere nõ queo, nõ magis quàm cœlũ, quod ipse tamẽ Hercu= les sustinuit. Iolaũ potius appellato me, si speciosis nomini= bus delectaris: qđ penè oppressæ ab hydra uetustati, uelut Herculi clamãti sum præsto cũ face. Tu tamẽ indulgẽs amo ri (quod & parẽtes alij facere solẽt) nomẽ imposuisti filio, nõ quod aptißimum, sed quod pulcherrimum. Vale.

Epistolarum libri sexti finis.

ANGELI POLITIANI EPI STOLARVM LIBER SEPTIMVS.

MACARIVS MVTIVS EQVES Angelo Politiano, S. D.

DEruenit ad me nuper auspicio quidem
tuo, sed ductu Guarini Camertis Centu
ria tua, uario splẽdore, multiplicíq; ap
paratu: nihil sanè lætius, nihil felicius
memoria nostra prodijt in lucẽ. Præi=
bat enim Centurio non Latiam, sed
Ethruscam uitem gerens, omnis infantiæ, atq; inscitiæ acer
rimus expugnator. M. T. Cicero iam læto, hilaríq; uultu,
patrocinio tuo detersa macula grauioris censuræ Argyro=
pyli, restitutóq; ordine literarum suarum, & Philotheo=
ron, & Sciamachiam agnoscere lætabatur. Proxime Catul
lus reiectis Cercopithis, & Caprotinis lõgiore itinere Car
patinas crepidas resumpserat, ac subinde commodis, atq;
Hionijs Arrij fluctibus ridẽs aspirabat. Hunc Oarion, atq;
Harpocrates iam noti, libera longo ignorantiæ situ facie se
quebantur. Horatius Chamelopardali, Lucretius equo Du
rateo, Martialis compare mulo uehebatur, circum' dulcissi
mi moduli poëticis cõcentibus respondebant. Genialia Oui
dius naulia præferebat. Martiali græcula recantabat echo.
Ornabant Claudiano tempora purpureæ rosæ, colore Ve=
neris coloratæ. Delectauit mirifice me hoc spectaculum, in
quo pulcherrimum planè erat aspicere, industria, atq; ope
ra tua, omnes ferè principes linguæ latinæ, aliquid ornamẽ
ti ad suã pristinã dignitatẽ recepisse. Præ cæteris uero Iuue
nalis

nalis pulſis Domitij umbris purus nitebat, tandẽ Cotytto,
& Cacoëthes approbabat. Faſtidiebat pleraq; in primis
braßicas reponi. Inde Laconicũ petere uidebatur, quo ſeſe
agnito per te denique Pityliſmate ſuo exerceret. Præclara
deinde cõtrouerſia uiſa eſt, dum quiſq; magis ſe tibi debere
contendit. Hinc Suetonius ſalutis auguriũ, Aſcoperam, Te
traones, automaton, Naſo Sibaritidos autorẽ, Ariſtidis li-
bellos, Priapi carmen, Teuthrantiã turbã: Inde Quintilia
nus ceratinas, & crocodilitas, Propertius ocnum, cũ ſpar
to, & aſello, Valerius duriam noctẽ, Liuius cauſarios mili
tes: Alij quoq; alia tibi accepta referebãt. Poſtremo ferè or
dine Iuſtinianus, qui pluribus cicatricibus deformis fuerat,
clara fronte, rectoq; ſupercilio omnibus ſe paßim exhibe-
bat. Tibi ciuicã parabat, te uindicem, te aſſertorem impera
toriæ maieſtatis ingenue fatebatur. Verum extrema cẽturia
ſubtriſtes quidã incedebant. Dolebat ſiquidem. A. Gellius
ænigma Varronis, quod ad exercẽda ingenia inuolutũ reli
querat. Et Auſonius legẽ puto ſphingis ueritus, ſcirpos qui
hactenus inſolubiles habiti ſunt, te omnibus explicuiſſe. Lõ
ge uero ab his Domitius, nubila fronte, ac deiectis ad terrã
oculis, præterea cãdidus & cõptus uidebatur, ubi proxime
acceßit fucatus, accerſitis quoq; pigmẽtis ornatus, cõpoſi
tusq; apparuit. Fœdißimæ tamẽ maculæ cẽſura tua relictis
tectorijs, qui de ſe quæ ue hominis natura eſſet, facile indica
bãt. Iamq; Attegias, in quibus hæſitauerat, quã præclarißi
mas illas Medicæ familiæ ædes malebat, ubi præſtigioſis cõ
mentis fortaſſe locũ inueniret. Cũ iſtinc quæ corrupta, inuer
ſa, aut ſuppoſita olim Laurentio, ac Iuliano Medicibus,
perſuadere conatus eſt, deprehẽſa à Politiano, reiecta atq;
exploſa perſpiceret. Verum dum hæc, uel illa intentus ſpe-

ctarem, non potui sub primum aspectum singula colligere, quæ mediam Centuriam uario decore pulcherrime asperge bant. Effugerãt *siquidem* Pliniani Poppismi *ad* Fulgetras *:* Leo *quoq;* Nemius *à* Luna *desiliens, & canis* Herculeus, *qui purpuratis forte labris tyro delectabat.* Multáq; *præterea quæ supremum ingenium operosam industriam, exactam atq; multiplicem doctrinam, purum, erectum, elegãs, perpetuóq; sibi constans dicendi genus apprime commenda rent: & quæ doctißimus quisq;, & synceræ ueritatis studio sus, qui uel ipsos antiquorũ codices archetypos cupiat sine controuersia, omni laude, ac fauore cumulabit.* Equidem *si citra inuidiam, & reprehensionem, uel infimum mihi in eo numero locum uindicem, non infimas tamen, aut uulgares ti bi laudes debere sum uisus, nec officio deesse uolui.* At *ubi me collegi,* Quid *ago inquam? quid lucis, aut splendoris à me accipiet, qui clarißima quæq;* Romanæ *linguæ lumina quotidie suscitat, & accendit? Abunde quidem & nitidus, & splendidus uideri debet, qui alios illustrat.* Nõ *uideo pro fecto quid unius aut alterius approbatione, ad consummatã laudem tuam poßit accedere, cum oratores, poëtæ, atque historici, eorumq; interpretes, studium tuum, ac doctrinã singularem necessario testentur.* Hoc Cicero, hoc Quintilianus, Catullus, Propertius, Plinius, Liuius, *ac cæteri demum qui* Centuriam *implent uel inuiti præ se ferent.* Nemo *sanè leget illorum monumenta, qui ubi eos locos attigerit, quos tu aut correxeris, aut restitueris, uel fidelius fueris interpretatus, nominis tui poßit obliuisci.* Viues *igitur cum illis, & perpetuo uiues, ut par est, quorum scripta ab iniuria audacis inscitiæ, & ignauæ posteritatis uindicasti.* Nã *qui apud latinos aliquandiu docti sunt habiti, dũ multa minus co*

nus cognita, minus ue inſpecta temere tranſeunt, approbare ſunt uiſi. Inde frequentes maculas clariſsimis autoribus inuſtas cernimus, quos modo Politianus *ſi polit, ſi abſtergit, ſi emendat, & ad propriam reducit dignitatem, merito ſanè cum illis immortalitatem aſſequitur. Prodeāt ergo aliæ Centuriæ, & tota acie cū barbarie decernatur. Nam ſi una uertit in fugā, tota claſsis, aut legio facile triumphabit. Muſset inuidia, uel liberius murmuret. Hæc mea ſunt, ego prior inueni, ita ſenſi, hæc abſtulit, hæc ſurripuit, ſibi illa ſuppoſuit* Politianus, *nugæ & rapinæ. Ego ſanè ut de me loquar, antequam Venetias annauigares,* Harpocratem *ex* Varrone *&* Ouidio *ſatis noueram. In aſpiratione* Arrij *nunquā dubitaui.* Ocnum *apud* Propertium *ex lectione* Plinij *iampridem emendaram.* Aenigma Varronis *pluribus ſolui, & neque damno uitia ſubeam, pleraq; alia noui & docui. Cur autem non ſcripſi? cur nō edidi? Mea eſt culpa, tua eſt laus, tua eſt gloria, conueni tecum. Cui mirum? Communi literatorum iure hæc ſunt communia, patent occupantibus. Verum illis tantum adſcribūtur, è quorum ſinu iam ſua prius euolarunt. Gaudeāt alij umbra, uel intra limen ſe cōtineāt, ibi ſignum ſemper expectent, ibi obſtrepant, ibi cōtendant. Tu uero cum laude per ſtadium curras, tu coronatus inceedas, qui rhinocerotes, aut maſtiges non horruiſti, nec liuidæ cenſuræ aleam ſubire. Fruere igitur parta uictoria, & præclari certaminis, in quo nec laboribus, nec periculis ceſsiſti. Conſenſum doctorum nomini tuo ad æternitatē præmia repone. Tu quoq; fœlix Centuria quantum præſtantiſsimo duci debes, qui ad amuſsim omnis diſciplinæ te inſtruxit. Abi uictrix, tutus eſt tibi congreſſus, nihil obſtabit. Nā (ut uerbis* Papinij *te alloquar, quibus ille* Thebaidem *eſt affa-*

tus) iam fama benignum Strauit iter, cœpitq́; nouam monstrare futuris. Iam te magnanimus dignatur noſcere Cæſar (Quo etenim Cæſare Laurentius tuus unicum literarũ præſidiũ habetur inferior?) Itala iam ſtudio diſcit, memoratq́; iuuentus. Nec *meritis honoribus mors expectanda, ſed autori uiuenti decus, atq́; ſentienti literarum ſtudioſi iam merito impendunt.* Hæc *ad te ſcripſi tumultuario ſtilo, ac licentiore epiſtola.* Excuſ*abis tantum occupationes meas, quibus nimium diſtringor, & primum ingenij motum, quem celeritas maturare non potuit.* Malui *tamen hæc quæcunq́; eſſent, ad te mittere, quàm diutius à me officiũ deſiderari. Omnia enim tibi debere ſum uiſus, exquo te ſemel* Venetijs *ſum allocutus.* C*æpiſti enim me nimirum aureis eloquentiæ tuæ hamis, & tenacioribus filis implicuiſti, quibus nec uolui, nec potui unquam explicari.* Vtinam *mihi par eſſet ingenium laudibus tuis, uel ſaltem, quod olim fuit, ut cupiditati meæ ſatisfacerem: fuit fuit inquam* Macarius. Nunc *tantũ reliquiæ ſunt ſæuiſſimæ apoplexiæ, quæ me nõ multo poſtquam à me diſceſſiſti, dũ publice* Horatiũ *profiterer, repente corripuit.* Nota *eſt peſtis, inueniet nec hoc fidẽ? (ut prætercam bienniũ, quo attonitus ſiniſtra quoq́; corporis parte penè ſyderatus per omnem difficultatem uitam traxi) me aliquandiu nullas literas tenuiſſe.* Cognoſ*cebam libros, literas ignorabam, qua parte nihil ſæuius, nihil crudelius expertus ſum.* T*andem ad me redij, ac paulatim diuino auxilio, induſtria medicorum, & benignitate patrij cœli liberatus ſum.* Nondum *tamen* Macarium *agnoſco, reliquias uideo tantum, quas uiris doctis, & tibi in primis dedicaui.* Neq́; *quod morbus ille teterrimus reliquit, alia uis unquã* Politiano *meo eripiet.* Vale. Camerini.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS MACArio Mutio equiti Camerti, S. D.

ACcepi superioribus diebus elegantẽ abs te epistolã, doctã, copiosam, grauẽ, summo etiã artificio cõscriptã, summo ingenio, qua Centuriã nostrã, uelut in Circensi põpa uario tu quidẽ ornatu, uarijsq; insignibus ostẽtabas. In ea uero mihi nõ magis oratorẽ facundũ, quàm poëtã diuinũ uideris exhibuisse, qui sic excellẽter pulcherrimas, atq; admirabiles uisiones nõ modo animo cõceperis, sed & oculis repræsentaueris. Viuunt imagines in tuis uerbis, & spirant. Vegetæ sunt, actuosæq;, nõ otiosæ, nõ lẽtæ, nõ cessantes, hilaria scilicet ipsa mediusfidius expressisti. Sic ubique psonata occurrit uarietas. Nec tã profecto apud me, quàm apud te culta Miscellanea mea sunt, ac plus fortasse iã tibi, quàm autori, parentiq; debẽt. Agnoui Macarium prorsus illũ, qui mecũ Venetijs olim cõgressus, quodã penè facũdiæ suæ torrente me rapuit, agnoui, nec ei quicquã morbus ille pestifer detraxerat, quod nõ etiam magno cũ fœnore bona ualetudo restituerit. O si mihi cõcederes usuram paulisper eloquẽtiæ tuæ, quàm penitus in eius epistolæ me laudes insinuarẽ. Quæ mihi pro clypeo, & muro cõtra liuoris impetus, imò quæ nõ epistola mihi, sed quædã propè immortalitas. At enim quoniã id rerũ natura non patitur, circũferam certe, dimittam, spargamq; eam per omniũ aures, uidelicet ut enixe laudetur semper ab omnibus, nec tamẽ unquã putetur laudata satis. Vale. Varinus ciuis tuus, auditor meus, ad summũ linguæ utriusq; fastigiũ, pleno gradu contendit, sic ut inter doctos iam cõspicuus digito monstretur.

TYDEVS ACCIARINVS Angelo Politiano, S. D.

Inciderũt

INciderunt in manus nostras ueluti mutilata ramẽta quædam interpretationũ tuarũ in Papinij syluas, quibus aut intacta à Domitio explicas, aut explicata ab eo meliora reddis, Angele uir eruditißime. Hæc ego diligentißime pensitata, non potui non uehemẽter probare, sumq́; coactus & ingenium tuum suspicere, & doctrinam singularem tuã mirificis laudibus persequi. Tametsi sua luce clarißimi uiri alienis igniculis minus indigeant. Igitur & si nõ sum de te benemeritus, nullaq́; extent in te officia mea, peculiari tamen humanitate tua, qua cæteris omnibus te præstare una, & constanti omnium uoce audio, rogo, imò obsecro, & obtestor, ut tuis mihi literis significes an aliud, uel in eundẽ Papinium, uel in alios latinos autores edideris, quod à cæteris discrepet interpretibus. Ariolari enim licet multa & præclara, & cognitione digna abs te acris ingenij uiro collecta. Quibus si me impertire uolueris, non parum me tibi debere profitebor. Non sum nescius tibi non deesse librarios, pecunias ego ad te per colybistas nũerabo. Age igitur, & amicitiæ meæ auspicem uoluntatem ne cõtemne, ut apud me amicũ ineuntem autoritas imminuatur tua. Tu uero si quid à me exigis, impera, polliceor imperata facturum. Sum ego ex agro Piceno oriũdus. Sed fatis uolentibus, & nouercãte fortuna in Brutijs Consentiæ profiteor. Et qui hactenus principum familiaritate sum usus, nunc syderibus aduersantibus ludum aperui. Bene uale, & me ama, cũ te uenerer, & obseruem. Consentiæ. iiij. Nonas Iunias.

ANGELVS POLITIANVS

Tydeo Acciarino, S. D.

NOn tam auersus equos nostra sol iungit ab urbe, ut huc quoq; tui nominis fama non penetret. Illa te uindicat

dicat à fortunæ iniuria, nec patitur Consentiæ delitescere. Qua tamen in ciuitate si ludum aperuisses, scribente adhuc Lucilio, Siculis tantum profecto, non etiam Consentinis ille scripsisset. De interpretationibus nostris, quas ais in Papinij syluas casu quodam peruenisse ad te, sic habeto, neq; dictatas fuisse à nobis, neq; cōpositas. Studiosus forsitan eas aliquis, enarrante me (qua licuit) orationis cursum calamo subsecutus exceperit. Nec autem quicquam habemus quod in hoc genere tibi nunc mittamus. Spargere enim talia solemus in populum, nec inde nobis quicquam retinemus. Tibi tamen habemus gratiā, uel quod nostra friuola tanti facias, uel quod amicitiam tam diligenter expetas: dignus hoc ipso nimirum, qui iam non in ueteribus modo nostris, sed & in magnis amicis numereris. Vale.

BACCIVS VGOLINVS
Roberto Saluiato, S. D.

MErito te Roberte docti diligunt, quos miro quodā ardore coluisti semper, & studiosi omnes amant: quos non modo opera, sed & impensa iuuas, ut commodius proficiant. Ego uero & si nec doctis, nec studiosis quidem annumerandus, plurimum tamē tibi debere me fateor, quod per te nobis, uel remotioribus copia facta sit diuini admodū operis, editi nuper à Pico Mirandula, uiro sanè præ omnibus qui sint, quiq; fuerint, admirando: quem recte non iam Picum, sed suam uocat Phœnicem, in sacra Medicum lauro nidificantem Politianus meus, aliud ætatis nostræ miraculum. Illius tu librū de septiformi sex dierum Geneseos enarratione, ueræ philosophiæ, & Christianæ religionis argumentum, magno Laurētio Medici, patrono meo dicatum, cum diligentißime imprimendum, tum ad loca diuersa ac

distantia

distantia transmittendum, & plurimis eius lectionis percupidis uel gratis habendum curasti. Quos inter & mihi contigit, per Victorium Caianum tuum, hominem multi ioci, multaq; suauitate aspersum, & salibus, optato hoc munere potiri. Hoc tuum in uiros claros studiũ, hanc in omnes uirtutis amatores officiosam liberalitatem, qui non laudet, & gratiore affectu prosequatur, is ab omni hũanitate discors, & à literatorum consuetudine alienus proculdubio est habendus. Non enim publicæ utilitati consuli à te amantius, rectius, celerius ue potuit. Quare hoc apprime tibi esse exploratũ uelim, haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciam, cum inde & bonorum gratiam, & nõ mediocrẽ gloriam sis consecutus. Vale. Neapoli.

ANGELVS POLITIANVS
Baccio Vgolino, S. D.

Legit epistolam mihi nuper tuam Robertus noster Saluiatus, in qua cum gratias ageres, quod eruditissimo te libro Pici nostri Mirandulæ donauisset: mentionẽ quoq; obiter nostri facis. Nec autem me dubitas, ut amori nimium indulgens, appellare alterum nostræ ætatis miraculum. Negare non possum Bacci, quin tua mihi grata uoluntas omnino fuerit, gratus animus, utinamq; uere addere possem, gratum testimonium. Sed nimis magna ista laus, nec nostræ mediocritatis est, qua non efferor, sed obruor. Quis enim uel illud saltem patiatur, me cum Pico Mirandula cõferri, qui tam multis unus bonis abundat, ut unus omnium laudes exhauriat? Quare te rogo, ne me illius posthac, sed meo modulo metiaris: contentus in me uulgatis istis laudatunculis, quæ secũdæ notæ hominibus competant. Sed heus tu, nimis

bella profecto tua mihi illa epistola est uisa. Nec enim puto laudatio imposuit, quam non agnoui. Latine scribis (ita me deus amet) & elegãter: nec quasi diuerteris in hæc studia, sed quasi migraueris. Vale.

ALDVS MANVTIVS RO- *manus* Angelo *Politiano,* S. D.

ANnum abhinc tertium, quo Veneti Ferrariam oppugnabant, me ut uel dei (ut aiunt) nedum hominũ bellum fugerem, ex urbe Ferraria Mirandulam contuli ad Ioannem Picum, principem ætatis nostræ doctißimũ, quod & amaret literatos uiros, & faueret ingenijs. Ibi Emanuel Adramyttenus, familiarißimus meus, tuam mihi græcam, quam ad se dederas ostendit epistolam, ornate quidem & docte, atque copiose scriptam: quæ non à Romano uiro, sed à mero Attico, qui Athenis semper fuisset, elucubrata uidebatur. Quamobrem cœpi mi Angele, amare te uehementer, doctrinam tuam, atque ingenium non mediocriter admiratus. Deinde Emanuel suo cum principe Ticinum profectus est, ubi paucis ante mensibus, quàm ad te scriberem, exceßit è uita. Cuius interitu ita quidem mœreor, ut multis annis grauius nihil & molestius tulerim. Erat enim homo & moribus apprime ornatus, & græcis literis sanè quàm doctus, meiq; amantißimus. Non possum igitur non mœrere, tali amico orbatus, quanquam meo magis ipsius incommodo, quàm illius. Nam illi qd superos facillimum fuisse cursum, quoniam & bene, & beate semper uixit, nõ sum nescius. Quapropter malũ si quod accidit, meũ est. Iuit inquam ille Ticinũ, ego uero Mirãdula Carpum perrexi: quò cum aliquot post mensibus uenisset

& Picus

& Picus noster, Rusticum mihi ostendit tuam, quæ mi Angele mirifice auxit amorem erga te meum. Ibi enim perspici facile potest, quantum abundes ingenio, quanti homo sis studij, quanta tibi bonarum literarũ sit copia. Nec uereor tibi me adulari ducas, εἰ σαυτὸν γινώσκεις. Scis enim quàm ipse scripserim esse impendio plura. Taceo autem & quæ de te mihi dixit is ipse Picus, & dicit quoties in tui incidimus sermonem (nactus es enim dignum præconem laudũ tuarum) & quæ retulit mihi Alexander Sarcius Bononiensis, homo uerus, ac integer uitæ, scelerisq; purus, necnon quantum ex ipsius sermone colligere potui, tui studiosissimus. Quid plura? Hisce tuis impulsus laudibus, nõ potui ad te non aliquid literarum dare, ut facerem te certiorẽ me ita esse tuum, ut posses omnia de me tibi constantissime polliceri. Incredibilis enim erga doctissimum quẽq; meus est amor qui me etiam coëgit, ut ad te scriberẽ, peteremq́; ut me pro tua erga studiosos uiros humanitate, inter tuos mi Angele connumerares: quod ut facias, te quantum possum rogare, rogo. Quod profecto feceris, si me uteris familiarissime, mihiq; quoties usu uenerit, nõ secus iusseris, ac cuiuis ex domesticis tuis. Sic enim tua uirtus postulat, facitq́; ut sim tuus, quoad uiuam. Vale. Carpi. V. Calend. Nouembr.

Si teipsum cognoscis.

ANGELVS POLITIANVS
Aldo Manutio Romano suo, S. D.

Redditæ mihi fuerunt literæ tuæ, quæ perspicue declarant, non modo quàm sis homo doctus, uerumetiam quàm mei studiosus. Est enim scribendi genus illud tuum minime triuiale, cultum quinimmo, subactumq; uelut exercitatione multa, sparsumq́; denique fruge bona ueterum lectionum. Tum epistolam sic laudas nostram, græce scriptam, quippe

quippe ad græcum hominem, magis ut amorem uidearis ha buisse in consilio, quàm iudicium. Sed tamen utcunque sit, equidem tibi uel ob id placuisse eam lætor, quod quanto ego tibi fuero doctior, tanto minus fortasse pœnitebit amicitiam te nostrã tam cupide, tam uehemẽter expetisse. Facit aũt, ut in ea mihi epistola faueã, nõnihil Emanuel *ipse* Adramytte*nus, qui respondens ita prorsus ultra modum laudauit, ut omnibus me suis græcis, quicunque aliquot ante seculis scri= pserunt, hominem citra mare natum, non dubitauerit ante= ferre. Iurare illum solitum quoq;* Picus *meus literis signifi= cat, dum legeret hanc epistolam, ne ipsas quidem tam esse* Athenas *Atticas.* Q*uare placerem profecto mihi græci ho minis testimonio, nisi* Cretẽ*sis fuisset* Emanuel. Etenim *hoc genus ut mendaces notauit* Epimenides: *qui tamen & ipse* Cretensis, *ut mentiri non minus potuerit: ideoq́; non menda ces illi. Sic ergo uerus* Epimenides, *atque ita rursus illi men= daces.* V*ides hunc dialecticorum* ψευδόμενον. M*ihi tamen* Fallacem.
extra iocum ueros esse omnino C*retenses libet.* I*am quoniã de epistola me amo, ne palpum quidem reijciam, quod ob= trudis* Rustici *nomine: monstrum enim prorsus, immo autẽ scelus inexpiabile, si laudatori suo* Poëta *non crederet. Sed cupio præsens te præsente frui aliquando, si quidẽ absens ita delectas. Accipio uero iam nunc inter amicos, & quidẽ pri mi ordinis.* Nec *enim explorandus ultra quem* Picus *noster receperit.* I*lle inquam* Picus, *cuius nunquam nec cessauit in= genium, nec errauit iudiciũ.* Alexandro Sartio *cottidie plus debeo, tibiq́; esse cum familiarem summopere gratulor,* Vir *est profecto syncerus, candidus, amœnus, idem, fidus, acer, ingeniosus, experiens.* Hunc *uelim meo nomine plurima sa= lute impertias, quãdo me assidue laudat, estq́; non inter po=*

ſtremos Pici noſtri familiares. Vale.

MATTHAEVS VERONENSIS CANONICVS *regularis, Roberto Saluiato, S. D.*

VT cæteros ſoles qui gratia tibi digni uidẽtur, ita me quoq; cum ueneratione, tum meritis es proſecutus. Quin & quæ mea legiſti, pròbata nõ modo tibi, acceptaq́; fuere, uerum etiã illa ſparſiſti cum laude, & longe ſplendidiore, quàm ea ipſa prædicari mereantur. Tum mihi ſæpe & amice illud ſuaſiſti, ut noſtra ſalutaria gaudia imprimenda proferrem. Quod & Ioannes Mirandula, & dulcis Politianus noſter fecere: quorum alterum obſtupeſcimus, tanquam fulgorem ſeculi noſtri, altero optimarum etiam literarum magno, grauiq; magiſtro inſignis & læta eſt omnis Hetruria. Impreſſa itaque ſunt, & uno ueluti partu uolumina ſupra ſexcenta in lucem edita ſunt: de quibus unũ tranſmittimus tibi, ut noſtrum aliquid in manibus habeas: Quod quoties legas (ſi non id ante feciſti) ſpreta terrenarũ omniũ rerum amara dulcedine, inani falſaq; lætitia, felicitatem alto, atque firmiſsimo animo quæras: & certum illum, directumq́; callem mi Roberte ſequare, qui te ducat ubi maxima bona, & ſempiterna ſunt gaudia. Quoniam uero nullis ornamentis adiunctis, ſed qualis duntaxat euaſit ab arte purus, & nudus proficiſcitur ad te libellus, illum tu Roberte, & ornare minio, & amicire tegumento curabis, qui es liberalis & diues. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MATTHAEO *Boſſo Veronenſi canonico regulari, S. D.*

HOnorifica mentio, quam tu feciſti de nobis in literis ad Robertum, magis ibi tamẽ amorem tuum, quàm meas agnoſco laudes, Sed illud ex arte, quod falſò me laudaturus,

turus, à ueris Pici laudibus incœpisti, uidelicet, ut per illum de me tibi credatur. Fortasse aũt me talem credis etiã, qualẽ prædicas, propterea quod sic amor à Pico: sed nõ ob ista me Picus, ob amorem potius amat, ob amorem qui non cæcutiat. Hoc est enim cur unus omnium penitus hunc amo, quod unus omnium penitus inspicio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Baptistæ Midæ, S. D.

AGerem tibi gratias, quod ubique me laudas, sed uereor ne laudes ipsæ quibus me afficis, fidem perdãt, si pro ijs tibi gratias agam, quasi debeam, quasiq; ueræ laudes non sint. Nam pro ueris, hoc est pro suis laudibus, nemo cuiquam debet. Quis enim pro suo debeat? At ego tibi me debere tamen dicerem, nisi mihi nimis magnam faceres in hoc iniuriam, quod es amicus. Ob id enim tibi non creditur, cum me laudas. Sed interim te quoque furtim laudas. Nam si non laudari ego merito putor, haberis tu tamen ingeniosus: si merito, bonus. Vt autem rectius egeno, quàm diuiti datur: ita rectius qui caret, quàm qui suis laudibus abundat laudatur. Mihi certe nõ minus tuæ gratæ sunt laudes, hoc est alienæ quàm si meæ laudes forent. Non enim minus prosunt. Vt ergo non minus aliquando bene pascimur alieno sumptu, quàm nostro: sic non minus aliquando decenter alienis ornamur laudibus, quàm nostris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Hieronymo Porcario, S. D.

ANtonius Zenus homo cum cæteris in rebus, tam maxime in amicitia diligẽtissimus, multa mihi sæpe de ingenio, de literis, de moribus etiam tuis, præcipue tamẽ

de humanitate narrauit, & ut ad te scribã, uehementer hortatus est. Ego *uero libenter obsequor cãdidißimo uiro, suauißimo amico.* Tibiq; *nunc has literas ob id scribo, quo certiorem te faciam, me quanquam adhuc os tuum non uidi, tui tamen esse studiosißimum.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
cuidam, S. D.

M*Vlto æquius fuerat denegare statim, quod tam uehementer rogauerã, quàm postea non perficere, quod tam liberaliter uir grauis promuseras.* Non *enim tunc fuisset iniuria, quia nondum debebas: at nũc est, quia iã debes.* Debes, *quia promisisti.* Non *enim credo adhuc te quoq; esse ex illo hominum genere, quos promissa non alligant.* Crediturus *idem nec ne sim, deinde tibi est in manu: tantum rogo, si beneficium tribuere mihi non uis, desinas tamẽ esse iniurius.* Desines *autẽ, si sperare diutius frustra uetueris.* Deniq; *debebo tibi multum, si quod opto præstiteris: mirabor multum, si non præstiteris.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Antonio Zeno suo, S. D.

A*Morem fugitiuum, quem penè puer adhuc è græco in latinum conuerti, non sententijs modo, sed numeris etiam seruatis, ac lineamentis penè omnibus, cupienti, flagitantiq; diu tibi mitto tandem.* Causa *uero cur tam serò miserim fuit, quod aliquandiu mecum deliberaui prius, an mitterem.* Multa *enim longo post interuallo retractanti displicuerunt, quæ tunc fortasse, cũ scribebam, uisa sunt optima.* Corrigere *nimis durũ, quod ita diu iam inueterauerat.* Mitto *elegiam quoque de uiolis, alterum eius ætatis lusum.* Nam & *eam te nimis cupere significasti.* Mihi *certe nihil*

esse

esse in ijs uidetur quod probes, præter indolem fortasse. Ro*garem uero, ne cui nugas istas ostenderes, nisi me scirẽ pror sus frustra rogaturum.* Non enim ob aliud puto nostra re*quiris, nisi ut quamplurimis ostendas: quoniam (qui tuus est erga nos amor) placitura statim, quia nostra sunt, omnino confidis.* Epigrammata *tibi non mitto, quod ea simul cum græcis publicare statim cogito.* Vale.

Amor fugitiuus è græco Moschi.

Cum Venus intento natum clamore uocaret,
Si quisquam in triuijs errantem uidit amorem,
Hic fugitiuus, ait, meus est, precium feret index
Basiolum Veneris: quod si ad me duxeris illum,
Non tantum dabo basiolum, plus hospes habebis.
Insignis puer est, en omnia percipe signa.
Non est candidulus, uerum ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, suauißima uerba.
Quod loquitur, non sentit idem, uox mellea, sed cum
Ira inflammatur, tum mens est aspera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus,
Crispulus est olli uertex, faciesq́; proterua,
Exiguæq́; manus, procul autem spicula torquet,
Torquet in umbriferumq́; Acherõta & regna silentum.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auisq́;
More quatit pinas, & nunc hos, nunc petit illos,
Sæpe uiri pressans præcordia, sæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, sed & arcu imposta sagitta est.
Parua sagitta quidem, sed cœlum fertur adusq;.
Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo.
Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; sæpe ferit matrem, sunt omnia sæua.

Omnia, seq; ipsum, multo quoque saeuius angit.
Paruula fax olli, solem tamen urit & ipsum.
Verbere si prendes, age, ne miserare puellum.
Si flentem aspicias, mox ne fallare caueto.
Sin arridebit, magis attrahe: basia si fors
Ferre uolet, fuge tu, sunt noxia basia, in ipsis
Multa uenena labris, si fors ita dixerit: heus tu
Accipe, nempe tibi cuncta haec mea largior arma:
Ne continge caue, fallacia munera amoris.
Omnia quippe igni sunt infecta illius arma.

Elegia de uiolis.

Formosae o uiolae Veneris munuscula nostrae,
Dulce quibus tanti pignus amoris inest,
Quae uos? quae genuit tellus? quo nectare odoras
Sparserunt Zephiri mollis & aura comas?
Vos ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
Vos ne sub Idalio pauit amor nemore?
His ego crediderim citharas ornare corollis,
Permessi in roseo margine Pieridas.
Hoc flore ambrosios incingitur ora capillos,
Hoc tegit indociles gratia blanda sinus.
Hoc aurora suae nectit redimicula fronti,
Cum roseum uerno pandit ab axe diem.
Talibus Hesperidum rutilant uiolaria gemmis,
Floribus his pictum possidet aura nemus.
His distincta pij ludunt per gramina manes.
Hos foetus uernae Choridos herba parit.
Felices nimium uiolae, quas carpserit illa
Dextera, quae miserum me mihi subripuit.
Quas roseis digitis formoso admouerit ori

Illi, unde in me spicula torquet amor.
Forsitan & uobis hæc illinc gratia uenit.
Tantus honor dominæ spirat ab ore meæ.
Aspice lacteolo blanditur ut illa colore,
Aspice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color est dominæ, roseo cum dulce pudore
Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, quàm late spirat odorem.
En uiolæ in uobis ille remansit odor.
O fortunatæ uiolæ, mea uita, meumq́;
Delitium, ô animi portus, & aura mei.
A uobis saltem uiolæ grata oscula carpam,
Vos auida tangam terq́;, quaterq́; manu.
Vos lachrymis satiabo meis, quæ mœsta per ora,
Perq́; sinum, uiui fluminis instar, eunt.
Combibite has lachrymas, quæ lentæ pabula flammæ
Sæuus amor nostris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuum uiolæ, nec solibus æstas,
Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuum miseri solamen amoris,
O uiolæ, ô nostro grata quies animo.
Vos eritis mecum semper, uos semper amabo,
Torquebor pulchra dum miser à domina:
Dumq́; cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
Dum mecum stabunt & lachrymæ & gemitus.

ANGELVS POLITIANVS
Paulo Comparino suo, S. D.

ROgasti me superioribus diebus, ut quoniam fabulam Plauti Menæchmos acturi essent auditores tui, prologum facerem genere illo uersiculorum qui sint comœdiæ

familiares: simul ut obiter notarem quosdam nostræ ætatis, non quidem Plautos, sed tãtum pistores, qui comedias absq; uersibus, nullo nec artificio, nec elegãtia docent, & ut actæ primum sunt, tenebris ipsimet (in quo nimis eos laudo) perpetuis damnãt: Quæ tamen ab imperitis aliquando non improbentur, quoniam scommata sæpe isti quædam commiscent antiquorum quæ tamen ipsa quoq; dum male collocant, infamant. Postremo ut & stylum Plauti laudarem, totumq́; hoc agendi genus ab indoctis quibusdam, sed molestis prædicatoribus defenderem: qui moribus officere clamitent, quicquid usquam sit elegans, aut eruditum, contraq́; studium propositumq; hoc uestrum plebeculam concitent. Gessi tibi morem, nec minus libenter, quàm celeriter candido amico, deq́; nobis benemerito, quanquam (ut scis) otij non satis habebam, Romam tum maxime proficiscens, itineriq́; iam paratus, atque accinctus. Et eum quidem prologum, qualisqualis est, mitto ad te, cum gratia (si nihil aliud) celeritatis. Vale.

Prologus in Plauti Menæchmo&

Heus heus, tacete, sultis uos ego ut loquar.
Nam nostra conducta est huc lingua, uestri oculi.
Vos spectare decet, nos loqui, & fabulam agere.
Alioqui capite ipsi hunc ornatum scænicum,
Atque exporgite lumbos, tum nos sessum ibimus,
Spectabimusq; uos taciti, aut ridebimus,
Aut si actio frigebit, dormitabimus.
Comœdiam Menæchmos acturi sumus,
Lepidam & iocosam, & elegantem, ut nil supra:
Sed mendosam alicubi tamen, culpa temporum
Incrunt in ea nonnulla, ne nobis quidem

Satis

Satis intellecta, ſed hæc erunt pauca admodum.
Quæ ſi minus placebunt, auribus expuite,
Aut deuorate, ceu ſoletis catapotia.
Romanus eſt hic ſermo, Romani ſales,
Nihil inuenuſtum eſt, aut ineptum, & græculum:
Quale ſolent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uerſibus Comœdiæ,
Nec argumento conſtant perplexabili,
Nec quicquam habent Comœdiæ, præter titulos.
Non ipſæ ſecum congruunt, nec adeſt fides
Rebus agundis, ac ne perſonis indoles,
Tantumq; ſi quid furtiuum eſt, id eis placet,
Quippe alienis inſidiantur laboribus.
Facient profecto maiora operæprecia nunc
Longe adoleſcentes iſti, ſiquidem inſueuerint
Puro ſermoni Romæ urbis uernaculo,
Quàm ſi magiſtris freti triuialibus
Linguas tenellas polluant ſtribiligine.
Siquidem ita traditum eſt à laudatis uiris,
Latine uellent etiam ſi Muſæ loqui,
Nullis uſuras, niſi Plautinis uocibus.
Quod ſi qui clament nos facere hiſtrionicam,
Atq; id reprehendant, minime diffitebimur,
Dum nos ſciant diſciplinam antiquam ſequi.
Etenim formandos Comœdo ueteres dabant
Pueros ingenuos, actionem ut diſcerent.
Sed qui nos damnant, hiſtriones ſunt maxumi.
Nam Curios ſimulant, uiuunt bacchanalia. Erasmi pro:
Hi ſunt præcipue quidam clamoſi, leues,
Cucullati, lignipedes, cincti funibus,

Superciliosum, incuruiceruicum pecus.
Qui quod ab alijs habitu & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandam, & tyrannidem occupant.
Pauidamq; plebem territant minacijs.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro, uobis quod uortat bene.

ANGELVS POLITIANVS
Cæsari carmento suo, S. D.

Contemni te putas, quod non rescribo. Contẽnerem, si rescriberem. Quod enim contemno, respõdere his audeo uel occupatus, tibi nec otiosus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Modesto suo, S. D.

Doles quod non rescribam, dolere desine, iam rescribo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Cuidam, S. D.

Non præstas quæ pollicitus. Conqueror si oblitus, magis etiam si non oblitus. Oblitum fuisse, uix amici est: non præstare cum recorderis, prorsus inimici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ, S. D.

Quæ uellem corrigeres, tu laudas. Hoc *uero facile facis, quod semper facis.* Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Amico, S. D.

Irasceris quod iste me Simius carpit. Non ideo *me carpit, ut carpat: sed ut sibi uictum quærat homo famelicus*

apud

apud quosdam, qui multum gaudent assentatoribus, plus tamen detractoribus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Amico, S. D.

SI te ob diuitias amare cœpissem, desissem tibi nunc esse amicus, cum tu desisti esse diues. Verū si nunc desissem, ne tum quidem cum fuisti diues, fuissem tibi amicus, sed adulator: quod esse qui potest, is esse liber non potest. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Amicis, S. D.

MVlti simul epistolas poscitis. Multis ecce mitto, sed unicam. Conuenit unica multis, quos unice diligo: quæ tamen erit ut multæ, quando multi legetis. Valete.

ANGELVS POLITIANVS
Inuido.

INuides omnibus omnia, præter inuidiam. Sed & hanc inuides tuo compari, qui magis inuidus etiam, quàm tu. Sic inuidiam tibi non inuidet, quam tu illi tamen inuides. Ita rursus ille minus inuidus. Qui sitis non dicam, ne miseriores faciam, quàm nunc estis. Nam si nomen uestrum proferrem, nomen quoque ipsum uobis inuideretis, nec uterque utriq; modo, sed & uterq; sibi.

ANGELVS POLITIANVS
Maledico.

MAledicenti non remaledico, ne maledicere mihi tu forsitan, hoc est ne laudare me desinas. Quis enim laudatus uerius, quàm cui maledicitur à malo uiro? Te uero appellare malum uirum, tantum a maledicto abest, ut nihil dici poßit melius.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS.
Laurentio Medici, S. D.

CYcno poëta similis, uterq; candidus, uterque canorus, uterq; fluuios, amans, uterque Phœbo gratus. Sed negatur canere cycnus, nisi cum Zephyrus spirat. Quid igitur mirum, si taceo tandiu tuus poëta, cum tu tandiu non spires meus Zephyrus? Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ, S. D.

VIncebar abs te prius doctrina, uincebar ingenio, sed uinci tamen lætabar, atque adeo lætor, quoniam te diligo: quin ob hoc ipsum diligo, quod his uincor. At nunc & humanitate me uincis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniam turpe, sed iam fero. Nihil enim turpe mihi, quod honestum tibi. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
amico, S. D.

DOles quod amicus in disputatione te uicerim dolere non debes. Nam si sunt amicorum cōmunia omnia, non magis quàm tu uictor ego: nec minus quàm tu uictus. Sed hoc tu fortasse doles, quod hac amicorum lege, nec ego planè sum uictor, qui te uici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Amico, S. D.

REprehendebam tacitus, quod te diutius oblectares in agro, cū mihi redditus abs te calathus floribus plenus, & quidem rosidis adhuc multicoloribus, ac suaue olentibus. Inuidere (fateor) tibi agrum uolebam, qui flores tam pulchros educaret. Sed ut epistolam tuam deinde legi, floribus alijs multo pulchrioribus cumulatam, quàm calathus

fuerat, inuidere potius agro cœpi, qui de tuis (ut mihi uidetur) epistolis floruisset. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Amico, S. D.

DOlui uehemēter, lætatus sum uehemēter, quod ægrotasti, quod & conualuisti, Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Cuidam, S. D.

MItto lilia, nō ut gratū faciā tibi, quāquā tibi quoq;, sed ut ipsis lilijs, hoc est ne marcescant. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Puccio Florentino iurisconsulto, & ad summum Pontificē legato, S. D.

NOn desinam de te solicitus esse, quandiu Romæ fueris, ubi pestilētia laboretur. Etenim te periclitante, maior ac melior pars animæ meæ periclitatur. Quanquam uero tu legatione fungeris istic honestißima partemq; magnam sustines tuæ reip. quæ difficilimis temporibus carere opera tua uix potest, tamen has noster amor consolationes non accipit, immo iam nec audit. Præcipit autem poëta Hesiodus mercatoribus, ut uilißima quæq; nauigijs imponant, uidelicet ut si iactus in mare fiat, saluis rebus tamen potioribus euadant. Cæterum Florentina ciuitas, quæ putatur in mercatura tenere principatum, nescio quo cōsilio te Romæ nunc talem ciuē quasi preciosißimam mercem, mari turbido commisit. An quia lucrum sæpe fit ibi maius, ubi maius est periculum? Iam uero illud quoq; mihi ualde auget metū, quod ut nimium de tua rep. solicitus, ita nimium diceris esse de teipso securus. Est omnino familiare uestræ domui magna facere, magna pati pro repub. Sic uidelicet auus tuus homo prudens

prudens à factiosis ciuibus, cũ magno Cosmo relegatus est, dum patriæ consulit, qui cum maiore deinde gloria cum eo dem illo reuocatus à bonis. Sic pater in castris occidit, dum uictoriam uobis aduersus Ligurẽ procurat, nec labori parcens, nec periculum fugitans, nec omnino ullam suæ senectutis rationem ducens. Cui quidem, si mos antiquus maneret honestãdæ uirtutis, statuam sicuti Romani Seruio Sulpitio, foro medio posuissemus. Sed alia tamen patris tui ratio fuit, alia tua debet esse. Pater pro qua ciuitate tantũ laboris longa ætate susceperat, eidem uitæ quoq; reliquias libens consecrauit. Tua uero mi Pucci ætas, uigens & florens, ad multos usus deinceps, & ad alia reip. tempora seruari debet. Consule igitur in primis tuæ saluti, qui primus de iure consuleris: ac tibi tute caue, qui tam bene cæteris cauere soles. Nam salutem neglegere nõ potes, quin laudem quoq; tuam neglegas. Non enim (mihi crede) laudaberis, si talem ciuem periculis exposueris. Quod si te ratio temporum cogit, & senatus authoritas, ut omnino istic agites, habe quæso semper de tua salute prudentes medicos in consilio. Quando etiã Marcus Varro doctißimus ille Romanorũ, se suamq́; familiam, ratione certa dicitur à pestilentia uindicasse. Sed in primis tamen exposce cottidie summi dei pacem, per sacra & aras: cui non dubito quin salus tua curæ futura sit, cum fides cordi esse debeat ea, quã patriæ præstas. O quãdo igitur te reducem complectar mi Pucci? quando diem tecum totum (quod soleo) noctisq́; etiam partem iucundißimis & fabulis, & sermonibus cõsumam? Sed interim tamen fratre tuo Iannoctio perfruor, homine suauißimo, studiosissimoq́; nostri, quẽ iure meus alumnus, publicũ patriæ præsidiũ, Petrus Medices unice diligit, amoris, ac prudẽtiæ merito:

rito: quin idem quoq; de te ſic honorifice quacũq; occaſio-
ne loquitur, ut teſtimonium tibi reddat ampliſsimum perfe-
ctæ laudis. Tu me uelim diligenter Alexãdro affini tuo, Car
dinali Farneſio commendes, quem colo, & ueneror ob alia
quoq;: ſed ob id in primis, quod non minus honoris adijciũt
ipſius dignitati literæ, quàm literis dignitas. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pandulfo Collenutio ſuo, S. D.

GRatiſsimum feciſti, qđ ſpecimẽ herbarũ Gnaphalij, Gallicæq; Nardi miſiſti mihi, quas nuper in Germania repereris, nec dubitari põt, quin ſint (ut Plautus inquit) ipſiſsime. Nam & nardus hæc ab Aſſyria, & Ciliſſa, neq; ſpecie multũ, neq; colore diſtat. Et in Gnaphalio ſigna congruunt, albedo, mollitiaq; foliorũ. Quãobrẽ pro Tomento ueteribus fuerit: quod & Artemidorus in quinto libro de ſomniorum euentibus oſtendit, ſcribens, eum qui ſibi uiſus eſt triticum, pro Gnaphalo habere in culcita marem filium ſuſcepiſſe. Sed de hoc aliàs. Diligentiam uero, ſolertiamq; iſtam tuã perueſtigandis, agnoſcendisq; rebus obliuijs, dici non poteſt quàm cõplectar, atq; exoſculer: præſertim tamẽ hac parte, qđ ad eam plurimũ ſcilicet medicina quoq; ipſa noſtri tẽporis caligat. Miror aũt perſæpe; quomodo tu tã multis queas unus, tamq; diuerſis muneribus par eſſe. Res enim principis adminiſtras, ut uix quiſquam circũſpectius. Caues tuis cõſultoribus, ut pauci prudẽtius. Orationẽ ſcribis (quod Apuleius inquit) & proſam, & uorſam, ſic elegãter, ut concedas ferè nemini. Sed & diſciplinas attingis has interdũ remotiores, in quibus aliquid eruis cottidie, uel ipſis profeſſoribus ignoratum. Poſtremo curã tuam ſic in diuerſa feliciter ſpargis, tanquam ſi totam collegeris ad ſingula.

Nec

Nec absunt domesticæ (sicuti Cicero inquit) trichæ, quæ multum quoq; sibi uel cogitationum, uel operæ tuæ decerpunt, ut inuita prorsus, & indignãte fortuna, fouere otium literatum uideri poßis. Quod uero scribis in exemplaribus Digestorum iuris uestri ciuilis, desyderari uerbum quo græ

Edulis uua *ce nominetur edulis uua, quã tu uocari cibariam dicis à Plinio: simulq́; petis, ut scribam quo pacto denique res ea græce dicatur, ut restitui suo loco poßit. Scito nõ aliud esse omnino, quàm* τρώξιμον*. Quæ uox incolumis adhuc in archetypis Iustiniani. Sed & apud Theocritum primo Idyllio,*

τρώξιμος:

ἃ μὲν ἂν ὄρχως φοιτῶν, σινομένα τὰν τρώξιμον. *Consulis etiam, num recte, latineq́; dicamus, ab ima die, cum significare diem uitæ supremum uolumus. Nam te quidem dicis apud Scæuolam reperire, titulo Digestorũ de legatis tertio Titia ima die disposuit. Sed uereri nonnihil, ut emendate sit scriptum, propterea quod idem alibi non reperias. Recte uero mi Pandulfe suspicaris. Non enim uerba illa sunt in archetypo, sed pro his græca magis, quorum exemplum ad te mitto.* Τιτία διεθέμην, καὶ βούλομαι δοθῆναι Καλλιμάχῳ μισθοῦ χάριν δηνάρια δύο. *Quod ita commodius ad latinos transferas: Titia testamentum condidi, ac placet, ut*

Hec quidẽ per pergulas frequẽter uastãis uuam.

Ab ima die.

Locus digestorum emẽdatur.

Denarij. *Callimacho dentur mercedis nomine denarij duo. Nisi mauis tamen, ut ipse quoq; denaria dicam neutro genere: sicuti rudis iste quisquis omnino fuit ĩterpres, qui pecunias quoque fortasse nerua esse belli, non neruos putauisset. Ago etiã tibi gratias, quod indicem misisti librorum ueterum, quos in Germania reperisti. Mallem tamen orationem misisses tuam, quam diceris habuisse magno consessu principis tui legatus, ad imperatorem designatum Maximilianum: quæ tamen oratio penè dixerim, nobis ab ipsa usque Germania*

exaudita

exaudita est. Sed mitte tamen, nec te moueat, quod ei multũ
sit uirium, multumq; gratiæ decessurũ, quoties alius ipsam
quam tu pronunciauerit. Etenim uidere mihi Pandulfe ui=
deor, linguæ istius fulmine Germanos attonitos, pendere de
uerbis quidem, sed oculos tamen oratoris Itali, uultumq;,
& statum, & gestum, defixos ac penè stupentes contẽpla=
ri: sicuti Florentina quondam ciuitas, cum tu prætor urba=
nus, pleno foro, me quoque multum mirante, grandes illos
heroicos intonabas pro rostris. Verũ (ut dixi mitte omnino
descriptam nobis. Nam quoniam uersatur adhuc ante ocu=
los illa tua pronunciantis carmen imago, sic uerba etiam so
luta legemus: non quasi nos recitemus, sed quasi modo quo=
que tute pronuncies: Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Baptistæ Guarino suo, S. D.

AGo tibi gratias, quod librũ misisti eum quem Picus
abs te noster meo nomine petierat. Vtar ad paucos
tantum dies, ac protinus remittam. Retulit idẽ quoq; mihi
Picus, cupere te admodũ, ut quæ de Thymele, ac Latino,
aduersus Merulæ sententiã breuiter attigi, magis tibi per=
spicua faciã. Libenter obsequar tibi uiro & literis, & mo=
ribus præstãtißimo, deq; nobis optime merito. Fuisse igitur
Thymelen Merula prodit uxorem Latini, quã sit etiã pro *De Thimele.*
stituere solitus, sic ut à mœchis (inquit) nõnunquam cædere
tur: Adeoq; notum fieret Thymeles adulteriũ, & ipsius La
tini opprobriũ, ut de illis noua induceretur persona à Mi=
mographis in scænam. Sed ego præfatus honorẽ docti alio=
qui uiri, quæcunq; hoc loco tradit, partim manifesto falsa
deprehendi, partim nulla nec authoritate probari posse, nec
ratione dico. Quanquam autẽ Merula magis incumbit ipsi

probatio, uel si quis Merulā defensurus est, quàm mihi: proponam tamē quibus eum credam suspitionibus adductū fuisse, ut ista quasi cōminisceretur. Legebat uidelicet apud Iuuenalem, *quem tunc enarrabat:* Et *à trepido* Thymele *summissa* Latino. Quem *locum uulgo sic interpretantur, ut si* Thymele *sit uxor, quam summiserit* Latinus, *hoc est (ut existimant) lenocinio prostituerit.* Cui *fauere sententiæ nō nihil & illos ad* Domitianū Martialis *uersiculos putauit, quos etiam citat:* Qua Thymelen *spectas, derisoremq́; Latinum,* Illa *fronte precor carmina nostra legas.* Et *rursus illud ex* Iuuenale: Zelotypus Thymeles. Et *item:* Quem *toties texit perituri cista* Latini. *Nā cæsum fuisse à mœchis, inde probat, quod ait idem* Martialis: O *quàm dignus eras alapis* Mariane Latini, Te *successurum credo ego panniculo.* Personam *uero inductā suspicari credo potuit, aut quod* Zelotypus Thymeles *legatur (ut diximus) apud* Iuuenalem, *aut quod apud* Martialem *spectet &* Latinum *pariter* Domitianus, & Thymelen. *Hæc autem quàm friuola sint argumenta, quàmque nihil efficientia, quiuis mediocriter doctus, etiam me tacente perspexerit.* Iam *primum igitur constat* Latinum *fuisse* Domitiani *familiarem, mimum temporibus illis celebrem.* Cuius *in scæna gestus maxime populo* Romano *placuerint, cuiúsque fabulis, ac iocis etiam princeps delectaretur.* Hæc *ita esse declarat epitaphium, quod ipsius* Latini *legitur apud* Martialē *libro. ix. his uerbis:*

Latinus mimus.

Dulce *decus scænæ, ludorum fama,* Latinus
  Ille *ego sum, plausus, delitiæq́; tuæ.*
Qui *spectatorem potui fecisse* Catonem,
  Soluere *qui* Curios, Fabritiosq́; *graues.*

Sed

Sed nihil à nostro sumpsi t mea uita theatro,
Et sola tantum scænicus arte feror.
Nec poteram gratus domino sine moribus esse,
Interius mentes inspicit ille deus.
Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
Roma sui famulum dum sciat esse Iouis.

Declarat & Suetonius, ita scribens in Domitiano: Idq́; *ei cœnanti à mimo* Latino, *qui præteriens forte animaduerterat, inter cæteras dici fabulas referretur.* Eundem *uero derisorem uocat* Martialis, *aliorumq́; uelut irrisioni negat expositum, scilicet ut nasutißimum, scribens ita in* Xenijs:

Nasutus sis usq; licet, sis deniq; nasus,
Quantum noluerat ferre rogatus Atlas.
Et poßis ipsum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas:
Ipse ego quàm dixi, quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse uelis.

Deniq; moribus ipsius fauet epitaphium quoq; quod propo sui. Nusquam *igitur hoc legit* Merula, Thymelen *fuisse* Latini *uxorem.* Nec *propterea quod summissa dicatur à* Latino, *continuo prostituta significabitur: sed adhibita potius à* Latino, *quæ suam uicem palparet munere delatorē, quem palpabat &* Carus. Nec *absurdum est, ut mimæ opera mimus uteretur, etiam si non uxoris.* Nam *fuisse mimam* Thymelen *quoque, super nominis* Etymon, *persuadet illud quod itidem, ut* Latinus *à* Domitiano *spectabatur & ipsa.* Cæterum *mimæ (quantum legimus) ex ea ferè nota fuerūt, quæ corpus uulgarent:* Quales Augusti *ætate celebrantur,* Arbuscula, Citheris, *&* Origo. Quo *fit ut ferè nullus adulterio sit locus in mima.* Nam *cista illa perituri* Latini *nihil* Thymele mima. Arbuscula Citheris, Origo.

ad Thymelen, quemadmodum scilicet & Zelotypus Thymeles nihil ad Latinum. Sed ita potest accipi Latini cista, qua mœchus tegatur: ut ipsa generaliter mœchorũ latibula designentur à cista illa sub qua lateret in scæna (sic forsan argumento postulante) mœchus aliquis, quẽ mimus hic nobilissimus agere sit solitus. Nã periturus ideo puto uocatur, nõ quia re uera Latinus perierit opera delatorum, quẽ gratum principi fuisse mortuum quoq; Martialis innuerit: sed quoniam pereat in argumento mimicæ fabulæ deprehensus adulter, aut omnino periturus uideatur, nisi statim sub cista delituerit. Par coniectura de Zelotypo Thymeles. Etenim, sicuti existimo, Thymele mima personã sustinebat uxoris alicuius in scæna, quæ uiro Zelotypo uerba daret, quem uirum quiqui nobilis ille iuuenis aiebat, is à Iuuenale Zelotypus Thymeles appellatur. Adulteria uero potissimũ fuisse mimorum segetem, declarat his ad Augustum uersibus, libro Tristium. ij. poëta Ouidius:

Quid si scripsissem mimos obscæna iocantes,
Qui semper iuncti carmen amoris habent?
In quibus assidue cultus procedit adulter,
Verbáq; dat stulto candida nupta uiro.

Et paulopost.

Cumq; fefellit amans aliqua nouitate maritum,
Plauditur, & magno palma fauore datur.

Et rursus.

Luminibusq; tuis, totus quibus utitur orbis,
Scænica uidisti lætus adulteria.

Iam ne tibi liquet Baptista, nusquã adhuc probari, uel uxorem fuisse Latini Thymelen, uel ab ipso conciliari solitos adulteros, uel postremo nouã de tali adulterio inductã persona

nam

nam à mimographis? Quando nec author hæc quisquam dixit, & inanes istæ quasi nebulæ non argumentorum, sed leuißimarum suspitionum, uel insomniæ cuiusdam potius ipso penè spiritu difflantur. Restat ut ne cæsum quidẽ fuisse doceamus à mœchis Latinum. Nam quod ille citat de Latini alapis ex Martiale, neque non de Panniculo, magis accipi debet, ut Panniculum ceciderit ipse Latinus, quàm ut os præbuerit Panniculo. Quod esse uerum, declarat & Martial. idem. li. ij. Epigrammáton, his uerbis:

Hesterna factum narratur Posthume cœna,
Quod nollem, quis enim talia facta probet?
Os tibi percisum, quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi percutit ora sono.

Vides ut os percisum, non Latino à mœchis, sed Panniculo ipsi potius à Latino. Percidi uero dicitur os, cum bene pulsatur. Percidi os. Ita certe Seneca usurpat libro naturalium quæstionum. iij. qui tamen uulgo quartus inscribi solet, ac decimo subnecti. Verba Senecæ sic sunt: Qui me usque ad mendacia hæc leuiora, in quibus os percidi, non oculi erui solent, credulum præsto. Panniculum uero ipsum quoq; fuisse mimum Pãniculus mimus. docet illud eiusdem Martial. lib. iij.

Ne legeres partem lasciui casta libelli,
Prædixi, & monui, tu tamen ecce legis.
Sed si Panniculum, si spectas casta Latinum,
Non sunt hæc mimis improbiora, lege.

Sed fuit (ut uidetur) Pãniculus uilioris notæ mimus, cuius ob id ora quoq; uilia poëta dixit. Itaq; personã semper eã puto sustinebat, quæ cæderetur alapis ex argumẽto. Quod ut homo facetus, ingenti sono solitus est Latinus, ut ipso Panniculi malarum grandiore crepitu cachinnum tollerẽt specta-

tores. Nam fuisse in argumẽto fabulæ cuiuspiam (sicuti diximus) alapas istas indicat Iuuenalis, inquiens: Ridere potest qui Mamercorum alapas. Taxat enim ciues, qui delectarẽtur edente in scæna gestum nobilitate. Sic ut ex ea quidam, uel præberent os alapis, uel cæderent. Sed & illud quæri poterat, quæ ratio fuerit, cur à mœchis cæderetur Latinus, si uel uxorẽ mœchis prostituebat. Aut quid opus deniq; cõtegi cista Latini mœchos, si iubẽte Latino cõiunx prostabat. Quapropter (ut antea quoq; dixi) friuola sunt hæc & falsa, sibiq; prorsus ipsis obstrepẽtia, nullaq; nec ratione munita, nec authoritate. Sed hæc hactenus. Quæsiuit aũt Picus idẽ tuo quoq; nomine, cũ Gallus intempestiuũ caneret; quo pacto illud uocis à græcis diceretur. Etenĩ Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certo mi Baptista non aliud puto, quàm quod aliquãdo reperi apud idoneos ἀπῳδὸν, quanquã mihi nunc authores ipsi non succurrunt. Est uero ἀπῳδὸς ea uox etiam, quæ neq; choro, neq; fidibus concordat. Hæc nos ad te pusilla nimium, leuiàq;, uerecunde quidem, sed tamen & libenter scripsimus. Quoniam sicuti me tua multum deterret eruditio, sic multum rursus inuitat humanitas. Vale.

Galli intẽpestiua uox.

ἀπῳδὸς

BAPTISTA GVARINVS
Angelo Politiano suo, S. D.

PErlectis literis tuis, non minus eruditis, quàm humanis, agnoui & Pici diligentiam, & amorem erga me tuum. Ille quod receperat, accurate perfecit. Tu ita satisfecisti, ut expectationem meam superaueris. Sed de grammaticis mihi gratias agis, perinde ac si rem acceperis quæ mea magis sit, quàm tua. Nam si usus librorum qui apud

me

me ſunt, non ita ut cupis, tibi ſuppetit, locorum interuallo animaduertas uelim, non meæ poſſeßioni. Approbo quæ ſcripſiſti de cæteris locis. Quis enim à Politiano *diſſentiat? Sed de uoce* Gallorum *immatura ampliari iudicium opto. Commune eſt enim quod ſcripſiſti, alijs etiam canibus abſonis. Quærendum eſt aliud nobis, ut arbitror, aut ingenue fatendum nos homines eſſe. Quintilianus (ut credo) appoſuit, ſed in omnibus exemplaribus deſyderatur. Si quid à me fieri poteſt, quod tibi commodum futurũ ſit, optio tua eſt. Pico me commẽdes, rogo, Vale. Ferrariæ, ix. Idus Auguſti. M. cccclxxxxiiij.*

ANGELVS POLITIANVS
Pandulfo Collenutio ſuo, S. D.

NEgant eruditi quidam (ſic enim ſcribis) uerum uideri, quod conſulenti reſponderam tibi, τρωξίμους eſſe apud iuriſconſultos uuas, quas non uini cauſa haberemus: Ac ne illud quidem credunt in Digeſtis archetypis ita reperiri Iuſtiniani principis titulo de uerborum ſignificatione. Sed & latine dici contra quàm nos opinati ſumus, affirmant Imam diem, quæ ſit ultima uitæ. Damnant & quod ſpecimen accepiſſe me dixi Nardi & Gnaphali, cum tu mihi non formam. ſed ipſas potius herbas, aut (ut iuriſconſulti ueſtri loquuntur) ſpecies miſeris, Reprehendunt item, quod Cottidie noſter à manu ſcripſerit, non quotidie: quodque quotiens, non quod antea defenderim, quoties. Poſtremo culcitam pro culcitra. Quare accipe ad ſingula. τρωξίμους in archetypis eſſe, nõ quod ipſi uolunt ἐδωδίμους, nolo mihi, ſed archetypis credant. Qui ſic publice cuſtodiũtur, ut tamen etiam frequen-

ter adeãtur. Sunt igitur Pauli *uerba sic in* Pandectis *ad liqui dum: Qui fundũ uẽdidit, pomũ recepit, nuces, & ficos, & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ eiusdẽ gene ris essent, quas nõ uini causa haberemus, quas græci* τρωξί-μους *appellarẽt, recepta uideri.* Nec obnuerim *tamẽ* ἐδωδί-μους *quoq; recte nũcupari, quo nomine quasi uerso dixerã*

Ἐδώδιμος. *prius edules. Sed* ἐδώδιμος *ad alia quoq; ptinet:* τρώξιμος *ad uuam duntaxat, etiam si non hanc adijcias.* Nec *uero me*

Τρώξιμος. *fallit, ita uulgo illud accipi,* θεοκρίτειον, *quasi matura læ-dat uuam, non cibariam uulpes, cum sit à uerbo facta* τρώ-ξιμος, *quod maxime secũdis mensis congruit: à quo* τρω-

Τρωκτάλια. κτάλια *quoque* τραγήματα τραγηματισμός. *Quare non aliam profecto, quám* τρώξιμον Vergilius *exprimere ten-*

Τραγήματα. *tauit, cum dixit in* Georgicis: Non ego te dis & mensis *accepta secundis* Transierim Rhodia. Nec *utiq; tacuit* Ari*stotéles*, διαφέρειν τράγημα βρώματος ὅσον ἔδεσμα

Ima dies. τρωκταλίου. *Sed ima dies an latine dicatur, uos uideritis, qui scilicet usurpatis uestro periculo. Certe nec authoritas iu-risconsultorum, nec* Horatij *poetæ uos adiuuat.* Nam *nec apud illos (ut ostẽdi) nec apud* Horatium *legitur, ima dies.* Non *enim quoniam dixerit, Seruetur ad imum, pro illo ad finem statim sequitur, ut & ima dies, pro ultima uitæ diere*

Sũma dies. *cte dicatur: quæ potius dici summa debet, ut:* Venit *summa dies. &: Summum nec metuas diem, nec optes. Sũmus enim uere dies, quo summa dierum colligitur.* Horatius *autem sic ait ab incœpto ad imum, uelut ad pedes à capite, ducta similitudine à pictoribus, qui prius laborant in capite. Cæ-*

Specimen. *terum specimen quoque uocari, quasi gustum quendam mercis ab empturientibus.* Hoc *est quod in* Demosthene

Δεῖγμα. Plutarchus δεῖγμα *uocat, ut alij negent, indicat* Cicero

tamen

tamen, haud dubitans in Tusculanis quæstionibus, quin specimen naturæ capi ex optima quaq; natura debeat. Cottidie *uero, c, litera scripsit amanuẽsis meus, authore Quintiliano, Quotiẽs autem Prisciano. Nec tamen absurdum est, si nunc hoc, nunc illud pendẽte adhuc lite, sequor. Huc enim me proportio uocat, illuc authoritas. In culcita sequor obseruationes ueterum codicum, præsertim si nihil ijs præter indoctam consuetudinem refragetur. Possum uero proferre tibi sexcentos, quoniam tamen procul abes, citabo paucos ex ijs tantum, qui publice spectentur. Iube igitur adiri (potes enim) Suetonij, Martialisq; uetustißima exemplaria: quorum illud quidem Romæ Vaticana bibliotheca patet, hoc uero Florentiæ publica Medicæ familiæ: reperiet is, cui negotium dederis, culcitam, uel in Tyberio, uel in Apophoretis: quod idem Satyr. v. Iuuenalis codice peruertere, quẽ doctißimus princeps, ac dux Vrbinatium Guido, de pulcherrima sua librorum supellectile prompserit. Sed quid in ijs laboro, cum sit in Florentinis etiam Pandectis, titulo de supellectile legata, prorsus ad hoc exemplum: Lecti etiam inargentati culcitæ toralia. Nec abhorret à ratione, cum fieri poßit à calco, secundum uerborum formã, quæ sæpius quid fieri ostendunt, uersa tamen sicut in composititijs a litera in u. Quod tamen qui reprehendit, uelim doceat inuicem, quam rationem potius ipse, uel authoritatẽ sequatur. Siquidẽ mihi euenit interdum quod & Ciceroni, uidelicet, ut habeam quem fugiam, non habeam quem sequar. Nec tamen fore unquam credidi, ut hæc ad obrusam sic exigerentur in literis, præsertim non mea manu, sed meo duntaxat ingenio formatis. Cum detur ideographis quoq; doctorum hominum uenia, sed à doctis: uel quod hæc orthographa*

Cottidie.

Culcita nõ culcitra.

pro friuolis habētur interdum, uel quod (ut Cicero inquit) usum populo cōcedimus, scientiā nobis reseruamus. Vale.

Epistolarum libri Septimi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIEBR OCTAVVS.

ANGELVS POLITIANVS INNOcentio octauo pontifici maximo, S. D.

CVm Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi sancte pater Innocenti pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigium nuper euecto gratulatum aduenerat: memini abs te mihi magna celebritate curam delegari uertendi in latinam orationem Romanorum principū res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta, nostris intactæ hominibus reperirentur. Quare cum cœlestis animi tui iudicio, non plus mihi honoris additum, quàm oneris iniūctum animaduerterem, ut primum Florentiam sum reuersus, altißima solicitudine circunspicere cœpi, quem potißimum ex omni Græcorum copia interpretandum susciperem. Occurrit autem in primis Herodianus hic, excellens rerum scriptor: & qui diu in Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis, historiam de suis temporibus componere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamen in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neque multo sanè negotio, neque inuita (ut arbitror) Minerua elucubratum est, ea mox

Herodianus historiographus.

ea mox tempora inciderunt, quibus & nostra impedirentur studia, & quæ plurimum ualet in scribendo, omnis propèmodum alacritas excuteretur. Postea uero quàm pro tua prouidentia & pacem Italiæ cupienti reddidisti, & cum patrono meo Laurentio Medice, amplißimæ quidem fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro priuatim affinitatem contraxisti: ceßit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est. Sic ut nos iam ipsos colligamus, atque ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicum, & noua producere iam libet: unde aliqua modo uel tuo sacratißimo nomini celebritas, uel nostris temporibus claritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur. Cæterum Herodianum hunc nostrum, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri, iustiq; laboris, læta rogamus fronte excipias summe pōtifex. Magnam in eo negotiorum, personarumq; uarietatem, multam rerum nouitatem deprehensurus: crebraq; in utranq; partem fortunæ ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorum inopinatos euentus, grauesq; pro tempore sententias, & plenam ubique dignitatis, plenam suauitatis orationem, copiosam uidelicet quandam ad instruendos mores suppellectilem, & ceu speculum humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde ea capere, atque haurire documenta queat, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus consulatur. Quæ sanè nostræ fuerunt partes, tentauimus profecto, utinamq; etiam effecerimus, uti omnia ex fide responderent, ne inepta peregrinitas, ne græculæ usquam figuræ, nisi siquæ iam pro receptis habentur, latinam quasi pollucrent castitatem, ut eadem pro-

pemodum

pemodum esset linguę utriusque perspicuitas, eędemq; mun ditię, idem utrobique sensus, atque indoles, nulla uocum mo rositas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod ceu si= gnum ex arce ista tui pontificatus, ad bene sperandum su= stulisti, perge obsecro sanctissime pater, perge inquam fo= uere, atque illustrare bonas arteis, quę sese pedibus istis sanctissimis aduoluunt supplices, numenq; tuum aduersus rudem inscitiam, terramq; Barbariam implorant: ut à quo pax Italię, atque àdeo tetrarum orbi restituta est, etiam ab eodem pacis alumnę literę, ab iniuria scilicet, atque in= dignitate uindicentur.

INNOCENTIVS PAPA VIII.
dilecto filio Angelo Politiano.

Dilecte fili salutem, & apostolicam benedictionem. Librum quem nuper ad nos misisti, è gręco in lati= num traductum, gratissimo animo accepimus: tum propter rei nouitatem, tum quod doctrina, & ingenio ita cultus est multorum iudicio, quos apud nos doctos habemus, ut bi= bliothecę nostrę magnum sit ornamentum allaturus. Gra tias tibi propterea maximas agimus, uirtutemq; tuam in domino commendamus: hortantes idem in posterum facere perseueres, ut his honestis laboribus, maiorem indies tibi laudem parias, & à nobis uberiorem gratiam promerea= ris. Nunc uero in signum tam grati animi, quàm amoris nostri erga te paterni, ducentos aureos per dilectum fi= lium Ioannem Tornabonum ad te mittere decreuimus, ut eo uitę pręsidio facilius huiusmodi labores subire queas. Datum Romę apud sanctum Petrum, sub annulo pisca= toris. die. xvi. Augusti. M. cccclxxxvij. Pontificatus no= stri Anno. iij.

INNOCENTIVS PAPA VIII.
dilecto filio Laurentio Medici.

DIlecte fili salutem, & apostolicam benedictionem. Agimus deuotioni tuæ gratias, quod eius potißimum opera dilectus filius Angelus Politianus, uir eruditißimus, librum è græco in latinum traductũ nuper ad nos miserit, nostro nomini dedicatum: non solum nostro, uerum etiam aliquorum peritorum, quibus illum ostendimus, iudicio maxime commendatum. Erit apud nos (ut decet) in magno honore, bibliothecæ nostræ ornamentum, uirtutis, ac doctrinæ illius testimonium. Hortamur te maxime, eundem Angelum, authoritate tua permoueas, ad huiusmodi opera edenda, quæ nõ uulgarẽ sibi gloriã parient, & nobis delectationem maximã afferẽt: qui tam honestis laboribus, partim in beneficijs, partim in alijs rebus dignã mercedẽ collocabimus. Et nunc in huius animi testimonium, ducentos aureos per dilectum filium Ioãnem Tornabonum illi mittere decreuimus, ne hic liber indonatus remaneret. Datum Romæ, apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris. die. xvi. Augusti. M. ccccLxxxvij. Pontificatus nostri Anno tertio.

ANGELVS POLITIANVS INNOcentio octauo põtifici maximo, S. D.

NEscio quibus uerbis gratias tibi agã sanctißime pater Innocẽti, summe põtifex, qui tam multis laudibus uigiliolas nostras, tamq; ampla liberalitate prosequaris. Quod ego factũ sic interpretor, uoluisse beatitudinem tuã huiuscemodi exẽplo iacẽtes olim literatorũ aĩos erigere: cũ uidelicet intellegãt tantã esse in põtifice maximo nostris tẽporibus humanitatẽ, tãtamq; beneficentiam, ut nunc postremus quidẽ, atq; infimus illius ordinis, nõ dicã inlau-

datus

datus, aut inhonoratus, sed ne uacuus etiã munerum, atq; indonatus dimittatur. Mihi sanè calcaria & stimulos, cum in me collatæ laudes, tum præsens quoq; & sperata benignitas subdiderũt, maximamq́; iniecerũt curã cauẽdi etiam atq; etiã, ne quo uel tẽpore, uel casu, liberalitate ista, indulgentiaq́; tua uideri indignus queã. Quocirca curabo, atq; enitar, ut hic noster tenuis agellus, cui scilicet colendo tantum instrumenti tua nunc munificentia suppeditat, nouos subinde prouentus tuæ afferat sanctitati. Spero autem fore, ut quandiu sub umbra tui numinis recubuero, ita ab omnibus uel incõmoditatibus, quas uita humana fert, uel languoribus, molestijsq́; exoluar, ut ab umbra apostoli Petri, cuius tu locum in isto fastigio obtines, omni prorsus ægritudine homines liberabantur. Valeat tua sanctitas. Florentiæ, pridie Calend. Septembres. M. cccclxxxvij.

ANGELVS POLITIANVS INNOcentio octauo pontifici maximo, S. D.

ET si me pudor prohibet, hominẽ tenuis fortunæ, nulliusq́; propémodũ authoritatis, literas dare ad te dei maximi uicariũ, principẽq́; generis humani: tamẽ in tanto, uel priuato meo, uel publico totius nostræ ciuitatis gaudio, facere nõ possum, quin tester apud te summe põtifex Innocenti subitum hoc animi gaudiũ, profitear lætitiã, gratias agam priuato quoq; nomine tuæ sanctitati, quod adulescentem nostrũ Ioãnem Laurẽtij filium, Florentinæ Reip. delitias, tuorũ numero fratrũ, summiq́; senatus collegio adoptaueris: quod ciuitatẽ florẽtißimam, familiamq́; nobilißimam, tam insigni munere, tamq́; eminẽti dignitate cumulaueris. Tum gratulor etiã tibi, quod hac acerrimi iudicij cõstantißima fide, propè immortalẽ cæteris tuis egregijs uirtutibus

Ioannes Medices Cardinalis creatus, hic postea Leo x. ponti. maxi.

tutibus

tutibus gloriã conciliaueris. Vt enim Laurẽtium ipsum taceam, quẽ tibi in perpetuũ sancte pater, beneficio isto tanto deuinxisti, quid ipso tandem Ioanne Cardinali nostro perfectius? aut quid omnibus numeris absolutius? Non indulgebo amori meo, nõ tuo iudicio blãdiar Pontifex, nota cũctis, & testata loquar. Ita natus & factus, ita altus atq; educatus, ita deniq; eruditus, atq; institutus hic est, ut nemini secundus ingenio, nec equalibus industria, nec præceptoribus literatura, neq; grauitate senibus concesserit. Natiua in eo probitas, & genuina diligentia quoq; parentis ita impense culta est, ut ex illius ore, nõ modo non uerbũ dictu fœdius, sed ne leuius quidẽ unquã, aut etiã licentius exciderit. Non actio, nõ gestus, nõ incessus in illo notatus, nõ aliud postremo quod in deteriorẽ partẽ cõspiceretur. Sic in uiridi ætate cana maturitas, ut qui loquẽtem senes audiãt, proauitam in eo, nos paternã certe indolẽ agnoscamus. Cultum pietatis, & religionis penè etiã cum lacte nutricis exsuxit. Etiã tum ab incunabulis sacra meditatus officia, quãdo nõdũ editum eum, tamẽ ecclesiæ iã genitor prouidẽtißimus destinauerat. Protinus aũt quàm est in lucẽ susceptus, multis, magnisq; præsagijs in hãc erudiri spem cœpit. Et quoniam tale de se specimen dabat, ut istius iam tum uirtutis faceret fidem, cõpulsus fama Ludouicus ille Francorũ sapientißimus, idemq; sanctißimus rex, ne summi quidem archiepiscopatus fastigio indignum hunc ipsum planè adhuc puerum, est arbitratus. Illũ tu igitur habes regẽ, collatæ istius dignitatis præluforem. Telã rex maximus exorsus, quã põtifex maximus pertexeret. Audires utinam uoces, fausta tibi nunc, & prospera ominantis Florentini populi. Aspiceres gestientem ubiq;, & cõcursantẽ in atrijs nostris, ac letitiæ suæ impotentem

Eiusdem laudes.

Lodouicus Frãcorum rex.

tentem ciuium multitudinem, plebemq; ipsam uix gaudium capientem animis. Non senes grauitas, non matronas pudor, non pueros infirmitas ab officio retardat. Confluũt in aedes Medicas sexus, aetasq; omnis, omnis huc ordo (ut ad priuatas necessitudines) properant. Pro se quisq; primi hau rire oculis aspectum noui Cardinalis festinant, exultant, uociferantur, manus ad caelum tendũt: propiciũ tibi deum, prospera, secundaq́; omnia comprecãtur. Pro tua uel salute, uel dignitate uota prorsus ab omnibus suscipiuntur. Nec est quod annos, ac natales Cardinalis nostri numeretis, uir tus illi ante diem cõtigit. Ne dubita pontifex, implebit utique augustam purpuram. Non sub galeri pondere anhelabit, non fulgore caligabit nimio, non indecorem eum tanto senatui, non imparem tanto fastigio recipies. Iam nunc ampla maiestas, iam solito maior species. Constabit ratio colle gis lati suffragij, nec te unquam summe pontifex iudicij poe nitebit. Hoc tibi nomine (quod unum ualeo) gratulor, agoq; gratias. Quos aliquando pedes istos beatissimos prae sens osculabar, ijsdem nunc illis absens laetitiae plenus aduol uor. Deumq́; precor, ut te diu tuo perfrui beneficio gaudea mus, ut prospera incoepta prosperrimi consequantur euentus. Quod autem ad me attinet (quando non alia pro animo meo facultas est) dabo operam certe quandiu uires suppe tent, ut istiusmodi tua benefacta sancte pater in omnem posteritatem, sempiterna literarum memoria propagentur.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Cardinali Papiensi, S. D.

Non possum facile explicare literis, in quantam nos admirationem adegerit Laurentius Medices, patro nus meus, testimonio laudum tuarum. Nam & si illae quidẽ

uno

uno omnium consensu maximæ semper, admirabilesq; prædicantur, & uirtutis tuæ constans opinio in omnium pectoribus uiuit, omnium linguis celebratur: tamen cum Laurentium Medicem (id quod sæpenumero accidit) de te loquentem audio, cum te mihi totum (ut dicitur) atq; integrum in oculis constituit, proculdubio intellego pristinam illam de tuis uirtutibus famam parcißimam sanè tibi, munusq; benignam fuisse. Existimabam equidem antea Papiensis gloriã in otio tantum, literisq; consistere, eamq; per se satis amplam, atq; mirificam in principis animo statuebam. Alterã uero partem, quæ in rerum agendarum usu, & ratione uersatur, & si haud omnino ademeram, non tamen ut propriam tibi, peculiaremq; ascripseram. Ecce nũc Laurentij testimonio, in utriusq; gloriæ splendore maximus nobis, ad mirabilisq; exoreris, & tanquam Homericus Asteropæus dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorques. Caue autem putes, me tibi nunc his laudationibus assentari. Testor enim meum in te animum, ac fidem, nihil me aliud scribere, quàm quod sentio: atq; omnem gloriam, quantacũq; ea sit, tua uirtute inferiorẽ existimare. Neq; ego hæc de te ipso ad te scribere auderem, nisi incredibilis meus erga te amor, ea mihi ex intimo corde, ex ore, è calamo, quasi suo iure extorsisset. Idem quoq; ipse & Homerum nostrum, quem tu à Laurentio petieras, & meum ad te animum uno tempore pertulit. Hunc quidem uelim Papiensis in tuum sinum placide suscipias: dignus est enim, quando tuus est, in quem omne genus humanitatis, ac beneuolẽtiæ profundas. Homerum uero nostrũ seminudũ quidẽ adhuc, atq; inuolucrẽ, ardẽtibus iudicij tui radijs aduersum statuimus, perinde atq; aquilã ferunt implumes pullos, & nuper calido ex

ouo prolatos orienti soli obijcere. Quod si ille intrepidus ad tuum radium, non conniuenti pupilla suffiget intuitum, referemus eum in nidum, & ut legitimum fœtum educabimus. Sin uero oculorum acies offensa perstringetur, ueluti alienum ac nothum exponemus. Aut tute ipsum magis tanquam Musarum hostem proijce, & in profluentem aliquẽ demerge. Erit enim perquam gratum nobis, si Rheni fluuij ingenium imitaberis: quem quidem ferunt pusillos Celtarum infantes intra suum sinum coniectos, si quidem polluta matris pudicitia suscepti fuerint, tanquam impuri lecti uindicẽ, rapidis uorticibus suffocare: quos autem senserit legitima fœtura editos esse, placido alueo leniter suspendere, atq; in trementes genitricis manus iterum subuehere, salutem pueri quasi intemeratæ pudicitiæ testimonium ferentẽ. Remittas ergo item tu quoq; Homerum nostrum uagientem quidem illum, atq; infantem in complexum soliciti parentis, si ea tibi esse indole uidebitur, quæ & spei tandẽ nostræ respõderit, & exquisitißimo iudicio tuo faciat satis. Sin minus, aut Thetidi, aut Veneris largire marito. Vale Musarum patrone, & animulũ istum meũ in delitijs habeas, rogo.

Rheni fluuij ingeniũ

IACOBVS CARDINALIS PAPIENSIS, Angelo Politiano, & Nicolao Michelotio, S. D.

AEquo animo feretis ambo, si uacui tẽporis raro aliquid habens, serò atq; una tantum epistola utrique respondeo. Legi traductionem tuam Angele diligenter satis pro otij copia. Quærenti quid sentiam, promptius est quod respondeam, quàm quod bene responderi posse ab indocto confidam. Vos me esse aliquid creditis, ego infra opinionẽ uestram sum multũ. Si quid olim huc attuli lucis, infuscatũ id est

id est tenebris curiæ. Paupertas dudum, nũc dignitas, diuer sa à primis institutis coëgerũt tractare. Intyba successit am brosiæ, & gustui ingluuies: tam male nunc possum de ora-torijs, & poëticis iudicare, quàm inepte de musicis ca-pti auribus iudicant. Ne desim tamen expectationi uestræ, accipite, quod beniuolentiæ potius, quàm retentæ disci-plinæ sit signum. Oratio tua, quantum remetior præte-rita, latina est, & illustris, ut huic commendationi addi possit. Pleni etiam uersus, & suis numeris magnifice auri-bus seruientes. In tam recenti ætate, laudis & admira-tionis hæc sunt. Neque ego susceptum laborem inutilem puto. Ad ediscendum Homerum pertinet, ad alendũ gran dibus spiritum, ad ea tandem suscipienda, in quibus nostro gradu, non alienis uestigijs incedere habeamus. Homerum tamen si quis roget, num Latinum fieri se uelit, uersumq; uersui reddi, uereor ne uidens transmarina multa inter Græcos quàm nostros sentiri, linguæ porrò cuiusque suam excellentiam esse, quam uix in aliena est assequi: denique barbam menti nec Latinum planè arguere, nec Græcum referre inquam uereor, ne respõdeat, malle se Colophoniũ, quàm Florẽtinũ haberi: & palliũ, quàm togã Græcis mem bris aptius cõuenire. Tum eorũ iudiciũ laudet, qui magno ingenio præditi, cum diffiderent eundẽ reddi posse nostris, qui est apud suos, maluerũt imitari quàm uertere. Censeo ta men (ut dixi) operã inchoatam nõ deserendam: hocq; exer-cendi stili studium, colendum aßiduo, à ueteribus quidẽ lau datum, & ad complendum pectus maxime necessarium. Si nõ assequeris, quod uis, rei non finit magis, quàm nostræ facundiæ inopia, æqualis tui Phaẽtontis laudem inuenies, ut idem de suscepto à te cœlesti Homero, quod ab illo de cœle-

 sti curru

ſti curru dicatur: Hunc *ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.* Meum *hoc eſt, ut imprudens, fidele tamen de labore tuo iudicium.* Traductionem *ipſam remitto, ut petis, & tibi gratias ago.* Te *uero in meum ſuſcipio, tam alte amorẽ condens, quàm alte deſcendit admiratio uirtutis inſolitæ.* Eſt *iam tuus* Papienſis, *tibiq́; in ſtadio literarum currenti, uocibus ſecundis acclamat, ut pergas, ut non fatigeris, ut calcem ipſum contentis oculis ſpectes, & huic palmæ nil anteferendum exiſtimes, uiuenti ac mortuo profuturæ. Ad te uertor* Micheloti. *Attẽde quid agas, in bona tua uideris iniurius. Ais cœpiſſe teipſum amare, mox ut à me amari es cœptus. Si nullum eſt iudicium meũ, te autem ex meo amas iudicio, non ſentis ſine cauſa tuum de teipſo eſſe amorem? Atqui magnæ ſunt cauſæ, quibus teipſum exiſtimatiõe propria debes diligere.* Ingenium, *literæq́; humanitatis ad obſequium dexter modus. In primis* Laurentij *noſtri fides, & gratia, quando principibus placuiſſe uiris, nõ ultima laus eſt.* Quare *caue poſthac ex meo magis, quàm tuo iudicio ipſum te ames.* Papienſi *etiam hactenus tribuere, ut eius beniuolentiam ex dignitate, non meritis ornamento tibi eſſe exiſtimes.* De Balducio *gratias habeo, quotidianis officijs tuũ animũ probas. Hunc ego qđ ſolus* Florẽtiæ *ex omnibus neceſſarijs eſt, cõmẽdo liberius, & benignius accipi cupio.* Tua *diligẽtia reliqua abſolue, & me ama.* Inq́; *amicorum rationariũ, non inter poſtremos relatũ te ſcito, fixũ etiam cordi trabalibus clauis.* Vale, Romæ, Calẽd. Ian.

ANGELVS POLITIANVS ASCA-*nio Sfortiæ* Vicecomiti Cardinali, S. D.

DIu, *multumq́; fateor dubitaui, an ad te principẽ, dominumq́; excellentẽ, homo infimæ ſortis, humiliſq́; fortunæ*

fortunæ literas darem. Quippe à scribendo me magnitudo deterrebat tua, quasiq; radijs quibusdam nostræ aciem mẽtis perstringebat. Contrà autem experta mihi humanitas, clementiaq;, ut aliquando scriberem adhortabantur. Nimis autem stultum uidebatur, cum tute mihi autor audendi fueris, pati, siue metu quodam intempestiuo, siue pudore subrustico, nostri apud te memoriam exolescere. Meministi arbitror, uenire ad te aliquãdo uisum, salutatumq; unà cũ Laurentij Medicis filiolo, Angelum nescio quem Politianum, ipsius magistrum pueri. Quem aiebant nonnulli haud omnino indoctißimum haberi hominem, eumq; apud te capta ex tempore audacia, de antiquis urbis operibus, ac substructionibus aliquandiu fabulari. Ille ego sum scilicet, eademq; absenti uel fiducia erga te, uel audacia superest, quæ tunc haud defuerat præsenti. Sed eam tamen nihil est cur mihi quisquam uitio uertat, scilicet quæ ex humanitatis tuæ noti tia, quàm ex magnitudinis ignorãtia proficiscatur. Roges quid sibi hæ quærant literæ. Nempe aliud nihil, nisi ut mei apud te memoriã renouent, me esse hominem tibi deditißimum declarent, sperantem maxime in tuo patrocinio, daturumq; operam (si res ferat) ut animũ tibi meũ, fidẽ uoluntatemq; aliquàndo probem. Orarem autem (nisi improbũ est) ut si qua de nobis mentio apud summum Pontificem oriatur (orituram scio, cum tu uoles) ostendas me illi esse hominem non ingratum. Facile enim intellego, quantũ tua apud illũ ualitura sit autoritas: quoniam quantũ iure ualere debeat, non ignoro. Vale, Florentiæ. M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS,
Francisco Piccolomineo, Cardinali Senensi, S. D.

ET si scio pater amplissime, ita me tuae debere humanitati, quam cum istic essem, egregiā mihi, singularēq; praestitisti, ut ei nullis officijs, nulla opera, labore, industriaq; mea posse uidear satisfacere: tamen cogitans nihil tam ingrati esse animi, quàm dissimulare quod debeas, cum persoluere nequeas, decreui aliquid ad te literarū dare quibus meū sensum aduersum te, conscientiamq; testarer. Ego si mihi tecū dandae, referendaeq; gratiae certamen instaret, continuo scilicet manus dedissem tibi, utpote cuius etiam in aedibus ipsae habitant gratiae. Sed quoniā maior tu es, quàm quò nostri aspirare conatus queant, uelut imaginarijs te quibusdam officijs pro re, pro copia remuneramur, bene uidelicet sentiendo, loquendoq; de te, fauendo tibi, omniaque bona cupiendo. Quod si officia officijs duntaxat, ac non uoluntate potius, animoq; pensantur, fateor soluendo nō sum: sin (ut Cicero putat) etiam cum habetur gratia, in eo ipso quod habetur refertur, non uereor, quin sim quae debeo, saltem animo ipso persoluturus. Qui quoniam tibi totus humanitatis tuae merito debetur, totum iam nunc cum tibi addico, ea lege, ut nunquam manumittatur. Nos ad historiam de Romanis principibus conscribendā, magno spiritu, atq; animo adgressi sumus. Et quamuis oram nuperrime solueri mus, paulumq; adhuc à portu promouerimus, tamen ferentem nacti uentū aequo pede prouehimur. Neq; dubitamus, quin prospero Innocentij fauente numine, cuius ab auspicio proficiscimur, perpetuo nobis Alcedonia futura sint. Te uero obsecro, ut si quando apud eius sanctitatem nostri inciderit mentio (inciderit autem quoties tu uoles) hisce me, si uidetur, commendes uerbis: Angelus hic Politianus neq; malus homo est, neq; planè indoctus. Tibi uero sancte pater ita

studet,

ſtudet, ut non ſit fortaſſe indignus, quem tu aliquando reſpi cias. Hoc *ſatis eſt ipſi, cætera mando deo. Antonij autem* Lollij *familiaris tui orationem illam aureolam de circunci= ſione legi nuper, iterum, atq; iterum: quàm magis legi, tam magis placuit. Græcum autem eſt uerbum:* Ter *pulchrum eſſe, quod ter lectum placeat. Commendarem tibi eũ homi= nem, niſi abſurdũ, præpoſterumq́; uideretur, cõmendari à nobis illum tibi, quem ita habeas charum, ut tibi me ab ipſo uehementer cupiam commendari.* Vale. M.cccclxxxv.

FRANCISCVS PICCOLOMINEVS, CAR- *dinalis Senenſis, Angelo* Politiano, S. D.

C*Onceperamus eam de* Politiano *opinionem, ut auge= ri illã poſſe minime putaremus, ad ſummũ enim per= uenerat. Auxit tamen ſuis & ornatißimis, & grauißimis literis.* Et *ita auxit, ut nos, qui rebamur ante de ipſo omnia concepiſſe, ne attigiſſe quidẽ quãti ualeat, uideremur. Lau damus ingenij tui dexteritatem, cõcinnitate delectamur, mi ramur grauitatem. Sed hæc omnia ſilentio potius, quàm in firmo ſermone obeunda ſunt.* Nec *putes in eorum nos eſſe numero, qui ſub capite conſuunt puluinaria. Amor enim ue rus adulari non nouit.* T*eſtis deus, teſtis cõſcientia noſtra.* Q*uod autem de* Romanis *principibus aggreſſus es opus, erit puto abſolutum, quia tuum erit: expectamus ultimam eius manum, quam fore non dubitamus cõſummatißimam.* Nos *quia uirtuti debemus, tibi debemus, cui & opera, & induſtria nunquam deerimus.* Romæ. viij. Idus Aprilis. M. cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS
Antonotto Gentili, Cardinali *ſan= ctæ Anaſtaſiæ,* S. D.

p 4 Paruũ

PAruum quidem tuo nomini libellũ dedico, sed (ut spe=ro) nec inanem rerum, nec inopem. Multa & remota lectio, multa illum formauit opera. Titulum Nutricia diximus, qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumento cohærentior, quàm qui olim placuerat, Nutrix. Tu uero electus potißimum, in cuius appareat nomine, non quo rem tantillam tantæ uirtuti, fortunæq; cõuenire arbitrer: aut hoc esse deniq; putẽ, quod tuis erga me meritis debeatur. Verum cum prodire nollet in publicum liber sine patrocinio, tuum præcipue sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atq; honestior. Quare suscipe quæso, quicquid hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate. Deinceps autẽ plura, melioraq; forsitan accipies, modo hunc primum quasi gustum nõ asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dißimulo, quantum tua mihi apud Innocentium pontificem maximũ suffragata sit autoritas. Cui quidem & ipsi quotidie à me, si non par gratia, certe aliqua tamen pro uirili parte scribendo saltem, beneq; & sentiendo, & loquendo refertur. Vale, Florentiæ. vi. Calend. Iunias. M.cccclxxxi.

ANGELVS POLITIANVS
Francisco episcopo Cephaledensi,
Hispano, S. D.

NOn causam dico, neq; absolui me postulo, quin ipse mihi nigrum appono calculum, quod me tibi scripturum aliquando pollicitus, fidem quam ad mensam, etiã hospitalem dederam, nõ præstiterim. Ipsum tibi igitur memet noxæ dedo. Abduc, uinci, quasq; est commodũ pœnas irroga. Sed quid agas? Non ego scilicet ex ingenio emigra ui meo, sum quippe homo omnium hominum ad scribendas

epistolas

epiſtolas pigerrimus, diem ex die ducẽs, ac procraſtinator mirificus: præſertim ſi cum eis res amicis eſt, quorum mihi ſit & humanitas cognita, & explorata facilitas. Tute igitur accuſandus, qui ita me iſtic humane habueris, ut omniũ quæ facturus eſſem, ueniam mihi, & impunitatẽ pollicerer. Sed non erit profecto cur mihi in poſterum ſuccenſeas. Nã ita crebras literas mißiculabo, ut eas propediẽ aut ne lecturus quidem ſis, aut mihi ſilentium imperaturus. De Græco autem aduleſcente haud ſanè ſatis ex ſententia res cecidit. Illis enim ipſis quibus Romæ eramus diebus, alium ſibi patronum optauerat. Nos tamen haudquaquam deſtitimus, propter eos quorum conſilio fretus eſt, hominem illinc potioris ſpe conditionis electare. Sed uereor, ne ſi ad nos defecerit, tamen dies præuertatur, qua tibi in Siciliã ad tua pro curanda negocia ſit abeundum. Laurẽtius Medices noſter magnopere his diebus ex inteſtinorum doloribus laborauit, qui nunc ut planè liberatus eſt, ita non planè recreatus. De te uero apud illum ſtatim ut huc peruenimus, multum ſumus diligentißime locuti: ſperamusq́; nos illius in te amori, & ſi erat antea quoq; maximus, nonnihil tamen addidiſſe cumuli, tuis in nos officijs exponendis. Vale. Florentiæ, M.cccclxxxv.

ANGELVS POLITIANVS
epiſcopo Siluenſi, S. D.

ET doctrina quædam non uulgaris, cum mihi haud dubium ſpecimen, & ſingularis quædam humanitas, cuius omneis impleuiſti aduerſum me numeros, exigere quaſi ſuo iure aliquid à nobis uidẽtur literarum, quæ noſtri apud te memoriam foueant, nec tam planè refrigeſcere patiãtur. Noſtrã autem cautio eſſe debet, ne diutius quàm par eſt, ho

minem scilicet occupatißimum teneamus. Itaq; rem ipsam in pauca conferemus. Ego me præstantißimo domino Cardinali Olisipponensi, germano tuo, uiro excellētis ingenij, doctrinæ, atq; humanitatis, tantum debere intellego, quantum nunquam sim persoluturus, etiam si me opposuerim pignori, aut si bonorum omnium meorum, atq; adeo ipsius capitis fecerim auctionē. Quare aut decidam cū ipso oportet, aut certe addicar. Atq; ego quidē addici malo, ut illius mihi periculo uiuendum sit, non meo. Sed heus tu, agas cū eo tamen te rogo, uti de nobis apud pontificem (ubi occasio tulerit) ita aliquam faciat mentionem, ut intellegat eius sanctitas, nos etiam tanti uiri iudicio non improbari. Neq; tu autem absurdum, ineptumq; putaueris, si quò magis debemus, magis etiam debere nos postulamus. Mos hic uidelicet debitoribus, cum sint maxime obruti ære alieno, tum pecunias maxime mutuantur. Sed hæc hactenus. Nequeo autē quin obiter commendem Phædrum nostrum, hominem candidißimi animi, elegantißimiq; ingenij, tibiq; in primis deditum. Scis eum minime dubitare, quin aliquando hortatu, impulsuq; tuo adduci Cardinalis tuus poßit, ut cum pontifice de horologio illo aliquid explicetur. Quæ ne spes eum frustra habeat (si qua modo copia sit) etiam atque etiam te rogo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Petro Arriuabeno Vrbinati episcopo, S. D.

ET *si nunquam dubiū fuerat, quin tibi omni laude præstanti uiro, nulli non honores iampridē, dignitatesq; deberentur: tamen posteaquam auditum est præsulem te esse Vrbinatem factum, tanta uniuersi quidem, sed præcipue qui*

literarum sacra ueneramur, affecti lætitia sumus, ut inexpe ctatum propè, nec spe ulla, quasi dixerim, præcontrectatũ contigisse hoc nobis gaudium uideatur. Etenim cum time= re iam inciperemus, quicunq; tibi unice studemus, ne qui di= latus à fortuna fueras, etiam planè præteritus fuisses: quo grauior ille fuerat, atq; indignior metus, eo nũc & maior lætitia, & iustior, postquam is euanuit, oborta est. Ad hãc autem quasi publicam tanti gaudij, priuata etiam mihi, & peculiaris accedit causa, quod cum prouehi ad ingentes ti= tulos aspicio uirum, cuius mihi & autoritas, & humanitas duriβimis etiam meis temporibus ita suffragata est, ut tantũ crescere spes mea & fiducia, quantum tua uel fortuna, uel dignitas merito debeat. Quapropter in hac animi mei præ cipua quadam uoluptate, præcipuam quoq; gratulandi ra= tionem desiderarem, nisi tecum mihi, hoc est cum homine peritiβimo res esset. Cuius insignis prudentia (sicuti credi= mus) quasi Lynceis oculis in ipsa quoque hominum præcor= dia introspiciat. Illud autem neutiquã omiserim, uideri mi= hi Innocentium Pontificem maximũ, ceu uia quadam regia, ad immortalem gloriam contendere, qui uiros augeat ho= noribus & eruditos, & graues, nec delitescere sub modio (quod dicitur) præclarum uirtutis lumen patiatur. Nam ut omittam ceteros, inq; his Hermolaũ Barbarum meũ, quem tanto studio Pontifex ornandum sibi prius, mox autem tuen dum quoque, defendendumq; suscepit: etiam nuper Hierony mum ipsum Balbanum audio præstantem doctrina, & mo= ribus hominem tecum pariter præsulem esse factum, quo no bis excellentis huius læticiæ, ac uoluptatis ingens hinc etiam quasi cumulus accederet. Cui tu quidem uelim (si pateris) meo quoque nomine gratuleris. Vale.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS
Leonello, episcopo Cōcordiensi, S. D.

FRanciscus Soderinus Volaterranus pontifex, epistolam nuper mihi ad ipsum tuam super Miscellaneis nostris ostendit, in qua certare dubia palma inter se doctrina mihi, & humanitas uidebantur. Ac doctrinam quidem non modo ipse stilus exhibebat, elegās, ornatus, & grauis: sed illa etiam multo magis, quæ mihi abs te de autore stromatéon Clemente obijciebantur. Humanitatis autē certißima illa uisa sunt indicia, quod uir & autoritatis maximæ, & sortis amplißimæ, multisq; & magnis agendis rebus occupatus, etiam nonnihil ad te pertinere putasti, quid ego in meis aliquando libris tenui fortuna homuncio retulissem. Mitto autem quàm benigne, quàm blande, quàm uerecūde, quàm amanter, quàm lente etiam, & cunctanter erratum illud, ita enim uidebatur, nostrum protulisti. Quàm multis me prius laudibus, etiam si eloquentius longe, quàm uerius adobruisti. Mitto quod & Soderinum delegisti, qui mihi rem potißimū significaret: quo uiro nec grauior, nec prudentior, nec item humanior, sed nec mihi amicior quisquā deligi potuit: ut si me literæ illæ tuæ offendere aliqua ratione potuissent, hac una tantum potuerint, quod nimium solicitus uidebaris, ne aliorsum fortasse acciperem, quod obieceras. Ego mi Leonelle, nō modo in ijs que hactenus edidi, sed & quæ scribere deinceps conor, omnibus hoc testatū, uolo, nihil mihi esse prius ueri studio, & recti. Si spōte hoc assequor, bene habet: sin minus, at ab alijs & placide admoneri gaudeo, & aspere castigari non recuso. Quin ut illis habeo gratiā, sic istis non irascor: honestius ducēs aliquando doceri, quàm semper nescire: nō enim tam turpe refelli,

quàm pulchrum corrigi. Quod autem ad Clementem attinet, artificis librarij uitium, non autoris est. Is in exemplaribus nostris quædam male (ut fit) aut inducta, aut deleta repererat, eaq; tamen pro rectis, ac legitimis inconsulto excudit. Ita necesse habui curare protinus, ut errata ipsius omnia, nisi quæ relegentem fefellerant, primis ibidem paginis imprimerentur. In eas tu fortasse paginas nondum incideras, cum locũ notasti: quas tamen se ait è uestigio misisse ad te Volaterranus pontifex, etiam antequam tuas mihi literas ostenderet. Ibi igitur primo statim capite correctum hoc à nobis erratũ reperies. Nec uero ullis opus est ad hãc rem, uel Eusebijs, uel Hieronymis. Ipsos enim & legimus Græcos, & excerpsimus octo Alexãdrini Clemẽtis libros, qui στρωματεῖς appellantur. In quis alterius etiam Clemẽtis (quod uere ais) Romani pontificis identidem testimonia citantur. Reliquum est, ut agam tibi gratias. Ago igitur quàm possum maximas, ut tibi me deditissimum profitear, profiteor, & quidem ex animo. Sed & rogo te etiam, atq; etiã adhuc, ut si quis locus apud te uacat, numeres me quoque inter tui studiosos. Postremo quoniã uerbis honorificentissimis in tua epistola Cardinalis Alexandrini fecisti mentionem, cuius sæpe mecum de literis, & uita Ioannes Picus Mirandula meus diuine loqui solet. Ei me quoq; (si fas est) uelim des aliquo pacto in clientelam. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Paulo Cortesio suo, S. D.

REmitto epistolas diligẽtia tua collectas, in quibus legendis (ut libere dicam) pudet bonas horas male collocasse. Nam præter omnino paucas minimæ dignæ sunt, quæ uel à docto aliquo lectæ, uel à te collectæ dicãtur. Quas probem

probem, quas rursus improbem, nõ explico. Nolo sibi quisquã uel placeat in his authore me, uel displiceat. Est in quo tamen à te dissentiam de stilo nonnihil. Non enim probare soles (ut accepi) nisi qui liniamẽta Ciceronis effingat. Mihi uero longe honestior tauri facies, aut item leonis, quàm simiæ uidetur, quæ tamen homini similior est. Nec ij qui principatum tenuisse creduntur eloquentiæ, similes inter se, quod Seneca prodidit. Ridẽtur à Quintiliano qui se germanos Ciceronis putabant esse, quod his uerbis periodũ clauderent, esse uideatur. Inclamat Horatius imitatores, ac nihil aliud quàm imitatores. Mihi certè, quicunq; tãtum cõponunt ex imitatione, similes esse uel psitaco, uel picæ uidentur, proferentibus quæ nec intelligunt. Carent enim quæ scribunt isti uiribus & uita, carent actu, carent affectu, carent indole, iacent, dormiunt, stertunt. Nihil ibi uerum, nihil solidum, nihil efficax. Nõ exprimis (inquit aliquis) Ciceronẽ. Quid tum? Non enim sum Cicero, me tamen (ut opinor) exprimo. Sunt quidam præterea mi Paule, qui stilum quasi panẽ frustillatim mendicant, nec ex die solum uiuũt, sed & in diem: tum nisi liber ille præsto sit, ex quo quid excerpant, colligere tria uerba non possunt, sed hæc ipsa quoq;, uel indocta iunctura, uel barbaria inhonesta contaminant. Horũ semper igitur oratio tremula, uacillans, infirma, uidelicet male curata, male pasta, quos ferre profecto non possum. Iudicare quoq; de doctis impudenter audẽtes, hoc est de illis quorum stylum recondita eruditio, multiplex lectio, longissimus usus diu quasi fermentauit. Sed ut ad te redeam Paule, quem penitus amo, cui multum debeo, cuius ingenio plurimum tribuo: quæso ne superstitione ista te alliges, ut nihil delectet quod tuum planè sit, & ut oculos à Cicerone nunquam deijcias.

Imitatores reprobantur.

Sed cum

Sed cum Ciceronem, cum bonos alios multum, diuq; legeris, contriueris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitione pectus impleueris, ac iam cōponere aliquid ipse parabis: tum demum uelim (quod dicitur) sine cortice nates. atq; ipse tibi sis aliquando in consilio, solicitudinemq; illam morosam nimis, & anxiam deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasq; denique uires uniuersas pericliteris. Nā qui tantū ridicula ista, quæ uocatis lineamēta, cōtemplātur attoniti, nec illa ipsa (mihi crede) satis repræsentant, & impetum quodammodo retardant ingenij sui: currentiq; uelut obstant, & (ut utar Plautino uerbo) remoram faciunt. Sed ut bene currere non potest, qui pedem ponere studet in alienis tantum uestigijs, ita nec bene scribere, qui tanquam de præscripto nō audet egredi. Postremo scias infelicis esse ingenij, nihil à se promere, semper imitari. Vale.

PAVLVS CORTESIVS
Angelo Politiano suo, S. D.

Nihil unquam mihi tam præter opinionem meam accidit, quàm redditus à te liber epistolarum nostrarum. Putabam enim illum tibi in tātis occupationibus excidisse. Nunc aūt lectis tuis literis, uideo illum nō modo à te gustatum, sed etiam planè deuoratum: quum & scripseris puduisse te in eo legendo bonas horas male collocasse, & eas ipsas minime tibi dignas uideri, quæ uel ab aliquo docto lectæ, uel à me collectæ fuisse dicantur, præter nescio quas hominum perpaucorum. Ego autem totum istud tibi remitto, nec planè iudicium meum interponam, cum nefas sit quodammodo à te dissentire: & ego is sim, qui de altera iudicium facere (ut ait Marcus Tullius) nec uelim si possim, nec poßim si uelim. Sed ueniā ad illud, in

quo te dicis à me quam maxime dissentire. Scribis enim te accepisse me neminem probare, nisi qui liniamenta Ciceronis consectari uideantur. Ego uero quantum repetere memoria possum, nec istud recordor unquam dixisse, nec dictum uolo. Quæ enim stultitia esset, ut cũ tam uaria sint hominum ingenia, tam multiplices naturæ, tam diuersæ inter se uoluntates, eas uelle unius ingenij angustijs astringi, & tanquam præfiniri? Sed quoniam me in hanc disputationem uocas, non erit fortaße alienum tempus purgandi iudicij nostri, & tuendi mei, cũ planè cognoscam uerba tua esse suasoris, non lacessentis. Et primũ de iudicio libenter fatebor, cum uiderem eloquentiæ studia tandiu deserta iacuisse, & sublatum usum forensem, & quasi natiuam quandam uocẽ deesse hominibus nostris, me sæpe palàm affirmaße, nihil his temporibus ornate, uarieq́; dici posse, nisi ab his qui aliquem sibi præponerent ad imitandum. Cum & peregrini expertes sermonis, alienas regiones male poßint sine duce peragrare, & anniculi infantes non nisi in curriculo, aut nutrice præeunte inambulent. Cum autem multi in omni eloquentiæ genere floruerint, memini me unum Marcum Tullium ex doctorum acie abduxisse, in quem omniũ ingeniosorum hominum studia conferenda putarem. Nõ quod ignorarem multos dicendi gloria præstitisse, qui & acuere industriam, & multis oratorijs uirtutibus alere ingenia possent: sed & quia uidebam hunc unum omnium seculorũ consensu principem esse iudicatum, & quia à puero didiceram in omni numero semper optimum esse eligendum: corrupti stomachi, & intemperantis ægri esse putabam, deteriorem cibum seligere, salutarem & optimũ aspernari. Ausim nunc etiam affirmare idem, quod sæpe, neminem post Marcum

M.T. Cicero præ cæteris imitandus.

Tullium

Tullium in scribendo laudem consecutum, præter unum, aut alterum, qui non sit ab eo eductus, & tanquã lactis nutrimento educatus. Sed erat tum quædam certa imitandi ratio, qua & fastidio similitudinis occurrebatur, & nitidum illud genus hilaritate quadam aspersa condiebatur: nũc autem illa ab hominibus nostris aut neglecta est, aut ignorata. Similem uolo mi Politiane, non ut simiam hominis, sed ut filium parentis. Illa enim ridicula imitatrix tantum deformitates, & uitia corporis deprauata similitudine effingit, hic autem uultum, incessum, statum, motum, formam, uocem deniq;, & figuram corporis repræsentat: & tamen habet in hac similitudine aliquid suum, aliquid naturale, aliquid diuersum, ita ut cum comparentur, dißimiles inter se esse uideantur. Dicam idem iterũ habere hoc dilucidam illã diuini hominis in dicendo copiam, ut existimanti se imitabilem præbeat, experienti spem imitationis eripiat. Fit enim undique ad eum concursus, & quisq; arbitratur illo modo se posse dicere. Homines enim natura suauitatis auidiores, difficillimam rem uoluntate, non facultate metiuntur. Itaq; dum abundantiam sermonis, & (ut ipsi aiunt) facilitatem imitantur, neruos & aculeos deserunt, & tum à Cicerone absunt longißime. Nec autem refert alieno ornatu, & quibusdam luminibus ac quasi insignibus, nostra scripta explere, nisi queamus id distincte, apteq; facere. Fit enim nescio quid monstrosum, cum membra cohærentia male dißipantur. Quare (ut de me loquar) nihil est Politiane, quod me à Ciceronis imitatione deterreas: sed quod potius obiurges inscitiam, quod nequeam bene illum imitari: quanquam ego malo esse assecla, & simia Ciceronis, quàm alumnus, aut filius aliorum. Sed permagni interest, utrum quis uideatur

q quenquam

quenquam uelle imitari, aut neminem. Ego aũt statuo non modo in eloquentia, sed in alijs etiã artibus, necessariã esse imitationem. Nam & omnis doctrina ex antecedenti cognitione paratur, & nihil est in mente, quin fuerit prius in sensibus perceptum. Ex quo intelligitur omnem artem naturæ esse imitationem, sed natura fieri, ut ex eodẽ genere dissimilitudo nascatur. Homines enim cũ inter se dissimiles sint, similitudine coniungũtur: & quanquam alij coloratiores, alij pallidiores, alij uenustiores, alij proceriores sint, una tamẽ est omnibus figura, & forma. Illos aũt quibus aut crus, aut manus, aut brachia desunt, non omnino ex hominum genere excludendos, sed aut mancos, aut claudos appellandos putarẽ. Sic eloquẽtiæ una est ars, una forma, una imago. Qui uero ab ea declinant, sæpe distorti, sæpe claudi reperiuntur. Aspice nũc eos homines, qui sibi elegerunt Marcũ Tullium imitandum, quantũ ab eo distent, quãtum etiã inter se dissimiles sint. Profluentem quandã sine modestia ubertatem Liuius arripuit, acumen Quintilianus, sonum Lactantius, lenitatem Curtius, elegantiã Columella: quorum cũ esset unũ propè imitandi propositũ, nihil est tam dissimile, quàm ipsi inter se, nihil tam distans (si comparentur) quàm ipsi à Cirone. Ex quo intelligi maxime, & cum iudicio ponderandam esse imitationẽ, & eum ipsum hominem mirabilem fuisse, ex quo tam diuersa ingenia, tanquã ex perenni quodã fonte defluxerint, omnino Politiane certis authoribus insistendum est, quibus ingenia formentur, & tanquam alãtur. Relinquunt enim in animis semina, quæ in posterum per se ipsa coalescũt. Qui autem neminẽ imitari, & sine cuiusquã similitudine laudem cõsequi uideri uolunt, nihil (mihi crede) roboris aut uirium in scribẽdo præse ferunt: & illi ipsi qui se niti

Ars imitatio naturæ

se niti dicunt ingenij sui præsidijs, & uiribus, facere non possunt, quin ex aliorum scriptis eruãt sensus, & infarciãt suis, ex quo nascitur maxime uitiosum scribẽdi genus, cum modo sordidi, & inculti, modo splendidi, & florẽtes appareant: & sic in toto genere, tanquã in unum agrũ plura inter se inimicißima sparsa semina. Fieri enim nõ potest, quin uaria ciborum genera male concoquãtur, & quin ex tanta colluuione dißimillimi generis inter se uerba collidantur: Nec minus huius corruptæ orationis asper concursus aures ferit, quám ruentium lapidũ fragor, aut strepitus, aut quadrigæ trãscurrentes. Quid enim uoluptatis afferre possint ambiguæ uocabulorum significationes, uerba transuersa, abruptæ sentẽtiæ, structura salebrosa, audax trãslatio, nec felix, ac intercisi de industria numeri? Quod necessè est his omnibus accidere, qui ex singulis sensus, & uerba eruunt, & neminem imitãtur. Horum sanè omnis oratio est tanquã Hebræorum domus, quibus sunt ad quoddã tempus diuersorum hominũ bona oppignerata. Nam ibi & lacernæ, & amictus, & penulæ, & multorũ sæpe pallia suspensa internoscuntur. Ego autem tantũ interesse puto inter eum qui neminem imitatur, & qui certum ducẽ consectatur, quantum inter eum qui temere uagetur, & qui recta proficiscatur. Ille deuius inter spinas uolutatur, hic autẽ ex proposito itinere ad constitutum locum, sine lapsu, & molestia contendit. Præterea Politiane sic habe, neminem eloquentiæ laudem consecutum, qui non sit in aliquo imitationis genere uersatus. Apud græcos non modo oratores, Demosthenes, Hyperides, Lycurgus, Aeschines, & Demarchus: sed etiam illi ipsi philosophi, uirtutum magistri, alicuius imitatores esse uoluerunt. De nostris hoc loco taceo, ne

 uidear

uidear tibi uni omnium doctißimo, quasi scholam quandam explicare. Nec item aliquid de Marco Tullio dicendum puto. Exploratum est iam illud omnibus, ut qui se ad Marcum Tullium effingendum contulerit, si minus aliquam imitandi gloriam assequatur, in eo tamen ornetur, quod illum sibi elegerit exprimendum: ut illud fuisse naturæ, & ingenij uideri possit, hoc iudicij. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Baptistæ Mantuano theologo
Carmelitæ suo, S. D.

NEc dubito quin amer abs te, nec exigo quod sit incõmodum, sed nec officio literarum metior amicos: quippe quod & ab inimicis præstari solet. Gratulatione tua, quod philosophiæ sim deditus, ipse mihi mediusfidius ita gratulor, daturus ut operam sim quo poßis indies magis merito mihi gratulari. Sed adulescens hic tuus consilio nostro si fuisset usus, magis fortasse suis rationibus cõsuluisset. Nunc quoniam consilio noluit (ni frustra augurium) credo nec opera iam uolet uti. Veruntamen ei cupio scribas, ut à me expectet omnia, tui quidem causa. Nihil enim molestius quàm fuisse hunc mihi abs te frustra commendatum.

Vale.

Epistolarum libri octaui finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER NONVS.

ANGELVS POLITIANVS *Matthiæ dei gratia inuictißimo Pannoniæ regi,* S. D.

CVm superioribus diebus ego, & Philippus Valor Florẽtinus, præstans uir, tuæq; maiestati deditißimus, de nostri seculi principibus casu loqueremur: ac tu primus nobis inuicte rex, immo uero solus occurrisses, quem uideremus audacter cum quouis laudatißimo ueterum posse conferre: castigauit ille me uerbis amicißimis, quod nunquam tibi, aut lucubrationes ullas nominatim dicauerim, aut epistolã saltem scripserim, quo tibi si non ingenium quodcunq;, doctrinaq; mea, certe animus tamen, ac uoluntas innotescerent. Etenim te regem temporibus esse nostris aiebat unũ (quod ego illi facillime assentiebar) in quo uel maxime celebrando labores, industriam, uigiliasq; suas omneis ponere literati homines certatim debeant: ut in cuius egregijs, innumerisq; laudibus habeat utriusq; linguæ facultas, ubi liberrime posset, & uelut in patẽtibus campis exspatiari. Quare sumpsi animum (fateor) de sermone prudentis, & amici uiri, gloriosißime rex, cumq; animo statim sumpsi calamũ, uidelicet in hoc, ut tuas eximias uirtutes honore saltem quocunq; styli mei prosequerer. Sed cũ se mihi illæ tam multæ, tã magnæ protinus obtulissent, ut facilius mũdum pugillo posse crederem, quàm eas epistolæ breuitate complecti: mutato proti-

nus consilio, dilatis paulisper tuæ claritatis præconijs, statui duntaxat in præsentia significare tibi, me quoq; unum rex è multis esse, qui magno animi fauore te uenerer, dariq; mihi occasionem celebrandi tui nominis concupiscam. Non *quia me sperem naturali facundia parem tuæ laudi fore, sed quod est à sapientibus hominibus obseruatum, non minus animi uires aliquando, quàm ingenij ualuisse.* Quocirca *si quid erit inclyte rex, in quo tibi mea gratificari professio poßit, rogo, obtestorq; perinde utaris opera nostra, quasi unus ex eo sim numero, qui regni tui finibus contineatur: ut*

Dinocrates archi. tectus,

autem Dinocrates *ille nobilis architectus* Herculeo *sese habitu ius dicenti obtulit* Alexandro, *cumq; se cogitationes, ac formas afferre dignas illo rege, uidelicet* Atho *montem statuæ uirilis effigie figurandum docuisset, ita regiam commendationem uidelicet adeptus est.* Idem *mihi ego quoque usuuenturum speraui rex magne, si pro leonis pelle non obscuram indolem, pro claua non absurdum ingenium, pro corona populea non incelebrem doctrinæ mediocritatem, pro uastæ illius molis cõpositione multiplices tibi linguæ utriusque figuras obtulissem.* Hec *enim minor quouis architecto putandus, qui studijs istis liberalibus claruerit: nisi forte diutius marmora, & cementa restituta uetustati, quam literarum monimenta confidimus.* Nec *tu profecto* Macedoni Alexandro *(sit uero uenia) iure cesseris* Matthia *rex, seu uictorias eius, seu beneficentiam consyderes.* Quæ *duo prima tanto in rege fautrix miratur antiquitas, nisi forte credimus* Arabas, Indos, Armenios, Chaldæos, *mollißimas, fugacißimasq; gentes laboriosius uinci, quàm* Turcos, & Mysios, & Triballos, & Illyricos, & Liburnos, & Boëmos, & Rhetos, & Vindelicos, & *alias item bellicoßißimas*

ſiſſimas nationes: quarum ipſa quoque nomina Martium ſonant, niſiq́; plus eſſe putamus, quod unum, aut alterũ donauit ille bene de ſe meritis hominibus oppidum, quàm quod in omnium penè ſinus quoſcunque dos aliqua ingenij, uirtutisq́; nobilitat, è tuis iſtis beneficis manibus, quaſi perenne fluit aurum ſemper, ut aqua de fontibus, & in maximam uenire iam quæſtionem cœpit illud: undenam tibi tanta iſta tamq́; inexhauſta diuitiarum copia, ſic omnibus uſquequaque largienti: quanquam facile à prudentibus intelligitur, quæ plerique alij principes in ſuas cupiditates, ac libidires profundant, ea te tantum uel in ædificiorum nobiliſſimas ſubſtructiones, uel in uſus publicos, uel in hanc poſtremo, de qua nunc agimus beneficentiam conferre. Quapropter uehementer cupio labore aliquo meo tuam celſitudinem demereri: cupio ſtudijs, ingeniolóque meo, ſi detur, commendare me tibi rex inuicte. Qui ſim uero, quèm ue inter literatos locum teneam, malo equidem ex aliorum tibi quàm ex meis indicari uerbis. Tantum dixero me Laurentij Medicis magni, ſapientisq́; uiri tuarum uirtutum ſtudioſiſſimi non diligentia minus, quàm liberalitate de obſcuro, tenuiq́; loco, qui naſcentem ſuſceperat, in aliquam certe lucem, dignitatemq́;, nullis ádeo niſi literarum adminiculis peruenisse, profiteri iam multos annos latinas Florentiæ literas, magna (quod omnibus notum eſt) celebritate: ſed & græcas ex pari cum græcis, quod neſcio an alteri latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos ante contigerit, ſtylum denique ſic ipſum per omnia penè materiarum diuerticula duxiſſe feliciter, ut (quod erubeſco, quanquam penè teſtatum, referre) cunctos fermè quicunque in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores.

Atque hæc ego de me rex indulgentißime, nouo scilicet & periculoso more, multorumq; reprehensionibus obnoxio, simpliciter tamē, sed & uere, nec enim hoc, nisi & illud ad te scribo, quod deliberare secum tua sapiētia, uelutiq; præscribere poßit (modo non hæc aspernetur) ubi nos potißimum, scilicet in tuæ spem gratiæ nostri neruos ingenij contendamus. Si quid igitur ipse mandaueris, obibo libens: sin minus, eligam tamen pro iudicio, captuq; meo, quod tibi fore arbitrer quamgratißimum. Bibliothecam uideo iampridem comparas omnium (sicut expectamus) non ornatißimam solum, sed etiam copiosißimam. Possumus igitur multa (si res postulet) è græco uertere in latinum tibi, multaq; rursum quasi noua cudere, quæ nec ab eruditis forsitan respuantur. Regiā construis idem longe magnificentißimam, forumq; tuum simulacris omne genus, uel æneis, uel marmoreis exornas. Nec autē cessant ubiq; terrarum nobilißimi pictores tabulas tibi pulcherrimas uiuis animare coloribus. Et ista ergo possumus, te iubente, non erubescēdis illustrare carminibus. Iam bella, & paces mandare uicturis utriusq; linguæ monumentis, & historiæ molli filo cōtexere pridem didicimus: tum uel undanti solutæ uocis eloquio, uel immortali Musarum cantu totā posteritatem sacris implere præconijs. Quin philosophiæ seria ne defuerint cupiēti, milleq; iocis tædium subinde mille profecto argutijs fefellerimus. Nec aūt uendito ista tibi, dum sic indico. Nec mihi referri ob ea gratiam quæro, sed abunde relatam putabo, si placuerit ex me tibi, non dicam res ipsa, sed animus. Vt aūt gustum sumere aliquem iam nunc uigiliarū nostrarū poßis, en poëma tibi multa lima cruciatum, quod laudes poëticæ, quod historiam cōtinet omnium ferè uatum. Sed & mittam

commen

commẽtarios paulopoſt in id opus copioſiſsimos, in quibus quicquid de uaria, multipliciq; lectione condidimus, explicabitur. Ac (niſi me dulciſsimus amor ſuſcepti laboris fallit) tantas ex hoc libello uelut è theſauro diuitias proferemus, ut magna ex parte ſtudioſæ iuuentutis quædam ueluti inopia releuetur: ac tum demq; puto quiuis intelleget, quàm multis iſta mihi lucubrationibus conſtiterint. Quare ne quæſo numeret Angeli Politiani carmina lector, ſed ponderet. Tu uero Matthia rex regum prorſus omnium celeberrime, dum tibi commentarios quoq; multiplici pagina ſurgentes euigilamus, accipe hunc interim rogo libellum uultu quo regem decet, hoc eſt ſereno & hilari, quem tibi uidelicet ego ſi non eruditiſsimus, at certe tuo nomini deuotiſsimus homo, quaſi deo donum, religioſa mentis atque animi pietate conſecraui. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Bernardo Riccio ſuo. S. D.

Accepi uerſiculos tuos ingenioſos, elegantis, uenuſtos, facilis, ſed ita tamẽ affectibus plenos, ut eos non fictos, quẽadmodum tu uis, ſed ueros eſſe amatorios exiſtimem. Delectatus lectione ſum, ſed & admiratus admodum ſuperfuiſſe tibi tempus in hos tam delicatos luſus à publico munere, quod & diligenter obire diceris, & prudenter. Quod autem me rogas, ut eos angulo cuipiam ſecretiori ſolus inſuſurrẽ, mox uero domi ſeptos, & incluſos habeam: quanquam tibi rebus omnibus obſequi ſtudeo, tamen in hoc uno munus obtemperabo, ne quid amor ſuccẽſeat, ſi retineã tam bellos ipſius miniſtros, & uelut in ergaſtulo ſupprimã. Sed de uerſiculis aliâs. Scribis autem permultos iſtic eſſe, qui Ioannem Picum Mirandulam laudari à nobis in cogni-

tione rerum, studioq́; sapientiæ, non moleste ferant, ijdem tamen ornamenta dicendi, splendoremq́; illi quasi oratorium tribui uix patiantur. Itaq; rogas, ut ipsius uel epistolam tibi mittam, uel breue aliquod omnino scriptum, quod circunferre tecum posis, & ostentare: ne tuis tantum uerbis, aut illius æstimatio propugnanda sit, aut nostra fides absoluenda. Gero equidem morem, descriptamq́; tibi epistolam Pici mitto, qua barbaros philosophos aduersus Hermolaum Barbarum, sed nihil minus quàm barbarum defendit, simul ipsius Hermolai responsum luculente scriptum, quo conferre utriusq; stylum, genusq; dicendi posis. Aestimabis igitur ex hac epistola Picum, sed ut leonē (quod græci dicunt) ab unguibus. Etenim solitus ille tractare ampla quædam semper, & scribere, quod opera illius indicabunt, magnis de rebus, quæ domi clausa cottidie maturescunt ad argumēta dēinde minora hæc, & leuiora uix exiguam partem conferre suarum uirium dignatur. Quapropter hanc ipsam epistolam tam plenam, tam spissam, tam diuitem, paucis antemeridianis horis ex tempore propè dictauit. In qua tamen (ut uidebis) electa uerba, casta latinitas, atticus nitor, iunctura tenuis, numerosus ambitus, grata concinnitas, hilaris color, pura uenustas, ornatus facilis, agentes figuræ, sensus acres, apta exempla, multa fides, argumenta fortia, graue consilium, subtile iudicium, uis alta, indoles rara, mira maiestas. Sed hoc usu plerumq; uenit, quod & Marcus Cicero quodam loco scribit, ut in rebus diuersis eūdem præcellere nolint homines. Itaq; Picus noster, quoniam fidem fecit apud omnes diu, quantum emineat in studio sapientiæ, pro quo sunt illi maxima bella pugnata: nunc impetrare non potest, cum sit eloquentißimus, ut in dicendo saltem,

do saltem, nec incultus omnino, nec intelligens habeatur. Sed qui deinceps sequentur dies (ut Pindarus *inquit) testes erunt sapientißimi.* Tibi *tamen interim studioso uidelicet utriusq; nostrum, quasi de lacu mustum, quod degustes, hanc illius epistolam propino.* Q*uæ displicere non debet, propterea quod eloquentiam destruit.* D*estruit enim sic eloquenter, ut adstruat hoc ipso quod destruit.* I*ta nihil eloquentiam destruere præter eloquentiam potest: ideoq; nec ipsa potest, quoniam scilicet hoc quoq; potest, quod omnino non potest.* V*ale.*

HERMOLAVS BARBARVS VENEtus, Ioanni Pico Mirandulæ, S. D.

N*On possum tibi nõ uideri planè barbarus, & ingratus, qui tibi totiens, & tam multa de me non minus scribenti semper, & prædicãti, sed sentienti quoq; gratias agere distulerim. Nulle enim unquã uenerũt huc à te literæ, ex quo sum tibi cognitus, quin mentionem in illis de me illustrem, & honorificam habueris. Sed uide quanti faciam testimonium tuum de me, siue id iudicio agas, siue propensione uolũtatis.* E*go alioquin modestus, imò timidus, & parũ mihi fidẽs, uideor aliquid esse, quod tu me laudas, quod mea probas, quod in* T*hemistio nostro quẽadmodũ scribis, tan quã in iucũdißimo diuersorio sæpe conquiescis.* Q*uid quod in literis tuis plerumq; me recognosco?* E*cquid arbitraris quicquam nobis esse posse iucũdius, quàm cum te uel nostrũ aliquod incisum, uel circuitũ, uel figuram dicendi non ádeo notasse, sed imitatum esse perspicio?* E*t nisi quod ad multos scribẽdo nõ uideris hoc facere simulanter, & ex cõposito, magnæ mihi sese rationes offerũt quãobrẽ hoc à te repertũ putem ad gratiã.* N*ec enim uidere poteram, quare tu genus*

illud

illud tuum dicendi fluens, ac floridum frangeres, & ad me deficeres, qui filum orationis aridum, & prætenue sequutus, humi serpo, nunquam assurgo, non inspiro, non circunduco, non eleuo, non abijcio, inuita scilicet & repugnante natura. Omnino de me nescio quid in me laboris, & diligẽtiæ: cætero nihil sum, nisi cum à te, uel similibus tui quampaucißimis commendor, aut cum placere tibi mea, uel ad imitationem usque comperio. O præclarum, & planè diuinum ingenium tuum Pice, qui cum optima sint ea, quæ tu scribis, ita tamen exprimas, & effingas aliena, quæ sunt peßima, ut uideantur esse tua, quæ sunt optima: nam demittere se, ac descendere, pluris esse deputo, quàm in ardua conari. Vt enim sit hoc honestius, illud certe laboriosius, & operæ maioris. Proinde siue tu talia credis esse nostra, quibus imitandis operam impendas: siue hoc agis demerendi mei causa, utroque modo tibi plurimum debeo: relaturus aliquando gratiam, uolo dicere, cum potero (nũquam enim potero) sed cum tuipse, uel tui posse me putabitis: tanta enim est familiæ totius uestræ bonitas, & humanitas, ut beneficium quod non est, imputare pro beneficio soleatis: quamobrem ex usu meo fecero, si uobis & modum, & tempus reposcendæ gratiæ reliquero, ut in expunctione rationum paralogismus omnis, & impostura non à me, sad à uobis tota proficiscatur. Quæ uero de ratione studiorum tuorum ad Scytham scripsisti, & communicanda mecum esse uoluisti, maxima uoluptate nos affecerunt. Gratulatus sum huic seculo uirum tanta doctrina, ut nihil ferè nesciat, tanta cura, ut nil omnino scire uideatur. Video te poëtam egregium, oratorem eminentißimum. Animaduerto te philosophum prius Aristotelicũ, nunc etiã Platonicũ esse factum. Ioan. Pici Mirã. laus

Video

Video literas græcas, quæ in te solæ desyderari poterant, & sine quibus nihil eras futurus, non didicisse modo, sed hausisse: idq́; facilitate tanta celeritateq;, ut literas græcas ignorasse aliquando te, neq; tu memineris, neq; persuadere poßis alios: id quod de Hieronymo Donato *meo non plus libenter, quàm uere prædico.* Hortarer *te ad has literas, uti eas tam planè familiariter, quàm latinas teneres, sed nõ indiges calcaribus.* Et Hercule *uerba prodigũt, quicunq; peritioribus se consiliũ dare pergũt.* Vnum *te scio scire, nullius latina lingua tot seculis extare monumẽta, qui literis græcis caruerit.* Nec enim *inter authores latinæ linguæ numero* Germanos *istos, &* Teutonas, *qui ne uiuentes quidem uiuebant, ne dum ut extincti uiuant: aut si uiuunt, uiuunt in pœnam & contumeliam.* Appellantur *enim uulgo sordidi, rudes, inculti, barbari.* Quis *malit sic esse, quàm prorsus non esse?* At *enim utile aliquid dixerunt, ualuere ingenio, doctrina, bonarum rerũ copia, non nego penitus quod & possum negare: sed sermo nitidus, & elegans, saltem purus, & castus, qualis uel in authoribus* Christianis, *græcis, latinisq́; perspicitur, laudem, & memoriam sempiternã scriptoribus conciliat.* Nisi *quis pictorem, & excusorẽ, & statuarium, & cæteros opifices laudari posse iudicet hoc solo quod magni cõstet, & preciosa sit materia circa quã uersentur.* Aut *si* Chœrilus, & Mæuius *habuissent illam segetem canendi, quam* Virgilius & Homerus *futurum fuisse, ut primum à* Criticis, & Aristarchis, *mox cõmuni grãmaticorum consensu redigerẽtur in numerum poëtarũ.* An *uerius est* Chœrilum & Mæuiũ *quacunq; materia,* Chœrilũ & Mæuium *futuros, neq;* Chœrilũ Iliada *neq;* Mæuium Aeneida *cõscripturos unquã fuisse?* Nõ *plus utiq; quàm* Chœrilũ Aeneida,

Philosophi nostri temporis barbari.

da, Mæuium Iliada. Qui enim possum non iocari, cũ scribo de ridiculis? Sed nimis fortasse multa de nebulonibus, redeo ad propositũ. Amplectere literas græcas, nõ iam ut discipulus, sed ut doctor, gloriareq́; de nullo uerius dici posse tritum illud, quàm de te, per omneis arteis multos discipulos meliores esse præceptoribus: id quod senario græco significantius exprimitur, πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. *Quod uero me ad Platonis libros, & placita hortaris, agnosco beniuolentiam tuam.* Habeo Platonem *in manibus, & habebo semper cum sponte mea satis inuitatus, tum à te fideliter, & amice cõmonitus. Verbum est* Simplicij: *Nemo profiteatur Aristotelem, qui* Platonem *ab Aristotele dissociet, ut diuersa sentientem. Cui autem potest cõsentire* Plato *cum Aristotele, nisi ei qui libros, & commentationes utriusq; cognouerit? Codices quicunque sunt apud nos, ex ijs quos desyderas, curabo tibi protinus exscribantur.* Vale. Venetijs. Nonis Aprilis. M. cccclxxxv.

Multi discipuli meliores præceptoribus.

Politianum meum ἀσπάζομαι.

Saluere iubeo.

IOANNES PICVS MIRANDVLA,

Hermolao Barbaro suo, S. D.

E*Go quidem mi Hermolaë, nec possum aut tacere quæ de te sentio, aut non sentire ea quæ de illo debeant, in quo omnia ueluti singula summa reperiãtur. Sed utinã esset is meæ mẽtis captus, ut pro meritis tuis de te sentirẽ: utinã ea dicẽdi uis, ut exprimere aliquãdo possem qđ semp sentio. Scio quæ de te cõcepi infinitũ subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcũq; loquimur, longe esse minora ijs quæ cõcipimus. Tam deesse scias animo uerba, quàm rebus animus deest. Et tamen ita me audere credis, ut sperem posse imitari tua, quorũ nec magnitudinẽ æstimare possum.*

Hermolai Barbari laus.

Admira

Admirari te possunt omnes, imitari tā pauci possunt, quàm nemo reprehēdere. Et utinam ea mihi felicitas, ut quæ scribam Hermolaū meū aliqua ex parte imaginētur. Ipse enim (ut taceam cætera) stilus tuus, cui tu adeo male faues mirum quātum me afficit, atq; delectat. Ita est doctus, grauis, compositus, eruditus, excussus, ingeniosus, in quo nihil expositum, nihil uulgatū, nihil sit triuiale, seu uerba, seu sentētias spectes. Legimus sæpe ego & noster Politianus quascunq; habemus tuas, aut ad alios, aut ad nos epistolas. Ita semper prioribus certant sequētia, & nouæ fertiliter inter legendū efflorescunt Veneres, ut perpetua quadam acclamatione interspirandi locum non habeamus. Sed mirum dictu, quàm persuadeas, & legentis animum quocunq; uelis impellas. Expertus sum ego, cum semper aliâs, tum hac proxima tua ad me epistola, in qua dum barbaros hos philosophos insectaris, quos dicis haberi uulgo sordidos, rudes, incultos, quos nec uixisse uiuētes, nedū extincti uiuant: & si nunc uiuāt, uiuere in pœnā, & contumeliā, ita Hercules sum cōmotus, ita me puduit, piguitq; studiorum meorum (iam enim sexenniū apud illos uersor) ut nihil minus me fecisse uelim, quàm in tā nihil faciēda re tam laboriose cōtendisse. Perdiderim ego inquam apud Thomam, Ioannem Scotum, apud Albertum, apud Auerroēm meliores annos, tātas uigilias, quibus potuerim in bonis literis fortasse nōnihil esse. Cogitabam mecū, ut me cōsolarer, si qui ex illis nunc reuiuiscāt, habiturine quicquam sint, quo suam causam argumentosi alioqui homines ratione aliqua tueantur. Demum succurrit ex ipsis quempiā paulo facūdiorē suā barbariā, quam poterit minime barbare: hunc in modū fortasse defensurū. Vix imus celebres ó Hermolaë, & posthac uiuemus, nō in scho- Eloquētia, & oratiōis ornatus an deceat philosophum.

lis

lis grammaticorum, & pædagogijs, sed in philosophorũ coronis, in conuentibus sapientum, ubi non de matre Andromaches, non de Niobes filijs, atque id genus leuibus nugis, sed de humanarum, diuinarumq; rerũ rationibus agitur, & disputatur. In quibus meditandis, inquirẽdis, & enodandis, ita subtiles, acuti, acresq; fuimus, ut anxij quãdoq; nimium, & morosi fuisse forte uideamur, si modo esse morosus quisquam, aut curiosus nimio plus in indaganda ueritate potest. Atque in his quidem si quis nos arguat hebetudinis, & tarditatis, age amabo quicunque is est, pedem conferat, experietur habuisse barbaros non in lingua, sed in pectore Mercurium, non defuisse illis sapientiam, si defuit eloquentia: quam cum sapientia non coniunxisse tantũ fortasse abest à culpa, ut coniunxisse sit nefas. Quis enim cincinnos, quis fucum in proba uirgine non damnet? Quis in Vestali non detestetur? Tanta est inter oratoris munus, & philosophi pugnantia, ut pugnare magis inuicem non possint. Nam quod aliud rhetoris officium, quàm mentiri, decipere, circumuenire, præstigiari? Est enim uestrum (ut dicitis) posse pro arbitrio in candida nigrum uertere, in nigra candidum: posse quæcunq; uultis tollere, abijcere, amplificare, extenuare dicendo. Demum res ipsas magicis quasi (quod uos iactatis) uiribus eloquentiæ, in quam libuerit faciem, habitumq; transformare, ut non qualia suapte ingenio, sed qualia uolueritis, non fiant quidem, sed cum non sint, esse tamen audientibus appareant. Hoc totum est ne quicquam aliud quàm merum mendacium, mera impostura, merum præstigium, cum à natura rei semper, uel augẽdo excedat, uel minuendo deficiat, & fallacem uerborum concentum, ueluti laruas, & simulacra prætendens, auditorum mentes

blandien

blandiendo ludificet? Erit ne huic cũ philosopho affinitas, cuius studium omne in cognoscenda, & demonstranda cæteris ueritate uersatur? Adde quod nobis nulla erit fides lautitias uocũ, & Veneres affectantibus, quasi rebus parũ fidentes, nec uero nixi trahere in sententiã his lenocinijs homines quæramus. Est ob hanc causam legere res sacras rustice potius, quàm eleganter scriptas: quod nihil sit magis dedecens, & noxium in omni materia, in qua de uero cognoscẽdo agitur, quàm uniuersum istud dicẽdi genus elaboratum. Hoc, hoc forensium est quæstionũ, nõ naturalium, atq; cœlestium. Non est eorũ qui in academia, sed qui in re pub. illa uersantur, in qua quæ fiunt, quæq; dicuntur, populari trutina examinãtur, apud quam flores fructibus longe præponderant. Nonne scis illud? Non omnia omnibus pari filo cõueniunt. Est elegans res (fatemur hoc) facundia, plena illecebræ, & uoluptatis, sed in philosopho nec decora, nec grata. Quis mollem incessum, argutas manus, ludibundos oculos in histrione, & saltatore non probet? in ciue, in philosopho quis nõ improbet, arguat, abominetur? Si puellam uiderimus moribus lepidã, atq; dicaculã, laudabimus, exosculabimur. Hæc in matrona damnabimus, & persequemur. Non ergo nos, sed illi inepti, qui ad pedes Vestæ agãt bacchanalia, qui grauitatem philosophicarum rerum, & castitatem ludicris ueluti, & calamistris dehonestent. Profecto quod Sinesius de adolescente, de oratione dici commode potest, comatã orationem semper cinædam. Quare nos nostram malumus, capillis hirtã, globosam, inexpeditã, quàm cum impuritatis, uel nota, uel suspitione belle comatã. Alioqui Palladis peplum non reuelaret, sed à sacris uti profana repelleretur. Et ut nihil sint reliqua, hoc est uerissimũ, nihil

esse diuersum magis ab instituto philosophi, quacunq; in re, quàm quod luxum, aut fastum aliqua ex parte sapit. Sicyonios calceos habiles, aptosq́; ad pedem dicebat Socrates, sed Socrati non conuenire. Omnino non eadem ratio ciuilis habitus, & philosophici, sicut neq; mensæ, neq; sermonis: utitur his philosophus duntaxat ad neceßitatem, utitur ciuilis homo etiam ad gratiam: quã & hic si neglexerit, nõ ciuilis: & ille si affectauerit, non erit philosophus. Si posset Pythagoras uiuere sine cibo, holeribus etiam parceret: si sua sensa aspectu, aut demũ minore, quàm sermonis opera explicare, omnino nõ loqueretur, tantum abest ut linguam poliat, & exornet. Quod uel ob id cauendum nobis, ne illectus cute medicata lector demoretur ad eam, ad medullã, & sanguinem nõ peruadat, quem subesse sæpe cerussato ori infectum uidimus. Vidimus inquam in hisce omnibus, quibus propterea in usu uenit, cum nihil sit intus non inane, & uanum detinere lectorem in prima facie, modulatu uario, atque concentu: quod si fecerit philosophus, clamabit Musonius non philosophũ loqui, sed tibicinẽ canere. Nõ ergo nobis uitio detur id nõ fecisse, qđ fecisse uitiũ erat. Quærimus nos quid nam scribamus, nõ quærimus quomodo: imò quomodo quærimus, ut scilicet sine põpa, & flore ullo orationis, quam nolumus ut delectabilis, uenusta, & faceta sit, sed ut utilis, grauis, & reuerẽda, ut maiestatem potius ex horrore, quàm gratiam ex mollitudine consequatur. Non expectamus theatri plausum, quod aures demulserit æquabilis clausula, uel numerosa, quod hoc sit salsum, illud sit lepidum: sed expectamus paucorũ potius præ admiratione silẽtium, introspicientium penitus aliquid, aut de naturæ adytis erutum, aut de Iouis aula ad homines adductum: tum uel

aliquid

aliquid ita argutum, ut defendendi: ita defensum, ut arguendi non sit locus: Admirentur præterea nos sagaces in inquirendo, circunspectos in explorando, subtiles in contemplando, in iudicãdo graues, implicitos in uinciẽdo, faciles in enodando. Admirẽtur in nobis breuitatem stili, fœtam rerum multarum, atq; magnarum, sub expositis uerbis remotißimas sententias, plenas quæstionum, plenas solutionũ: quàm apti sumus, quàm bene instructi ambiguitates tollere, scrupos diluere, inuoluta euoluere, flexianimis syllogismis & infirmare falsa, & uera confirmare. His titulis ô Hermolaë uindicauimus hucusq;, & uindicaturos posthac ab obliuione memoriam nostram non dubitamus. Quod si uulgo (ut dicis) habemur sordidi, rudes, inculti, hoc nobis ad gloriã est, non ad contumeliam. Vulgo non scripsimus, sed tibi, & tui similibus. Nec aliter quam prisci suis ænigmatis, & fabularum inuolucris arcebant idiotas homines à mysterijs: & nos cõsueuimus absterrere illos à nostris dapibus, quas non polluere nõ possent amariori paulum cortice uerborũ. Solent & qui thesauros occultare uolunt, si non datur sepo nere, quisquilijs integere, uel ruderibus, ut prætereuntes nõ deprehẽdant, nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophorum studium celare res suas populum, à quo cum non probari modo, sed nec intelligi illos deceat: non potest non dedecere habere aliquid quæ ipsi scribunt, theatrale, plausibile, populare, quod demũ multitudinis iudicio accommodare se uideatur. Sed uis effingam ideam sermonis nostri? Ea est ipsißima, quæ Silenorum nostri Alcibiadis. Erant enim horum simulacra hispido ore, tetro, & aspernabili, sed intus plena gemmarum, suppellectilis raræ, & preciosæ, Ita extrinsecus si aspexeris, feram Sileni Alcibiadis.

uideas: si introspexeris, numen agnoscas. At inquies, nō ferunt aures nunc asperam, nūc hiulcam, semper inconsonam texturam, non ferunt barbara nomina, ipso etiam penè timē da sono. O delicate cum accedis choraulas, & citharœdos, pone te in auribus: cū uero philosophos, auoca à sensibus, redeas ad teipsum in animi penetralia, mentisq; secessus. Assume illas Thianei aures, quibus cū omnino nō erat in corpore, nō terrestrem Marsiam, sed Apollinem cœlestē diuina cithara uniuersi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. His auribus philosophorū uerba si delibaueris, mellea tibi ad Nestoris inuidiam esse uidebuntur. Sed hæc sinamus nimio plus assurgentia. Profectò fastidire in philosopho subtilißime disputante minus concinnam elocutionem, non tam delicati stomachi est quàm insolentis. Neq; est aliter, ac si quem in Socrate de moribus docente offendat, aut laxus calceus, aut toga dißidens, & sectū praue stomachetur ob unguem. Non desyderat Tullius eloquentiam in philosopho, sed ut rebus, & doctrina satisfaciat. Sciebat tam prudens, quàm eruditus homo nostrum esse componere mentem, potius quàm dictionem, curare, ne quid aberret ra

In affectu orationē. *tio, non oratio. Attinere ad nos ἐν διαθέσει λόγον, nō attinere τὸν ἐν προφορᾷ. Laudabile in nobis habere Musas in*

In eloquentia, siue enūtiatione. *animo, & non in labris: ne quid in illo uel per iram sonet asperius, uel per libidinem eneruatius. Deniq; ne qua sit discors à genuina ipsa, qua tēperatus est modulabiliter harmonia, quam Plato cum intelligeret, theatrali ista & poëtarum sæpe corrumpi, à repub. sua poëtas omnes eliminauit, gubernandā aūt philosophis reliquit, mox certe si per*

In Lucretium. *lasciuiam disserendi poëtas fuerint imutati, exilio condēnādis. At instabit Lucretius, & si non egeant per se philosophiæ*

phiæ commentationes amœnitate dicendi, per eius tamẽ adhibitionem dißimulandam esse ipsarum rerum austeritatẽ: sicut absynthia per se pellunt morbos, melle tamen illiniuntur, ut puerorum ætas improuida ludificetur. Hoc forte tibi faciendum erat ò Lucreti, si pueris scribebas tua: si uulgo, faciendum utiq; tibi, qui non absynthia modo, sed meracißima toxica propinares. Sed longe alia nobis habẽda ratio, qui uulgus (ut ante diximus) non allectare quærimus, sed absterrere, nec tetra absynthia, sed nectar ꝓpinamus. Sed contendet Lactantius satis constare in auditorum animos, uel seniorum influere potentius ueritatẽ, & ui sua instructam, & luce orationis ornatam. Si fuisses ò Firmiane tam frequens in sacris literis, quàm in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses: & nostra non minus bene fortasse confirmasses, quàm destruxeras aliena. Dic quæso, quid mouet fortius, & persuadet, quàm sacrarũ lectio literarũ? Non mouent, non persuadent, sed cogunt, agitant, uim inferunt elegis rudia uerba, & agræstia, sed uiua, sed animata, flãmea, aculeata, ad imum spiritum penetrantia, hominem totũ potestate mirabili transformãtia. Periclis orationibus elaboratis, & luculentis nihil se cõmoueri inquit Alcibiades, sed Socratis uerbis nudis, & simplicibus. Addit etiam, si sint inepta, rapi in furorẽ, extra se poni, & uelit & nolit, faciendum ei, quod ille præceperat. Sed quid perdo uerba in re cõfessa? si non desipit auditor à fucato sermone, quid sperat aliud quàm insidias? Tribus maxime persuadetur, uita dicẽtis, ueritate rei, sobrietate orationis. Hæc sunt Lactãti, quæ philosopho fidem cõciliabunt: si bonus fuerit, si ueridicus, si id genus dicendi appetens, quod non ex amœnis Musarũ syluis, sed ex horrendo fluxerit antro, in quo dixit Heraclitus

In Lactantium.

Literæ sacræ.

tus latitare ueritatē. At dicet quispiam: Age amice, examinemus hæc deposita cōtentione. Reuerendum quoddam, atq; diuinum per se est sapientia, nec exotico quoquā eget ornatu: sed quæ inuidia & hunc accedere? Quis negat, quæ per se decent, si adornentur, fieri decentiora? Ego amice hoc in plerisq; nego, ádeo multa sunt, quorum splendorē, si quid adiunxeris, elumines, & nō illustres, ita sunt scilicet in sua natura optimo statu, ut demutari ab illo nisi in peius, non poßint. Marmorea domus picturam non recipit, si opus albarium superinduxeris, demas de dignitate, de pulchritudine. Nō aliter & sapientia, & quæ tractātur à philosophis tectorio non clarescūt, sed offuscātur. Quid plura? Nonne uulgatum bonas formas cerusa deuenustari? in uniuersum quicquid pulchri superimponas, celat quod inuenit: quod affert secū, illud ostentat: Quare si quod prius fuerat aduētitio præstat, iacturam fecerit illud quicquid est, non lucrū. Ob eam causam nudam se præbet philosophia, undiq; conspicuam, tota sub oculos, sub iudicium uenire gestit, scit se habere unde tota undiq; placeat. Quantum de ea ueles, tantum de forma ueles, tantū de laude minuas, synceram, & impermixtā se haberi uult, quicquid admisceas, infeceris, adulteraueris, aliam feceris, stat puncto insecili, & indiuiduo. Quapropter nec ludendum tropis, nec uerbis aut nimijs luxuriandum, aut translatis lasciuiendum, aut factitijs audendum in re tam seria, tanti discriminis, in qua demere, addere, demutare aliquid sit flagitium. At inquies, Age damus hoc uobis, ut non sit uestrum ornate loqui, sed uestrum est certe, quod nec præstatis, ut latine saltem, ut si nō floridis, suis tamen uerbis res explicetis. Non exigo à uobis orationē comptam, sed nolo sordidā, nolo unguentatam, sed nec hircosam.

cosam. Non sit lecta, sed nec neglecta. Nō quærimus ut delectet, sed querimur quod offendat: bene habet, iam scilicet ad nos deficis. Sed amabo incognoscamus, quid istæc sit latinitas, quam solam dicitis debere philosophos, & nō persoluere: si dicendo incurrat, exempli causa, à Sole hominem produci, causari hominem nostrates dicent. Clamabis actutum, hoc nō est latinum, hucusq; uere, non est romane dictū hoc uero uerius, igitur non recte, peccat argumentum: Dicet Arabs eandem rem, dicet Aegyptius, non dicent latine, sed tamen recte. Aut enim nomina rerum arbitrio constant, aut natura, si fortuito positu, ut scilicet communione hominum in eandem sententiam conueniente, quo sanxerint unūquodque nomine appellari, ita apud eos recte appelletur: quid prohibet hosce philosophos, quos nuncupatis barbaros, conspirasse in unam dicendi normam, apud eos non secus sanctam, ac habeatur apud uos Romana? Illam cur rectam non appelletis, appelletis uestram, nulla est ratio. Si hæc impositio nominum tota est arbitraria, quod si dignari illam Romani nominis appellatione non uultis, Gallicam uocetis, Britannicam, Hispanam, uel (quod uulgares dicere solent) Parisiensem. Cum ad uos loquentur, continget eos pleraq; rideri, pleraq; non intelligi. Idē accidet uobis apud eos loquentibus, Ἀνάχαρσις παρ' Ἀθηναίοις σολοικίζει, Ἀθηναῖοι δὲ παρὰ Σκύθαις. id est Anacharsis apud Athenienses solœcismum facit, Athenienses apud Scythas. Quod si nominum rectitudo pendet ex natura rerum, debemus ne rhetores, an philosophos, qui rerum omnium naturam soli perspectam habent, & exploratam de hac rectitudine consulere? Forte quæ aures respuunt, utpote asperula, acceptat ratio, utpote rebus cognatiora. Sed quid opor-

tuit nouare eos linguam, & si nati erant inter latinos, non latine loqui? Non poterāt illi ò *Hermolaē, dum legebant in cœlo fatorum leges, euentorum notas, ordinem uniuersi: legebant in elementis nascendi uices, & obeundi simplicium uires, mixtorum temperaturas: non poterant inquam eodem tempore in* Cicerone, *in* Plin. *in* Apuleio *Romanæ linguæ proprietates, leges, obseruantias adnotare.* Quærebāt *quid abhorrens, quid receptum in natura, quid à* Romanis *interea non curabant.* Verumenimuero *iam te loco meliore statuo, do tibi eloquentiam, & sapientiam mutuo nexu inuicem conspirasse. Abiunxerunt philosophi sapientiam ab eloquentia: abiunxerunt historici, rhetores, poëtæ, quod deflet* Philostratus, *eloquentiam à sapientia.* Hos *tu uicturos celebri fama minime dubitas.* Illos *non nisi in pœnā & contumeliam.* Vide *quid agas, indisertam mauult* Cicero *prudentiam, quàm stultam loquacitatem.* Non *quærimus in pecunia, qua moneta percussa sit, sed qua materia cōstet.* Nec *est qui purum aurum nō malit habere sub nota* Teutonum, *quàm sub* Romano *symbolo factitium.* Peccāt *qui dissidium cordis & linguæ faciunt, sed qui excordes toti sunt lingua, nonne sunt mera (ut* Cato *ait) mortuaria glossaria?* Viuere *sine lingua possumus, forte non cōmode, sed sine corde nullo modo possumus.* Non *est humanus qui sit insolens politioris literaturæ.* Nō *est homo qui sit expers philosophiæ.* Prodesse *potest infantissima sapientia: insipiens eloquentia, uti gladius in furentis manu, non obesse maxime non potest.* Ergo *inquies, & statuæ non à figura, sed à materia cōmendantur.* Et *si* Chœrilus *eadem quæ* Homerus, *& de eisdem* Mæuius, *ac* Verg. *cecinissent, futurū erat ut æque illi, atq; isti inter poëtas reciperētur.* Nonne *uides disparilitatē simi*

litudi

litudinis? Illud & nos asseueramus, à specie rem æstimari, nō ex subiecto. Est enim à specie res id quod est: sed alia specie quispiam inter philosophos, alia inter poëtas recipiendus. Scribat Lucretius de natura, de Deo, de prouidentia, scribat de ijsdem ex nostris quispiā, scribat Ioānes Scotus, & quidem carmine ut sit ineptior. Dicet Lucretius rerum principia, atomos, & uacuum, Deum corporeū rerum nostrarum inscium, temere omnia fortuito occursu corpusculorū ferri, sed hæc latine dicet, & elegāter. Dicet Ioannes, quæ natura constāt sua materia, specieq; cōstitui, esse Deū separatam mētem, cognoscentem omnia, omnibus consulentem. Nec propterea quod uniuersa etiam infima uideat, ac moderetur, è sua pace minimū dimoueri, sed quod dici solet, κατιόντα μὴ καβαίνειν. At dicet insulse, ruditer, non latinis uerbis. Quæso quis in dubium reuocet, uter poëta melior, uter philosophus? Extra omnem est controuersiam, tam rectius Scotum philosophari, quàm ille loquitur ornatius. Sed uide quid differant: huic os insipidum, illi mens desipiens. Hic grāmaticorum, ne poëtarum dicam, decreta nescit: ille Dei atq; naturæ. Hic infantißimus dicēdo sentit ea, quæ laudari dicēdo satis nō possunt: ille fando eloquētißimus eloquitur nefanda. Hæc illi fortasse afferēt Hermolaë charißime, in defensionem suæ barbariæ, aut qua sunt subtilitate multo fortasse meliora. Quorū sentētiæ nec ego planè accedo, nec ingenuo cuiquā & liberali accedendū puto, sed exercui me libenter in hac materia, tanquam infami, ut qui quartanam laudāt, cū ut ingeniū periclitarer, tum hoc cōsilio, ut ueluti Glauco ille apud Platonem iniustitiā laudat, nō ex iudicio, sed ut ad laudes iustitiæ Socratem extimulet. Ita ego ut eloquētiæ causa à te agi audiā, in eam licentius repugnāte pau

Descendētem nō descendere.

lisper sensu, atq; natura inuectus sum: quam si uel negligendam, uel posthabendam barbaris existimarem, non ab illis ad eam, quod nuper feci, ad græcas literas, ad tuum nũquã satis laudatum Themistiũ penè totus defecissem. Quamuis (dicam libere quod sentio) mouent mihi stomachum grammatistæ quidam, qui cum duas tenuerint uocabulorum origines, ita se ostentant, ita uenditant, ita circunferunt iactabundi, ut præ seipsis pro nihilo habendos philosophos arbitrentur. Nolumus, inquiũt, hasce uestras philosophias. Et quid mirum? nec falernum canes. Sed nos hac fini epistolam claudamus. Si decus aliquod, nomenq; sibi promeruerũt barbari illi sola rerũ cognitione, non esse facile dictu, quem locum, quid laudũ tu tibi uendices, qui sis inter philosophos eloquentissimus, inter eloquentes, ut dicam græce, φιλοσοφώτατος. Florentiæ. iij. Nonas Iunias. M. cccclxxxxv.

HERMOLAVS BARBARVS
Ioanni Pico Mirandulæ suo, S. D.

E*Xpectabam quidem istinc usuras aliquas omnino ex ijs literis, quas superioribus diebus ad te dedissem: sed tu eas (quæ tua liberalitas est) etiam in ciuilibus, & immodicis remunerandas esse censuisti, non epistolam rescribẽs, sed uolumen ferè iustum. Ea mihi res, ut par erat, attulit incredibilem uoluptatem, quod uidebam te quanquam occupatißimum, delectari lectione literarum mearum, adeo uti ne minima quidem in ijs, & friuola præterire inexplorata pateare: id quod ego nuper ex hac epistola tua facile animaduerti. Nam cum ipse in quodam literarum ad te mearum angulo quasi aliud agens, & in transcursu philosophos æui nostri barbaros insectatus essem, quibus te quoq; infensum*

esse

esse factum, & nuncium remisisse scriberes, occasione hinc arrepta litem, & controuersiam ueterem inter nos & illos de genere dicendi philosophorum multis millibus uersuum comprehensam, & explicatam, opus elegās, eruditum, elaboratum ad nos misisti, perfectum celeritate tanta, ut nisi quod opes ingenij tui pspectißimas habebā, crediturus fuerim paratum fuisse tibi pridem hoc argumentum, ut ad primam quāq; occasionem proferre posses. Sed ut ea mihi res & festiuior, & iocundior eueniret, homo lepidißimus, humanißimus, latinißimus, barbaros contra Barbarū defendis, ut hostis pro hoste, socius contra socium, ipse contra teipsum stare, patrocinariq; simulares. Illud sanè plurimū me delectat, quod sub specie defensionis exitialiter iugulas, quos defendis. Primum, quod hostes eloquētiæ tueri se, nisi per eloquentes uiros non possunt, quasi mancipia, quasi bruta: deinde quod si te patrono, te uindice, te aduocato non elabuntur, neq; colluctari, neq; tergiuersari præterea poterunt. Proinde ab amicis quos habeo Patauij, certior factus sum, apologiam tuam, quæ Scytharum & Teutonum est inscribi cœpta, quasi Typhonis, & Eumenidum laudatio molestißimam accidisse maiori eorum parti, quos defendis, alijs aliter factum tuum interpretātibus. Nam nobis quibus cum uerbo litigas, corde sentis, gratißimam omnibus rem fecisti, quia & ductum, & emphasim intelligimus, ἄλλα μὲν γὰρ λεύκων, ἄλλα δ' ὁ λεύκωνος υἱός. Alioquin transfugam appellare te possemus, si quēadmodum scribis, etiam sentires. Quanquā ut tecū iocer, si transfuga nō es, præuaricator sis oportet, qui parietes duos linas, & causam quā susceperis, schemate corrumpas. Nihil enim interest, quacunq; ratione barbaros clientes tuos prodas. Quod autem

Alia enim Leucon, alia Leuconis filius.

schema

*ſchema callidius adire poteras, quàm reos eloquẽtiæ confi-
tentes, & noxios eloquẽtia conari ſumma defendere? idq́;
rationibus, quas uel ipſi facillime diluant, quos tueris: modo
ſi quis eſt ex illo grege, qui poßit ea capere quæ dixiſti, tã
to cultu prædita, tot luminibus, tot emblematis oculos adeũ
tium ſtringentia, adde tot ſententias prurientes, tam mul-
tas hiſtorias, & exempla remotioris doctrinæ, quaſi floſcu*
Mare bonorum. *los, & omnino* θάλασσαν ἀγαθῶν, *ad quæ ſi qui ſunt ex il-*
Inelegãtes *lis paulominus aſini, uolebam dicere* ἄμουσοι, *auriculas tan
tum mouent, cæteri diffugiunt, reſpuũt, deteſtantur. Quo-
rum è numero unus aliquis à gymnaſio* Patauino*(nihil cõ-
fingo* Pice*, ridiculam omnino, ſed uerã hiſtoriam denarro)
audaculus, & inſolẽs, cuiuſmodi ferè ſunt, qui literas huma
niores & odio, & ludibrio habent:* Picus*, inquit, iſte quiſ-
quis eſt, grammaticus opinor, paruo pedi calceos magnos
circundedit. Quid enim opus eſt tam multis rhetorijs? aut
quid ranis propinat? addidimus ipſi, & quidem ſeriphijs.*
E*cquid eſt, inquit, tam ſtolidus, atq; ſenſu carens, qui pa-
tronum hunc egregium cum altero quiſquis eſt nephario
grammatiſta colludere non intelligat?* M*ihi quidẽ uidetur
flere ad tumulũ nouercæ, nullam homini fidem habeo.* A*cce
dit quod nec prima huius cantionis, nec media, nec poſtre-
ma teneo, non ſecus hercule, quàm ſi græce nos uel* Aegy-
ptie defenderet, & omnino litoribus loquitur. S*ed finge pa-
trocinium eius fidele: ſi uincimur, male factũ: ſin uincimus,
peßime.* F*uturum enim eſt uti non iure noſtro erepti, ſed elo
quẽtiæ uiribus dicamur, cui ſumus, & ſemper eſſe uolumus
infenſißimi. Quid autẽ poteſt ingenuo moleſtius accidere,
quàm ei uitam, & ſalutem debere, quem ſublatum, & per-
ditum uelit?* A*tque iſte ipſe noſter inopinatus, & magnus
patro*

patronus si superabitur: quoniã superari eũ eloquẽtia non posse prædicãt, rõne ipsa superatus, & ueritate putabitur: sin superabit (quod abominor) deficiet ad suos illico, decus hoc & uictoriã eloquẽtiæ suæ tribuet. Malo non defendi, quàm hoc piculo defendi, suspectũ mihi hoc hoĩm genus est. Lepori canis fauet: intẽpestiua beniuolẽtia (nescio qui poëta dixerit) nihil à simultate differt. Iã quis unquã hoiem sic defendit, ut ea quæ dicũtur, ĩtelligat solus accusator? Aut quis ita causam suã agi patiatur, ut is qui sentẽtiã est laturus, ex aduersa parte iudex idẽ, & arbiter cooptãdus sit? Ita ne reiectiõi quidẽ locus esse posśit, ut cõditione simus peiore futuri multo, quàm fabri, quàm mãcipes tabernarũ, & institores, & uenalitij. Sed audio eum exemplis, historijs, fabulis, testimonijs poëtarũ uti, nec enim percipio ipse quæ pro nobis scripsit. Quod si hæc uera sunt, miseri quò recidimus? Adeon rẽ redisse, ut tenere iura nostra per fabulas, & apologos oporteat? At uero esse, ubi & hypotheticis, & inductionibus, & enthymematis agatur. Quid ni? Philosophus sum, apodixin desydero, cætera oratoribus relinquo. Dicẽs non omnia posse per apodixin doceri, probabilibus interim locum esse. Reuocatur ergo res ad aleam, probabilia multa contra nos, pro nobis itẽ multa, quis arbitrabitur? Finge dictum esse ab isto philosophiam rebus cõstare, uerborũ pompa nihil indigere. Credo enim hanc esse summã omniũ, quæ pro nobis dicãtur. Contra illi philosophiam, quæ sit munus diuinum, sanctum, religiosum, religiose adiri oportere, manibus non illotis, sed puris, sed nitidis, sermone casto, non spurco, non lutulento contrectari. Vtrunq; probabile, tam illud prius, quæ sua ui polleant, extrarijs non egere, quàm hoc posterius, rem nobilem, & eximiam, & uisendam sordidis

didis uerbis, & ignobilibus inquinari, contaminari, polluí non debere. Vendibilius hoc fortasse, nõ quod philosophia sine uerborum delectu pellucentium, & nitentium desinat esse summum bonum: sed quemadmodum numina, quãquã nihil indigẽt humanis opibus, tamen & donari, & coli uolunt: ita philosophia ornari se nõ modo patitur, sed amat, inquiunt, & laborat. Deo perfectius absolutius nihil esse, nusquam tamen, plus auri, plus argẽti, plus marmoris, plus preciosæ uestis, plus gẽmarum, quàm in tẽplis, & in altaribus conspici. Non igitur licere deos colere, philosophiam nefas esse. Nouerunt enim & oratores locũ à repugnantibus, & contrarijs: eoq; uel frequẽtißime utũtur, qui est inter omnes (ut ipsi prædicant) instantißimus, & acerrimus. Quid aũt sit instans, & acer sermo, nihil docẽt, sed nos ad Aristotelem nũquam à nobis lectum, nunquã legendum remittunt. Iam ne illi quidẽ philosophos eloquẽtibus postponunt. Non enim tam parum pudentes sunt. Sed philosophos eloquentes infantibus præferunt. Nempe quia plus sit bonis duobus esse præditum, quàm uno. Dicũt enim hoc argumentum à toto duci: Themistium id eos docere, quem è græco in latinũ uertisse gloriãtur. Nã totum & quantitatis esse, quantitatẽ porrò aliã numeri, aliã modi faciũt. Quia uero nos argumẽto respondebamus (sæpe enim cum ista grãmatistarum, & nebulonum manu congredior) alterutrũ duorum aut eloquẽtiã bonum nõ esse, aut bonum quidem esse. Cæterum nihil attinere ad eã de philosophia, utiq; nõ plus quàm ad sutoriã, statuariã, excusoriã, utrãq; disiunctionis partem longißimo, & profundißimo risu exceptã amoliuntur, & diluunt in hunc modum. Primum quod philosophia omnis bonum sit. Rhetoricem porrò philosophiæ partem

esse

esse testari Peripateticos omnes ferè contẽdunt. Speciẽ enim esse ciuilis sciẽtiæ rhetoricen Aristoteli credẽdum esse, qui hoc dicat. Hoc genus interpellationẽ ab Aristotele uocari affirmant eam, quæ generaliter obnũciet, & ad primã tantum syllogismorum figurã pertineat: sicut eam quæ particulariter concipitur, in figuram summam, nec aliter reponi posse. Hoc ego uerum sit, an contra, nescio: nec enim Aristotelem ubi hoc dixerit inuenio, sed satis intelligitur argumentum à genere sumptum esse. Quanquã dicat hæc Aristoteles portenta, nec ne, ipsi parum laboramus. Quandoquidem philosophi eius omnes ferè libri niniã propter obscuritatem à nobis deserti sunt, ab illis, ut iactãt, occupati: propterea nos qui bouillas edimus, & suillas, quiq; pomenta nobis hæc delicatos, & ociosos homines suffurari facile paßi sumus, cõgressum hũc in Aristotele, quasi scopulũ uitamus, in cætera ptinaces, & imperterriti. In altera porrò disiũctiõis parte sic eludimur, si ad rhetoricen philosophia nihil pertinet, nec animal ad hominem. Pertinet aũt animal ad hominẽ, quis hoc nõ uiderit? ad rhetoricen ergo philosophia pertinet, siue quasi partẽ, siue quasi formã, & speciẽ, quod & magis probant. Respondi, philosophiæ partẽ eius esse, quam practicen uocamus, non eius quam theoricen. Studebamus, inquiunt, uobis hoc exprimere. Philosophi uultis esse dimidiati, semiperfecti, mutili, rhetoricen philosophiæ partem esse conceditis, & tamen fœdum, & turpe ducitis rhetoricẽ à philosopho teneri, sine qua philosophus perfectus, & cumulatus nemo sit futurus. Cui enim desit aliquid hoc perfectum, & consummatum esse non posse: alioquin si philosophia omnis ad animi nostri perfectionẽ pertinet, rhetorice non pertinet: syllogismum figura secunda necti,

necti, qui sit elenchus, philosophiam aliquam non esse philosophiam: quod genus ex contrapositis appellatũ ab Aristotele primo uolunt. Quod si animus eloquentia perficitur, quæ inuidia est contendere philosophum eundẽ, & eloquentem esse nõ oportere? His quasi cumulum quendã, & corolarium hoc addebant. Valeat authoritas, & exempla maiorum: Aristotelem, & Platonẽ, quorum sectam, & placita profitemur, eloquẽtissimos uiros fuisse, nihil ut sit oratione illorũ suauius, purius, luculentius. Proinde qui philosophiã cum eloquẽtia pugnare dicerent: quia rhetoris officiũ aliud non esset, quàm decipere, quàm mentiri, calumniã euidentẽ esse, & quæ Peripateticũ nihil sapiat, & quæ ignorare uideatur inter oratorem & sophistam quid intersit: quod discrimen in Topicis, & Rhetoricis Aristotelem reddidisse perhibent. Nec minus auide cauillari, qui dicant orationem in philosopho mollem, & delicatam esse nõ oportere, quasi sit aliquis qui hoc requirat in philosopho, quod ne in oratore quidẽ feratur. Sed quemadmodum oratio luxu diffluẽs, atq; fracta, sic squalorosa, illuuiosa, lutulenta, sordida grauitatem, & maiestatem philosophiæ comminuunt: medium quendam tenorẽ, & filum dicendi probant. Atticam uolũt esse, non Asiaticam, non Germanicam, sicut neq; mensam. Displicet Cynica, displicet Persica: sumptuosa hæc, illa sordida: placet frugi: sic oratio. Propterea ridendos esse, qui tã licenter in re confessa mentiantur, dicentes orationem, qua philosophi modo utuntur, setosam, & squalidam, & horrẽtem uenerationis cuiusdam, & maiestatis plenam esse. Iam hic ego fateri uerum adigor, nam impudens mendacium ne in patrono quidem, & aduocato ferimus. Si sermo noster sordidus non est, non uideo quod genus dicẽdi sordidum esse

possit.

poßit. Aut si hunc horrorem, & maiestatem habet, eundẽ habebit & cerdonum, & rusticorũ oratio. Nec enim *cultius ipsi loquimur, quàm cerdones: & populus uernaculo melius usuri, quàm sic* Latino. *Aliter ne loquuntur agrarij sacerdotes, & pædagogi, tabelliões, & formularij, quàm nos loquamur? Quis tamen unquam in illorum sermone religionem, & maiestatem notauit?* Nec *minus intemperãter uersari, qui testimonio* Ciceronis *contra se nitantur scribẽtis quodam loco: & tamen à philosopho si afferat eloquẽtiam, non asperner: si non habeat, non admodum flagitem.* Nec *enim potuisse maximum oratorem, qui sententiã* Epicuri *conuelleret, aliter respondere* Lucio Torquato, *qui sic dixisset: Sed existimo te sicut nostrum triarium minus ab eo delectari, quod ista* Platonis, Aristotelis, Theophrasti *orationis ornamenta neglexerit.* Nam *illuc quidem adduci uix possum, ut ea quæ senserit ille, tibi non uera uideantur.* Tum Cicero: *Vide quantum fallere* Torquate, *oratio me istius philosophi nõ offendit.* Nam & *complectitur uerbis quod uult, & dicit planè quod intelligam: & tamen à philosopho si afferat eloquentiam, nõ asperner: si nõ habeat, non admodum flagitem.* Re *mihi non æque satisfecit.* Hæc *illum non tam ex animi sententia, quàm ad hominem dixisse.* Multa *enim in disputando non plus ex animi sentẽtia dici, quàm uel captandi, uel molliendi gratia, uel docendi.* Alioquin *multos in* Cicerone *locos esse, ex quibus id commonstrant.* Primum *eodem libro de finibus.* Sed *ex eo, inquit, credo quibusdam uenire usu, ut abhorreant à* Latinis, *quod inciderint in inculta quædam, & horrida, de malis* Græcis Latine *scripta deterius: quibus ego assentior, dum de eisdem rebus ne* Græcos *quidem legendos putent.* Res

uero bonas, uerbis electis grauiter, ornateq; dictatas quis non legat? Item alibi, Philosophia, inquit, iacuit ad hanc ætatem, nec ullum habuit lumen literarum latinarum, quæ illustranda, & excitanda nobis est. In quo, inquit, eo magis nobis elaborandum est, quod multi iam esse libri Latine dicuntur scripti inconsiderate ab optimis illis quidem uiris, sed parum eruditis. Fieri autem potest, ut recte quis sentiat: & id quod sentiat, polite eloqui non posse: sed mãdare quẽquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec accurate illustrare posit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperate abutentis & ocio, & literis. Itaq; suos libros ipsi legunt cum suis, nec quisquam attingit, præter eos qui eandem scribendi licentiam sibi permitti uolunt. Mille alios esse locos, quibus hoc ostendant, tam ubi nouitatem uerbi non satis apti fugiendam esse Cicero præcipiat, quàm ubi commoditatem in dicendo nõ negligendam contendat. Nolim (inquit) nisi Latine quidem dici posit speciebus, & specierum dicere. Heus tu quisquis es, patrocinij fides ubi? hoc tu defendere appellas, non prodere, testi denunciare, qui nos iuguletS? Sciebas quid is dicturus esset perfidia, nesciebas imprudentia testem citare subiectũ ab aduersario, qui autoritatem habiturus esset, non arguentis modo, sed etiam confitentis. Quis hoc peccasset tantũ non orator? At uero arbitraria res est uocabulum non profectum natura, sed ex aliqua quasi conuentione hominum, & pactione. Quis hoc negat? sed & petasus, & tunica: nemo tamen tunicam pedibus circundat, petaso latus integit. Non omnia quæ placeant, etiam bona esse. Brachatum os Mecœnatem, quasi Sarmatam, potuisse quidem ius dicere: quoniã arbitraria res esset. Sed qui nõ reprehenderit fuisse neminem

ueminem, ut calceos à sutoribus, & uestes ab institoribus, ita rationem dicendi ab oratoribus petendam, & cōdiscendam esse. Quid tam arbitrarium est, quàm leges, quàm iura, quàm cerimoniæ? Quis tamen ferat hæc philosophum, quàm lubet egregium, quàm lubet deo proximum, uel noua re, uel immutare cupientem? Præsertim nobis, qui de cōtemplatore modo loquimur, & ab eo practicen discludimus, sine qua homo nō philosophus est, inquiunt, sed stupor. Hæc illi nescio quàm uera, certe uerisimilia, neq; tamen protinus herbam dedi: est enim hic noster in disputando mos, rigere semper, nunquam dare terga, nunquam manus, confugia semper aliqua, siue latebras habere, à quibus ne Aristoteles quidem ipse si reuiuiscat, posset nos reuellere. Quanquam & hac parte nos incessunt, rusticitatem, & impudētiam appellātes. Natā ex hoc ipso, qd' literas bonas cōtempsimus: mirū dictu liberaliū artiū professores, non satis esse liberalibus literis carere, nisi eas & odissent, & omnibus modis lacesserent: ut nemo sit liberalibus studijs infensior, quàm qui liberaliū artiū doctores uocari uolūt. O iocularē ambitionem, aliquos esse, qui nomine glorientur, rē contēnant. Quamobrē, inquit, hæc summa est, aut rationem aliquā euidentē, & necessariā pro nobis habēt, aut nō habēt: si habēt, proferant hāc quamprimū: hæc una mihi sufficit, nec in ea re desidero patrociniū hominis eloquentis: sin non habēt, loci sunt cōmunes, & trāslatitij, non minus contra nos, quàm pro nobis fortasse ualituri: & qd' in pari causa facilius persuadēt, qui apposite loquūtur, quàm qui cōtra: & qd' præiudicijs clarorū uirorū premimur, Aristotelis, & Platonis, & omniū antiquorū, quos non solum philosophiæ, sed etiam eloquētiæ præsides, & antistites fuisse con-

stat. Proinde aut quæstio tota iaceat, aut suscipiatur ab his, qui loqui nesciunt, hoc est qui partibus nostris & uerbo, & animo fauent. Hanc tu quisquis es, anagyrim (ut prouerbio medicorum utar) ne moueris. Malumus causa tota cadere, quàm per te seruari: satius enim est fortiter uinci, quàm turpiter uincere. Quandoquidem & ita uinci minus erit molestum: & uictoria per hostes quæsita, dulcis, & speciosa esse non potest. Hæc Patauinus ille simius, quæ omnia scripsi ad te libenter, ut intelligeres, nullam tibi popularem auram apud istos quæsitam eße, plurimam apud nos. Cæterum suscepisti rem non solum (ut scribis) ὑποζυγιώδη, sed etiã ἀδύνατον. Quid enim est aliud αἰθίοπα λευκαίνειν, quàm rationem philosophandi barbaram, & ineptã uelle defendere? Quid inquam est cotem alere, nisi gratiam expectare ab ijs quos ipsæ deæ Gratiæ nunquam nouerunt? Quocirca mirum nõ est (patere tecum in re faceta iocer) si non modo nobis, contra quos egisti, sed ne illis quoq;, pro quibus egisti, causam tuam probaris. ὁ μὲν γὰρ λόγος θαυμαστός, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. Tu uero (nec enim desino iocari) credebas ex actione tua barbaris extorquere tritũ illud, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, ceu per te seruatis, & quidem ex insperato, sed αὕτη ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπακε, captasti uẽtos retibus. Quamobrem moneo te mi Pice, χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν, εἰ μὴ Σύρος ὤν, μὴ σύριζε, καὶ νέους φίλους ποιῶν λῶστε τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. Alioquin fecisti quod liberales & opulenti solent, ὁ δὲ ἔχων πολὺ τοῦ πεπέρεος, τίθησι κἂν λαχάνοις. Vale. Politianum saluta. Venetijs.

Iumẽto indigentem. Impoßibilem. Aethiopẽ dealbare.

Ipsa quidem oratio admiranda, qui autem dicit non credendus.

Homo homini deus, aut dæmonium.

Iste funis nihil attraxit.

Terrestris cũ sis, ne quæras mare; & cum nõ sis Syrus, ne syrisses; & nouos amicos parãs optime, ueterum ne obliuiscaris.

Nam qui multũ piperis habet, admiscet uel holeribus.

Iacobus

IACOBVS ANTIQVARIVS
Bernardo Riccio suo, S. D.

Politianus noster magnus literarum arbiter, imò censor, imò assertor, id agit quod omnes qui ex eadem fidelia sunt, agere debent: cuius epistolis, quas nuper mihi cõpluris legendas tradidisti, mirifice delectatus sum. Sed illa me præcipue affecit in manũ sæpius resumpta, quæ ad Pici *laudẽ, uiri clarißimi, cõsensuq́; omniũ nunquã satis laudati uerißime pertinet.* Nã *merito eos retaxat* Politianus, *qui* Pi*cum præterquã honoris causa nominarint: in cuius admirabili natura, nisi quoddã nostro æuo cõtigisse cœleste munus fateamur, sentimus ut pecudes, neq; melius uocem effundimus, quàm ut balantes. Ille unus omniũ mihi sapientißimus uidetur esse, qui gẽtilitias diuitiarũ sarcinas abiecit: ac beatißimum ob id existimo, quoniã à sapientiæ studio nunquã cessat. Qui quanquam in omni disciplinarũ genere admodũ est uersatus, multa tamen (ut arbitror) antistitibus philosophiæ inuenienda superfuisse, aut adhuc perficienda cognoscit, ex quibus animũ suũ dijs ipsis propinquiorẽ fieri posse non desperet, continuo uestigatur. Qui uero eloquentiam, quæ in eo singularis est, maiorẽ desiderat, hic mihi suauitatem in melle desiderare uidetur. Orationis enim uis, ac ornamẽta rebus ipsis, quas felicißime tractat, nusquam minora sunt, adeo ut ratio atq; oratio cũ ipso ex eodem utero natæ credantur. Sapiẽter igitur* Politianus *(ut assolet) ac pie importunas abigit muscas, nõ à* Pico, *sed à uenerãdo quodam diuini hominis simulacro, cui publice serta, ac thura debeãtur.* Vale. Mediolani, Nonis Iunij. M.cccexciiij. Ioan. Pici Mirandu. laus.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo, S. D.

Epistolam quam tu dederas ad Riccium, *protinus ut accepi legendam,* Pico *misi: quoniã pertinere magis ad ipsum, quàm ad me uisa est, ut in qua laudor ego abs te, nihil ob aliud, nisi quia* Picum *laudo: quod qui non facit, aut omnino brutus, aut inuidus est. Scripsit igitur homo omnium gratissimus, & ipse ad te hanc epistolam statim, quã tibi nunc mitto, doctam (sicuti uidebis) acutam, cordatam, plenamq́; humanitatis. In qua facile perspicies, quanti non modo officium tuum, sed & uoluntatem fecerit. Interim cõsules tuis pariter, nostrisq́; rationibus, si laudanti putabis ei credendum, qui mentiri ferè sit nescius, etiam in amicorum laudibus. Ego certe me uere laudatum soleo credere, quoties à* Pico *laudor. Multoq́; nunc uerius, quia tecũ laudor: nisi (quod opinor potius) in te laudando ueras omneis laudes exhausit, ac iam falsis utitur, contentus ueris in te, quibus abundat.* Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA

Iacobo Antiquario *suo,* S. D.

Inter uoluptates, quas cum eram Florentiæ, *de* Politiani *consuetudine maximas capiebam, uiri mea sentẽtia nostro æuo omnium literatissimi, nõ erat illa mediocris, quod tuas ad ipsum epistolas graues illas semper & elegantis, ut quamq; accepisset, statim mihi dabat legendas. Delectabat in illis me uehementer, & prudentia quædam singularis, qua magnis etiam in rebus, negotijsq́; tractandis à prudentissimis commendaris, & orationis cultus atq; sobrietas. Tum quod in nonnullis honorificam nostri mentionem faciebas, non solum mihi tuæ literæ placebant, sed in illis quoque ipse mihi placebam, scilicet testimonio tanti uiri cedente conscientia: quæ nonnihil dissimulans quod sentiret,*

quasi

quaſi ipſa ſe proderet, non magnopere pugnans, & prope modum uolens fallebatur. Ita *duplici nomine tibi eram deuinctus, inde tuæ uirtutis, hinc collati ſæpius in nos non officij modo, ſed beneficij.* Cogitaui *non ſemel agere tibi gratias per epiſtolas, ne forte parum gratus, aut ne tecum ruſticus exiſtimarer. Verum cum tu,* Politianusq́; *noſter pulcherrimum quoddam inter uos literarum commertiũ exerceretis, nolui* Muſis *importuna* Pica *obſtrepere, quaſiq́; male uocalis anſer, alterne ſibi concinentes olores interturbare, alioqui tibi animum noſtrum per* Politianum *ipſum patere ſciebam.* Tum *conſcius infantiæ meæ, interprete libens utebar eloquentiſsimo.* Nunc *ab ipſo miſſæ ad nos tuæ literæ ſunt, quas ad* Bernardum Riccium *nuper dediſti, iuuenem ingenioſum: in quibus tantum tribuis mihi, quãtum nec optare auſim, nedum mereri me credam.* Rupit *officij magnitudo noſtrum hactenus, neſcio an ciuile, certe non ſuperbum ſilentium.* Nec *potui tibi non agere gratias immortalis, non quod premas me laudibus immodicis, quas non agnoſco: ſed quod ita me ames, ut tuum illud alioqui conſtans, robuſtumq́; iudicium, tantopere tamen in nobis ſub amoris pondere uacillauerit.* Debeo *igitur tibi ſupra quàm uel ego poſsim perſoluere, uel tu facile credere.* Nec *eſt quicquam tam arduum, tam difficile, quod nõ æque pro tua dignitate ſim facturus, ac pro mea ſalute.* Tu *quidem in* Politiano *me poſsidebas hactenus, nunc uero nihil mutata re, tuis tantum rationibus* Pici *nomen, quod ſuberat, explicabis.* Vale. *Ex agro* Ferrarienſi. *iiij.* Calendas Iulias. M. *cccexciiij.*

IACOBVS ANTIQVARIVS IOANni *Pico Mirandulæ ſuo,* S. D.

Politianum merito laudare potes, me non potes: amari abs te cupio, laudari uero puto ineptißimũ: sed neq; antiquius mihi quicquã esse poteſt, quàm cum Antiquarium in tuis nominibus habes. Debeo enim tibi plurimum, *cum mea cauſa, tum magis ſeculi, quod à te tantopere illuſtratum cernimus, adeo ut non dubitem gentilem, atque cognominem auem tuam à poſteris conſecratum iri miraculo tenus. Sed ſi Aegyptijs figmentis in tegenda rerum fide nõ delectaris, certe illud palàm eſt, quod philoſophantiũ omnium maximum, uiuentium optimum, ſcribentium præclarißimum, nemo eſt qui te non arbitretur.* Id *ſi inficiaris, caue ne maxima deorũ munera penes te depoſita dißimules, & male habeas. Iſta enim animi ingratitudine, quam in te nullam eſſe nobis olim perſuaſimus, efficeres, ut quicquid ex omni ætate, de uiris unquam clarißimis fuit prædicatũ, ſentiremus deſideratũ fuiſſe, potius quàm compertũ.* Nam *ſi quicquam uel ſtudio non quæſitum, uel nõ tributum à natura, aut à fortuna tibi minus præſtitum fuiſſe cenſes, aliũ poſt natos homines ſi adeptum oſtendes, non* Picum *tenemus, ſed* Phœnicem. Nihil *damus auribus tuis, adulationes græculas odimus ſemper, uera & ſolida eſt gloria tua.* Quod *animus de te ſentit, lingua depromit.* Neq; *aliter laudauerim, quàm probem.* Nam *qui te laudibus proſequendi finem facit, is admirandi rurſus quærit initium.* Nec *putes, quoniam me nuper tuis literis exornaſti, teſtimonium à me tibi mutuo reddi. Meipſum nemo melius nouit, quàm ego.* Ex *otio nullam, ex negotio autem uel minimam opinionem uſurpaui. Principum benignitas effecit, ne omnino in turba deliteſcerem, quibus præterquam fidem & diligentiã, quid rependere poßim, non uideo. Itaq; ſi quid in hoc uitæ meæ*

inſtituto

instituto contigit aliquando, quod tibi placeret, totum illis acceptum refero, qui non solum multitudinem suorum magnis liberalitatibus extulerunt, uerum etiam sæpe in regna restituerunt hostes, quos uicerant. Vale. Mediolani, Nonis Augusti. M. cccclxxxiiij.

IACOBVS ANTIQVARIVS Angelo Politiano suo, S. D.

DEbebam tibi antea quantum sat erat, nec addere poterã aliquid amori erga te meo: sed tu uisus es, quod non putaram, tuis de meipso rationibus permultum adijcere, conciliata nuper omnium qui uiuunt clarißimi Pici beniuolentia. Sciebam eum mirum in modũ comem esse: sed tam cito fieri poße familiarem non credebam. Fecerunt planum id nuper eius literæ, quas (ut nosti) ita elegantes expuit, ut homo ad gratiam natus, atq; expositus, & obuius, quicquid à philosophis præclarum in omni æuo memoriæ fuerit mandatum, tum ad uitæ institutum, tum ad animi sui ornamenta libenter usurpans, utriq; philosophiæ in admirationem adductæ, priscam illam Barbariæ expultricem eloquentiam restituisse censeatur: neq; aliud magis uideatur egisse, quàm oratorem & philosophum iuxta bonũ, atque humanum esse. Inde quoq; neminem ostẽderet insolescere, nisi agrestibus moribus conspersum. Rescriberẽ porrò necne ad eum aliquantulum dubitaui, quoniã tam suaue de me concinisset. Verebar enim ne de illius opinione in aliorum censuram incurrerem, & quem doctum, idoneumq; ad scribendũ ipse iudicasset, isti longe aliter esse deprehenderẽt. Sed quanquam nihil tutius sit quàm silentium, hæsitationẽ tamen euicit meam de memoria nunquam exituri Pici mansuetudo, ad quem quod uidebis respondeo, uerum fides tua

mihi ſpem fecit. Nam proculdubio tuæ opis egemus, tum ad uerſus ſciolos, quorum fœtura his temporibus multa contingit: tum præcipue cum eodem Pico, quem orabis, ne literarum condimenta ex me requirat, ſed mea ſingulari aduerſum ſe obſeruantia contentus, Antiquarium inter ſuos habeat, neq; antiquari unquam patiatur ſuſceptæ ſemel amici legē. Vale, & me ama. Mediol. Non. Aug. M.cccc xciiij.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

COmplicauerā iam Politiane literas ad Picum, eas ſuperſcripturus, ac illius nomē adiecturus: quid ex omni fortunæ, ac etiam uirtutū conſummatiſsimi hominis aceruo potiſsimum deligerem, non occurrebat. Nam ſi quid ſpeciatim illi tribuiſſem, uidebar non habuiſſe rationē reliquæ multitudinis. Itaq; explorata diligēter trutina, nihil magis placuit, q̄ felicē appellare illū in quē dij ſuorū munerū ſinū prorſus effuderūt. Quod omnino haud feciſſem, niſi à te recte factū cēſeri crederē. Vale. Non. Aug. M.cccc xciiij.

MARSILIVS FICINVS
Angelo Politiano ſuo, S. D.

COntra multos aſtrologos, qui more gigantū eripere cœlum Ioui, tam fruſtra, quàm impie moliuntur, merito & Picus alumnus Palladis, & tu miles Herculeus ſæpe, feliciterq; certatis. Nēpe Palladē Orpheus gigantū expultricē canit, & ab Hercule poëtæ multi gigantē Anteū à terra ſimul, & è uita ſublatū ferūt. Ego aūt quid? Profecto tanquā in omni uita nobis unanimis, in hoc quoq; ſtudio cōſpiro uobiſcū. Et ſi forte nō decerto ſtrenue, tamē ita planè decerno. Cæteri quidē Platonici, cœleſtes imagines, quas deſcribūt aſtronomi, pro opportunitate cōmemorāt, neq; re

probāt

probāt eas, neq; rurſus cōprobare ſtudēt. Plotinus aūt talia extra cōtrouerſiā ridet. Ego quoq; in cōmētarijs meis in eū tanquā interpres æque derideo, partim quidē eius autoritate cōfiſus, partim etiā quoniā nullā habeo certam eiuſmodi imaginū rationē. Multas præterea ibidē aſtrologorū regulas in cōtrouerſiā ſimili ratiōe deduco. Sed in libro de uita, ubi profiteor medicinā, ac remedia uitæ, utcūq;, & qualiacūq; poſſum, undiq; diligēter exquiro: neq; deſpicio prorſus imagines illas, neq; oēs reſpuo regulas. Et ſi enim arbitror certā his rationē nullam ineſſe, tamē ut ſtudioſiſsimus hūanæ medicinæ curator, remedia nō ſolū ſapiētibus certa, ſed etiā multis probabilia ſector, ut ſubſidia paſsim accumulē quomodolibet profutura: ne quid deniq; prætermiſerim intētatū, qđ ad uitā utcūq; cōducturū cuiquā uideri poſsit, nōnulla tamē interſero firmiora, multa quoq; paſsim cōgero, quæ & ſi forte minus ſpero, tamē opto prodeſſe. Quod aūt in principio libri tertij dicere uideor, imagines ab antiquioribus Platonicis in cœlo diſpoſitas eſſe, nō id equidē uolo. Nō enim cōſilium ibi meū eſt Platonicos affirmare cœleſtiū imaginū aſsertores, de quibus aut nihil, aut parū quid loquūtur: ſed Platonicorū quorūdā fuiſſe ſentētiā, mūdi animā cœleſtia ſibi corpora peperiſſe, ſtellasq; cū cœlo, atq; ultra ſtellas ſingulas, ſi modo ibi ullæ ſint imagines, eiuſmodi quoq; imagines genuiſſe. Narro aūt illic diſpoſitiōes ſignorū, imaginiūq;, nō quales apud Platonicos, ſed quales apud aſtrologos obſeruauerim. Iā uero quantū imaginibus uel cœleſtibus credā, uel arte factis cōfidā, ꝓgreſsio libri declarat. Præterea in libro de ſole, nō tā aſtronomica doceo, quàm ꝑ hæc morales allegorias affecto, anagogiasq; ad diuina perquiro. Deniq; tā in libris de uita, quàm de ſole & lumine

Aſtrologi à Plotino irridentur.

Imagines à Platonicis in cœlo poſitæ, quomodo intelligendū.

lumine, cum philosophicis poëtica miscens, liberius sum interdum, & forte licentius euagatus. Cum Plotino parcius, & seuerius ago: ut mihi tandem nõ ingratum sit futurum, astrologica portenta fuisse à Pico nostro Mirandula singulariter confutata. Quæ enim ego nusquam affirmo, imò & cum Plotino derideo, explodi à Mirandula gaudeo. Superstitiosam præterea uanitatem ab illo, tanquã à Phœbo pythonicum uirus extingui tecum Politiane congratulor. Tu enim semper hac in causa, ut ubiq; soles, te Herculẽ præstitisti. Soles profectò iam diu hæc astrologorum prodigia, ut alia monstra, passim acriter insequi, ut nõ terris solum, sed etiam in cœlo monstra fortissimus Hercules expugnaueris. Vtinam deniq; sicut Herculi, sic & tibi superata tellus sydera donet. Interim in terris uiue diu. Vale feliciter. xij. Calend. Septembr. M.ccccxciij.

Epistolarum libri noni finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI *dei gratia inuictißimo regi Portugalliæ, & Algabiorũ citra, & ultra mare in Africa, dominoq; Guineæ,* S. D.

QVanquam nec fortuna mea, nec eruditio, nec ulla omnino uirtus eiusmodi est, ut licitũ mihi putem scribere ad te rex inuicte, tanta me tamen dignitatis, splendoris, gloriæq; tuæ, tantaq; laudum tuarum iam per omnium ora uolitantium

litantiũ perculit admuratio, ut ſponte ſua calamus ipſe meas exhibere tibi literas, teſtari animum, ſignificare uoluntatẽ, gratias agere deniq; totius ætatis noſtræ nomine geſtiat. Quæ nunc uirtutum tuarum penè cœleſtium beneficio iam cum uetuſtis ſeculis, iamq́; cum omni fortiter audet antiquitate contendere. Nam profectò ſi breuitas hoc epiſtolaris, aut ſi ratio temporis pateretur, ipſa me faceret audacẽ ueritas, ut oſtendere tentarem nullius unquam ueterum nec laureas, nec auratos currus, cum tuis poſſe rebus, factisq́; prorſus immortalibus comparari. Vt enim quæ penè puer aduerſus impias Africæ contumacis gentes prælia geſſeris, ut fuſos diuerſorum hoſtiũ ualidiſſimos exercitus, ut capta oppida ui, prædas abactas, impoſitas nationibus aſperrimis leges, ut item domeſticas artes, & decora pacis minime bellicis conceſſura præterirem. Quanta ſe mihi tandem rerum uix credibilium facies aperiret, ſi laceßitos, confractosq́; remigio tuo rudes, intactosq́; prius oceani tumẽtis fluctus commemorarem, deſpectas Herculis metas, redditum ſibi ipſum, qui fuerat interuulſus, orbem terrarũ, Barbariamq́; illam, ne rumoribus quidem nobis antea ſatis cognitam, fatuam, immanem, incultã, ſine more, ſine lege, ſine religione, ferino propè ritu degentem, nunc humanitati, nunc uitæ, nunc docilitati, & cultui, nunc etiam pietati reſtitutam? Porrò mihi tũ narrandi locus idoneus hic eſſet, quantæ noſtris hominibus illinc inuectæ cõmoditates, quàm larga compendia, quàm multa importata uiuendi ſubſidia, quanta etiam ueteribus hiſtorijs acceßio facta, quãta rebus antiquis olim ſanè uix credibilibus adiecta fides, quantaq́; rurſus eiſdem ſit admiratio detracta. Tum mihi etiam Plato ille magnus, & Aegyptiorum compares ſeculo annales, omni

omni mendacij suspitione forent absoluendi, qui de istius à te perdomiti oceani, magnis quibusdam exercitibus, nõ ma gno tamen assensu meminerunt. Ergo & Macedonem iure *ingemuisse* Alexandrum *fateret, qui mũdos adhuc alios suis restare uictorijs suspirabat.* Etenim *quid tu aliud obsecro rex nobis, quàm terras alias, mare aliud, alios mundos, aliáque postremo sydera nõ magis inuenisti, quàm ab æter nis tenebris, & à ueteri penè dixerim chao, rursus in hanc publicam lucem protulisti? Sed quorsum hæc ego nunc tam multa?* Nempe *ut te rogem, non seculi modo istius, sed omnis etiam posteritatis, omnium gentium uerbis, ne perire rerum tantarum, né ue intercidere consecrandam scilicet æternitati memoriam patiaris, quin ferrea doctorum homi num, atq; adamantina potius signari iubeas uoce, quæ nec æui quidem tacite se uoluentis edaci dente consumitur.* Et *cur autem qui uirtuti faueas, non & comiti uirtuti gloriæ faueas? Aut cur unus generosi maxime spiritus animiq; rex, non hanc instabilem uitæ humanæ breuitatem, quæ sic exigua spe, tenuiq; pendet, quæq; tam angustis limitibus concluditur, immortali gloriæ semper florentis curriculo promoueas? Cur non memoria rerum maximarum, uel ad successores tuos propagetur, ut præclara ista facinora, caritu ra semper exemplis, ad institutionem quoq; ipsorum, regulamq; proficiant? Cur non aliquam rogo formulam natis, nepotibusq; deinceps tuis relinquas, ne quis ab hac unquã perenni, contestataq; maiorum uirtute degeneret, cuius ad instar illorum potissimum regalis effingatur indoles? Cur nõ postremo cæteri quoq; sub omni, qua latissime patet am bitu cœli nascituri principes habeant ex te, si non quod imi tentur, at certe quod admirentur?* Nihil *aũt interest, utrum*

pulcherrimos

pulcherrimos quispiam filios gignat, nec cibis tamen enutriat, an ingentia edat facinora, nec literis tamen illustret. Absit hoc, absit excellentissime rex, ut tuæ istæ immortalitate dignissimæ laudes, in uasto illo nostræ fragilitatis aceruo delitescant. In quo uidelicet omnium labores obruti iacent, quicunq; doctissimorum uirorū suffragijs caruerunt. Memineris Alexandri, memineris Cæsaris, quæ duo nobis præcipue nomina fastosa uetustas obiectat. Quorum uideli cet alterius nobilis illa ad Achillis tumulum fertur exclamatio, fortunatū uocantis adulescentem, qui suarum laudū præconem Homerum inuenisset. Alter etiā in procinctu, ac penè in acie quoq; ipsa, rerum suarū commentarios ita dili genter conficiebat, ut nihil à quoquā tam putetur accurate perscriptū, quod non illorū purissima elegantia superetur. Hi tibi sunt igitur insequēdi saltem rex optime, quos longo interuallo in cæteris antecellis. Atque id quidem tum denique uere à me, nec adulandi studio dictum intelleges, cum tu te rex in temetipsum diuinæ mentis aciem reflexeris: cum tanti honoris, tantæ maiestatis, tanti deniq; istius imperij pulcherrimos titulos, intentis (quod dicitur) oculis perspexeris, quantumq; teneas in rebus humanis fastigiū, toto pe nitus obtutu consideraueris. Etenim Lusitaniæ te regem cernes, hoc est (ut semel dixerim) Romanæ multitudinis, cuius olim tam multis (sicut accepimus) colonijs ista potissimum regio frequentabatur. Cernes Africæ te uindicem, quæ tertia pars orbis, magna sui parte iam per te catenis exuta Barbaricis, etiam indies magis, magisq; plenæ libertatis expectatione triumphat. Cernes eundem te uasti illius, & indignantis oceani domitorem, cuius ad primos quoque impetus, etiam domitor orbis Hercules expauit.

Occurres

Occurres tute tibi sanctæ Christianæ fidei, ueræq; religionis propugnator, ac maximus aduersus Maumeticam perfidiam, pacis, armorumq; arbiter, rabiem illam teterrimam sola maiestate prosternens, solo nomine, solo uirtutis miraculo grauissima bella conficiens. Idemq; mundi alterius sequester, & ianitor, tot illos sinus, tot promontoria, tot litora, tot insulas, tot portus, tot oppida, tot maritimas urbes, uno ueluti pugillo concludens, & numerosissimas nationes penè sub manu tenens, ad quas antea tamen ne ipsius quidem famæ quamlibet præpetes alæ peruolarunt. Quid illa? Quanta sunt obsecro, quod te uisere ignotissimi reges, tua gestiunt adorare uestigia, qđ tuis aduoluere se genibus perq; tuam istam tam fide, quàm armis potentem dexteram rigari se certatim salutari fonte festinant? Quid quod exciti uirtutis amore, priscis inauditæ seculis, extremi quoq; hominũ cõuolant ad te populatim, totusq; iam meridies, suis penè funditus sedibus reuulsus, ad eundem te uenerabundus accurrit, ut uultũ propius istũ parem Cœlicolis, utq; regiæ frontis decus, diuinamq; penitus maiestatem contempletur. Conferat ijs nunc aliquis captam Babylona, quanquam lateritio muro superbam, profligatos Orientis etiam suapte natura fugacissimos barbaros. Conferat Scythas campestres, & uagos, ne satis quidẽ fortiter irritatos, dũ ne occisum quoq; inter pocula charissimum queq; laudi tribuat, dum ne peregrinos cultus, & indecoras adulationes turpiter ascitas. Cõferat & Gallias etiam toto decẽnio uix subactas: aut minora his alia rursum, dũ ne ciuilẽ quoq;, & cognatũ toto orbe fusum crudeliter sanguinẽ præconio dignetur. Tu tu igitur præcipue dignus (rũpatur inuidia licet) tu præcipue dignus unice rex honoribus sempiternis. Tibi

aduigilare

aduigilare nostras lucubrationes, id est omnium quicunque Musarum ueneramur sacra, præ cæteris cõuenit. Quapropter (si qua mihi est apud te, quamuis ignoto homini, tui tamẽ studiosissimo, fides) delegetur obsecro magne rex idoneis hominibus officium mandandi literis (interim quidem) quocunq; stylo, quacunque lingua, materiam, segetemq; rerum, à te tuisq; gestarum: sed in qua deinceps operosius excolenda, tam cæteri, quibus idem est ardor animi, quàm nos ipsi quoq; neruos qualescunq; nostros intẽdamus. Et quidẽ rogaui ego nuper hos tuæ ditionis adulescentes, ingenio, moribusq; præstantes, Ioannis Teixiræ Cancellarij tui maximi liberos, ut mihi istic ipsorum opera rerum à uobis gestarum (si qui modo extent commentarij) describerentur. Qui quanquam se diligẽtissime curaturos, pro eo quod præceptori debent, officium pollicerentur, deesse tamen ipsemet mihi nolui, sed has ultro ad te literas indulgentissimum, clementissimumq; regem, iam meum quoq; dare decreui: malens utiq; audacis animi subire scribendo crimen, quàm tacẽdo pusilli. Iam quod ad personam meam deinde attinet, homo equidem sum non mediocris fortunæ, sed literarum tamen professione me quoq; non omnino postremæ credũt esse aliqui celebritatis. Innutritus autem penè à puero sum (si quid hoc ad rem facit) castissimis illis penetralibus magni uiri, & in hac sua florentissima repub. principis Laurẽtij medicis: qui cum sit ipse quoq; in primis tui cupidissimus, etiã me uerbis aliquãdo suis in istius amorem uirtutis ita inflammauit, ut dies, noctesq; de tuis cogitare præconijs nõ desistam: nec omnino quicquam nũc exoptẽ magis, quàm ut ea mihi uis, ea facultas, ea deniq; detur occasio, qua nomẽ tuũ cœlesti prædicatione dignissimũ, qua pietatis, integritatis,

t inno-

innocentiæ, religionis, continentiæ, prudentiæ, iudicij, quæ iustitiæ, fortitudinis, prouidẽtiæ, liberalitatis, animiq; magnitudinis, quæ postremo tot operũ, tot illustrium facinorũ tuorum testimonia, sic etiã per me fidelibus, seu græcæ, seu latinæ linguæ cõsecrentur monumentis, ut nulla humanarũ rerum uicißitudine, nullo unquam fortunæ uariantis incursu, nullo etiam squallentis æui senio deleantur. Vale.

IOANNES DEI GRATIA REX PORTVgalliæ, & Algarbiorum citra & ultra mare in Africa, dominusq́; Guineæ, Angelo Politiano uiro peritißimo, & amico suo, S. P. D.

EX suauißimis tuis literis doctißime uir, iam diu perlectis, & maxime ex dilecti Ioannis Teixiræ, Cancellarij nostri maioris frequẽti relatione uberrime intelleximus, te gloriæ nostræ (si qua in humanis est) fore percupidũ, & nomen nostrum cum rebus gestis, tuo literario beneficio ab obliuionis rubigine reddere exemptũ. Quæ & si satis magnum summæ in nos beniuolentiæ, ac obseruantiæ argumentum testantur, tamẽ ea magis ab animi tui probitate, ingenijq́; acumine, atq; doctrinæ copia, quæ longe maiora suspirant, credimus emanasse. Pro quibus magnas tibi habemus gratias quas dũ tẽpus & res exegerit, cumulatiores referemus, speramusq́; tuæ erga nos affectionis te nõ pœnitere. Et ut tibi breuibus ad propositũ respondeamus, scies nos tui officij, & pij laboris, quẽ in nostræ mortalitatis redemptionem tã crebro polliceris esse admodũ gratos, idq; amplectimur, uehemẽterq́; laudamus. In cuius executionẽ curabimus diligẽter, ut annales nostri, quos uulgari, & patrio sermone pro regni instituto posteris tradẽdos iubemus, hi Hetrusca lingua, uel latina saltẽ familiari demum conficiãtur, ad te scili=

te ſcilicet quàm primum deferẽdi, ut eos iuxta ueritatis tenorem, noſtrã in memoriã ita tuis ſalibus, & grauitate, doctrinaq; reſpergas, limaq; expolias, ut ſaltẽ tua coniuuãte facũdia, lectione dignos efficias. Nam multũ intereſt (ut melius noſti) quo dicendi modo unũquodq;, licet egregiũ ſit, referatur. Quia quemadmodũ uſu uidemus optimos natura cibos prudẽder reijci, cũ ſordidius parati ſint: ſic etiã hiſtoriam, quæ ornatu ſuo, ac nitore uacat, cõtẽnendã, reijciendamq; exiſtimamus. Sed his erroribus minime metuẽdũ eſt, quãdo tibi uiro laudatißimo, omniũq; diſciplinarũ genere prædito, erit curæ rebus noſtris cõſulere. Habes igitur quæ nobis ſit ſentẽtia menti. Reliquum eſt Angele noſter, ut præfati Cancellarij filios, regiæ noſtræ generoſos, omniũ tibi habeas cõmendatißimos. Quod & ſi tua ſponte, atq; humanitate eras facturus: tamẽ ut noſtro intuitu aliquid cumuli accedat, te nimiũ rogamus. Hi enim ſunt, quibus te in omni genere gratitudinis debes credere obnoxium: nã uiciſsim pater & filij, alter meritis & laudibus, & alij approbatiſsimis doctrinæ tuæ teſtimonijs, non ceſſant apud nos te ſæpius extollere, nomenq; tuũ in hos mũdi fines propagare, quod tuæ gloriæ, & exiſtimationi haud parũ cõducit. Sed adoleſcentibus ipſis plurimum congratulamur, in id ætatis, & temporis incidiſſe, quo à tuo literarum fonte aliquid doctrinæ poßint feliciter haurire. Cum qua deo præcipue, & nobis deinde ſeruiẽtes utramq; cœleſtis, & terreſtris regni felicitatem promereantur, eamq; ſibi uendicent. Vale. Ex Vlixbona. xxiij. die Octob. M. cccclxxxxi.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Teixiræ Maximo regio Cancellario, S. D.

t 2 Conæ

Conatus perſæpe ſum ſcribere aliquid ad te uir clariſſime, quo tibi meus animus, ſtudiumq́; & uoluntas innoteſcerent. Verum neſcio qui ſemper ingenuus dixerim an ruſticus obſtitit pudor, ut qui nec me tibi ſatis notũ ſciebam, & uirtutis, fortunæq́; tuæ quodã quaſi fulgore deterrebar. Sed impetrauit à me tandem qualeſcunque has literas, uel mei officij ratio, uel tuæ humanitatis opinio. Quod igitur epiſtolæ huius, uel mihi accommodatius, uel tibi acceptius fore argumentũ ſperẽ, quàm ſi de tuis liberis, iiſdemq́; meis diſcipulis, ex uero quid ſentiam perſcripſero? Miſiſti tu quidem illos in Italiam uir excellens, ut moribus, ut literis, ut omnibus deniq; ingenuis artibus, ad ſummæ fortunæ cultum formarentur. Sed eos domo ſecum credo paternos attulere mores, ut exempla non magis accipiant ipſi, quàm præbeant cæteris. Nihil in illis ineptum, nihil improbum, nihil immodeſtum, nihil durũ. Non inuerecunda frons, non elatum ſupercilium, non licentes oculi, non proteruior lingua, non inconſtans uultus, non aliquid poſtremo uel in facie tota, uel in geſtu, uel in ſtatu, uel inceſſu, quod offendat, quod moleſtum, quod putidũ, quod odioſum ſit. Aedes cotidie ſacras frequentant, magiſtris operam dant, non aſſiduam modo, ſed & alacrem. Doctiores cõdiſcipulos humanitate ſibi, & obſequio deuinciũt: quos moribus obſore, uel famæ credãt, eorum conſuetudine penitus abſtinẽt. Nullum inter ipſos, niſi de ſtudijs, ac de iis perpetuum certamẽ. Nullibi ſæpius aut libentius, quàm aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiſcipulorum uerſantur. Horas quoq; tempeſtiuas bonæ ualetudini dedicant, eamq́; ob id proſperrimam tuentur. Ingenijs aũt ſic excellunt, ut facile ſe (ne multa dixerim) tuos eſſe liberos declarent. Percipiunt facile quæ

traduntur

traduntur, pronunciāt eleganter, retinent fideliter, imitantur feliciter. Iam de studio quid dixerim? Nihil equidē ego ardentius, nihil uidi perseuerantius. Tantos ergo iā lingua utraq; fecere profectus, ut ipse quoq; non imperitissimus ingeniorum magister obstupescā. Quem uero eis domi custodem, moderatoremq; dedisti, sic eos prudēter, amanter, diligenter curat, excolit, gubernat, instituit, ut omnino desyderari nihil possit. Non fallo equidē te, sed nec ipse rursus fallor. Ita esse rem, uel admirans inuidia fateretur. Quocirca multum equidē fortunæ isti tuæ, non minus animo tamen propositoq; gratulor. Nec enim leuis hinc ad te quoq; redundat honos, filios tot, ac tales imbecilla adhuc ætatula, tam procul abesse à tuis oculis, à laribus, à patria, tamq; diu, non quidē fœnori multiplicando, nec mercibus commutandis, ut nostri solent, sed ut optimis institutis, ut optimis artibus, ac disciplinis imbuti, uiaticum sibi ad senectutē parent: in quod ipsa quoq; fortuna nullū ius habeat. Quæ res tibi iam non modo supra spem, sed opinor etiam supra uota succedet. Mihi autē crede uir magne, non tibi illi apud nos minus acquirunt gloriæ quàm sibi literaturæ. Iam equidem uel tua, uel ipsorum causa sic eos amo, sic me redamari sentio, ut in tuum penè mihi locū uidear amore, & diligentia successisse. Qua fiducia uidelicet ausim rogare te clarissime uir, ut epistolæ meæ, quæ iudiciū regis tui tanquā Apollinis subitura iam nunc tota tremit, atq; horrescit, tantum fauoris impertias authoritate, qua polles, ut indulgentiā potius quàm censuram tantæ illius maiestatis experiatur. Vale. Florentiæ. xvi. Calend. Septembres. M. cccclxxxix.

ANGELVS POLITIANVS
Marquardo Breisacio, S. D.

CVm superioribus diebus Petrus Medices Florẽtinæ decus reipublicæ, quem nos à tenero educatum linguæ utriusq; literis erudiuimus, Romam te proficiscentem salutauisset, ac me sibi comitem forte in diuersorium adduxisset, memoria tenes ortam ibi esse mentionẽ cõmentariorũ quorundam, quos in ius ciuile Romanorũ multis dicebar uigilijs elucubrare. Quo quidẽ loco, cum tu ex nobis humanissime quæsisses, quæ ratio suscepti operis foret, atq; ego eam breuiter (ut in illis temporis augustijs) exposuissem: rursus te cupere adhuc significasti, ut illud ipsum, quod ibi tum perstrinxeram, posteaquam Romam te suspicarer peruenisse, scripto repeterem. Sed ego ne tibi confestim, tanti regis obeunda legatione multum forsitan occupato, molestus essem, dies complusculos etiam de industria expectaui. Nũc autem quoniã nonnihil iam remissum tui laboris existimo, propterea quod in istiusmodi munere prima quasi coitio solet esse acerrima: uisum mihi tẽpus est, quod tibi erã pollicitus dependẽdi. Principio igitur scire te illud opinor: Imperatorem Iustinianum posteaquam ius ciuile perpurgauit, in ordinemq; redegit, cauisse illud in primis, ut in omnibus ciuitatibus, quæ dignitate aliqua præcellerent, exẽplaria legũ quamemendatißima publice asseruarentur, quascunq; ipse uel nouas condidisset, uel etiã antiquas enucleasset. Sed nullum ex his clarius tunc, aut celebratius, quàm quod adusq; urbis eius captiuitatem Pisis magna religione sit custoditũ. Nam & maximus iuris interpres Accursius, & alij plerisq; uiri doctißimi, quoties de synceritate lectionis ambigitur, literam Pisanam (sic enim ipsi uocãt) quasi fidelißimũ quoddam testimonium citant, mendumq; esse omnino putãt, quicquid usquam aliter, quàm in quo diximus uolumine, reperiatur.

Litera pisana.

tur. Captis autem deinde Pisis, liber idem Florentiam, cum præda reliqua uidelicet in urbem uictricẽ translatus est. Ibi uero in ipsa curia loco celeberrimo monachorum quorundam, summiq; magistratus diligentia, & religione seruatur. Tum quoties profertur (quod ipsum nõ sine graui causa fieri solet) accensis funalibus (ita enim mos traditus) monachi illi quos dixi, summusq; magistratus capite aperto, uenerabundi circunsistunt. Nullæ in eo libro interpunctiones, nulla scribendi compendia, grandes ubiq; literæ, & cõpares: Græcum in fronte epigramma, græcæ præfationes, authorum librorumq; index: quorum hæ leges à fontibus emanarunt, prorsus ubiq; argumenta plurima, quæ breuitati seruiens omitto, quibus esse eum librum Iustiniani ætate descriptum non dubitemus: in primisq; uoluminis ipsius ueneranda facies, & quæ sanctam illam uetustatẽ procul ostentet. Hoc ergo mihi inspicere per ocium licuit, rimariq; omnia, & olfacere: quæq; uellem excerpere diligenter, & cum uulgatis exemplaribus cõparare. Tribuit enim hoc mihi uni Laurentius ille Medices, uir optimus, ac sapiẽtißimus, fore illud aliquando arbitratus, ut opera, labore, industriaq; nostra magna inde omnino utilitas eliceretur: Deprehendi igitur multa nouis in codicibus uitia, multa in interpretibus: quoniam uidelicet in erudito nati seculo, cum latinitatis ipsius imperiti fuerunt, tum græcam linguã penitus ignorauerunt: multæ uero sunt ibi leges græcis editæ uerbis, quas aut omiserunt iuniores, aut in latinum sermonem pessime conuerterunt. Quapropter operæprecium me facturum credidi, si commentarios aliquos euigilarem, quibus in integrum corrupta diu lectio restitueretur, & linguæ latinæ uis, quæ tota penè in legibus est, explicaretur. Quod ut ex

sententia perficiam, multum quoque me adiuuat, quod eos quoq; sum libros nactus, quos è latina in græcam linguam Iustinianus idem transferēdos curauit. Vnum duntaxat est, quod quidem me non tam impedit, quàm remoratur: quod publicis lectionibus dum linguam utranq;, dū philosophiam profiteor, multum mihi operæ subtrahitur, multumq; temporis eripitur. Etenim quæ res præcipuum laborem desyderabat, in eam uidelicet studia tantum subsecundaria conferimus. Sed erūt hæ nostræ uigiliæ tamen authoritate quoq; Maximiliani uestri Romanorum inuictißimi regis muniendæ. Qui cum designatus iam (sicuti speramus) imperator sit, cuius esse legibus armata maiestas debet, fauebit opinor illius studio, qui tantopere sit in armis ipsius, aut expoliendis, aut reconcinnandis occupatus. Vale, Florentiæ. iij. Nonas Februa. M.cccclxxxxiij.

LAVRENTIVS MEDICES
Angelo Politiano, S. D.

EX *literis quas ad Michelotium dedisti, factus sum certior, filiolos nostros aduersa ualitudine uexari. Id ut humanum parentem decet, grauiter, molesteq; tuli. Quam profecto molestiam tu præuidens, ita multis uerbis, ac rationibus animum nostrum confirmare conatus es, ut in maximam de nostra constantia dubitationem incidisse uideare. Quod tam & si ab amore in nos tuo proficisci certus sum, multo tamen maiori molestia nos affecit, quàm significatio ulla aduersæ ualitudinis liberorum. Quamuis enim parentis substantia liberi esse dicantur, multo tamen magis propria est animi ægritudo, quàm filiorum. Quibus enim integer, ac sospes est animus, cæterarum facile rerum incolumitatem consequuntur: quibus uero infirmus, nullus unquam portus*

portus est à fortunæ fluctibus tutus, nullum est tam placatum æquor, tam quieta militia, quin perturbatione uexentur. Existimas ne me ádeo natura imbecillum, ut tam parua re mouear? Si uero eiusmodi nostra natura est, ut facile huc atq; illuc perturbationibus agatur: at multarum rerum experientia confirmatus animus, sibi constare iam didicit. Ego filiorum non ualitudinem tantum, sed fatum quandocunq; expertus sum. Pater immatura morte præreptus, cū annum agerem primū & uigesimum, ita me fortunæ ictibus exposuit, ut quādoq; me uitæ pœniteret meæ. Quapropter existimare debes, quam nobis uirtutem natura negauit, experientiam attulisse. Verum, cum tu in epistola ad Michelotium, imbecillitati animi nostri diffidere nō parum uidearis, atq; in tuis ac nos literis summopere uirtutem, atq; ingenij nostri dotes extollas: hæcq; simul pugnare uideatur, aut alterū falsum est, aut non ea es animi magnitudine, quā in me desyderare uideris, cū ea in tuis ad nos literis silentio prætereas, quæ scripta ad Michelotiū sunt, tanquā non tua à me accipienda sint: utpote qui existimas, multo magis nūcium, quàm liberorum ualitudinē mihi molestiam allaturū. Sed nolo esse in paruis lōgior, ut nō idem incurram uitium, quod in te uitupero, neq; in ijsdē literis & parua spernere, & prolixioribus uerbis prosequi uidear. Si quid est in epistola quod te mordeat, id totū condones amori nostro, atq; exercitationi, cui ut puto abundantius materiā suppeditat, si in quenquam inuehimur, quàm si laudamus, multoq; latior campus est in unoquoq; uituperationis, quàm laudis. Gaudeo mirum in modum Iulianū nostrum se totum literis tradidisse, illi gratulor, tibiq; gratias ago, quod eum ad hæc prosequēda studia excitaueris. Tu uero fac, ut hominem ad

t 5 literas

literas inflammasti, ita sedulo cures, stimulosq; adijcias, ut perseueret. Ego propediem uos reuisam, comitemq; uobis in hoc felici Musarum itinere me adiungam. Bene uale. Pisis, Pridie Calend. Aprilis. M. cccclxxvij.

ANGELVS POLITIANVS
Laurentio Medici suo. S. D.

NOn quod tuæ constantiæ, sapientiæq; diffiderem, propterea literas dedi ad Michelotiũ potius quàm ad te, de liberûm tuorum ualetudinē: sed quoniã sum ueritus, ne forte incõsultior uiderer, si grauior tibi à me nũcius alieno tempore obijceretur. Tabellarius enim sæpe literas non apte, non loco reddit, scriba uero temporum captat omneis articulos. Reueritus igitur iure sum Laurentiũ Medicen, cui male, si palpere, recalcitrat undiq; tutus. Nec uero ista repugnant, quod hic te reuereor, ibi laudo. Nõ enim ob aliud reuereor, quàm quod omni laude puto dignißimũ. Molles uero illæ tuæ morsiunculæ, tantum abest ut me lædant, ut ipsas quoq; nescio quo pacto, penè mihi magis blãditias commendent. Iulianus tuus uere frater, hoc est ut docti putant, ferè alter, ipse sibi in studijs est nõ modo iam mirificus hortator, sed & præceptor. Nihilq; nobis ad summam uoluptatem deest, nisi quod abes. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LAVrentio Medici patrono suo, S. D.

BAptista Leo Florẽtinus, è clarißima Albertorũ familia, uir ingenij elegãtis, acerrimi iudicij, exquisitißimæq; doctrinæ, cum cõplura alia egregia monumenta posteris reliquisset, tum libros elucubrauit de architectura decem, quos propemodum emendatos, perpolitosq; editurus iamiam in lucẽ, ac tuo dedicaturus nomini, fato est functus.

Huius

Huius frater Bernardus, homo prudens, tuiq́; inter primos studiosus, ut una opera tāti uiri memoriæ, uolūtatiq́; consuleret, & tuis in se meritis gratiam referret: descriptos eos ex archétypis, atq; in uolumen redactos, tibi repræsentat Laurēti Medices. Et cupiebat ille quidem, ut ipsum apud te munus, authorēq́; muneris Baptistā ornarē uerbis. Quod ego mihi nulla ratione statui faciendū, ne tam absoluti operis, tamq́; excellētis uiri laudes culpa detererē īgenij. Nāq; operi quidē ipsi maius multo ex lectione præconiū accedet, quam quantū ego ullis uerbis cōsequi possim. Authoris aūt laudes, nō solū epistolæ angustias, sed nostræ omnino paupertatem orationis reformidāt. Nullæ quippe hūc hominē latuerūt, quālibet remotæ literæ, quālibet recōditæ disciplinæ. Dubitare possis utrum ad oratoriā magis, an ad poëticen factus: utrum grauior illi sermo fuerit, an urbanior. Ita pscrutatus antiquitatis uestigia est, ut omnē ueterū architectandi rationē, & deprehenderit, & in exēplum reuocauerit. Sic ut nō solū machinas, & pegmata, automataq́; permulta, sed formas quoq; ædificiorum admirabilis excogitauerit, optimus præterea & pictor, & statuarius est habitus. Cum tamen interim ita examussim teneret omnia, ut uix pauci singula: quare ego de illo, ut de Carthagine Sallustius, tacere satius puto, quàm pauca dicere. Huic autem libro Laurenti, cum uel præcipuum locū in tua bibliotheca uelim artribuas, tum eum & ipse legas diligenter, & legendum uulgo, publicādumq́; cures: nam & ipse dignus est, qui uolitet docta per ora uirûm, & in te iam uno propemodum recumbit desertum ab alijs patrocinium literarum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS RAMberto Malatestæ Principi, S. D.

Non

Non possum facile consequi uerbis, quantū mihi epistola tua pariter & admirationis attulerit, & uoluptatis. Admiratus enim te sum loco, fortunaq; ista iuuenem, cum popularibus regēdis, tum uero militaribus studijs occupatū, sic iā profecisse in literis, ut cōferēdus propemodum cum professoribus ipsis, & hoc unū semper agētibus uideare. Voluptati aūt fuit amor erga me quidē tuus nō uulgaris, cuius in epistola eadē non significationem modo aliquam mihi, sed expressam propè imaginē ostēdisti. Quare habeo gratiam meis libellis, quamuis, & paucis adhuc, & rudibus, qđ animū mihi tuū tā facile cōciliauerint. Qui tamen utinā digni forent laudibus, quas in eos nimis homo humanus contulisti, magis illud cogitās, quomodo indulgeres amori tuo, quam quomō pudori meo parceres. Quod uero ad causam tuā attinet, nō cōcedo tibi prorsus, ut eā rē uehementius optes, quam ego. Quapropter enitar, faciā, experiar, deniq; nullū remittā studiū, quo tuæ isti uolūtati, atq; honestißimo desyderio satisfaciā. Cæterū illud molestū est, quod certi adhuc, qđ quidem ad te scribā, nihil habeo. Non enim conueniendi Petri Medicis copia mihi fuit hos dies. quoniā scilicet adhuc animi causa rusticatur. Cum primum se in urbem receperit, præsto erimus, operamq; dabimus, ut illius erga te uoluntas aut eliciatur, aut si opus etiā fuerit, impellatur. Rumor certe uanus apud uos de belli apparatu, deq; militum delectibus increbuit. Nam cōtra, res ad pacem magis, quod bene uertat, & cōcordiam spectat. Librariam prouinciam Marcellus ipse suscepit, nos ei operam polliciti omnem sumus. Picus Mirandula noster, ex tuis literis uel ad me, uel ad Marsilium, mirifice te diligit: cuius etiam nomine salutem tibi ascribo. Vale. Florentiæ, Nono Calend.

lend. Augusti. M. ccccIxxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS LAVrentio Medici, Petri Frãcisci F. S. D.

Cogis tu quidem me Laurẽti carmẽ edere incõditum, inemẽdatum, & quod in publico semel pronunciatũ nimis fuisse impudens uisum sit. Satis profecto fuerat uixisse unum diem, quod tam foret imperfectum animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ uocentur Ephemera, cõnumerari. Nanq; ego id ad præsentem duntaxat celebritatẽ, quasi Adonidos hortum concinnaueram. Prorogare tu nostræ Mantus (ita enim inscribimus) non tam uitam cupis, quàm dedecus: ferreus sim, si tibi quid denegem, tam nobili adulescenti, tam probo, tam mei amanti, tanto deniq; eam rem studio efflagitanti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desyderio nostro aliquando subueni, & quæ tibi Musæ amatoria carmina uernaculæ suggerunt, ne patere quæso à nobis expectari diutius. Vale. Florentiæ. iiij. Nonas Nouemb. M. ccccIxxxij.

ANGELVS POLITIANVS Iacobo Saluiato suo, S. D.

En Rusticum tibi, id scilicet ab argumẽto inditum nomẽ. Tuo coactu prodit in uulgũ, tibi est uni quicquid acciderit imputaturus. Iam ne sentis, quàm tibi tuendus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem & si semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamẽ eũ tueri nunc uel ob idipsum impensius debes, quod es nuper Laurentio Medici, principi uiro, cuius ego cliens, alũnusq; sum, unus ex omni Florẽtina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio authoritatem omnem, atq; gratiam, quam uidelicet tibi & uiri

uiri excellentis affinitas, & tua egregia indoles, morumq́; suauitas conciliant. Vale, & me ut facis, ama.

ANGELVS POLITIANVS
Laurentio Tornabono suo, S. D.

D*Ebetur hæc sylua tibi uel argumento, uel titulo. Nã & Homeri studiosus es, quasiq́; noster cõsectaneus & propinquus Laurentij Medicis, summi præcellentisq́; uiri: qui scilicet Ambram ipsam Caianam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poëmation hoc qualecunq; est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimẽtum, sit incitamẽtum tibi ad studia literarum, præsertim græcarũ, in quibus tamen ita tantum processisti, ut uideare ad summum breui, si modo perrexeris, euasurus. Vale. Florentiæ. Pridie Non. Nouemb. M.cccclxxxv.*

ANGELVS POLITIANVS
Petro Medici suo, S. D.

F*Acere non possum, quin tibi agam gratias mi Petre, quod authoritate, operaq́; tua curaueris, ut in collegium nostrum Matthæus Francus, homo (ut scis) mihi amicißimus, cooptaretur. Est autem non modo isto (licet inuidi quidam rumpantur) sed quouis honore dignißimus. Prima illi commendatio contigit apud patrem tuũ, sapientißimum uirum, iocorum, & urbanitatis, cum faceta illa scriberet carmina, patrio sermone, quæ nunc Italia tota celebrãtur. Quin idem parens tuus penè infantem adhuc te, quædam ex his facetiora ridiculi gratia docebat, quæ tu déinde inter adductos amicos balbutiebas, & eleganti quodam gestu, qui quidem illam deceret ætatulam, commendabas. Nec tamen insuauior Francus in sermonibus, usuq́; domestico,*

siue

siue tu dicteria, siue fabulamenta, siue id genus oblectamenta alia requiras, in quis non eius ingenium magis eminet, quàm prudentia. Nihil *enim unquam scurriliter, nihil immodeste, nihil non suo loco, nihil extra rem, nihil incaute, nihil sine delectu.* Quare *siue rusticaretur animi causa, siue balneis operam daret* Laurentius *parens tuus (quod te meminisse non dubito)* Francum *sibi adducebat comitem, cuius lepore quasi recrearetur.* Adhibuit *eum deinde consiliarium* Magdalenæ *sorori tuæ* Romam *proficiscenti ad uirum, uidelicet ut rudis adhuc puella, quæ nunquam de materno sinu se prompserat, paternum aliquem circa se haberet amicum, ad quem de re dubia referret.* Hic *se* Francus *(ut homo est eximia patientia, sed & dexteritate) sic se nescio quo pacto diuersis, ignotisq; moribus accommodauit, ut & uniuersorum beneuolentiam collegerit, & sorori ipsi tuæ facile unus omnia paternæ domus solatia repræsentet.* Gratus *esse* Innocentio *quoque pontifici mire dicitur, gratus aliquot è purpuratis patribus: tui certe illum ciues, qui* Romæ *negotiantur, in oculis gestant.* Quid *quod breui causarum foriq;* Romani *sic peritus euasit, ut iam non inter postremos habeatur?* Est *autem omnino ingenio uersatili* Francus *noster, & quod rebus, ac personis omnibus congruat.* Cæterum *dispensatione domestica nemini cesserit, quippe gnarus omnium quæ postulat usus, non tam præscribere familiæ potest, ac solet, quid quisq; agat, quàm quomodo, & quatenus agat.* Addam *unum adhuc illius insigne, nemo diligentius amicos parat, nemo fidelius retinet.* Meus *certe in ipsum, contraq; ipsius in me sic amor innotuit, ut quod gratissimũ est, & nos inter rara admodum paria numeremur.* Itaq; *bis me esse canonicum*

cum puto abs te factum, quando illum quoque nunc, id est alterum me, nostro cœtui aggregasti. Non enim minus in eo mihi, qám in meipso uideor honestatus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Franciotto Vrsino suo, S.

Exigebas à me superioribus diebus, ut põderum nomina, & mensurarum breuißime tibi colligerẽ, sed quorum potißimum sit apud Vegetium Renatum mentio libro quem nunc in manum sumpseris, quo medicinam ueterinariam pertractat. Geram tibi morem, sed & libenter mi Frãciotte. Nam cum tu Petri Medicis alumni, patroniq; mei sis amitinus, iisdem cum ipso laribus educatus, excellentis & indolis, & uirtutis, & ingenij iuuenis, idemq; singularis erga me semper humanitatis, nihil est utique quod magis ex animo faciam, quàm quod esse tibi quamgratißimum sentiam. Ponderum nomina. *Prius igitur de ponderibus accipe, mox uero & de mẽsuris.* Scripulus. Obolus. *Minimum pondus est, qui latine scripulus, & idẽ græce dictus obolus: pẽdere is putatur* Siliquæ. *siliquas omnino sex, quæ* Ceration. *ceratia græce nominãtur, hoc est quantum lentis octo semina.* Drachmæ. *Tres uero scripuli drachmam faciunt, quod est argenti pondus.* Sicilicus. *Duplex drachma sicilicũ facit.* Sextula. *Drachmæ additus scripulus sextulam creat.* Vncia. *Sextulas uncia senas habet.* Duella. *Sextulæ duæ duella uocantur. Octo drachmæ reddunt unciã, quæ scripulos omnino continet quatuor ac uiginti.* Libra Romana. *Sed & uncijs duodecim Romana libra constat:* Libra Attica. *nanque Attica minor est, ut quæ drachmis conficiatur septem & septuaginta, cũ Romana sex & nonaginta.* Mina. *Sic drachmæ centum minam consti tuunt, maiorem drachmis quatuor Romana libra.* Talentum Atticum maius & ıs. *Talentum uero Atticum maius est, ac minus: quod minus his minas habet sexaginta, quæ sex milia drachmarum sunt: quod*

maius,

maius, tres & octoginta minas, sed & uncias insuper qua=
tuor: nec maius ullum pondus Attico talento. Dixi de pōde
ribus, dicam uero & de mensuris, illis inquam non quibus De mensu ris.
agros, sed quibus aut fruges, aut liquores demetimur. Inci=
piendum uero ab amphora consecrata Romanis in capito= Amphora.
lio, ne cui uiolaretur. Capit hæc omnino quantum tessera
quoquouersus in area pedum quatuor. Pes aūt sedecim con Pes.
stat digitis. Duplex amphora modius est, aut si mauis græ= Modius
ce medimnus: eademq́; triplex efficit sextarium: sextarij di Medimnus
midium cotula uocatur, & hemina: quatuor uero sextarij Sextarius Cotula.
chœnica complent, ita sex cōgium, qui latine chus dicitur. Hemina. Chœnix.
inde forsitan sextarij nomē, quod eum sexies congius capit. Congius. Chus.
Scribit tamen Pollux cotulam chœnicis esse tertiam partē,
chœnicas octo & quadraginta medimno contineri. Sed &
hemina sex impletur cyathis, cyathi uero pōdus ferè dra= Cyathus.
chmæ decem sicut oxybaphi quindecim. Cyathi pars quar= Mystros.
ta mystros, huius tertia cyame, quæ duo cochlearia capit. Cyame. Cochlear.
Sunt & Artabæ, quæ ternæ denos capiunt modios. Et om= Artabæ.
nium maximus culleus, quem uiginti amphoræ complent. Culleus.
Addam notas etiam quasdam, quæ legentem perturbent.
Sextarij nota hæc est —SS— *Scripuli* ∋ *Vnciæ* ⌒?
Semis —S— *Libræ* ⩚ *. Absolui iam quod mihi pensum*
dedisti. Si quid est quod in eo genere adhuc desyderes, etiā
atque etiam potes audacter uti opera nostra. Restat ut te
laudem Franciotte, quod studium tantū adhibeas comparā
dis equis bellatoribus, & alendis, sic ut libros etiam diligen
ter, quibus ipsorum cura continetur, & exquiras, & euol=
uas, ac peritos, id est ueterinarios consulas, quorum scilicet
ope uocabula quædam desita, ne doctißimis quidem uiris in=
tellecta consequaris. Decet hoc te bellicis laudibus inhian=

u tem,

tem,uestigijsq; maiorum,gentiliumq; tuorũ fortiter insistentem: qui semper in armis incredibili gloria floruerunt, & nũc cum maxime florent: sic ut familia Vrsina nihil esse aliud uideri poßit, quàm militum fortißimorum, ducumq; magnanimorum quoddam quasi seminarium. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Marsilio Ficino suo, S. D.

*Q*Vanta me uoluptate, quantoq; putas affici gaudio Marsili Ficine, cum te, Picumq; meum, sic esse concordes uideo non modo ut idem uelitis in uita, sed & idẽ sentiatis in studijs: quãta rursus, ubi me uobis nõ minus esse charum perspicio, quàm uos estis uterque utrique. Quid quod omnes in hoc incũbimus, ut recta studia pro uirili iuuemus, ac non ullo præmio, sed operis amore solicitati, semper hoc agimus tamen, ita dispensatis inter nos officijs, ut nulla fermè studiorum parte cessetur. Etenim Picus ipse Mirandula sacras omnes literas enarrat, aduersus ecclesiæ septem hostes directa fronte decertat, inter Aristotelem iam meũ, Platonemq; semper tuum, caduceator incedit. Tu Platonem, quanquam & alios ueteres, sed Platonem tamen ipsum maxime, Platonicosq; omnis, & latine loqui doces, & uberrimis commentarijs locupletas. Mihi uero (quandiu catechumenos in Philosophia uestra sum) uarietas ista certe literarum cessit, quæ non minus habent iucunditatis, etiam si minus authoritatis. Nam quod ad astrologos attinet, de quibus epistolam mihi pulcherrimã scripsisti, lætor summopere, quod à Pico nostro tu quoque uel nunc primum stes, uel olim iam steteris. Nec enim referre arbitror, utrũ tibi aliud aliâs uisum sit, an ex aliorum potius opinione aliquãdo scripseris. Nam nec mutare sententiam turpe philosopho, qui* cottidie

cottidie plus uidet, & ad opinionem uulgi sæpe se non inutiliter accommodat, quod & Aristoteles in Exotericis libris, & in dialogis Plato fecit, qui quidem dogmatici non habentur. Quin ipse quoque Iustiniani principis leges, in quibus aliquid repugnare contra leges est, aliud in institutionibus, aliud in Pandectis decernunt, hoc est (ut mihi uidetur) aliter rudibus, aliter eruditis præcipiunt. Ago uero tibi gratias ingenteis, quod me dignatus honore tanto fueris, ut mihi potißimum tuam sententiam participaueris. Illud uero nescio satis ne probem, quod Herculem uocare me pergis. Tu quidem opinor iocaris: Sed tamen ansam timeo ne præbeas cauillandi, ridendique maleuolis, & inuidis, quibus nemo unquam uir bonus, ac doctus caruit. Quod enim tu, si non amore deceptus (quanquam id potius) at leui certe similitudine, qua parua sæpe magnis comparamus, adductus, mihi tribuis: hoc isti maligni interpretes adulationi credo potius aßignabunt, ac me quoque ridebunt, ceu si de eo mihi cognomine multum placeam. Mihi tamen omnino longe pluris est argumētum hoc amoris erga me tui, quàm quid omnes isti uel sentiant, uel loquantur. Contemno enim falsà, & leuia, uel conscientia mea fretus, uel authoritate tua munitus. Sed hæc tamen coràm commodius. Tu uelim quādo Caregianum tuum Sextili mense nimis æstuat, rusculū hoc nostrum Fæsulanum ne fastidias. Multum enim hic aquarum habemus, ut in conualle minimū solis, uento certe nunquam destituimur. Tum uillula ipsa deuia, cum penè media sylua delitescat, totam tamen æstimare Florentiam potest. Et cum sit in proximo celebritas maxima, semper apud me tamen solitudo est mera, qualem profe-

cto secessus amat, uti poteris autem duplici spe. Nã sæpius è querceto suo me Picus inuisit improuisus obrepens, extractumq; de latebra secum ducit ad cœnulam, qualẽ nosti frugi quidẽ, sed & scitam, plenamq; semper iucundi sermonis, & ioci. Tu tamen ad me potius, non enim peius hic cœnabis, bibes fortasse uel melius. Nam de uini quidẽ palma, cum Pico quoque ipso ualde contenderim. Vale.

Epistolarum libri decimi finis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER VNDECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS *Ludouico Sfortiæ Vicecomiti principi clarißimo,* S. D.

ET *si minora fortasse uideri possunt, optime princeps, de quibus ego nunc ad te scribam, quàm ut animaduersione, curaq; tua digna sint: tamẽ quæ tua esse humanitas dicitur, æquo animo laturũ confido, si dũ probari tibi quãmaxime studeo, deuocare paulisper ad hæc inferiora, uelut ab excelsiore quodã fastigio te coner. Nam cũ tu princeps habearis ingenij perspicacißimi, prudẽtiæq; singularis, idẽq; bonas arteis, & hæc ingenua studia, quæ profitemur, præ cæteris foueas, omni ope contẽdere debemus, ut tu quamhonestißime de nobis & loquaris, & sentias. Est enim bonorũ principum cum uiris eruditis tacita quædam, naturalisq; societas, ut alteri ab alteris illustrẽtur, ac dũ sibi mutuo suffragantur,*

gantur, & gloria principibus, & doctis authoritas cõcilietur. Sed ut ad id ueniã aliquãdo, quamobrẽ scribere hãc epistolam institui, Georgiũ habes Merulã prouidẽtißime princeps, hominẽ doctißimum, qui nõ solum docẽdo politiores cottidie tuos ciues reddit, uerum scribendo quoq; res tuas gestas, maiorumq; tuorũ, nõ posteritati modo, sed etiã (ut credimus) æternitati cõmendat. Hunc ego uirum cũ antea semper dilexi & colui, tum posteaquã sub tuum quasi uexillum se contulit, quibuscunq; officijs potui, sum prosecutus. Nam & quotiens incidit mentio, laudaui, sic ut neminẽ magis: & obtrectatoribus eius, quibus profecto non caret, audacißime restiti: & eiusdem postremo nomen, quam honorificentißime potui, scriptis meis intexui: speraui q; fore, ne minor esse inter nos animorũ, quàm studiorum cõiunctio diceretur, quæ me tamen spes ualde fefellit. Nam triennio iã, & literis suorum familiarium, & multorũ sermonibus, & fama deniq; ipsa cottidie certior fio, non modo eum de nobis aspere & acerbe, quacunq; occasione, sed etiam contumeliosißime solere loqui. Postremo librum quoq; aduersus Miscellanea nostra composuisse dicitur, plenũ fortasse (qđ ipse ait) erratis nostris, certe plenum conuitijs. Quo equidem libro tantum abest ut offendar, ut etiam gratias agam, modo aliquãdo edatur. Sed hoc molestum, quod cũ diu uulgo recitet, adhuc tamen domi retinet, multa iactans, multa minitans. Itaque uisum mihi est dare ad hominẽ literas honoris mei causa: non quidem ut in his iniurias illas expostulem, sed ut eum tamen rogem uerbis amicißimis, ut mihi etiã aliquando potestatem faciat audiendæ accusationis: ne scilicet indicta causa condemner, ac si non excusandi quæ scripsi, certe castigandi copia quandoq; fiat. Hoc est denique

Georgius Merula.

quod ab ipso non solum multis precibus, sed loco etiã maximi cuiusdam beneficij peto. Verũ ne quis fortasse ad te mearum literarum sententiã secus deferret, ex quo tuus animus offenderetur, mitto exemplum ipsius epistolæ, qua uidelicet æquitatem postulationis meæ cognoscas: quod etiã ut impetrem, rogo me adiuues nutu, authoritateq; tua. Nam si mihi respondẽdi facultas dabitur, neminẽ equidem alium, nisi teipsum iudicem nuncupabo. Tum ut alia multa posthac, ita nunc responsum meum tuo clarißimo nomini dedicabo. Quanquam enim adhuc non contigit, ut te ullis officijs demererer, curabo tamen sapientißime princeps, ut intellegãt aliquando homines, fuisse etiam Politianum *gloriæ, splendorisq; tui studiosißimum. Vale.* Florentiæ, *pridie Calendas* Februarias. M. cccclxxxxiij.

ANGELVS POLITIANVS
Georgio Merulæ suo, S. D.

EX literis & sermone multorum cognoui, iam diu te parum amice de nobis & sentire, & loqui: scripsisse etiam contra Miscellanea *nostra librum criminosißimum, quem soleas quoque libenter, ut in quenq; incideris, recitare: denique meipsum abs te (quod uix equidem credo) tertio quoque uerbo contumeliosißime appellari: Quæ quoniam res magis rumoribus increbuit, quàm ut dißimulari iã posset, uisum mihi est dare ad te has literas, quibus uoluntatẽ, sensumq; omnem tibi meum declararem.* Ego *te ad hanc diem mi* Merula *semper & dilexi, & colui, cottidianisq; sermonibus, atque hoc ipso* Miscellaneorum *opere, quod reprehendis, collaudaui. Nullaq; denique est à nobis in te unqnam (cuius quidem mihi sim conscius) orta iniuria. Quapropter non uideo quæ causa sit, cur tu suspitionem*

dare

dare maleuolis alienati à nobis animi concupiueris: aut cur non potius ipse ad me libere scripseris, copiámque feceris amicißimo tibi homini, uel agnoscendi errores suos, uel refellendi. Non enim mihi fieri iniuriam puto, si quis aliter atque ego sentiat, aut scribat: quoniam sententiarum diuersitate, præsertim in literis, amicitiam distrahi non est necesse: quin potius debere me illis magnopere intellego, qui me ab inueteratis erroribus aliquando reuocent. Quare tu quoque si quid in me tale uel peperisti iam, uel adhuc parturis, unde ego bonam frugem sim laturus, ádeo non offendar, ut etiam perpetuo me tibi debiturum profitear. Rogoq́; te per amicitiam nostram, per communia studia, pérque tuas uigilias obtestor, ut istud quicquid est, edas aliquando in lucem, né ue mihi occasionem uel emendãdi mei eripias, si uero, uel defendendi, si falso accuser. Illud me fateor ualde mirari scripsisse ad me familiares quosdam tuos, quibus adhuc ego tui honoris causa, ne respondi quidem, solere te in omnes inuehi nostræ ætatis professores, ac sustulisse animos de libellis quibusdam modo repertis, unde etiam lactis gallinacei (quod dicitur) haustum sumpsisse te iactes. Quos ego tamen sermones ab obtrectatoribus tuis confictos, quàm abs te usurpatos libentius crediderim: nõ enim decent canos istos. Nam quid habes in hoc seculo Merula, quod contemnas? Aut cur tantum libris ijs censeri te postulas, quos auspicio Ludouici Sforitæ, sapiẽtißimi principis inueneris? Cuius tu beneficium si supprimes, quod patere quàm latißime debet, magnam profecto in te calumniam concitabis. Cæterum de eo tu uideris. Multo enim tu melius perspicere quàm nos, quod tuum officium sit, & potes, & debes. Ego illud à te breuiter peto, notas

ut istas scriptorum meorũ (quas aiunt) aliquando publices, locumq; mihi des uel purgãdi meipsum, uel corrigẽdi: quod si feceris, polliceor me quoq; par pari relaturum. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S. D.

BErnardus Riccius inter disciplinas, & alumnationes tuas sanè iuuenis non pœnitendus, potestatem mihi fecit legendi exempla earum literarum, quas cum ad Merulam, tum ad sapientißimum principem Ludouicum eadem de re nuper conscripsisti, & quid à me consilij postulares, ostendit. Conueni cum eo in sententiam, ut literæ ipsæ ordine suo redderentur, ne illis forte suppreßis, aut dißimulatis, si res ad aures peruenisset de Miscellaneis tuis, in aliquo metu fuisse uidereris, cum defensio lõge ualidior, quàm accusatio sit parata. Quid iste senex uir, alioqui (quod nosti) lectionis multæ, atque eloquentiæ non indiligentis, ex literarijs tumultibus uelit, planè iam cerno. Satis gloriæ sibi comparauit: quoniam quæ commentatus est, & quæ scripsit, magna posteritatis spe, & uiuentium gratia sunt recepta, nunc alienæ, si quo fato imminet famæ, tam male audiet, quàm male dixerit alteri, laudis oblitus, aut prodigus suæ. Inter professores primas sibi partes uendicat: hic ambienti concedatur & merenti, sed ea lege, ut ab illo secundus esse non debeas, nisi ætatis concessu. Spero tamen (ne à ioco absim) hominem tibi non multum nocere posse, cui undique dentibus sit os uacuum. Interea uero pietatis erga illum meæ fuerit, & amoris quoque in te maximi, diligenter curare, ne te mordicus lacessat. Sed quod æquißime petis, si quis in tuis libris à ueritate, aut à maiestate latina, cuius assertor studiosißimus semper fuisti, remotum deprehendit,

hendit, & alienum, ostendat boni consulentis more: quia sis paratus herbam dare, neq; puditurus errata corrigere, qui plurimum prodesse ingenijs concupisti. Vale, Mediola. xv. Februa. M. ccccLxxxxiiij.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA

Angelo Politiano. S. D.

ID *ab naturæ, & maiorum instituto erga doctos nobis insitum est, quod fieri tu optas, ut eos diligamus, & ubi accidit, etiam libenter ornemus. Hoc autẽ tecum eo studiosius agimus, quod ad doctrinã hoc plus habes: quia in Medicum gente nobis amicißima & uixisti hactenus, & illi charus haberis. Itaq; minime grauatim cum Georgio Merula id egimus, quod petijsti: non modo ut tu clarius intelligas, quæ per obscuros hominum sermones de illius in te accusatione istuc ferri dicis: uerumetiam quia minime probamus, ut uiri eruditi aut mutuo odia exerceant, aut quod inuicem fraterne agi deberet amice monendo, id durius agendo ad mordacitatẽ transferant. Rescribit tibi ille, quod scribe oratoris apud nos agentis dedimus. Itaq; putamus eum tibi satisfacturum, & ostensurum, quamuis moleste tulerit, quæ sua putat ab alijs tanquam sua usurpari: non obliuisci tamen quod ueteri amico, & homini literato à se debeatur. Vale. Vigleuani, die. ij. Martij. M. ccccLxxxxiiij.*

GEORGIVS MERVLA

Angelo Politiano, S. D.

COnquereris ò *Angele per literas, quod maledictis, siue profitear, siue in circulis aduersus literatos sermo habeatur, te insecter: criminosißimum præterea libellũ confecerim, quem & si nondum edidi, tamen ut in quenq; incido recitem: atq; non parum miraris, cur hæc in te mo-*

liar, qui me colueris, laudaueris, & nulla iniuria affeceris. Ego mi Angele priusquam te nossem, fama nominis tui adductus, quibus potui officijs sum prosecutus: libros græcos, in quibus eruditio ampla, & recondita continetur, Florentiam ad te misi, nihil sanè ueritus, quod æmulus, & imitator studiorũ fores. Quid quod de te semper honorifice sum locutus: tantumq́; tibi deferebam, ut qui audirent, plus amicitiæ, quàm ueritati me tribuere existimarent. Meministi credo, quid in frequenti auditorio Venetijs, cum ad me accessisses, palàm dixerim, te illum esse, quem priscæ, & Romanæ doctrinæ instauratorem mihi pollicerer. Nihil unquã contumeliosius sum locutus, nec est qui audiuerit Merulam aduersum tua scripta (Miscellanea excipio) quicquã qđ te offendere debeat, protulisse. Notauere alij syllabas in metris uitiose positas, alij solœcismos tetigere. Ego hæc, & talia in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Miscellanea ut primum mihi oblata sunt, titulo ipso permotus, carptim legi. Cum in eum incidissem locum, ubi cum honesta præfatione mentionem de me facis, non potui non gaudere testimonio tuo. Quis enim à uiro erudito laudari non expectat? Cæterum familiares quidam, & discipuli animaduertisse se mihi retulere, non admodum pauca, quæ iampridem à me didicissent, & literis prodidissem, ceu author eorum esses, in Miscellaneis à te usurpari, atq; suppresso nomine, alia uelut peruerse interpretata damnari. Mouit ea res mihi stomachum, extra tamen iram, & obtrectationem. Deinde paulo curiosius dum capita percurro, plus inueni, quàm à familiaribus accepissem. Ita dum mea partim subrepta, partim subdole designata cognosco, pauca tumultuario in aduersarijs magis, quàm ĩ codice ascripsi. Dices,

cur non

tur non continuo mecum iniuriam expostulasti? Non *æqua facere me existimabam, quasi tu errata nec cognoscere, nec corrigere scires: ita satis habui in summa magis quàm particulatim quid peccasses indicare.* Potuisti, *nisi tua nimis amasses, ubi te notari sensisti, diligentius* Miscellanea *explorare, tum retractare, si quid perperam scripsisses: & quod bona nomina facere solent, si non erat unde debitum redderes, saltem apud creditorem, quantum debeas profiteri.* Quod *autem indignaris, & ægre fers, quod dictitē nostri temporis professores, non admodum doctos mihi uideri, abstineas quæso ab ira, & indignatione. Satis enim constat ex commentarijs nostris, qui circunferuntur, quid in re latina præstare ualeat* Merula. *Exibunt in publicum, & in aciem elucubratæ nostræ* Centuriæ, *quarum uim, & impetum quis sustinebit?* Terga *protinus dabunt, & diffugient.* Cæterum *ut ad libros redeam, quos auspicio* Ludouici *principis excellentissimi à situ, & propinquo interitu uindicauimus, quid reum calumniæ me facis? quasi beneficium supprimere uelim.* Publicaui *authorum nomina, & operum titulos.* Gestiūt *credo umbræ, & scriptorum manes, ad quos diligentiam, & fidem* Merulæ *iam peruenisse puto.* An *existimas ex ingenio, si non tuo, certe multorum me esse, qui si thesauros hos inuenissent, iterum eos defodissent?* Canos *mihi obijcis, importuni non sunt, superest animi uigor, corporis robur, celeres ingenij motus, manet præterea pertinax, & ampla illa tam rerum, quàm literarum memoria.* Et *hæc satis ad* Politianum *nostrum.* Vale. Ex Mediolano. *vi.* Calend. Mar. *cccclxxxxiiij.*

ANGELVS POLITIANVS
Georgio Merulæ suo, S. D.

Gratæ

GRatæ mihi omnino literæ tuæ fuerunt, gratiores futuræ tamen, si quod ego in primis optabã petebamq; à te, secum quoq; Miscellaneorum nostrorũ notas attulissent. Nam ista quidẽ ratio scribendi tua, nec diluendi criminis mihi potestatẽ, nec agnoscendi fecit: sed quoniã in manu mea nõ fuit, quo tu tandẽ pacto rescriberes, breuiter ad hæc ipsa quoq; epistolæ tuæ capita respondebo. Commemoras officia, quæ adhuc ignoto præstiteris. Misisse enim græcos ais libros ad me Florentiã, plenos eruditionis recõditæ, nihil ueritum quod æmulus, & imitator studiorum forẽ. Nõ soleo Merula nec facile obliuisci, nec libẽter dißimulare, si quod aliquando in me quisquam beneficium cõtulerit. Cæterum tu quidẽ ad me libros misisti nullos, ac si qui Florentiã Venetijs allati sunt, eorum copiã senatus Venetus Laurentio nostro Medici semper fecit. Sed nec ego æmulus, aut imitator studiorum tuorum: quãquam enim tu uir omnino in literis magnus, nõ tamẽ planè tãtus, ut te mihi unquã ad imitandum proposuerim. Nã quod te semper de nobis honorifice ais locutũ: malo equidẽ tibi, quàm tuis familiaribus credere. Solẽt enim minuti quidã, & pusilli, famã quoq; libenter magistrorũ suorũ detrectare. Cuiusmodi hominũ malignitates, ingratũq; animũ nos quoq; interdũ, magis etiã, quàm uolumus, experimur. Videlicet cõmittere me tecum studuerunt, falsisq; ob id suspitionibus impleuerũt. Sed uitiosas deprehẽdi syllabas inquis in nostris uersibus. Rogo, quas? an eas forte dices, quas in fronte ipsa statim, sicut alia errata librariorũ collegimus? At hoc periniquum est: nõ enim præstare alienã culpã debeo, quã præsertim correxerim. Nescis quàm sæpe semidocti illi, qui librorum excusoribus operam nauant, ita explicare se soleant, ut in quoq; hæsitauerint, ut

aut inducta pro receptis supponant, aut ipsi ex tempore ad suum cõmodum falsa quæpiam cõminiscantur? Præsertim si confuse, ac perturbate scripta sint exẽplaria, sicuti plerũq; solent, quæ prima procudimus. Nam & illud usu quandoq; uenit, ut ne ipsi quidẽ scripta nostra facile relegamus. Quod si calumniæ isti sit locus, quomodo quæso illa tua defendes: non stratum, nõ ulla ualent uelamina pati. Et item? Cui dat latratos obuia turba panes. Nõ enim saltẽ codices proferre antiquos potes, qui corrupte lectioni adstipulentur, sicuti nos in Catulliano illo uersiculo, quem quidam frustra inuadunt: Ista tamen lingua si usus ueniat tibi poßis. Fit autẽ interdum profecto, ut ne nostra quidem relegentes, mendum si quod ibi est librariorũ, deprehendamus. Ecce enim quàm multa me præterierunt, quæ nemo bonus, & æquus obiecerit. Eulabiam scilicet artifices isti, pro ablabia, Sabadium pro sabazio, Theodoritum pro theodoreto subdiderunt. Iidem capite duodeuigesimo, Pedianum pro Pompeio, pro Iuuenale Vmbritium. Capite rursum duodequĩquagesimo, quintum ac uigesimum Plinij uolumen, pro quinto & trigesimo. Sexto autem octogesimoq;, Martialis septimum pro undecimo citauerũt. Mustelariã quoq; alibi quàm mostelariam: & Cæcilianos annales, quàm Cælianos maluerũt. Soloecismos porrò adhuc nemo mihi ex doctioribus obiecit. Nã quæ uilißimi quidã nugatores in angulis garriebant, ea nos propalàm citatis authoribus cõfutauimus. Verum hæc, & talia, inquis, in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Recte tu quidẽ, quãdo hæc errata nostra nõ sunt. Nã si nostra ibi culpa ulla foret, magis aliquãto ĩ nobis & exigenda fuiſſent, & reprehẽdenda, quàm in quibus nulla iactura fieret, quocũq; modo tandẽ uel loquerẽtur, uel scriberent.

Loci miscellaneorum, Politiani, a typographis corrupti.

rent. Venio ad Miscellanea, in quibus offensum te scribis, quod tua quędā subripuerim, quędam aūt subdole (sic enim inquis) designauerim. Ita nobis & plagiū Merula obijcis, & dolū malū: graue utrūq; crimen, sed utrūq; falsum: nihil enim est apud me, quod tibi subreptū dicas, quoniā quę scripsi, partim nihil ad tuos cōmentarios attinēt, partim ab ijsdem magnopere dissentiūt. Tātum de baptis nōnihil apud te, sed rude tamē adhuc, & inchoatū, de quo mihi tacendū putaui, ne statim ibidem reprehēdere in cotytto nominatim te cogerer. Nā quod Ouidianum tu quoq; uersiculū citasti de naulijs in cōmentariolis quibusdā, quos adhuc equidē nō uiderā, tam pusillū, minutum, tamq; nihil est, ut illius etiā fortasse te pudeat. Vbi aūt subdole tua notauerim, nondum profecto intellego. Bis equidē toto opere te laudaui, prius à doctrina, posterius & à moribus. Sed tu fortasse iniuriam tibi factam credis, quod de rebus ijsdem non eadem tecū prodiderim: quasi uero maior tui mihi, quàm mei ipsius habenda ratio fuerit. Satis opinor amicitię dedimus, quod ut quęq; fuit occasio, te laudauimus, nunquā reprehendimus. Iam nostra illa errata, quę te alijs indicasse prędicas, rogo nobis quoq; ipsis aliquando indices. Efficiam credo, efficiam Merula protinus, ut sententia decedas. Nec tamen si quid usquam peccasse ostenderis, defendam: sed agnoscam protinus, agamq; tibi merito gratias. Nam & ipse posterioribus scriptis non dubitem quędam interdum ex prioribus, exēplo doctissimorum uirorum retractare: sicuti pitylisma illud apud Iuuenalem, quoniam pytisma quoq; pulchre uideor posse tueri, quo poëta illos innuat, qui conceptos ore aquarum haustus, per laconicum spargant: uerbum enim ipsum Διαπυτίζειν etiam apud Alexandrinum Clemētem,

Pitylisma Pytisma.

qui

qui Stromateus dictus inuenitur: cuius simplex, & gramma ticus declarat quispiam, sicuti nos ante meminimus, & uul garis etiamnum Græcorum lingua usurpat: à quo Teren= tianum quoq; illud pytissare formatum crediderim. Quod Pytissare.
si tibi idem sensus, atque animus est, ut indicari à nobis ui= cißim tua tibi uel optes, uel saltem non moleste feras, profi= teor hoc me quoq; laute munus administraturum. Nam quod & tu Centurias facis, ac ne titulis quidem nostris ab= stines, facile patior. Sed quid est, quod ais fore, ut terga dēt protinus, ac diffugiant? An ex Parthorum gente tuæ istæ Centuriæ sunt, ut uidelicet fugientes prælientur? Sed hoc io catus, neque enim me fugit aliud planè sensisse te, quàm quod in tuis omnino uerbis expresseris. Libros autem re= cens inuentos, si publicaueris, optimi uiri officio fueris fun ctus. Ita nos quidem Græcos è tenebris permultos eruimus, quorum cottidie nostris quoq; non modo æmulis, sed etiam obtrectatoribus copiam facimus. Illud miror, quod obijci tibi canos pro uitio putas: utinam enim mihi quoq; sic ali= quando obijciantur. Non enim turpis canities homini do= cto præsertim, sicuti tu es, uersantiq; semper, quod ipse fa= cis, in studijs literarum. Vale.

GEORGIVS MERVLA LVDO-
uico Sfortiæ Duci, S. D.

P*Ostulat apud te princeps excellentißime, Merulam ti tulo iniuriarū Angelus Politianus, atq; acrius premit, quod in illius scripta inuectus sim, neq; parcā quotiēs de li= teris agatur: & proinde iniquū, & ingratū me esse, qui cū me coluerit, & aduersus obtrectatores defenderit, non ali= quid gratiæ reponā, aut crimina īpingā. Postremo petit, ut ab obtrectatiōe desistā, & qđ domi, & in capsis clausum contineo,*

contineo, cur id aliquando non publicem, ut causam is dicere possit. Ego princeps clemẽtissime, si quicquã de Politiano paulo licentius locutus sum, citra contumeliam id fecisse fateor, poëtas & oratores enarramus, & si quid in illis habetur quod interpretationis indigeat, illud palã aperimus, etiam cũ offensa grammaticorũ nostri temporis, quibus fortiter repugnamus. Hũc morem tenuere prisci, quotiẽs difficiles quæstiones, aut occultũ quiddam, & abstrusum enucleare, & expedire oportuit. Intercessisse inter nos amicitiam non diffiteor, sed prior Merula magnis beneficijs in Politianũ prouocauit. Græcos libros eruditionis uariæ partim meos, alios mea opera, & diligentia Venetijs transscriptos, Florentiam misi, quos optarem, ut paulo curiosius tractaret: gratiã se retulisse existimat, quod de Merula in Miscellaneis cum præfatione honesta mẽtionẽ fecit. Quorsum tendit agnosco. Pugnant facta cũ dictis, nam quotiẽs explicare quippiam, & obscuros sensus explanare tentat, Merulam perstringit. Hæc animaduertunt, & rident, qui Miscellanea legunt. Et quod nõ bene literati hominis est interuertere, ne dicam circũducere ijs Merulam conatur, quæ aliquot abhinc annos exposuimus, & literis ꝓdidimus. Hermolai manibus & umbris bona optamus: is ingenue fatetur per quos profecerit, ita fortẽ facit ex usura. Politianus plus æquo sibi arrogat, nec pati potest, si contra quàm sentiat, aut scripserit, quippiam proferatur. Mutuis assentationibus quidam sibi aures permulcent, & ut audio, uelut disciplinarum proceres triumuiratum in literis sibi uendicant, qui sine Sole, puluere, & lucta parari minime potest. Pugnandum est perpetuo pro literis: tantũ abest ab iniuria huiusmodi concertatio, ut nihil honorificentius, aut quod magis con=

gis con=

gis conducat studiosis, fieri posit. Cæterum quid tãtopere deposcit, ut quæ iam triennium conscripsi, edam? an non uidet datum sibi spacium, ut ea retractare, & corrigere possit, quæ minus erudite conscripserit? Illud, ut coniector, hominem ad uiuum pungit, quod libros, te auspice, & nostra diligentia inuentos, Florentiam non miserim, semel, atque iterum illos efflagitarunt, breui exibunt in publicum, tibiq; gratias habebit posteritas, quod tuo auspicio magis renatæ, quàm restitutæ literæ Romanæ fuerũt. Vale princeps potentissime. Ex Mediol. iiij. Cal. Mart. M. cccc xciiij.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S. D.

GEorgio Merulæ nunquam uideor familiarior fuisse, quàm cum è uita modo discessit: neq; senem unquam tanti feci, quanti cum illum amisimus. Ipse enim tum docendo, tum quoq; scribendo admodum occupatus, nisi cũ animum contemptim tamen aliquando relaxaret, nihil de se nobis reliqui faciebat. Et ego principis negocio assidue implicitus ad eum non accedebam, nisi in uia forte fortuna cõspicatus, gressum ad salutandum deflexissem, filij officiũ præ me ferens. Cœperat proxime ægrotare, de cuius ancipiti morbo, cum ad principem Ludouicum, qui tum prãdebat, nuncius esset allatus, animum, & mensam non mediocriter cõturbauit. Est enim princeps ipse natura sua in omnes bonos facile procliuis: Sed Georgium in primis uehemẽter amabat, quia de se, & de maioribus suis ab eo singulari fide, ne dicam æternitatis spe, scribendi studium susceptum fuisse animaduertebat. Itaq; de ministrantum, atq; aliorũ turba, quæ mensam circũstabat, sensim me subtrahens, ad ægrotantẽ cõuolaui. Offendo nõ synanche, & angina, sed

x quodã

quodam nouo faucum casu oppressum, libero alioquin uocis meatu loquentem. Saluto, hortorq́;, ut bene speret. Animo respondit ualido se esse. Et quanquam cerneret medicos animi pendentes, ipse tamen nihil metuere statuerat. Qui insecutus est, ac tertio etiam die ad ipsum redeo, alebatur fistula argentea in eiusmodi usum fabrefacta: quoniam crassioris materiæ neque mansum, neque pinsum deglutire per se quicquã poterat. A uino prorsus, cuius alioquin per ætatis indulgentiam, ac etiam per morbum auidus erat, Medici temperandum forè præceperant. Dies decem produxit, præter postremum biduum, in bonam spem. Vbi uero è uita discedendum esse cognouit, expiato animo, & religione Christiana rite recognita, in somnum abeuntis more, ut speramus, cœlo receptus est. Concordiam tibi, complexum, & osculum testamento reliquit. Atq; in his quas scripserat Latinarum literarum nõnullis obseruationibus, & cæteris id genus, ob Miscellanea tua, nomini tuo parci mandauit. Nã ut totam eã amaritudinem mihi cõdonaret, tempestiue rogaueram. Mi Politiane, nullis equidem uerbis consequi possem, quantum mors eius, qui principi gratus, qui utilis instituendæ iuuentuti, rerum memoria, & iucunditate omnes oblectabat, doloris mihi attulerit. Verum abs te illud contenderim, ut iacturam nostram tibi communem existimes, & quod semper fecisti, fato functum illa tua pietate consequaris, per quam in tuo nomine illius nomen semper cõiunctum appareat, & quæ forte in diuersum alterius fuerat censura, utriusq; studium pari uoluntate semper copulasse cernatur. Vale, Mediolani.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo, S. D.

Ain uero

AIn uero Merulam nostram fato functum? O incertã spem, fragilemq; hominũ uitã. O nimiam profecto studiorum iacturã. Sed quò me uertã Antiquarie? quód ue consiliũ capiam? Tacebóne penitus, & ipse me prodam? an potius iniquissima cõditione certabo cũ mortuo? cui scilicet in inuidiæ locũ misericordia successit? At inquies, testamẽto cauit, ne nominatim taxareris: quasi uero quicquã intersit, nomine an signis noscitur. Sed quicquid futurũ, rogo, obtestor, cures ne diutius animi pendeã, notæq; illæ scriptorum meorũ, qualesquales omnino sunt, ut quã ocyssime publicentur. Dederam in hoc ad eũ iam literas, quibus hominẽ leuiter pungens ad edẽda quæ supprimeret, euocabã: sed retraxi statim, posteaquã tu me certiorẽ de illius interitu fecisti. Fuit aũt impetus etiã cõcerpere quæ scripserã. Nec abfuisset quin facerẽ, nisi tu eũ decessisse, dimisso prius in nos aculeo, significasses. Libuit ergo mittere eas ad te literas, quãquam scio intempestiuas, imò uero etiã inuidiosas, illo iam mortuo. Sed tamẽ perire uigiliolas meas pati non quiui. De cætero, quod mihi consiliũ dederis, id exequar. Nã cũ uiuẽte illo, retaxatio quoq; foret honesta, nunc mihi nescio quo pacto, parũ etiã speciosa uidetur defensio. Quod uero tu tã officiosus rebus omnibus erga me sis, ago equidem gratias: sed ita tamẽ, ut fatear gratiã, quæ tibi à nobis maxima debetur, nulla ex parte agẽdis tantũ gratijs posse referri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Georgio Merulæ suo, S. D.

DEderam commodum literas ad te, quibus ad eas respondebam, quas proxime acceperam, cum redditũ mihi est eius ipsius epistolæ exemplum, quã tu pauloante ad Ludouicum Sfortiam sapientissimum principem scripsisses.

Miratus in ea epistola sum, non quidem quod in ordinem me coëgeris, aut quod uiros in literis praecellentis, quibus ego sim charus, oblique perstrinxeris, neq; enim haec in te iam quisquam miratur: sed quod apud eum principem tam multa, non dico mentiaris, sed certe fingas, cuius & autoritatem uereri debueras, & ingenium. Caeterum ego ad cõuitia illa tua, siue quae pro palàm aduersus me, siue quae aduersus homines me mihi ipso chariores obscure fudisti, nihil in praesentia respondebo. Non quia non & facultas nobis, & materia supersit, sed quoniã certare maledictis tecum, hoc est cum homine exercitatissimo, non libet. Illud adhuc ut taceam persuaderi mihi non potest, nullum me unquam abs te beneficium accepisse, praeter hoc unum forte, quod arrogantem me uocas apud principem. Licebit enim tandem correcto mihi (quando aetas mea discendi nondum praeterijt) doceri abs te modestiam & humanitatẽ; qui cũ sis homo omnium (sicut uis) eruditissimus, adeo teipsum deijcis, adeoq; summisse geris, ut conferri te cum professoribus caeteris non patiaris. Hermolaum iure laudas hominem doctum, & probum: quem tamen si uiueret, ut morem tuum teneres, nõ laudasses. Is tamen semper à nobis, nescio quo pacto contra te stetit, ne tibi ex illius iudicio nimiũ placeas. Illud omnino uanum, quod semel atq; iterum me dicis à te libros istos efflagitasse: quod ego profecto nec feci, nec si facerem (quae tua liberalitas est) impetraturũ confiderẽ. Porrò autem quod ais non posse me pati, si contra, quàm sentiam, aut scripserim, quippiam proferatur, adeon quaeso oblitus nunciorum, literarumq; mearum, quibus ad edenda, quae aduersum me scripseras, cohortabar, debiturum tibi me magnopere professus, si mihi uel quod defenderem

obijceres

obijceres, uel quod emendarem. Quod quoniam ut facere, nec meis ullis adduci precibus, nec autoritatem præclarißimi principis potuisti: fateris'q; tamen apud eum scripsisse iam triennio contra nos, quod in tuis ad me literis ferè negaueras: alia iam uia te Merula adoriar, eliciam'q; tandem si potero ex umbraculis in solem. Nec uero te imitabor, ut in uniuersitatem inuehar scriptorum tuorum, quod bellißime poteram: sed ad partis accedam potius, in quibus ingenium, doctrinam'q;, præterea memoriam illam amplā tuā, quam prædicas, desideramus. Cæterum quoniam epistolā scribo, non librum, ludo'q; tecum blande potius, quàm adhuc certo, paucula tantum de multis, ea'q; breuiter attingam. De satyra non bene sentis, confundis species, confundis autores. Quod si non statim fateris, profiteor argumētis euicturum. Peccas idem, quod ais causas primum reddere poëtam, cur relicta frequenti poëtarum materia satyras adgressus. Non enim hoc ille primum, sed cur omnino carmen componat: deinde autem cur & satyras potißimum, quo loco ita subdit: Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo. Nā de Rhinthone bis peccas, & quod rusticos autores hic quoq; contaminas, & quod uilißimum fuisse nugatorem falsò credis, cuius etiam græco epigrammate poëmata celebrantur. Nego uero usquam legi, quod asseris excogitatum fuisse tum primum ut rubigo uulneribus adhiberetur: cū Telephū curauit Achilles: in quo te Plinius quoq; tuus nihil adiuuat. Sed à spadonibus uxores duci solitas, notari credis epigrāmate Martialis, in quo nō magis uxor, quàm meretrix, nō magis spadonis esse uidetur Eglæ quàm senis. Lacernam credis ubiq; militarem uestem, parum memor exemplorum, quæ paßim refragantur, quale nūc illud

Reprehendit aliqua Merulæ errata.

Lacerna.

 subit:

ſubit: O quãtos riſus pariter ſpectata mouebit, Cum Palatina noſtra lacerna toga. De Latino & Thymele uaniſſima omnia: nam nec illa uſquam Latini uxor, nec eius celebre adulterium, nec à mœchis Latinum cæſum ſignificant alapæ, nec ipſius unquam noua perſona inducta eſt à Mimographis, quæ ſi mentior, refelle. Sequitur uelut extra ordinem corruptus à te Naſonis uerſiculus, ubi pro Teuthrantia turba, de qua nos in Miſcellaneis, tu Theſtitiam ſuppoſuiſti. Vt igitur & erratum tuum pariter agnoſcas, & beneficium meum, qui de hoc etiam tanta illa occaſione cum iactura aliqua debitæ mihi gloriæ tacuerim, dico te quater in una uoce peccaſſe, quod antiquam pariter & uulgatam dictionem ſuſtuleris, ac pro Teuthrantia contra omnium fidem exemplarium, Theſtitia ſubdideris, quod Theſtiũ credideris fuiſſe, qui ſit apud Euſtathium Theſpius, quod à Theſtio Theſtitiam contra analogiam deduxeris, quod antepenultimam feceris longã, quæ breuis eſſe in Theſtio debuerat. Hinc ſi te Merula extricabis, uirum putabo. Nolo nunc tibi quæſtionẽ ſuper Ichthyocolla mouere, ſatis enim te (ſi modo ſentis) Hermolaus ipſe Barbarus confutauit. Illud quæro, præſepia pro meretricibus, aut quod mox adijcis, pro ipſarum locis, ubinam legeris, aut cur neceſſe habueris ad lupanar confugere, cũ ſtatim illud ſequatur: Dum peruolat axe citato. Quid autẽ pugnantius, quàm per amicam lacernatam puerum ſignificari Sporum, quod uirilis habitus lacerna ſit, eundẽq; tamen dicere muliebriter fuiſſe ueſtitum? Quid porrò tam ridiculum, quàm ſupinum accipere pro ſuperbo, & erecto: tum autores ibidẽ aduocare, qui delicatum, & mollem tueantur? quod & uſus doctorum comprobat, & hiſtoriæ fides. Quid poſtremo tam rude,

Ouidij locus.

Supinus.

rude, quàm putare traductam gyaris turbam significare in gyaras relegatam? Quid quod & tabulam doces, in quam tesseræ mitterentur, etiam dici latruncularíam? Quare ad autores te uoco. De lithostrato nihil dixerim, quoniam quamuis exceptione ista non uteris, conferre tamen in librarios culpam facile posses. Crispinũ certe significari per hominem qui sit ad Euphratem natus, mihi Merula non persuadebis: cum fuerit Crispinus (ut aperte Iuuenalis ostendit) Aegyptius, non Armenius. Volo de hemistichio quoq; illo taceamus: Quid confert purpura magis, ubi te non sentis hexametrum uersum pyrrhichio clausisse. Nam ranci dulæ illi tuæ ciconiæ, qua repræsentari concordiam putas, nullus opinor idoneus autor, sicuti nostræ cornici suffragatur. Docebo aliâs quàm multa prætercam, sed & hæc ipsa uides quàm preße, quàm astricte, quàm breuiter, nec dũ satyram unã exhausi, nimis tamen epistola extenditur. Itaq; ne mihi in libellũ surgat, carptim paucula tantũ sequẽtibus delibabo, uidelicet ut quæq; in oculos incurrerint. Ergo secũda satyra, uuluã dici uis in reliquis animalibus, in muliere uterũ. Nos è diuerso uuluã quidẽ mulieris ibidẽ legimus, uterum uero cerui, & equi, apud Vergiliũ. Defende igitur hoc quoq; si potes. Defende illud etiã, Creticũ deriuari à Græco iudice, reclamãtibus opinor, & orthographia, & syllaba. Tũ doce nos magister, ubi sit is locus, à quo præclara ista Cocytos, repugnãte spatio syllabæ cognominetur. Etenim de Lyde satis dictũ opinor in Miscellaneis. Illa uero tua rõcinatio ĩ satyra tertia eiusmodi est, ut planè palmariũ reperceris: colligis enim (sicuti uideo) pacute aliũ eße hũc apud Iuuenalẽ Vmbriciũ, aliũ de quo Plinius ut haruspice meminerit. Quoniã hic inquis, haurispicinæ imperitũ se

Gyaris traducti. Latruncularia. Vulua. Vterus. Vmbricius.

dicit: sed ostẽdas uelim, quo loco dicat hoc Vmbricius. Nã ranarum uiscera tu quoq; ad ueneficium transfers, & recte quidem: non enim pro uictimis credo ranæ quoq; cædebantur. Palliolum. *Iam palliolum, quod esse linteum putas, crederem fortasse, nisi tutemet aduersus te Martialis hunc uersiculũ* Opici. *aduocasses: Succida palliolo uellera quinq; petit. At opicos pro frendentibus accipis, & barbaris. Sed opicos esse auto res idonei persuadent illos, qui Græce nesciant, etiam si Latine non indocti sint. Itaq; festiue mures opici uocãtur, qui Græca rodebant carmina, quæ nec intelligebant, & male Græcißãtis amicæ uitia uelut opicæ mulier illa mera Cecro* Phæcasij. *pis castigabat. Verum deos etiam Phæcasios apud Appianum legisti, nos calceos ibi Phæcasios legimus, non deos. Sed & strigiles corrupte profers, Persiumq́; aduocas in syllabæ quantitate reluctantem. Iam si placet, ad quartam descendamus, nisi nimium fatigatus, uerum quiescas paulu* Aricini axes. *lum, mox tamen opus repetemus. Nego Aricinos axes ad bouillas pertinere. Nego te uerũ scripsiße in pegmatis ety mo. Nã chironomonta tam corrupte legis in quinta, quàm indocte explicas: quæ enim de tribus nominibus aliena prodidisti, satis ut arbitror, in Miscellaneis arguuntur. Nec illud in sexta defendére à risu poßis. Et agello cedo paterno, ubi pariter & Latinitatis obliuisceris, & intellectũ cõ* Glaphyra. *fundis. Glaphyram uero, qui tamẽ est apud te Glaphyrus, nunquam profecto comœdum, citharœdúm ue credidisses, si Græca teneres Antipatri epigrãmata, & Philippi. Nec inter Veneris figuras Græcus uspiam cõcubitus reperitur, ut ad has confugere ineptias necesse habueris, cum taxentur ibi fœminæ etiam inter coëundum Græco sermone blan dientes. Certe Capitolina quercus, quomodo consulatum*

triumphũ

triumphum ue significet, haud intellego. Nec tu quercum doces fuisse in capitolio, sed (quod nihil ad rem facit) in palatio: numerosum hic agmen quasi trāsmitto, breuitati seruiens, ad columnas tamen delphinorum te uoco, rogoq; uideas aliquando, si potes, quæ Dion historiæ scriptor, libro undequinquagesimo de Agrippa prodidit. Intelleges profecto quàm male istud intellexeris. Vis & septimam percurramus? An tibi Cacethos defendes? ꝓ quo nos Cacoëthes: quod siue ulcus, ut multi, siue etiā febris est, ut Galenus tradit, malam certe consuetudinem significat. Etenim de Parnasi iugis, Helicone illo, Citheronéque tuis, leuauit onere nos Beroaldus, à quo simul cum Seruio refelleris. Beroaldus inquam ille doctus homo & celeber, qui tuis & ipse conuitijs irritatus, dentes acuit timendos, ut in te morsibus incurrat. Hic tibi credo non concedet, ut hydros à crinibus casuros ad Turni galeam referas, sicuti nec est Hermolaus noster passus, à quo te laudari falsò credidisti. Satum lacertam ditissimum uideri causidicorū, qui nostrā quoq; cum laudauit Cramben, non sine magno credo tuo dedecore laudauit. Chrysogonum quoq; & Pollionē rhetoras credis, oblitus quæ supra legeras, quæ citaueras. Octaua iam nos appellat, ubi Numātinos ortus, nobilemq; tuam de luciferi ortu non satis astronomiam percipimus: quanquam illud omnino teneamus, quoniam rotunda terra sit, alijs sydera tardius, atq; alijs gentibus exoriri. Me quidem interprete, pernox alea luditur ante Numantinos, hoc est in atrio pleno imaginibus maiorum, quos poëta per Numantinos potissimum triumphales homines, ac fama celebres indicauit. Tum ortu luciferi legerim non ortus, ut sit oriente lucifero. Nolo quicquam de Laureato mimo. Tan-

Cacoëthes

tum polliceor indicaturum me ubi uoles, nō modo uana te, sed & pugnantia scripsisse. Testem præterea idoneum non habes, qui coronari pinu doceat eos, qui Nemea uicerint: Nam Lucianus Apio testatur. Nec tamen illa me prætereunt, quæ de pinu & Apio scribit Plutarchus in quarto Sympos iacôn, ubi uictores Isthmijs utroq; coronat. Græcū quoq; nescio quid in satyra nona reperitur: quod si quis legat, ut adhuc ipse legis, non eum equidem dicam nullas, sed nimis potius longas habere aures. Librarium uero partiendis pensis præficis, ipso quē aduocas Vlpiano stomachāte. Sed strumam tergo, gibbum pectori astruis in decima, quibus obsecro autoribus? Nō enim hoc usquiam Celsus. Sed & in undecima lanista ille coquū se negat esse & laniū. Nam pytismati nostro puto iam credis, saltationemq; tuam Lacedæmoniam derides, sicuti artificem Parthenium duodecima. Tum sicui sanum fuerit sinciput, non semper esse quod tute in tertiadecima coctum sinciput æstimabit. Remitto spithamen tibi, & pleuresim: quoniam quartadecima nos urget, quæ uitem libello posci, non post libellos ait. Sed quo libello principi supplicatur. Nam de Attegijs, & Cerealibus nihil tibi compertum credo, nec de Petauro. Non enim scimus unde expiscatus, ludū esse in quo homines per aëra rotarum pulsibus iactarentur. Duæ restant satyræ, quarum prior minime illos innuit, qui currentes facem tenerent, posterior de Bardaico non consentit, Martialisq; uersiculum tribus abs te plagis deformatum grauiter fremit. Hæc atq; alia multa in tuis istis famosis commentarijs nos homines indoctissimi deprehendimus. Sed erit operæpreciū credo aliquando etiam in emendationes Plautinas, in quibus Herculē te facis, inquirere. Qualem enim te spondes in cæteris, qui emusitata

Apio coronari Nemea uincētes.

Struma. Gibbus.

Plauti locus.

emusitata legas in Milite, pro eo quod est amusitata: quod nemo ignorare poterat, qui modo uulgatissimum scriptorẽ Nonium Marcellum *sumpsisset in manus. Verum de hoc, & item de rusticis autoribus aliâs prolixius. Nũc autem rogo te Merula concedas hæc, aut defendas: quoniam in altero ingenuus, in altero etiam doctus haberi poteris. Des etiã ueniam nostræ inscitiæ, si tibi paulo asperior uidetur crassa hæc, & rustica ueritas indocti hominis, cui delinimẽta illa uerborum nota non sunt, quibus epistolæ uidelicet eruditissimorum uirorum, tuiq; similium condiuntur. Vale.*

ANGELVS POLITIANVS

Ludouico Sfortiæ, principi clarissimo, S.

I*Ta mihi contingat in otio, & literis molliter cõsenescere clarissime princeps, ut hoc tã subito, tãq; in expectato Merulæ nostri obitu non leuius commotus sum, quàm si ei discipulus, aut alioqui familiarissimus fuissem. Quod fortasse parum credent, si qui certamen hoc inter nos de communibus studijs exortum, parum benigne interpretabuntur. At enim quod ego sæpissime sum testatus, non uideo quid impediat, quo minus dissidere inter nos de literis, saluo tamen amicitiæ iure potuerimus. Cæterum contracta hæc opinio est quorundam immodestia, qui lædi se capitaliter ab ijs existimant, qui dictum, scriptumq; ipsorum de leuissimis etiam rebus confutauerint. Ego certe semper & sum professus, & præ me tuli maximi loco beneficij positurum, si notas aliquandò meorum scriptorum mihi Merula noster indicauisset. Dedissem uero protinus manus, & gratias ingẽtes egissem, quod admonitu illius essem cõsecutus, ut iterũ (quod dicitur) ad eundẽ lapidem non offenderem. Deniq; certamen hoc inter nos eiusmodi futurũ uidebatur,*

ut ego

ut ego nec uinci turpiter ab homine tam docto, nec eum cõtra uincere, nisi magna mea cum gloria potuerim. Dolendum profecto studiosis omnibus illius desiderio est, in quo publicæ res Latina iacturam fecit. Sed quoniam sic ille uitã, quasi bonus poëta fabulam magna laude, magnaq́; omniũ approbatione peregit, non lachrymis eius interitus, uerum dulci, grataq́; potius mentione prosequẽdus est. Quod ego *profecto, quantum ratio studiorum meorum patietur, polliceor quacunq; occasione libenter, cumulateq́; facturum. Hunc autem quando illæ historiam familiæ uestræ luculẽter scriptam, librosq́; item quosdam uetustißimos, auspicio tuo repertos, quoniam mors præuertit, publicare non potuit: rogamus te princeps quicũq; in studijs literarũ uersamur, ut ista latere diutius non patiaris.* Quod *si tibi ad utranq; editionem, quamuis doctißimis hominibus abundes, cõferre aliquid tamen nostra quoq́; mediocritas ualet, utere quæso audacter, non dicam ingenio & doctrina, sed labore, industriaq́; nostra.* Nam *cum defungi hoc ultro tam honesto munere cupio, tum uero tibi quem merito plurimifacio, gratificari: profiteorq́; si uelis, me uel historiæ, uel antiquis publicandis codicibus, præfationes additurum, cum tua (quod primum est) illustri gloria, sic tamen ut ne* Merulam *quidem nostrum, debito ipsius doctrinæ, diligentiæq́; testimonio fraudemus.* Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S.

C*Onsilium ego tuum semper, ac ualde probaui, qui nec aduersus pugnantem remittis quicquam, neque ubi aduersarius ceßit loco, uictoriam ullam honestiorẽ esse putas, quàm uincere potuisse. Sed* Merula *prouocator tantum*

tum fuit: quem cum cœpti sui pœniteret, mors nobis subtraxit. Itaq; in eum qui desijt esse inter homines, quod cudas nihil est amplius: si teipsum fueris imitatus, qui ad omnia humanitatis officia magnis paßibus ire consuesti. Nā quid conficere potueris, delectis ad prælium ex illius commentarijs in Iuuenalem uarijs locis, probe, atq; satis ostendisti. Sed quia suæ erga te optimæ uoluntatis sequestrem me esse uoluit, tu nunc reconciliandæ cum fatis eius pristinæ beniuolentiæ ne deprecatorem auerseris, etiam atq; etiam rogo: curaturum diligenter, ne ullius unquam aculei uestigium inter uos superfuisse cernatur. Vale, Mediolani, Nonas April. M. ccccxciiij.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
Angelo Politiano, S.

FAcile credimus tibi uiro eruditißimo mortem Merulæ nostri, doctrina, & eruditione multarū rerum excellētis grauem fuisse. Quid enim minus ei conueniat, qui bonus eße, & haberi cupit, quàm ita literariam contentionem suscipere, ut eam ad odium plusquam ad ueri inuestigationem exerceat? Facis ergo probè, qui fateris uiuentē amaße Merulam adeo de literarum studijs meritum, licet in quibusdā ambo dißideretis, & nunc amissum mentione amoris plena prosequeris. Quod monumenta eius mones ne perire patiamur, & operam tuam offers siue in historia eam, siue in uetustis codicibus, Merulæ diligentia inuentis desideremus: agnoscimus in eo bonitatem tuam, ac magnæ nobis uoluptati est, quod uir literatißimus tantopere, & famam nominis nostri, & rei literariæ causam curare uideatur. Nos uero & si minime neglecturi sumus, quod ad utranque rem pertinet, tamen quia recens casus amißi Merulæ, & maiorum

cura

cura nos ab hac cogitatione auertit, dum quid agi uellemus constituendi facultas fuerit. Quicquid autem agi cōtinget, si aliunde quàm hinc opem ab literatis petendā duxerimus, ostendemus & uirtutis, & eruditionis, & in primis amoris erga nos Politiani *rationē minime in obscuro apud nos fore, & pergratū habuisse, quod tam studiose, & amanter operam tuam nobis obtuleris.* Vale, Vigleuani.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Chalco *suo,* S.

O*Bsecro uos Chalce, ne tolli patiamini scriptorum meorum notas de Merulæ commentarijs. Multo enim uos mihi grauioris notas inuretis: occupabunt hanc inuidi ansam, credituri semper, imò futuri similes credentibus, hoc me à uobis imbecillitatis meæ conscium multis precibus impetrasse. Si iure me carpit, cur ipsius inuidetis laudi? Si iniuria, cur meæ? Respondeas forsitan ad biceps argumentū. Si iniuria te carpit, illi parcimus: si iure, tibi.* Nempe *igitur à uestra ista indulgentia ueritas rursus in Democriti puteum demergitur, sed testamento cauit, ut tollerentur.* Esto, *scio quale istud testamentum, graui malo expugnatus, ac præsenti iam morte solicitus, roganti hoc* Antiquario, *multumq́; instanti negare non potuit.* Quod *utinā ut faceret,* Antiquario *nostro nunquam uenisset in mentem.* Hoc *enim illius officium, quanquam scio sedulo, ac pie susceptum, metuo mihi ne ualde offecerit.* Sed *pauca sunt; & leuicula (sic enim audio) quæ mihi obiecerit* Merula: *cur ergo ea deletis, tanquam si multa, tanquam si grauia?* Iubet *inquis princeps* Ludouicus. Ille *uero iubet, quoniam se mihi beneficium facere, nō iniuriā putat.* Notū *enim quantopere*

mihi

mihi faueat, quàm de me bene sentiat, honorifice loquatur. Rogate meis amabo eum uerbis, meis dico, studiosorũ imò omnium, ne fœdari doctißimi uiri lucubrationes turpißima litura patiatur. Imitetur Augustum Cæsarem, qui Vergilij Aeneida contra ipsius testamenti uerecundiam uindicauit à flãmis. O si liceat istuc excurrere, quàm me suppliciter aduoluam principis genibus, quibus eum uerbis, quibus (ita me deus amet) etiam lachrymis obsecrem, ne tantum fieri flagitium, ne rursus extingui Merulam permittat, ne illius fructu uigiliarum seculum nostrum, posteritatemq́; defraudet, ne mihi Lydium lapidem quasi de manibus excutiat. Non quo aurum purum, subæratumq́; discernam, sed quo uerum, falsumq́; dijudicem in meis scriptis. Per fortunas Chalce circumfusi omnes exorate principem, ne quid ibi mutari, né uel quid interlini sinat. Edantur autem quamprimum, nec uero interpolentur, non modo quæ ille absoluta reliquit, sed & quæ rudia, quoniam magni artificis opera speramus illa optima, quæ postrema frustraq́; summa desiderata manus est in Appellea Venere, siquidem tantopere inchoata protinus oculos tenuit. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S.

REm ambiguam, & ancipitis consilij plenam, ex obitu Georgij Merulæ tibi euenisse cerno: quoniam nec cum uiuo licet referre pedẽ, neq; iacentẽ decet, ac delorica-tum uulnerare. Nulla tamen res tam difficilis unquam fuit, aut molesta, in qua si animum sedabis, non reperias modũ, & laudẽ pares. Centurias quasdam in te scripsisse aiebat. Ferebas grauiter, quod eas non ederet. Nos uero qui puta-

bamus

bamus aliquid esse quod cudẽdum censuisset, ut est tui nominis dulcis cura, ne ramusculis adolescentium inter uos dissidium aleretur, agere cœpimus, ut utrinque rediretur in gratiam. Ego quoque iocabundus sæpe id ætatis hominem aggressus, ne se ad Vergilianum Entellũ referret hortabar. Iam in amicorum preces totus concesserat. Iam te ut antea diligebat, cum subito in eum morbum incidit, unde à nobis desijt posse amplius uideri. Prius tamen quàm è uita discederet, quam tibi concordiam instituisset, satis nosti: uerum adhuc patienti fronte uelle inspicere uideris, quod ille admodum segniter de literis certamen parauerat. Morem tibi profectò gereremus, nisi Ludouici sapientissimi principis decreto Chalcus uir optimus, & rarissimus, id genus quicquid Merula scripserit unquam, diligenter collectum coniecisset in uincula. Centurias in primis neque quidem reluctantes, non enim sunt eiusmodi quæ lucem perferre possint. Vix.xxx. adnotamenta sunt, in quis tam ad alienas lautitias compellere muscas, quàm inde abigere, quæ alioquin nusquam erant, uisus est, adeo ut uicem hominis doctissimi pudenter doleam. Repetit (ut audio) pauca quædam de Miscellaneis tuis tanquam sua, non multa rursus per te ab alijs accepta, quod tua esse uolueris, somniculose conqueritur. Quæ igitur euanida fuit illius, ac edentula morsicatio, tam ad te eam pertinere credimus, quàm ad elephantum culices Indum. Neq; tibi ex usu amplius foret illius manes ad pœnitentiam reuocare: quoniam historiæ quam de Vicecomitũ gestis, ab ipsius gentis primordio fuerat orsus, omnem scriptoris autoritatem saluam esse oportet. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Iacobo Antiquario suo, S. D.

VT ar igitur consilio tuo, prudentis hominis, & amici: quoniamq́; non potest fieri quod uolo, id uolam quod poßit. Sed quid tu ais? Adeon pauca Merula noster, adeon incondita reliquit, ut iussu principis etiam supprimātur? Vbi ergo Centuriæ illæ, tam paratæ, tam instructæ, tam formidabiles? Vbi tam diu nobis expectatæ, toties promissæ Plautinæ quæstiones? An eas secum forsitan tulit ad manis: nec dignos putauit nos quicunque superstites eramus, indoctos prorsus homines rerum tantarum lectiones? Sed extra iocum. Parcam ego Merulæ semper, quando nos euasit, cui tamen iratus nunquam fui, ne me simultatem credas exercere aduersus umbram. Defero hunc honorem libenter sapientißimo quoque principi Ludouico Sfortiæ, cuius authoritas non minus tueri nunc extinctum, quàm olim uiuentem debet. Vale.

BARTHOLOMAEVS CHALCVS
Angelo Politiano, S.

EX literis quas nuper ad me dedisti, intellexi te summo desyderio teneri, ut quæ Georgius Merula iampridem aduersus Miscellanea tua conscripsit, aliquando in lucem prodeant. Idq́; ut magis animum tuum ostendas, nō solum multis rationibus, sed multis etiā precibus contendis, ut Ludouicum principē comprecer, ut assentiat, uelitq́; Georgij scripta, quod iniuriam tibi atq; illi faceret, litura non destrui. Est quidem tua hæc petitio non honesta tantum, uerum etiam ingenua, quando non tam ut te ab offensione, & nota uindices, quàm ut studiosi homines iacturam in fruge, quam ex scriptis Merulæ sperāt, non faciant: id ut optes, te adduci profitearis. Neq; uero nos hoc ipsum abs te desyderari permisissemus, nisi Ludouicus princeps, qui acceptis

abs te literis, te submolestum id ducere animaduertit: & ne in lucem proferrētur, anxie per uicariū agere deprehēdit, in eam sententiā deuenisset, ut ne offenderentis, edi ea nō debere statuisset: & Antiquarius, quod tu scribis, idem etiam ab Merula ut uelle uideretur, extorsisset. Verū quādo utraque res in gratiam tuā facta est, tuq; nihil minus quàm id uoluisse uideris, & maximopere copiā tibi horum scriptorum fieri petis, dabimus operam, ut & principis sentētia, qui te omnino promereri optat, & uiolentum (ut ita dixerimus) decretum tibi quo minus mos geratur, nō obstet: sed quod quæris, tibi largiter suppetat. Sed quoniam ea adhuc uix notata prima in forma sunt, neq; Georgius morte occupatus, ea elimare, & meliore nota conscribere potuit, primum curabimus, ut prius quàm edantur, censeantur: & in eum ordinem, quem prætendisse Georgius uidetur, redigātur, moxque ita absoluta ad te mittentur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Chalco suo, S.

AGo tibi gratias ingentis, quod de Merulæ scriptis edendis rem confeceris ex animi nostri sententia. Ludouico autem sapientißimo pariter, humanißimoq; principi, quantopere debere me, uel hoc ipso nomine sentiam, non explico: tantum enim mihi ille tribuit, quātum ego uix optare unquam ausus. Nam & antea supprimens, & nunc emittens, honori præcipue meo consultum uoluit. Sed quid ais animaduertisse cum de meis literis moleste me laturum, si publicarentur? An ego unquam aliud precatus, quàm ut copia fieret audiendæ accusationis? Denique quos ego istic habeo uicarios? Aut quid unquam cuiquam mandaui, nisi ut omnis machinas adhiberet, quo notæ istæ de latebris eruerentur?

rentur? An forte amicus istic aliquid plus in mea re uidere se, quàm ego uidebam, credens, meumq; animum spectans ex animo suo, quicquam uel egit inscio me, uel dixit quod ego nollem? Expostulabo iniuriam, si resciero, quamuis ille sedulo, quamuis amice, quamuis officiose fecerit. Sed cui magis credendum, quàm tot epistolis meis uulgatis, contestatis, latine (ut arbitror) scriptis, & perspicue? Quare apage quæso à me istam calumniam, quo nemo unquam fuit & confessioni paratior, & defensioni. Quo maiorẽ tibi nunc habeo gratiam, qui ut mihi utrunq; fieret potestas, opera & authoritate curaueris. Vale,

IACOBVS ANTIQVARIVS
Angelo Politiano suo, S.

IAm in Merulanis rebus nihil melius sentio, ut qualem se effinxit, planè relinquamus, per historias, & epistolas quasdam, sine alijs monumentis superstitem. Plautinæ quæstiones apparent nullæ, commentarios in Iuuenalem uix illius fuisse crediderim, nisi ipse suos edendo affirmasset. Tu quidem recte facis, qui ab eius nomine temperandum statuisti, cuius retaxatio impietatem non effugeret, etiam si Ludouici nobilissimi principis authoritas non intercessisset. Qui te amant, ut in literariam, & communem rem pro consuetudine tua studium conuertas, magnopere cupiunt. Quippe id tuum erit, quod post te non desyderabitur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Bernardo Riccio suo, S.

SIgnificas desperandam planè mihi esse publicationem Georgij Merulæ scriptorum, quod friuola, quod paucula, quod imperfecta, qđ perturbata sint, & interlita. Sed

à Corycæo tamen quodam tuis ais esse auribus insusurratum, reprehendi ab illo me quodam loco, quod albæ lineæ prouerbium secus acceperim, quàm debui, uidelicet in bonam partem. Respondebo leuiter, *&* quod aiunt, *suspensa manu.* Nõ *enim defensio grauis, ubi leuis oppugnatio.* Græcum *prouerbiũ celebratur,* λευκὴ στάθμη, quod A. Gellius Alba linea Amussis. *albam lineam transtulit.* Poßis *tu tamen & amußim dicere, filum scilicet illud fabrorum, quod oblinitur rubrica.* Valet *ergo in eos prouerbium, qui sine discrimine dicunt aliquid, aut faciunt.* Vt *autẽ recte dixerimus haberi odio malos omnis sine discrimine, sic rursus & amari bonos.* Certe Socrates *in Charmide* Platonis, *is qui nullius rei scientiã sibi præter amoris uindicat albam se tamen esse lineam dicit erga formosos: propterea quod omnes amaret ex æquo.* Quod *idem transtuli ego prorsus ad hominem non doctum quidẽ, sed amatorem tamen utcunq; doctorũ, cuius amori pudenter (ut mihi quidem uideor) iudicium delectum, discrimenq́; detraxi, ne mihi scilicet ob eum quasi iam planè docto nimium dicerer tribuere.* Nec *amico tamen iniuriã feci.* Nam *uulgo quoq; laudatoribus nostris dicimus, falli quod amẽt.* Est *uero integrum, sicuti quidam referunt, hoc adagium,* λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη *quod ita cõmode uertas:* In *albo lapide alba linea, uidelicet quæ nullũ faciat discrimẽ.* Id *esse autem sic integrum in* Cidalione Sophoclis, *tam græci quidam* Platonis *interpretes, quàm* Suidas *ipse (si qui modo hic unquam* Suidas*) non omnino malus author, testati sunt.*

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
dux, Angelo Politiano.

NOn *est quod uerearis* Angele, *ne tibi notam aliquam inurat, si supprimantur scripta, quæ in te* Merula *parasse*

parasse dicebatur. Tua enim opera minime factum putari debet, qui non quæsiuisti ut occultentur: sed multis precibus per nostros agere apud nos non destitisti, ut ea in lucem uenire pateremur. Quod scribere ad te uoluimus, ut hæ nostræ apud omnes testari possent te scripsisse, non modo non futurum graue tibi, si in manus hominum uiri literatißimi scripta uenirent, sed etiã si ita pateremur, nobis te gratias ingentes debiturum affirmasse. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LV-
douico Sfortiæ principi suo, S.

NOn tam gloriæ meæ consulis, quàm tuæ, quod & ueritati suffragaris, & literarum professorem uindicas ab iniuria. Sic itur ad astra mi princeps. Nõ enim tã solidam, tam uerã laudẽ uanæ prædicationes, quàm sua cuiq; recte facta conciliant. Sed tamen & recte factorũ memoria ipsa parum per se fida, nisi literarũ testimonio roboretur. Equidem quantum tibi debeam, nec ipse ignoro nec tu pateris ab alijs ignorari. Si tamen æstimas, quantũ præstare tibi uolo, soluendo sum: si quantum ualeo, non sum. Vale.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA
Angelo Politiano, S.

ANgele si, dum tibi operam damus, ut ueritas locum suum habeat, gloriæ nostræ cõsulimus, in lucro nobis labor noster est, & desyderiũ nobis sæpe pro te laborãdi relinquitur. Est autem hic fructus eo gratior, quod etiam præter expectationem contingit. Satis enim putabamus, si dum mutue præstitimus officium nostrũ, in eo consuetudo nostra non intermitteretur, benigne cum omnibus agendi: quanquam id etiam tecum libentius agebatur, cuius uirtus, & doctrina iam diu nobis nota est, & in quẽ beneficiũ no-

strum esse semper optauimus. Itaq; iam plus est, quàm quod spectabamus, si cũ tuo etiam nostrum beneficium cõiungitur. Te aũt soluẽdo esse nobiscũ, & dũ uis, & dũ quæ potes agis, ducimus: & plura tibi uidemus superfutura, cũ solueris, quàm ea erũt, quæ soluẽdo qđ debes, impenderis. Vale.

PHILIPPVS BEROALDVS
Angelo Politiano suo, S.

QVod Merula imposturã fecerit posteritati, minime miror. Sic enim gloriosi milites facere cõsueuerunt, qui uerborum strepitu uigentes, reflaccescunt. Nimirũ egregius hic noster imperator, dum Centuriarũ impetũ impatibilem minitatur, nondum decurias in acie collocauerat: & dum hastatos, triariosq; terrificos cũ solicitudine præstolatur, uix rorarios, accensosq; cẽturiauerat. Sed iã uiuat, ualeatq; Merula apud Manes cũ sua canina facũdia, qui ut bellissime, uerissimeq; scripsisti, iam perierat, nisi perijsset: prout sementẽ fecisset, ita messem planè facturus. Quod ad nos attinet, scito mi Politiane te hic propè plures quàm istic habere fauissores, buccinatoresq; tuæ politissime eruditionis, quæ ueluti frutex odoratissimus fragrat inenarrabilem quandã suauitatẽ. Scribo quod sentio, sentio qđ scribo, concordat calamus cum corde, lingua cum animo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ludouico Bolognino, equiti ac iureconsulto Bononiensi, S. D.

VEllem Ludouice uir clarissime, cæteris quoque iureconsultis, quæ tibi est corrigendis, restituendisq; legibus, in uerã, atq; eam ipsam lectionem, qua ab imperatore Iustiniano publicatæ sunt, & olim fuisset, & nunc esset diligentia. Non enim nos puderet multorum, quæ tum ridicule,

cule, tum perperam leguntur in legibus, sed emaculata omnia, & uera haberentur. Scripsisti tu superioribus diebus ad Laurentium Medicem, ætatis nostræ Mecœnatem alterum: nã ut Romanus ille Mecœnas cõsilio, diuitijs, opera fauebat sui seculi literatis uiris, ita & hic noster facit quandoquidem doctos omnis doctus ipse iuuat semper sustentat, alit, dat munera, prodest omnibus studiosis. Scripsisti inquam, ut legem quartam, titulo de uerborum obligationibus, de Pandectis, quæ olim Pisanæ fuerunt, nunc Florentinæ, ad unguem exscriptã ad te mitteret, propter cõtextum eius. §. Cato, in uulgatis exemplaribus incuria temporum deprauatum. En igitur ea tibi ex ipso archetypo eius ipsius Laurẽtij Medicis iussu excerpta à nobis summa fide. Est autem liber characteribus maiusculis, sine ullis compendiarijs notis, sine ullis distinctionibus, nec Græcus, sed Latinus, uidelicet ille ipse, quem inter cæteros publicauit Iustinianus, quod & hoc pulcherrimum in fronte libri græcum epigramma ostendit.

Βίβλον Ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
τὴν ῥα Τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆι,
Οἷά τις Ἡρακλῆι πανναίολον ἀσπίδα τεύξας,
ᾗ ἔνι μαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων
Ἄνθρωποι δ᾽ Ἀσίης τε, δοριχτήτου τε Λιβύης,
Εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.

Librum Iustinianus imperator construxit, hunc uero
Quem utique Tribonianus magno elaborauit omniumque imperatori.
Qualiter quis Herculi uarium scutum fabricatus;
In quo splendent imagines omnes legum.
Homines uero Asiæque, captiuæque Libyæ,
Europæque confidunt totius imperatori mundi.

PAVLVS LIBRO DVODEcimo ad Sabinum.

EAdem dicemus & si dolum abesse a te hæredeq; tuo stipulatus sim & aut promissor aut stipulator pluribus hæredibus relictis decesserit Cato libro quintodecimo scribit pœna certæ pecuniæ promissa si quid aliter factum sit mortuo promissore si ex pluribus hæredibus unus contra quam cautum sit fecerit aut ab omnibus hæredibus pœnam cõmitti pro portione hæreditaria aut ab uno pro portione sua ab omnibus si id factum de quo cautũ est indiuiduum sit ueluti iter fieri quia quod in partes diuidi nõ potest ab omnibus quodãmodo factũ uideretur at si de eo cautum sit quod diuisionẽ recipiat ueluti amplius nõ agi tum eum hæredem qui aduersus ea fecit pro portione sua solum pœnã cõmittere differentiæ hanc esse rationẽ quod in priore casu omnes commisisse uidẽtur quod nisi insolidum peccari nõ poterit illam stipulationẽ per te non fieri quo minus mihi iure agere liceat sed uideamus ne nõ idem hic sit sed magis idẽ quod in illa stipulatione Titium hæredemq; eius ratum habiturũ nam hac stipulatione & solus tenebitur qui non habuerit ratum & solus aget a quo fuerit petitum idq; & Marcello uidetur quamuis ipse dominus pro parte ratum habere non potest si is qui duplam stipulatus est decesserit pluribus hæredibus relictis unusquisque ob euictionem suæ partis pro portione sua habebit actionẽ idẽq; est in stipulatione quoq; fructuaria & damni infecti & ex operis noui nunciatione restitui tamen opus ex operis noui nunciatione pro parte non potest hæc utilitatis causa ex parte stipulatorum recepta sunt ipsi autem promissori pro parte neq; restitutio neq; defensio contingere potest.

Epistolarum libri Vndecimi finis.

Angeli

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIEBR DVODECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS Ioanni Pico Mirandulæ suo, S. D.

QVantopere me semper dum uixit Hermolaus Barbarus dilexerit, quantũq; ego illi uicißim tribuerim, notum tibi mi Pice: qui ita utrũq; amabas, ita rursus ab utroq; amabaris: ut sicut uterq; se esse apud te primum, sic tu primum te esse apud utrũq; existimares. Adeoq; singularis hic inter nos amor alios delectabat, alios rursus perstrĩgebat, ut qui unum uel laudabat è tribus, uel uituperabat, idem sibi cæteros uel laudandos esse, uel uituperandos arbitraretur. Edidit ille paulo ante quàm diem obijt, opus (ut scis) elegans, & eruditum Plinianarum castigationum: quo in opere, quantum equidem æstimare possum, iuuit apprime rem latinam: siquidẽ multum ingenio nisus, & studio, uetusta diligenter exẽplaria contulit, & authores utriusq; linguæ penè omnes aduocauit. Libertate autẽ usus est omnino aliqua, sed modesta, nec tam in alios, quàm in se quoq; ipsum: multa enim posterioribus confutauit, quæ prioribus commentarijs defendisset. Ita (quod ego in primis laudo) nihil sibi prius esse fide putauit agenti negocium posteriorum, qui sententiam de nobis sine gratia, sine inuidia laturi sunt. Sed in me unum tamen paulo fuit indulgentior: ubi enim occasio laudandi, nominatim me citat: ubi rursus dißidet, rem refellit ipsam, nomini parcit. Et cupiebam defensionẽ omittere,

quoniamq; sunt utriusq; nostrum scripta in manibus, doctiorum iudicio relinquere. Sed occurrunt interdum scioli quidam, male inaugurati literis, qui pro damnato accipiunt, quicquid non protinus defendatur. Quocirca tu mihi nunc adeundus mi Pice, doctorum omnium doctißime, non quidem ut iudex, sed ut arbiter honorarius, qui uidelicet inter amicos disceptantis litem dirimas. Defensus à nobis Cicero est, quod Endelechian sic exponat, motionē quādam continuam, & perennem. Placet hoc Hermolao, ueteremq; suam reuocat sententiam. Censet autem nihilominus Entelechian scribi t litera oportere, quod in hanc uertere d soleant Attici. Tum id authoritate Luciani tuetur, & grāmaticorum quorundam ignobilium, qui de dialectis conscripserunt. Cæterum si Luciani uerba ipsa græca perpendas, nihil ibi aliud inuenias, nisi furtum obijci t literæ, quod ea quæ sit Endelechia, uocare malit Entelechian. Quare cum constet apud omnis uocabulum id ab Aristotele primitus fuisse confictum, non dubium est, quin Endelechian, quod prius fuerit, non Entelechian, quod posterius, & author ipse protulerit, & authorem Cicero secutus. Apparet autem nasutißimum hominem Lucianum carpere indoctos iam tum linguæ philosophos, qui dum uocē cōtaminātt, etiā intellectū nō assequerētur: quē tamen Luciani salē parū degustantes, quicūq; isti insipidi literatores ad Attici sermonis discrimina detorserūt. Quod & ipsum tamē Hermolao quoq; nō fauet, quādo utrūq; in confesso est, & authorem fuisse uocis eius Aristotelem, & in d locum, t literā successisse. Nec ego tamen, quod ille (ut uideo) putauit, occasione abutor deprauati exēplaris. Nemo igitur me magis defendit, quàm qui sic accusauit. In Tetraonibus uero mecū planè sentit

Endelechia.

nè ſentit aduerſus Erythrataonas, q tamē inſertat, & ſcriptos calamo Plinianos aduocat codices. Ego uero contra, tam Suetonianos profero quàm etiā Plinianos, ſed uetuſtos utroſq;, quales in Medicæ quoq; gentis bibliotheca pātet. Nam tetrax apud Athenæū libro nono, nihil ad tetraones. Tetraones *Illi enim à Plinio dicuntur abſoluta eſſe nigricia, & quàſi coccinis ſupercilijs, quidamq; tamen uulturum colore. Tetracem uero Porphyrioni ſimilem tradit Athenæus, eiusq; uolucris admiratur τὸ εὐανθὲς, quaſi picturatum ſignificans, & floridum, quod Hermolaus forma cōſpicua cōuertit. Tum pendere utrinq; ab auribus paleam, ſicut gallinaceis oſtendit. Paleam enim interpretari τὰ κάλλαια malo, quàm quod Hermolaus criſtas. Melos quoq; defendi apud Perſiū poſſe putat, authore in hymnis Homero: quaſi uero non cōſtet hymnos iſtos, quos etiā uatis eſſe Homeri quidā dubitāt, plurimis eſſe locis mendociſſimos: quod & Demetrius Chalcocandyles in præfatione quadā ſua cōqueritur. Scio aūt uerſiculum citari quēdam male compaginatum de hymno ipſo, puto in Mercurium: quē ob id opinor Hermolaus ipſe nō citat, quoniā uidelicet in eo fides uacillabat. An igitur cum uniuerſis græcorum latifundijs unus iſte infimis angulus cōferretur? nec quicquā profuerit, quod etiam tum cum locum ipſum tractabamus, friuolis iſtis authoritatibus occurrimus? Iam quod Aſcoperam nos inueniſſe putat in codicibus antiquis, nō meminit ad liquidum. Sicut enim ſcopa eſt peruulgatis exemplaribus, ita in uetuſtis Aſcopa. Quod ipſe tamē ob id rectum putat, quod eo ſit uſus Hieronymus: nec autem animaduertit idem eſſe utrobiq; lubricum mendum, nec græcum tamen probari Aſcopa, nec latinum. Cæterum ſecunda editione quaſi priorem ſententiam pertæſus,*

Tetrax.

κάλλαια

græcos

græcos quoq; allegat authores, apud quos Ascoperam reperisset. Illud etiam quidam pertinere ad nos contendunt, quod Dionysium non à Prisciano, sicuti ego prodideram, sed à Rhemnio Fannio conuersum dicit. Verum quoniam nec argumẽtis hoc ille, nec authoritatibus obtinet, & æquo iure utimur omnes in literis, ad noua pariter, & uetusta, quæ indicari possunt, exemplaria prouocamus. Illud equidẽ miror, quod ut Theodorum Gazam defenderet, à nobis in suada reprehẽsum: cui tamen nec ipse pepercit, mella nescio quæ poëtica miscuit, quæ nihil omnino (ut uidetur) ad rem. Deniq; ista sunt ferè in quibus aliter quàm nos Hermolaus noster prodidit: cum tamẽ idem pleraq; inuenta nostra nũc edito, nũc suppresso nomine tutetur. Declarãt hoc illa quæ de Bœotia, de Crambe, de Oaxi, de Cicuta, de salutis augurio, de Hecale, de Proetidibus, de Causarijs, Harpocrate, de Ocno, de Priapeis, de Philyra, de Poppysmo, de Catulliano passere disputat. Quin idem, quæ fabulatus ego cum eo Florentiæ inter cœnam de solstitiali herba, de Elutriato uellere, sed & de Dioscoride domi tuæ sum, retulit in hoc ipso statim libro mei honoris causa. Quanquam ego inibi tamen etiam Dorcada non recipio. Sed cum mihi pleraque omnia placeant in Hermolai scriptis, tum illud in primis, quod utiq; sentit, quãta in perplexitate uersemur librorum enarratores, quos & barbaria confudit, & ueritas obscurauit, ut uituperandi non sint, quorum etiam sedulitas retrahere illa non potest, quæ maioribus nostris (ut Varro inquit) ademit obliuio fugitiua: digni magis æternis honoribus, qui hæc assequi, tam remota, tamq; obliuia quoquo modo potuerunt: quo minus ferendi qui uel se, uel alios refelli talibus in rebus ægreferunt. Contra ego profiteor, tam magis

Dionysius de situ orbis a quo conuersus.

magis reprehensoribus debiturum, quàm magis errasse me docuerint. Etenim ut idem testatur Marcus Varro, non si non potuero indagare, eo ero tardior, sed uelocior ideo si quiuero. Non mediocres enim tenebræ in sylua, ubi hæc captanda. Tantum illos nec ferre interdum, nec dissimulare possum, qui de me tacent, & mea suppilant. Vale mi Pice. In rusculo Fæsulano. vi. Nonas Maias. M.cccclxxxxiiij.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ suo, S. D.

*Q*Vàm uellem te quoq; hodie nobiscum Paulus Vrsinus inuitasset ad epulas, uir ut in omni militari gloria celeber, ita nec abhorrens à literis, nec à literatis. Filiolus est illi Fabius undecim natus annos, insigni cum pulchritudine, tum uirtute. Flaui puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, uultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atq; is militaris. Vt ergo discubuimus, canere quædam iussus notata Musicis accentiunculis carmina, simul cum peritis alijs, statim suauissima quadam uoce sic in aures nostras illapsus, immo uero in præcordia est, ut me quidem (cæteros nescio) penè extra me rapuerit, certe sensu tacito diuinæ prorsus cuiusdam uoluptatis affecerit. Pronunciauit heroicum deinde carmen, quod ipsemet nuper in Petri Medicis nostri laudem cõposuerat. Id ab ipso reuera, non (quod ego tamen suspicabar) ab alio factum, signis euidentissimis, argumentisq; postea cognoui. Roges quale carmen, quale ferè nec meum dici sanus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi canentis, sed in qua tamen utrunq; sentires, neutrum discerneres: uarie tamen prout locus posceret, aut æqualis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpetua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa

remiſſa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, ſemper emendata, ſemper clara, ſemper dulcis, geſtus non ocioſus, non ſomniculoſus, ſed nec uultuoſus tamen, ac moleſtus. Ro*ſciolum prorſus aliquem diceres in ſcæna uerſari.* Poſtula*runt ſubito quidam carmen, ut illud in proſam retexeret, & oratione ſoluta totum rurſus ut argumentum colligeret. Cunctatus paululum quaſi deliberabundus cœpit mox dicere, uerecunde quidem, ſed tamen admirabiliter.* Et *fluebant ex ore tenello uerba lectiſsima, tanto curſu, quantum facile nec ſtylus ipſe ſuppeditat.* Miraris *hæc* Pice? *dabo aliud maius, maiusq́; quod mireris.* Impleuerat *hoc iam munus, & eum pater iuſſerat ibidem cibum capere ſtantem, non enim ſolet aliter.* Iam *ſecundæ menſæ cum proponere iubeor, quot & quæ argumenta epiſtolarum uelim, quas ille ſimul pluribus dictaret ex tempore, propoſui quinq; duntaxat (non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem, plura ille tamen blande adhuc depoſcebat) ſed quæ propoſui nata ibidem ſtatim ſunt uaria, noua, quædamq; ridicula, ſic ut ad ea comparare ſe prius non potuerit.* Collocati *quinq; igitur per ordinem librarij cum ſtylis & pugillaribus, excepturi quod ille dictaſſet.* Conſiſtit *in ſummo puer, terram intuens modeſte, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei qui ſummus conſederat, ut iam ſcribat, ubi pauca dictauit: innuit & ſecūdo, dictat & huic alterum argumentum: pergit ad cæteros deinceps, donec ad infimum, rurſus quoq; ad primum reuertitur: ſarciens quod omiſerat, fulciens quod pependerat: diſsidebat ibi nihil, claudicabat nihil.* Ita *ſæpius in orbem remeans, epiſtolas uno tempore (quis credat?) quinq; abſoluit.* His *actis equos conſcendimus, ut concurrentes haſtatos, inq́; ijs* Pe-

trum

trum Medicem nostrum spectaremus. Ibi res accidit, quæ sicuti me statim maxime turbauit, ita diuinitatem penè quandam postea pueri huius ostendit. Vehebatur equo Fabius, quo plurimum delectatur, pulcherrimo illo quidem, sed qui nimium freno repugnet. Hoc persultare campum solet, hoc decurrere, citat, flectit, ut scienter, ita ferociter. Ibat ergo mecum sermonibus captus, ac fabulis inhians literatis, auresq; mihi penitus, animumq; dediderat, cũ repente colla psus equus in limite quodam super equitem ruit ipsum resupinus. Clamat puer, quiritatur, ut in extremo periculo: accurrunt undiq; famuli, pro se quisq; subleuatum: quorum unus etiam dum salit incautius, sibi miser crus defregit. Plena omnia tumultu, me terror, horror obstupefecerant. Pater adest, hortatur animo bono sit. Ille ubi patrem uidet (ut generosi spiritus facile indolem cerneres) nullum ultra clamorem, nullos gemitus edere, tantum hortari, pedetentim, cautimq; agerent, ne forte ipsum grauius, dum consurgere conatur equus affligeret. Abscisa igitur cingula iacenti equo, subtractusq; ita Fabius, nobis multum pauefactis incolumis restitutus: quanquam tamen uexatus nonnihil, atq; ob id in ædibus deinde relictus. Ego uix mei compos, omisso spectaculo, nec mihi ipsi adhuc de salute pueri satis credens, domum sum reuersus penè attonitus, ac periculi tanti metu quasi præsentis exanimatus. Habes diei unius historiã de Vrsino Fabio, qui si superstes fuerit, ætatisq; numeros (quod ille sinat deus) impleuerit, si iam quo gradu cœpit, ad excellentem gloriam perrexerit, auguror euasurum talẽ, qualis tu solus mi Pice nostro seculo esse uideris: hoc est, ut eum quoq; propter admirabilẽ uirtutẽ mortales omnes, tanquam si cœlitus demissus uenerentur. Vale.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ ſuo, S. D.

QVod honoris mei cauſa, tu quoq; ſederis inter auditores meos, non habeo gratiam. Nam ſi placui, iam retuli: ſi non placui, nec debeo. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA,
Angelo Politiano ſuo, S. D.

NArrabas mihi ſuperioribus diebus, quæ tecũ de ente, & uno Laurentius Medices egerat, cum aduerſus Ariſtotelem, cuius tu ethica hoc anno publice enarras, Platonicorum innixus rationibus diſputaret, efficaci ádeo uir ingenio, & multiformi, ut uideatur factus ad omnia. In quo illud præcipue admiror, quod cum ſit ſemper in Rep. occupatißimus, quaſi tamen otioſißimus literarium ſemper aliquid aut loquitur, aut meditatur. Et quoniam qui Ariſtotelem diſſentire à Platone exiſtimant, à me ipſi diſſentiunt, qui cõcordem utriuſque facio philoſophiam: rogabas quomodo & defenderetur in ea re Ariſtoteles, & Platoni magiſtro conſentiret. Dixi quæ tunc mihi in mentem uenerũt, confirmans potius quæ tu Laurentio inter diſputandum reſponderas, quàm nouum aliquid afferens. Sed non tibi hoc ſatis. Efflagitas enim, ut quanquã de ijs fuſius in ipſa, quam adhuc parturio Platonis, Ariſtotelisq; concordia ſim ſcripturus, breui tamen ad te commentariolo perſtringam ea quæ tunc tibi coràm de hac quæſtione ſum locutus, cum forte & Dominicus Beniuenius adeſſet, utrique noſtrum pro ſua & doctrina, & integritate charißimus. Ego uero negare tibi quid poſſum, in re præſertim literaria, ſocio penè dixerim indiuiduo? Liceat autem mihi per te linguæ politioris uindicem uerbis uti quibuſdam nondum fortaſſe Latij iure donatis,

donatis, quæ tamen ipsa rerum nouitas, & quædam propè necessitas expreßit, nec elegantioris styli lenocinium quæras: ut enim Manlius inquit: Ornari res ipsa negat contenta doceri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ suo, S. D.

ARsi penè semper (nimis improbe forsitan) sed arsi tamen semper studio famæ perpetuæ, sic ut pro nihilo diuitias, dignitatem, potentiã, uoluptates habuerim, si cum superstite gloria conferretur: sed quoniam quæ scribebam, uix etiam uetustatem nominis pollicebantur, extitisti tu Pice, qui quod ego mihi non poteram præstiteris, dedicato cõmẽtario de uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per Lyceum decurrẽtes, & Academiam reuocas ad uerum caput, & cũ philosophia magis una, quàm gemina nostram quoq; theologiã copulas. Quod igitur iam Glauci gramen requirã uicturus æternum per te, sed & tecũ? Narrabit aũt quandoq; posteritas fuisse olim Politianum quendam, quem tanti fecerit ipse quoq; Picus, omnium doctrinarum lux, ut librum quidem nuncupare illi pulcherrimum de rebus altißimis non dubitauerit. Ago itaq; tibi gratias pro immortalitate, sed immortales. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Pico Mirandulæ suo, S. D.

CElebrauit hodie nostra iuuentus equitum certamen hastis concurrentium, quo mihi spectaculo carere penè non licebat, certe non libuit. Etenim pleriq; certatorum de schola nostra prodierant, tu tamen à me solos fieri poëtas, aut oratores putas. at ego non minus facio bellatores. Et uicerũt omnino quos optabam, Petrus Medices, ac Lau-

rentius Tornabonus, noster uterque non discipulus modo, sed & alumnus. Duplex ibi palma, prioremq; Petrus, alteram Laurentius abstulit, sed insigni tamen populi totius acclamatione, plausuq; multiplici: uidelicet admiratio quædã suffragabatur, quod primæ nobilitatis iuuenes, aliàs in toga, & foro conspicui, cum militibus exercitatißimis cõcurrerant, & in eos ipsorum (quod dicitur) harena superauerant. Scis autem quàm gratus multitudini sit, & ciuibus Petrus noster, non minus iam sua, quàm familiæ gloria, scilicet in quo patris ingenium, patrui uirtus, patrui magni humanitas, aui probitas, proaui prudentia, pietas abaui reuiuiscit: omnium uero maiorum suorum liberalitas, omniumq; animus. Sed & ipsi Laurentio mire fauetur, non ob opes modo, & nobilitatem quanquam ob has etiam: uerum multo magis, quoniam cum Petro aßiduus est, utpote consanguineus, utpote simul educatus, utpote fidißimus. Itaque sicuti rem nummariam curat eius uniuersam diligenter, caute, fideliter, ita diligit ipsum uehementer, sic tamen ut colat, & imitetur. Est enim Laurentius quoque doctus admodum lingua utraque, poëtarumq;, uel ex tempore: Dat & Musicis operam, uires etiam corporis exercet, omniaq; feliciter uni Petro longe concedens, id quoque feliciter, ut qui plus ei fauet etiam quàm sibi. Denique cum recesseris à Petro, nihil apud nos inuenies Laurentio placidius, mansuetius, dulcius, nihil etiam blandius, humanius, benignius, postremo nihil modestius, candidius, amabilius. His igitur artibus celeberrimi iuuenes fauorem colligunt, plausus excitant, acclamationes eliciunt. Optarem profecto tu quoque adfuisses nobiscum: quanquam popularia ista uos philosophi magni contemnitis, mihi tamen philosophastro

Laurẽtius Tornabonus.

stro

ſtro adhuc uenia dabitur credo, ſi pluris id ſpectaculum feci, quàm tuum quoque conuiuium. Tu certe, cuius hodie uocatores feſelli, ſcio dabis facile: nam (ſi te noui) non minus libenter hanc à me accipis epiſtolam, quàm me accepiſſes conuiuio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Ioanni Pico Mirandulæ ſuo, S.

CVm ſuperioribus diebus enarrarem Florentinæ iuuentuti Ruſticum noſtrum, cui tu quoque poëmati nonnihil tribuis: & ad eum iam locum deueniſſem, quo lunares dies Heſiodum ſecutus, alios alijs aut inſpectionibus, aut operibus tribuebam: dubitare mecum cœpi doctiſsime Pice, nunquid iſtiuſmodi tam ueteres obſeruationes à naturæ cauſis, an à uulgi magis crudelitate profectæ ſint. Quare quoniam tu nunc librum cum maxime componis aduerſus aſtrologos, multiplici doctrina, magniſq; argumentis inſtructum, quibus hæc eſſe uel propria, uel certe finitima uideri poſſunt, adeundus præcipue mihi es, qui præſcribas quatenus his antiqui uatis legibus, quas iam noſtras imitatione fecimus, obtemperandum ſit. Ac ne tibi grauioribus, & quaſi ſanctioribus literis occupato, requirendi, relegendiq; Ruſtici poëtæ onus imponam, breuiter hac epiſtola complectar, & quid ille prodiderit, & quas ego uel rationes, uel cauſas partim de Procli, cæterorumq; lectione, partim uero de mea coniectura poſſe uidear afferre. Summa igitur eſt Heſiodi partitio, dies ut alios admittat, uel ad inſpiciendum, uel ad efficiẽdum rurſus ut alios uelut emortuos prætereat. Tres tamen Iouis appellat, ut primum diem menſis, quartumq;, & ſeptimum. Primum puto, quoniã princeps unitas numerorum,

Partitio dierum ſecundũ Heſiodum.

Dies tres Iouis

Vnitas

principiumq́; omne diuinũ (sicuti Plato docet) ex quo mensis apud Orpheum μονόκερως μόσχος dicitur. Quartum uero, quoniam in eo rationes omnes musicæ continentur, quæ de numerorũ proportionibus euocantur, quarũ prius in unitate semina latitabãt, ex quo ueteres eum Pana uocabant. Septimum deniq;: quoniã sola hunc numerũ producit unitas, qui tamen & quaternario cõgruit, propter quadruplam proportionẽ, quæ uidelicet in unitate, binario, quaternarioq́; reperitur, & omnino inter hos numeros Arithmetica est proportio: sed quaternarium nuptijs accommodat, quoniam de binario nascitur, siue componas eum, siue ducas in se porrò binarius fœcundus appellatur: estq́; duntaxat inter duos matrimonij copula, quod illa tamen, quã diximus harmonia præ cæteris indiget. Sed & denarium cõstituit quaternarius, modo partes ipsas inter se iunxeris, qui primum limitẽ cludit, ac perfectißimus habetur, Iubet item uates quarto die naues ædificari, fortasse quoniã solidi natura quaternario debetur, sub quo uidelicet tria, superficies, linea, punctum cõprehenduntur. Idemq́; primus est numerus pariter par. Nec à nauibus construendis abhorret harmonia, sic ut Homerus Harmonidem quendam putetur ob id appellasse. Septenarium tamen etiam sacrũ uocat Hesiodus, ut in quo natus Apollo sit, ut ipse ait, atq; ob id arbitror constare septenis fidibus Apollinis lyram. Sextũ puellis inutilem maribus generãdis utilem perhibet. Credo quod à binario, ternarioq́; nascitur, hoc est à fœmina, masculoque: in eo masculus tamen pollet, ut ex cuius partibus ipse resultat. Itaque tum maxime castrare agnos iubet, ut planè uidelicet emasculentur, sed & includere septis pecora, quo scilicet perfectus numerus (talis enim senarius etiam ut suis æqualis

[Marginal notes: i. unicornis uitulus. — Pan. — Binarius fœcundus. — Harmonides. — Septenarius sacer. — Sextus.]

æqualis partibus, ipsum quasi recenseat numerũ. Cauillijs etiam, mendacijs, blandimẽtis, & clancularijs omnino susurris hunc diem dedicat: quoniam Lunæ facies ipsa quoque tunc mentitur, utpote quæ diuidua uidetur, cũ tamẽ ex æquo lumen, umbramq; nõ habeat. Octauum laudat, ut operibus efficacem, suibusq; tamen, & bubus castrandis accõmodat. Est enim primus hic cubus, cuius interualla tria sunt: ideoq; Neptunno sacer, cuius insigne tridens, cui maxime uerres, ac tauri cæduntur: quoniam sistere impetum creditur, itaque contra terræmotus etiam colitur, atque ob id ἀσφάλιος appellatur. Nonum uocat innoxium, pangendis arboribus aptum, gignendisq; liberis. Hic enim primus ab impari quadratus, in cuius etiam radice principium medium, finisq; sit: sed & componitur è cubis duobus, hoc est ex unitate, & octonario: quorum alter reuera cubus, in altera cubi semen. Tum sibi rursus adijciens unitatẽ, numerum creat plenißimum, quo limes ipse tandem numerorum primus excurrat, ut merito tot eũ priuilegia genituris, incrementisq; præfecerint. Vndecimum meßi tondendisq; lanis: sanè quoniam secundi limitis initium, quo Lunæ maxime lumen augetur, idq; lumen ipsius esse uel pabulum, uel indumentũ nõ absurde dixeris. Huic tamen duodecimus præfertur, ut quod initium præ se agat incrementi maioris. sed & numerus ipse nouenariũ cũ latere continet, repetitumq; senarium perfectum, sicuti dixiums. Est uero deorum quoque numerus. Tot enim colligit Ennius geminis uersibus, hoc igitur telæ congruit, ut cuius causa tonsura peragitur. Igitur in hoc araneus (ut ipse ait) fila sua net, in hoc & ex aceruo formica prædatur. Castrari quoq; mulos eodẽ præcipit. Mulis enim Lunam fabulantur inuehi: Bos quippe Soli sacer,

Octauus. i. firmus Nonus. Vndecimus. Duodecimus. Animalia dijs sacra.

li sacer, asinus Typhoni, qui terrestris deus. Inter hos media Luna est utriusque particeps, hoc est obscuritatis, & luminis. Sed & numerus est hic primus impariter par: itaque progressum quasi sistit, quod & domitor facit, & ut mixtus numerus, ita mixtum est animal. Tertiusdecimus. *Tertiusdecimus conserendis arboribus idoneus, quod (ut ait Plutarchus) insita uis radicibus pleniore iam lumine diffunditur. Idem seminibus iaciendis incommodus, quod iactum semen pluuijs magis adiuuatur, ut cõputrescat, & germinet.* Quartusdecimus. *Quartusdecimus & ipse sacer dictus, fœminis gignendis, bubusq;, & ouibus, prætereaq; mulis, canibusq; mansuefaciendis laudatur, in quo sit & dolium degustandum. Diues hic luminis uidelicet, ut in quo Luna sub occasum solis oriatur. Tenet & dimidiam partem numeri, quo suum Luna peragit orbem. Perfectio uero circuli totius in semicirculo, præsertim tamẽ in Luna, cuius à medio sint incremẽta utrinque, & decrementa: & humidius lumen est, ideo fœminis conuenit.* Sextusdecimus. *Ita sextusdecimus quoq; maribus magis quàm fœminis congruit, quod est eius tepidius tunc, & minus humidum lumen: unde nec habilis plantationi, quod germina non euocet. Nec idem nuptias amat, ut in quo Sol à Luna procul abest, ut ob id Athenienses Lunæ silentio Theogamia celebrarent, quasi naturales hæ sint nuptiæ, cum Sol ac Luna coëant.* Decimusseptimus. *Decimoseptimo cædi arbores tempestiuum, quod decrescere Luna incipit, & humor qui cariem faciat, imminuitur. Comportari quoque iubentur in aream fruges: quoniam uenti post plenilunium surgunt, quibus à grano palea ipsa, & gluma discernantur.* Vndeuigesimus. *Vndeuigesimi pomeridianum tempus duntaxat in transcursu laudatur, quod tunc Atheniensium more ciuitas lustrabatur:* Vigesimus *Vigesimus ideo magnus opinor*

opinor uocatus, quod è tribus portionibus ipse duas occupauerit. In quo gigni prudentes ait, & gnaros: fortasse quoniam satis ille doctus haberi potest (ut sunt humana) cui plura sint perspecta, quàm ignorata. Vigesimusquartus mane, quam uesperi, laudatur fortasse quoniam uesperi iam uigesimæquintæ coniungitur: ut enim quartas omnes laudat Hesiodus, ita quintas uituperat. In quibus errare furias, & uindicare periuria testatur. Hunc enim Pythagorei numerum iustitiæ tribuebant. Vetat autem uigesimoquarto die conficere animum curis. Non quod idem cæteris quoq; diebus facere non sit utile, sed quod sacris potißimum diebus retinenda sit animi tranquillitas. Trigesimus quoque laudatur, in quo sit Lunæ coitus, qui ueritatis imago creditur, ut cuius propria sit unitas, sicuti mendacij multiplicitas. Præcipit igitur, ut opera inspiciamus, & cibaria familiæ diuidamus, hoc est (ut arbitror) quod latine demensum uocabatur. Tunc enim cessatur ab opere: quod & formicam facere dicunt. Est uero uulgatum præceptum, quæ sunt usui faciendo operi, præparanda esse cum uacamus. Sed processit epistola longius, & uides quàm multa comprehenderim quàm paucis, quæ mihi tamen ipsi uix interdum probātur. Quamobrem te rogo. dicas ad hæc aliquid abstrusum, remotum, & (ut Horatij uerbis utar) insigne, recens, adhuc indictum ore alio, quod potes uel in epistolam (quod commodo tuo fiat) colligere, uel (si hoc ratio studiorū tuorum non patitur) in aliquam nostram (sicuti soles) longiusculam deambulationem conferre. Mitto etiam ad te græcum hoc epigramma, quod effutiui nuper, astrologis istis tuis iratus, qui cum professione ipsorum rixantem, diutius etiam quàm uelim, ruri te remorantur. Vale.

Vigesimus quartus.

Trigesimus.

Demēsum.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Scalæ suo, S.

EGi tecum liberius (ita enim soleo) qui, quoniã tu culicem muliebri genere, quod cõtra uirili decuit, usurpaueras in epigrãmate, luserim sic ex tempore Culicis uerbis.

Non sum fœmina Scala: nec latinis,
Nec græcis, ideo placet puella.

Quos tu meos uersiculos alijs eiusdem generis remuneratus es, bellis me Hercules, & facetis, sed in syllaba tamen una, & altera neglegẽtibus, ut in quibus hoc sit: cõgressum petis sic meæ puellæ. Rursusq;. Sed tu ni caueris, scio iacebis. Poßis tamen in priore, sicuti ueteres illi solebant, cum fluerent adhuc lutulẽtiores, elidere s literã: quod hendecasyllabis tamen puto nõ licet, sicuti nec hexametris iam liquidioribus: nisi tu grãmaticis credis, parum docte putãtibus ita legẽdum esse apud Maronẽ: Inter se coijsse uiros & de-
i. ipropria, *cernere ferro. Sed & illa uidentur* ἄκυρα, *citare somnum,*
i. subsolecũ, & fere *bonã cutem ferire: sicut* ὑποσόλοικον, *Pasce meas carnes,*
solœcismũ *pro illo, uescere meis potius carnibus. Cæterum, quoniam*
subabsurdum, *tu uersiculos ais istos ad imitationem te fecisse græci cuiusdam epigrammatis, libuit etiam mihi nunc epigrãmate græco tueri causam Culicum. Quod an quibusdam placiturum sit, nescio: immo planè scio non placiturum, quia nõ transmarinum, quamuis ipsi quoq; iampridem (sicuti uides) trãmarini homines mussent. Vale.*

Τοὺς κώνωπας ἐρᾶν μᾶλλον πρέπει, ἢ ἐπὶ ἄνδρας
Φώτας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
Καὶ μιμνησαμένους ἀερσιπότητον ἔρωτα
Εἰρεσίῃ πτερύγων, τῷ τ᾽ ἔμμεν αἱμοπότας,
Τὸν κῶμον τ᾽ ᾄδοντας ἐγερσιγύναικα, πλανήτην

Αἰνῶς ἠπυναπατῶν ἱεμένους ὀάρων,
ἐς λέχος ἐμπταίοντας, ἐς αὐτοὺς πολλάκι μασθὸς
καμφαφόοντας ὅλης ἅψεα θηλυτέρης,
ψαύοντας χειλῶν τε ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
μὴν μαργὰς γλώσσης τ᾽ ἠρέμα γευομένους
ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοτοδερκέας, ἆρα τίς ἀνδρῶν
ὅσσα γε κώνωπες δείγματ᾽ ἔρωτος ἔχει.

Culices amare magis decet, quàm uiros,
Productos fertilibus ut Venus ex aquis.
Et imitatos altiuolum amorem
Remigio alarum, ut sint sanguinis potores.
Comum cantantes suscitatorem mulierum uagum
Grauiter somno captatum cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpe mammas,
Et contrectantes totius membra effœminationis,
Tangentes labraq;, & exugentes faciei
Splendores, linguamq; paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris uidentes. nunquis uirorum
Quanta sane culices signa amoris habet?

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S.

AGo iam errori illi meo, quo fœminino appellaui culicem genere, gratiã: & quod causam dedit tibi elegantißimo disticho illo hendecasyllabo admonendi mei, & mihi utcunq; respondendi. Fateor, uix putaui, ut quicquam succederet adeo inexercitato, adeo id carminis genus ignaro: sed ridicula ego non minus forsan ipse ridiculus sum persecutus. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S.

NImis emunctæ es naris Politiane. Non scribuntur (mihi crede) nostratia hæc tibi, qui ad antiquitatem planè accesseris propius. Nos quoq; popularibus ista, & qui nostra hac mediocritate elimandi quæ scribimus, con-

tenti sunt. Quid enim istis tuis eruditißimis auribus conuenire potest? Quid iudicium implere tuum quæso? Te tamen uide, ne quãdo uel iniuria acrior esse accusator scriptorum alienorum uideare, consuetudine docendi credo, qua Florẽtinam iuuentutem tot iam instruis annos, reddisq; pro uiribus meliorem. In hendecasyllabis in tuum culicem meis, nõdum à me æditis, quædam carpis festinantius mea sentẽtia, quàm grauem uirũ deceat. Nõ quod refugiam, fastidiamq; limam tuam, qua nihil accidere talibus in rebus quicquam potest optatius: sed nescio quũ præcox illa (ut ita dixerim) uilescere sic uidetur seueritas. Mitto uero alia quæ legeris postea forsan emendatiora. Illud rigidius à te castigatum est, quàm è re fuerit. Solet amor mutuus etiam, quæ minus firma posita sint, ut quandoq; accidit, excusare, & munire. Tu contra, quod rectum est (ut mihi quidem uidetur) intorques. Citare certe mouere est, uerbum (ut puto) à cio per frequẽtiam significandi factum, unde concito est, & incito, & oscito, & excito, & alia huiuscemodi, in quibus est omnibus commouendi uis, qua nihil somno est magis contrarium: siquidem otio is ali solet, & quiete, quæ & ipsa somnus est, authore Vergilio, apud quem Venus placidam per membra quietem Irrigat. Non satis uideo, cur citare somnum non sit commouere, & turbare. Adde quod quantum ego nouerim, nemo de somno inducendo sic, ut tu interpres esse uis, nunc loquitur. Veruntamen si displicet, uelim mutes, fugare sit pro citare. Fit aliquando difficilis mutatio, si quid dempseris, ut quod quadret reperias, hic nihil negotij fuit. Non placet, pascô meas carnes, nec tam bonam cutem ferire. Non minor, delicatior gustus est tuus, uix apposueris quod sapiat. Etiam acipenser fatuus erit, si inciderit in palatum.

Cito. Concito. Incito. Oscito. Excito.

palatum. Sed paro hæc minus doctis, non Persio, quem & C. Lucilius nō curat sua legere apud Marcū Tullium. Volo ego quoq; L. Decimum, qui hæc omnino non contemnat, ut rideam. Sic cum amicis in istis æstatis feruoribus, cum otium est, non quod posteritas custodiat & miretur, cudo, aut quod ditet informatores hos librorum, quorum Informatores librorū *tam cupide quidam implorant operam. Græcum epigramma, quod ad me misisti, tanta inopia linguæ est græcæ, uix uerbis interpretor, nedum elegantiam perspicere poßim carminis, sed puto tuum est.* Vale.

Venit nescio quid in mentem de græco epigrammate, postquam hæc scripseram: uereor ne Venerem læseris, & eius filium ἀερσι πότητον *ut tu appellas, an ex aqua ortus culex, ut è mari Venus?* i. in aëre uolitantē. *Nisi Thaletem indicas uix persuaseris hyemis tempestatibus potius, aut ueris aquosis magis natura ortum oportuit, feruentioribus magis æstibus nascitur, sæuitq;. An tu amorem deum ita terrificum numen, atq; hominum culici confers? Vide ne tibi quoq; Palinodia opus sit, nec cæcus cantites. Quid age culici est rei cum mulieribus, id est cum hominibus? Amoris is ludus est, non fœdißimi insectuli, natiq; in sterquilinijs. Naturam melius imitantur figmenta poëtarum. Nam si ita libera fiant carmina, quid iam non carmen erit? Piscis mihi uidetur Veneri magis similis, si originis captes similitudinem. Si uolatus, Aquila: sanguinis uero sugēdi Hirudinis palma est. Nam & Vespertiliones quoq;, & Noctuæ, & id genus uolantes in tenebris aues, uidēt per noctis umbras: arbitror & quidem culicibus minus obscuriter, magis forsan apposite cæcū induxeris, si Cupidini cōparādum putas. Nā quod ais eū mulierum excitatorē, aduertas & hic licet, ne Comū tu alterum*

numen

numen offendas, cuius officium id esse Græci putant. Neq; culice Cupido indiget adiutore, fratres habet sedulos eius officij ministros. Homini tu quoq; ipsi tandem in amando præfers culicem. Ridiculum *est, dabũt ueniã. Sed tu uideris melius.* Ego *sic indocte, sicq; amice garrio.* Iterum Vale.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo *Scalæ suo,* S. D.

O*Ffendit (ut uideo) te nimis, quod in tuis uersiculis de culice quædam parum probauerim, quo etiam nomine me nimis acrem uocas accusatorem scriptorum alienorum: nec grauem satis uirum putas, quod festinantius carpserim, quæ necdum fuerant edita.* Tu *negas ista tua scribi mihi, nimis uidelicet emũctæ naris, & cui sit fatuus uel acipenser.* Vteris *idem uulgata & publica iudicum reiectione, quæ sit apud* Lucilium*: sed & tentas quædam tueri contra meam sententiam, cum de cæteris taceas: arcesq; deniq; à tuis etiã scriptis ipsam posteritatẽ, nec uel eis omnino parcis, quicũq; suas uigilias formis istis nouitijs excudunt.* Post *hæc tandẽ ludis in epigramma nostrum, quod ad te græce scripsimus.* Pudet *igitur (ut uerum fatear) me rescribere ad hæc tam leuia.* Sed *ut tibi satisfaciam, respondebo tamen.* Offendi *Scala te non oportuit amici magis officio, quàm ut tu parum benigne interpretatus es, accusatione: scilicet qui secum non ita dixerit (ut est apud* Horatium) *Cur ego amicum offendam in nugis? quoniã uidelicet sequitur:* Hæ *nugæ seria ducunt.* Nam *quod ita superscripsisti literis tuis, Angelo* Politiano, *monitori meo, & patrono: quanquam subesse stomachus, & ironia quædam uideri potest insueto titulo, tamen ego libẽter homo simplex agnosco: propterea quod & monui te sedulo, & contra male sensuros exhibui patrocinium.*

cinium. Quod uero edita negas, quæ iam publicasti, quodq; ab ijs me reijcis, quæ scripta mihi tua manu misisti, mox etiam epistola dicasti, non queo satis mirari. Sed nec festinantius carpsi, qui penè serò te ut emendares admonui, quæ iam periculose uulgaueras. Iam quod in me grauitatem desyderas, non est molestum, uidelicet homo grauior etiã quàm uelles: ut cui sit res (etenim liberius iocabor) diu iam cũ podagra. Sed & grauitatẽ prorsus aspernatur culex iste tuus, qui nobis materiam scribendi præbuit. Nec insipidus mihi tamen fuit acipenser (ut ais) immo rana, & gobio: quos te mihi, non acipenserem posuisse, uel illud indicat, quod & tu quædam ex ijs ipsis etiam cõuiuator expuisti. De illo autem citare frustra laboras: quoniam ne si mouere quidem somnũ pro illo fugare dixeris, probabitur: sicuti nec authores ipsi fugantur, qui quidem citantur. Nec rursus qui fugatur exercitus, is ideo citatur. Vt autem bona crura, bonam formã puellæ dixerim: sic bonam cutem facile non dixerim, sed nitidam potius teneram, beneq; curatam, quanquam hæc duntaxat impropria. Minus illud ferendũ, pasce meas carnes, quod tamen sine authoribus defendis. Ego certe ne triuialibus quidẽ literatoribus, ut ita loquantur, permiserim: sicuti nec ut hendecasyllabos duodecim, tredecimq; syllabarum faciant, quales in tuis nõnullos reperies. Certe stridaculum tibi, & clangacem, quæ nunquam lecta sunt apud idoneos, ideo cõcedimus, quoniam Persio te nõ scribere testaris, & posteritatis negociũ nõ curare. Sed heus tu, quæ tandẽ inuidia est, ideo quoniam tuas ipse prædamnaueris, nos uigilijs nostris fidere nõnihil, ac dare formis propagãdas, quæ sic flagitentur, celebrentur, laudẽtur à doctis, eædemq; rursus (quod fortasse nõ minus optãdum) ab indoctis uituperẽtur?

Non enim

Non enim (quod tu putas) operam nos librariorum, sed illi nostram potius implorant, dum suum compendium sectantur. Venio nunc ad epigramma, cuius elegantiam perspicere te negas (ut homo es modestus) ob inopiã græcæ linguæ: sed putare tamẽ ais esse meum, quod in utram partem mihi sit accipiendum, non uideo. Nec enim adhuc scio, de nostro ingenio quid omnino sentias. Cauillaris tamen, & quasi totum mox uellicas argumentum, uererisq́; ne Venerem læserim, ne Cupidinem, quod cum ijs culicem contulerim. Læserit ergo Troianos pariter Vergilius, quod formicis: læserit & Græcos Homerus, quod eos muscis comparauerit. Nec uero putas ex humore natum culicem, quem Vergilius idem uocat humoris alumnum: cuiusq́; gratia conopœum illud Aegyptijs militibus, utpote paludosis exprobratur: nec rursum quod æstate magis comparẽt, ideo non ex aqua nascuntur, nisi si stagna tam penitus ebibi credas. Illa certe nimis friuola, sed & nihil ad rem, quæ tu de piscibus, aquila, noctuis, hirudine congeris. Non enim ideo non ex aqua culex, quia sit & piscis ex aqua: nec ideo nõ uolat ille, quia

i.ex aëre uolans. *uolet altius Aquila. Nec ἀερσιπότητος Aquila, sed araneus uocatur ab Hesiodo. Nec itẽ abest à suctu sanguinis culex, quod hoc sit magis hirudinis. Nam certe hirudini cõparat amorẽ Theocritus, nec amorẽ creditur offendere. Deniq; eodem pertinẽt, quæ tu de Noctua, quæ de Como subiecisti. Nos aũt non piscẽ, nõ aquilã, nõ hirudinem, nõ etiã uespertiliones, & noctuas, nõ illum postremo comessationis deũ, sed omnino ipsum tuũ culicẽ tractabamus. Nec itẽ si pastor quidem apud eundẽ Theocritũ, cæcum dixit esse amorem,*

oculi acres & flãmantes. *propterea nos eum quoq; uelut exoculabimus, cuius etiam sunt (ut ait Moschus) ὄμματα δριμύλα καὶ φλογόεντα.*

Iam ne

Iam ne illud quidem absurdum est, ut homini culicem præfe ramus, quando hoc semel argumentum susceperamus in amoribus: utpote qui columbis quoq; cedant, lepusculis, gallinaceis, cuniculis, passerculis. Nec si sit argumentum poëtæ, contra quàm natura ferat susceptum, ideo minus artis habebunt, quæ suscepto semel argumēto respondeant, quod & culex Vergilianus, & ipsa Homeri Batrachomyomachia declarant. Ac de ijs hactenus. Non enim satis mihi digna uidentur, in quibus opera diutius nostra ponatur, uidelicet ne fiat Elephantus è culice. Tantum illud addidero, nihil me habere obscurum, nihil fictū, nihil clancularium, nec eorum blandimentis præsentem capi qui facile obtrectēt absenti. Placet enim mihi illud Homeri:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλησιν
Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ, φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Vale.

Hostis enim mihi ille perinde ac inferorum portæ,
Qui aliud quidem celat in præcordijs, aliud uero dicit.

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S.

Vix adducor, ut credam hanc postremam quā ad me misisti de culice epistolam tuam esse. Leuior est, morosior est, suspectior est, uanior tandem. Ah quis credo ex tuis discipulis, dum tu in penetralibus istis philosophiæ uersaris, & contēnis ista leuiora, id sibi muneris respondendi mihi desumpsit. Non sapit salē tuū, multa miscet, omnia cō fundit, nihil probat. Aut ego fallor. Tuo nomine indigna est. Ferunt præ se tua nescio quid tuum, id est expolitum, candidum, luculentum, elegans. Quid multa? Tuū. Tu quoq; si incideris in hendecasyllabos, una plus, alteráue syllaba, meos esse scies, ut ego quoq; habeā meū aliquid. Vale.

Angelus

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Scalæ suo, S.

SI tibi reddita est illa ipsa epistola quã dedi, non est quod dubites, quin mea sit. Quæ si te tamen nimis læsit, in causa tuæ sunt aures, quas habes profecto nimis teneras. Soletis enim quidam blandiri semper inter uos, & quod dicitur, mutuum scabere: nos ediuerso sicuti uerum libenter audimus, ita facile dicimus. Sed & clamas, penè dixerim rabiosius in epistolam meam quo tamen ego non modo non offendor, sed & propemodum delector, ut qui uideam tui iudicij rem non esse. Nam de epigrammate si quæris quid sentiam, simillimum cæteris tuis est, & omnino (quod dici uulgo solet) eiusdem farinæ. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S.

HEsterno die uesperi redditæ fuerunt mihi literæ ex Fæsulano tuo: & quod erat aliquid mihi cũ podagra negotij, quæ dextrã manũ pro arbitrio (ut sæpe solet) cruciabat, nec tũ quidẽ amanuensis alicuius copia erat, differebam in aliquod felicius tẽpus respõsum. Iam cœnauerã, & captabam somnos attentus: prius uero quàm cũ somno uenirem in gratiã, uoluebam (ut fit cũ aliquid curæ impendet) cum animo, sic respõdebo, sic agã, hoc sic diluã. Illud rectum est, & sapit barbatum magistrum. Sed nihil lædere Politianum potest. Num amicus est? num bonus uir? num etiam apprime eruditus? Num ex Mediceo tandẽ communi gremio, & si meritis ualde disparibus, fortuna tamen pari, si illa desæuierit? quod dij prius omen in hostes cõuertant. Non sunt monitis tuis teneræ meæ aures, auidas dixeris potius uelim. Ne me precor ex quorũdam metiare exẽplo, qui uel

uel tantillo dicteriolo cõmouentur. Error meus fuit, si fuit illa epistola tua. Id enim satis iam superq; est, si tua est. Nesciui rectum uidere: quidam ex amicis, qui etiam ante me lectitarant (nã tu nõ signatas mittis epistolas) tuam esse eni xe asseuerabant. Hoc si agebam. Nam quod uerum & audire, & dicere libenter solere uos scribis, O faustam & felicem istam sortem. Perrarum est, at praeclarum: neque qui id audiat, aut ipse dicat, facile inuenire est, hoc quidem tem pore: nam ueritas odium parit, Comico prouerbio: & hoc sic. Nam de epigrammatibus meis ut feras tu tuum iudiciũ, opus non est, neq; ea de causa ad te scripsi. Satis ipse quàm curta sint illa quidem didici, & quidam familiares monuerunt si sim in meis iudex iniquior. Volui ludere tecum amice, ut mos est meus, simul ut tu laetior tuis fieres, qui tanto te superiorem facile cognosceres. Illud mirabar, cum ridicu la penè omnia sint in meis scriptis, te tamen nihil ridere, neq; tu ἀγέλαστος es, quod Graeci uocant: qualis Crassus apud Romanos fuisse fertur, & apud nos una familia, qui inde cognominãtur, quod non rident. Sed arbitror, uos ueri auditores minus ridetis, nugarum magis comes risus est. Sic agebam & ista, & oblanguescere coepit agitatio, sopore circumeunte. Itaq; ea omissa, dormiendo indulgebã & aucupãdis, & inescandis somnis, quos mihi difficiliores & morbus cum ille plus saeuit, efficere solet. Et ecce nocte ferè intempesta, cum obdormissem tandem, multa prius cũ morosissimo deo colluctatus, uenit ad me Merula: Et quid Scala, inquit, insanis? Tu cum Politiano certamen inis literarium? Letale est. Atq; illinc ego ad te umbra uenio. Misit me uero Laurentius Medices ex alto coelo, ut te sic admone rem, tibi subtimens. Cum haec dixisset, cum umbra pariter

i. à risu alienus.

A somnus

somnus discessit. Mi Polititiane uale. Non insaniam profe-cto gratis, audacior tu quidem es, pugnacior es, sternatior es: milesq́; , & dux, neq; ego resisto. Vale, & me serua amicum, & cultorem tui.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Scalæ suo, S.

LIteras accepi tuas multo blandissimas, in quibus recep-tui canis, ac multa repetens reconciliare te mihi stu-des, quo nihil accidere mihi quidem potuit optatius. Nam quis nō tecum malit officijs, humanitate, gratia, quàm in-iurijs, altercationibus, odioq́; contendere? Nec ego profe-cto tam fuissem tuis respondendo literis inciuilis, nisi te ui-derem nimis agi iam præcipitē, non dico aduersus nos (nam de nobis facile est) sed omnino aduersus eruditos omnis. Itaq; putaui beneficium tibi me facturum, si te tibijpsi tan-quam in speculo ostenderem, persuasionemq́; istam scientiæ falsissimam de pulmone reuellerem: quæ facit, ut super æta-tis nostræ doctos homines etiam ueteres illos contemnas: quos tamen extra aleam tot seculorum consensus diu posue rit. Nō enim credo reputasti, fortuna dulci nimis ebrius, tan tundem te descendisse in literis, quantum ascenderis in ho-noribus: ut compensatione quadam paria tecum literati fe cerint. Quod ad nos attinet, nec aspernamur amicitiā tuā, nec inimicitias deprecamur. Tantum illud breuiter testa-mur, ut tu fortunam, sic nos te Scala feremus. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA
Angelo Politiano suo, S.

MOdestius, ut mihi uidetur, fecisti tandem, qui obsi-gnatas ad me misisti literas. Puto enim inter alias quoq; causas antiquæ huius cōsuetudinis signandarū lite-

r arum

rum modestiã quoq; ipsam nõ in postremis locũ sibi uindicasse. Constituerã uero modũ facere scribẽdi ad te, quia ira tior semper in respõdendo fueris. Sed uel Merulã interea potius, quàm ita modo uel amicitiæ, uel antiquitatis causam indefensam siuerim. Mouit me uidelicet impudẽs, da ueniã, nescio quo appellẽ pacto, ista disputãdi consuetudo. Fingitis, refingitis, machinamini, demolimini, asseritis, diluitis, pro arbitrio. Quis quietus sit? quis nõ animo cõmoueatur? Appellãt te quidẽ Herculẽ, neq; te inuito qđ audio, utputa qui tibi tẽporis huius monstra, præsertim quantũ ad literas pertinet, superãda susceperis. O ego tardi ingenij, qui quid id rei sit nesciuerim hactenus perspicere. Nunc sensi, & uideo, es tu quidẽ Hercules, uel multo etiã meliore cõditione, quàm ille Iouis filius Alcides, quẽ imperij necessitas trahebat in periculũ. Ille iussa adibat mõstra, tu tibi ea cõfingis, instruisq;, ut superari à te queãt. His demis arma, hæc eneruas uiribus, priusquam aggrediare, etiã quæ nulla sunt: & quæ tu pro ingenio effinxeris, euicta à te trahis in popularẽ gloriã. Si placet, uolo & ego indere tibi aliqđ cognomẽtũ: Volo ut sis mihi Hercules facticius, nomẽ certe factũ ex re, habiturũ apud te quoq; autoritatẽ. Habeat ille sua nomina, habeat sacra, habeat cœlũ, nos hic fortuna nostra gloriemur. Quæso te bone uir, qđ tibi cũ amicitia, quid cũ inimicitia, cũ ridicularia, ita ut nos fecimus, scribũtur ab amicis? An ita leuis est apud te amicitia, ut uel leuissima etiã quaq; de aura fluctuet? Cõstãtior illa multo est, ac firmior, multo uirtus elegãtior, quàm quæ hos amicorũ ludos ꝑtimescat. Arbitror nõ tenere te penitus amicitiæ uim, quã quidem in animo cõstituisse sedes oportuit, & iecisse grauissimas ancoras, ut cõtra tẽpestatũ omniũ uim illæsa, & q̃eta maneat.

Ange. Politianus Hercules uocatur.

Amicitia.

Quæ quidē ab amoris consuetudine nomē habet, ut quædā plebeiæ magis amicitiæ, & in horas mutabiles, ab hamo esse appellatas duxerim: ut sunt illæ quæ ob formā, quæ ob auaritiam, quæ ob ambitionem, cæteraq́; peruersa animi desideria conciliantur. His cauendum est, ne uacillent. *Illa stabiliora sunt, atq; ut rem facilius intelligas, uelim induas patris alicuius personam, qui unicum habeat filium, atq; eum quidem haudquaquam satis morigerum.* Nunquid ex omni erratulo abijciet? *An uincet potius paternus amor: & quo ad spes aliqua effluxerit mutandorum morum, tolerabit?* Naturam melius & *reliquæ amicitiæ imitantur.* Peruicacior *est (ut ita dicam) uera amicitia, uix cum uapulauerit, discesserit.* Parum *multa scio esse hæc ad amicitiæ cōditioneni: sed ipsa se melius tuebitur, quæ testis mihi est, de ea cūtanda tecum, aut minuenda, ne cogitationem quidem ullam in animum incidisse. Sed quid tu mihi antiquitatem narras? an ego non sum semper eam admiratus? Profer scripta mea, profer dicta.* Non *legisti (ut uideo) Apologum meum de antiquitate, qui facile arguat hac in parte tuam de me antiquitatis opinionem.* Nostrorum *piget temporum, pudétque.* Hoc *ego scripsi, hoc asserui, hoc potes pro meo lacerare, si ita ferat impetus.* Volunt *tamen laudari quidam, & collocari inter diuina monumenta antiquitatis, nō poßum. Date quæso ueniam. An ego sum tanti, ut istam beatißimam fortunam uestrā uiolem? Neq; ego auidior gloriæ sum, gratius fecerit qui me præterierit, ut ego præteritum esse à uobis diu putaueram. Quid tu mihi fortunam, quid tu honores uitæ obijcis? Sed teneo in fortuna quid agas. Confingis* Bartholomæi Scala fortuna. *tibi tuo more monstrum, quem deuincas. Cum honore meo difficilior tibi colluctatio erit. Veni nudus omnium rerum*

bonarum

bonarum, egenus ad remp. uilissimis ortus parentibus, multa cum fide, nullis omnino diuitijs, aut titulis, nullis clientelis, nullis cognationibus. Cosmus tamē pater patriæ nostræ me cōplexus est, recepitq́; in familiæ obsequia. Interea Florentinus populus ad prioratum me euexit, deinde ad uexilli feratum: tandemq́; & in senatoriū me ordinē, equestremq́; collocauit, tanto profectò suffragiorum consensu, ut nihil esse factum unquam popularius multi putarent. Extat & illa de me Laurētij Medicis præclarissima uox, qua nusquā collocatum melius fuisse honorem homini nouo testificatus est. Cum illo nunc tibi de honore meo agenti, cum Florentino omni populo res habenda est. Hoc ego affirmauerim, me multum fuisse consecutum, plura quàm aut putauerim, aut optauerim. Neq; habui quod referrem, nisi fidei integritatem. Ea in me (uolo esse uanus) semper fuit quam excellentissima. Atq; hoc quoq; asseruerim in calce epistolæ, nullū me honorem sine honore gessisse. Respub. ipsa, resq́; à me gestæ in magistratibus citentur testes uelim. Sed nondū claudere possum epistolam. Irritāt tua monstra. Nā illud quod scribis, ut reuellerem de pulmone scientiam, ex illo genere est, Herculis indiget uiribus. Scribis, in quibus receptui canis, ac multa repetēs recōciliare te mihi studes. Sūt & hæc ex eodem genere monstrorum, quæ tu ad uanitatem alis. Quando ego non fui tibi conciliatus? quæ argumenta contra habes? non tuli te tamdiu ita insanientem, ita insultantem, sæuientemq́; penè in mortuum? Relege epistolas ad te meas, uidebis uanam esse omnem reconciliationis mentionē. Sed ut uideo, de amicitia, ut supra dixi, non rectè sentis. Apud me inuiolata est, atq; maior multo ijs, quæ ita inferri possunt iniurijs. Receptui canis inquis, ò præclarū duellū.

*De culice concertauimus. Canant signa, effundat se ad spe-
ctandum uniuersus orbis. Taceant deinceps Philenorũ aræ.
Dent uiam Curiatiorũ, Oratiorumq; sepulchra. Culex ma-
ior est, quem tu ex aqua ortum inter monstra tua cõfingis.
At Græcus excellentissimus poëta telluris animal appellat
γαίης κνώδαλα διπτέρυγα. Putauisti facturũ te mihi be-
neficium, si tanquam in speculo me mihi ostenderes. Laruã
tu mihi meam ostendisti, qua adeo ipse cõtremisco, si quan-
do in eam incido necessarius, ut nihil magis ego iam de indu
stria refugiam. Rectius feceris, si tu te aspexeris, quem ista
ætatis deformitas nõ tangit. Multo id tibi erit utilius, si ille
contutus falsum de pulmone reuellit. Expurgaui iam mi Po
litiane uirus, quod tuæ literæ excitarunt. Redij ad me, quie
tus animus est meus, & de amicitia quod eam aliam facere
posset, ne cogito quidem. Velim autem ut ad beneficium cõ
uertas animum. Da mihi hanc ueniam, ut hãc epistolã meã
illi tuæ, cui respondetur, apponi cures. Nolo enim defrauda
re te tua gloria. Tu si durior fueris, quæcunq; te causa mo-
uerit, mutaueris consilium meum. Adibo informatores hos
librorũ, & curabo ipse, ut & mea impressa legatur: quod
non feci hactenus, nec putaui esse me facturum. Vale.*

i. terræ bestias, binis alis præditas.

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Scalæ suo, S.

*ACcepi literas tuas, nescio magis ne uirulẽtas, an ine
ptas, omnino tamen ridiculas. Itaq; me magnopere
delectarunt. Quibus tamen adhuc nõ respõdeo, quia nõdũ
cõstitui (quãdo ego tibi Hercules sum factitius) quomodo tu
mihi sis tractandus, monstrum furfuraceũ. Cogito etiã pau
lisper mecũ, uocandus ne tu solus ad partes, an cũ tuis omni
bus. Quicquid decreuero, statim scies. Vale ut meritus.*

Angelus

ANGELVS POLITIANVS
Bartholomæo Scalæ suo, S.

HErculem factitiũ me uocas in epistola tua, propterea quod (ut inquis) monstra mihimet fingam, quæ superem. Tum negas iniuriam te mihi unquam fecisse, negas antiquitati derogasse, pigere tamen, ac pudere tuorum temporum præfers, multa quoque de tuis honoribus falsò iactas, falsius nonnulla de nostris meritis. Postremo quasi iubes, ut exprimi formis, & interseri epistolis epistolam tuam curem. Quare tibi ad singula rescribam, sed breuiter, ne nimium temporis in nugis tuis ponam. Vocari me igitur Herculẽ Scala nõ epistolis modo, sed & libris æditis Marsilij Ficini tanti philosophi, profectò (ut uerum fatear) non molestè fero. Nam si cognomen hoc mihi (quod equidem non puto) congruit illius iudicio: si minus, illius amore delector. Auget autem uoluptatem, quod tu nec hoc iam ferre, nec dißimulare potes. Facticiũ uero cur appelles Herculem non intellego. Nam nec tale significas quale natiuo repugnat, nec item quale fit à sono uocis, ut sunt murmur, & sibilus. Itaq; tute uideris, quid hic aut senseris, aut expresseris. At ego monstrum uocaui te furfuraceum. Monstrum quidem, quod ex colluuione monstrorum compositus es. Furfuraceũ uero, quod in pistrini sordibus natus, & quidem pistrino dignißimus. Audes aũt negare factã mihi abs te iniuriã, quã neq; clàm tuleris, neq; dißimulaueris, ut qui dux, & signifer usquequaq; contra me fueris. Possum tibi (si sit opus) impingere, atq; inculcare longã illã, quã scis amici quondã tui, nunc uero mei epistolã, quæ frõtis integumentũ detrahet, neq; tergiuersari te diutius patietur. Eam tamen adhuc nõ ostẽdo, ne simul domesticæ (quod nollem)

Hercules facititius.

Monstrũ furfuraceũ.

tuæ maculæ proferantur. Non enim tam quid te, quàm quid me dignum sit, respicere debeo. Sed & antiquitati fauere te dicis, in quã penè solenniter sic ubiq; declamitas, ut sit hæc iam notißima fabula, nihil Aristotelem scire, nihil Ciceronem sapere iudicio Scalæ. Nam seculum tibi tuum displicere non miror, cum tu uicißim quoq; tuo seculo displiceas. Displices autem meritißimo, quoniam nihil ei fermè deerat ad summam laudem, si te uel non tulisset, uel certe non extulisset. Etenim tibi maximum semper studium fuit extirpãdi radicitus bonas artes (ut utar Liuiano uerbo) subolescẽtes, sic ut nec ei quidem uiro peperceris, qui uel solus illustrare quodlibet seculum posset: nec instauratori Platonicæ familiæ, cuius famam publice per te, perq; tuos tre oppugnatum non dubitasti. Quorum quamuis hoc loco neuter nominetur, uterq; tamen suo sibi titulo agnoscitur. Reliquos taceo doctos uiros, qui mecum maxime nunc celebrant, affectantur, adorant, quod unus extiterim, qui fumos inanis tuos cõtemnam, qui publicam seculi causam sustineam, qui nimiam istam insolentiam retundam. Nam de honoribus quidem nihil est quod tibi nimium placeas: uetus enim ludus hic, ut indigni tollantur in altum, uidelicet, ut hoc quoq; se posse fortuna declaret, cuius tu solius opus es, quæq; iam tamen (sicuti credo) longe alio uultu te respiciet, exactura sortem cum fœnore, ac puluisculo. De Cosmo quæ iactas, deq; Laurẽtio Medice, falsa omnia. Certe Laurentius (hunc enim familiariter colui) quotiens de te mecum loquebatur, satis indicabat, alienum se iudicium fouere, nõ suum. Scis aũt tu quoq; literas illũ sæpe tuas publice scriptas reiecisse, nobisq; dedisse formandas, quæ prima odij, liorisq; in me tui causa extitit. Nec me paßus Iambicum carmẽ, quod in te scripseram, con

ram, concerpere: quippe qui diceret esse indignum nimis, ut ita bonum carmen interiret. Illa duo sunt apud te uerissima, quod & de tua fide locuturus, uanum te esse uelle profiteris: es autem profecto uanissimus, id est mendacissimus. Et omnium bonarum rerum egenum uenisse te ais ad rempublicam. Debueras hoc tamen adijcere, rerum omnium malarum uenisse te diuitem. Stultissimum uero est, quod excellētissimum poëtam uocas nescio quem istum, qui de culice scripsit, & qui mihi fraterculus esse tui culicis potius, hoc est ipse quoq; terræ filius uidetur. Quid quod epistolam cupis tuam, quippe bellam, propagari formis opera nostra? Sed frustra mi Scala cupis, non enim tam mihi es odiosus, ut tuā prodere insulsitatem uelim, puerisq; te deridendum propinare, lecturis uel hoc ita scriptum in ea epistola, monstrum quem deuincas: sic enim tu monstrum uirili genere nunc dixisti, quemadmodum prius muliebri culicem, quæ ne in ludo quidem triuiali dicerentur impune. Mitto enim dehonestamenta illa Romanæ linguæ, uexillifratum, prioratū, mille alia prorsus hausta de uulgi fece: quæ publicari nolim Florentinorum causa, ne tam præclara ciuitas habere scribam dicatur, qui literas omnino nesciat. I nunc igitur, & nega Politianum tibi esse amicissimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS

Bartholomæo Scalæ suo, S.

VTrum pugnantia scribam, post uidero. Tu certe reprehendis apud nos, ut monstra, quæ bonorū defendit authoritas. Inelegans enim tibi uidetur illud, respondeo ad literas. At elegans Quintiliano, qui dixit, ad proposita respondeat. Monstrum putas, quod respondere me tuis literis nego, cum tamen aliquid ad te scribam. Sed Augustino

monstrum hoc non uidetur: qui cum se respondisse dixisset epistolæ cuidam Paulini, sic adijcit: si tamen respondi, tanquã non respondiße uideatur, qui paria non retulerit. Itaq; monstrum erit (ut tu uis) cum quis taceo dicit, nõ enim tacebit is qui sic loquetur. Monstrũ quoq; illud Terẽtij: Quære qui tibi respõdeat, negat enim se respondere quæ respondet. Tectius etiam tibi uidetur furfuracei nomẽ, quod tamẽ ego si uis, in tuã gratiã retegam. Sed si Latine dictũ negaueris, & ego Latine dictũ probauero. Sapere monstrum uidetur, & illud mecũ cogito: sapiet ergo tibi monstrũ Terẽtianum quoq; hoc: Cœpi egomet mecũ inter uias, ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ, aliam rem ex alia cogitare. Verum exactiora, inquis, à philosopho expectãtur. At nos à philosopho didicimus, loquendũ esse ut multi, sentiendũ ut pauci. Nec tamen pro philosopho me gero, quãuis Aristotelis publice libros enarrem. Nam quod perobscurum dicis illud, uocandus ad partes, non nostra, sed Iuuenalis est culpa, cuius uerba retulimus. Illud stultũ, quod in tuis mundanos omnes accipis: hoc usus argumento, quod & tu mũdanus es: tãquam si quoniam lactuca hortensis est, diceres, quæcũq; in horto sunt, esse lactucas. Quis acumen hoc tuũ non admiretur? Plus ipse nimirum uidisti, quàm Cicero, qui sic in prima statim ad Lentulum epistola scribit: Amorẽ tui absentis præsentes tui cognoscent. Et ad Apium: Velim ita fortuna tulisset, ut quanti omnis ego tuos facio, tãti tu meos facere posses. Sed & insulsius multo, quod fieri non posse credis, ut quod ego nunc nesciam, scire alius à me quãdoq; poßit. Ergo si cras didicero Vergilianos puta uersus, quos hodie nescio docere ipsos perendie nõ potero? Vides quàm te demonstrent ista, non solum literas ullas non habere, sed

ne sensum

ne sensum quidem communem: Quare testor me posthac ad hæc ita frigida, & inania non responsurum: nõ enim respondendum est (id quod Aristoteles præcipit) ijs qui sine ratione loquantur. Vale.

Ἄγγελος ὁ Πολιτιανὸς Ῥαφαήλῳ τῷ Βολατεράνῳ εὖ πράττειν.

Ἐξέπληξεν ἐμὲ Ῥαφαῆλε, τὰ σὰ γράμματα, καὶ νὴ Δία, πλεῖον χρόνον ἠπίστουν αὐτοῖς, ἀδύνατον ἡγούμενος τὸ οὕτως ἐξ ἀπροσδοκήτου σε, εἰς ἄκρον ἐληλακέναι τὸν ἀττικισμόν. πῶς γὰρ ἔχειν πιστεύσειν ἐμὲ ῥαδίως, ὡς αὐτὸς ὑπῆρχες ὁ αὐθέντης, οὕτως ἀκριβῶς ἠττικισμένης ἐπιστολῆς, ὃν ἐγὼ καὶ πέρυσι πάντως ἄπειρον οἶδα καὶ ἀνήκοον τῆς ἑλλάδος ὄντα φωνῆς, ὑπερτεθαύμακα γοῦν, πόθεν ἐξαίφνης ἐκπορίσαιο δυσπόριστον οὕτω χρῆμα, καὶ πῶς οὕτως ἐν βραχεῖ διανύσειας ἤδη τὸ στάδιον. ὃν οὔπω οὐδὲ ἐφ' ὕσπληγγος ἑωράκαμεν. ἄπιστον γοῦν, ὡς λόγος, τὸ παράδοξον. ἐγὼ μὲν οὖν καίπερ τεταλαιπωρημένος τὸν ἅπαντα βίον ταῖς καματηραῖς ἀγρυπνίαις, καὶ ὀλίγου δεῖν ἐγγεγηρακὼς τοῖς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἀνελιγμοῖς, οὔπω τοσοῦτον προκεκοφέναι μοι δοκῶ, ὅσον σὺ νῦν εὐθὺς ἕνα, οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐσχολακώς, καὶ ταῦτα κατὰ μόνας, καὶ ἀδιδάκτως. τίς γοῦν εἰπέ μοι θεῶν σοι, τὴν ἀποτομωτάτην ἐδακτυλοδείκτησε τὴν ὁδόν; ἢ πῶς οὕτως ἐν ἀκαρεῖ, ἕλλην ἡμῖν κατέστης ἐκ ῥωμαίου; ποῖαι δέ σοι μέλιτται, ὅλας τὰς ὑμηττείους ἐνέσταξαν σίμβλους; οὐδ' οὖ μανῇ τὸν λόγιον, ἀντεπιστέλλειν σοι μεταξὺ Ῥαφαῆλε, καὶ δοκῶ μοι γέλωτα ὀφλισκάνων ὁ τέως κεκλημένος διδάσκαλος, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις, ἀν-

ζτιτα

ἐπιτεταγμένος. οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀκρίβειαν ἀποδέχομαι τῆς σῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅτι πολλῷ ῥέεις μετὰ τὸν πύθωνα, καὶ κρουνηδὸν καταφέρῃ, ἀλλ᾽ οὐδὲν καὶ τῶν χαρίτων ἀπολειπόμενος, ἴυγγος δέ γε καὶ παντοδαπῆς ὑπερβρύων, καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον, τὸν πίνακα δὲ τῶν βιβλίων, οὐχ οἷόν τέ σοι τό γε νῦν πέμψαι. κεῖται γὰρ ἅπαντα μίγδην καὶ πεφυρμένως. μᾶλλον δὲ σωρηδόν. ἔμφρουρα δὲ ὅμως, καὶ ἐντεθησαυρισμένα πως, ἕως ἂν τὸ τῆς βιβλιοθήκης οἰκοδόμημα πάντως ἀποτελεσθῇ, καὶ δὴ καὶ ῥωβέρτον, οὐ χρὴ συνιστάναι ἐμοί. ἔχω γὰρ αὐτὸν, ἐν παιδὸς μοίρα. ὑπόνωθρον μὲν, καὶ ὀκνηρῶς ἔχοντα, ὡς σὺ φῄς, ἄμωμον δὲ ὅμως τὸ ἦθος καὶ ἀνεπίληπτον. ἔρρωσο. μαΐου ὀγδόῃ ἐκ φλωρεντίας.

ANGELVS POLITIANVS Raphaëli Volaterrano, S.

IN admirationem tuæ literæ Raphaël me adduxerunt, & nimirū diu suspensum, dubiumq́; tenuerunt, fieri scilicet me nulla ratione posse existimantem, ut ex insperato ad summum Atticismum ita sis prouectus. Qui enim mihi facile credendum fuit, ex tua ipsius officina adeo exactam epistolam, Atticoq́; lepôre refertam exijsse, quem ipse superiore anno Græcæ norim linguæ penitus expertem? Supra modum igitur sum admiratus undenam inuentu rem ita difficilem subito compereris, quibusq́; modis tantillo temporis momento ipsum percurreris stadium, quem nondum ne in carceribus quidem conspeximus. Incredibile sane, ut ita dicam, paradoxum. Quinimmo, quanquam ego grauissimis uigilijs totam ætatem insudaui, ac propemodū uoluendis Græcarum literarum libris consenui, non protinus tantum mihi profecisse uideor, quantum tuipse modo annum neq; solidum in studio uersatus; idq́; per solitudinem, & citra omnem præceptoris operam. Quis igitur, quæso, deorum compēdiariam tibi, breuissimāq́; uiā indicauit? aut qua ratione factū est, ut ita repēte nobis ex Romano Græcus euaseris? Quænā uero apes cunctos istis labellis fauos hymettios expresserunt? Vereor, ita Mercurius me amet, ad te Raphaël interim rescribere, ac mihi uideor ridiculus fore, antea & præceptor uocitatus, & Græcorum eminentissimo cuique seculi nostri collatus. Neq; enim solum accuratam tuæ epistolæ diligentiam amplector; quando quidem & multo ueluti agmine præcipitatus effluis, torrētisq; in morem deferris, à Gratijs tamen ne digito quidem transuerso discedens,

quin potius uarijs ubiq; & illecebroſis oblectamentis perpetuo ſcaturiens. Sed de his hactenus. Librorum indicem in præſentia quidē ad te mittere non licet, miſcellanea enim, ac confuſa iacent omnia, aſſeruantur tamen utcunq; recondita, quoad ſuprema bibliothecæ manus impoſita fuerit. Nihil eſt præterea quod Robertum mihi commendes, eū nanq; habeo uel filij loco, pigellum tamen & remiſſiorem, quemadmodum tu ais, cæterum moribus inculpatis, & ab omni prorſus crimine alienis. Vale. Florentiæ octauo Idus Maij.

PETRVS CRINITVS *Alexandro Sartio, S. D.*

SCripſeram pridem ad te Alexander, tum & illud monueram, ut quos collegiſti adhuc Politiani labores, pro tua nunc diligentia in bonorum uſum proferendos curares. Tu enim quod omnes iam norūt, ſiue Politiani manibus hoc debeas ſiue debere te putes, hoc totum in te oneris reclinaſti, ne quid omnino ab eruditis deſideretur, quod ingenio partum Politiani, & induſtria effectum eſt: rem profecto & te dignam, & in qua laudem tuo nomini haud immerito amplam concilies. Atq; ut tu quidē Alexander Politiani noctibus, & uigilijs proſpiciendum putaſti: ita hercle crediderim & ſtudioſorum ingenia plurimum tibi debitura, qui unus ſis autor, ne tot, tam uariæ, tam multiplices eruditorum lucubrationes intereant. Cæterū literis me tuis rogas, ut locos tibi aliquot recenſeam, de quibus in ſecundam Centuriam Politianus retulerat: quod à me credas uel obſeruata de ijs quæpiam, uel potius corām ab eo percepta, qui cū de literis ſæpe agebam. Ego uero Alexander nihil in uotis maius, aut antiquius habeo, quàm ut ſuus cuiq; aſsignetur labor, ac in proprios hæc aliquando referantur: alioqui malim ego non uiuere, quàm per alios cum eorum iniuria uiuere. Quo ingratitudinis uitio quidā ex Græcis notati ſunt, ſicuti ex Latinis Iulius Solinus, qui ut parum de Plinio gra Solinus.

tus, à

Macrobius.

tus, à doctis inceßitur: uel ipse item Macrobius, qui dapibus partim emendicatis, partim suffuratis suas cœnas instruxit. Minus autem hi ferendi qui aliena pro suis non uertunt tantum, sed transcribunt ad uerbum. Vtinamq; plebei quidam grammatici tantundem hac ætate non agerent: qui satis se nunc putant conspicuos, ac supra cæteros censeri, si alienis ornati titulis extumescant, reprehendentes ea in primis, quæ anxie, ac percupide conquirant: sicut diuitias auari solent, qui dum eas reprehendunt, tum inhiant. Sed ineptam horum impudentiam noster merito Aldus, uelut admotis facibus extimulat. Dixi aliâs tecum quemadmodum Politianus alteram Centuriam absoluerat, quod ab eo te propè hortante factum est, qui tantopere suis fauebas laboribus. Sed dequeri nunc boni iuuenes possunt, quod hoc publicum munus quidam priuati iuris fecerunt: in eorumq; manus deuenerit, qui aut talia non agnoscant, aut si agnoscant, dißimulent. Nos autem tuo nunc animo satis fecisse uidebimur, si locos tibi aliquot ex ea subijciamus: quod à me tamen breuibus absoluetur, ne bonorum otio & abutar, & studiosis illudam. Inter cætera igitur quæ

Loci aliquot ex altera Politiani Centuria.

in Centuriam secundam retulerat, hæc olim mecum Politianus, cum ad Arni forte prærupia agerenius. De Thalamego naui, Trechedipna ueste, Callimachi æthijs, sed & de poëta Dorseuno, de Amabæo uersu, de Caprotinis, de nodo Herculeo. Cæterum ut ingenio fuit parato, memoriáque ad cuncta exprompta, alia tum permulta commemorauit. Sed illud in primis scito, quod in Suetonio quidem Tranquillo, Plinióque, ac nostris habentur, secus multa exposui. Iam & locos ex iure ciuili multos, prætereáque ex ipsis philosophiæ gyris quæpiam parum cæteris intellecta

lecta adnotauerat. Sed erit satius aliquam uelut notam retexere, ut ex ijs & rerum iactura consideretur, ac furta quorundam deprehendi facilius possint, si hæc aliquando qui togati obambulant, pro suis depromeant. Hæc igitur Politiani manu inter exchartabula quædam deprehendimus, quæ & noster Fabianus, cum legit iniuriam factam Politiani manibus non ferendam inclamauit. Subijciam aũt ut in pagella erant, ad hunc modum. Capita Centuriæ secundæ. De diuinatione, Stratocles, Sybotes, Mansuetiores, Manupreciũm, Osyris, Erynna, Oculatissimus, Flaccus, umbræ, Pausanias: pro Plinio contra reprehensores, castratio, Poliphemus, quadrupes nodus apud Terentium, decussare, Cresphontes, Taras apud Statium, fororiantes mammæ, Phrine meretrix. Et hæc Alexander, aliáque permulta à Politiano in secunda Centuria explicata sunt. Sed ego dum singula respicio, dum ex ipsa stellographia maiora quædam quàm antea concipio, uix me comprimo, uix retineo, quin studiosos nunc omnes adhorter, ut milite collecto Fidentinos in istos, & plagiarios impetum faciant. Commodum uero erit, si de paucioribus plura suggeram, qui de multis notaui perpauca. De Thalamego igitur naue afferri hæc possunt: quemadmodum apud Suetonium Politiani obseruatione, tum ueterum codicum testimonio, quod nec tu ignoras, sic utiq; legendũ in Iulij Cæsaris uita: Cum Cleopatra Cæsar cõuiuia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem naue Thalamego pene Aethiopia tenus Aegyptum penetrauit. Hæc enim uera, & genuina lectio. Cæterũ quæ nauis Thalamegos, qua forma, & habitu fuerit, docent ex Græcis permulti. Vt enim Appianum modo Alexandrinũ mittã, Suidas de hoc, & Pollux

Capita secundæ Cẽturiæ Politiani.

Thalamegos nauis.

& Pollux, Athenæus quoque in quinto Dipnosophiſtôn copioſiſſime, cuius rei teſtimonium & Azarolo noſtro damus. Aedificauit, inquit Athenæus, Ptolomæus Philopater nauem etiam fluuialem, quæ Thalamegos uocabatur, longitudo eius ſemiſtadium, latitudo quæ eſſet ampliſſima triginta cubitis, altitudo ipſa cum ſuggeſtu tabernaculi paulo minor quadraginta cubitis: figura eius neq; longis nauibus, neq; rotundis adſimilis, ſed ex utroq; mixta. Proſequitur

Trechedipna ueſtis. *dein partis omnes, & ornatũ nauis, quod ego breuitati ſtudens, prætereo. Ad Trechedipnam ueſtem accedam. Apud Iuuenalem de Trechedipna ad hunc modum:*

Ruſticus ille tuus ſumit Trechedipna Quirine,
Et cæromatico fert niceteria collo.

Recydina. *In hoc autem loco, Recydina uulgo legitur, ſed Plutarchus in Sympoſiacis de Trechedipna ueſte meminit. Athenæus quoq; libro Dipnoſophiſtôn ſexto, cum de paraſitis loquitur, Alexim Comicum citat, mentionemq́; de Trechedipna ueſte pluribus facit. Quibus adductis credo Politianus, Iuuenalis carmẽ atq; cæteri aliter exponebat. Poſſent & alia*

Aethia Callimachi. *afferri, ſed ea parum nunc ſuppetunt. De æthijs Callimachi uerſiculus eſt poëtæ Martialis: Nec te ſcire iuuat æthia Callimachi. Quid autem operis hoc titulo à Callimacho æditum ſit, ex multis elicitur, nec enim contra quẽquam dicturi ſumus. In epigrammatis igitur Græcis cum locis permultis, tum libro maxime primo:*

Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς,
Αἴτιος, ὁ γράψας αἴτια Καλλιμάχου.

Callimachus piaculum, ludicrum, ligneum commentum,
Author qui ſcripſit ætia Callimachi.

Afferuntur de Callimachi æthia à Stephano de urbibus, & Clemente

& Clemente Alexandrino in Stromatis. Sed ut grammaticos nunc græcos mittam, illud à me quoque obseruatum, quemadmodum & Probus Valerius de ijs, & Priscianus ad Iulianum, qui uersiculos quoque ex æthijs citat. De ijs nonnihil etiamnum apud Politiani libros in aduersarijs. De Dorsenno poëta dictum à nobis in libris de poëtis, quos pro pédiem æedituri sumus, deductus enim is labor propè ad umbilicum, quod alijs ad te literis scripsimus. Porrò autem de Fabio Dorsenno in Sextianis collectaneis, apud Plinium quoque, Horatium, & Anneum Senecam mentio est. Epistolam nos Bessarionis adiecimus ad Theodorum Gazam, in qua de hoc ageretur. Et id Alexander est illud, ex quo Politiani Centuriam auidius conquirebam. De Amabæo uersu, Cresphonte, Caprotinis, & nodo Herculeo tam multa Politianus scripsit, ut nisi omnem ego nunc explicem bibliothecam, parum mihi satisfaciam. Quanquam de nodo Herculeo nõnihil ab Hermolao, multisq; à me locis de hoc iam dictum, ex Annæo Seneca, Plinio, Macrobio, Seruio, & alijs. Nam & de Nonis Caprotinis, ut breuiter tecum agam, Varro Terentius, & in Cœnis Macrobius, ac Plutarchus locis multis, qui tamen inter se dissentiunt. Putauit autem Politianus de Caprotinis apud Ouidium intelligendum uersiculis illis.

Dorsennus poëta.

Nonæ caprotinæ.

Porrige & ancillæ quæ pœnas luce pependit,
Lusa maritali Gallica ueste manus.

Iam & illud aliâs ad te scripsi, quod apud Iuuenalem de Pytismate sententiam commutauerat, affirmans in Pytismate ludum magis quendam in laconicis frequentẽ subinnui, cum quis alter alteri aqulam inspuens colluderet, quod in Herone de spiritalibus id esset, unde illa Terentij pytissatio:

Pytisma.

quanquam & Epictetus alicubi patrocinetur, & Clemens in Stromatis. De *Amystide quoq; Threicia apud* Horatiũ

Amystis Threicia.

nunc subit Bassum *Threicia uincat Amystide.* *De hac autem ueste* Politianus *multa ex græcis scripserat, non ut plebei quidam agunt literatores, qui cõiecturis, non authoribus nituntur.* De *Amystide enim Athenæus quidem libro* Dipnosophistôn *sexto, quo loco* Epicarmi *etiam Comici uerba citat, sed & libro idem Athenæus.x.* Eustathius *quoque in.xi.* Homeri Rhapsodia. *Hæc satis pro tempore* Alexander, *in quibus nostram nolim eruditionem probes, sed ingenuam magis simplicitatem, qua sua uelim authoribus restituta. Alia dein cum inciderit, ad te mittam. His enim septus angustijs, uix otium ad authores respiciendi sum nactus, nedum schedulas omnes commentariaq; propè innumera liceat euoluere. In summa nostrum magis tibi obsequium probari nunc uolo, quàm ingenium. Vale, & Aldum nostrum saluta. Idibus Martijs.*

PETRVS CRINITVS
Alexandro Sartio, S.

NImis *tu mihi, nimis ingenio faues Alexander, qui nostrum hoc studium tantopere indies prouehas, ut multi iam probent. Facis tu aũt quàm par est humanius qui nimium quandoq; tuis tribuas. Ego enim auris adhuc meas teneriusculas ista nolim persuasione tua oppleri, ne sic extra omnem hominis sensum uidear, ut quod cæteri de me non sentiant, credam: inmo quod tu magis credas, sentiam. Si accedas propius, si me introspicias, Crinitũ dices tuum in literis quidem exudare, sed nec tamen ita promouisse, ut studiosi nomen transiliat. Satis id mihi, si intra meam me classem retineo, & studiosi gradum tutor. Ignosco tamen*

& tuæ

& tuæ de me opinioni, & officio. Quippe nec is reprehendẽdus, qui ad bonas artas studiosorũ ingenia ĩuitet, acuat, impellat. Sed ueniam ad epistolam nunc tuam, qua nos iterum mones, ut à promissis me absoluam, ac ea mittam ad te, quæ ex Medicea bibliotheca inter Politiani libros inuenta sunt: ne pars hæc etiam tanti muneris non rependatur. Mitto igitur prælectiones illas, ut sum pollicitus. Sed addis ad hæc, ut & capita subtexam ex secunda Politiani Centuria, quorum uix argumenta inueniamus, quod in parte alijs ad te literis fecimus. Futurum enim inquis, ut ex rerum saltem indicijs, facilius istis plagiarijs pudor imponatur, si quando talia pro suis ædent. Subijciam uero ex Politiani autographis, quæ multi etiam è caris legerũt. Hæc igitur sunt de periochis Terentianis, de Pygmea matre apud Ouidium, de Lyde Antimachi, de seruis orcinis, quid diribitorium, quid Augusti clauis, quid tintinabulum, & pædagogia, quæ apud Suetonium contra reliquorum sententiam explicauerat. Ita enim ipse Politianus mihi retulit, atque illi hoc itidem sciunt, qui pudore sequestrato seclusa hæc domi detinent. Illud autem teneo, quod & uerbum hoc quod est nouissimum, contra Gellij sententiam apud Tullium obseruarat. Quam rem & iuniores quidam non ignorant, qui Gellium quoque in eo defendant, quoniam semel id inquiunt apud Ciceronẽ sit: quod enim fieri semel dicitur, ac si nunquã fiat, ut Pædianus ait, accipi solet. Ego tamen Alexander, ut non Gellium quidem in hoc defendam, ita & amicos puto excusandos: quoniam proprium uiri sit hallucinari interdum, & incurrere. Tu autem scito id à me uerbum sæpius in Marco Tullio obseruatum, reperies non in libro tantum de Oratore

Capita ali qua ex secunda Politiani Centuria.

ad Brutum, quod omnes sciunt: sed uel in epistola ad Octauium, & in oratione pro Roscio Comœdo: *quæ tamẽ oratio rarissima adhuc est inuentu. Sed ad* Politianum *redeo, is apud* Terentium *obseruauit argumẽta illa, quæ senarijs cõstant, ac initio fabularum apponuntur, haudquaquam esse poëtæ* Terentij, *ut multis ferè persuasum, sed* Apollinaris Sulpitij: *quod esse uerum neutiquam putamus addubitandũ, modo antiquitati fidem non derogemus.* Hic autẽ *Sulpitius* Apollinaris Gellij *præceptor fuit ab eoq; in Atticis lucubrationibus pro uiro doctissimo laudatus.* Verum *suo loco de* Apollinari *à me dictum.* In *uetustissimo itaque* Terentij *codice, literis ut nostræ* Pandectæ *maiusculis, ad hunc modum super Terentianis argumentis.* G, SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA. *Cuius rei testis mihi &* Petrus Bembus, *mira iuuenis & indole, & ingenio.* De Pygmea *matre in* Ouidiano *uersiculo. Altera* Pygmeæ *fatum mirabile matris.* Facta *uero est de re hac mentio cum locis multis, tũ apud ipsum* Athenæũ *libro* Dipnosophistôn *decimo.* De *ijs autem locis apud* Suetoniũ, *de quibus summa adhuc eruditorum cõcertatio, paucula quædam in* Politiani *autographis deprehenduntur. Sed unum in eis agitur, uti lectorem ferè ad* Cẽtuariam *alterã releget, quoniam de ijs copiosa illic explicatio ita nos in eum demittit locum, ut facilius cerui corniculos deprehendamus.* Illud *autem scito* Alexãder, *non idem me semper de ijs sensisse, quãdo & iuniorum sententiæ inter se longe dissentiunt: ac ipse quidem* Politianus *non eadem credo repetisset, quæ in* Commentarijs *uulgatioribus extrita sunt.* Tãtum *de* Lyde *nunc* Antimachi *ea subijciemus, quæ haud tibi erunt ingrata.* Versiculus *est* Ouidianus *ad uxorem:* Nec *tantum* Clario

Argumẽta comœdiarum Terẽ. cuius sint.

Sulpitius Apollinaris Auli Gellij præceptor

Lyde Antimachi.

Lyde est dilecta poëtæ. Fuerunt autem qui Clarium poëtam de Apolline intellexerint: tum de Lyde alia quoque nō minus absona cōfinxerint. Cæterum in eo quidem loco de poëta Antimacho intelligendum, Colophonius fuit, hoc est Clarius, ubi & Clarij quoq; Apollinis templum. Nam & Nicander ipse Colophonius Antimachi ciuis fuit, sicuti de seipso in Alexipharmacis. Constat autem ab Antimacho Lyden dilectam, ac de eius obitu carmen eū scripsisse. De qua re permulta Suidas astipulatur & Plutarchus, qui in consolatione ad Apolloniū poëtam, inquit Antimachum Lyde uxoris titulo, quā uehemēter amabat, elegiam scripsisse, qua seipsum sit consolatus. Sed & de Lyde Antimachi frequens apud græcos grammaticos mentio, ueluti apud ipsos quoq; Apollonij interpretes, Lucillium Tharreum, Sophocleum, & Theonem. Sed hæc Alexander à me alibi copiosius. Venio nunc ad eam partem epistolæ, qua meos poëtas flagitas: quoniam superioribus nostris scripseram hoc me operis ita urgere, ut crescat indies & labor, & laboris amor. Facis tu autem amice, qui nostris quoq; uigilijs studeas. mittam mox librum ad te primum, quo antiquiores cōplexi sumus, eos uidelicet ex latinis omnes, qui ante Vergilij tempus scripserunt. Ex eo tu facile, quæ tua est eruditio, de cæteris coniectabis. Aldum nostrum etiā, atq; etiam salutes. Vale. Calend. Aprilis.

Epigramma de Angelo Politiano.

Huc huc uiator paululum gradum siste.
Vatem potentis spiritus uides clarum:
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæq;, & alta consequi suetus.
Is ille ego Angelus Politianus sum.

Fouit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc sis meriti memor nostri.

MICHAEL ACCIARIVS VTIANENsis Angelo Politiano suo, S. D.

SVm tibi togatus iam decennium, & cum lautiore cœna comites suos princeps iam nullus accipiat, nōdum te dimitto. Mirum me hercle liberalitatis exemplum, cum plura cottidie exquisitiora, & preciosiora multo, ex uberrimo isto sinuosi pectoris tui penu nobis apponas. Si Græcum enim scriptorem, si Latinum enarras, quàm acute sensum exquiris? quàm prudenter elicis? quàm etiam pure, quàm eleganter eloqueris? Tum demum scriptor ille doctus, quisquis est, tum facundus te promente pernoscitur, tum extat ingenium, tum uirtutes apparent. Non enim tu modo capis, quid scriptorum omne genus dicat, uerum (mirabile dictu) quid item dicere, uel cogitare debeat, quibus etiam singulis situ longiore iam squalentibus, & diuturno propemodum silentio mutis, crudelem uicem miseratus, pie simul & liberaliter affuisti, atque oraculo certius mentem omnibus rectam: & ne inuiti barbare loquantur, suā quoq; ipsorum linguam reddidisti. Quod si quis temere, ut est hominū ingenium, liuidus homo neget, iuuenum classes, & marmora loquentur, atq; adeo Miscellanea ipsa liquido testantur: cuius planè eruditissimi operis gratia, eos quidem qui legunt, & qui per te ipsi leguntur, omnes tibi uno, eodemq; munere deuinxisti. Tu lumen obscuris, & fœdissime mutilatis, membra, formamq; restituisti: tu quasi peritissimus gubernator scopulos, qui in latina, & græca lingua latebāt, loco pro

cui signato studiosæ iuuenti pariter indicasti. Ergo cum te uel audio, uel lego, non equidem priscis Romanis inuideo. Illi suo, nos de nostro Cicerone lætamur. Et ne uidear laudationem aggressus, quoniam pro rerũ omnium scientia summa, & uberrima facultate dicendi, unde multi iam doctissimi desierunt, inde cœpisse uideris, iã silebo. Cur enim te laudem, tuas cum laudes nisi tute consequi dicẽdo nemo posit? tua culpa scilicet, qui tantum ingenio, & doctrina cæteris antecellis, ut sperare auxiliũ nisi à teipso nõ queas. Trãseo uersus, syluasq; tuas haud certe Statianis absimiles: immo uero si materiam, si flores, si fructus inspectes, illi syluæ faci le relinquentur: tuæ uero syluæ iure potius amœnissima uiridaria, pomariáque dicentur. Præterirem quoq; Herodianum, sed ecce mihi iratus aurem uellit, qui se ait in Latium te duce honestissime tralatum. Itaq; in Romanã ciuitatem omnibus quasi punctis allectum, ut penè patrij sermonis oblitus, melius multo latine libẽtiusq; loquatur. Omnia præterea nunc prudens omitto, ne ultra terminum uager, teq; tantum uehementissime rogo, post opiparas ádeo, splẽdidasq; dapes, gustũ ut iterum acuas, bellaria ponas, id est epistolas ædas, quæ tanquã singularia modo, cõuulsáq; membra uelut sine spiritu iacẽt, in suum deniq; coacte corpus reuiuiscant: ut academia Florentina teneat tandẽ quod optat possitq; te audacter in omni eruditionis genere cum ipsa quoq; antiquitate cõferre. Atq; ádeo si codices, & testimonia uetera literarum incursu barbarorum, uel omnia pereant, pro cunctis unum te habeat, secura quasi nihil amiserit, quem libentissime legat, imitetur, & colat. Vale.

SCIPIO CARTEROMACHVS
Angelo Politiano suo, S. D.

PVdet equidem Politianæ præceptor optime, eam potißimum expectaſſe ad te ſcribēdi occaſionē, unde neceßitudinis potius quàm uoluntatis, aut officij ratio appareret. Nā cum debuerim initio ſtatim quo huc profectus ſum, ſcribere ad te, ut eſt amici officium, ac multo magis diſcipuli, ego id prætermiſi tum cum poterā honeſtißime facere, ut nunc ſcilicet non ſponte (ut uideor) ſed coactus efficerem. Verum ſi cogites, cur id officij, aut qua ratione ſubterfugerim, inuenies nulla alia de cauſa id eſſe factum, quàm nimio tui ſtupore, ac potius reuerentia. Quoties enim mecum ipſe cogitabam, ad quem eſſet ſcribendum, ſi ad te ſcriberem, cōtinuo animus decidebat, omneq; ſecum auferebat ſcribendi cōſilium, ut fatear imbecillitatem meam, quæ ſiue timiditas eſt, ſiue reuerentia, ſiue utrumq;, me certe nunquam ante hunc diem promptum alioqui, cupidumq; ſemper ſcribere ad te paſſa eſt. Atq; in hoc ego (niſi fallor) non accuſandus magis quàm uenia dignus uideor, quod eius uiri iudicium tantopere perhorruerim, qui ob ingenij præſtantiam, multiplicemq; doctrinarum omnium cognitionē, omnium animos in ſui admirationē ſolus conuerterit. Sed cur nūc demū inquies, εἰς τοῦτονὶ τὸν ἀγῶνα εἰσῆλθες. Quoniam ut ſcis, φιλία πρόφασιν οὐ περιμένει. Cū enim eſſet aut amici perdenda ſalus; aut ad te ſcribēdum, turpißimū eſſe duxi non periclitari potius in re minima, quàm maximam perdere. Cum præſertim ſi ad te ſcriberem, & amicum aliquando, & diſcipulum me gererem: εἰ δὲ μή, præterquam quod & amicum perderem, & diſcipuli officio nunquam perfugerer, in te quoq; minimum cōfidere uiderer: à quo tantum me amari ſcirem, quantum poteſt à præceptore diſcipulus. Cur igitur uerear amici ſalutem tibi cōmendare? nā ſi meam ipſe

In hoc certamen uenisti.

Amicitia excuſationem non admittit.

Si uero nō

ipse diligis, ut profecto diligis, proculdubio & amicißimi nobis non negliges. Is enim est, de quo ad te scribere instituimus, quo nemo nobis in hac urbe familiarior, cognitus à teneris annis Romæ, cum eisdem studijs, sub eisdemq; præceptoribus ambo erudiremur. Atq; (ut uerum fatear) nihil me hic uel inuitum tamdiu retinebat, quàm ne ab huius consuetudine distraherer. Quin & cũ profectionis nostræ nos statim pœnituisset, hac una tamen re huc me uenisse gratulabar, quod amissum iãdiu amicũ recuperarã, de quo enim iam decennio nihil resciuerã, is nimirum amissus mihi credebatur. Qui & iterũ nunc amissus per te denuo recuperandus est, atq; eo honestius quàm prius, quo tũc è nullis infortunijs, sed ex absentia tantum, & quasi obliuione est nobis restitutus: nunc è summis miserijs, & calamitatibus est restituendus. Quid enim homini miserius esse potest, quàm uiuentẽ, uolẽtemq; (quod dicitur) cottidie mori? Id autem est carcer, cui hic noster supplicio dãnatus est, quia monachũ eiusdem ordinis, cuius & ipse est, uulnerauit, quo illũ uulnere mori cõtigit, τὸ τοῦ φωκυλίδου: πολλάκι δὲ πλήξας ἀέκων φόνον ἐξετέλεσας. *Cum enim ille in eorũ cœnobio uerbis in hũc nostrũ asperioribus, nescio qua de causa prorupisset, percitus ira noster, cũ primæ animi motiones (ut dicunt) nostra nõ sint in potestate, conuiuali cultello, quem secum habebat, hominẽ attigit, nõ se eũ interẽpturũ existimans, quãdo nec uellet. Nã quis eiusmodi gladiolo hominẽ se occisurum crederet?* Ἀμφὶ δ' ἀνθρώπων φρεσὶν *(ut Pindarus inquit)* ἀμπλακίαι ἀναρίθμητοι κρέμανται. *Exceptus nãq; ictus in dextrã mamillã profundius, quàm sperasset quispiã, pulmonẽ interius cõmaculauit. Ex eo paucis ille superstes diebus decessit miser. Atq; hic noster cõtinuo captus*

Iuxta illud Phocylidis Sæpe enim percutiens inuitus necem perfecisti.

Circa autẽ hominum mentes errores innumeri pendent.

ptus à suis, in carcerē est trusus, ut uitā ibi finiat, nec cœlo fruatur amplius, nisi tu auxilio sis. Qui cū plurimū gratia & authoritate ualeas apud Medicē Petrū, *ob incredibiles tuas uirtutes, admirabilēq; sapientiā, facile (ut puto) impetrabis, ut generalē eius ordinis exoret, quo nostrū hūc carcere liberet: aut si hoc nimiū est, alio quouis supplicio afficiat, alióue potius traducat, quàm hic eū sinat marcescere. Quod eo etiā libentius extorquebit, quo generalis idipsum cupere, ac uelle dicitur, si modo aliqua honesta rōne id se factrū uideat.* Nouit *quippe quē hominē sit liberaturus, græcis, & latinis literis ádeo eruditū, ut mirū sit, & antea inauditū in eo ordine talē extitisse uirū, philosophiæ uero studijs nulli eius ordinis īferiorē.* Nā *de ītegritate, ac moribus quid attinet scribere, cū uel hoc ipso psuasum tibi putē, uirum esse optimū, qd' sit tātopere nobis probatus.* Deniq; *is erat hic, qui & ordinē suū illustraret, & gloriā illi (si uiueret) pareret īmortalē.* Nomē *uiro* Ioāni Benedicto *Fulginati. Qui si per te reuixerit nobis, neq; enī uiuit, ut nūc uiuit, primū eius patriæ suū columē, & salutē reddideris: deinde cōmuni literatorū collegio nō paruū attuleris & solatiū & adiumentū, postremo & mihi ipsi amicū recuperaris, quo beneficio uitā & illi, & mihi simul restitueris: illi, quia in carcere (ut dixi) uiuere, nō est uiuere: mihi, qui sine illo uiuere nō me existimē.* Et *quāquā nō unà semp, & ubiq; uicturi simus, attamē uel hoc satis est nobis futurū, qd' eū uiuere sciamus ubi sit, ne nos angat cottidie memoria sæuißimi carceris. Pluribus apud te mihi opus esse nō existimo, aut enī causa ipsa te persuadebit, uel quia de optimo uiro, uel quia nostra: aut si hoc nō psuadeat, nec quæuis nostra oratio te psuaserit.* Vale, Patauij. iiij. Calēd. *Maias.* M. cccclxxxxiij.

Scipionis

Scipionis Carteromachi carmen.

Nelidæ similes, sua si bis quinq; tulisset
Terra uiros, citius Pergama uicta forent.
Angelus at nobis uiuat precor unus, & omnis
Barbaries Latio cedet abacta breui.
Cliniadem geminum nunquam ostendistis Athenæ.
Lysandros nec habes Oebali terra duos.
Angelus & nobis sic non erit unus, & alter.
Natura ostendit quid bene posset in hoc.
Aurificis quondam ditata est insula Solis
E pluuia guttis tota, uolente Deo.
Nunc Latium totum pluuio perfunditur auro,
Labitur hic cum uult Angelus ipse Tagus.
De patria magni certatum est semper Homeri,
Vindicet ut tantum hunc urbs sibi quæq; uirum.
Tu maioris eris certaminis Angele causa,
Terra etenim, ac cœlum te uolet esse suum.

Eiusdem Græce.

Ἄγγελε τῶν ἀγαθῶν ὄφελος μέγα, καὶ ὅτι πρὸς ἐσθλόν,
πᾶσιν ἄπισον ἐών, ἄγγελε θαῦμα βροτοῖς,
Κάν τε νέων ψυχαῖς, φῶς ἠέλιός τε μαθόντων
Εἷς μὲν Ἀθηναίῃ φίλτατος, εἷς δὲ σοφός.
Χαῖρε φίλη κεφαλή, καὶ ὅπως μοι μακρὰ βιώσῃς,
Θηβαίου μετ' ὑπὲρ Τειρεσίαο βίον.
Ἀθάνατοι, τοῦτόν γε φυλάξατε εἵνεκα πολλῶν
τῆς σοφίης δὲ μάλιστ', ἠδὲ διδασκαλίης.
Μὴ τοσόν δ' ἀφέλεσθ' ἀγαθὸν δέομαι φθονέοντες.
Εἰς τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ἀναβλέπομεν.
Ὢν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πάντων ἀντάξιος ἄλλων·
ἡμετέρου τις τοῦν ἔμμεν ἔοικε γένους.

Ἀλλὰ σύ τ' ἂν σκότει ἃς κατακείμενα πάντα δίδασκε,
Ὡς θεὸς ἐκ βηλοῦ θεσπεσίοιο πεσών
Ἀμβροσίῃ δ' ἄρα γῆν, καὶ νέκταρι προσκατάπασσε
Ταῦτα δ' ἐκ σόματος, ἄλλα τε καλὰ ῥέει.

Angele bonorum utilitas magna & ualde bona,
Omnibus incredibilis existens angele admiratio mortalibus.
Atq; iuuenum lumen, solq; discentium
Vnus equidem Mineruæ amicissimus, unus uero sapiens.
Salue charum caput, & ut in longe uiuas,
Thebani quidem super Tiresiæ uitam.
Immortales hunc quidem seruate causa multorum,
Sophiæ uero maximæ, & doctrinæ.
Ne tantum uero auferte bonum, quæso, inuidentes.
In hunc etenim omnes suspicimus.
Existens enim in hominibus, omnibus par alijs.
Vestri quispiam igitur dignus est esse generis.
Sed tu in tenebris utique iacētia omnia doce,
Vt deus ex cœlo magno labens.
Ambrosia uero utique terram & nectare asperge.
Hæc uero ex ore, aliaq; pulchra fluunt.

HERMOLAVS BARBARVS M. L.
Phosphoro Episcopo Signino, S.

Quod tu Octonariolos meos probes, amicitiæ est, qd' alij felicitatis: quod ad eos populi concursus fiat, partim lætor, partim doleo: alterum, ut adeuntes æmulatio exacuat: alterum, quia fore uideo ut multi me rideāt, quasi aut cum Plauto certare salibus, & eloquētia uoluerim, aut rem latinam suppositititio quodam partu uelut auctario iuua re cogitauerim, ceu non multo melius sit, Comœdias eius poëtæ ambustas, & mutilatas circūferri, quàm reconcinna tas, interpollatasq; de meo, nō secus Hercule, quàm qui sta tuas antiqui operis sine capite, aut pedibus inuētas reficiūt, ferruminantq;, nec uident longe minus sic integras place= re, quàm truncas. Plauti laus *At enim inquies, Plauti gloria ex compa= ratione crescet. Id curat scilicet eminentißimus poëta, qui tot seculis*

tot seculis in supremo stetit, in cõparationem modo ueniat, in ordinẽ se cogi, & uulgari sentiat. Alioquin stultitiæ proximum est, ut alienæ famæ consulam meo ipsius nomini officere. Sed si hoc uidebam, cur nõ temperaui à scribendo? Ingenium (ut fit) exercui. Nec in eã rem (ita mihi manes Plautini non irascantur) amplius sesquihora impensum est, sed nec ædẽdum id putaui, nec æditum uolo, tu me inuito reclamitanteq; subinuolasti. Vitium non est scribere quæ scripta non placent, sed emittere: nec fama scribentis agitur in eo quod scribit, sed in eo quod probat: scripsi fateor, non probaui: tu probasti, non scripsisti: tua res agitur, non mea: si fabulã ædi uoles, penes te ius, & potestas eius rei tota esto. Itaq; iam non doleo, mecũ bellißime deciditur. Labor meus est, periculum tuum. Quid si laus aliqua sequatur, utrius futura est? tua qui probaueris, an mea qui condiderim? Dubium non est quin mea, uide quem in locum rationes tuas cõ ieceris: si laudatur, aliud agis: si damnatur, male agis: si nec recipitur, nec exploditur, nihil agis. Vale. Pridie Nonas Decemb.

HERMOLAVS BARBARVS M. L.
Phosphoro Episcopo Signino, S. P. D.

Locum in Plinio de cometis, ubi legitur, Obscenis autẽ moribus. &c. ut interpretarer à te rogatus. Quia nullam moram dabas tumultuario imperio, subitarius miles parui, & hercle tam inuitus, ut nihil unquam fecerim inuitior. Eram forte cum puer tuus affuit, non dico impeditus, sed obrutus negocijs. Nihil minus cogitabam, quàm de Plinio, aut etiam Cometa: sed Mallianum erat edictum, nec uitari, nec differri poterat quod iubebas. Proinde studiũ meũ fuit, nõ interpretandi subtilitate, sed obediẽtia placere. Nõ probo

probo ex omni parte quod scripsi, alia mihi uenit in mētem expositio. Dixi signa ingenij eruditionis esse geminos, & uirginem, aut his similia. Verum id quidem est in se, ut Ptolemæus, & apud nos Manilius, & Maternus docent. Sed uerba quæ sequuntur, ad alium sensum me trahunt, ut lectionem eius loci corruptam arbitrer, atq; ita restituendam putem. Tibiarum specie arti musicæ portendere. Obscœnis autem moribus in uerendis partibus signorum ingenijs, & eruditioni, si triquetram figuram, quadratám ue paribus angulis ad aliquos perennium stellarum situs ædāt: & sanè uetusti codices non ædunt, sed ædent habent. Vale.

Locus Plinianus.

HEMOLAVS BARBARVS F. PICcolomineo, Cardinali Senensi, S.

INterrogatus Aristoteles quāobrem argento indignum quēdam, & improbum donasset. Respondit eā se pecuniam nō personæ, sed homini credidisse. Si tu quoq; hoc exēplo erga me liberalis esse uoluisti, recte facis, & grauissimi philosophi consiliū authoritate tua redimis ab omni culpa: sin ratus es eum esse me cuius te memorem esse uel absentis oporteret, late falleris. Alioquin nihil miror, quādoquidem ex cādore tuo metiris alios, & pietas (ut Bianti placet) facile decipitur, calliditas, & inuidia circūscribi se nō patitur, hallucinatur, & conniuet bonitas, præsertim tot præsidijs munita, quod in te cernimus. Hæc ad animū tuū donantis. Quod uero ad munus ipsum attinet, scito sacchareas tuas placentas, nō modo salutares, & uoluptarias nobis fuisse, uerum etiā eruditioris cuiusdam interpretationis occasionē dedisse, ut uidelicet aut ab inuētore Martios panes appellatos dicamus (nam & Martios pastillos, & martiatum unguentum in medicina legimus) aut si hoc parum placet, à maza

Martij panes. Martij pastilli. Martiatū unguentū.

maza & pane, mazapanes uocatos existimemus. Est autẽ maza græcis modo panis offa, quæ aut uinũ, aut oleũ, aut omnino liquidum acceperit, modo panis genus ordeacei, modo libum, placẽtáue, sed sui, atq; certi generis, cuius species Athenæus innumeras ferè cõmemorat. Quia porrò miscella hæc Ethrusca ex amigdalis, saccharo, farina, latice rosaceo preciosissima uidetur, hodie per quãdã exochen mazapanis dicitur, ut poẽta qui sit Homerus, aut Vergilius. Ethruscã dixi, nõ qđ alibi nõ pinsatur, fingatúrue, sed qđ istic apud uos egregie præcipua in eo gratia, quod non siccescat, sed diu recẽs, mollisq; seruatur, nec periculum est ut hesterna, quasi caseus Xenocratis oboleat. Nos quidẽ tecũ ista uelut cum magno literarum cẽsore lusitamus, personã depone prĩcipis, sume grãmatici, qui sis in utroq; summus: quod & reges aliquando factitauerunt. Ego alias ut nosti, multa de saccharo cõmentatus sum. Sed dij boni quantum interest, ego saccharum scribo, tu donas. Vale.

Marzapanes. Maza. Miscella ethrusca. exochen .i. excellẽtiã. Caseus Xenocratis.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis clarissimo uiro Antonio Caluo, patritio Veneto, S. D.*

AMantissimis literis tuis Antoni suauissime, nõ respõdi, quod propédiem sperabam castigationi Plinianæ extremã manum imponere, sed creuit opus, & labor, & laboris amor. Quis crederet? nullum utraq; lingua extare authorem, quem ferè non legerim, ut hæc nostra lucubratio communiri posset, idq; spacio non amplius semestri: quinq; millia in eo librariorũ errata cõperimus, nõ pridie, nudius ue tertius, sed multis retro seculis inolita, & recepta lectoribus. Peruenit quidem res ad umbilicum. Sed nullus tamen dies est, quo non aliqua fiat accessio. Nunc cum

impressori

impressoribus agitare cœpi lente, de industria rem differēs, ut diutius in fermēto sit, nihil time. Diligentiam adhibituri sumus, qualē in altera æditione prætermissam sæpe mecum questus es. Erit autem ordo noster talis. Verba Plinij corrupta primo loco ponimus, per singula cuiusq; libri capita. Deinde quemadmodum corrigenda sunt adiungimus citatis authoribus, unde id quod uolumus, facile comprobari poßit. Idq; præfationibus summotis omnibus, & sine ulla uerborum pompa: ne quod multi faciunt, dum nimis labores suos mirantur, lectorem finis alicuius auidum, oratione ambitiosa detineam. Ita defatigatur animus, antequam pascitur: & bonæ alioqui res fastidiuntur, antequam discuntur. Multo autem plus operis, & laboris adij, quàm putabam, quod omnium rerum quæ in cœlo, & sub cœlo sunt, gnarum esse oportet, qui Plinium profitetur intelligere, tanto magis castigare. Nihil uero me torsit æque, quàm situs ipse terrarum. In quam maxime partem negligentia librariorum carnificinā exercuit. Optaui quidem sæpenumero, ut optimus uir adesset Antonius Leonardus noster, cuius cōsilio adiutus, & authoritate confirmatus, difficultates, & nodos in eo genere inextricabiles non tam multiplici negotio soluissem. Mille & quingenta, & amplius, in ea tantum parte loca manifestißime deprauata restituimus: ut totidem uulnera sanasse uideamur, immo uero monstra domuisse, minora quidem omnino, sed longe plura, quàm Hercules. Cur enim tecum non iocer? hoc præsertim tempore, quo minuti quidam, & exilis animæ philosophi concedēdum mihi putant, ut doleā. Alij festam frontē parum decere fortuna minus læta prædicāt. Alios nostra lædit, uritq; constantia, & hæc natura. Multo plus æstuant qui nocent, quàm quibus noce-

nocetur. At ego nihil unquam expertus in me ſum hoc animi, quo me deus muniuit robore præſtantius, nihil iocũdius (ut quemadmodum aliâs ad te ſcripſi) nõ ſolum ferram modice, quæ patior, uerum etiã multo ſæpius fructum, & uoluptatem ferẽdo ſentiã. Nihil queror, nihil quæro, nulli ſum infenſus, accuſo neminẽ, pax, hilaritas, & gratiarũ actio uigilantem me ſolantur, dormientem fouent. Non tam compoſito ſunt animo, non dico qui me perſequuntur, ſed quos nemo perſequitur. Nõ ignauia eſt hæc, aut ſtupor, nõ item contẽptus, aut ſuperbia, ſed humanæ ſortis expenſio, & meditatio interitus. Si magna ſunt pro quibus uita dimicat, parui æſtimanda ſunt, quia breui duratura: ſin parua, noſti quod ſequitur. Vale. xiij. Calend. Ianuarias. M. cccclxxxxi. Nunc nũc literas alteras accepi tuas, quibus reſpondebo, cum primũ licuerit, quanquã ſpero fore, ut hæ ſatisfaciant parte aliqua. Didymus plurimum ſe tibi cõmendat.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, patriarcha Aquilienſis, Antonio Caluo patritio Veneto, S. D.

QVàm tibi nouum fuit audire factum me de pagano ſeculi militem CHRISTI, tam mihi uetus eſt intelligere Caluum meum ex Hermolai ſui honore ſolidã uoluptatem cæpiſſe. Quicquid hoc eſt, qualiſcunque mihi ſtatus obtigit, quacunque fortuna utor, uſurus ue ſum, Antoni ſuauiſsime, tibi, cõmodisq; tui., perinde ac mihi ſeruit, ac ſeruiet. Agnoſco pietatem tuam erga me, ſtudium, charitatem, fidẽ, ita planè cerno, ac ſentio, ut nihil poſsim magis, Ago gratias & referre cogito, cum primum licuerit, ſtudium mihi ſemper fuit, ut gratus erga omnes eſſem. Hanc uirtutem cooptatus in ſortem domini, augere cogito, non

perdere. Tu interea mecum preces ad deum funde, ut hæc dignitas mihi non ad inanem gloriam, quæ mortis est imago, sed ad uitam, salutemq; proficiat, ut & cum Augustino doceamur terrena calcare, & sitire cœlestia. Vale. Romæ, octauo Idus Aprilis. M.cccclxxxxi.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis, Antonio Caluo, patritio Veneto,* S. D.

ANtoni uir præstantißime bono sis animo, qui me ad sacerdotium dormientem, atque ádeo reluctantem uocauit, etiam constantem, & fortẽ esse uoluit: æquiore animo aduersa hæc fero, quàm secunda illa tuli. Deum iustitiæ & innocentiæ meæ testor, ita sine omni solicitudine sum, ita liber curis, ut uerear, ne tanta securitas aut temeritatis, aut negligentiæ argumentum sit maleuolis. Misit mihi dominus auxilium de sancto, & de Sion tuebitur me: illi in curribus, illi in equis, nos aũt in nomine dei nostri inuocabimus: Iterum dicam bono sis animo, surreximus, & erecti sumus. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus: qui tam multos annos philosophatus sum alijs, credo fore, ut mihi quoq; philosophari posse uidear. Dices fortis es, quia breui speras futurum, ut tempestas ista tranquilletur, & qui modo te oderunt, ament, & amplectãtur. Nihil hoc cogito, nihil me spes in lætiorem exitum collata subleuat: non est fortis, qui fortis est spe: fortis est qui præsentia mala sentit, & perfert, atque ita perfert, ut etiam si duratura uiderit, contemnat, in futurum nihil respiciat: alioquin si præsentia incommoda expectatione commodorum tolerat, compensatio est, non fortitudo: aut si fortitudo, non ingenua certe illa, & absoluta, sed mercenaria planè, atque mutila.

Vere fortis quis.

Cum spem à fortitudine summoueo, non illam spem intelligo, de qua dicitur: Bonum est sperare in domino: *sed illam de qua scribitur:* Maledictus homo qui confidit in homine. *Tibi porrò Antoni suauißime quantum debeam, quantum semper debere uelim, ex magnitudine, & puritate amoris erga me tui pensa. Literæ tuæ ádeo pietatis, & charitatis plenæ sunt, ut omnibus quos diligis, & uoluptatem in prosperis, & solatium in aduersis afferre poßint.* Nicolaum Foscarenum *non minus mihi, quàm tibi amicißimum saluta meo nomine.* Vtinam *mihi aliquando liceat, ut aliquando licuit, urbanißimis, & festiuißimis altercationibus uestris interesse.* Vale. Romæ Idibus April. M.cccclxxxi.

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, *patriarcha Aquileiensis, Antonio Caluo patritio Veneto,* S. D.

D*Istinuit, & distinet me, quanquam ad umbilicum perducta ferè* Pliniana *castigatio, quo minus aliquid tibi de rebus non dico meis, sed communibus, immo tuis planè scriberem.* Dolore *aliquo, aut mœrore id factum putent alij.* Tu *qui me nosti, caue suspiceris.* Fortunæ *ludum uideo, tempestatis uim intelligo, aculeos detrahentium consydero.* Quid *dicatur, quid item dici poßit audio, & cogitatione consequor, animaduerto quãta mihi fieret iniuria, nisi fieret à patria, à qua nihil in ciuem crudeliter, & iniuria factum uideri potest.* Non *ideo dolore careo, quia hæc aut non percipiam, aut parum sentiam.* Cognosco Antoni *omnia hæc, & quanti sint æstimo fortaße subtilius quàm cæteri: quia multo sæpius in mẽtem nostra, quàm aliena ueniunt: utcunque, multa sunt,*

quibus efficitur, ut dolore non solum frangi, sed tentari nec non sinam: primum conscientia suscepti, non modo sine sordibus, sed sine ulla cupiditatis, aut precum suspitione sacerdotij, quàm cunctanter imperium admiserim, quæ lucta mentis fuerit, quāta cum pudore prælia, deum apello, cito, nuncupo cognitorem, testem, uindicem. Quæ innocentia tantum iudicem non horreat? inuicem quis puer, quæ fœmina, quod mancipium patrono, & assertore tanto formidet? Ego uero nedum ut dolori latus dem, etiam lætari possum,

Fortuna gloriæ carnifex.

& debeo, cum fortuna gloriæ (ut inquit ille) carnifex tam parce grassetur, ut multo plus in patientia sit commodi, quàm in ipso eius uulnere dispendij. Vide quantum absim, ut expostulem, aut uices meas conquerar, qui ultrò fortunam ipsam defendo. In quo nam obsecro illa mihi leuius obesse potuisset, quàm stante Rep. superstite familia, incolumi re domestica, ualitudine corporis & animi prosperrima, sæuisse in particulam honoris aduētitij? quid honoris dico, non oneris potius? quod sanè tantum est, ac tam late patet, ut qui hoc non uidet, aut dissimulanter uidet, non possit esse non tardissimus. Nihil te fortuna incesso, nihil damno. Si magnam fore mihi cladem hinc rebare, falleris: si exercere cogitabas, gaudeo: si fortitudinem experiri fortasse delitescentem uolebas, ago gratias. Nihil est hac uirtute animi præclarius, nihil erectius, nulla plus enitet, nulla pacis, & uoluptatis maior opifex. Et cum omnia impotenti fortunæ pareant, sola fortitudo cominus it obuiam, & innectit fortunæ uincula. Sed finge magnum me aliquod, & insigne uulnus accepisse, quantum mihi censes extare præsidij, & superesse solatij ex ijs literulis, quas à puero hausi? Quæ mihi sano mente, ac corpore tanta posset accidere calami-

tas,

tas, ut studia mea mihi excuteret? quibus seruatis exceptis que, non potest mihi uita esse non tranquilla, non iocunda, non splendida. Literis natus, *literis dicatus, sine literis esse non possum, sine ijs possum quæ literas impediunt, interpellant, submouent.* Honores in Rep. *gessi multos, & magnos, qua fide, qua opinione, qua gratia, non dixerim.* Placet *quidē impēdisse annos penitus duodecim, sed octo* Reip. *continuos, totum id tamen tempus literis ferè perijt. Appellabant me quidem illæ, sarciriq; id sibi à me identidem iubebant.* Ego *contra in diem ducere, ac differre, non quidem honorum, & magistratuum dulcedine: sed ut patri, fratribus, & amicis obsequerer, qui meam operam in* Rep. *profuturam putabant, ipse non uidebam. Cum ergo toties commonitus professionis, & uoti postliminio reuerti nollem, aut non possem, retractus sum à fuga ui, nec unde ea mihi sit illata uideo, præterquam à literis: quæ sibi me iam cornua erigentem, & excubantem libertati uindicare uoluerunt in seruitutem, excogitata ratione, ut otium non sine dignitate consecutus à negotijs publicis excluderer. Hæ sunt illæ meæ quas multi sic appellant, ærumnæ: hæc illa clades, illa calamitas, qua me plerique profligatum, & consternatum putant: hæc illa fortunæ scilicet acerbitas, cui me passim imparem fore amici timent, inimici prædicant.* O *felix calamitas, quæ literas mihi, & me literis, immo ipsum mihi me restituit: ô beata clades, quæ meam mihi pacem reddidit: ô candida tempestas, quæ mihi securitatē peperit, ô dulcis acerbitas, quæ me in suauissimum portum è longa iactatione, ne dicam naufragio reduxit. Si tranquillitas quæritur, parabunt literæ: si gloria, literæ: si cætera, quæ partim suppetunt iam, partim contemno, literæ. Viuens experior tam*

modica in me doctrina, quantū uiri literati sperare possent in morte: si qua nomen nostrum uoluntate dei fungitur, nemo id legationibus, aut magistratibus, quos gessi acceptum refert, sed literis, multo plures Hermolaum, *quàm candidatum me diligūt.* Falluntur *quidem fortasse illi, sed ita est, honores in* Repub. *soli mirantur municipes; literarum decus æmulatur orbis.* Vale. Quintilianum *à te patri restitutum sciebam, quanquam non restituit qui suum restituit: etenim tua esse uolo mea omnia.* Romæ.xi.Calend. Augusti. M.cccclxxxi.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARcha, *Antonio Caluo suo,* S.

Literas tuas, quibus dolorem nostrum ex Zachariæ patris obitu uehementem, atque iustum lenire uoluisti, gratißimas habuimus. Non *ibitur inficias tibi præsertim Antoni amicorum fidißime, durū id nobis, & perquam triste nuncium fuisse.* Quid *enim obsecro magis alieno tempore aut illi, aut mihi poterat contingere? Atq; ut alia præteream, quæ tibi æque ac mihi sunt cognita, utrum ei molestius fuisse putas, quod decederet, an quod absente me decederet?* Nosti *quo affectu erat in me, quàm nō communi, & promiscuo, sed ultra quàm patres solent. Compertum, & exploratum habeo, si fuit ei graue mori, nō propter se, sed propter me tantum fuisse. Angebat & illud eum certò scio quod nesciebat quàm æquo animo tantam cladem meā laturus essem, & qui securus ibat ad mortem, erat de meo tantum dolore solicitus: qui si affuissem, & robur illud nostrū, quo me non uirtus, non doctrina, non usus rerum aliquis, sed solus deus sepsit, uidere potuisset, nihil dubito, quin si nō alacriter, certe nullo dolore abiturus fuerit è uita. Quanquam ut*

quam ut ex literis tuis, & aliorum intelligo, ea fuit hominis in adeunda morte constantia, ut non dico animi cõsternati, sed ne mœroris quidẽ tantilli signa prætulerit, usq; ádeo semper intrepidus, ut in domum aliquam è domo, nõ è uita migrare uideretur. Triduum continuum de deo, de religione, de animorum immortalitate, uel differentes audiret, uel ipse dissereret. Sacramenta illa extrema, quæ nemo nõ reformidat, & quorũ ægroti ferè à necessarijs serò, & cunctanter interpellari solent, non modo non refugeret, sed prior, & ultro deposceret. Sensus omnes mẽtis, & corporis, quibus pauci eũ mortales uincebant, non solũ integros, uerum etiam longe subtiliores, quàm prius unquam ad extremum usque ostenderet. Demum ecunculas duas, alteram Christi, alteram uirginis in sinum manu sua compositas, & ad pectus applicitas, arctißime complexus, deosculatusq;, halaret animam. Hoc genus, non dico mortis, sed gloriosæ mortis, immo uero salutis, & melioris uitæ, quantas uires habeat ad temperandum dolorem, explicari satis non potest. Accedit quod septuagesimum ingressus annum, quandiu in familia nostra uixit nemo, qd' functus omnibus honoribus, quod Rep. incolumi, quod liberis honesto loco positis, incredibili desyderio, & amore ciuitatis exceßit. Frequentia funeris tanta (ut audio) quanta in ciue nunquam. Reliquum est, ut fratres tibi meos commendem, & quando mecum esse non potes, illos mihi, non modo ut consolator sedulitate, sed ut pater amore prosequaris. Vale. Romæ, Idibus Decemb. M.cccclxxxxij.

Ecunculas i. imagines paruas.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARcha Aquileiensis, M. L. Phosphoro pontifici Signino, S. D.

PVtabam Signina tãtum uilla, atq; pira celebrari, sed uideo & Signinis epistolis suum decus esse. Placent *mihi tua semper omnia, sed quæ cum piris proxime scripsisti, mirifice probauimus, adeo ut præ illis pira, quæ alioquĩ præstantißima fuere, sorduerint.* Interpretationem *tuam de* Gellio *ita planè sequor, ut nihil magis poßim.* Delector *uero maxime, quod* Plinium *à nobis iure laudatum censeas, quod sunt nonnulli, qui siue quod libros eius non intelligũt, siue quod præposteris imbuti sunt literis, iniquo animo ferent tantum uni uiro tribui, quantum ipsi perspicere, & assequi coniectura non possunt.* Ita *est, idemq; semper fuit.* Damnat *quisque quod ignorat.* Dolemus *ferè in eo quenquam uideri sapientem, in quo ipsi nullo modo sapiẽtes esse possumus.* Nec *est hoc uulgi modo uitium, magna quoque ingenia plerunq; implicat.* Obrepit *hæc multis, hæretq; lãbes alioquin honesta specie, quasi quod sentiant, libere loqui uelint: bene autem sentire, cuius quisq; ignarus sit, non potest.* Ita *fit, ut qui se ipsi nosse debuerant, & suspendere iudicium de aliena professione, petulanter & temere pronuncient, quodq; sequens est, maxime rideantur, & sugillẽtur.* Huic *pesti contraria uirtus est candor, qui bonis, & simplicibus ingenijs, etiam si non summa illa, & eminenti doctrina cultis adesse solet, sua uitia cognoscere, alienas uirtutes extollere, quæ sciunt ipsi parua ducere, quæ alij saltem non contemnere, uires suas ex alienis laboribus expendere, non ex suis alienas æstimare: quid suo seculo profecerint, quanti sit: quod sunt, quod spirant, quod in cœtu uersantur hominum, quantum opere literis impenderint, quantum diei, quãtum noctis, in iocos in nihili res absumpserint, quãtum legerint, quàm multa non legerint.* Faciunt *hoc alba, &* (ut græ

Candor Candidi officium.

(ut græci dicunt) bene nata ingenia: quorum summa, & certa proprietas est, nunquam docere, doceri semper uelle, iudicium odisse, amare silentium: quibus duobus tota Pythagoricorum, & Academicorum continetur præceptio. Hæc illa est, aut non magnopere dißimilis uirtus humilitatis nomine celebrata Christianis: quæ ut ad salutem, æternitatisq; gloriam certißima est uia, sic in omni uita homini præcipue literato necessaria comes est, sine qua nec dociles in inueniendo, nec prudentes in iudicando futuri sumus. Sed transuersos rapit audacia, & superbia. Imperitia sua cuiq; mala est, sed ignorata pestis. Initium sapientiæ (ut Plato scribit) imperitiæ suæ agnitio, neglectum hoc confidentes, & miseros facit. Euectus sum, nō dico inuectus, ultra quàm uolui: sed nunquam satis est arrogātiam incessere, alioquin si nominibus parcas, nulli hominum generi conuitia periculo minore facimus, quod nunquam de se dictum putant, qui omnia sibi tribuunt. Castigatio Pliniana, quādo ita uis, immo iubes, urges, increpitas, exibit quocunq; alite. Mirum dictu, quantum doctis uiris improbari hæc nostra cupiam, ut mihi, quod alijs quoq; pluribus eueniat, non fuisse isthæc errata, sed parum intellecta, quæ mihi errata uideātur. Nā indocti nostra recipiant, an reijciant, parum interest: ab ijs enim laudari etiam laudanda, laus nō est. Nunc mihi stomachum, uel authoritas tua, uel Signina certe pira faciūt. Vale. vi. Calend. Nouemb. M.cccclxxxxij.

Humilitas. Audacia. Superbia. Imperitia.

HERMOLAVS BARBARVS
patriarcha Aquileiensis, Pico
Mirandulæ suo, S. P. D.

SAluus sis. Accepi literas tuas, quibus magnopere lætari te scribis, quod Plinianam castigationē susceperim.

Iactare me hoc opus naturalis historiæ nobilißimū, & sine dubio cœleste, in quo uno barbari, & græci nobis inuidere possunt, minus auide à ueteribus exceptū fuisse, serò in manus haberi, parcißime legi cœptum. Respōdeo uerum esse. Ita prædicare soleo, eiusq; rei argumenta duo sunt. Primum, quod eum paucißimi citant, idq; in leuißimis ferè causis, aliqui etiam coarguunt. Gellius dum maligne laudat, in ordinem quoq; redigit. Macrobius post Q. Fabium miratur quidē eum, sed si legisset, cœnas suas fortasse lautiores fecisset, nec aliqua parum uera in secundas, & arborarium suum cōtulisset. Hieronymum aliquāto plus studiosum eius hominis fuisse cōspicio. Nam Seruius grammaticus uidetur eum nō gustare, sed olfacere, immo quasi canis Aegyptius currēdo lambere. Alterum indicium, quod nullus ferè liber maioribus, & pluribus nō dico uitijs, sed portentis scatet, nempe quia diu iacuit infrequens, & cunctāter aditus. Sunt libri eodē quo arua fato, si negligātur sentes alunt, & mōstra, quibus tollendis non unus Hercules sit satis. Dixi rem, nunc causam eius accipe. Duo sunt propter quæ ad nouos libros cōcursus fiat, res & uerba: utroq; ueteres affluebāt, nobis emendicanda sunt turpißime uel minime: illis Romanæ linguæ decus stabat, nobis concidit: Latinus illis sermo quasi uerna erat, nobis alienus, externus, uenalitius. Illis utraq; lingua suppetebant authores, à quibus omnia ea tanquam à fontibus haurire non solum facultas, sed uoluptas erat. Vnde isthæc præsidia nobis? unde uiui latices? unde auxiliares illæ copiæ? In tanta librorum non iactura, sed naufragio, nō clade, sed interitu, non sumus omnino dijs odiosi, quando superstes est Plinius, sustentat ille nos utcunque mutilus, decurtatus, lacer. Nisi extaret, actum esset, tunderemus

deremus aquam omnes, si eadem quæ cæteros ademisset nobis eum calamitas, profligata spes omnis esset latinæ rei constituendæ. Nunc eo duce quanquam semianimi, & exangui uiuimus: & nisi ipse mihi blandior, uidetur indies proficere, habetur in manibus, celebratur, colitur. Ad eum omnia ferè scripta, & dicta relegamus. Censetur indoctus, qui Plinium non legit: indoctior, qui lectum contemnit: indoctißimus, cui non sapit. Debet ætati nostræ plus quàm suæ Plinius, sed nos ei magis, qui per illum maxime subsistimus. Alij rem latinam iuuerunt, ille ipse nobis est Latium. Tria milia, & quingenta errata in eo, necdum toto comperi, & quãtum in me fuit, restitui: ædenda primo quoq; tempore, si amici probauerint. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS
Paulo Cortesio, S. P. D.

PEriculosius mihi est ista, quæ postulas, decernere, quàm laboriosius. Sunt enim talia, in quibus diu hæsitauerim: utcunque, tibi nec possum negare, nec debeo alioquin si tua causa periculum adiero, minus dolebit. Dicam igitur quod sentio. Sturionem græci modo appellant hyscam, siue hyccam, id nomen porcum significat. De lampreda non constat, ipse tamen Lampetras dici crediderim fontanas tincas, & uulgo nominatas lampetras, quasi à lambendis petris. Sunt qui à fulgore lampyndas uocent eas, sed authorem nullum habent. De trutta non uideo quid sit, nisi troctam quis uocet. Ita enim piscem nominat Ambrosius in Hexamero, itẽq; Aelianus, sed inter marinos. Vale.

Sturio. Lampetræ Tincæ. Lãpyndæ. Trutta. Troctæ.

HERMOLAVS BARBARVS
Ioanni Pico Mirandulæ. S. D.

Tu uero

TV uero Pice adeo nihil mihi debes, aut silentij, aut officij alicuius erga te mei nomine, ut mihi literæ tuæ magno etiam rubori fuerint, qui negligentiã meam pro tua deprecaris apud me, cum utrunq; à nobis apud te prius qua cunque mercede redimi debuerit. Hæc ingenij tui bonitas, candor, æquitas. Agnoscis alienam culpam, cum aut uitare, aut partiri certe poßis, in mutuo crimine solicitus es, qui & anticategoria, & causa etiam meliore securus esse poteras, aut reus est uterq;, aut non tu. Alioquin iam quod ad te attinet, purgasti. Reliquum est, ut & ipse satisfaciã. Sed quid à me ad te potißimum scribi potest? Inhortabor, ut literas amare pergas, in quibus es eminentißimus? Monebo ut uirtuti, & bonis moribus dedare? in quibus tãtũ profecisti, ut difficile cognitu sit, utri philosophiæ parti maiorem operam impenderis, ei quæ spectatiuas, & instrumenta continet, an ei quæ dogmaticen, parænetıcenq; complectitur. Omnino summũ, & humano captu maius est, quod tu aut genio, aut certe opifici tuo debes, tam tenera ætate consecutus, quod extrema senectute impudentißimum sit optare. Non sunt hæc Pice tua, naturæ sunt, dei sunt: quanquam si aliquid tuum est, hæc maxime tua sunt. Vide quanto minus tua dici possunt, nobilitas fortunæ, ualitudo, forma, quibus bonis tam nulli cedis, quàm nec illis, quæ magis tua sunt. Huc te hortor conuerte, hoc diu, & noctu uolue, quantum nomẽ ei sis, qui te usq; adeo ditauit, ut nec soluendo, nec expunctando sis unquam futurus, quæ poßides. Cogita quãtum poßit, qui te ista posse uoluit, quantum amet, qui te de tã multis milibus sibi legit, qui senes puer ferè uinceres: quiq; nondum ephebus, eruditorum hominũ coronas in admirationem doctrinæ tuæ uerteres. Nisi hoc uides, nisi æstimas,

æstimas, iam nunc affirmo tibi, & libera uoce prædico, te non tantum esse, quantum es. Immensum, & infinitum est quod mihi de te pridem spopondi, & spondeo: sed opinionem præsumptam nec oratio, nec prædicatio consequitur. Facio ego ut solent qui quanto plus aliquem mirantur, & explicare uolunt quod sentiunt, eo minus id assequuntur qd' uolunt: ut quaquam magnum aliquid animo concipiunt, uerba tamen desint, & moliri potius quàm dicere potuisse uideantur. Proinde tu ne hæc ausculta, quæ nunc describo, forasq; promo, sed illa potius intellige, quæ intus de te solus, & tacitus loquor, tanto hercule maiora, quanto cogitatio sermone hoc est. Marsilium saluta, & Saluiatum tuum. De Politiano nihil opus est labore, qui breui (ut audio) mecum erit, quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iocũdius accidere. Bibliothecam istic indies maiorem & ornatiorem instrui, tam gaudeo, ut nihil supra. Debent Florentinis literæ, & inter Florentinos Medicibus, & inter Medices Laurentio, qui gentilitium hoc familiæ suæ decus, non minori cura fouet, quàm rempublicam, cuius administrandæ, constituendæq; ius habet. Vale, Mediolani, Calendis Ianuarijs. M. cccclxxxvij.

HERMOLAVS BARBARVS
Roberto Saluiato, S. D.

FAlleris Saluiate, si quid aliud præter occupationes meas suspicaris fuisse, quamobrem tibi nondum respõderim. Vulgaris hæc, & iactata silentij redemptio, sed me hercule tam uera, ut nisi tu eam probes, de meo in te amore, fide, studio male meritus esse uidearis. Gratissimæ mihi semper literæ tuæ omnes, sed illę supra modũ in quibus Mirãdulani mei nomẽ, atq; mentio: nihil est uno eo mirius in literis,

nemo

nemo quem laudari, ornari, in cœlum tolli malim, nemo à cuius prædicatiõe digredi minus poßim: in quo sum fortaſse, nulli tamen eſſe uideor intẽperans, tam multa in eo laus, tam nulla fini, ut iam & ambitioni, & aſſentationi locus deſit. Apologiam eius legi, & in ea me. Quid ille mihi tantum tribuit, tam parum merẽti? cur ordinario teſti, ne dicã gregario, tam honorifica præfatione denunciat? illo præſertim opere, quo nihil ſubtilius, uehementius, acutius, de quo tamen ſatius eſt iudicium meum differam tãtiſper dum planè totum perlego. Quoniam autem reſcire cupis quid agam: ecquid aliud poſſum dicere, quàm ſtudeo? Publica quidem curatio nonnihil inſtantiæ illi meæ detrahit, immo ſtudijs non inſtantiæ: inſto enim acrius, & penſum exigo acerbius: quod mihi uis maior abſtulit, aßiduitate ſarcio: quanto mihi negociorum plus acceßit, tãto auiditatis, & alacritatis plus incußit. Itaq; ferias illas omnes, quas ualitudini priuatus homo dabam, in publica diſtribuo: ita quod mihi ex una cauſa deperit, ac decidit, alia ratione corrogo. Credo aliâs ad te ſcripſiſſe, aut dixiſſe tibi, qui ex me audierint inſtrumẽtum Ariſtotelis, ita enim logicen Peripatetici ferè appellant, itemq; libros octo de auſcultatione phyſica, & tris eius rhetoricos in latinum à me pridem conuerſos eſſe. Dioſcorides iam perfectus eſt, manus ei nunc à me ſumma imponitur: parata filiæ dos eſt, propèdiem locabitur. Tum leuatus onere Ariſtotelem aggrediar totus totum, qui niſi aliò me deus aduocet, ab Dioſcoridis editione biennio ferè prodibit, abſolutus utiq; in logicis, & cum eo commentarij, quos in poſteriores analyticos iam perfecimus. Poſt emiſſa hæc inibo naturalia, & diuina, item rhetorica, & poëtica, partim cõmentationibus, partim annotationibus,

omnia

omnia eius philosophi uolumina pro uirili mea instruens. Sunt enim & in problematis, & in animaliũ historijs nonnulla, quæ claritatem, lucemq; desyderant, ea cursim, & breuis annotamenti lumine præterfluam: paratus nihil præterea nouum aggredi tota uita. Etenim comprimenda mihi est auiditas, immo improbitas hæc ingenij, ne dum restibile, ac fertile haberi se uult, id est operosum, & ambitiosum esse uideatur: cottidie uerius experior, quàm dici solet, paria esse amplecti omnia, & nihil. Vale. Mediolani. xij. Calendas Nouembres. M. ccccLxxx viij.

HERMOLAVS BARBARVS
Ioanni Pico Mirandulæ, S. D.

HExameron tuum nudiustertius ad nos Saluiati opera delatum, ita auide legi, ut prima statim die, nec tota, sine interspiratione totũ hauserim. Tria me in eo mirifice delectant. Primum, quod oratio tua docet, & mouet, id quod & in sacris literis ueteres theologos, & in philosophia etiã naturali Pythagoricos & Platonicos obseruasse constat, recẽtioribus in docẽdo tãtum sudãtibus. Alterum, quod in tãta rerũ copia, & impunitate diripiẽdi, tã castas, & innocẽtes manus habes, ut ĩ hoc scribẽdi genere teipsum non aliũ sequutus esse uideare: atq; hoc iã nec cũ ueteribus, nec cũ neotericis cõmune, sed tibi peculiare, atq; tuum est. In quo quidẽ (sensum tibi meum aperiam) ita sum affectus, ut quoniam hæc priores illi non dixerunt quæ tu dixisti, nihil ferè dixisse mihi uideantur. Tertium, quod uideo te non tam Aristotelis quàm Platonis, & sectarum eius sacris initiatum, plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse. Omitto quàm multa ex Plotino egregia, quàm curasim, & elegãter attigeris, ut quicquid ferè quatuor eius & quinquaginta

quiquaginta uolumina in ſex nouenarios à Porphyrio digeſta cōtinent, nō plus legiſſe, quàm ædidiſſe uidearis. Nec illud præterire poſſum, quod inter nouos, & ueteres theologos ita medium te geris, ut nec illorum ſimplicem maieſtatem oderis, nec horū ambitioſa ſubtilitate rapiaris. Ita fit, ut dum alteros potes, utriuſque generis optima decerpſeris, id quod in ipſa quoque Dauidici poëmatis enarratione facturum te ſperamus. Vale. Venetijs, Pridie Nonas Septembres. M.cccclxxxxix.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI Pico Mirandulæ, S. D.

Salue humaniſsime Mirandula. Ego uero de te tā libenter ubiq; prædico, ut nihil maiore uoluptate faciā: non ſolum quia nihil (ut inquit Plato*) iocūdius auditur, quàm* Veritatem laudat. *ueritas, ſed etiam quia (ut* Polemo *inquit) multo eſt dicere, quàm audire uera iocūdius. Accedit quod labore nullo (ut eſt apud* Aeſchylū, Menandrū, *&* Euripidē*) ſæpe etiā non quæſita ueritas prodit, inuitiſsimo etiā plerūq; homini exprimitur, nullis quæſtionibus, ſed ſua tantū ui. Hæc eſt tyrannis illa, quam tu candorē tuum ſequutus, humanitatem, & bonitatē interpretaris. Et hercule tu iā tantus es, ut qui te nō laudat, iudicio, & exiſtimationi ſuæ detrahat. Rem ſuam agunt, rationibus ſuis cōſulunt, ſuam famā redimunt, qui fauent, & cupiūt tuæ. Multa ſunt in diario tuo nomina quæ tu neſcis, tibi creditores tui debēt. Multi cōſilium* Prodici *ſequuntur, dant ut accipiant, manus manum ſcabit, ut* Epicharmus *recinit: quanto ſanè creditoribus, id eſt laudatoribus tuis minus debes, tanto plus tibi, qui eos uelint nolint, creditores facis tuos. O inauditū genus æris alieni, creditores eſſe, non eſſe debitorē. Sed occupatior ſum, quàm ut*

tecum

tecum diutius lasitare poßim. At tu quàm solutus es, dij boni, ut quenquam patiare feriantem? hactenus obsecro me tu leris: longiorem iocum aliquem ut admittas, non postulo, oscitatiunculam breuem postulo. Vale cũ Politiano meo. Romæ, Idibus Augusti. M.ccccxc.

HERMOLAVS BABBARVS ORATOR Vene. patriarcha Aquileiensis Ioanni Pico, S. D.

Bene est, bene conuenit, qui multum amas, multum ut mihi pontificatum Aquileiensem congratuleris, multo etiã maiora mihi tribuas, & ómineris, quàm aut poßim optare, si sim cupidißimus: aut promereri, si modestißimus. Scio pietatem tuam erga me, uideo quanti me facias, agnosco uim amoris tui, nihil habeo compertius. Vtinam aliquando sit, ut mihi tecũ uiuere, de natura, de deo, de sanctis moribus philosophari liceat. Quantum hoc cupiam, quantum secundis meis rebus acceßionis factũ iri iudicem, si hoc eueniat: nec poßũ exprimere, nec si poßim, hoc utiq; loco uelim. Obsecro, si me unquam beniuolentia tua dignum existimasti, eodem numero, & loco etiam meliore, si fieri potest, apud te censear Hermolaus, & sacerdos: ut quem paganum seculi dilexeris, militem CHRISTI factum arctius colas, & chariorem habeas. Ego te, & clarißimas uirtutes tuas tam possum non prædicare, non admirari, nõ tollere, quàm tu non augere. Si assentior, aut mentior, tibi, hoc est doctis omnibus sim cõtemptui. Tenuit me pridem super te, rebusq; tuis nunc stupor, & ectasis scientiæ. Patienter hæc leges, nec exaltatum erit cor tuum, nec elatos habebis oculos. Cur enim tibi placeas? qui noueris hæc bona quæ poßides, non tua, nec de pe

D culio

culio tuo esse, sed profectitia, & dominica. Ignosce, rapuit, & euexit me trãsuersum ueritatis Aquilo, & charitatis Fauonius. Vale. Romæ, pridie Cal. April. M.cccxci.

HERMOLAVS BARBARVS.
Georgio Merulæ, S. D.

PLato in diuina illa sua institutione de legibus inter prima commemorat, in omni repub. præscribi, caueriq; oportere, ne cui liceat quæ composuerit, aut priuatim ostẽdere, aut in usum publicum ædere, antequam ea constituti super id iudices uiderint, nec damnarint. Vtinam hodiéque haberetur hæc lex Merula uir doctißime: neque enim tam multi scriberent, neque tam pauci bonas literas discerent. Nunc & copia malorum librorum offundimur, & omißis eminentißimis autoribus, plebeios, & minutulos consectamur. Et quod calamitosißimum est, periti iuxta, imperitiq; de studijs impune, ac promiscue iudicãt. Ex hoc fonte persuasio illa exitialis, & monstrosa manauit, philosophos, iureconsultósque non posse eosdem esse & eloquentis. Quã sententiam quia multis locis tum fando coràm, tum scribendo taxauimus, non dubito quin odia, & offensionem multorum incurrerim, aut quod tibi frequens prouerbium est, irritauerim crabrones. Sed quando militiæ huius sacramentum adijmus, capitale est decedere præsidio. Equidem statui modo in me aliquid facultatis sit, non rixando, iurgandoue, sed scribendo, interpretandóque probare causam meã uiris doctis: ut ipsa mihi res testimonium afferat, nullã esse omnino materiam, quæ genus illud dicendi pressum, ac floridum æque recipiat, atq; historiam naturæ. Non eam modo, quæ rationes eius particulares, & sensiles cõtinet (nam hoc Plinius secundus extra omnem controuersiam constituit) sed

tuit) sed eam quoq; in qua uniuersales, & spectatiuæ quæruntur. Quod genus in Themistio primus ego attigisse, quod sciam, credo. Hoc meum propositum, rogo te Merula, quibuscunque potes rationibus prouehe. Esto mihi non defensor adeo, sed adiutor, & censor. Quoniam uero negari non potest, incidere in philosophia locos, quibus explicandis fingere, ac nouare quædam necesse sit: idq; & M. Tullius, & omnes ueteres concedunt, modo, id nobis cum præfatione quadam, ceu præstito honore agatur: aut ut ille ait, modo quæ ita nouis nominibus notamus, Latina moneta uideantur percussa, in hoc te æquissimum habere uelim æstimatorem, & iudicem: ut si qua in libris ijs inueneris, aut omnino factitia, aut licenter, ne dicam immodice, ac duriter translata, aut per abusionem audacule transposita, aut imitatione aliqua fortiter afformata, culpam tu nobis hanc totam præstes, atq; condones. Nec tamen multa te, ut arbitror, offendent. Decem summum, aut circiter uerba opere toto comperies, quæ arrepta de foro dici non possint, atq; horũ etiamnum aliqua iam Latinis auribus trita desumpsimus, aliqua ipsi peperimus. Cætera nõ abhorrẽt ab usu uel doctorũ. Sed explicare nõ possum, quàm mihi hæc quæ scripsi nõ satisfaciant. Nõ quod melius potuerim tum cũ illa scribebam, sed quod nunc si mihi eadem exigẽda stilo essent, infinitũ quàm uideantur mihi posse & commodius, & locupletius dici. Nec mihi aliquis illud obijciat, cũ te excusaris, Barbare quid loqueris? Non enim ad id ualere hoc quod modo dixi, uolo, quo qui perfrixisse se queruntur, sed ut declarẽ me in illa hæresi constãtius perstare, ut putẽ ferè facillimũ esse philosophiã Latinis literis mãdari: quandoquidẽ illa ipsa minus Latina, quæ

D 2 aut

aut quod in rariore sunt usu, aut quod priuata, & sua philosophis sunt, quæsita uenia dicere necesse habuimus, nihilo minus arbitramur posse illustrius, & elegantius nominari. Alioquin ego ea non proinde signanda esse, recipiendáque censeo, sed tantisper dum aptiora aut inuenio, aut ab alijs doceor, tanquam precario ijs utemur. Dicauimus porrò tibi libros Themistij de ingenio animæ, utranq; ob causam, & ut argumẽto hoc utcũq; scires te à nobis amari, coliq;, & ut agnoscens in nobis impetus aliquos, bonæ frugis indices, pro tua bonitate, humanitatéq; quibuscũq; rebus posses, faueres. Vale. Venetijs. M.cccclxxx.

HERMOLAVS BARBARVS PETRO Caræ iureconsulto, & oratori facundißimo, S. D.

DVxit uxorem clarus bello, & pace uir Triulcius, Neapolitanam, prænobili familia. Inuitatus sum ad conuiuium, imò ad pontificiam, & adipalem cœnã. At ego ad epulas primas satur, spectator potius quàm conuiua fui. Credo gratum fore uel tibi, uel posteris, si fercula quambreuißime descripsero: non ut Macrobius apud nostros, nec ut apud Græcos Athenæus iustis uoluminibus, sed ut occupatus homo, & ad epistolæ mensuram. Primũ aqua manibus data, non ut apud nos stantibus, sed accumbentibus, utique rosacea. Tum illati pugillares ex nucleis pineis, & saccaro pastilli. Item placentæ nucleis amigdalis, & saccaro cõfectæ, quos uulgo Martios panes uocamus. Secundum fertũ altiles asparagi. Tertium pulpulæ, ita enim popinæ appellant, & iecuscula. Quartum caro dorcadis tosta. Quintũ capitula iunicum, uitulorúm ue, unà cũ pellibus elixa. Sextũ capi, gallinarum, columborumq; pulli, bubuleis comitati

linguis

linguis, & petasonibus, ac sumine omnibus elixis, addito Lymoniacæ pultario, sic enim Cupediarij Mediolanenses uocant, quam nostri sermiacam. Septimum hœdus integer tostus, in singulas singuli capidas, cum iure, quod ex amaris cerasis, siue ut quidam malunt appellare, laurocerasis, condimenti uice fungitur. Octauum turtures, perdices, phasiani, coturnices, turdi, ficedulæ, & omnino plurimi generis auitia, molliter, & studiose tosta. Colymbades oliuæ cõdimenti loco appositæ. Nonum gallus gallinaceus, saccaro incoctus, & aspergine rosacea madefactus, singulis conuiuis singuli patinis argenteis, ut & cætera quoq; uascula. Decimum porcellus integer tostus, in singula singuli crateria iusculento quodam liquore perfusi. Vndecimum paui tosti, pro condimento leucopheon ius, imò ferrugineum è iocinoribus pistis, & aromate preciosi generis, ad portionem, & symmetriam additum, Hispani   appellant. Duodecimum tortus orbis ex ouo, lacte, saluia, polline saccareo, saluiatum uocamus. Tertiumdecimum struthea cotonea ex saccaro. Quartumdecimum, carduus, pinea, icolymon, siue cynaram potius appellare conuenit. Quintumdecimum à lotis manibus bellaria, & tragemata omnis generis saccarea. Inducti mox histriones, pantomimi, petauristæ, aretalogi, funambuli, choraulæ, citharœdi. Singulis porrò ferculis præibant faces, atque tubæ: sub facibus inclusa caueis altilia, quadrupedes, auiculæ, omnia uiuentia generis eius uidelicet, cuius ea quæ magistri, & structores cocta mensis inferebant: mensæ per atriũ abacis singulæ singulis dispositæ, sed & priui priuis ministri. Ante omnia silentium, quale ne Pythagorici quidem seruare potuissent. Vale. Mediolani, Idib. Maijs. M.cccclxxxviij.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἰουστίνῳ τῷ Δεκαδύῳ εὖ πράττειν.

Καὶ πολλὰ φιλῶν, καὶ διὰ τὴν φιλίας ἀρετὴν ἄξιος ἀντιφιλεῖσθαι πέφυκας, ἄλλως τε καὶ ἀπαιτῶν τοῦτο μεγάλῃ τῇ σπουδῇ. ἐγὼ δὴ πρῶτον μὲν, τοὺς παρ' ὑμῶν ἐπαίνους καὶ πολλὰ μείζους καὶ πλείους τῶν προσηκόντων ἐπίσταμαι. ὅμως συγγνώμης σοι δὲ πρῶτον ἐπιστέλλειν ἀπὸ ψεύδους ἀρχομένῳ. αἴτιος γὰρ, τούτου γε φῶς οἶδ' ὅσου σὺ καθέστηκας· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐ παρὰ λόγῳ πεισθεὶς, ἑαυτόν τε ἔλαθες τοὺς τῶν ἐγκωμίων νόμους ὑπερβάς. καὶ τὴν περὶ ἐμοῦ τ' ἀνδρὸς ἐδέξω γνώμην οὐκ ἀληθῆ. μᾶλλον δὲ καὶ περιελήλυθας. πλὴν οὐκ ἄκων γε σύ. πῶς γὰρ ἀπιστεῖν οὐκ ἔδει τῷ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἐς ἡμᾶς ᾄδοντι, καὶ μὴ μελαγχολᾶν ἡγεῖσθαι τὸν διηγούμενον. ἐπιορκεῖ περὶ φίλους ἄγυρτος ἐπιορκήσεται. μαρτυρήσει περὶ τούτων ὦ 'γαθέ. εἰ καὶ συμβὰς τοῖς ὅρκοις καὶ θεῶν ἐνώμοτος ὑγιὲς οὐθὲν, τί ποτε ἄλλη γε αἴτιος ὢν καὶ τὸ ψεύδεσθαι φειδόμενος, ταύτῃ ἀναιδὴς καὶ πανταχοῦ ἑαυτὸς φανήσεται. χάριτας μὲν οὖν αὖ παρὰ πολλὰς ὀφείλων οἶδα· ὅτι μου μετ' εὐφημίας ἀεὶ μνημονεύων διατελεῖ. σκοπείτω δὲ ὅμως τὸ εὐριπίδειον ἐκεῖνο. αἰνούμενοι γάρ φησιν οἱ ἀγαθοὶ, τρόπον τινὰ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν. ἔστω. ὃ μέντοι λέγεις σὺ, ἐπειδὴ παρὰ τὸ διαστήματος πολλοῦ κεκώλυσαι καὶ γνωρίζειν ἡμᾶς, καὶ ἡμῖν γενέσθαι γνώριμος, χρῆσθαι δεῖν σε παρὰ δευτέρῳ, δηλονότι τῷ

γράφειν

γράφειν ἐπιστολάς. ποίει τοῦτο παρακαλῶ σε προθυμό-
τατά μοι Ἰουστῖνε, συνεχῶς. καὶ τοῦ πνεύματος ἀμβλυ-
τῶν, φασίν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. ἐμὲ δὲ, τῇ τε
ἄλλῃ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τῷ πρὸς τὸ ἀντεπιστέλλειν
ἐπιμελεῖ, μηδέ ποθ᾽ ἡττώμενον εὑρήσεις. κἂν ἴδω-
σου ποτὲ τὴν ὄψιν, τοῦτο γὰρ ἴσως οὐκ εἰς μακρὰν
θεῶν τὰ δίκαια ποιούντων συμβήσεται,) ὥσπερ νῦν καὶ
φιλῶν καὶ γράφων,) οὕτως εὖ ποιῶν τότε μετὰ δύνα-
μιν οὐ παύσομαι. ἑκάτερον ἂν ἐλέγξαι φιλοτιμού-
μενος, τήν τ᾽ ἐπωνυμίαν ὡς ἄρα βάρβαρος οὐχ ὑπάρ-
χω, καὶ τὴν παροιμίαν, ὅτι κἀν τῷ Βαρβάρῳ χάριτες.
ἔρρωσο. ιέ τοῦ ἰουλίου.

HERMOLAVS BARBARVS *Iustino Decadio,* S.

ET quod mirifice amas, & ob uim ipsius amicitiæ, cui in amore uicissim respondeatur, dignissimus es, quum id præsertim tute ingenti studio efflagites. Ego primum à uobis quidem me plus æquo laudari certo scio. Ignoscendum tamen tibi falsa scribere nunc primum aggredienti. Huiusmodi enim rerum authorem exploratum habeo te haudquaquam extitisse, sed illum, cuius uerbis facile adductus imprudens laudandi leges præuaricatus es, & minime ueram de me sententiam acceptam præterijsti, nec id tamen inuitus. Quomodo enim credere oportuit homini talia, tantáque de nobis decantanti, & non insanire potius ipsum narrantem autumare? Augusti mentem excusserunt amici, excusserunt inquam. Testabitur de his ô præclare intercedente etiam iureiurando nihil ueri, quum uir alioqui generosus sit, & mendacij abstinens, hoc uno impudens, & rimosus ubique, & uanus uidebitur. Veruntamen gratias ei permultas habeo, quod de me cum laude & benedicentia nunquam non meminerit; perpendat tamen Euripideũ illud, quum enim laudantur, inquit, boni, nescio quo modo laudantes odio prosequuntur, si plus satis laudent, Esto. Quod autem dicis, quando per multam locorũ intercapedinẽ non tibi licet nec me cognoscere, nec à me cognosci, iterum uidelicet ad nos literas scribere uelle; scribe quæso, charissime mihi Iustine crebetrimas. Et uenti, quod dici solet, impos remos arripit.

Cæterum quum reliqua omni sedulitate, animiq́ alacritate, tum uero rescribendi cura & diligentia nunquam abs te comperiar superari. Quod si corãm tueri aliquando nobis datum fuerit, quod dijs forsan bene iuuantibus breui succedet, quemadmodum nunc & amore, & literis, sic tum quoq́ pro uirili beneficijs prosequi non desinam; utrunq́ simul arguere contendens, tum cognomen, quod barbarus non sim, tum parœmiam, quod etiam in barbaro gratiæ. Vale.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἀντωνίῳ Πυροπύλῳ ἐνδοξοτάτῳ ἰατρῷ καὶ φιλοσόφῳ εὖ πράττειν.

Καὶ παρὰ πολλῶν καὶ πολλάκις ἀκούειν ἡμῖν ἔξεστι διεξιόντων περὶ σοῦ, τήν τε γνώμην ἐκείνην καὶ πάνυ φιλόσοφόν σου προαίρεσιν περί τε τὴν ἄλλην σοφίαν, καὶ δὴ τὴν περὶ τὰ μαθήματα. καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ ταύτης ἀξιολογώτατον μέρος ἰατρικήν, καὶ τέλος ὡς ἄρα μόνος ἁπάντων ἀνθρώπων εἴης, ὥστε καὶ ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι φίλον καὶ διαλέγεσθαι παρόντα, πάντα δέοι φιλοτιμεῖσθαι. καὶ οὐδένα πόνον ἡγεῖσθαι τούτου κρείττω. οὕτω τοίνυν πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων σοι πλεονεκτημάτων κατʼ ἀρετήν, ἀθυμίας ἔχομαι τῆς ἐχάτης κατʼ ἀμφότερα. καὶ ὅτι κινδυνεύω σοι διατελῶν τοιούτῳ ἀνδρὶ ἄγνωστος, καὶ ἐπεὶ τοῦτό γε θεραπεύειν ἔξεστι ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς, ὅτι νὴ Δία οὐδὲ μίαν ἐλπίδα ἔχω τοῦ ἐντυγχάνειν σοι ποτὲ κατʼ ὄψιν, ἔστι δʼ ὅμως ἡμῖν παραμυθία τῆς λύπης ὑπόλοιπος ἐλαχίστη μὲν ἐκείνη ὦ Ζεῦ καὶ θεοί. μόνη δὲ καὶ ἄλλως ἀγαπητή. τὸ ἐπαινεῖν σου τὴν ἀρετὴν ἀεί. καὶ τὸ γράφειν συνεχῶς πρὸς σέ, εἴπερ μὴ διʼ ὄχλου τοῦτο, ἀλλὰ καὶ βουλομένῳ σοι μάλιστα συμβήσεται. κἀγὼ μὲν οὐχ οὕτως εὐήθης οὐχ οὕτω σκαιός εἰμι, ὡς τʼ ἀγνοεῖν τῆς τοιαύτης φιλίας τὸ ἄνισον. καὶ ὅτι τὸ συμφέρον ἐμοὶ τὸ παρὰ σοῦ, πολλῷ μεῖζον περιουσεύεται, ἢ σοὶ τὸ παρʼ ἐμοῦ. ἐπεὶ

δὲ τὸ τῆς

δὲ τὸ τῆς φιλίας τίμημα ψυχικόν ἐστι μᾶλλον καὶ μέτρον οὐκ ἔχει τὸ λυσιτελὲς, ὡς ὑμεῖς οἱ φιλοσοφοῦντες φατὲ, μεγάλου ἂν ἀνδρὸς εἴη, καὶ τὸ ἦθος σεμνοῦ καὶ μετρίου, προσδέξασθαι τοὺς αἰτοῦντας εἰς φιλίαν, μήτε βαρβάρους μήτε κακοὺς τὸν τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ ὅλως μέντοι σὺ καλὸς, κἀγαθὸς ὢν εἴπερ τις ἄλλος, ἀντιφιλήσεις οἶμαι τοὺς φιλοῦντας. εἰ δὲ μὴ τό γε φιλεῖσθαί σε καὶ θαυμάζεσθαι, τοῦτο σαφῶς εἶδ' ὅτι οὐκ ἂν ἡμῶν ἀφέλοις. τὸ μὲν γὰρ μεμνῆσθαί σου καὶ τιμᾶν τὴν μνείαν, ἐφ' ἡμῖν ὂν τυγχάνει. ὅπως δὲ χαίρω, καλούμενος ὑπὸ σοῦ εἰς φιλίαν καὶ ξένος σοι γενόμενος, τοῦτο ἴσθι σοὶ καθέστηκεν. εἰ μὴ οὐδὲ τοῦτο ἤδη ἴσθι γοῦν. πῶς γὰρ οἷός τ' ἦς ἀντέχειν σοφὸς ὢν καὶ πάνυ χρηστὸς ἀνήρ. καὶ τὸν οὕτω προσῳκειωμένον σοι τῇ διαθέσει μὴ προσίεσθαι, ἔρρωσο, ἀπὸ ἐνετιῶν γαμηλιῶνος ἕκτῃ ἱσταμένου.

HERMOLAVS BARBARVS ANTONIO *Pyropylo Medico philoſophoque clariſsimo,* S.

ET ex multis,& ſæpe audire nobis licet referẽtibus generoſum illud tuum,& philoſopho digniſſimum inſtitutum, amoremq́ non tam in cæteras diſciplinas,quàm mathematicas,& phyſicam,& huius partem dignitate præcellentem medicinā. Deniq́ quod unus omnium hominum ſis huiuſmodi,quem ſibi parare amicum,& coram compellare nullus non certatim eniti debeat, & huic pulcherrimo certamini cætera omnia poſthabere. Quando multis & ingentibus uirtutibus ſic anteis, & emines,duplici mœrore,& quidem ſummo cōficior;& quod in periculum adducor,ne tibi tanto uiro perpetuo ſim ignotus,& quod id quidem mutuis curare epiſtolis licet. Quippe tua olim cōſuetudine utendi ſpes me omnis deſtituit. Eſt tamen nobis me dela doloris reliqua minima quidem illa, dij boni,unica uero & alioqui grataſſima,in tuas continuo laudes ire,& ſæpiſſime ad te literas da

re,modo id tibi molestum nō sit futurum. At recte & tibi maxime desideranti forsan præstabitur. Nec ego quidem tam hebeti sum ingenio,& rudi,ut huiusce amicitiæ me lateat inæqualitas; quodq́ emolumentum mihi abs te maius, quàm tibi à me sit obuenturum. Verum enim uero,quando amicitiæ operæprecium animorum magis est, nec utilitatis modo uenit metiendum,ut uos philosophi asseritis, magni uiri fuerit,& moribus præditi grauissimis, ac modestissimis, amicorum in album admittere ultro sese ingerentes, qui neque barbari sint, neque improbi.Denique quum sis ipse honestus & probus, si quisquam alius, tui studiosos puto redamabis;sin secus,tui certe amorem admirationemq́ certo scio te nobis nequaquam ademturum. Nam tui meminisse memoriamq́ colere nostri est arbitrij. Quod autem me abs te in amicitiam ascitum,& hospitem tibi factum esse lætabundus exultem, id in te situm est. At si iam non in te est, quomodo poteris, quum uir sis optimus, & sapientia singularis, reluctari, & hominem ita tibi affectum & addictum non admittere? Vale. Venetijs octauo Idus Ianuarij.

HERMOLAI BARBARI IN PARA- *phrasin physices Themistij præfatio, ad Antonium Galateum.*

Philoxenum Eryxidis, & Gnathonem Siculum gulæ proceres, immo uero extremos, ac perditos gulones, cupediuorásque infamant literæ, quod conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent, ut abstinentibus cæteris, soli epulis ampliter fruerentur. Idem mihi uidentur peccare, qui studia liberalium artium docere, aut scribere ingreßi, uocabulis sordidis, & ex intima plebei sermonis fece acceptis, fœdant, & contaminant omnia, ut bonis mentibus, & præclaris ingenijs, aut auersis, aut perterrefactis, soli rerum potiantur, uoluptenturque citra æmulum. Ita fit, ut qui paulo modo humanius educati, institutique sunt, non reformident hæc adeo, sed su

sed fugiant, oderint, despuant. Contra rudißimus quisque, infantißimusq́; admoliri manus ijs audeat. Quod non contingeret, nisi quod (ut in prouerbio est) balbi balbos intelligunt. Ac sunt quidem nonnulli tam male affecti, animatique, ut putent quæ in philosophia, mathesi, iuris scientia tractantur, Latine dici, aut explicari non posse: non tam propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem (ut Lucretio uidetur) quàm quod sentiunt humanas literas, quasi negocium facessere, & impedimento esse maioribus doctrinis. In quo alij etiam importunius, stolidiusque affirmant pugnantia esse hæc non alio genere, quàm ea quæ disparata, & contraria aientibus dicuntur. Proinde uitio uertunt, si qui utrunque aut iunctim conn discat, aut ab eloquentiæ studijs se ad philosophiam conuertat. Hi sunt qui plausus modo in celebritatibus captant, qui per urbes uehuntur conspicui, qui unicos se Aristotelis lectores, narratorésque & credunt, & prædicant. Durius fortasse uerbum, quàm ut uel homo minime iurgiosus, immodestúsque afferat, uel ut abesse ab eo inuidia poßit. Sed, fortis fortuna, dicendum est. Nihil æque perniciosum in omni republica est, quàm ista persuasio: nihil tota uita incommodius, indignius, fœdius, quàm peruersio hæc, & deprauatio studiorum. Addicerem hoc necessarijs rebus, & testibus, sed nolo esse longior in re non dubia. Illud non possum tacere, hoc quod uulgo creditur, philosophos non eße rebus gerendis aptos, nauósque non aliunde habuisse ortum, quàm quod ex ijs plurimi, dum se totos ponunt in una illa, cui addicti sunt arte, aspernantur, & deserunt cætera, eloquentiam abdicant, id est cultum, & elegantiam uitæ, historiam negligunt, id est

magistrã,

magistram, & ducem bene, ac beate uiuẽdi, de qua & usus rerum omnium prouenit, & peritia tota reipublicæ administrandæ, constituendæq; paritur. Hi cũ legati ad exteros mittuntur, cum prætores iuri dicundo sedent, cum in senatu sententiam rogantur, mirum non est, si aliquãdo præsentibus risum excutiunt, si fatua, si delira, si extrema deblaterant, si tota eorum non plus incompta, quàm imprudens oratio est. Et Hercules nullum hominum genus uisitur tam abhorrens à sensu communi, tam distorto, & corrupto iudicio, quàm qui aut philosophiam, aut ius ciuile sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus, obsecro hos, qui nõ uerbis, sed ferula commonendi essent: nisi quod senex est psitacus negligit ferulam. Prius tamen quàm hinc decedo, de genere hoc ita statuo, quemadmodũ luscitiosi exquisitius cernũt uesperi quàm interdiu: ita hi facilius præpostera, & cõfusa, quàm recta, & explanata percipiunt: & quemadmodum qui misere degunt (ut inquit Plato) dicunt humanũ genus felix, ac beatum esse non posse, ita qui diuersum à Musis ingenium obtinent, negant habitare eas posse, in quibus ipsi artibus uersentur. Cæterum hortor te mi Galatee, ut adulescentibus istis uestris nouitios philosophos cum ueteribus conferas, pensitesq;, ut quantum intersit intelligant. Incumbe omni studio, labore, dexteritate, prudentia, ut opinionem illam, de qua superius dixi, quæ ferè in hominũ mentibus obduruit, aut discutias, aut mollias. Ita enim & illos priuatim, & literatos omnes in commune promeritus fueris. Multum te in hoc iuuabit Pontanus noster, cuius tanta est, uel doctrina, uel autoritas, uel utrũq;, ut sperare sit eũ (si uires intenderit) talẽ huic malo futurũ, qualis aut sphingi Oedipus, aut hydræ Hercules fuit. Quod si quos nactus

fueris egregie pertinaces (sunt enim & inuolucrum, in terrestrium genere animalia, quæ fœtidis gaudeant) ad hos tu ceu aui præpostera ortos, lustratos, & intẽperijs actos, ac planè depositos, deploratosq́;, ne manũ quidem admoueas. Nunc restat, ut de meipso tibi aliqua dicam. Mirari te nolim si infinitos errores, quos isti partim imperitia linguæ, partim Aristotelicæ disciplinæ inscitia prælegunt, & defendunt in scholis, non coarguo. Nec enim hanc prouinciã suscepimus scribendi res physicas, ut cũ illis tanquam in palæstra (ut dicitur) certaremus de laude & gloria: quippe quos uincere nullum negotiũ sit, sed ut uel nobis ipsis commentaremus, hæc si nullos habituri sectores essemus: uel si quibus idem qui nobis stomachus esset, ijs ad bonas literas aliquid opeculæ adderemus. Nec enim spiritus magis magnos in hoc, quàm utiles (ut ille inquit) afferimus. Nec de nobis quicquã magnopere arduũ pollicemur, sed quædã tamẽ inuenisse non negamus, quæ aggredientes ad hæc tantisper morari nõ inuenta potuerint. Illud tempus est in calce uti dicamus, nos tibi interpretationem in paraphrasin physices, pro nostra ueteri, ac stabili neceßitudine uolentes dicasse: alioquin dicaturam hanc stipulatus à nobis es, cũ essemus istic, oppigneratã tibi fidẽ reluimus: quanquã præscriptione uti poteramus & fori, & decẽnij, sed beneficio harũ legum renũciant philosophi, quibus in fraude ponitur, uel furioso abiurare gladiũ. Vale, Venetijs. M.cccclxxx.

HERMOLAI BARBARI IN PARAphrasin *Themistij Peripatetici præfatio ad Sixtum* IIII. *pontificem maximum.*

QVi tibi studiorum suorum opera nuncupant, Sixte pontifex summe quarte, alij id agunt ut te utcunq; sibi

sibi promercantur, alij ut fructum aliquem sentiant iudicij tui de se, alij ut abs te tantum probentur, alij ob alias causas. Ego *uero hæc tibi dedico, tum ut meam in te obseruantiam, præsertimq; Zachariæ patris, qui istic ad te pro* Ve*netis agit legatus, agnoscas.* T*um uel maxime ut te pro fide ea, quæ à me tibi ut principi meo debetur, summa, instituti illius tui præclari & diuini commoneam, quod protinus quàm creatus pontifex es, flagrantissime amplexus uideris adiuuandi prouehendiq; literas, quæ proculdubio sine autoritate & diligentia doctissimi principis, aut interituræ penitus uidebantur, aut ad pristinam barbariem rediture.* N*am & ingenia undiq; conduxisti, & bibliothecam opulẽtissimam ære tuo impensáq; publicasti.* N*unc te obsecrant, obtestanturq; bonæ omnes artes, ne quæ tuæ maximæ occupationes sunt negligentiunculæ in posterũ habeantur.* Er*rant qui credunt grauius esse cum quibusuis hostibus, quàm cum imperitis, & indisertis bellum.* I*ntestinum hoc, & intra parietes, ac perpetuum: illud externum temporariũq;.* I*n eo libertas, imperium, uita sub alea est: in hoc labes animi certa.* Per *illud desinas uiuere, ut res pessime cedat: per hoc uiuas omnino, sed uiuas non homo.* A B*arbaris, à feris, à uulgo differimus, quod literas habemus, illi non habent.* C*æteris uincimur.* T*olle hoc discrimen, deteriores simus, quàm* Barbari, *quàm feræ, quàm uulgus.* Hoc *tibi (qđ cœpisti) spectandum identidem, premendumq; assidue propositum est.* Null*æ sint cogitationes tuæ tam multæ, tam arduæ, quæ curam tibi hãc, aut excutiant, aut offundant.* Sub N*icolao principe exerere se, ac reuirescere studia cœperũt.* N*isi tu (quod facis) facere perseueres, necesse est consenescant denuo, atque decedant.* I*gitur* T*hemistium è familia Aristotelis*

Aristotelis elegantem philosophum, ad te in Latinum sermonem conuerti: ratus non ingratissimam tibi rem me facturum, si philosophia ea quæ de natura est, Latinis literis quanta modo legitur in scholis, contineretur. Videbam nihil incultius, horridius, ineptius, quàm partẽ istam literaturæ haberi. Placuit periclitari in Themistio, an istæc quoq; proprietatem & lucem Romanæ linguæ reciperent. Oppido quàm laboratum mihi in hac interpretatione est. Non tam quod nihil iuuari ab ijs authoribus potui, qui Aristotelem commẽtati fœde ac barbare pridem sunt, quàm quod ne ab illis quoque qui ætate nostra Latinam eloquentiam professi Græca eius philosophi commentaria transtulerũt. Horum plærique dum alienam inscitiam insectantur, suam prodidere. Adeo omnia ab ijs peruerse deprauatéque sunt perscripta, ut si quis interpretationes eorum cum illis ueteribus conferat, quas repræhendunt, uel in aliqua Aristophanis libra, aut Critolai appensas examinet, utræ earum uergant, internosci non possit. Percensere singillatim quæcũq; peccassent, nisi plura eorũ essent errata, quàm uerba. Alioquin nõ incessendi quenquã, lacerandi ue studio, sed iuuandi bonas mentes hæc scribimus. Magnam incomparabilemq; iacturam iampridem fecimus pontifex maxime in Theodoro Gaza, qui uir Græcus Latinos omnes in hoc munere scribendi interpretandiq; superauit. Is si diutius uixisset, linguam Latinam hac quoque parte locupletasset. Quod & fecit in libris illis absolutissimis de animalibus Aristotelis, & Theophrasti de stirpibus. Hic unus mihi certare cũ uetustate ipsa uisus est, hũc mihi quem colerem, quẽ imitarer proposui. Ab huius scriptis adiutum me & fateor, & prædico. Hũc ego nõ magnopere incuriosius legi, quam

quàm Marcum Tullium, Plinium, Columellam, Varronē, Senecam, Apuleium, & cæteros, quos in hoc genere commentandi diligenter euoluere necessarium est. Ne ille quoq; *minimus labor noster fuit, quod in ijs libris uertendis, non modo non expreßimus uerbū è uerbo, quod interpretes indisertos solere Cicero meminit, sed libere & translationibus, & figuris, & tropis usi sumus ad morem* Romanum *sensibus stantibus. Lusimus arbitratu nostro, sed sententiā integram dedimus authori. Tantum uero abest, ut aliquid prætermiserimus dißimulauerimus ue, ut illud periculum sit, ne quod eruditioni impense studuimus, addidisse aliqua potius quàm detraxisse, inuisoribus uideri poßimus. In plenum non tam Latinum reddere Themistium, quàm certare cum eo uolui. Hæc enim laus, ut ille ait, linguæ Latinæ est, ut Græcam proprietatem, & gratiam in transferendo, aut æques, aut etiam antecellas.* Hoc me non dico assecutum *fuisse, sed crimen meum confiteor.* Laboraui planè *hoc ambitu. Sed an effecerim quod quærebam, alij iudicent. Ipse certe mea, nec magnificio, nec probo. Sed quid te princeps humanißime oratione longa detineo? Finē faciā, si quædam de Themistio dixero. Is Libanij sophistæ, & Iuliani Cæsaris temporibus floruit. A quibusdam abbreuiator creditus Alexandri ex Aphrodisiade est, sed falsò.* Nam & *ab eo dissentit haud timide, cum collibuit, & ab ordine, ac serie eius euariat. Præterea ipsemet se paraphrasten Aristotelis facit. Est autem paraphrasis exercitamenti apud rhetoras genus. Ea finitur à Græcis hoc modo, ut sit, quæ narrationi proportione respōdeat, aut sic in qua uertimus aliorū scripta, nō in alia, quæ humiliora grandiorá ue sint, ut à Metaphrasi differat, sed in paria sensu modo seruato,*

quod &

quod & Fabius duobus locis sic explicat: Tum mutatis uerbis interpretari, tum Paraphrasi audacius uertere, qua & breuiare quædã & exornare saluo modo sensu dimittitur, quod opus consummatis professoribus difficile, qui commode tractauerint, cuicunque discendo sufficient. Alio item loco: Sed & ipsis, inquit, sententijs addicere licet oratorium robur, & omissa supplere, & effusa substringere. Neque ego paraphrasin esse interpretationem tantum uolo, sed circa eosdem sensus certamen, atque æmulationem. Dictus est & à quibusdam Ecphrastes. *Est autem* Ecphrasis *mera, puraq; enarratio. Quod ergo diximus inter initia doctißime pontifex, susceptum abs te patrocinium literarum ne desere: cum dico literas, philosophiam intelligo, quæ cõiuncta cum eloquentia sit. In te eruditio summa, & summa fortuna, Facile sperare poßumus, temporibus tuis futurum ut recta studia uolente te (nam potes, nec alius potest) ad dignitatẽ pristinã reuocentur. Vale. Venetijs. M.cccclxxx.*

HERMOLAI BARBARI IN CASTIgationes *Plinianas, ad Alexandrum sextũ pontificem maximum præfatio.*

QVi *lucubrationes suas regibus inscribunt Alexãder sexte Pontifex maxime, ueterem consuetudinem sequuntur. Nec interest qua materia, modo non obscœna. Quando ea literarum dignitas, & quasi prærogatiua semper fuit, ut dicari eas sibi principes & honestum & gloriosum putarent. Adeoq; nullum genus fastiditum est, ut Iulius* Pollux *ad* Commodum Cæsarem *de grammatica, Vitruuius ad Augustum de architectura, Oppianus ad Antoninum de piscibus, Diophanes ad Deiotarum regẽ de agricultura scripserint. Ego uero Plinianas castigationes, quas* Lucubrationes literariæ principibus dicari solitæ

legatus Romæ, necdum sacris initiatus inchoaueram, optimis, & doctißimis uiris suadentibus perfectas, emissurus, grauißime reprehēdendus fuissem, nisi eas (qualescunq; forent) numini, & maiestati tuæ cōsecrassem. Futurum enim erat, ut cū alia, tum illud quoq; diceretur: ideo me tibi eas dicare noluisse, quia nescirē aut quātū semp ingenijs fauisses, aut quo demū animo princeps factus, in bonos, & studiosos homines futurus esses. Nicolaus quintus, *à te septimus, cum ei renunciatū esset, quosdā esse Romæ, qui bonos uersus facerent, negauit bonos esse. Cur enim, inquit, ad me non ueniūt, qui poëtis etiā malis pateo? Moleste tulit homo sapiēs in urbe sua esse, qui literas scirent, & nescirentur. Quanto mihi iustius tu succenseas pōtifex maxime, si & militiæ & sacerdotij iure tibi secundū deū, maxime deuinctus, autoratusq;, testimonio tuo sæpißimæ ornatus, patrocinio adiutus, autoritate seruatus cōmisero, ut labores mei (quicunq; sit eorū Genius) atrati, hoc est sine auspicio tuo, pdeant? Iā ipse* Plinius, *si quēadmodū restitutus ferè creditur, ita redire posset ab inferis, cui quæso alij salutē, & dignitatē suā, quàm tibi cōmēdaturus esset? Quē simul atq; suscepißes, periculū nō esset, uti (quæ tua felicitas, & autoritas est) denuo peßimorū latronū præda fieret. Quinq; milia in eo ferè uulnera librariorū sanauimus, aut certe quēadmodū sanari possent, ostēdimus. Dixi librariorū, ne quis aut me parū pudentem esse, aut* Pliniū *errasse dubitaret. Fuit & hæc utilitas, quod in* Pomponio *quoq; Mela, quem nemo ignorat corruptißimū haberi, trecēta ferè loca, totidēq; in alijs authoribus mendosa, propere in transitu, atque aliud agentes correximus. Nec omniū tamen par conditio. Prodigiosa quædam, & monstris insignia. Secundæ tribus aliqua, minusq;*

[Margin notes: Nicolaus quintus. — Plinianæ castigationes. — Loci in Pōponio Mela restituti.]

œda.

fœda. Iam quædam ex confeſſo falſa, quædam ad electionē libera. Erunt & quæ tutiſſimum fuerat omittere, ſi utilibus ambitioſa prætuliſſem, aut placere magis, quàm prodeſſe laboraſſem. Nuda aliqua, & quæ uelut notare inter agnoſcentes ſatis habui, aliqua paulo pluribus uerbis explicata. Paſſim uero authores poſuimus (id quidē uerboſum fuit, ſed occurrendū erat inuidiæ) pauciſſimis exceptis, in quibus tamen non aleam, aut libidinem, ſed rationem aliquam ſecuti ſumus. Nec mihi fiducia eſt, ut (quod Fabius quoq; dixit) ea ſola eſſe contendam. Scio quædam inuenturos adhuc, qui ſagacius indagare uoluerint. Vtinamq; ſit tempus unquam, quo noſtra hæc & leuia, & parum neceſſaria fuiſſe uideātur. Ego uero tametſi quantum mediocritate ualui, ſummū in ijs quærendis, & exponendis ſtudium adhibui. Quia tamen nec ſcire omnia profiteor, & cōniuere multo ſæpius, atq; falli proprium eſt hominis, paratus ſum, ſi in ullo unquam opere, in hoc præcipue, quod ad bonorum iuuenum aliquam utilitatem componitur, non pudorem modo adire deprehenſus, ſed & culpæ ſatisfacere. Reliquum eſt pontifex ſumme, ut Pliniū, & in Plinio literatos omnes fidei tuæ creditos, ita tueare, ut omnes intelligant te non modo religionis, ſed etiam ſtudiorum, & bonarum artium eſſe principem. Falleris, ſi alium fuiſſe pontificem exiſtimas, de quo ſibi omnis ordo, ſexus, ætas, uel maiora, uel plura ſpoponderit. Aſſentari neſcio, & ſi ſciam, nolim. Ridiculi ſunt, nec animi tui magnitudinem intelligunt, qui ea te prædicāt feciſſe, quæ nouus princeps nondum facere potueris, imperium promouiſſe, autoritatem ſanxiſſe, innocentiſſimas manus habuiſſe, religionis & iuſtitiæ pertinacem fuiſſe. Flagitantur, & expectantur hæc à te; laudari ſine adulatione,

priusquam fiant, nec possunt, nec pateris. Atq; ut hæc ipsa priuatus cumulatissime præstiteris, nescio tamen quo pacto pinguiora quædam, & grandiora desiderantur in principe. Illud citra suspitionem captatæ gratiæ testari licet, cum tu maximo rerum usu, incomparabili prudentia, suprema gloria, incredibili felicitate, admirabili facũdia, promptissimo ingenio, castissima eruditione polleas. Facere nõ possunt homines præsertim eruditi atq; studiosi, quin summa omnia de te sibi etiam tacente polliceantur. Huius aũt spei suæ fructum satis uberem consecutos se putabunt, si Pliniũ, sine quo uix potest latina res consistere, in clientelam tuam susceperis: atq; ita susceperis, ut opinionem de illo iam receptam, non solum agnoscere, sed etiam approbare uidearis. Conuelli quidem existimatio eius nullo modo potest. Habetur in manibus, celebratur, colitur, persuasissimum est indoctos esse quibus ille non sapit. Vix tamen dici potest, quantum ornamenti atq; præsidij eminentissimo authori patrocinium tuum afferre posse uideatur. Romæ. viij. Calend. Septemb. M.ccccxcij.

PRAEFATIO HERMOLAI BARBARI, cũ libros Aristotelis domi cœpit prælegere, quas lectiones ἑώθινα uocauit: cœpit autẽ mane sub emersum solis ferè.

i. matutina

QVod propositum meum esset in hac prouincia, quã suscepi adulescentes optimi, quãquam priuatim, & seorsum uobis sæpe dixi, tamen nunc quoq; dicendum uniuersis, & in commune puto; Animus est, & professio primum Aristotelis ipsius tum uerba, tum sensum interpretari, deinde quid expositores eius utraq; lingua dixerint, referre, sed breuiter, & cũ delectu: ita nec onerati, nec inanes

abibitis

abibitis, id quod e conuerso faciunt philosophi ætatis nostræ. Expositores *enim ipsos magna cura prælegunt, Aristoteles ipse negligitur. Quam quidem rationem docendi utrum reprehendam, nec ne, nõ sum dicturus hoc loco, certe non sequor. Sed aliud est reprehendere, aliud non sequi. Illud sine iniuria cuiusquam modeste dictum arbitror, eos qui philosophiæ præcepta tradunt Aristotele postposito, philosophos fortaße magnos, & admirabiles dici poße:* Pe*ripateticos utique, uel saltem Aristotelicos nec haberi, nec appellari posse: nisi quis contendat* Peripateticæ *sectæ placita melius ab alijs, quàm ab Aristotele ipso tradi.* Neque *tamen deterreri uolo quenquam, si qui sunt è uobis, qui præceptores huic instituto nostro cõtrarios audierint, imò gratulari poßunt utrunq;, & quod perspicaciores futuri sunt, & quod facile iudicabunt, quid intersit inter hoc, & illud præcipiendi genus. Cõtra quoq; si qui penitus rudes acceßistis, nihil propterea desperandum uobis est, nisi potius gaudendum, quibus contigerit incunabula philosophiæ ab ipso protinus Aristotele doceri, & eam statim uiam ingredi, quam clarißimi, & castißimi quiq; secutores eius solam nouerunt. Alioquin qui putant hũc aditum patere nemini, qui scholas illas philosophiæ nunquã intrauerit, in magno uersantur errore: quandoquidem tales scholas nec Marcus* Philosophi
Varro, *nec* Brutus, *nec* Plãtius, *nec* Calcidius, *nec* Boëtius Peripatetici latini &
ingreßi, non Alexander, *non* Themistius, *nõ* Prophyrius, Græci.
non Iamblichus, *non* Simplicius, *philosophi tamen eminentißimi, & Aristotelis interpretes iuratißimi fuere. Sed reuertor unde sum digreßus, credo polliceri uobis poße duas res. Alteram, interpretaturum me uobis intra triennium, uel summum quadriennium, Aristotelis omnia uolumina,*

hoc est quicquid ad dialecticen, quicquid ad philosophiam naturalem, quicquid ad transnaturalem pertinet, item quicquid ad moralem, ad rhetoricen, ad poëticen. Nam de omnibus ijs Aristotelem scripsisse constat. Quorum ne centesima pars quidem legitur, nec ipsa planè legitur uidelicet. Nam ex uoluminibus Aristotelis centum & uigintiquinq;, aut sex, aut septem tantum leguntur. Alteram effecturũ me pro uiribus, ut nihil sit in Aristotele tam difficile, tam obscurum, quod assequi non poßitis omnes intelligentia. Reliquum est, ut horter uos non ad hæc studia, uideo enim incitatißimos uos esse, sed ut ad hoc desiderium uestrum ardens, & concitatum afferatis & diligentiam, & constantiam: facile magis cogitamus, ut in auscultatione naturali legitur, sed magis facile non consequimur. Nihil est tam arduum, quo humanum ingenium penetrare non poßit: sed sine labore, sine uigilijs peruenire nemo potest ad ea, quæ nos à uulgo separant, & à populo. Cauendum autem uobis inter prima est, non dico, ne per ignauiam desistatis ab incœpto, sed ne uicti difficultate uideamini, atque ita in numero eorum esse, quos ipsemet Aristoteles à lectione commentationum suarum reiecit. Omnes enim philosophi discipulorum suorum ingenia probabant. Pythagoras, ex insomnijs, quæ per quietem uidißent, Plato in conuiuijs, atq; potu. Aristoteles utroque melius ex ipsa sermonis obscuritate, ad quam non præsentes adeo, sed & posteros explorauit, quasi aquila infantes suos, ut quorum oculos conniuere senserit, præcipitet è schola tanquam adulterinos: quorum uero acies firma contra steterit, educet, & recipiat ut legitimos atque suos. Quamobrem enitendum uobis est, ut huius aquilæ uideamini generosa soboles fuisse,

Aristo. uoluminũ numerus.

nõ pulli

non pulli degeneres, & eiecti. Cæterum tacere nolo unũ, quod ego maximum, & præcipuum ad studia philosophiæ comperi: quod quidem qui sequi uolet, nemo est ingenio tam retuso, tam hebeti, qui euadere non poßit ad huius apicem doctrinæ. Quæritis quid hoc sit? Absoluo breuiter, uoluptatum fuga, id quod uersu quodam Græco præcipitur: Voluptatũ fuga.

γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος.

Ventris quidem primum & somni, & amoris.

Quem per iocum nos expreßimus paraphrasi:

Venter, pluma, Venus laudem fugienda sequenti.

Sed finem dicendi faciam, si addidero ijs quæ dixi, breuem sententiolam. Non sum adeo tardus, nec impudens, qui magnitudinem huius profeßionis meæ ignorem, sed fretus sum non eruditione aliqua mea, sed nonnulla fortaße diligentia, ut quod uel ingenio, uel doctrina non possum: labore saltem, & cura perficiam. Propter quæ si sunt è uobis aliqui uel studiosi, uel amantes mei, hanc unam mercedem postulo, ut Aristotelem non dico diligenter auscultetis, sed diligatis, atque ametis. Atque amari quidem & ipse uelim, sed si amare simul duos non potestis, Aristotelem solum pro me diligite, atque amate: amabitur autem tunc demum, cum cœperit intelligi. Illud uero persuasißimum habetote, nullam uobis maiorem uoluptatem futuram, quàm cum ita familiarem habebitis Aristotelem, ut libros eius legere continenter, & inoffense ualeatis, expositoribus non consultis. Hæc enim summa profectus est, hic finis librorum, unde fructus ille cumulatißimus, & uere beatus capitur, ut cum ipso planè uiuo, & præsente loqui uideamur. Sed accedẽdi tempus est ad institutum nostrum. DIXI.

ORATIO HERMOLAI BARBARI Zachariæ. F. Legati Veneti, ad Federicum imperatorem, & Maximilianum regem Romanorum, principes inuictißimos.

POstquam literæ tuæ, sacer Imperator, iocūdißimum reipublicæ nostræ nuncium attulere, Maximilianū celsitudinis tuæ filium principem celeberrimum & fortißimū, admirabili populorum & optimatum consensu lectum, & salutatum esse regem Romanorum, Senatus & uniuersa ciuitas nostra non contenta id per epistolam fecisse, congratulatum utriq; nos misit, & in mandatis adiecit, ut magnitudinem gaudij sui, quod pro tanta re merito concepisset, non duobus modo uobis principes inuictißimi, sed Galliæ, sed Germaniæ, sed omnibus gentibus, omnibus nationibus, testatißimam & conspicuam faceremus: cū quia nihil tam amplum, tam gloriosum sacratißimæ maiestati uestræ potest contingere, quod sibi quoq; pro sua in uos obseruātia, fide, beniuolentia commune non putet: tum uero maxime, quia cum Christianum nomen, & Romanum imperiū hoc altißimo prouidentiæ uestræ consilio diuinitus amplificatū sit, hoc tanto & tam communi bono sic afficitur uniuersa nostra respub. ut solicita sit admodum, ne lætitiam incredibilem suam oratione consequi ualeamus. Quanquam enim Cæsar gloriosißime, ut à te primum incipiam, nihil est ferè, quod uel à natura, uel à uirtute, uel à fortuna sit expectandum, quin cumulatißime consecutus esse uidearis: & iampridem eas res gesseris artibus, pacis, & belli, quæ nomen tuum æternitati commendare poßint: hinc tamen opinione nostra fructum omnis anteactæ uitæ tuæ maximum

cepisti

cæpisti, quod filium generosissimum, qui nobilissimas gentes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes non minus armis quàm sapientia uicisset, regem Romanum te uiuo renunciari permiseris. Multa sunt maiorum tuorum Cæsar egregia, cum bello, tum pace monumenta, quorũ persecutio, neque loci, neque temporis huius est: sed omnia ea, ut per se magna sunt, & immortali memoria digna, ita cum hoc uno tuo facto comparata multo reperiuntur esse minora, quàm præ se ferunt. Ac gesserunt quidem illi rem Romanam tam præclare, ut nihil addi potuerit, sed quandiu uixerunt, & utique sibi. Tu autem filio tuo ad gubernacula tantarum rerum promoto, posteritati quoque consulis, & pluribus in futurum seculis prouides, ratione inuẽta, quemadmodum curam publicæ salutis retinere uidearis etiã post mortem: ratus id quod est, imperatoris esse boni, prospicere ne possit esse malus imperator. Principem esse malum, quem uitia successoris commendent, & bonum uideri faciant. Nam quotus quisq; princeps non bonus sit, ad alterum collocatus? Congratulatur ergo tecum sibi, & secum tibi princeps eminentissime, non respublica modo nostra, sed Christianus orbis uniuersus, quod principem eum quem certatim omnes efflagitabant, & tibi facere, & sibi habere contigerit. Rara & uisenda felicitas tua Cæsar beatissime, filium genuisse, quem Galliæ, quem Germaniæ, quem Barbari, quem Romani, quem populus Christianus imperatorem optare te uiuo, te reluctante, non erubescunt. Dixi te reluctante, nam hæc tua diue Federice propria laus est, non minus tibi quàm cæteris moderari. Verebaris audio modestissimus & grauissimus imperator, ne si precibus populorum & principum omnium protinus annuisses, aut

charitati patris in filium, aut ambitioni datum esse iudicaretur: parum tibi uidebatur præstare Cæsarem in alios, nisi aduersus teipsum quoque præstitisses, imò qui clementissimus, humanissimus, & facillimus es in cæteros, id quod ego non famæ credo, sed expertus loquor: in te parũ æquus, & duriusculus esse uoluisti. Nihil erat apud te fuga uoluptatum & continentia, quas uirtutes uno te, nullus ante te magis commendauit, nisi & paternum affectum, quo nihil esse constat in homine potentius, nihil tam legitimũ, castigasses & compreßisses. Nec enim uitium erat in Cæsare liberos suos, qui & ipsi sunt Cæsares protinus quàm nascuntur, reges esse cupere: quandoquidem non magis honestum est regem uocari, quàm Cæsaris esse filium. Iam patris in filios indulgentia popularis, & plausibilis quoque solet esse, nedum ut uel inuidiosa sit, uel probrosa. Nam in Cæsare commendabilis semper fuit, in te uero etiam expetitur quasi debita. Nec iam indulgentiæ nomen habet, sed iuris & æquitatis. Quis enim est filio tuo uel bello, uel pace clarior? quem res aduersæ magis exercuere? Quis prosperis & secundis minus intumuit? quis in utraque fortuna constantior? in labore pertinax? in remisßione diligens ac præcinctus? Mitto bellicas uirtutes, quæ ut in eo præstabiles & eximiæ, ita nec temporum sunt omnium nec locorum. Attingãtur pacis artes, quæ semper & ubique sunt usui, sapientia, temperantia, placabilitas, innocentia, religio, frugalitas: hæ in iuuene uno tam præclaræ, tam eminentes esse perhibentur, ut ne in sene quidem imperatore maiora desiderari posse uideantur: futuræ prorsus incredibiles, nisi eum ex Austria gente celebratißima, & filium tuum esse meminissemus. Quæ cum ita sint, immortales

tales tibi gratiæ prouinciatim, oppidatimq; habentur, & semper habebũtur imperator cõsultißime, quod pro cõmuni bono uerecundiã & modestiam tuã expugnari paßus es. Ergo bis teipsum uicisti Cæsar inuictißime. Primo, cũ oblatum filio tuo regnũ minime dißimulanter auersatus, & deprecatus es, naturalemq; patris in filios pietatem uirtute plusquam heroica, imò diuina quadã mentis & animi magnitudine superasti. Secundo, cum hanc ipsam uirtutẽ, qua modo te uicisses, utilitatis publicæ contemplatio peruicit: & impetrauit à Cæsare, quod impetrari non potuisset à patre. Sed iandudum mihi Cæsar innuit, Maximiliane Auguste princeps generosißime, ut à se digressus orationem ad te conuertã, obtẽperabo lubens, atq; lætus: cũ quia laudes tuas pater æquiore animo quàm suas audit: tum quia per hunc modum imperio senatus, & desiderio reipub. melius & uberius satisfecero. Ergo maiestatis tuæ nomen apud nos tam celebre semper fuit, ut ad diligendum amandumq; te propensos, etiam ad colendum & obseruandum impulerit. Est hic mos reipub. nostræ peruetus atque sanctus, perniciosos & improbos tyrannos exitialiter odisse: Principibus bonis & fortibus non solum fauere, sed etiam obsequi, dignitatem eorum & amplitudinem omnibus modis iuuare, tueri, defendere. Aetate porrò nostra nemo de regum & principũ numero fuerit, quẽ colligi tecũ & comparari posse iudicemus, omnino talis, & tãtus es apud nos, in quo uel plura, uel maiora quàm præ te feras, optare, comminisci, desiderare pudor sit: ut nemo mirari debeat, si lætitiã immortalem, gaudium incredibile, uoluptatem incomparabilem, quam te Romano rege declarato concepimus, dicendo repræsentare nullo modo poßumus. Enitent ac prælucent in

cent in uno te ſed iuuene, mirum dictu, uirtutes omnes imperatoriæ, iuſtitia, liberalitas, animi magnitudo, clementia, placabilitas, abſtinentia uoluptatum omnium: & ut cõplectar uno uerbo multa, quàm immaturum æui te cernimus, tam maturum imperij te cognoſcimus. Peruidit *hanc*

Carolus Burgũdiæ dux.

indolis altitudinem Carolus *rex* Belgarum, *experientißimus belli dux, & acerrimi uir ingenij, qua uſqueadeo exarſit, ut nihil prius habere uideretur, quàm ut unicam ſibi filiam uirginem magnæ ſpei, fœminam lectißimam, hæredem multarum gentium, nationumq́; futuram, & omnino quã multi reges appeterent, obſeruarent, ambirent, tibi uni ferè puero, nec uxorio, nec quærenti deſponſare poſſet.* Vndeui*geſimo autem ætatis anno, quum princeps ille cui mox aſciſcendus gener eras, ab* Leucis, & Heluetijs *interceptus eſſet, ſoceri tui regnum à* Gallis *occupatum ingreſſus, parua manu fuſis & trucidatis ingentibus hoſtium copijs, ſeruitute liberaſti, uxorem defuncti ducis, & filiam fortunatißimas modo fœminas, tum miſerrimas & exangues, nec plus mœrore quàm metu confectas, omni diuina & humana ſpe deſtitutas erexiſti, ſubleuaſti, redemiſti, uitam earũ, & dignitatem, & pudicitiam conſeruaſti.* Hoc *mater, hoc prouinciæ tanto & tam immortali beneficio deuinctæ uirginem ope tua recreatam, uirtute tua defenſam, tuis armis inimicorum ereptam iniuriæ, deſponſatam à patre prius animo, tunc certatim opere tibi collocant, uidelicet ut eundem generum atq; uirum haberent, quem habebant & aſſertorem, & uindicem.* Hactenus *rudimenta uirtutis, & fortitudinis tuæ diximus.* Quid *illa quæ mox egiſti? quàm famigerata? quàm mira? quàm uiſenda?* Nato *tibi filio ciuiles ortæ ſeditiones ſunt* Morinis *authoribus: quorum opera factum eſt, ut*

est, ut chariſsimum tibi pignus, neſcio quo prætextu custodiendum & aſſeruandum eriperetur. Fuit hoc eorum non perfidia, nō defectio, princeps glorioſiſsime, ſed fati uis hoc agentis, ut per inteſtina quoq; bella clarior & celebrior fieres. Nec enim plus eos amat fortuna, quos indulgēter habet, & quibus parcit, ſed quos iactat, quos exercet: alioquin clari nec bello, nec pace duces intelliguntur, quibus omnia proſpere cedunt, ſed quibus contingit per labores, per ærumnas, per incommoda ſplendeſcere. Nam ut ſecūdæ res felicem, magnum certe faciunt aduerſæ. Alexandrum illum Macedonem, ſunt qui minus egregium bello ducem fuiſſe prædicent, quod ei nullius pugnæ non ſecunda fortuna fuerit, quodq; in ipſo rerum incremento nondum uertentem fortunam expertus: uita deceſſerit. In te uero, quem certa ſyderum decreta ſceptro patris & ſolio deſtinauerāt, quid mirum ſi aliqui operam dederunt, ut triſtiora tibi tempora inciderent, ne aut uirtus quiete langueſceret, aut parum dignus imperio fuiſſe uidereris, qui omnino futurus eſſes imperator? Itaq; continuos nouem annos in caſtris agēs difficillima quinque bella profligaſti, Gallicum, ſiue Francicū, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicū: quod quidem poſtremum haud facile iudicari poteſt, utra tibi re glorioſus fuerit, eóne quod filium tandiu tibi ademptum, auulſumq; recepiſti, an eo quod nobiliſsimas gentes, ſcientiſsimos bellicæ rei populos, urbes opulentiſsimas ad deditionem & pœnitētiam compuliſti, id quod nec Carolus ſocer, nec proſocer Philippus excellentiſsimi duces, hic bello, ille ſapientia, conſequi potuiſſe memorantur. Non cogito Panegyricum rex clariſsime, non laboro uerborum ambitu, nihil amplifico, nihil alleuo, ſed decurro per capita, & nudas

rerum

rerum à te gestarum summas attingo. Mirantur tamē hæc omnes, mirantur etiam citra fucum, & negligēter effusa: plus mirentur si qui te propius introspicerent, & uirtutes eas intuerentur, quarum præsidijs munitus, tot insignes uictorias, tam multa belli decora consequutus esses: uideretur istud os tam probum, tam facundū, hæc tracta de cœlo species, ista lacertorum & pectoris firmitas, hic totius corporis uigor, hæc animi tempestiuitas & uolucritas, hic imperatorius ardor oculorum: præterea quàm ferox in prælio, mitis in contubernio, effusus alijs, tibi parcus, in castris nō ueste, non mensa præcipuus. Aguntur hyemes cum cætero milite sub pellibus, sudantur æstates æqualiter. Epulæ modico & castrensi cibo contentæ. Iam quis te solertius castris locum capiat? commeatus expediat? hostem ludificetur? pugnæ tempus eligat? aciem instruat? urbes obsidione cingat? Neq; uero partes imperatoris, & optimi ducis imples, militis non imples. Nullum tibi castrense munus sordet, non stare pro signis, non excubias forte agere, non uallum ferre, non speculatum egredi, primus inire prælium, postremus excedere, utrunq; iuxta doctus, opere militem, & consilio, ducem agere. Nullam tibi uel principalis fortuna, uel maiestas imperij functionem remittit, nihil tibi parcis, nihil blandiris, indulgentißimus cæteris, tibi parum lætus: & omnino nihil gregario plus habes, nisi quod plus laboras: ratus id quod est, non tam honorem quàm onus esse quod regnas: imperatoris hoc esse munus, ut opes & magnitudinem suam non ad ambitum quem priuatum, sed ad salutē & commoda reip. conuertat, utiq; non imperium sibi, sed seipsum imperio dedititiū faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur, diligere quidē omnes, sed amicos etiā deligere, nō

oblatos istos & passim obuios, de palæstra, de sphæriterio, de fritillo, sed quos ad innocentiam, patientiam, continentiam, ad algores, ad æstus, ad opera militaria sæpius exploraueris. Nec enim *amici sunt, quicunq; uos sequuntur (alioquin tam multi, quàm sunt, ut* Plutarchus *inquit, in culina muscæ, quæ cũ ipso nidore confluunt & recedunt) sed quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis uos ultro sequi.* Itaq; *cum ijs qui se tibi aliquando uirtute commendauissent, consuetudine delectassent, utilitate demeruissent, in omnia familiaritatis officia descendis, &* Cæsarem *obliuisceris, ut amicum præstare possis.* Neq; *uero postremũ inter laudes tuas posuerim, quod literas & ingenia (sicut audio) tam impense diligis, quodq́; bonas arteis non foues modo, sed alis, atque promoues.* Imperatorium *& hoc decus, cum quod in nullo plus emicat hic nitor, & hoc lumen doctrinæ, quàm in regibus: unde natum sit illud ex* Homero Platonis *interpretatione, discipulos deorum non alios esse quàm reges: tum uero maxime quod præcepta sapientiæ nõ habentibus modo prosunt, sed in alios (etiam ferè dixerim plus) redundant.* Quis *ignorat* Anaxagoram *in* Pericle? Platonem *in* Dione *multos instituisse?* Non *nauigasset ab exercitu* Cato Rhodon, *ut* Athenodorum *audiret, nec* Panetium Scipio *uidere concupisset, nisi tantum in ea re, uel ornamenti, uel fructus inesse iudicauissent.* Præterea *multa prudens atque conscius, nihil me fugit, quàm religiose, quàm innocenter, quàm sancte ineuntem iuuentutem tuam exigas: patet omnibus, obsequentiorem te patri filium, nec esse, nec fuisse quenquam.* Scio, *quàm præclaræ, quàm magnificæ cogitationes tuæ sint omnes.* Non *ignoro quæ pridem uota conceperis, nuncuparisq́; digna principe* Christiano,

Christiano, digna maioribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ uirtutes tuæ illæ sunt, imperator unice, propter quas ducem suũ te bellicosissima terræ Galliæ *pars* Belgæ, *non modo non dedignantur aduenam & Germanum, quibus alioquin tam sunt infensi, quàm proximi, lingua cœlo, moribusq́; disiuncti, sed appetunt ut indigenam, uenerãtur ut principem, diligunt ut parentem. Hæc ingentia tua merita, propter quæ* Federicus *pater innocentissimus, & grauissimus imperator adduci, persuaderiq́; potuit, uti te regẽ* Romanum *se uiuo renunciari pateretur. Ac differebat quidem ille primum, & cunctabatur, simul ut uerecundiam, & modestiam suam, quemadmodum prædiximus, ab omni labe suspitionis assereret: simul ut exploraret, assentarentur ne patri, qui pro filio tam enixe laborarent, an consultum saluti suæ uellent. Sed extẽplo patuit acclamationes illas, atq; preces non adulantium uoces fuisse, sed studentium.* Nam *adulatio semel elisa protinus frangitur atq; languescit. Studia quo plus arcentur, eo magis gliscunt, & exardescunt.* Quanto *nũc diue* Federice *gaudio perfunderis, quod filius tuus te incolumi placere potest imperator? quàm iocundum tibi, quod te compari filio tuo sentis?* Et *quoniam cõtrouersa res uidetur, modo uincis, modo uinceris. Cæterum quid prouidentia tua dignius, amplitudini gloriosius, clemẽtiæ, pietati, felicitati, conuenientius facere potuisses, quàm uti quem ex utilitate publica fuit ut genuisses, eidem quoq; per patrem, & decus, & nomen imperatoris accresceret?* Ma*cte ingenti utroq; in rempub. merito, etiam si difficile percipitur, ut inquit ille, pulchrius & honestius fuerit genuisse talem, an cooptasse.* Non *multo minor tamen uestra laus Germani principes integerrimi, quorum ius id est, regem*

Romanum mox futurum imperatorem eligere. Nec enim possunt nō optimi cēseri, qui principes sibi optimos prospiciunt. Proinde cum talis & tantus esset is quem legistis, ut & omnibus anteponi meruerit, & ab omnibus, scitote uos utrumq; cumulatissime consecutos fuisse, & ut gratiæ uobis ab omnibus immortales & incredibiles haberentur, & ut nomen uestrum æternitati cōmendatum & consecratum esset. Etenim ut nomine Vitellij, uel Othonis subinde admonemur eorum qui faces illas atq; pestes ad dißipandum & incessendum orbem intulissent: ita hæc optimi principis electio nunquam memoriæ hominum sine uobis recurret, quotiesq; posteri uestri res ab illo fortiter gestas incognoscēt, totiens laudabunt qui talem imperio præfecerint. Sed redeamus unde nos contemplatio patris & corū qui te legerunt, abduxit. Magna per se res erat, omnibus punctis, omnibus suffragijs, & (ut ait dicam) tributim centuriatimq; declaratum esse regem Romanorum: sed fecit occasio maiorem. Ea sunt enim Reipublicæ Christianæ tempora, is habitus imperij, ut non tam speciosum fuerit te regem creari, quàm necessarium, nec ad futura modo, sed ad præsentia rerum momenta salutare. Omitto sigillatim enumerare publicas clades, omitto percensere quàm luxata, quàm conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra, omitto bella quibus imperium hoc distringitur: sit enim piaculum in tam festa præsentium gaudiorum luce misceri tristia: illud sine periculo uiolatæ publicæ lætitiæ dicetur, hoc quod pricipes Germani de creando te sibi rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse quàm remedium. Ergo non ad otium, non ad remißionem, non ad quietem (alioquin tibi debitam post tam multos labores) sed ad nouas expeditiones, noua bella, no-

uas difficultates, imperium tibi traditur, omninoq; per hoc non solatium tibi, sed alijs quæritur: nihil enim aliud cogitasse uideo summos uiros, qui te patri tuo principi nobilißimo, sed annorum pleno sociū addidere, quàm ut ille consilio Remp. tu laboribus & operibus adiuuare posses. Quid illud, quàm gloriosum tibi, quàm lætum patri, quàm omnibus in tempore? ut regem decerni tunc demum te contingeret, cum opem tuam non imperium, sed imperator, nec imperator, sed pater expectaturus esse uideretur. Acceßit hoc ad cumulum amplitudinis & fortunæ tuæ rex præstantißime, ut qui filium infantem è penitißimis hostium munimentis eripuisses, apud eundem patris quoq; recreati gloria staret. Duos omnino legimus cognomēto Pios fuisse, nec argumentum ignoratur, unde sic appellari meruerint. In te posteritas ambiget, uter euentus hoc nomen tibi conciliauerit, quod pius in parentem, an quod pius in filium apparueris. Sed iam tempus est, ut uela retraham, neu longius me quàm uolo, aut quàm partes legati sunt, laudum uestrarum splendore, numero, magnitudine detineri patiar. Quāobrem si nihil est in rebus humanis principe Romano maius & augustius, si talis & tantus est filius tuus Cæsar, ut ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus: deniq; si nihil uel nobilius ad gloriam, uel certius ad salutē excogitari poterat, quàm ut ille Remp. difficillimo tempore capesseret: nemini mirum uideri debet, si quod per initia testatus sum, ad huius magnitudinem lætitiæ nullius hominis facūdia, nullius uis ingenij, peruenire potest. Sed hæc translatitia sunt, communia sunt omnibus. Illæ peculiares Veneto causæ, quod neq; gens est ulla, neq; natio (absit uerbo inuidia) cuius uel plura, uel maiora, & in Christianam Remp. cuius uos caput estis, & in

Romanum

Romanum imperium argumenta beniuolentiæ, fidei, pietatis appareant. Non auderem ista profiteri Cæsar optime, nisi & uera esse cõstaret, & tu uera libẽter audires: alioquin sciebam scelus esse coram te parum certa dicere, nedum falsa. Sunt & illa nobis propria Maximiliane rex fortißime, quod clarißimum nomen Austriæ familiæ, qua nulla fuit unquam regum imperatorumq; fœcundior, religiosum & uenerabile semper habuimus, quod Federico patri tuo principi saluberrimo, quæcunq; se res tulerunt, enixe studuimus, quibuscunq; eum locis & temporibus singulari significatione uolũtatis & obseruãtiæ prosecuti sumus, quod ipsum te semper à teneris unguiculis inductione quadam animi non occulta impẽsißime coluimus, authoritati tuæ fauimus, amplitudinem quantum uires fuere defendimus. Iam qui principibus Lusitaniæ nobilißimis & fortißimis, unde maternũ tibi genus est, qui socero tuo Carolo duci generosißimo, qui Philippo eius patri sapientißimo principi cariores unquam fuere, quàm Veneti? Tot modis copulati cum sublimitate uestra sumus, tam multiplici nexu uincti, ut qui hæc non uidet, nihil omnino uideat: qui plus desyderat, nihil omnino desyderet. Gratulatur ergo prorsus in uobis sibi, & in se uobis senatus & uniuersa ciuitas nostra, non quantum cæteri fecere, sed quantum nulli: nec quantum dici, uel cogitari potest, sed quantum nec dici, nec cogitari fas est. Et quoniam ambo uos celeberrimi principes hinc pater, inde filius, ita mutuo creuistis, ut neque tu maior, neque tu felicior esse poßis: reliquum est ut deum optimum maximum conditorem huius & seruatorem imperij publica uice comprecer & obtester, ut quando rem Romanam principũ duorũ patris & filij, huius maturitate senio-

hoc est quicquid ad dialecticen, quicquid ad philosophiam naturalem, quicquid ad transnaturalem pertinet, item quicquid ad moralem, ad rhetoricen, ad poëticen. Nam de omnibus ijs Aristotelem scripsisse constat. Quorum ne centesima pars quidem legitur, nec ipsa planè legitur uidelicet.

Aristo. uoluminũ numerus.

Nam ex uoluminibus Aristotelis centum & uigintiquinq;, aut sex, aut septem tantum leguntur. Alteram effecturũ me pro uiribus, ut nihil sit in Aristotele tam difficile, tam obscurum, quod assequi non poßitis omnes intelligentia. Reliquum est, ut horter uos non ad hæc studia, uideo enim incitatißimos uos esse, sed ut ad hoc desiderium uestrum ardens, & concitatum afferatis & diligentiam, & constantiam: facile magis cogitamus, ut in auscultatione naturali legitur, sed magis facile non consequimur. Nihil est tam arduum, quo humanum ingenium penetrare non poßit: sed sine labore, sine uigilijs peruenire nemo potest ad ea, quæ nos à uulgo separant, & à populo. Cauendum autem uobis inter prima est, non dico, ne per ignauiam desistatis ab incœpto, sed ne uicti difficultate uideamini, atque ita in numero eorum esse, quos ipsemet Aristoteles à lectione commentationum suarum reiecit. Omnes enim philosophi discipulorum suorum ingenia probabant. Pythagoras, ex insomnijs, quæ per quietem uidißent, Plato in conuiuijs, atq; potu. Aristoteles utroque melius ex ipsa sermonis obscuritate, ad quam non præsentes adeo, sed & posteros explorauit, quasi aquila infantes suos, ut quorum oculos conniuere senserit, præcipitet è schola tanquam adulterinos: quorum uero acies firma contra steterit, educet, & recipiat ut legitimos atque suos. Quamobrem enitendum uobis est, ut huius aquilæ uideamini generosa soboles fuisse,

nõ pulli

non pulli degeneres, & eiecti. Cæterum tacere nolo unũ, quod ego maximum, & præcipuum ad studia philosophiæ comperi: quod quidem qui sequi uolet, nemo est ingenio tam retuso, tam hebeti, qui euadere non poßit ad huius apicem doctrinæ. Quæritis quid hoc sit? Absoluo breuiter, uoluptatum fuga, id quod uersu quodam Græco præcipitur: Voluptatũ fuga.

γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος.

Ventris quidem primum & somni, & amoris.

Quem per iocum nos expreßimus paraphrasi:

Venter, pluma, Venus laudem fugiendæ sequenti.

Sed finem dicendi faciam, si addidero ijs quæ dixi, breuem sententiolam. Non sum adeo tardus, nec impudens, qui magnitudinem huius profeßionis meæ ignorem, sed fretus sum non eruditione aliqua mea, sed nonnulla fortaße diligentia, ut quod uel ingenio, uel doctrina non possum: labore saltem, & cura perficiam. Propter quæ si sunt è uobis aliqui uel studiosi, uel amantes mei, hanc unam mercedem postulo, ut Aristotelem non dico diligenter auscultetis, sed diligatis, atque ametis. Atque amari quidem & ipse uelim, sed si amare simul duos non potestis, Aristotelem solum pro me diligite, atque amate: amabitur autem tunc demum, cum cœperit intelligi. Illud uero persuasißimum habetote, nullam uobis maiorem uoluptatem futuram, quàm cum ita familiarem habebitis Aristotelem, ut libros eius legere continenter, & inoffense ualeatis, expositoribus non consultis. Hæc enim summa profectus est, hic finis librorum, unde fructus ille cumulatißimus, & uere beatus capitur, ut cum ipso planè uiuo, & præsente loqui uideamur. Sed accedẽdi tempus est ad institutum nostrum. DIXI.

ORATIO HERMOLAI BARBARI *Zachariæ. F. Legati Veneti, ad Federicum imperatorem, & Maximilianum regem Romanorum, principes inuictißimos.*

POstquam literæ tuæ, sacer Imperator, iocũdißimum reipublicæ nostræ nuncium attulere, Maximilianũ celsitudinis tuæ filium principem celeberrimum & fortißimũ, admirabili populorum & optimatum consensu lectum, & salutatum esse regem Romanorum, Senatus & uniuersa ciuitas nostra non contenta id per epistolam fecisse, congratulatum utriq; nos misit, & in mandatis adiecit, ut magnitudinem gaudij sui, quod pro tanta re merito concepisset, non duobus modo uobis principes inuictißimi, sed Galliæ, sed Germaniæ, sed omnibus gentibus, omnibus nationibus, testatißimam & conspicuam faceremus: cũ quia nihil tam amplum, tam gloriosum sacratißimæ maiestati uestræ potest contingere, quod sibi quoq; pro sua in uos obseruãtia, fide, beniuolentia commune non putet: tum uero maxime, quia cum Christianum nomen, & Romanum imperiũ hoc altißimo prouidentiæ uestræ consilio diuinitus amplificatũ sit, hoc tanto & tam communi bono sic afficitur uniuersa nostra respub. ut solicita sit admodum, ne lætitiam incredibilem suam oratione consequi ualeamus. Quanquam enim Cæsar gloriosißime, ut à te primum incipiam, nihil est ferè, quod uel à natura, uel à uirtute, uel à fortuna sit expectandum, quin cumulatißime consecutus esse uidearis: & iampridem eas res gesseris artibus, pacis, & belli, quæ nomen tuum æternitati commendare poßint: hinc tamen opinione nostra fructum omnis anteactæ uitæ tuæ maximum

cæpisti

cæpisti, quod filium generosissimum, qui nobilissimas gentes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes non minus armis quàm sapientia uicisset, regem Romanum te uiuo renunciari permiseris. Multa sunt maiorum tuorum Cæsar egregia, cum bello, tum pace monumenta, quorũ persecutio, neque loci, neque temporis huius est: sed omnia ea, ut per se magna sunt, & immortali memoria digna, ita cum hoc uno tuo facto comparata multo reperiuntur esse minora, quàm præ se ferunt. Ac gesserunt quidem illi rem Romanam tam præclare, ut nihil addi potuerit, sed quandiu uixerunt, & utique sibi. Tu autem filio tuo ad gubernacula tantarum rerum promoto, posteritati quoque consulis, & pluribus in futurum seculis prouides, ratione inuẽta, quemadmodum curam publicæ salutis retinere uidearis etiã post mortem: ratus id quod est, imperatoris esse boni, prospicere ne possit esse malus imperator. Principem esse malum, quem uitia successoris commendent, & bonum uideri faciant. Nam quotus quisq; princeps non bonus sit, ad alterum collocatus? Congratulatur ergo tecum sibi, & secum tibi princeps eminentissime, non respublica modo nostra, sed Christianus orbis uniuersus, quod principem eum quem certatim omnes efflagitabant, & tibi facere, & sibi habere contigerit. Rara & uisenda felicitas tua Cæsar beatissime, filium genuisse, quem Galliæ, quem Germaniæ, quem Barbari, quem Romani, quem populus Christianus imperatorem optare te uiuo, te reluctante, non erubescunt. Dixi te reluctante, nam hæc tua diue Federice propria laus est, non minus tibi quàm cæteris moderari. Verebaris audio modestissimus & grauissimus imperator, ne si precibus populorum & principum omnium protinus annuisses, aut

charitati patris in filium, aut ambitioni datum esse iudicaretur: parum tibi uidebatur præstare Cæsarem in alios, nisi aduersus teipsum quoque præstitisses, imò qui clementissimus, humanissimus, & facillimus es in cæteros, id quod ego non famæ credo, sed expertus loquor: in te parũ æquus, & duriusculus esse uoluisti. Nihil erat apud te fuga uoluptatum & continentia, quas uirtutes uno te, nullus ante te magis commendauit, nisi & paternum affectum, quo nihil esse constat in homine potentius, nihil tam legitimũ, castigasses & compreßisses. Nec enim uitium erat in Cæsare liberos suos, qui & ipsi sunt Cæsares protinus quàm nascuntur, reges esse cupere: quandoquidem non magis honestum est regem uocari, quàm Cæsaris esse filium. Iam patris in filios indulgentia popularis, & plausibilis quoque solet esse, nedum ut uel inuidiosa sit, uel probrosa. Nam in Cæsare commendabilis semper fuit, in te uero etiam expetitur quasi debita. Nec tam indulgentiæ nomen habet, sed iuris & æquitatis. Quis enim est filio tuo uel bello, uel pace clarior? quem res aduersæ magis exercuere? Quis prosperis & secundis minus intumuit? quis in utraque fortuna constantior? in labore pertinax? in remisſione diligens ac præcinctus? Mitto bellicas uirtutes, quæ ut in eo præstabiles & eximiæ, ita nec temporum sunt omnium nec locorum. Attingãtur pacis artes, quæ semper & ubique sunt usui, sapientia, temperantia, placabilitas, innocentia, religio, frugalitas: hæ in iuuene uno tam præclaræ, tam eminentes esse perhibentur, ut ne in sene quidem imperatore maiora desiderari posse uideantur: futuræ prorsus incredibiles, nisi eum ex Austria gente celebratißima, & filium tuum esse meminissemus. Quæ cum ita sint, immortales

tales tibi gratiæ prouinciatim, oppidatimq; habentur, & semper habebũtur imperator cõsultißime, quod pro cõmuni bono uerecundiã & modestiam tuã expugnari paßus es. Ergo bis teipsum uicisti Cæsar inuictißime. Primo, *cũ oblatum filio tuo regnũ minime dißimulanter auersatus, & deprecatus es, naturalemq; patris in filios pietatem uirtute plusquam heroica, imò diuina quadã mentis & animi magnitudine superasti. Secundo, cum hanc ipsam uirtutẽ, qua modo te uicißes, utilitatis publicæ contemplatio peruicit: & impetrauit à Cæsare, quod impetrari non potuißet à patre. Sed iandudum mihi Cæsar innuit, Maximiliane Auguste princeps generosißime, ut à se digreßus orationem ad te conuertã, obtẽperabo lubens, atq; lætus: cũ quia laudes tuas pater æquiore animo quàm suas audit: tum quia per hunc modum imperio senatus, & desiderio reipub. melius & uberius satisfecero.* Ergo *maiestatis tuæ nomen apud nos tam celebre semper fuit, ut ad diligendum amandumq; te propensos, etiam ad colendum & obseruandum impulerit.* Est *hic mos reipub. nostræ peruetus atque sanctus, pernitiosos & improbos tyrannos exitialiter odisse:* Principibus *bonis & fortibus non solum fauere, sed etiam obsequi, dignitatem eorum & amplitudinem omnibus modis iuuare, tueri, defendere. Aetate porrò nostra nemo de regum & principũ numero fuerit, quẽ colligi tecũ & comparari posse iudicemus, omnino talis, & tãtus es apud nos, in quo uel plura, uel maiora quàm præ te feras, optare, comminisci, desiderare pudor sit: ut nemo mirari debeat, si lætitiã immortalem, gaudium incredibile, uoluptatem incomparabilem, quam te* Romano *rege declarato concepimus, dicendo repræsentare nullo modo poßumus.* Enitent *ac prælucent in*

cent in uno te sed iuuene, mirum dictu, uirtutes omnes imperatoriæ, iustitia, liberalitas, animi magnitudo, clementia, placabilitas, abstinentia uoluptatum omnium: & ut cõplectar uno uerbo multa, quàm immaturum æui te cernimus, tam maturum imperij te cognoscimus. Peruidit hanc indolis altitudinem Carolus rex Belgarum, experientissimus belli dux, & acerrimi uir ingenij, qua usqueadeo exarsit, ut nihil prius habere uideretur, quàm ut unicam sibi filiam uirginem magnæ spei, fœminam lectissimam, hæredem multarum gentium, nationumq; futuram, & omnino quã multi reges appeterent, obseruarent, ambirent, tibi uni ferè puero, nec uxorio, nec quærenti desponsare posset. Vndeuigesimo autem ætatis anno, quum princeps ille cui mox asciscendus gener eras, ab Leucis, & Heluetijs interceptus esset, soceri tui regnum à Gallis occupatum ingressus, parua manu fusis & trucidatis ingentibus hostium copijs, seruitute liberasti, uxorem defuncti ducis, & filiam fortunatissimas modo fœminas, tum miserrimas & exangues, nec plus mœrore quàm metu confectas, omni diuina & humana spe destitutas erexisti, subleuasti, redemisti, uitam earũ, & dignitatem, & pudicitiam conseruasti. Hoc mater, hoc prouinciæ tanto & tam immortali beneficio deuinctæ uirginem ope tua recreatam, uirtute tua defensam, tuis armis inimicorum ereptam iniuriæ, desponsatam à patre prius animo, tunc certatim opere tibi collocant, uidelicet ut eundem generum atq; uirum haberent, quem habebant & assertorem, & uindicem. Hactenus rudimenta uirtutis, & fortitudinis tuæ diximus. Quid illa quæ mox egisti? quàm famigerata? quàm mira? quàm uisenda? Nato tibi filio ciuiles ortæ seditiones sunt Morinis authoribus: quorum opera factum est, ut

Carolus Burgũdiæ dux.

est, ut charißimum tibi pignus, nescio quo prætextu custodiendum & asseruandum eriperetur. Fuit hoc eorum non perfidia, nō defectio, princeps gloriosißime, sed fati uis hoc agentis, ut per intestina quoq; bella clarior & celebrior fieres. Nec enim plus eos amat fortuna, quos indulgēter habet, & quibus parcit, sed quos iactat, quos exercet: alioquin clari nec bello, nec pace duces intelliguntur, quibus omnia prospere cedunt, sed quibus contingit per labores, per ærumnas, per incommoda splendescere. Nam ut secūdæ res felicem, magnum certe faciunt aduersæ. Alexandrum illum Macedonem, sunt qui minus egregium bello ducem fuisse prædicent, quod ei nullius pugnæ non secunda fortuna fuerit, quodq́; in ipso rerum incremento nondum uertentem fortunam expertus: uita decesserit. In te uero, quem certa syderum decreta sceptro patris & solio destinauerāt, quid mirum si aliqui operam dederunt, ut tristiora tibi tempora inciderent, ne aut uirtus quiete languesceret, aut parum dignus imperio fuisse uidereris, qui omnino futurus esses imperator? Itaq; continuos nouem annos in castris agēs difficillima quinque bella profligasti, Gallicum, siue Franciců, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicū: quod quidem postremum haud facile iudicari potest, utra tibi re gloriosus fuerit, eóne quod filium tandiu tibi ademptum, auulsumq́; recepisti, an eo quod nobilißimas gentes, scientißimos bellicæ rei populos, urbes opulentißimas ad deditionem & pœnitētiam compulisti, id quod nec Carolus socer, nec prosocer Philippus excellentißimi duces, hic bello, ille sapientia, consequi potuiße memorantur. Non cogito Panegyricum rex clarißime, non laboro uerborum ambitu, nihil amplifico, nihil alleuo, sed decurro per capita, & nudas rerum

rerum à te gestarum summas attingo. Mirantur tamē hæc omnes, mirantur etiam citra fucum, & negligēter effusa: plus mirentur si qui te propius introspicerent, & uirtutes eas intuerentur, quarum præsidijs munitus, tot insignes uictorias, tam multa belli decora consequutus esses: uideretur istud os tam probum, tam facundū, hæc tracta de cœlo species, ista lacertorum & pectoris firmitas, hic totius corporis uigor, hæc animi tempestiuitas & uolucritas, hic imperatorius ardor oculorum: præterea quàm ferox in prælio, mitis in contubernio, effusus alijs, tibi parcus, in castris nō ueste, non mensa præcipuus. Aguntur hyemes cum cætero milite sub pellibus, sudantur æstates æqualiter. Epulæ modico & castrensi cibo contentæ. Iam quis te solertius castris locum capiat? commeatus expediat? hostem ludificetur? pugnæ tempus eligat? aciem instruat? urbes obsidione cingat? Neq; uero partes imperatoris, & optimi ducis imples, militis non imples. Nullum tibi castrense munus sordet, non stare pro signis, non excubias sorte agere, non uallum ferre, non speculatum egredi, primus inire prælium, postremus excedere, utrunq; iuxta doctus, opere militem, & consilio, ducem agere. Nullam tibi uel principalis fortuna, uel maiestas imperij functionem remittit, nihil tibi parcis, nihil blandiris, indulgentißimus cæteris, tibi parum lætus: & omnino nihil gregario plus habes, nisi quod plus laboras: ratus id quod est, non tam honorem quàm onus esse quod regnas: imperatoris hoc esse munus, ut opes & magnitudinem suam non ad ambitum quem priuatum, sed ad salutē & commoda reip. conuertat, utiq; non imperium sibi, sed seipsum imperio dedititiū faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur, diligere quidē omnes, sed amicos etiā deligere, nō oblatos

oblatos istos & passim obuios, de palæstra, de sphæriterio, de fritillo, sed quos ad innocentiam, patientiam, continentiam, ad algores, ad æstus, ad opera militaria sæpius exploraueris. Nec enim amici sunt, quicunq; uos sequuntur (alioquin tam multi, quàm sunt, ut Plutarchus inquit, in culina muscæ, quæ cũ ipso nidore confluunt & recedunt) sed quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis uos ultro sequi. Itaq; cum ijs qui se tibi aliquando uirtute commendauissent, consuetudine delectassent, utilitate demeruissent, in omnia familiaritatis officia descendis, & Cæsarem obliuisceris, ut amicum præstare possis. Neq; uero postremũ inter laudes tuas posuerim, quod literas & ingenia (sicut audio) tam impense diligis, quodq; bonas arteis non foues modo, sed alis, atque promoues. Imperatorium & hoc decus, cum quod in nullo plus emicat hic nitor, & hoc lumen doctrinæ, quàm in regibus: unde natum sit illud ex Homero Platonis interpretatione, discipulos deorum non alios esse quàm reges: tum uero maxime quod præcepta sapientiæ nõ habentibus modo prosunt, sed in alios (etiam ferè dixerim plus) redundant. Quis ignorat Anaxagoram in Pericle? Platonem in Dione multos instituisse? Non nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, ut Athenodorum audiret, nec Panetium Scipio uidere concupisset, nisi tantum in ea re, uel ornamenti, uel fructus inesse iudicauissent. Præterea multa prudens atque conscius, nihil me fugit, quàm religiose, quàm innocenter, quàm sancte ineuntem iuuentutem tuam exigas: patet omnibus, obsequentiorem te patri filium, nec esse, nec fuisse quenquam. Scio, quàm præclaræ, quàm magnificæ cogitationes tuæ sint omnes. Non ignoro quæ pridem uota conceperis, nuncuparisq; digna principe

Christiano,

Christiano, digna maioribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ uirtutes tuæ illæ sunt, imperator unice, propter quas ducem suū te bellicosissima terræ Galliæ *pars* Belgæ, *non modo non dedignantur aduenam & Germanum, quibus alioquin tam sunt infensi, quàm proximi, lingua cœlo, moribusq́; disiuncti, sed appetunt ut indigenam, uenerātur ut principem, diligunt ut parentem. Hæc ingentia tua merita, propter quæ* Federicus *pater innocentissimus, & grauissimus imperator adduci, persuaderiq́; potuit, uti te regē* Romanum *se uiuo renunciari pateretur. Ac differebat quidem ille primum, & cunctabatur, simul ut uerecundiam, & modestiam suam, quemadmodum prædiximus, ab omni labe suspitionis assereret: simul ut exploraret, assentarentúr ne patri, qui pro filio tam enixe laborarent, an consultum saluti suæ uellent. Sed extēplo patuit acclamationes illas, atq; preces non adulantium uoces fuisse, sed studentium.* Nam *adulatio semel elisa protinus frangitur atq; languescit. Studia quo plus arcentur, eo magis gliscunt, & exardescunt.* Quanto *nūc diue* Federice *gaudio perfunderis, quod filius tuus te incolumi placere potest imperator? quàm iocundum tibi, quod te compari filio tuo sentis?* Et *quoniam cōtrouersa res uidetur, modo uincis, modo uinceris. Cæterum quid prouidentia tua dignius, amplitudini gloriosius, clemētiæ, pietati, felicitati, conuenientius facere potuisses, quàm uti quem ex utilitate publica fuit ut genuisses, eidem quoq; per patrem, & decus, & nomen imperatoris accresceret?* Ma*cte ingenti utroq; in rempub. merito, etiam si difficile percipitur, ut inquit ille, pulchrius & honestius fuerit genuisse talem, an cooptasse.* Non *multo minor tamen uestra laus* Germani *principes integerrimi, quorum ius id est, regem*

Romanum mox futurum imperatorem eligere. Nec enim possunt nõ optimi cẽseri, qui principes sibi optimos prospiciunt. Proinde cum talis & tantus esset is quem legistis, ut & omnibus anteponi meruerit, & ab omnibus, scitote uos utrumq; cumulatißime consecutos fuisse, & ut gratiæ uobis ab omnibus immortales & incredibiles haberentur, & ut nomen ueſtrum æternitati cõmendatum & consecratum esset. Etenim ut nomine Vitellij, uel Othonis subinde admonemur eorum qui faces illas atq; pestes ad dißipandum & incessendum orbem intulissent: ita hæc optimi principis electio nunquam memoriæ hominum sine uobis recurret, quotiesq; posteri ueſtri res ab illo fortiter gestas incognoscẽt, totiens laudabunt qui talem imperio præfecerint. Sed redeamus unde nos contemplatio patris & corũ qui te legerunt, abduxit. Magna per se res erat, omnibus punctis, omnibus suffragijs, & (ut ait dicam) tributim centuriatimq; declaratum esse regem Romanorum: sed fecit occasio maiorem. Ea sunt enim Reipublicæ Christianæ tempora, is habitus imperij, ut non tam speciosum fuerit te regem creari, quàm necessarium, nec ad futura modo, sed ad præsentia rerum momenta salutare. Omitto sigillatim enumerare publicas clades, omitto percensere quàm luxata, quàm conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra, omitto bella quibus imperium hoc distringitur: sit enim piaculum in tam festa præsentium gaudiorum luce misceri tristia: illud sine periculo uiolatæ publicæ lætitiæ dicetur, hoc quod prĩcipes Germani de creando te sibi rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse quàm remedium. Ergo non ad otium, non ad remißionem, non ad quietem (alioquin tibi debitam post tam multos labores) sed ad nouas expeditiones, noua bella, no-

uas difficultates, imperium tibi traditur, omninoq; per hoc non solatium tibi, sed alijs quæritur: nihil enim aliud cogitasse uideo summos uiros, qui te patri tuo principi nobilissimo, sed annorum pleno sociũ addidere, quàm ut ille consilio Remp. tu laboribus & operibus adiuuare posses. Quid illud, quàm gloriosum tibi, quàm lætum patri, quàm omnibus in tempore? ut regem decerni tunc demum te contingeret, cum opem tuam non imperium, sed imperator, nec imperator, sed pater expectaturus esse uideretur. Accessit hoc ad cumulum amplitudinis & fortunæ tuæ rex præstantissime, ut qui filium infantem è penitissimis hostium munimentis eripuisses, apud eundem patris quoq; recreati gloria staret. Duos omnino legimus cognomẽto Pios fuisse, nec argumentum ignoratur, unde sic appellari meruerint. In te posteritas ambiget, uter euentus hoc nomen tibi conciliauerit, quod pius in parentem, an quod pius in filium apparueris. Sed iam tempus est, ut uela retraham, neu longius me quàm uolo, aut quàm partes legati sunt, laudum uestrarum splendore, numero, magnitudine detineri patiar. Quãobrem si nihil est in rebus humanis principe Romano maius & augustius, si talis & tantus est filius tuus Cæsar, ut ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus: deniq; si nihil uel nobilius ad gloriam, uel certius ad salutẽ excogitari poterat, quàm ut ille Remp. difficillimo tempore capesseret: nemini mirum uideri debet, si quod per initia testatus sum, ad huius magnitudinem lætitiæ nullius hominis facũdia, nullius uis ingenij, peruenire potest. Sed hæc translatitia sunt, communia sunt omnibus. Illæ peculiares Veneto causæ, quod neq; gens est ulla, neq; natio (absit uerbo inuidia) cuius uel plura, uel maiora, & in Christianam Remp. cuius uos caput estis, & in

Romanum

Romanum imperium argumenta beniuolentiæ, fidei, pietatis appareant. Non auderem ista profiteri Cæsar optime, nisi & uera esse cōstaret, & tu uera libēter audires: alioquin sciebam scelus esse coram te parum certa dicere, nedum falsa. Sunt & illa nobis propria Maximiliane rex fortißime, quod clarißimum nomen Austriæ familiæ, qua nulla fuit unquam regum imperatorumq́; fœcundior, religiosum & uenerabile semper habuimus, quod Federico patri tuo principi saluberrimo, quæcunq; se res tulerunt, enixe studuimus, quibuscunq; eum locis & temporibus singulari significatione uolūtatis & obseruātiæ prosecuti sumus, quod ipsum te semper à teneris unguiculis inductione quadam animi non occulta impēsißime coluimus, authoritati tuæ fauimus, amplitudinem quantum uires fuere defendimus. Iam qui principibus Lusitaniæ nobilißimis & fortißimis, unde maternū tibi genus est, qui socero tuo Carolo duci generosißimo, qui Philippo eius patri sapientißimo principi cariores unquam fuere, quàm Veneti? Tot modis copulati cum sublimitate uestra sumus, tam multiplici nexu uincti, ut qui hæc non uidet, nihil omnino uideat: qui plus desyderat, nihil omnino desyderet. Gratulatur ergo prorsus in uobis sibi, & in se uobis senatus & uniuersa ciuitas nostra, non quantum cæteri fecere, sed quantum nulli: nec quantum dici, uel cogitari potest, sed quantum nec dici, nec cogitari fas est. Et quoniam ambo uos celeberrimi principes hinc pater, inde filius, ita mutuo creuistis, ut neque tu maior, neque tu felicior esse poßis: reliquum est ut deum optimum maximum conditorem huius & seruatorem imperij publica uice comprecer & obtester, ut quando rem Romanam principū duorū patris & filij, huius maturitate senio-

ris, illius uirtute iuuenis florentißimam esse uoluit, benefi=cio suo faucat, pietatemq; suam, & uoluptatem conseruan di per optimos principes generis humani sanciant, & perpetuam esse iubeat. Postremo, *ut illustrißimum du=cem nostrum, & inclytam* Rempub. *incolumitatis & glo=riæ uestræ cupidißimam, quæ te Cæsar semper & pa=trem, & principem* Christianæ *religionis agnouit, co=luit, & suspexit, sacrosanctæ maiestati tuæ quanta ma=xima possumus ueneratione, religione, deuotione com=mendemus, opes nostras omnis atque uires ad ornamen=tum & incrementum imperij, dignitatem & amplitudi=nem sacratißimi nominis uestri, promptas, expositas, & di catas esse doceamus.* Dixi.

HERMOLAVS BARBARVS

I. *Carondeleto supremo regis*

Ro. *Secretario*, S.

ORationem *à me nudiusquartus habitam ad princi=pes, amplitudini tuæ mitto recognoscendam casti=gandamq;. Quanquam enim mei moris esset, nihil unquam temere, nihil non diu conditū atque pressum emittere, cum primum tamen desyderari eam à te subodoratus sum, intu=li mihi uim, & peruici tandem, ut instituto meo decederem: ratus id quod erat, minus esse malum, adire periculum fa=mæ, quàm moram desyderio tuo facere. Quæris unde tanti sis apud me, quem ne de facie quidem norim. Perspectæ sunt omnibus eruditio, fides, integritas tua. Compertum nobis est quantum* Veneti *nominis studiosus sis, exploratum ha=beo quantum me diligas parum merentem, quantum oratio nem & actionem meam commendes: Sed heus tu docte uir, obsecro ne mirere, si qua leges in hoc libello, quæ tunc: di=cta non*

cta non fuerunt. Nec enim addidi nunc ea, sed detraxi tunc: admonitus ab aulicis extemplo quàm limen attigi, ne longus essem, ambitiosa reciderem, optima quæq; dicerem, patientißimis omnino, sed occupatißimis tamen principibus parcerem. Amputaui subito consilio multa, quāquam quod potest consilium fuisse si subitū? ea quæ tunc resecui, modo sunt annexa: utcunque, ueterum exemplo facimus, quos .F. Quintiliano teste, cōstat longè aliter scripsisse, quàm egissent. Exulanti Maßiliæ. A. Miloni quidam orationem .M. Tullij non quam habuisset pro eo, sed quam scripsisset, attulit. Tunc ille, si sic egisses, inquit, Marce Tulli, non esitaret Maßiliæ barbatos pisces Milo. Cæterū non dubito quin nisi te amor fallat, ut audiendo tunc, ita nunc legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed æquum te quæso nobis & cognitorem & iudicem præbe, considerans hoc & æstimans, quod sesquihoram antequàm principes adiremus significatum nobis fuerit, non duas orationes seorsum, ut cogitabamus, atque parauerāmus. sed unam duobus iūctim habēdam, & recitandam esse. Plena difficultatis, plena discriminis res erat: tota mihi ratio dicendi puncto temporis immutanda fuit, orationis uniuersæ filum retexui, atque ut breui rem complectar, & cutis, & facies ipsa prorsus interpolata est. Vale decus nostrum, & me principi nobilißimo, cuius es inter eos qui sunt à secretis, merito supremus, commendatißimum rogo facias. Vtinam aliquando tanti sim, ut res ab illo fortiter & magnifice gestas posteritati commendare poßim. Tam facturus sum id libenter, quàm qui maxime desyderet. Ex Brugis, pridie Non. Augusti. M.cccclxxxvi.

ANGELI POLITIANI AD magnanimum Laurentium Medicem Petri F. in Platonis Charmidem è græco à se in latinum conuersum, præfatio.

CVm sæpe mecum animo reputarem magnanime Lau. Medices, & tanquam ex alta quadam specula humanæ huius uitæ conditionem intuerer, illud in primis cum admirabile mihi, tum miseratione dignißimũ uisum est, quod cum omnes homines pari quidem studio ad felicitatẽ ipsam tanquam ad portum aliquem tutißimũ uiam affectent, adeo tamen pauci tanta præsertim, tam multorum inuestigatione existerent, qui ad eam adipiscendam recto uirtutis itinere ingrederentur. Sed cum & natura quidem ipsa ad fœlicitatis indagationem quosdam quasi igniculos nostris mentibus inseruerit, & (quod in Protagora Plato ait) neminem omnium non inuitum peccare sapientes arbitrentur, illud mihi profecto maxime extare uisum est, omnem malorum omnium causam, quæ quidem humano generi plurima sane, atq; acerbißima incubuerint, quibusq; uniuersa uita nostra uelut turbulentißimis tẽpestatibus hinc atq; illinc perpetuo iactetur, non tam nostra nobis uoluntate, quàm illius inueniendæ difficultate emanasse. Hinc itaq; effectum est, ut quæ homines singuli per se ipsi nacti sint, ea quidem mordicus teneant, alienis uero, atq; ad se minime pertinentibus, dies noctésq; pro se quisque anxie inhient, multoq;, quàm quorum ipsi potiti sint priora ea, ac potiora esse arbitrentur. Atq; illi quidẽ nauibus, ut est apud Flaccum, atq; quadrigis bene uiuere petentes, & tanquàm inter omnis generis margaritas, præciosam unam de qua diuina sapiẽtia locuta est,

cuta est, in tenebris peruestigantes, cum neq; pondere, neq; tactu, neque item magnitudine eam à cæteris discernere ualeant, concursant temere, & rixantur inter se atq; infidis quibusdam imaginibus allecti, dum id quod indagatur habere se ambigunt, neq; omittere quas legerint, neq; à quærendi labore, obstinatis iam animis desistere audent. Nempe uero hoc illud est, quod Homerus ille noster diuinæ sapientiæ quasi quidam Oceanus, herbam quàm μῶλυ uocat, quáq; Vlysses à Ioue per Mercurium accepta, quasi quodā Antidoto contra Circes ueneficia usus sit, nigra quidem radice ipsam, flore autem lacti quàm simillimo, utrisq; mortalibus inuentu difficilimam esse dicit. Quapropter cum tantis sumus ignorātiæ tenebris præpediti, tantisq; idcirco laboribus, ac periculis exerceamur, non minus profecto nobis, quàm Gomerico illi Diomedi & uulnere, & sudore in conferta hostium acie laboranti, sapientißimæ Palladis, hoc est sanctißimæ philosophiæ auxilium implorandum est, quæ & ipsa nobis omnem illam, quæ nostris nunc oculis obducta mortales hebetat uisus, atq; humida circum caligat, nubem eripiat, ut (quod diuine idem Homerus cecinit) sit nobis lumine promptum. Purgata iam in luce hominem spectare, deumq;. Nisi enim philosophiam ipsam totius uitæ ducem, & uirtutis, ut ille inquit, indagatricem, atq; expultricem uitiorum assequamur, quæ immortalis dei munere è cœlo in terras ad regendum, gubernandumq; hominē demissa est, nunquam profecto nobis uel pura in luce refulgere uel pretiosam illam Margaritam nostro (ut aiunt) marte eruere, uel ab humanæ huius uitæ illecebris, quæ nos circæi poculi instar in feras, bestiásq; cōuertunt, ullo pacto euadere licebit. Verū enimuero ut non ex omni ligno, ueteri prouerbio,

Moly herba.

Philosophia uitæ dux.

bio, Mercurius fingitur, ita profecto non cuiusuis naturæ est intima philosophiæ adyta penetrare. Qui enim animo angusto, sordidoq; essent,, rerumq; humilium cupiditatibus mancipato, eos Plato in eo quem de Repub. inscripsit libro à sacrosanctæ philosophiæ limine, ceu profanos quosdam, atq; ad eam capessendam minime idoneos, non iniuria ablegauit. Haud enim quaquam fieri posse arbitratus est, ut quem animum sordida illa rerum ignobilium cura occupauerit, eo ipso humanarum, diuinarúmque rerum scientia comprehenderetur. Est etiam Platonis eiusdem in Phœdone uera illa, & tibi Laurenti certe non inaudita uox, par omnino esse, ut qui ad sapientiæ studiū se conferant, prius quidem emoriantur, animumq́; ipsum ab omni corporis sensu, contagionéq; auertant, & quasi in suum ius, suamq; libertatem uindicent. Quod cum ita habeat, nihil profecto minus sapientiæ studioso cōsentaneum esse potest, quàm cibi, potionisque, ac fœdioris etiam corporis uoluptatis, uestis præterea & calceorum, aliorumq́; huiuscemodi nimia appetitio, & cura, quæ ipsius tantum corporis cultui, usuiq; nulla animi participatione subministrēt. Quamobrem cum ad philosophiam ingredietibus prima nobis censorio quasi supercilio temperantia occurrat, eademq́; diligenti examine multum ac diu pensitatos ad recondita usque sapientiæ arcana comitetur, nemini profecto obscurum uideri potest, ingens omnino quiddam, atq; eximiū, maiusq́; multo, quàm quantū facile præstare homines poßint, suscipere, ac profiteri eos, qui se philosophi nomine, maximeq; Platonici censere non erubescant. Itaq; cum complures id temporis garrulos, nugaces, putidulos ineptos, eosdem leues, pusillos, inuidos, gloriosos, auaritiæ, luxuriæq; iuxta addictos, animaduerterem,

Qui à philosophia arcendi.

Temperantia.

aduerterem, qui hoc sanctißimum philosophi nomen illotis (ut ita dicam) manibus Harpyiarum *more attrectare & contaminare nefas non putent, atq; in ipsum academiæ sacrarium refractis iam pudoris, ac reuerẽtiæ claustris, quasi canes in templum temere, impudẽterq́; irrumpant, operæpretium facturum me existimaui, si quẽ ego uel ab ipsis inferis tantæ temeritatis uindicem excitarem, qui aut interdicto cum leuiculis hisce, abiectißimisq́; homunculis contenderet, aut ex iure manu consertum uocaret, quod in alienas (ut inquit* Cicero*) possesßiones tam temere irruissent. Atq; ego quidem cum ad eum qui hoc prouinciæ susciperet perquirendum toto animo, & cogitatione conuerterer, in ipsum peropportune incidi* Platonem *philosophorum omniũ sine controuersia parentem, ac deum, totiusq́; sapientiæ quasi quoddam (ut aiunt) terrestre oraculum. Qui cum perdiu sanè (ut uidebatur) latine sciendi auidißimus fuisset, libẽter equidem ego hãc ab eo gratiam, quam uidebam uelle iniui, eumq́; pauculis admodum diebus, quos apud me fit diuersatus, latinum sermonem edocui. Quem quidem ille (quæ sua est docilitas) ita sanè auide, celeriterq́; arripuit, ut ad litem iam ipsam philosophorum simijs intendendam omni studio accingi uideretur. Quapropter cum te unum magnanime* Laurenti Medices*, id quod uidere aliquando ille, perquam impense cupiebat, ex uniuersa hominum multitudine existere intelligat, qui & rempub. sapienter geras, & philosophiam ipsam omnium bonarum artium parentẽ longo iam tempore exulantem, quasi postliminio in patriam reuoces, nihil profecto antiquius habuit, quàm ut euestigio incredibili quodam animi ardore, maximaq́; alacritate uisum te, salutatumq́;, tuæq́; uirtuti, quo ad eius fieri posset gratula-*

bio, Mercurius fingitur, ita profectò non cuiusuis naturæ est intima philosophiæ adyta penetrare. Qui enim animo angusto, sordidoq; essent,, rerumq; humilium cupiditatibus mancipato, eos Plato in eo quem de Repub. inscripsit libro à sacrosanctæ philosophiæ limine, ceu profanos quosdam, atq; ad eam capessendam minime idoneos, non iniuria ablegauit. Haud enim quaquam fieri posse arbitratus est, ut quem animum sordida illa rerum ignobilium cura occupauerit, eo ipso humanarum, diuinarúmque rerum scientia comprehenderetur. Est etiam Platonis eiusdem in Phœdone uera illa, & tibi Laurenti certe non inaudita uox, par omnino esse, ut qui ad sapientiæ studiũ se conferant, prius quidem emoriantur, animumq́; ipsum ab omni corporis sensu, contagionéq; auertant, & quasi in suum ius, suamq; libertatem uindicent. Quod cum ita habeat, nihil profectò minus sapientiæ studioso cõsentaneum esse potest, quàm cibi, potionisque, ac fœdioris etiam corporis uoluptatis, uestis præterea & calceorum, aliorumq́; huiuscemodi nimia appetitio, & cura, quæ ipsius tantum corporis cultui, usuiq́; nulla animi participatione subministrẽt. Quamobrem cum ad philosophiam ingrediẽtibus prima nobis censorio quasi supercilio temperantia occurrat, eademq́; diligenti examine multum ac diu pensitatos ad recondita usque sapientiæ arcana comitetur, nemini profectò obscurum uideri potest, ingens omnino quiddam, atq; eximiũ, maiusq́; multo, quàm quantũ facile præstare homines poßint, suscipere, ac profiteri eos, qui se philosophi nomine, maximeq́; Platonici censere non erubescant. Itaq; cum complures id temporis garrulos, nugaces, putidulos ineptos, eosdem leues, pusillos, inuidos, gloriosos, auaritiæ, luxuriæq́; iuxta addictos, anim-

Qui à philosophia arcendi.

Temperantia.

aduerterem,

aduerterem, qui hoc sanctißimum philosophi nomen illotis (ut ita dicam) manibus Harpyiarum *more attrectare & contaminare nefas non putent, atq; in ipsum academiæ sacrarium refractis iam pudoris, ac reuerētiæ claustris, quasi canes in templum temere, impudēterq; irrumpant, operæpretium facturum me existimaui, si quē ego uel ab ipsis inferis tantæ temeritatis uindicem excitarem, qui aut interdicto cum leuiculis hisce, abiectißimisq; homunculis contenderet, aut ex iure manu consertum uocaret, quod in alienas (ut inquit* Cicero*) poßeßiones tam temere irruissent. Atq; ego quidem cum ad eum qui hoc prouinciæ susciperet perquirendum toto animo, & cogitatione conuerterer, in ipsum peropportune incidi* Platonem *philosophorum omniū sine controuersia parentem, ac deum, totiusq; sapientiæ quasi quoddam (ut aiunt) terrestre oraculum. Qui cum perdiu sanè (ut uidebatur) latine sciendi auidißimus fuisset, libēter equidem ego hāc ab eo gratiam, quam uidebam uelle inire, eumq; pauculis admodum diebus, quos apud me sit diuersatus, latinum sermonem edocui. Quem quidem ille (quæ sua est docilitas) ita sanè auide, celeriterq; arripuit, ut ad litem iam ipsam philosophorum simijs intendendam omni studio accingi uideretur. Quapropter cum te unum magnanime* Laurenti Medices, *id quod uidere aliquando ille, perquam impense cupiebat, ex uniuersa hominum multitudine existere intelligat, qui & rempub. sapienter geras, & philosophiam ipsam omnium bonarum artium parentē longo iam tempore exulantem, quasi postliminio in patriam reuoces, nihil profecto antiquius habuit, quàm ut eueſtigio incredibili quodam animi ardore, maximaq; alacritate uisum te, salutatumq;, tuæq; uirtuti, quo ad eius fieri poßet gratula-*

F 5 *tum*

tum accurreret. Te unum sibi tam iusta in causa iudicem, præcipue nuncupare. Tecum ut cum optimo academiæ patrono, acceptas identidem à Simiolis istis iniurias contumeliasq; liberius expostularet. Tecum de hac ipsa, quam sæpe dicimus temperantia acutißime disputaret, & quid de ea ipse sentiret, subtiliter prosequeretur. Quam quidem ille ab ipso statim disputationis exordio, quasi quandam in delubri uestibulo æditimam collocat. Haud enim omnino quẽquam penitißimis illis philosophiæ mysterijs initiandum censet, qui non ipsam prius tẽperantiam sit consecutus. Neq; uero id iniuria. Vt enim agricola, cum iam stirpibus sentibusq; agrum bene omnem purgarit, tum demum sementem ipsam aggreditur, ita profecto homines debent, cum iam omnem rerum sordidarum cupiditatem, atq; intemperantiã ex animis porrò eiecerint, cæterosq; huiuscemodi affectus ferro, atq; igni, uariaq; disciplinarũ machinatione persecuti fuerint, tum demum purgatis iam animis ueræ sapientiæ semina excipere oportet, ut nulla pullulãtiũ cupiditatum quasi spinarum cõmixtione suffocata, ad ipsam beatitudinis frugem mature perueniant. Atq; hoc est scilicet cur prisci illi

Prisci theologi.

theologi Homerus, Orpheus, Hesiodus, Pythagoras item, & hic ipse de quo agimus Plato, alijq; quàm plurimi musarum, ueræq; sapientiæ antistites, multiplicẽ illam totius philosophiæ cognitionem per quædam fabularum, atque ænigmatum inuolucra, integmẽtaq; tradiderint, & quasi sepibus quibusdã cancellisq; obstruxerint, ne religiosa quodammodo Eleusinarum dearum mysteria profanarentur, & quasi suibus (quod dici solet) margaritæ obijcerentur. Verißimum enim est quod Pythagoricus Lysis in epistola ad Hipparchum scribit. Qui corruptis, obscœnisq; moribus,

bus, speculationes, sermonesq; diuinos immisceat, nihil omnino secus agere, quàm si cœnoso puteo, purißimã infundat aquam, quæ & cœnum cõturbet, & suã ipsius contaminet puritatem. Quod cũ ita sit magnanime Laurenti, dignum profecto te, tuaq; uirtute, ac sapientia feceris, si diuinũ hũc philosophum animi, uirtutisq; magistrũ, tecum id est cum homine temperatißimo de temperantia disputaturum, præstanti illa tui uultus hilaritate, atq; eximia quadam, qua tu insigniter excellis humanitate comiter, benigneq; excipies. Et quicquid tibi uel familiæ cura, uel amicorum negocia, uel respub. tribuet ocij, id omne ad illius præcepta celebrãda, tecumq; recolẽda potißimum conferes. Si enim cœlestis huius musæ cantibus, aures mentémque adhibueris, nunquam profecto insidiosæ illæ nostri Homeri Sirenulæ (quas tamen ipse ab ineunte iam ætate à tua non modo familiaritate, sed etiam congressu in hunc usq; diem cana iam tum prudentia adultaq; uirtute prohibuisti) nunquam illæ te blandißimis noxiorum carminum irritamentis, illecebrisq; seducent. Sed ut Platonẽ tandẽ ipsum latine tecum de tẽperãtia disputantem, atq; hunc rabularũ leuißimum gregẽ, qui sacrosanctum Platonici philosophi nomen tam profane sibi, tamq; impudenter arrogant pollutæ religionis reum agentem, eosq; tua quidem potißimum sententia, omnibus uero deinceps suffragijs damnatos pronunciantem audias. Age iam patrone mi dulcißime uacuas philosopho aures, intẽtumq; animum, quantum in te est paulisper accommoda. Cuius tamen singula uerba Angelum Politianum tuum semel tibi, iterumq; commendant. εὐτύχει μουσηγέτα. i. Felix esto musarum dux.

Platonis

PLATONIS CHARMIDES DE *temperantia, ab Angelo Politiano in latinum è græco sermone ad magnanimū Laurentium Medicem Petri. F. cōuersus. Socrates.*

VEni equidem nudius tertius ex Potidæa ab exercitu, tum (ut qui peregre diutius abfuissem) libēter me ad consuetos amicorum conuentus contuli, atq; in taurei palæstram, eam quæ ex aduersum templo Basilicæ sita sit ingressus, magnum ibi hominum numerum offendi, quorum ego alios ne noram quidem, plurimi autē ipsorum noti mihi aderant, ut uero me de improuiso ingredientem conspexerunt, statim omnes eminus aliunde alius me salutâre. Chaērephon uero insanienti similis è medijs exiliens currere ad me, apprehensáq; manu. O mi inquit Socrates, & quomodo nobis è pugna saluus aduenis. (Haud enim ita priusquā nos illinc proficisceremur, bellum in Potidæa gestum erat cuius belli rumor, apud eos quidem, qui illic adessent quàm nuperrime increbuerat) hic ego ut tute inquā cernis. Atqui huc inquit nunciatum est, cum ipsum omnino bellum atrocißimum fuisse, tum in eo illustriū quam plurimos cecidisse. Et uero inquam rite ad uos perlata sunt. Tum ille an tu inquit pugnæ interfuisti? Interfui, huc ergo agedum ait, sedensq; nobis singula enarrato. Neq; enim dum omnia liquido intelleximus. Et cū dicto, sessum me adducens, secus Critiam Calæschri filiū constituit. Vt uero consedi, tum ipsum Critiam, tum alios salutaui, simulq; ijs enarraui, quæ me de exercitu, diuersi pro se quisq; diuersa interrogarent. Vt autem super ijs satis cuiq; factum uisum est, ego item ex eis uicißim

uicißim percunctari occœpi, tum quo nunc pacto philoso=phiæ ſtudia in ciuitate uigerent, tum uero ex adoleſcentibus eſſent ne aliqui, aut ſapientiæ, aut pulchritudinis, aut utri=uſq; pariter gloria excellentes. Hoc locum ad hoſtium Critias *intuens, cum gregem adolcſcentulorum intro ad nos euntium, interq́; ſe altercantium, ſimulq; aliam turbam à tergo ſubſequentem conſpicaretur, de formoſis quidem.* O Socrates *confeſtim (ut opinor) certior fies inquit.* Qui enim *huc ad nos pergunt, tum præuij ſunt eius, tum amãtes, qui unus omnium (ut nunc quidem eſt) adoleſcentium, habeatur pulcherrimus. Atqui & ipſum quoq; aſpicio, iam proxime ad nos accedentem.* Quis *uero inquam ego? aut cuius tandẽ eſt? noſti ſane & tu inquam (tametſi ille nondum adoleſcentiam inierat, cum tu à nobis profectus es)* Carmiden Glau=*conis auunculi noſtri filium, meumq; ſobrinum.* Noui *equidem per* Iouem *inquam.* Neq; *enim malus, uel tũc erat cum adhuc puer eſſet.* Nunc *uero (ut arbitror) facile iam in ado=leſcentiam peruenerit.* Statim *inquit ſcies, & quantus ille, & qualis euaſerit.* Hæc *dum loquitur cõmodum* Charmi=*des ingreditur.* Et *mihi quidem ò ſocie nihil penſi.* Quod *enim ad formoſos attinet, facile equidem alba ſum regula carpẽtarij.* Omnes *enim ferè, qui ea ætate ſint, formoſi mihi uidentur.* Enimuero *cum ille mihi, tunc uel corporis ampli=tudine, uel forma admirabilis eſt uiſus, tum cæteri una om=nes eius amore correpti uidebantur, ádeo exterriti, tumul=tuantesq́; fuere, ut primum ille in palæſtram conceſſerat.* Complures *prætere, & alij amantes à tergo ſubſequebantur.* Quod *uero ad uiros attineret, minime equidem admira=tione dignum ducebam.* Ego *autem uel ipſos quidem ad pueros animum aduerti, ut nemo ex ijs unus alium quẽpiam in=tueretur,*

tueretur, ne is omnino quidem, qui inter eos esset minimus. Sed illum omnes unum tanquã dei statuã contemplabantur. Tum me cõpellans Chærephon. Quid tibi uero inquit uidetur adolescẽs O Socrates, nunnam uultu honesto? Nihil inquam supra. At uero (inquit) si sese nunc exuere uelit ne ille iam tibi, uel defor mi esse uultu uidebitur, ita omni prorsus reliqua corporis facie pulcherrimus est. Atqui ijs quidẽ ipsis, quæ à Chærephonte dicta essent, & reliqui consentiebant. Et ego O Hercules inquã ut mihi uirũ inexpugnabilem describitis. Si modo unum ad hæc accesserit idq; paululum quiddam. Quidnã? inquit Critias. Si animum ad uirtutẽ, haud ineptum habet. Sane uero par est O Critia eiusmodi esse ipsum quandoquidem uestra ex familia duxit originem. At uero inquit ille & hoc quoq; ipso, quam pulcherrimus, quamq; optimus est. Cur uero inquam non hoc ipsum primo eũ exuimus, idemq; prius quam corporis speciem contemplamur. Omnino enim (quæ sua ætas est) disputationis iam satagit. Et ualde inquit Critias siquidem ille, & philosophus sane ẽ, & ut alijs, ipsiq; sibi uidetur, ádeo poëticus. Hoc uero inquã boni ò amice Critia ex alto uobis principio ab ipsa iam Solonis cognatione emanauit. Sed cur non tãdem mihi indicas adolescẽtẽ, atq; huc ad nos accersi iubes? Neq; enim arbitror, quod iunior sit, turpe illi erit nobiscum disserere, cum tute hic adsis, quẽ ille tutorem consobrinumq; sit nactus. At pulchre inquit dicis. Tum iã accersamus: & cum dicto ad seruum, qui subsequebatur, eia inquit puer Charmidem accerse, eique nũcia, uelle me ipsum medico inspectandum prebere, qui cum de imbecillitate cõsulam, qua mihi mane aiebat laborare sese. Et ad me cõuersus Critias. Hodie inquit cum bene mane exurgeret, capitis

grauedine non nihil afflictari quæstus est. Sed quid te tādem prohibet? quominus aßimulare poßis, aliquod capitis habere pharmacum. Nihil sanè inquā. Veniat modo. Atqui iam inquit aderit, id quod est factum. Venit enim, risumq́; mirificum concitauit. Vnus enim quisq; nostrum, qui inibi consideremus, dum adolescenti locum cædit, proximum detrudere obnixe, quo ille apud se potißimum sederet, usquedum eorum qui in extremo acquiessent, alterum quidem in pedes cōsurgere perpulimus, alterum uero obliquum deturbauimus. Ille uero cum ad nos perrexisset, inter me & Critiam medius cōsedit. Hic uero iam ò amice hæc citare ego, & mea omnis illa audacia excisa esse prorsus, quam ego præ me à principio tuleram, quasi cum illo essem per quàm facile disputaturus. Vt uero Critias, eum me ipsum inquit esse, qui id tenerē pharmacum, atq; ille inspexit me oculis, quiddam præ illis ferens, ò quàm ineuitabile, simulq; se ad me interrogādū parauit, omnesq́; qui in palæstra adessent, eodem confluentes corona nos undiq; circumuenerunt, tunc ego iam ò generose, & quæ sub uestimento essent inspexi, & urebar, & iam non amplius mei ipsius eram, & sapientem Cydiam in amatorijs iudicabam, qui de formoso puero alij præcipiens cum loquitur. Caue inquit ne cum aduersus leonem inulus uenerit, partē illi eripiat carnium. Ipse enim mihi uidebar ab huiusmodi pecude expugnatus esse. Quærenti uero illi, an ipsum capitis pharmacum tenerem, uix id quodammodo respondi tenere me. Quid igitur inquit est? Et ego folium quoddam, & cantatio supra pharmacum, quam qui canat, eoq́; utatur, incolumis porrò euadat necesse est. Cantationem uero.

Reliquū summa diligētia quæsitū, habere nequiuimus,

ANGELI POLITIANI MISCELLANEORUM Centuriæ primæ ad Laurentium Medicem,

PRAEFATIO.

CUM TIBI superioribus diebus, Laurenti Medices, nostra hæc Miscellanea inter equitandum recitaremus, delectatus arbitror nouitate ipsa rerum & uarietate non illepida lectionis, hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam (nam centenis libri singuli capitibus explicantur) publicaremus. Quod nunc utique simul autoritate tua, qua maior, nobis quidem, nulla in terris est, simul ratione adducti facimus. Quoniam nostra ista iam nonnulli uel cum puluisculo conuerrunt, sic ut alijs pridem, sibiq; nostrorũ titulo laborum nimis placeãt, Quanquàm scimus inuidia magna fore hos libros, & multum sermonis subituros, ut qui de magni nominis autoribus libere pronuncient. Sed non id nostrũ exemplum. Nam scriptores fermè omnes sic suas tuentur parteis, ut alienas oppugnent, ac laudis occasionem plerumq; de aliorum erratis petant, tũ sæpe à tenuioribus, & gregarijs uelutiq; postremæ notæ, qualis ego uel Cluuienus, etiã proceres illi (ut ita dixerim) & antesignani quidam literarum sugillantur. Vetus est autem dictum, Conscientia mille testes. Scit illa prorsus nihil hic odio datum, nihil stomacho, candide omnia, & simpliciter, nihil aut insectanter, aut maleuole, nihil

oblatrãdi studio, nihil ostentãdi uoto protulimus, animoq́; semper ad probandũ(si liceret) quàm ad improbandũ propẽsiore fuimus. Neq; uidelicet strophis aut cuniculis, sed libero examine, libera ueritatis fronte rẽ geßimus. Ac non id quæsiuimus, ut aliquã doctis hominibus ueluti labeculã asperger emus, sed id cauimus potius, ne sub illorũ autoritate studiosorum fides periclitaretur. Deniq; in eos potißimum cuneus hic ex professo directus, in eos hic aries ex destinato temperatus, qui cõtra ueri faciẽ, pro uernaculo quidẽ sibi, sed imaginario tamẽ sensu frontẽ durant, eos acie stili maxime cõpungimus, qui stilũ uertere, hoc est, qui sua errata dispungere nõ didicerũt. At inordinatã istã, & confusaneã, quasi siluã, aut farraginẽ perhiberi, quia nõ tractim & continenter; sed saltuatim scribimus, & uellicatim, tantũ abest uti doleamus, ut etiã titulũ non sanè alium, quàm Miscellaneorum exquisiuerimus, in quis græcum tamẽ Helianũ, Latinum sequimur Gelliũ, quorũ utriusq; libri uarietate sunt, quàm ordine blãdiores. Quanquã me Clemẽtis quidẽ Alexandrini Pontificis, apostoliciq́; uiri cõmentaria, quæ Στρωματεῖς, *quasi stragula picta dixeris, inscribebãtur, alium profecto nobis titulũ, nisi uarietatis istius ĩsinuabãt. Etenim de Aristoxeni taceo cõmentarijs, quos pari fermè titulo citat eo uolumine Porphyrius, quod in Harmonica Ptolemæi cõposuit. Deniq; si uarietas ipsa, fastidij expultrix, & lectionis irritatrix in Miscellaneis culpabitur, una opera reprehendi rerũ quoq; natura poterit, cuius me quidẽ profiteor, tali dißparilitate discipulũ. Quod si ad omnẽ se minutiem demittũt, hoc uero apud Latinos exẽplo etiã Cæsaris, Varronis, Messalæ, Ciceronis, Plini, Quintiliani, aliorumq́; similiũ facere licet, quos æmulãtibus, & errare honestum.*

Helianus. Gellius. Varietas blanda. Clemens Alexand.

nestum. Quare quod istos ueluti patricios decuit, etiam me quasi minorũ gentiũ non dedeceat. Par adeo celebritas nominũ, uel græca inserit, uel ex cõmodo interpretatur, idq; nunc ad sensum, nũc ad uerbũ, quod hic utrũq;. Iam si cui parum quæpiã enucleata, fortasse etiã nimis dura, obscuráque uidebũtur, certe is nec ingenio satis uegeto, nec eruditione solida, fideliq; fuerit. Sicubi barbara quædã, & obsoleta deprehendẽtur, ea uero de industria dispersimus, etiã ut barbaris & ineruditis placeremus, & fieret liber corrasa undique gratiola uendibilior. Si qui remotiora dicẽt hic inueniri uocabula, quàm ut sumpta credãtur de medio, ne isti arbitror sententiã suã mutabunt cũ adusq; medium literaturæ promouerint. Nec enim desunt, quibus etiã (ut ait. M. Tullius) alabastrus unguẽti plena putere uideatur. Tum in hoc genus scriptionibus, quæ nõ se populo uenditãt, sed paucis modo parãtur, usus istiusmodi recõditæ supellectilis, præsertim uerecũdus, minime improbatur à bonis. Nec enim renouare sit probrũ, quæ iã penè exoluerunt, si modo hæc ipsa nõ uetustescere adhuc, sed ueterascere de integro poßint. Vetustesco Veterasco *Si quem nõnulla interim offendent eloquẽdi diuerticula, minus fortasse homini nota, qui decem tantum Ciceronis paginas, nihil præterea lectitauerit, utiq; ab hoc ego, ad eruditos prouoco, præcipue credo laudaturos, quæ ab ipso improbabuntur. Nihil autem forsan intolerabilius, quàm ut de te sententiam ferat indoctus, qui tamen sibi ipse doctißimus uideatur. Si quis ubi quid refellitur, multarum uel autoritatum, uel rationum moles desiderat, at uictoriam sciat illic à nobis, non uictoriæ quæri satietatem. Si longiuscula capita alia, breuiuscula rursus alia putabuntur, credamus hanc quoq; esse legem noui operis, ut æquale habeat nihil,*

nusquam sibi sit par, semper dissimilitudine claudicet, unàm que istam regulã tueatur, ne quid ad regulã, ne quid ad perpendiculum, libellamq́; reuocet. Si liberior stilus insolentis existimabitur naturæ, forsan benignior interpres simplicitati potius tribuet, quæ nec ingenuos dedecet. Sicubi porrò cõ
Consuetudo. *suetudo refragabitur, at ueritas, quæ nugas non facit, aut ueritatis uicaria consuetudo melior patrocinabitur. Nã & sumptum cõsuetudine dicitur, quod aduersus autoritatẽ sit receptum, & error sæpe consuetudinis obiectatur à doctis. Tum pulchre sic ait quidam, Consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est. Deniq; si paucula respersimus iterim scrupulosa, & anxia, quodq́; uerius subacida, uel ex philosophia, cuius iam pridem sumus cãdidati, uel ex orbe illo disciplinarum, quæ studio sapiẽtiæ famulantur, at ea stomachũ tamen lectoris prædulcibus marcentẽ, recreabunt fortaßis, & exacuent. Nam quo hæc omnia grata sui uice cõspirent, & quodã uelut antitheto fœderẽtur, penè de calcaria (quod*
Prouerb. *dicitur) in carbonariã decurrimus, & id operam dedimus, ut alternatim deinceps inter se cõtraria quoq; subsequerentur, quæ nos querelæ istiusmodi eximerent. Nec enim desieri apud nos etiã patimur, quæ sint amœna magis, & oblectatoria, ne dixerim illecebrosa, quàm uel utilia, uel necessaria si quidẽ est (ut ait Varro) aliud homini, aliud humanitati satis, etiãq; citra emolumentũ. Speciosa interim petũtur, non*
Homo. Humanitas. *Hercule minus, quàm sine specie cõpendium. Ergo ut agrestes illos, & hircosos quædã ex his impolita, & rudia delectabunt, exasceataq; magis quàm dedolata, nec modo limã, sed nec runcinas experta, nec scobinas, ita ediuerso uermiculata interim dicto, & tessellis pluricoloribus uariegata, delicatiores hos capiet, uolsos, & pumicatos, ne conflatis*

utrinq;

utrinq; uocibus, & æquabili uel plausu, uel sibilo, aut ad cœlum efferar, aut ad humum deijciar. Medijs aũt inter hos, & neutro notandis, quasi quidã diuersorũ Cinius *(ut ait* Cicero*) satisfaciet, non uno aliquo excellens, & omniũ tamen particeps.* Nec *enim gustus idẽ omnibus, sed suum palatum cuiq;. Tum credo & expuent in cõuiuio quidã, pro fastidio so, & uesco, quod mox in culina pro suaui liguriãt, & optimo.* Nos *ista certe nõ foro & curiæ, sed cubiculo, & scholæ parauimus, eoq; studuimus, nescio an & præstiterimus ut si quæ hic essent, omnino faciles essent, & simplices munditiæ, nõ operosa, & pigmẽtata lenocinia, color, nitorq; uerus, & ingenuus, nõ ascitus, & ex arcula cõgruens habitus, & expeditus, non onerosus, & lasciniosus.* Postremo *cuicuimodi exeant, quoquomodo hæc accipiantur, minime profecto recusamus, sed nec opinor euademus cõmunem illam scribentiũ sortẽ, male audiẽdi, sit modo ita cordi lectoribus.* Quinimò *isti aleæ caput obiectamus, neq; patrociniũ respicimus, quod ultro nobis ademimus cẽsura.* Decernatur *que potius in nos, traducamur, uexemur, quàm nõ literarũ publica fraus, quarũ nobis est honor proprijs utilitatibus antiquior, etiã nostro aliquo, uel famæ, uel ocij dispẽdio redimatur.* Nã *quò ista quæso studiorũ cõmuniũ professio, si iam uẽtum ad hæc usq; est, ut quod officium studijs uniuersi debemus, cessare omne tamẽ suspitione degeneri patiamur?* Quo *pacto uel durare ultra, uel esse iã poterit honestarũ literarum synceritas, soluta penitus cẽsura, dũ sic æque omnes inuidiã perhorrescimus?* Quanquã *(qđ ad me attinet) utinam labori meo nõ contẽptus potius quàm inuidia debeatur.* Illud *enim propè in uotis est, si modo quod ait* Liuius, Inuidia *uelut ignis alta petit.* Quin *agitedum studiorũ cul-*

Cuicuimodi.

Inuidia.

tores optimi, pro se quisq; alacres, gramen hoc inexpugnabile, quo bonæ fruges humanitatis præfocãtur, auellite, subnascentesq; sacris stirpibus, quasi perniciosissimas ederas, & omnẽ earũ succũ lapsibus erraticis exsorbẽtes, abrumpite penitus, & detruncate. Nõ desunt interpolatores ueritatis, ne desint quoq; redintegratores, existat uindex aliquis rogo, & patronus periclitantiũ disciplinarũ. Nam ego ut unus è medio, quid mihi liberum sit, utiq; experiar. Faciam nec ne operæpreciũ post uidero. Quorsum tamẽ fluxerit, aut quòcunq; res ceciderit, æqui boni faciam, planeq; malignitatum omniũ, & obtrectationum uenena, nõ deuorabo modo, sed (quo sum stomacho) etiã concoquã, certus ueritatis hunc esse quasi genium, simul atq; in publicũ appareat, ut odiosa, inimicaq; sit uulgo. Conniueant igitur alij licet, & dicere uerum mussent, ego unus profecto (quicquid erit) non dissimulabo iudicium, nõ supprimã quæ sensero, nõ indulgebo iã talibus patientiã, sed uel huic libello meo, saltem semilibere, sic insusurrabo. Vidi, uidi ipse libelle, cottidieq; uideo multa in literis fieri capitalia, compilari subdole aliena, confingi ad libidinẽ, quæ cui cõmodum, ascribi etiã idoneis, quæ nec agnoscãt, allegari qui non extent autores, citari quinetiã pro uetustis, nullibi comparẽteis codices, complcri libros omneis opposissimis uanitatibus, falsa pro ueris, ascita pro natiuis, nouitia pro uernaculis, supponi, pollui, adulterari, oblini, incrustari, distorqueri, cõfundi, præcipitari, interuerti omnia, nulla fide, nullo nec pudore, nec iudicio, quodq; his omnibus pestilẽtius, occasione quoq; recentis artificij, quãlibet stolidissimas opiniones in mille uoluminum traduces momẽto propagari. Postremo (ut semel dicam) etiã nũc multos, auriculas habere asini. Dicat hic aliquis

Mussent palã mutire non audeant. Ex Persio.

quis. Quid tu autem? Fateor equidem, possum falli, ut humanus, sed neminē profectò sciens fallo, & ut mendaciũ fortasse dico, sic certe non mētior. Tum egomet mi ignosco, Meuius inquit, imò aũt (extra iocum) nec egomet mi ignosco, & si quid indoctius, incautiusq; protulero, refutari à quouis cupio, refutaturus ipse me, si fuero admonitus. Non enim sic me peruerse amo, ut errare alios malim, quàm innotescere quod errem. Sed ex eorum sum numero & ipse, qui proficiēdo scribunt, & scribēdo proficiunt. Ac de isto quidem fors uiderit. Illud uerißimum, si domi cōmentarios istos diutius, atq; in manibus habuissem, & regustare interim ex interuallo licuisset, longè instructiores fuisse eos, locupletiores, adminiculatiores, prodituros. Videlicet hoc illud est præcipue studiorũ genus, quod uigilijs augescat, ut cui subinde ceu fluminibus ex decursu, sic accedit ex lectione minuatim quo fiat uberius. Tum incōdita nunc quoq; pleraq;, inëliquata, indiscussa, nō rotunda, nō tornata adhuc, sed quæ aurem prorsus præterierint, utpote restrictim cogitata, & ex tempore potius, quàm à cura, quanquàm ex abundanti penè stili negotium curat, & elocutionē cōcinnat, quē cana & ueritas, & fides præcipue sollicitat. Enimuero ne putent homines maleferiati, nos ista quæquæ sunt, de fece hausisse, neque grammaticorum transiluisse lineas, Pliniano statim exemplo nomina prætexuimus autorum, sed honestorum, ueterumq; duntaxat, unde ius ista sumunt, & à quibus uersuram fecimus, nec autem, quos alij tantum citauerint, ipsorum opera temporibus interciderint, sed quorum nosmet ipsi thesauros tractauimus, quorum sumus per literas peregrinati, quanquam & uetustas codicum, & nomismatum fides, & in æs aut in marmore incisæ antiquitates

Au. Gel.

quitates, quæ tu nobis Laurenti suppeditasti, plurimũ etiam præter librorũ uarietatem, nostris cõmentationibus suffra gantur. Vt autem uel exemplo doceremus circulatorũ præstigias, & imposturas omneis esse tollẽdas, refrenandamq; adeo quorumpiã lasciuiã, quæ iam sicuti cancer late serpit, inaniter de præscripto, & licenter egrediendi, nusquã aliquando ueteris scripturæ testimoniũ citauimus, ne quid adscriptitium, né ue quid usquam superductitium præualeret, quin sua quodq; facie repræsentauerimus, & eas apposuerimus notas, unde exquiri penitus usq; à stirpe posßit autoritas. Atq; ut muneris huius nostri nullæ prorsus appendices desiderentur, etiã capita ipsa rerum, titulis inclusa breuißimis, sed in quis maior quàm pro numero utilitas cõcẽturiauimus, & ceu breuibus ceris ingentes summas, calculatorũ more collegimus, quo negligentiæ delicati lectoris ipsi potißimum subscriberemus. Proinde sicuti sub Aiacis clypeo Teucer Homericus, ita nos utiq; sub umbra tui nominis latitantes, centuriatim dabimus in barbaros impreßionem. Ita æditione subinde aliqua, uel æquis, uel iniquis mos geretur. Et quadam pensante uice, sicut illis quod osculentur, ita his abunde supparabimus, quod mordeant. Mordebunt autem puto nostra, uel rabiosuli quidam, quos eleganter Cato uitiligatores appellat, isto potißimum litigandi uitio, ueluti morbo laborãtes, cerebrosa gens & irritabilis, qui sine causa, sine discrimine, clausisq; (quod aiunt) oculis, quodcunq; nomen adlatrant. uel qui rursus aduocatione mercenaria, uenaliq; sentẽtia, cuicũq; semel autorati, atq; addicti, quasiq; dediti mancipio sint, eũdem tueri, pugnaciter, pertinaciterq; quo iure, quaq; iniuria obstinauerint. Vel iactantículi illi, & nugiuendi, pleni tumida, sed & fatua cõiectura;

Appendix. fœm. gen.

Impreßionẽ, impetũ more militari.

Vitiligatores. Pl. in prol. multos fore qui uitiliget, id est uitio alligẽt uituperẽt.

Quo iure, quaq; iniuria, iusq; deq; ferentes.

qui seq;

qui seq;, & sua duntaxat etiam sine riualibus adamãt, sibi fauent, alios obtrectãt. Vel postremo lucifugi quidam ueritatis, & (ut planius dixerim) blattarij, literatores, qui defluentibus oculis, uereq; noctuinis, non diem tãtum sereniorem, sed nec umbrã sublustrẽ satis ferũt. Nã de illis dubitat nemo, quos liuoris tinea comest, quos rubigo subrodit inuidiæ, qui gloriã alterius, suam pœnam, felicitatem alterius, suam carnificinã faciunt, qui profectu contabescunt alieno, quos ægrescens prosperis maleuolentia, ceu tortor intestinus iugiter excruciat. Sed & censores item pulpitarij (nec Pulpitarij. *autem de doctis, bonisq; nunc agimus) solent plerũq; fodicare nos, & studijs obstrepere istis. Etenim pleni ieiunitatis, literas humanioreis, apud insciã plebeculã, penè dixerim solenniter, buccis concrepantibus infamãt, & crassa rusticitate feroculi, quam solã (quod &* Hieronymus *ait) pro san*Feroculi.*ctitate habẽt sic in eas, & earũ studiosos, ampullosis proclamationibus, infrẽdentes, inspumãtesq;, desæuiunt, ut facile se declarẽt etiã Græcos illos ĩprobare, & penè odisse, uere sanctas animas,* Basiliũ, Chrysostomũ, Gregorios, etiã Latinos, Cyprianũ, *Ambrosiũ, Augustinũ,* Hieronymũq; *ipsum, & alios id genus nostræ religionis antistites, gẽtiũ, linguarumq; omniũ disciplinis, uelut opibus Aegyptiorum suffarcinatos. Quo mihi etiã uidetur admirabilior deliciæ tuæ Marianus hic Genazanensis, nec in theologia cuiquã secũdus & omnium quos in ecclesia cõcionãtes audiuimus, non prudentißimus modo, sed & facundißimus, cuius neq; suspecta populis ad bonam frugem tendentibus eloquentia, quoniam uitæ incredibili seueritate commendatur, nec è diuerso tristis, aut reformidabilis austeritas, quoniam poëntica delenimenta, pulchramq; istam literarum uarietatem,*

G 5 *nitorem,*

nitorem, delicias non aspernatur. Vt igitur lana, purpuram bona fide potura, certis prius inficitur medicamentis, ita literis arbitror, doctrinisq́; talibus, excoli animos (quod ait in Hortensio Cicero) & ad sapientiam excipiendam imbui, praeparariq́; decet. Atqui non tamen ob istos pigebit, aut

fu. imitatus exigere stilo, quicquid hoc nostrarum lucubrationum est, aut experiri, quid concedatur in illos, qui fraudes in literarum negocio concipiunt capitales. Nam & ego Philoxeno ignosco, sicuti Cicero idem, ad Atticum scribens, redire in carcerem. quàm mancipare iudicium praeoptanti, maxime si non praesenti seculo, sed quasi aeternitati, prout etiam di-

Monumēta cur libri. ctum à Thucydide, seruire scriptores conuenit. Eóq; libri puto ipsi, monumenta uocantur, quod ad memoriam magis posteritatis incorruptius iudicaturae, quàm ad ineptā praesentis temporis gratiolam, spectare debent. Ergo ut quàm maxime (si licebit) haec non extinguatur solum, sed etiā opprimatur improbitas, effuse omnia deprauātium, nec abeat in exemplum, trita, & prostituta frons, atq; oris tanta duritia, iam nunc centurias sequēteis, pro suscepto (arbitror) salutari conatu, neutiquam ad huius primae gustum repromittimus. Quos enim molli nunc articulo tractamus, quos leui & lento brachio tangimus, fortius dein puto prememus, atq; urgebimus, & contenti paulisper interim, praelusoria, uelitariq́; pugna, mox uiribus collectis, toto exercitus robore depraeliabimur. Quinetiam (quoniā tunica propior pallio) uindicabimus audacter, & gnauiter à plagiarijs, ac furunculis interdum nostra, & asseremus liberali causa manum. Nostra uero nunc accipi tantum uolumus quae labore, industriáq; ipsi magna principes extudimus, nec expalpari unquam, nec extorqueri nobis ea passuri,

quamdiu

quamdiu licebit, nostra inquã, non eiectamenta, sed pignora. Nam ut hæc in medium uice missilium, direptui, conculcatuiq; relinquimus, ita illa nobis recipimus, & defendimus, hæc exponimus, illa & agnoscimus, & tollimus, sed ita tamen, ut imitari simias nolimus, quæ suos dicuntur fœtus quamlibet deformes, pro formosissimis admirari. **Simiarum in catulos amor.** *Nec erunt opinor hæc quoq; nostra, quanquam leuioris operæ studia, seu ludicra uerius, dedecori tibi Laurenti Medices, cui nunc adscribuntur. Adscribuntur autem, nõ magis adeo ut me gratum beneficijs tuis approbent, aut reponãt gratiam, quod auxiliarium te, quodq; consiliarium habuerũt, quàm ut auspicato procedant, & ut in ijs tui memoria frequentetur, ex quo liber auctoritatem capiẽs, magni celebritate nominis cõmendetur. Tum cui summa studiorum meorum debetur omnis, ab eo quoq; portio ipsa iure incipiet. Et Hercule ueluti bellaria sint ista, secundis accepta mensis. Quoniam rectæ cœnæ, speciem, uicemq; grauiora illa occupant, qualia tibi multa, uel Marsilius Ficinus Platonis, uel Aristotelis interpres Argyropylus Byzantius è philosophiæ penu congesserunt.* **Ficinus. Argyro.** *De isto enim præ cunctis admirando, non Pico iam, sed (ut ipse appellare soleo) phœnice potius, qui nunc in tua lauru nidificat, tanta mea quidem expectatio est, ut ausim Propertio succinere, Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Tu uale patrone iucundissime, & (quod facis) perge fauere doctis, pge literas excitare, perge à situ recipere rem Latinam, ab interitu Græcam, quo tui memoria nominis ab iniuria prorsus obliuionis asseratur.* **Picus Mirandula.**

AVTO

AVTORVM, QVI *in hisce Miscellaneis citantur, catalogus.*

PHILOSOPHI.	GRAECI AVTORES Grammatici.
Seneca.	*Eusthathius.*
Censorinus.	*Pollux.*
Boëtius.	*Hephestion.*
Apuleius.	*Nica.*
AVTORES AMBIGUI *Tituli.*	*Suida.*
Plinius.	*Maximus.*
Petronius.	*Apollodorus.*
Solinus.	*Doxapater.*
Faustus.	*Lucilius Tarrhaeus Apolloni interpres.*
Vibius Sequester.	*Sophocleus.*
Vitruuius.	*Theon.*
Frontinus.	*Zenodotus.*
Varro.	*Platonius.*
Macrobius.	POETAE.
Columella.	*Homerus.*
M. Iunius Nypsus.	*Hesiodus.*
AVTORES SACRI.	*Apollonius.*
Tertullianus.	*Nonnus.*
Cyprianus.	*Dionysius.*
Lactantius.	*Aeschylus.*
Ambrosius.	*Sophocles.*
Hilarius.	*Euripides.*
Hieronymus.	*Aristophanes.*
Gaudentius.	*Pindarus.*
Augustinus.	*Callimachus.*
Rufinus. *Sidonius.*	*Theocritus.*
Item ex iure ciuili, pontificioq; delibata quaepiã.	*Triphysiodorus.*

AVTO

AVTORES AMBIgui Tituli:

Artemidorus.
Iustinianus,
Diogenianus.
Callistratus.
Africanus.

AVTORES SACRI.

Paulus.
Eusebius.
Seuerianus.
Basilius.
Theodoritus.

Sunt & alij citati ueteres prudentes, autoritatis incognitæ, sicuti Poëmenicon *scriptor, & Aristophanis. Xenophontis, Aristidæ, Euripidis, Callimachi, Synesiiq; enarratores. Sed nec barbari deniq; Hebræi, Chaldæiq; autores, in suis quoq; originibus asymboli.*

CAPITA PRIMAE CENTVRIAE.

Cap.

necæ locus, atque ex Græca remotiore fabula declaratus super Nemiæo leone.

CAP. XVIII.

Qui sit apud Iuuenalē Fraterculus gigantis, quique apud alios Terræ filius, ibidemq́; de Mani uocabulo.

CAP. XIX.

Super aspiratione citata quæpiam, simul enarratū Catulli nobile epigramma.

CAP. XX.

Emendata apud Suetonium, & enarrata uox hæc Ascopera.

CAP. XXI.

Quid sit aut Minerual, aut mineruale munus, ex eoq́; sententiæ Iuuenalis, & Varronis expositæ.

CAP. XXII.

Cuiusmodi sint uersiculi, in quibus (ut ait Martialis) Echo græcula recantet.

CAP. XXIII.

Legendum apud Martialem Cum compare mulo, quod pleriq́;, cum compare Gibbo, simul explicata ratio in eo, sensusq́; uerior.

CAP. XXIIII.

Quædam super Hecale anu in memoriā data, deq́; poësi Callimachi, tū ex epigrāmatis Priapeis expositus locus, & itē alter apud Statiū, quodq́; uitiose legitur de eo in Apuleianis codicibus.

CAP. XXV.

Quàm multa in epistolis familiaribus, quæ nunc habentur Ciceronis, præpostera. Tum quem in ordinē restituendæ.

CAP. XXVI.

Versiculi in Fastis è græco super uite, & capro, tum parodia quæpiā obscurior apud Suetonium.

CAP. XXVII.

Verba in Ciceronis epta ex Enni Medea de Græca Euripidi.

CAP. XXVIII.

Panici terrores qui uocētur, eoque locupletißimi citati testes.

CAP. XXIX.

Cap.

FINIS.

DEFENSVS A CALVMNIA CICERO, SVPER ENARRATA ui noui apud Aristotelem uocabuli, Quod est Endelechia.

CAPVT I.

ARGYROPYLVS ille Byzantius, olim præceptor in philosophia noster, cum literarum Latinarum minime incuriosus, tum sapientiæ Decretorum, disciplinarumq; adeo cũctarum, quæ ciclicæ à Martiano dicuntur, eruditißimus est habitus. Hic & apud Medicem Cosmum decreto publico patrem patriæ, & dein apud Cosmi filium Petrum, nepotemq; ádeo Laurentium hunc, decus ubiq; nostrum, patriæ simul, auitæq; uirtutis hæredem suæq; R.P. columen, insigni fuit & autoritate, & gratia, quibus etiã libros dicauit Aristotelis à se uersos in Latinum, sed & ipsum uix adhuc quidem puberem Laurentium dialecticis imbuit, eaq; philosophiæ parte, qua de moribus præcipitur. Cæterum (ut homo Græcus) perquam ferebat iniquo animo, nobilem illam, nec (ut Theodorus Gaza putat) importunam M. Tulli Ciceronis exclamationem, qua Græciã uerborum interdum inopem, quibus se putat abundare, non eloquentius fortasse, quàm uerius pronunciauit. Ob id igitur subiratus Latinæ copiæ genitori, & principi, Græcus magister, etiam dictitare ausus est (quod nunc quoq; uix aures patiuntur) ignarum fuisse non philosophiæ modo Ciceronem, sed etiam (si dis placet) Græcarum literarũ. Vix enim dici potest, quàm nos aliquando, id est Latinos homines, in participatum suæ linguæ, doctrinæq;, non libenter admittat

admittat ista natio. Nos enim quisquilias tenere literarũ, se frugem, nos præsesegmina, se corpus, nos putamina, se nucleum credit. Sed ut ad Argyropylum reuertar, oculos ad hunc modum nostri parẽtis uiuentis, uicturiq; sigillantem, utebatur hoc ille uel maxime argumento, quod in primo Tusculanarum quæstionum scribat Cicero, censere Aristotelem quintam esse quãdam præter elementa naturã, de qua sit mens, uerbaq; deniq; ipsius ita legãtur. Quintum genus adhibet uacans nomine, & sic ipsum animum Endelechian appellat nouo nomine, quasi quãdam cõtinuatam motionẽ, & perennem. Sed enim nemo est (aiebat) in Aristotelis lectione paulo frequentior, quin sciat Entelechian esse potius Aristoteleum uerbum, neutiquam significans quod Cicero putat, continuatam motionem, & perennem, sed perfectionem potius, aut consummationẽ quampiã. Nam cum uellet Aristoteles quasi nomẽclaturam facere intellectuũ suorum, uerba ipse quæpiam noua concepit animo, uelutiq; dein peperit, ĩ quis hoc quoq;, per quod ĩdicatur forma, speciesq;, cui perfectionẽ res quæque suam debeat. Quod enim quidq; est, ab hac est Entelechia potissimum. Cicero autẽ non quidem hanc Aristoteleam uocem, sed aliam prorsus ei contiguam, finitimamq; similitudinis præstigio falsus enarrauit. Endelechôs enim continuatim mobiliter, continuatáq; mobilitas Endelechismos, unde hanc Aristotelis entelechiam deduci putauit ille, quæ non d literam tamẽ, sed t potius habeat in syllaba secunda. Iam autores contra Ciceronẽ stare quámlibet magnos Peripateticos adiciebat. Et ut homo erat omnium (ut tum quidem uidebatur) acerrimus in disputando, atq; aurem (quod ait Persius) mordaci lotus aceto, præterea uerborum quoq; nostrorum funditator maximus, facile id

ἐνδελέχεια, ἐντελέχεια

Copiosissime de his Budeus li. primo de Asse.

ἐνδελεχῶς. ἐνδελεχισμός.

cile id uel nobis, uel cæteris tum quidem suis sectatoribus persuaserat, ita ut, quod penè dictu quoq; nefas, pro concesso inter nos haberetur, nec philosophiam scisse M. Tullium, nec literas Græcas. Enimuero re dein tota diligētius peruestigata, meas esse parteis, & item cuiuscunq; Latini professoris existimaui, Ciceronis gloriam qua uel maxime contra Græcos stamus, etiam uice capitis omni contētione defensare, quanquàm illam sua non antiquitas modo, sed quædam propè diuinitas extra ictum, supráq; iniuriam posuit. Iam primum igitur Argyropyli huius apud me quoq; non exigui ponderis autoritas, alijs autoritatibus, multoq; (arbitror) ualentioribus refellenda est, tum ostendendum, ex eo quod obicitur, augeri Ciceronis præconium nedum decrescat. Et prodibunt in medium satis (arbitror) quod ad philosophiam modo pertinet, idonei Ciceronis laudatores (ut simus interim quàm paucißimis contenti) Boëtius, Macrobius & Augustinus. Nam quis Boëtio, uel in dialecticis acutior? uel subtilior in mathematicis? uel in philosophia locupletior? uel in theologia sublimior? Quem tanti iuniores etiam philosophi longe (arbitror) omnium perspicacißimi fecerunt, ut Aquinatem Thomam diuum hominem. Magnumq; illum Thomæ præceptorem (deus bone) quos uiros habere meruerit enarratores & ab ipsius sententia, ne sit ulla quidem penè iam prouocatio. Porrò de Macrobio, cui rogo magis credēdum quam laudanti præcipue Boëtio? Deniq; ipsius Augustini tam alte nisa in omnibus ferme disciplinis est autoritas, ut extra omnem sit aleam posita, sic ut ab ea iam ne trāsuersum quidē (quod dicitur) unguem recedi, fas habeatur. Etenim tāta ingenij cōstat eum celeritate uiguisse, ut quicquid de arte loquendi & disserēdi, quicquid de

Nedum. Ciceronis laudatores Boëtius. Thomas. Alber. magnus. Macrobius. Augustinus.

quid de dimensionibus figurarum, de musicis, de numeris præcipitur, etiam sine magna difficultate, nullo hominũ tradente perceperit, tanto dein acumine præstitisse disputãdi, ut iure in uno isto potißimum, totius ueritatis niti patrocinium uideatur. Cõsideremus igitur quid hi singuli saltem de Cicerone *senserint quãtumq; ei tribuerint in philosophia, tum credamus audacter, nõ cuiusuis esse, calumniã cõflare homini qui fuerit à laudatißimis hominibus tam singulariter laudatus.* Boëtius *itaq; nõ modo sic utitur idẽtidem* M. Tulli *testimonijs, ut ea pro firmißimis & inuiolabilibus obiciat argumẽtis, sed & ipsius* Topicorum *(qui maximus est honor) suscipere interpretationẽ non erubescit.* Macrobius *autẽ sic in unius eiusdẽ libri uel exigua particula uersatur, ut nec* Platoni *cõparẽ facere, nec omnibus insignire eũ disciplinarum omniũ titulis dubitauerit. Deniq;* Augustinus *cũ in* Academicis, *quãquã sub alterius persona, nũc suũ* Ciceronẽ, *nũc sapientẽ appellãs, tandẽ ab ipso inquit in Latina lingua philosophiã & inchoatã esse & perfectã, tum in* Confeßionibus *ubi neutiquàm personatus, eos ex professo* Personatus *dãnat, qui linguã* Ciceronis *mirãtur, pectus non ita. Quin immo quod affectũ mutauerit ipse, quod ad deum preces & uota cõuerterit, quod desideria nõ eadem quæ prius habuerit, quod omnis ei uana spes euiluerit, quod immortalitatem sapientiæ quæsierit æstu cordis incredibili, postremo quod surgere iam cœperit, ut ad deum reuerteretur, cuncta hæc esse* Ciceronis *munus fatetur uniq; prorsus illius libro, qui uocaretur* Hortensius *omnẽ suæ salutis occasionem retulit* Hortensius Ciceronis. *acceptam. Non enim ad acuẽdam linguam liber (inquit) ille offerebatur, nec loqutionem mihi, sed quod loquebatur persuaserat. Quod isti utinã legissent, qui somnium ægroti nobis*

Hieronymi somniū. nobis Hieronymi uapulātis ad tribunal obiectant, nec illud ſaltem cogitātes, illum ipſum Hieronymum, quum poſt repetitam dein ſtatim Ciceronis lectionem, periurus à Rufino argueretur, etiam grauiſsime conqueri, quod ſibi ab illo ſuamet ſomnia obicerentur. Cæterum (ut ad propoſitum reuertar) uicerit ſanè uel Argyropylus, uel quiuis alius Ciceromaſtix. Ciceromaſtix. Sed rogo iſtas prius tranſcendere audeat autoritatum molles, quas oppoſuimus. Enimuero de Græcis literis facilior, proniorq; ſentētia. Quis enim tā hiſpida aure, quis tam inimicus ueritati, qui ſi pauca modo penèq; etiam tumultuaria Græca uerba, ſparſim adhuc uel in epiſtolis ipſius olfaciat, quicquam ſe dicat unquam magis aut elegās aut Atticum, tota quoq; Græcia reperiſſe, ſic ut iure Poßidonium, doctiſsimum illum hominem deterruerit à ſcribendo, iure Græcam nationem Græco de rebus ſuis commentario conturbauerit, in quo ſe ait libro totum Iſocratis Myrothecion, atq; omneis eius diſcipulorum arculas, tum non nihil etiam Ariſtotelea pigmenta conſumpſiſſe. Qua mihi uidetur fiducia, non minus aliquando Græcæ quam Latinæ linguæ ueluti pomerium protuliſſe. Sit argumento uel illud (ut uno interim contēti exemplo ſimus) quod innocentiæ uocabulum negat habere apud Græcos uſitatum nomen, ſed habere ait poſſe tamen ἐυλάβειαν. Tum caſtigat interdū quoq;, ceu ſegnitiam quorundam apud illos uocabulorum, ſicuti cum uelle eos ait quidem diſtinguere, ſed parum ualere uerbo, quod uel in illis probant, quæ ſunt melancholia, & furor, uel itē in eo quod πόνον pro labore cōfuſius illi, & dolore pariter accipiunt, tum melius aliquid nos dicere indicat, quam illos ut conuiuiū, ut alia multoq; melius quædam notata eſſe uerbis Latinis, quā Græcis, quod & ſignificat

Poſſidonius.

Iſocratis μυροθήκιον.

Ex Cice. ad Atticū mutuatū. At iſtuc uiderit Politianus cum ſuo Cicer. Budæus certe diuerſum ꝓbat, idq́ꝫ nō leuibus argumentis.

ἐυλάβεια

πόνος.

ficat multis locis reperiri, sed & carere hos ipsos nomine rei cuiuspiam, quam maxime habeāt familiarem, non dißimulat. Nec ullos eorum tamē quámlibet iuquirēdo se torserit, inepti reperire adhuc, aut excogitare uocabulū potuit. **Inepti uocabulum.** *Iam uero nonne Apollonius quoq; ille Molo, rhetorum omnium sui tēporis celeberrimus, audita semel Graeca M. Tulli, sed & extemporali oratione, defixus diu stetisse, ac deniq; ita mirabūdus pronūciasse dicitur? Ego uero te quidem Cicero, cum laudo, tum admiror, sed me Graecorum fortunae miseret, taedetq;, quod humanitatis & eloquentiae decora, quae sola nobis reliqua feceramus, ea quoq; per te (quātum intelligo) Romanis arrogantur.* **Apollonius Molo de Cicerone.** *Enimuero hoc illius iudicium non Latinus, nō ineptus aliquis, sed Plutarchus ipse Graeco uir ingenio, Romana grauitate in literis retulit. Ergo ad hūc sanè modū de scientiae ipsius déq; Graecae linguae peritia, testatum nobis ueteres reliquerunt. Age uero nūc Endelechian quoq; istam pensitemus, feram Ciceronis calumniatricem.* **Endelechia.** *Vtrum ne istic igitur reprehēditur, quod Aristotelē dixerit adhibuisse Cicero, quintam quādā praeter elementa naturam & sic ipsum animum nouo nomine appellauisse? Quod & Alexander Aphrodisieus Peripateticorum omnium etiā ab Auerroë laudatißimus, in egregie subtilibus illis naturalium quaestionum libris ostendit, quos à se lectos diuus Hieronymus gloriatur, & Porphyrius in cōmentario quod in Aristotelis decē genera per interrogationes aedidit, & responsiones, & Themistius super hos, in paraphrasi de anima secunda, & Simplicius ubi Aristoteleum paris argumenti uolumen interpretatur, & Quintilianus Aristides in tertio de musica, & postremo in epistola quadā sua diuus Ambrosius (ut alios interim praetereamus)*

tereamus) unanimiter propè significauerunt. Quanquam de hoc utique, ne in uerbis quidem Aristotelis ipsis ulla dubitatio est. An illud potius culpatur, quod endelechiæ uocabulum nec suis Literis notauerit, & aliud quàm Aristoteles intellectum (sicuti supra diximus) accommodauerit? Principio igitur quæro ego ab istis, quonam maxime argumento Entelechiam potius quàm endelechiam scriptum collegerint ab Aristotele? Tum enim uerbum nouum hoc quàm illud, nec minus altero significari animus quàm altero potest, nec Aristoteles ipse perfectionem potius quam motionem illam indicari cõtinuam noua uoce pronunciat. Crediderint ita sanè, Prophyrius, Themistius, Simplicius, aut si qui compares, quæ autem tandem inuidia est, etiam Ciceronem aliter quam posteriores opinatum, si stare ipse sic quoque, tuerique gradum bene, & fortiter potest. Nam sit utra lectio uerior, ea quam Cicero agnoscit, an quæ apud posteros obtinuit, in incerto adhuc est. Etenim libri omnes Aristotelei, qui tam grãdi nunc quidem autoritate pollẽt interpolati plenique multis erroribus olim fuunt æditi, si fidem Straboni accommodamus, autori non malo. Siquidem Neleus ille Scepsius, Corisci filius, & Aristotelis Theophrastique non solum auditor, sed & bibliothecæ successor, & hæres, libros utriusque philosophi Scepsin, hoc est in suam patriam comportasse uniuersos perhibetur. Hique dein à posteris ipsius, metuentibus uidelicet Attalicos reges, librorum istiusmodi studiosissimos, infossi terræ, negligenterque habiti diu, tandem aliquando ab Apellicone Teio magna empti mercede dicuntur, sed carie, situque (quod necesse fuit) multis excesi & labefacti locis, quos tamen inconsultius supplere Apellicon ipse librorum quàm philosophiæ studiosior, & pro arbitrio (quemadmodum quidem putabat) emendare

Aristoteleorum librorũ corruptio.

Neleus Scepsius.

Apellicõ. Teius.

emendare ausus, plurimis temerauit erroribus. Hi tamen adusque Sullæ tempora (sicuti Plutarchus memorat) Athenis delitescebant. Nam Peripatetici ueteres ordinarijs istis, quibus omnis instruitur philosophia carentes, paucos modo quos uocant Exotericos habuerunt, eoq́; posteriores ἐξωτερικοί. *exquisitius philosophati, quod Aristotelis uolumina (quanquam alicubi contaminata) peruolutabant. Quippe Lu-* Externi. L. Sulla. *cius Sulla bibliothecam Apelliconis istam repertham Athenis, Romam primus trāstulit, tum grammaticus Tyrannion, & ei penè suppar Andronicus Rhodius, is qui libros etiam Peri hermenias negat esse Aristotelis, magna copia libros eius philosophi tabulis etian, nescio quibus, æditis inuulgarunt. Quocirca nihil est quod iam dubitemus quin de synceritate primæua lectionis istius, præsertim tantillo discrimine, uel libera sit in utranq; partem suspicio, uel (si alterutri accedendum) tutius Ciceronem sit præferri, longè priorem quam Alexander est, primus ex illa cohorte, quam diximus, Aristotelis enarrator, quem Seueri floruisse tēporibus, uel ipsius de fato significat opus, æqualemq́; propèmodum, seu paulò credo maiusculū, summis illis Academicis Origene, & Plotino. Quid autē prohibet, quo minus Cicero ipse uidere matricem quoq; librorum Aristotelis, qui fuerint ipsius ætate publicati, si nō incorruptam, certe (sicuti diximus) conscribellatam potuerit? Tum & consulto factum ab homine doctißimo crediderim, ut libero pectoris muro septus, eam nouo huic Aristotelis uocabulo interpretationem, iure accommodare sit ausus, quæ cum Platonis in Phædro sententia, super animæ motu sempiterno, atq; (ut Varro inquit) dio, consentiret, de qua ipse quoque uel in Tusculanis quæstionibus,* Matricem conscribellatam.

uel in

uel in sexto reip. uolumine, commeminerit. quando & Philoponius in Aristotelis uita, & Simplicius in commentarijs de anima, & in extremo Peri hermanias libro Boëtius ipse germanas esse, & compares utriusq; philosophi sententias asseuerant, etiamq; libros septem composuisse Porphyrius traditur, quibus hoc maxime argumentũ colligeretur, eandem Platonis esse prorsus, & Aristot. hæresin, quod & Picus hic Mirandula meus in quadam suarum disputationum præfatione tractauit, & uero uerius esse, copiosissimo opere (credo) pulcherrimoq; peruincet (nisi me tamen gustus fefellit) quod de Platonis hac ipsa, quam dicimus, & Aristotelis concordia, noctes atque dies molitur, & cudit. Ita non modo, non errasse in uocabulo isto noster Cicero, sed uel eruditius aliquanto, quàm cæteri, uel ad suam sectam scripsisse accommodatius, intelligetur, ut quod de clarissimi uiri doctrina, tam idonei, quam superius ostendimus, autores spoponderunt, etiam ipsemet, in quo præcipue diuerticulo calumniam patitur, largissime, cumulatissimeq; præstiterit.

Platonis & Aristotelis concordia

Nec autem nouum Ciceroni, aut inusitatum, calumniam pati à Grecis, quando etiam Didymus sex libros aduersus eundem composuit, sillographos imitatus maledicos scriptores, qui tamen libri iudicio doctarum aurium sunt improbati. Sic aduersus generosissimum leonem, procul despectis uocibus, etiam quidam sæpe lucernarij canes baubantur.

Didymus aduersus Ciceronẽ. Sillographi.

Lucernarij canes baubantur.

QVAE SINT CREPIDAE APVD *Catullum Carpatinæ, quod probè scriptũ uocabulum, perperam mutatur,*

CAPVT II.

VAlerius Catullus in epigrãmate quodam sic ait:
Ista tamen linguà, si usus ueniat tibi, poßis
Culos & crepidas lingere carpatinas.

Quæsitum uero à multis, explicatũ adhuc à nemine, quæ sint carpatinæ, seu carbatinæ crepidæ. Nam utrũq; rectè, sed & item carbasinæ dicitur. Quidam autem plani, & tenebriones in literis, uetere expuncto uocabulo, nescio quas supponunt, aut Cercopythas, aut Coprotinas ex hara producitas, non schola, uocabula nuda, nomina cassa, & nihili uoces. Nos de Græco instrumẽto, quasi de cella proma, nõ despicabilis, nec abrogandæ fidei proferemus autoritates, quibus & lectio præstruatur incolumis, & interpretamenti nubilum discutiatur. Iam primum igitur, Iulius ipse Pollux, libro nono ad Commodum Cæsarem Carbatinas esse ait rusticum calciamentum, sic à Caribus appellatum. Aristoteles uero in secundo de animalium historia, camelos calceari carbatinis scribit, ne scilicet in exercitu, longiore itinere fatiscant. Sed & quatuor extant Græce nimis quàm libelli elegantes Pœmenicῶn titulo, quorum in secũdo senex quidam cum pera, & calceis carbatinis introducitur, & Lucianus in dialogo, qui uel Alexander, uel pseudomantis inscribitur, oratores quospiam è Paphlagonia carbatinis calceatos ait. Deniq; etiam Xenophon Socraticus Anabaseos tertio, cum defecißent inquit, ueteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus corijs bubulis confectas, quem etiam locum, dißimulato tamen autore, Suidas adducit.

Carpatinæ Carbasinæ crepidæ.

πλάνοι, errones impostores.

Carbatinæ

Libri ποιμενικῶν.

Quin interpres quispiam Xenophontis, eiusdem, carbatinas esse addit, barbaricum calciamentum.

QVIBVS VERBIS HORATIVS CAmelopardalin significauerit, quæq; sit eius animātis facies, quibusq; etiā nominibus cēseatur & quo primū tempore uisa in Italia.

CAPVT III.

Horatius in epistola ad Augustum, Diuersum inquit confusa genus panthera camelo. Nos olim iam pu-
Camelopardalis. blica prælectione dictauimus uideri eum de camelopardali, quæ uulgo girafa dicitur, sentire. Quam enim uocamus pātheram, Græci pardalin. Et hanc à rege dein ipso Aegy-
Sultanus. pti, qui Sultanus uocatur, inter munera alia dono missam Laurentio Medici uidimus, non tam meo, quàm ingeniorū omnium uirtutumq; patrono. Tantum mirati sumus habere ipsam cornicula, quanquam mas erat, quoniam de his nihil hactenus in ueteribus memorijs legebamus. Cæterū Græ-
Heliodorus. cus Heliodorus nō dilutæ scriptor autoritatis, libro Aethiopicōn decimo, in hanc fermè sententiam de ea meminit, cū scilicet Hydaspæ regi Aethiopum dono datam ab Anxomitarum legatis fabulatur. Postremo inquit accessere etiā Auxomitarum legati, non uectigales illi quidem, sed amici, & fœdere iuncti, qui beniuolentiam rebus prospere gestis indicantes, cum alia & ipsi munera obtulerunt, tum in primis animantem quampiam inusitata specie, naturaq;, cuius ad magnitudinem cameli proceritas, color, pellisq; Pātheræ,
Variegata maculis ueluti florentibus uariegata. Postremæ infra aluum partes, humi subsidebant, sicuti in leonibus uidemus. Humeri, pedesq; priores, atq; item pectus, præter cæterorū membrorum

brorum ratione procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole, in olorinum collu se tenderet. Camelo caput simile. Maior ipsa penè duplo, quàm Libyssæ Struthi, sub scriptosq; uelut oculos torue motans cõniuebat. Incessus au tem longe animantium cæterarum terrestrium, uel aquati lium dissimilis, neq; enim uicissatim crura simul, sed dextra pariter, dein sinistra utraq; agitabat, cũq; ijs suspẽsa profe rebat latera, tractu, motuq; tam facili, ut eam quò uellet, te nui capistro uertici deuincto, ueluti fortissimo uinculo, magi ster perduceret. Hæc ut est conspecta animans, omnem con tinuo multitudinem obstupefecit, speciesq; nomẽ inuenit ex ijs, quæ præcipua in corpore, sic ut ex tempore eam popu lus Camelopardalin appellaret. Hactenus Heliodorus. Dion uero Græcus & ipsæ autor, in tertio quadragesimo que Romanæ historiæ libro, de Cæsare narrans, ita fermè scribit. Camelopardalin uero primus ipse Romam adduxit, & populo ostendit. Id animal cætera camelus, crura autẽ inæqualia habet, posteriora prioribus magis breuia, ut à clunibus attolli sensim, quasi ascẽdenti simile incipiat, cor pusq; reliquum sublime admodum cruribus prioribus su stentatur, sed ceruix in altitudinem penè peculiarem se tol lit. Colore ipsa maculoso, ceu panthera, quo fit ut amborũ promiscuo uocabulo censeatur. Plinius uero de camelis tra ctans, hoc quoque addit. Harum aliqua similitudo in duo transfertur animalia. Nabun Aethiopes uocant, collo simi lem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, maculis albis, rutilum colorem distinguentibus. Vnde appellata Ca melopardalis, dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primum uisa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis quàm fe ritate cõspicua, quare etiam ouis feræ nomen inuenit. Con

Struthus Libyssa.

Vicissatim

Hæc ani mans.

Ouis fera.

similia fermè huic etiã Solinus prodidit, quo loco de Aethiopibus. Sed & M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem, Camelus, inquit, suo nomine Syriaco in Latinũ uenit, ut Alexandrea Camelopardalis nuper adducta, quod erat figura ut camelus, maculis ut panthera. Risi etiam nuper, quia uerbum ex Varrone dimidiatum pardalis tantũ, quis Grammaticus in Lexicon retulerat suum, quod per ordinem literarum compositum circunfertur. Centum autem Gordiani principis ludis exhibitas, autore Capitolino feras oues accepimus.

Pardalis. Oues feræ

QVAM MVLTA POETARVM INterpretibus legenda, quodq; satyram Persius de Alcibiade Platonis effinxit.

CAPVT IIII.

QVi poëtarum interpretationem suscipit, cum nõ solum (quod dicitur) ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis oportet lucubrasse. Nec prospiciendæ autem philosophorum modo familiæ, sed & iureconsultorum, & medicorum item & dialecticorum, & quicũq; doctrinæ illum orbem faciunt, quæ uocamus Encyclia, sed & philologorũ quoq; omniũ. Nec prospiciendæ tantũ, uerũ introspiciendæ magis, neq; (quod dicitur) ab limine, ac uestibulo salutãdæ, sed arcessendæ potius in penetralia, & in intimam familiaritatem, si rem iuuare Latinam studemus, & inscitiam quotidie inualescentem profligare, alioqui semidocta sedulitas, cum magna sui persuasione, detrimento sit, non usui. Plurima tamen, in philosophorũ maxime operibus inuenias, quæ sint in poëtarum nostrorũ libros ascita, quale uidelicet, quod etiam annos abhinc aliquot Persium publice poëtam enarrantes indicabamus, satyram ipsius

Encyclia. Ab limine.

ipsius quintã, cuius est initiũ, Rẽ populi tractas, ad Platonici dialogi, qui primus Alcibiades uocatur exemplar, ueluti delineatam, sic ut non ea solum, quæ de iusto, atq; iniusto, deq́; sui cuiq; notitia, Socrates inibi cũ Alcibiade agit, delibasse, ex eo pudenter, sed locos etiam quospiam si non magni momenti, certe Veneris tamen plenissimos, & leporis duxisse indidem Persius intelligatur. Quod genus & illa, Quod genus.
Dic hoc magni pupille Pericli, quoniã Socrates quoq; ostẽdit, omnium maximum uisum Alcibiadi, quod ipsi relictus à patre tutor Xanthippi filius Pericles. Sic item, Dinomaches ego sum, ductum ex eo quod apud Platonem sic est, O amice
ὦ φίλε παῖ κλεινίου καὶ Δεινομάχης. *Consimiliter quod* Clenie &
ait ibidem, Tecum habita, nónne dialogi eiusdem peruidisse Dinomachis fili.
uidetur uoluntatem? Siquidẽ (quod Proclus enarrator affirmat) nihil hic aliud Plato, quàm literam Delphicam respexit, monentem, se quisq; ut norit. Quod & Picus Mirandula, noster amor, in Heptaplo sua, quam mox æditurus, Heptaplus Pici.
de septiformi sex dierum geneseos enarratione, pulcherrime tetigit. Hæc igitur inuenisse aliquando, uel inuicem etiã contulisse, non emolumentum modo studiosis, sed & uoluptatem pepererit, minime uulgarem.

QVI SIT APVD LVCRETIVM *Durateus equus, quodq́; legendũ apud Valerium Flaccum, non quidẽ nox Dorica, sed durica, uel duria potius, in libro Argonauticῶn secundo.*

CAPVT V.

Lucretius in primo de rerum natura, nec cum durateus Troianis Pergama partu Inflãmasset equus nocturno Graiugenarum. Durateũ uocauit equũ illũ Troia- Durateus equus.

num ab Epeo fabricatum, perite simul, & eleganter, quæ Græca uox & poëtica ligneum significat, & sanè durateon uocat hunc etiam Homerus equũ libro octauo Odysseæ sic inquiens.

δȣρά- Ἀλλ᾽ ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππȣ κόσμον ἄεισον
τεος. Δȣρατέȣ τὸν ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν ἀθήνῃ.
Verum age, iam progredere, & equi structuram cane
Lignei, quem Epeus fabrefecit cum Minerua.

Et item paulo post.

Δȣράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ᾽ εἰάτο πάντες ἄριστοι.
Ligneum magnum equum, ubi considebant omnes præstantissimi.

δȣ́ρειος. Opici. *Vulgoq; eundem non durateon, sed durion, communiore lingua, sicuti etiam poëta Aristophanes. At enim opici homines dictionem sibi incognitam expungere, proq; illo, quod est durateus, reponere nugamẽta quæpiam uel, dura tuens, uel, dira tenens, occœperunt. Id ne attentare amplius audeant, uisus mihi sum facturus operæpreciũ, si de isto quoque non nihil Miscellaneis inseruissem. Sed & codicem proxime nobis Argonauticῶn Valeri Flacci peruueterẽ, Taddæus Vgoletus Parmensis Matthiæ Pannoniorum sapientissimi, & inuictissimi regis aulicus, homo literatissimus ostendit, è quo fluxisse opinor & cæteros, qui sunt in manibus, cuius in secundo sic est, Manet immotis nox durica fatis, non ut uulgo legitur, dorica. Quæ certo aut uera, & emendata lectio, aut (quod suspicor magis) ueræ proxima, ut quod & usus & uocalitas persuadet, nox duria sit apud illũ, qua scilicet, inclusos utero Danaos, equus ille durius, hoc est idem qui durateus, patefactus ad auras reddiderit. Neq; autem diphthongus impediat. Quàm enim δȣ́ριος Græce, tam & δȣ́ρειος.*

Val. Flacci locus. Taddæus Vgoletus. Duria nox. δȣ́ρειος, καὶ δȣ́ριος.

Quo

QVO INTELLECTV CATVLLIA- *nus passer accipiendus, locusq; etiam apud Martialem indicatus.*

CAPVT VI.

PAsser ille Catullianus, allegoricῶs ut arbitror obsce- niorē quempiā cælat intellectum, quem salua uerecun dia, nequimus enunciare. Quod ut credam, Martialis epi- grammate illo persuadet, cuius hi sunt extremi uersiculi. Passer. Obscenio- rem.

Da mihi basia, sed Catulliana,
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Nimis enim foret insubidus poëta (quod nefas credere) si Catulli passerem deniq; ac non aliud quippiam, quod suspi cor, magis donaturum se puero post oscula diceret. Hoc quod sit, equidem pro stili pudore, suæ cuiusq; coniecturæ, de passeris natiua salacitate relinquo. Insubidus poëta.

PATHICOS HOMINES IVVENA- *lem innuere, qui digito scalpant uno ca- put, idq; de Calui poëtæ uersiculis.*

CAPVT VII.

QVi digito scalpunt uno caput. Sanè mollem uirū ex eo significari apud Iuuenalem in satyra nona nemi ni dubium, sed & Pompeium, sic à Clodio notatum, Plutar chus indicat in Pompei uita, ut illud interim omittā, quod in libello quoq; eo, notā hāc Pompei attigit, cui titulus est. Quo pacto fiat, ut inimici quoq; prosint. Quin & Ammia nus Marcellinus historiæ lib. xvij. Pompei obtrectatores ait etiam hoc in eo ludibriosum, & irritū obseruasse, quod Scalpentes caput digi- to uno.

genuino quodã more caput digito uno ſcalpebat. Cæterum nõ tam mollis ex his uerbis, quàm planè pathicus, & draucus aliquis deſignatur. Quod genus homines in ſatyra uniuerſa Iuuenalis inſectatur. Alioquin languidus oppugnator & lenũcidus, uel potius (ut ita dixerim) ficulneus poëta ſit iſte, ſi iam quaſi in molles feratur, hactenus in pathicos inuectus. Alludit enim, ſicuti mihi uidetur, ad Calui poëtæ uerſiculos in Pompeium, de quis ita eſt apud Senecam in libris oratorum & rhetorũ. Carmina quoq;, inquit, eius quãuis iocoſa ſint, plena ſunt ingentis animi, dicit de Pompeio, Digito caput uno ſcalpit, quo credas hunc ſibi uelle uirũ. Huc uſq; Seneca de Caluo. Quare cũ poëta Iuuenalis indicare conaretur, cõfluere Romam pathicos omneis, hoc eſt eos, qui ſibi uirũ uellent, feſtiue id innuit ex particula Calui uerſiculorum, tum quidem (ut eſt uериſimile) notiſsimorũ, per quam conſequentia noſcitarentur. Deq; his itẽ ſupradictis Calui uerſiculis, ſentire Porcium Latronem declamatione quadam apud eundem Senecam arbibror, qui ita dicat. In Cn. Pompeium, terra, mariq; uictorem, fuit qui carmen cõponeret, uno (ut ait) digito caput ſcalpentem. Fuit aliquis qui licentia carminis, tres auratos currus cõtemneret. Hæc porceus Latro. Quoniam autem liber hic Senecæ, quem adducemus, rariſsimus adhuc inuentu, propterea quaſi nouum dignati ſumus hunc locum noſtris commentationibus, ne quis expoſita nimis forſitan, & proculcata, uelutiq; in medio iacentia putet retuliſſe.

Draucus

Lenũcidus

CVR ERRANTIVM SIDERVM VOcabula, diebus tributa, rationesq; inibi ordinis eorum, ſcitu relatuq; iucundæ.

CAPVT VIII.

Nomina

NOmina ista dierum, de stellarum errantium uocabulis appellata, quam habeāt aut originem, aut rationem, nusquam sanè alibi me legere, quàm apud historicum Dionem memini. Cuius ex libro septimo atq; trigesimo sic uerba poßumus interpretari. Nam quod his septem stellis, qui planetes uocantur, dies aßignari, receptum est, inuentū quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines haud ita pridem (ut sic dixerim) uulgari cœptum. Caeterum Græci ueteres (quantū equidem sciam) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuerunt. Quoniam uero, cum nationibus alijs, tum Romanis, uel maxime, sic mos peruulgatus hic est, ut quasi iam patrius uideatur, pauca super ijs edisseram, & quo pacto quá ue causa sic ordinentur, exponam. Duplex igitur audita mihi ratio est, utraq; sanè haud intellectu difficilis, sed ut ambæ tamen inspectionem contineant. Nā si quis harmoniā, quæ diatessarων appellatur, qua una uis uniuersa musicæ totius contineri creditur, ad stellas has, quibus omnis cœli ornatus distinguitur, eodem quo feruntur ordine, retulerit, atq; ab orbe illo supremo, qui Saturno tribuitur, incipiens, omißis duobus sequētibus, quarti deniq; dominum nūcupauerit, ac dein duos itē alios transiliens, septimū adiecerit, eodemq; modo progrediens, præsides illorū deos subinde in orbem recensuerit, atq; ita dies adnumerauerit, deprehendet omnes ratione quadā musica cum cœlesti illa distinctione, ornatuq; congruere. Cæterum hæc una est, quæ fertur ratio. Altera uero eiusmodi. Si diei, noctisq; horas à prima statim cœperis numerare, sic ut eam Saturno, dein sequentem Ioui, tertiam Marti, quartam Soli, quintam Veneri, sextam Mercurio, septimā Lunæ tribuas, per eam scilicet orbium seriem quæ ab Aegy

Dierū nomina cur à planetis.

Planetes.

ptijs traditur, atq; item denuo facias, donec horas quatuor & uiginti pertranseas, inuenies primam sequentis diei horam Soli cohærentem. Tum hoc idem in quatuor illis & uiginti horis, eadem qua prius ratione si facias, Lunæ primã tertij diei horam conciliabis. Quod si subinde hoc ipsum in cæteris obseruabis, congruentem planè deũ, sibi dies quælibet asciuerit. Hæc Dion, festiua nimis, & arguta, ni fallor.

Sabbatum Dies dominicus. Sed quoniam uulgo nunc Sabbatum, diesq́; Dominicus uetus amisere nomen, cum cæteri etiam nunc retineant, scire studiosos conuenit, & hunc Saturni, & illum Solis appellatum. Nam de Solis die (quantum equidem nunc recordor) etiam Sozomenus Græcus historicus, etiamq́; diuus Hieronymus, de Saturni autem, uel hic ipse Dion libro eodẽ, uel Frontinus in Srategematis, uel item poëta elegiarum Tibullus, uel postremo etiam Tertullianus in Apologetico, & Gaudentius in sermonibus commeminerunt. Sed & Faustus Mileuitanus Manichæorum propugnator ille maximus, ita inquit, Placet suscipere sabbatorum ocium, & Saturniacis manus insertare catenis. Nec illud omiserim, mutata

Dierũ nomina à Cõstant. mutata. dierum istorum nomina, in quæ nunc à Christianis usurpãtur, autore Constantino principe, sicut in illius Græca laudatione meminit Nicephorus.

QVID IN LITERIS DOMITIO ET quatenus credendum, deq́; illius euidenti, pudendoq́; errore super uoce attegias.

CAPVT IX.

Dirue Maurorum attegias. Hoc Iuuenalis hemistichion de satyra quartadecima, quàm aut erudite, aut fideliter, aut etiã perspicaciter enarret Domitius, age, iam (si uacat) inspiciamus. Sed pauca de homine prius, si quis

quis hæc etiam fortasse. Domitius igitur Calderinus *Veronensis, qui decem ab hinc annos uita functus, uir fuit acris ingenij, multæq; in literis industriæ Latinæ linguæ diligentissimus, Græcæ non incuriosus, non prosam condere absurdus, non carmen. Nimium sui tamen (quod opera ipsius testantur) admirator, ac pro sententia cui semel adhæserat, etiam contra uerum contumax, & refractarius. Tum ob id in scribendo quoq; iactantior, atque omnium præ se contemptor, omnium quàm minima occasiuncula cauillator, & sine discrimine uellicator. Itaque etiam simultates eum doctißimorum hominum nimio plures exercuerunt, odioq; apud eos neutiquam obscuro laborauit. Autoritatis uulgo tam magnæ fuit, ut Romæ inter professores, iuuenis adhuc, primam sibi celebritatem uindicauerit. Cuius tuẽdæ, ac retinendæ gratia, factum compluries putamus, ut in suis operibus frontem perfricuerit, & per æqua, per iniqua famam captans, parum ex fide quæpiam retulerit, nonnulla etiam male solers, & præstigiosus, speciem quidem primorem ueri habentia, magno credentium dispendio, sententijs ignorabilibus implicuerit, & puluerem (quod aiunt) oculis offuderit, aut sicubi maior difficultas, nec absistens, nec congrediens, spem lectoris eluserit. Ita dum nescire se nihil probare contendit, etiam Parthis aliquoties, & Cretensibus mendacior inuenitur. Cuius exemplum secutis alijs quoque, in omnes iam literarum articulos (ut uerbis utar Varronis) hæc mali gangræna sanguinolenta permeauit, præcidenda deletili stili parte certatim à doctis omnibus, ne ad uitalia usq; deserpat. Sunt autem æditi ab eo grãmatici commentarij aliquot, ut in Martialẽ, Iuuenalemq; poëtas, quos & Medicibus meis, Laurentio, Iulianoque fratribus dedicauit,*

Domitius Calderinus.

Refractarius.

Perfricuerit frontẽ. Per æqua & iniqua.

Gangræna

Domitij cõmẽtarij.

dedicauit, à quibus etiam muneribus est amplißimis honestatus. Sed & in Stati siluulas & in epistolã Sapphûs, in Ibin quoq; Nasonis ædidit quæpiam, plena nimirum bonæ frugis, ubi non fucum facit, & lectoris credulitatem ludificatur. Cæterum Georgius Merula uir planè doctus, ac diligens, longeq́; quàm Domitius in scribendo cautior, & nũc primi ferè nominis, non remulo (quod aiunt) sed uelificatione plena inuectus, commentariorum illius in Martialẽ per multus æditis notis, licentiam primus hominis, magno uelut i passu gradientem, prorsusq́; iam ferocientem cõpescuit. Nos quoq; dein primæ sub flore iuuentæ, nõ quidẽ ut ipsius libros planè de manibus excuteremus, sed ut somniculosam iuuentutem, uelut in aurem utranq; dormientem, expergefaceremus, in ipso iam tum nostræ profeßionis tirocinio sic eundem leniter quandoq;, quasiq́; parcente manu ferriebamus, & nunc idem facturos præfamur, utcũq; res feret, quo fides nobis libertasq́; constet. Neq; enim patiemur, quatenus uires suppetent, impune illudi credulæ iuuentuti, & simplicia ingenia supplantari. Quoniã autem (ut est apud Plautum) feliciter sapit is, qui periculo alieno sapit, cauebimus ipsi quidem pro uirili, ne quid in hos libros quod non defendi queat autoritatibus, referamus. Quid autem ad summã de ipso sentiamus, si uitia uirtutibus pensamus, & qua parte ingenij maxime stetit æstimemus, uel epigramma testetur nostrum. quod in ripa Benaci lacus, ipso Domitii natali solo, Baccius Vgolinus Florentinus, atq; Angelus Maffeus Veronensis, illius memoriæ studiosi, nouennium fermè ab hinc, incidendũ saxo curauerunt, quod & hic adscribam.

Merulæ laus.

Epigrãma Polit. Domitio dicatum.

Asta uiator, puluerem uides sacrum,
Quem uorticosi uexat unda Benaci,

Hoc mutat

Hoc mutat ipsum sæpe Musa Libethron,
Fontemq́; Sisyphi, ac uiretta Permeßi,
Quippe hoc Domitius uagijt solo primum,
Ille, ille doctus, ille quem probe nosti,
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem sensa de penu uatum:
Abi uiator, sat tuis oculis debes.

Sed nimis, multa fortasse de homine, pauca præsertim polliciti, quod eo tamen consilio fecimus, ut offam ueluti quampiam grammaticis istis diobolaribus, omnia quasi per nebulam uidentibus, obiecerenus, qui nihil omnino rectum putabunt, nisi quod ipsi deniq; tritum diu, proculcatumq́; de suis illis profitentium commentariolis excerpserunt. Ad attegias autem quod attinet, ipsius hæc Domiti uerba sunt. Alij, inquit, accipiunt lingua Maurorum attegias mapalia significare. Ego potius intelligo, hoc significare Mauritaniam ad extremam partem Libyæ. Dionysius:
Ad summam Libyen habitant attegias undas,
Alcidæ qua sunt statuæ Maurusia plebes.
Hæc ille, uidens utiq; meliora, deteriora sequens. Volebāq; sanè ista credere, sed rumor uera negat esse. Dionysiū uero citat autorem Domitius, qui si unquam uocabuli istius mentionem fecisse ullam reperietur, cedam, tollamq́; manū iam tum, meq́; omnium haberi uanißimum non recusabo. Sed ut omni remota ueßicarem putemus ipsam, non sunt Dionysij uersus hi, non sunt uerum Prisciani potius, quo libello Dionysium poëtam de Græco interpretatur. Corrumpit eos autem Domitius, atq; deprauat. Nam quod apud Priscianum fuit, ad Tethyos undas, priore inducta interpolataq́; scriptura, pro eo suppofuit attegias undas, neutiquam (ut arbitror) Prisciani uersio.

(ut arbitror) facturus, si rationem carminis, aut si spatia morasq; syllabarum cõsuluisset, cum uocabulum, quod est attegias, antepenultima porrecta syllaba, cõtra ipsius quẽ interpretatur testimonium, tum postrema breui, cõtra omnium posuerit autoritatem. Bene quod extat Dionysius, *cuius esse Græcos illius argumenti hos puto uersus.*

Ἀλλ' ἤτοι πυμάτην μὲν ἐπὶ γλωχῖνα νέμονται
Ἄγχι συλάων μαυρούσιοι ἔθνεα γαίης.
Sed summam quidem ad extremitatem habitant
Prope columnas Maurusidis gentes terræ.

Licet autem euoluas iam totum, uidebis ne minimam quidẽ suspicionem subesse attegiarum apud Dionysium, *uidebis alium citari pro alio, expungi ueram scripturam, supponi falsam, rationẽ syllabarũ uel carminis haberi nullã.* Et *dubitabit aliquis ab ipso iam liberrime dissentire, & refutare has nugas, uel si præiudicata pridẽ de hominis ingenio, doctrinaq; opinio, causam faciat inuidiosiorem? Cæterum attegias ipsi uel tabernacula, uel umbracula, uel (si hoc magis placet) mapalia intelligimus, qualia* Mauri *colunt, qui* Numidæ *à* Romanis, *ut historiæ scriptor* Herodianus *est autor.* Vocabulum id Rufinus *usurpat in libro* Iosephi *de bello* Iudaico *septimo. Cum ad festum, inquit, diem uenisset, quo attegias in honorem dei, componi ab hominibus mos est. Nam quod* Latine Rufinus *cõponi attegias ait, id ipse autor* Iosephus σκηνοποιεῖσθαι *dixerat Græce.*

Præiudicata opinio. Attegiæ.

Rufinus Iosephi traductor.

DE BAPTIS, ET COTYTTO, *déque Cotyttijs, tum apud Iuuenalem, & Horatium recta indicata lectio, enarratioque.*

CAPVT X.

Cecropiã

CEcropiam soliti Baptæ lassare cocyton. Hunc Iuuenalis uersum Domitius expositurus, erraticis (ut ita dixerim) suspicionibus fibulam laxans, ineptias hallucinatur, & nugas meras, Baptas esse, inquiens, Cereris sacerdotes, Cocyton Cererem. Nec arbitror hoc unquam dixisset, si quod in homine non pudoris dixerim, sed sensus omnino uestigium fuisset. Nos enim tunc demum credituri, cum quispiam proferretur, quo satis certo autore stetur. Sed est hoc familiare huic (agam enim iam liberius) ut cum nihil explicare posit, implicet, & quicquid obuiũ sit, arripiat, eoq; feratur diffidente conscientia, quò denique ipsum impetus errabundæ opinionis impellit. Nos antiquam comœdiam poëtæ Eupolidis inuiti suspicamur, quod ueterum excellens autoritas persuasit. Etenim de ea sic Platonius Græcus autor, ubi de comœdiarum differentijs agit. Ἴσμεν γοῦν τὸν εὔπολιν ἐπὶ τῷ διδάξαι τοὺς βάπτας ἀποπνιγέντα εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων εἰς οὓς κάθηκε τοὺς βάπτας. Scimus, inquit, Eupolin, quoniam Baptas fabulam docuerit, ab ijs ipsis in mare summersum, contra quos Baptas emiserat. Lucianus quoq; in ea oratione, quæ inscribitur ad ineruditũ multos emptitantem libros, in hanc fermè sententiã. Dic mihi, inquit, etiám ne Aeschynis orationẽ aduersus Timarchũ legis? an uero illa omnia scis, & nosti singula? Aristophanẽ uero & Eupolin subisti? Baptas integrã fabulam pellegisti? Tum nihil ex his pertinere ad te putasti? neq; ea cum agnosceres erubuisti? Sed & Hephestion in enchiridio, de acatalectis agens, duos citat uersiculos ex Eupolidis Baptis. Et Suidas unũ ex eisdẽ in uocabulo, quod est Atrypheros. Iam primũ igitur cõstare opinor, Baptas comœdiam fuisse ueterem, & mordacem poëtæ

Hallucinatur.

Eupolidis comœdia.

Baptæ.

Eupolidis

Eupolidis. Quod autem comœdiæ argumentum, quæ materia, per ipsa, quæ nunc extant uestigia, sagaciter indagabitur. Athenienses igitur ea tempestate, sacra quædam, relig[i]onesq́; peregrinas, nouosq́; deos asciuerant, quibus nocturnæ peruigilationes essent institutæ, magnorum dein flagitiorum causa, sicuti Romæ Bacchanalia. Sed inter sacra

Cotyttia sacra.

cætera, fuere etiam quæ dicerentur Coyttia. Cõtra hæc nocturna Cotyttia scripsisse Eupolin Baptas putamus, sed & alios comicos, interq́; eos Aristophanem quoq; uidemus, totum hoc genus peruigiliorum, & peregrinitatis exagitasse. Sicut Iuuenalis, quæ Romæ fierent contra ritum ceremoniarum, non dißimilia dicat ijs, quæ Baptæ Athenis in nocturnis cotyttijs patrarent. Cicero in legibus sic ait.

Nocturna sacra inhibenda.

Quid autem mihi displiceat in nocturnis, poëtæ indicãt comici, qua licentia Romæ data, quidnam egisset ille, qui in sacrificium cogitatam libidinem intulit, quo neq; impudentiam quidem oculorum adici fas fuit? Et mox idem. Atque omnia nocturna (ne nos duriores forte uideamur) in media

Diagõdas.

Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua sustulit. Nouos uero deos, & in his colendis, nocturnas peruigilationes, sic Aristophanes facetißimus poëta ueteris comœdiæ,

Aristoph. Sabadius.

uexat, ut apud eum Sabadius, & quidam alij Di peregrini, iudicati è ciuitate eiciantur. Apparet utiq; de Ciceronis testimonio, cum Aristophanem, tum comicos alios ueteres, cõtra nouos deos, contraq́; nocturnas peruigilationes, aciẽ stili destrinxisse. Cum uero ex superioribus liqueat Baptas fuisse comœdiam, qua turpia & obscœna carperẽtur, atq; hic de Baptis, deq́; nocturnis Atheniensium sacris mentio, quæ nos Cotyttia fuisse appellata declarabimus, quis nõ intelligat iam, Baptas fuisse deniq;, qua potißimũ fabula, talia ue

lia uexarentur? Strabo autem in libro de Geographia deci= mo, Cotyttia, Bēdidiaq; sacra fuisse apud Thracas narrat Bendidia. *ex quibus Orphica sumpserint originem, deamq; nominat Cotyn, cuius faciat Aeschylus mentionē. Tum idem paulo* Cotys. *post, Athenienses, ait, multa ex peregrinis sacris accepisse, ὥςτε καὶ ἐκωμῳδήθησαν, inquit. Sed & inter cætera,* i. Ita ut etiā comœdijs sint decantata, seu explosa. *quæ peregrina ab ijs recepta sacra commemorat, prima enu merat Thracensia, que supra ostendimus Cotyttia, Bendi= diaq; appellari. Liquet igitur, Cotyttia ab Atheniensibus sacra externa coli solita, liquet etiā uexata à comicis. Conie ctura autem ducimur, ut cum de Baptis hic mentio, quam scimus fuisse Eupolidis comœdiā, deq; sacris Atheniensium nocturnis, in ea potißimū id genus sacra exagitarētur. Cæ terum deam, quæ talibus præesset ritibus peruigilijsq; Co= tyttò uocatam putamus, à qua etiam recta ratione Cotyt=* Cotytto. *tiorum est innata appellatio, quæ quoniam dea comœdijs,* Cotyttiorum appellatio. *ueteribus defamatißima, ideo Synesius in epistola quadam cuius principium est ὁ καὶ τοὔνομα δοῦλος καὶ τὴν* i. & nomine seruus & istituto. *προαίρεσιν, ad hunc planè modum narrat. Ἑρμῇ μὲν καὶ Ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροισ οὐδὲ κατὰ μικρὸν πρέπει. κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκορεῖ. Quibus uerbis significatur, eum de quo in episto la agat, nō Mercurio congruere, nō Herculi, palestræ præ sidibus, sed esse, Cotyttûs æditimū, cæterorumq; apud Atti cos despicatißimorum. Quare Cotyttò legendum non co= cyton, præsertim cum syllabæ repugnet quantitas, quæ ne tum quidē breuis, cum c alterum subtraxeris, ut Domitius præscribit, inscite ille quidem nimis (sit uero uenia) nimis inquam inscite, negligenterq;, qui non cogitauerit primam nominis syllabam, nō positu modo, cui duntaxat occurrit,*

ſed natura quoq; productam. Quidam tamen hãc deam Co
Cotys. tyn maluere, quàm Cotyttò, ſicuti Strabo ſupra, ſicuti ali-
bi Syneſius idem his uerbis θαῤῥῶν ἀποφαίνου τὸν ἄν-
δρα ἡμίγυνον· αὐτόχρημα θιασώτην τῆς κότυος. Au-
dacter, inquit, pronuncia uirũ cum ſemimarẽ ſtatim, ſoda-
lémq; Cotys. Quem exponens locũ Suidas, Cotyn deã coli
Timarchi. ait turpiũ præſidẽ. Vnde inquit, ſunt Cliſthenæ, & Timar-
Cliſthenæ. chi, & quicunq; lucri gratia formã colũt, ad infandã libidi
nem, ſicut effœminati & capillum fingentes uniuerſi. Sed
& alibi credo inuenient quibus hæc adiuuentur, uiri docti,
Horatij lo ſi doctrinæ ſtudiũ adhibuerint. Quin apud Horatium quo-
cus. que in Epodis ita legendum exiſtimamus. Inultus ut tu riſe-
ris Cotyttia, nõ ut pleriq; codices Cocytia. Et in uetuſtiſſi
mo libro, qui ſit Georgi Antonij Veſpuccij Florẽtini, Græ
ce, Latineq́; docti hominis, uocabulum id antepenultima
ſyllaba t retinet, nõ c, ueſtigium arbitror unum adhuc in-
tegrum, ueræ integræq́; lectionis.

SENTENTIA DE CLAVDIANO
expoſita, relatu prequàm lepidæ fabellæ. Tum
fabella altera non inſuauior è Græco iti-
dem uerſa, ſuper Venere & roſa.

CAPVT XI.

CLaudianus in libro de raptu Proſerpinæ ſecundo, de
Venere dea roſas purpureas colligente loquens, ita
inquit. Sic fata, cruoris
Carpit ſigna ſui.
Aphthonij Locus ſane uideri obſcurus poterat, niſi apud Aphthonium
Rhetorica in Progymnaſmatis rhetoricis, expoſita fabella ſic propé-
progymna modum. Qui roſæ pulchritudinem demiratur, plagam Ve-
ſmata. neris cõſideret. Amabat Adonin dea, Mars ipſam. Quodq;
dea

dea ferret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus deã adamabat, deaq; hominem sequebatur. Par cupido, tametsi genus dispar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putans amoris, Adonidis necem. Ferit Adonin Mars. Accurrit auxilio Venus festinans in rosas incidit, ac se spinis implicuit, ita pedem perforatur, qui uulnere manarat cruor, de se rosam colorauit. Sic rosa quæ prius candida, quod nunc cernitur, facta. Attigimus ipsi quoq; fabellam hanc in Rustico nostra, uersiculo illo.

Idalio pudibunda sinum, rosa sanguine tinguit.

Sed & uniuersam pulcherrime numeris uernaculis complexus, Mæcenas hic æui nostri Laurentius Medices, ut in omni uirtute sic etiam in poëtica eminentißimus. Nonnus autem poëta mirificus lib. i. & xl. Dionysiacω̃n Martẽ ipsum cum ab eo fuerit Adonis occisus, in aprum semet uertisse fabulatur, ita de Venere scribens. μούνην δὲ συῶν οὐκ ἤθελε λεύσσειν περπωλλὼν ἅτε μάντις, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς ἄρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι ποταμὸν ὑφαίνειν. *Negat his uersibus Nõnus delectatã fuisse apris Venerẽ, quoniã fore cognouerat ut apri figurã indueret aliquãdo Mars ac præ zelotypia necaret Adonin. Rosam uero esse alioqui gratã Veneri, nec ille tacet lepidißimus epigrãmatũ uates.*

Nonnus poëta.

i. Solũ autẽ aprorũ noluit cõspicere oblectamentũ, utpote Vates, quoniã apri sub imagine Mars deũtiũ lætale uirus proijciens præ zelotypiæ insania paraturus erat interitum Adonidi.

I felix rosa (inquiens) mollibusq; sertis
Nostri cinge comas Apollinaris,
Quas tu nectere candidas, sed olim
Sic te semper amet Venus memento.

Sed & Vergilius in Elegidio quodam suo (cur autem non suum credamus, quod omnium sit elegatißimum?) sic ait.

Vergilij Elegidion.

Sideris & floris est domina una Venus.

Cæterum Libanius ille quoq; sophista Græcus, nec ulli Atticistarum secundus, ita quodã uelut angulo super argumento isto de rosa Veneris, lusitat. Quo, inquit, tempore iudicem deabus pastorem fabula dedit, male habebat Iunonem, male Mineruã quoq; cestus ille Veneris, in quo amabilitas, in quo etiam Cupido est. Ita uenturas prius in certamen negabant, quàm ubi à se Venus medicamentũ foret amolita. Sic enim cingulum illud appellabant. Atqui ne uos quidem, Venus aiebat, lenocinijs uacuæ. Tu diadema aureum crinibus, tu galeam similiter aureã geris uertice. Sed enim fucos istos habere per me uobis liceat, liceat modo per uos ornatum, comptumq́; mihi alium ascicere cinguli uice. Sic morem deabus gerens, ire ad Scamandrũ pergit, lectura flores qua se pratum sub ripa explicabat herbidum. Simul aquulæ ipsæ blandæ, perspicuæq́; suberant, & ad lauandũ illices. Lota ibi dea, statim (qua causa uenerat) ornatum quærebat sibi. Tum nescio qui mire suauis, aspirare odor uisus. Iam lilia, iam uiolas legerat dea, cum tamen odor ille magis interim, magisq́; blandiebatur. Pergit auræ flagrãtis uestigia subsequi, uidet rosam, uisamq́; naribus admouet, & esse hãc suaueolentiæ illius matrẽ cognoscit. Ibi flores aspernata cæteros abicit humi, tantumq́; rosis coronata, recepit se ad Idam denuo. Nec autẽ plus Veneri flos, quàm flori Venus, conciliare gratiam uisa. Adeoq́; cõfestim Iuno, Mineruaq́; uictæ, ut ne ipsæ quidem pastoris expectarint calculum. sed ad currentes utraq; sertum crinibus detraxerint, florem q́; deosculatæ ipsum, rursum Veneris capiti reposuerint. Hactenus de rosa Libanius, cuius tamen linguæ Græcanicis pictæ coloribus, nitidißimũ tectorium, nescio an ad unguem nostra ista tumultuaria latinitas repræsentauerit.

Cestus Veneris.

Illex.

Rosa.

Græcanici colores.

Quomo

QVOMODO INVENTA PVRPVRA. simul explicatus Nonni locus, Græci poëtæ.

CAPVT XII.

Quo pacto inuenta sit purpura, non alienũ fuerit hic referre, uel ut Græci poëtæ Nonni locus intelligatur, uel ut fabella præquàm lepida, Latinis intacta, noscatur. Est autẽ apud Pollucem libro de uerbis idoneis ad Commodum primo, in hanc sentẽtiam. Tyrij ferunt (inquit) captum amore Herculem nymphæ cuiusdã indigenæ cui nomen Tyro, sequebaturq; eum (inquiunt) canis antiquo more, quo dominũ canes usq; etiã ad concionẽ comitabantur. Quare canis hic Herculeus irreptantẽ scopulis purpuram conspicatus peresa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cum igitur ad puellã Hercules adijsset, delectata illa insueta tinctura, quam ceu florentẽ in eius canis labris aspexisset, affirmauit sibi cũ illo posthac nihil fore, nisi ad se uestem afferret, etiã canis illius labris splendidiorẽ. Quocirca inuenta Hercules animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit, primus (ut Tyrij dictitant) autor Punicæ infectura. Nos igitur in Rustico nostra, propter hoc ipsum denique concham diximus Herculeã cum purpurã significaremus. Porrò aũt Nonni poëtæ uersiculi super hac ipsa fabula sic in libro quadragesimo Dionysiacῶn inueniuntur.

Præquam. Tyro. Inuẽta animãte. Concha Herculea.

Καὶ Τυρίης σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέους ὅτι νῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης.
ἦχι κύων ἁλιεργὸς ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρέπτων
Ἐνδόμυχον χαροπῇσι γενειάσι θέσκελον ἰχθῦν,
Χιονέας πόρφυρε παρηίδας, ἔνδοθι κόχλου
Χείλεα φοινίξας δίερῷ πυρί, τοῦ ποτε μούνῳ
Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Et Tyriæ ſpecta infectas ueſtes concha,
Purpureis ſplendoribus micantes maris,
Vbi canis curſitans in maris littoribus mandens
Additum ſublucentibus faucibus admirandum piſcem,
Niueas rubefacit maxillas intra concham,
Labra purpuriſſans rotanti igne, quo olim ſolo
Amœna purpuratorum rubeſiebat ueſtis regum.

SALVTIS AVGVRIVM QVOD *ſit apud Suetonium.*

CAPVT XIII.

SVetonius Tranquillus in Auguſto ſic ait. Nonnulla *etiam ex antiquis ceremonijs paulatim abolita reſtituit, ut ſalutis auguriũ. &c.* Quod aũt foret *ſalutis augurium,* Salutis augurium. *uideo etiam à doctis aliquot ignorari.* Nos eam rem libro ſeptimo, trigeſimoq; Dionis hiſtoriarũ ad hanc ſententiã reperimus. *Tum uero etiã ſalutis augurium, quod appellãt, longo interuallo fecerunt. Eſt aũt modus augurij quiſpiam, ut ſi Deus permittat, ſalutem populo poſcant, quaſi ne ſalutem quidem à* Dis *petere fas, ni prius hoc ipſum* Di *conceſſerint. Obſeruabatur aũt dies una quotannis, in qua nullus ad bellum proficiſceretur exercitus, nemo ſe contra pararet, nemo pugnaret. Quocirca in aßiduis periculis, maximeq; ciuilibus, neutiquàm fiebat. Nam & arduum in primis, primam rebus his omnibus diẽ ſeruare, & perquàm abſurdum uideri poterat, ultro ſeditionibus detrimenta ſibi ipſos incredibilia conciliare, cum & uictis ea res futura eſſet, & item uictoribus pernicioſa, mox aũt ſalutẽ à dis immortalibus petere. Cæterũ tum fieri quidẽ auguriũ eiuſmodi potuit. Sed ne id quidem purum proceßit, quoniam aduerſæ quæpiam aues deuolarunt, unde augurium captum, aliaq; item ſigna inauſpicata apparuerunt. Idemq; etiam libro quinquageſimo ſcribit, ab Auguſto pace, terra, mariq; parta Ianum cluſum,*

ſum, neque non ſalutis augurium factum, quod ante multis cauſis fuerat omiſſum.

NAVLIA QVAE SINT IN OVIDI ARTIBVS, *atque inibi de barbaris organorũ appellationibus, quibus Græci, noſtriq; utantur, quodq; etiam Chaldæi Græca interim, noſtraq; id genus uocabula non aſpernantur.*

CAPVT XIIII.

Diſce etiam duplici genialia naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis,

NAulia diminutiuum puto, ſiue nablia ab illis quæ uel naula uel nabla dicimus. Etenim b literas & u ferme pro eiſdem poſitas inuicem ſæpe ueteribus monimentis adnotauimus. Suidas etiam, nabla organis ſpecies ait, & idem alio loco. Pſalterium *inquit organum eſt muſicum, quod naula etiã uocatur,* Quin & Sophoclis *uerſum* Plutarchus *adducit,* ὀυ ναῦλα κωκυτοῖσιμ, ὀυ λύρα φίλα, *libro eo quem ſuper* ει Delphico *fecit, ſed &* Theodoretus *in pſalmos de eo meminit, &* Plutarchus *in libris* Sympoſiacis. Ex quo nos in Nutrice. Naulia. Nablia. Naula. Nabla. i. Nõ naula luctibus, non lyra grata.

Non *quæ duplici geniale reſultãt* Naulia *citata manu.* Organorũ nomina.

Sunt aũt multa organorũ barbara nomina, ſicuti Strabo *narrat libro decimo, inter quæ nabla quoq; enumerantur, hoc eſt pſalteria. Sed & illud obſeruaui nuper apd'* Daniele *prophetam, ducente me, ſcilicet in receſſus illos, & ſacra ſtudiorum ſuorum penetralia* Ioanne Pico Mirãdula, *Græca etiam quæ uideantur,* Latinaq; *adeo iſtiuſmodi organorum nomina, quanquã paulo corruptius, à* Chaldeis *quoq; autoribus uſurpari, ut carna pro cornu, cathros, p cithara, ſabecca pro ſambuca, pſanterin pro pſalterio, ſamphonia* Carna. Cathros. Sabecca. Pſanterin. Sãphonia.

pro symphonia. Quin Gallus Solomon, ordinarius apud
Neuel. Hebraeos enarrator sacrarum literarum, Neuel ait esse hebraice, quod ibi psalterin id est psalterium legatur. Constat autem literis id nomen tribus נבל ex quo etiam nauel in
Naulon. Naulion. Esaia legitur, & Amos, & Graeca dein figura Naulon, à quo diminutum sit naulion hoc Ouidianum. Siquidem nouitiae istae sunt notae, quibus Hebraei nunc pro uocalibus utun-
Picus Mirandula. tur, ut idẽ & comperit, & ostendit Ioãnes Picus Mirãdula meus, unus omnium prorsus ab omni parte beatissimus, in opere singulari atq; admirando, quo psalmos à septuaginta uersos, isto notarum praecipue argumẽto, docet Hebraicae ueritati respondere. Ne iam insultare Iudaeus, aut obicere possit, ea eos in templo singulis canere horis, quae ne ipsi quidem satis uersa fideliter existimemus. Deniq; genialia cur dixerit Ouidius facile noris, uerba ipsa legens de Scipionis Aphricani Aemiliani oratione, contra legem iudiciariam Corneli Gracci, quae posita sunt in Macrobi Saturnalibus, eorumq́; principiũ sic est. Docentur praestigias inhonestas, cum cinaedulis & sambuca psalterioq́; eunt in ludum histrionũ, discũt cantare, quae maiores nostri ingenuis probro ducier uoluerunt. Eunt, inquã, in ludum saltatorium inter cinaedos, uirgines, puerіq́; ingenui. Sic Scipio. Tum Ambrosius quoq; libro ipso de utilitate ieiunij tertio, psalteria docet adhiberi cõuiuijs, ut libidines incitẽtur. Sed enim in comoedijs quoq; crebra psaltriarum mentio Porrò uocabulum ipsum Hebraicum est, nã Graece psalterium dicitur Latine laudatorium, sicuti diuus Hieronymus ait in epistola ad Dardanum, docẽs in clypei modum quadrati esse formatum, chordarum decem, quanquàm Romanus Emanuel hebraico commentario in psalmos, utriculariã putet esse fi-

stulam

stulam Neuel, uidelicet etymon sequutus, quod ab utre dedu ci uocabulum illud apud Hebræos uideatur. Neuel.

QVI FVERIT AVTOR SYBARITI dos, de quo Ouidius, deq; Sybariticis libellis apud Martialem, luxuq; item cætero Sybaritarũ.

CAPVT XV.

Ovidius in epistola ad Augustum libro Tristium secundo, sic inquit.

Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.

Quæritur inter literarum studiosos, quinã sit is, qui Sybaritida composuerit, quód ue ipsius operis fuerit argumentum. Nos utrũq; apud Lucianum deprehẽdisse uidemur, in oratione quæ est ad ineruditum, qui multos emptitaret libros. In ea scriptum est ad hanc ferè sententiam. Dic mihi hoc quoq;, inquit, si Bassus ille sophista uester aut tibicen Battalus, aut cinædus Hemitheon Sybarita, qui uobis mirificas cõscripsit leges, quo pacto insanire oporteat, & uelle & pati, ac facere illa, si horum quispiã nunc leonis pellem circundatus, clauamq; tenens incedat, quid, eum ne putes Herculem spectantibus uisum iri? Sed & Philo Hebræus, in uita ipsa Mose, Comœdias inquit, & Sybariticas nequitias componentes. Martialis quoq; in libro duodecimo epigrammatω̃n de Sybariticis libellis ita. Sybaritis. Hemitheõ Philo. Sybariticæ nequitiæ.

Qui certant Sybariticis libellis,
Mussetti pathicissimos libellos,
Et tinctas sale pruriente chartas,
Instanti lege Ruffe, sed puella
Sit tecum tua, ne Talaßionem
Indicas manibus libidinosis,

Et fias sine fœmina maritus.

Hemethion igitur fuisse uidetur, nõ ut Domitius Ariolatur Sybaris, à quo uel Sybaritis, uel libelli Sybaritici ofcenißimo sint argumẽto compositi. Notabiles aũt sunt in primis luxu & delicijs Sybaritæ, sic ut præcipuos omnium colerẽt Ionas, atq; Tyrrhenos, quoniam alteri Græcorum, alteri barbarorum luxuriosißimi. Ab his etiã fabulæ Sybariticæ, quales fermè apud Aesopum, & prouerbium deductũ, Sybarites per plateam, cõtra fastosius ingredientes. Atq; hæc quidem de Sybaritis, aliáq; nõ dißimilia Suidas. Plutarchus autem in cõuiuio septẽ sapiẽtum, morẽ fuisse scribit Sybaritis, mulieres ab usq; anno priore ad cõuiuia uocãdi, ut ueste auróq; moliri exornareq; per ociũ se possent Sed & maximus Tyrius in dissertatiõe tertia de uoluptate, primos enumerat Sybaritas iter eos populos quos uult mollißimos deliciosißimósq; uideri, neq; non Sybariticas etiam saltationes commemorat. Quin idem in dissertatione alia, cui titulus, Quæ finis sit philosophiæ, ferè in hanc sententiam, Crotoniates, inquit, oleastrum adamat, Spartiates armaturam, uenationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc ergo Iuuenalis.

Sybaritarũ luxus.

Sibarites p plateam.

Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Istros
Et Sybaris colles.

Astipulatur & Strabo, qui Sybaritas, omni sua felicitate, propter delitias luxũq;, septuaginta solis diebus fuisse narrat à Crotoniatibus exturbatos. Quin dictũ quoq; Plutarchus Sybarite ponit in Pelopide, negãtis mirũ facere Spartiatas, qui se in bellis morti obicerent, ut tãtos labores, uictumq; illum, quo utebantur, effugerent. Aristoteles autem

Sybaritæ dictum insulsum.

Moralium Eudemiorum primo, Smyndiriden quoq; Sybaritā, cōparem Sardanapallo, inter uoluptarios nominauit. Illud urbanum sanè, quod Aphricanus tradit in Cestis, sic enim graece liber ipsius de re militari inscribitur. Etenim sybaritas eò deliciarū uenisse narrat, ut equos in conuiuia introducerent, ita institutos, ut audito tibiae cantu, statim se tollerent arrectos, & pedibus ipsis prioribus uice manuum gestus quosdam chironomiae, motusq; ederēt ad numerum saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiam cōtumelia affectus transfugit ad Crotoniatas hostes, pauloante praelio superatos à Sybaritis, & quod è rep. foret illorum polli cetur (si fidem modo habeāt) sua opera Sybaritarū cunctorum equites in ipsorū uenturos potestatem. Credita res, & belli dux creatus à Crotoniatibus tibicen, cōuocat omneis quotquot eiusdem forēt in urbe artificij, modulamentūq; ijs indicat, atq; ut uisum tēpus procedere in hostem iubet. Sed enim sybaritae fastu praeturgidi, quod equitatu superabant, eunt contra, praeliumq; conserunt. Hic autem repente dato signo tibicines uniuersi conspirāt. Ecce tibi igitur cōfestim modulamine agnito, cātuq; illo uernaculo, tollūt, erigūtq; semet in pedes equi Sybaritae, sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerāt, etiam in acie exhibent. Ita capti omnes equites, sed humi iacentes, omnes equi, sed tripudia repraesentantes. Tantum de Sybaritis Aphricanus.

Historia non uulgaris.

Chironomia.

Equorum tripudia.

DE ARISTIDAE MILESIACIS, *de quo sit apud Ouidium, deq; Milesiorum delicijs.*

CAPVT XVI.

Ouidius idem, in eadem ad Augustum epistola sic ait.

Vertit

Vertit Aristiden Cisena, nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.

Qui sit hic Aristides, quáue libros materia fecerit, magna hæsitatio, nos aūt studiosam iuuentutē ad autorē Plutarchū delegamus, cuius in M. Craßi uita, sub hoc propémodū intellectu uerba sunt. Collecto igitur Seleucensium senatui, li-
Milesiacæ Aristidæ. *bros Aristidæ Milesiacōn perquā impudicos ostētauit, nihil in eo mētitus, siquidē re uera fuerāt inter Rusti sarcinas reperti. Quod & Surenæ præbuit occasionē probri, cauillicq; aduersus Romanos, cū ne inter bella quidē cōtinere semet à rebus, literisq; huiuscemodi ualerēt. Ita Plutarchus.*
Surenas. *Est aūt surenas apud Persas magistratus nomē, quasi prætorem dixeris, quod & Zosimus ostēdit. Atq; hunc quidem Plutarchi locum transcriptum planè, sicuti alia pleraq; in Appiani quoq; historia deprehēdes. Lucianus itē in amoribus, sub hoc penè sensu, de Aristide. Magnopere, inquit, me narratiūcularū tuarū perquā impudicarū lepida, & dulcis suadela lactauit, ut propémodum te esse Aristidē, meq́; sermonibus crederē Milesiacis demulceri. Quocirca etiā Apuleius epigrāma ipsum statim, quod in frōte asini sui collocauit, ita exorditur. At ego tibi sermone isto Milesio, uarias*
Milesius sermo. *fabellas conserā, auresq́; tuas beniuolas lepido susurro permulceam. Ex quo Martianus. Nam certe inquit, mythos, poëticæ etiā diuersitatis delicias Milesias, & reliqua. Fuere aūt Milesij quoq; delicijs, luxuq; notabiles, ex eoq; prouerbium Græce fertur,* οἴκοι τὰ μιλήσια μὴ ἐνθάδε.
Milesiæ deliciæ.
Prouerbiū *Hoc est, domi, nō hic Milesia, uidelicet in eos qui domesticum luxum celebrant ubi minus probatur. Nam sic Lacedæmone Milesius hospes audiuit, cum delicias patrias extolleret, sicuti etiam scriptum in Zenodoti prouerbiorum*

collectaneis

collectaneis. Sed & Maximus Tyrius idem significat, qui Milesios à uestitu molliore uocat ὀυειμονοτάτους. *Ex quo apud Vergilium in Georgicis.* i. mollissime idutos.

Milesia uellera nymphæ
Carpebant.

Ex quo illud item Horatianum.

Alter Mileti textam cane peius, & angui
Vitabit chlamydem.

Sunt autē omnino Iones quoq; cæteri perquàm delicijs habiti defluētes, quod in ueteribus memorijs paßim. Cæterum ne hoc quidem tacitū præterimus, Veretro solitas uti Milesiacas fœminas, è corio, sicuti scriptum etiam apud autorem Suidam, quin itē apud eundē legimus, à Milesio Cadmo libros compositos quatuor de soluendis amoribus. Iones delicati.

CORRECTVS IN TRAGOEDIA SEnecæ locus, atq; ex Græca remotiore fabula declaratus, super Nemiæo leone.

CAPVT XVII.

IN tragœdia Senecæ, quæ Hercules furens inscribitur, hic Senariolus legitur. Senec. locus.

Sublimis altas luna concipiat feras.

Alias enim codex habet uetustus, ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, non altas, ut in uulgarijs exemplaribus. Cuius intellectum loci non temere aliunde quàm ex Achille desumpseris, quem autorem Iulius quoq; Firmicus in Matheseωn libris, & citat, & laudat. Is igitur in cōmētarijs Aratēis, cum de luna uerba facit, ita scribit ad uerbum. ἔνιοι δὲ ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν ἄλλων ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς, καὶ τὸν λέοντα τὸν νεμιαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν, *id est, In ea etiam habitari, fluuiósq; esse, & cætera, sicut in terra.* Lunæ habitationes.

in terra. Quin Nemiæum quoq; illinc cecidisse leonem fabulantur. Ex quo nos in Nutrice, Nemiæaq; tesqua lunigenam mentita feram.

QVID SIT APVD IVVENALEM *Fraterculus gigãtis. Quidq; apud alios Terræ filius, ibidémq; de Mani uocabulo.*

CAPVT XVIII.

Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantis.

VErsum poetæ Iuuenalis hunc, ex Satyra quarta, quicunq; hactenus interpretati sunt, hærent in salebra, quantum uideo, nec enarrare illi quidem mihi, sed risum captare anilibus fabulamentis, uel derisum potius uidẽtur. Quippe alij gigantas in simias conuersos, alij post gigantas à Terra simiam productam in deorum contẽptum comminiscũtur, frigidiora his alia quæ sicut ille Martialis Neronianas thermas refrigerare. *rhetor, Neronianas thermas refrigerarent. Etenim nullo quantum intelligam sensu, nullo (quod sciam) dicuntur tradente has nugas autore. Mihi fraterculus gigãtis significa*Fraterculus gigãtis *re hominẽ uidetur, nullis maioribus ortum, ignoto genere, obscuroq;, quoniam cuius ignorabãtur parentes eum uulgo appellare ueteres Terræ filiũ cõsueuissent. Ex quo Persius.*

Præsto est mihi Manius hæres
Progenies terræ, quære ex me quis mihi quartus
Sit pater, haud prompte dicam, tamen adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ est iam filius.

Vides igitur uel unius Autoritate Persi, terræ filium dici, Manius. *cuius nescirentur parentes. Nec adeo putes ociose Manium illic à Persio nominatum. Vt enim omittam quæ de Manio scribit Aricino Pompeius, etiam Mani nomen ipsum Græcus autor Sozimus, Romanæ historiæ libro tertio, nõ quia*

natus

natus mane, sicuti cæteri, sed à manibus ait appellatum. Quin M. Varronis liber compluries à Marcello citatur Mani titulo, etiam nescio quid alicubi de funere attingens, ut fuere hunc quoq; augurer nobis. Cicero item in primo epistolarum uolumine ad Atticum. Sed hæc ad te scribam aliâs subtilius, nam neque adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audeo. Sed idem quoque in epistola ad Trebatium sic ait. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius, quod in quibusdam codicibus deprauatum, proq; eo suppositum ꝛeræ filius, cum uerior scriptura maneat adhuc in libro peruetere, quondam doctißimi uiri Philelphi, nunc Laurenti Medicis, patroni literarij, simulq; in libro altero de uetere (ut apparet) exscripto, qui nunc in bibliotheca publica Medicæ familiæ. Vides à Cicerone quoque, nihilo secius, ignotum prorsus hominem terræ appellari filium. Lactantius etiam, diuinarum institutionum libro primo, his utitur uerbis, Minutius Felix in eo libro, qui Octauius inscribitur, sic argumentatus est. Saturnum cum fugatus esset à filio, in Italiamq; uenisset, Cæli filium dictum, quod soleamus eos, quorum uirtutem miremur, ad quos repentine aduenerint, de cælo cecidisse dicere. Terræ autem, quod ignotis parẽtibus natos terræ filios nominemus, hactenus Lactãtius. Sed & Tertullianus in apologetico, de eodem Saturno sic scribit. Dictus aũt terræ, & cæli filius, quia ignoti, uel ex inopinato apparentes, de cælo superuenisse dicuntur, ut terræ filios uulgus uocat, quorum genus incertum est. Quare cum hoc præoptaret, homo esse obscurus, quàm nobilis Iuuenalis, quod olim prodigio par erat in nobilitate senectus, utpote

Terræ filius.

Cice. locus

Philelphus

Cæli filij.

utpote sæuientibus in eam Romanis principibus, male se ait fraterculum gigantis, hoc est terræ filiũ, quod (ut ostendimus) obscurum significat, quàm nobilem, patriciumq́;. Gigantes enim terra æditi. Suauius autẽ fraterculum quàm fratrem, ne uideretur uastitatem illam, molemq́; gigantei corporis, sed generis duntaxat ignobilitatem concupiscere.

SVPER ASPIRATIONE CITATA *quæpiam, simul enarratum Catulli nobile epigramma.*

CAPVT XIX.

Aspirationis usus.

QVintilianus libro Oratoriarum institutionũ primo de aspiratione agens, ita inquit. Parcißime ea ueteres usi etiã in uocalibus, cũ œdos, ircosq́; dicebãt, diu dèinde seruatum, ne consonãtibus aspirarẽt, ut in Graccis, & in triumpis: Erupit breui tempore nimius usus, ut choronæ chenturiones, præchones adhuc quibusdam inscriptionibus maneant. Qua de re Catulli nobile epigrãma est. Hæc ille. Putamus autem epigramma citari hoc potißimum.

Chonmoda dicebat, si quando commoda uellet.
 Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Et tum mirifice sperabat se esse loquutum,
 Cum quantum poterat dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic liber auunculus eius.
 Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc misso Syriam requierant omnibus aures,
 Audibant eadem hæc, leniter, & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba,
 Cum subito affertur nuncius horribilis
Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
 Iam non Ionios esse, sed Hionios.

Est uero

Est uero obseruandum, ut etiam in pronunciando, quemad modum in scribendo uocibus aspires. Quod nunc Græci, tantum in consonantibus, Latini ne in consonantibus quidem retinuerunt. Contra ueteres Latini etiam in loquendo uocalibus aspirabant. Ex quo Cicero in oratores ad Brutũ *ita scribit. Quin ego ipse cum scirem, ita maiores locutos esse, ut nusquam nisi in uocali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem. Aliquando, idq; sero, conuicio aurium, cum extorta mihi ueritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiã mihi reseruaui. Sic Cicero. Sed & aureolum uidi equidẽ nuper apud Laurentium Medicen nomisma, cum titulo,* TRIVMPVS. *Et item argenteum alterum, cum uulgatiore hoc* TRIVMPHVS. *Quin Aul. quoq; Gellius in secundo* Noctium Atticarum, *testatur ueteres h literam, seu spiritum, plerisq; uocibus uerborum firmandis (ut ipse inquit) roborandisq; inseruisse, ut sonus eorum esset uiridior, uegetiorq;. Sed &* Priscianus *ait, aspirationem uocalibus extrinsecus adscribi ut minimum sonet, consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum. Quare si constare tibi Catulliani epigrammatis lepôrem uoles, aspirationẽ ipsam suo loco, quantum poteris pronunciabis. Sed ista uideo iam sic innotuisse, ut aliena fortasse cuipiã uideri possunt, atqui tamen penè adhuc equidem adulescens, coram literatis aliquot, quos & meminisse arbitror, de hoc ipso loco ad* Domitium Florentiæ *retuli, qui sic ei statim applausit, ut ingenue fateretur, se plus eo die, ab uno scholastico didicisse, quàm multis ante annis à quopiam professorum. Scit Aurelius Ariminensis (ut alios omittam) qui nunc* Pataui *degit, præstanti iuuenis & ingenio, & literatura, quàm multos*

[Margin: Vsum loquendi populo.]

[Margin: Triũpus.]

abhinc annos, istam de nobis enarrationem Florentiæ tum quidem agitans acceperit, quamq; sit (ut idem postea Patavi narrabat) noua prorsus, ignotaq; iam tum uisa omnibus ad quos de ea. Catullum autem planè uniuersum, Veronæ (scit hoc uir liberrimi ingenij Baccius Vgolinus) intra officinam quampiam, quò nos pluuia coëgerat, uiris aliquot literatis, penè cogētibus, enarrauimus, cū quidē illic adesset etiam Guarini propinquus, Ioannes Baptista (ni fallor) no-

Dantes. *mine, simulq; Dantes quidam Aligherius, quintus ut aiebat à Dante Florentino poëta, neq; nō duo, qui tū Veronæ, nō indocti homines profitebantur, magnaq; itidē scholasticorū manus, ita pronis auribus, nostra illa qualiacunq; accipientes, ut identidē clamarent demissum cælitus Angelū sibi (sic enim aiebāt) qui poëtā cōterraneū interpretaretur. Neq; ob id istorum tamen commemini, quo inuenta mea mihi deniq; uni, nullo in participatum recepto tribui postulem (non enim sic mihi arrogo) sed ne quis forsan alienis laboribus me, quasi coruum, aut uulturem relictis ab aquila cadaueribus putet uesci.*

EMENDATA APVD SVETONIVM. *& enarrata uox hæc ascopera.*

CAPVT XX.

V*Itiati deprehenduntur Suetoniani codices in Nerone. Nam sic utiq; in omnibus. Alterius collo, & scopa deligata, simulq; titulus. Ego quod potui, sed tu culleū meruisti. Nam neq; scopa Latine dicitur numero singulari, & si maxime dicatur, nihil tamen commercij scopis & culleo. Sed enim in uetustis exēplaribus uestigium, ut arbitror, extat incolumis ueræq; lectionis, hoc modo. Alterius collo ascopa deligata. Quare si literā penultimā per scripseris,*

Ascopera

Ascopera fiet, quod & esse rectissimum puto, siquidem est ascopera sacculus pelliceus, compositumq; nomen Græce est, ex utre & sacco, de quo uocabulo ita scribit Suidas, ἀσκοπήρα τὸ μαρσύπιον ἤτοι σακκοπήθιον. Marsypiũ significare Suidas ascoperã docet. Hæc ergo fuit ascopera Neronianæ statuæ collo deligata, cullei symbolũ, quoniam matricida. Quod enim culleo parricidæ insuuntur, qui fit è corio bouis, eius cullei ueluti instar quoddã repræsentauit, qui deligauit ascoperã. Iuuenalis de parricida & culleo sic:

Ascopera

i. Ascopera marsupiũ uel sacculus.

Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.

QVID SIT AVT MINERVAL AVT Minerualc munus, ex eoque sententiæ Iuuenalis, & Varronis expositæ.

CAPVT XXI.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Mineruam. Hoc ex decima Iuuenalis poëtæ Satyra, Domitius ita exponit, ut eius neutiquã uideatur peruidisse intellectũ. Mineruam partam, id est cuius ludis quinquatribus, ut posset certare, adeptus est. Quo quid est absurdius, aut inconcinnius? an quæso uno asse quispiam assequatur, ut certare de eloquentia publice poßit? Cæterum mineruale munus, quod & mineruam dicitur, innuisse Iuuenalis uideri potest, mercedulam magisterij scilicet à scholasticis dari solitã, potißimumq;, arbitror, ante quinquatria, per quos dies pueri uacabant. Vnde Horatius in extrema epistola:

Iuue. locus

Minerualc munus.

Ac potius puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo, gratoq; fruaris tempore raptim.

Sicuti Saturnalibus, & Calendis, item mos habuit. Quare de quinquatribus agens Ouidius in Fastis, ita inquit.

Quinquatribus à scholis uacãdum.

L 2 Nec

Nec uos turba feri censu fraudata magistri,
Spernite, discipulos attrahet illa nouos.

De Minerauli hoc munere, etiam diuus Hieronymus ita meminit in epistolam scribens Pauli ad Ephesios, quod etiam in Canonicis Decretis inuenias. Legant (inquit) Episcopi atq; presbyteri qui filios suos secularibus erudiunt literis, & faciunt illos comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiarum sumptibus forsan eruditos, & quod in corbonam pro peccato, uirgo, uel uidua, uel substãtiam suam totam effundens, quilibet pauper obtulerat, hoc Saturnaliũ sportulæ. in Calendarum strenam & Saturnalium sportulam, & mineruale munus grammaticus & rhetor, aut in sumptus domesticos, aut in templi stipes, aut sordidum conuertit in lucrum. Quas autem Saturnalium sportulas uocat Hieronymus, Saturnalitia. has nomine absoluto Saturnalitia Tertullianus. Varro quoq; in tertio libro rerum rusticarum, sic de mineruali. Axius Merula mi, inquit, recipe me discipulum uillaticæ Mineruаl. pastionis. Ille. Qui simul ac promiseris mineruаl incipiam (inquit) id est cœnam. Ludit enim Merula hic apud Varronem, quoniamq́; Axius discipulum se uelle recipi dixerat, ipse sibi mineruаl promitti postulat, quasi magistro. Cœnã autem iocose Mineruаl appellauit, quia magisterij merces. Ne forte igitur poëtæ sensus hic erit, cum quoq; qui semel præceptori mineruаl porrexerit, quod per assem designatur, id est qui paucis diebus rhetori aut grammatico operã dederit, optare totis quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ ingeniorum præsidis, non modicum quippiam, sed eloquium & famam Demosthenis, aut Ciceronis.

CVIVSMODI SVNT VERSICVLI, IN *quibus (ut ait Martialis) Echò Græcula recãtet.*

Caput

CAPVT XXII.

Martialis in secundo epigrammátων, de supinis quibusdam superuacuisq; carminibus agens in quis multus labor, minima laus faciendis, hoc quoq; inter cætera scribit. Supina carmina.

Nusquam Græcula quod recantat Echò.

Domitius autem Græculam accipit echò, uocem Græcã insertam, quasi se neget Martialis Græcis uspiam uerbis uti in suis epigrammatis, quod contra deprehenditur. Aut nos igitur coniectura fallit, aut innuuntur uersiculi quidam, sic facti, ut in extremis responsitationes ex persona ponantur Echûs, sententiam explentes, & morem tuentes illius ultima regerendi. Quales etiam uernaculos ipsi quospiam fecimus, qui nunc à musicis celebrantur, Henrici modulaminibus commendati, quosq; etiam abhinc annos fermè decem Petro Contareno Veneto patricio non inelegantis ingenij uiro, mire tum desideranti, nonnullisq; alijs literarum studiosis dedimus. Sed & extant Græci quoq; Gauradæ cuiusdam antiqui poëtæ, quos & apponam.

Ἀχὼ φίλα μοι συγκατάινεσόν τι.	τί.
Ἐρῶ κορίσκας, ἁ δ' ἐμ' οὐ φιλεῖ.	φιλεῖ.
Πρᾶξαι δ' ὁ καιρὸς καιρὸν οὐ φέρει.	φέρει.
Τὺ τοίνυν αὐτᾷ λέξον ὡς ἐρῶ.	ἐρῶ.
Καὶ πίσιν αὐτᾷ κρημάτων τὺ δός.	τὺ δός.
Ἀχὼ τί λοιπὸν, ἢ πόθου τυχεῖν.	τυχεῖν.
Echò chara mihi assona aliquid,	quid
Amo Coriscam, sed me non amat.	amat
Aggredi uero tempus occasionem non patitur,	patitur.
Tu igitur ipsi die quod amo,	amo
Et fidam ipsi pecuniarum tu da,	tu da
Echò quid reliquum? an uoto potiri?	potiri.

LEGENDVM APVD MARTIALEM *Cum compare mulo, quod pleriq; Cũ compare gibbo, simul explicata ratio in eo, sensusq́; uerior.*

CAPVT XXIII.

MArtialis epigrammátωn sexto.

Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo.

Sic enim & uulgo legunt omnes, & pro rectißimo exponunt, quicunq; sunt in cultu literarum celebriores. Nos contra in codicibus plerisq; ueteribus, minusq́; uacillantis autoritatis, & fidei sic inuenimus. Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo. Mulo inquam non gibbo. Néue surdis *Surda testimonia.* (quod aiunt) agatur testimonijs in hac ipsa gentis Medicæ bibliotheca publica, codex habetur uetustißimus Langobardis literis, quem & Domitius olim Florentiæ pellegit. Sed & Veronæ mihi pagellas quaspiam antiquißimi item *Bernardinus propinquus Domitij.* uoluminis Bernardinus quidam adulescens, ut tum uisus est, haud illiberalis, Domiti propinquus, commodauit, cũ quidem unà esset mecum Baccius Vgolinus absolutißimi uir in*Baccius Vgolinus.* genij, candidißimiq́;. Neq; non Romæ quoq; uolumen itẽ *Bernardinus Valla.* Martialis, Langobardis characteribus ostendit, legendũq́; nobis indulxit Bernardinus Valla, uir & carminũ studio, & iuris scientia, & generis nobilitate, atq; opibus, prætereaq́; humanitate quapiã non uulgari celebrandus. Quin Florentiæ item præter hos alium codicem, primæ nobilita*Pandulfus Oricellarius.* tis ciuis Pandulfus nobis Oricellarius semiueterem dedit utẽdum, in quis utiq; singulis, hanc quam dicimus scripturam reperias. Neq; aũt diffitear etiam illã superiorem in uno, alteroq́; non planè nouo exẽplari uidisse me, sicuti in eo qđ Romæ in Palatina bibliotheca, mediæ antiquitatis, & itẽ in altero

in altero tum quidem quũ legebamus Francisci Saxetti Florentini negotiatoris, nunc autem Taddæi Vgoleti Parmensis, humani, doctiq; uiri, qui regi Pannonum Matthiæ regij prorsus animi principi libros, ornamentaq; alia Florentiæ nobis ista prodentibus procurabat. Nam in eo quem mihi nuper doctus utraq; lingua uir Bernardus Michelotius ab nescio quo sibi Perusino commodatum dedit inspiciendum, gippo scriptum corruptius adnotaui. Quare quũ superiorem illam ueluti constantem, solidamq; reperiamus in melioribus scripturam, quærendum uidetur, quid sibi Atlas postulet, cum compare mulo, quáue causa perinde rideatur uti Maurus elephanto uehens. Porrò Atlantem de Iuuenalis uerbis, nanum quendam, pumilúm ue fuisse temporibus illis, haud ignoratum colligimus. Sic enim inquit.

Taddæus Vgoletus. Bernardus Michelotius. Atlas.

Nanum cuiusdam Atlanta uocamus.

Vt ex contrario per deridiculum sit Atlas appellatus, qui foret pumila statura, sicuti

Canibus pigris, scabieq; uetustæ
Turpibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit tygris, pardus, leo, si quid adhuc est
Quod fremat in terris uiolentius.

Sed & muli pumuli, uel mulæ, tum in precio sunt, inq; delicijs habitæ. De quis in disthichis idem Martialis:

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altius in terra penè sedere soles.

Siquando igitur nanus hic Atlas, mulo consimiliter nano & compare sibi utebatur, uerisimile est rideri solitum publicitus, sicuti etiam Maurus niger derisui uulgo, quoties concolorem sibi elephantum inscenderat. Vnde inquit idem in primo:

Et molles dare iussa quod choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Conuenit autem proposito, argumentóque poëtæ in eum qui iuuenis & ualidus, & pauper, lectica identidem tamen à sex, & ipsis iuuenibus ualidis, pauperibusq; gestabatur. Atque ut illi superiores, nihilo ipse secius, cunctis deridendi sui dabat occasionem.

QVAEDAM SVPER HECALE ANV IN *memoriã data, deq; poësi Callimachi, tum ex epigrãmatis Priapeis expositus locus, & itẽ alter apud Statiũ, quodq; uitiose legitur de eo in Apuleianis codicibus.*

CAPVT XXIIII.

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem.

Hecale. *Versiculi sunt hi de Priapeis epigrãmatis, per quos, aut ego fallor, aut Hecale anicula demonstratur, à qua Theseus olim adulescẽs hospitio comiter acceptus est.* Hecalesion sacrum. *Vnde sacrum quoq; Hecalesion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus. Quam etiam Hecalenen diminutiua forma uocabãt, quoniam ipsa quoq; adulescentem adhuc Thesea salutare aniliter, & huiuscemodi excipere diminutiuorum blanditijs consueuisset. Quoniã autem proficiscente ad pugnam Theseo, sacrum Ioui pro illius reditu uouerat, ac prius quàm reuerteretur, ipsa obijt diem, uicem hanc Thesei iußu pro hospitalitate recepit, sicuti Philochorus memoriæ prodidit. Qua de re Plutarchus in Thesei uita commeminit. Cæterum de ea iustum poëma Callimachus fecit Hecalen nomine, sicuti innuit item uersiculus ex notißimo epigrammate.*

μέλπω

Μέλπω δὲ γραὸς φιλοξένου τρόπους.
Modulor uero anus hospitæ mores.

Multiq; paßim reperiuntur autores Hecalen citantes Callimachi. Nã & herbas edules enumerat aliquando Plinius, quas rustica illa Hecale apud Callimachum apponat, sicuti Crethmon in lib. xxvi. Sicuti etiam Sonchon in. xxij. quamuis in nouis codicibus Hecate sit ibi, non Hecale: uestigium autem ueræ lectionis manet adhuc in antiquis eis, qui sunt in publica gentis Medicæ bibliotheca. Quin ubi Callimachus in Apollinis ait hymno, Crethmon Sonchon.

ὁ φθόνος ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν·
οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.
Inuidia Apollinis in aures Clandestina dixit,
Non admiror illum cantorem, qui neq; quanta pontus canit.

In eum locum sic interpres propémodum. Per hæc, inquit illos accusat, qui sic in eum cauillarentur, quasi magnum facere poëma non posset. Vnde coactus est Hecalen facere. Verba interpretis ita sunt. Ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκώπτοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν ἑκάλην. *Id est*
Accusat per hoc inuidos cauillantes in eum non posse condere magnum poëma, unde est coactus condere Hecalen.

Hinc nos in Nutrice.

Battiades Hecalen sonat, & Marathonia gesta
Celsior assueto.

Sed & Statius in extremo Thebaidos de hac ipsa:

Nec fudit uanos anus hospita fletus.

Et Suidas Hecalen ait heroida quampiam esse apud Callimachum. Deniq; Apuleius in primo Metamorphoseos de eadem puto, Si contentus (inquit) lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui nõ est asper

natus Hecales anus hospitium tenue. Neq; autem ignoro deprauatam ferè ubiq; esse scripturam, siquidem non Hecales anus, sed Ales anus, praecerptis aliquot literis, scriptum plerunque inuenies, ut in transcursu etiam Apuleianos codices emaculemus, & lectorem ueluti superpondio dimittamus onustum.

Apuleij locus emaculatus.

QVAM MVLTA IN EPISTOLIS FAmiliaribus, quae nunc habentur Ciceronis praepostera, tum quem in ordinem restituendae.

CAPVT XXV.

NActus sum Ciceronis epistolarum familiarium uolumen, antiquissimum, de quo etiam supra dixi, tum ex eo ipso, alterum descriptum, sicuti quidã putant Francisci Petrarchae manu. Descriptum autem ex ipso liquet multis argumentis, quae nunc omiserim, sed hic posterior quem dixi, codex, ita est ab indiligente bibliopola cõglutinatus, uti una transposita paginarum decuria, contra quàm notata sit numeris deprehendatur. Est autem liber in publica gẽtis Medicae bibliotheca. De hoc itaq; uno quantum coniciam, cuncti planè quotquot exeant adhuc epistolarum earundẽ codices, ceu de fonte capiteq; manarunt, inq; omnibus praeposterus & peruersus lectionis ordo, qui mihi nunc loco restituendus, quasiq; instaurandus. Quare adhibe quaeso animum, quicunq; liberalis has literas amplecteris. Igitur in libro octauo Caeli epistola ad Ciceronem, sic incipit. Certe, inquam, absolutus est, me repraesentante, pronunciatum est, & quidẽ omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoque genere sententijs. Vide modo, inquis, hucusq; ordo nondum interpellatus. Quae autem statim sequuntur uerba, literis ostenderis, & caetera, diuersa prorsus à superioribus, atq;

Codex epistolarũ Ciceronis.

atq; alterius epistolæ inuenias. Perge porrò ab ea ipsa epistola deinceps numerare sequentis, ad eam quæ sit quarta & uigesima, cuius ita principium, Non me Hercules, nihil unquam enim, quæ cum superiore continuatur, ut legas ita, Certe, inquam, absolutus est, me repræsentante, pronunciatum est, & quidē omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sentētijs. Vide modo inquis. Nō me Hercules: Nihil unquā enim. Atq; ita reliqua subtexe, donec ab ipsa, quā diximus alterius esse epistolæ, perueneris ad sequentem decimam, cuius hoc initiū. Sic tu, inquis, Hircium? quam eò usq; lege, dum in uerba hæc incidas, si ullam spem, quæ simul offenderis, totum hoc delebis. Aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. Totū hoc inquam delebis aut induces, quoniā aliena planè huic loco. Mox denuo recurres ad ea quæ posita perperam sunt, in illa Cæli, de qua primitus dictum, atq; ita cōtinuabis lectionē. Si ullā spem literis ostenderis, ita tractim legēs, ad epistolā peruenies tertiā ab hac, & uigesimā, sic uidelicet incipientē, Duabus eius epistolis respondebo, clausamq; hac fini. Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. Post eam quæ statim consequi debet epistola, quæ nunc ab illa undecima, sic ordines. Delectauerunt me tuæ literæ. Comprobat hunc ordinem quem posuimus, non solum codex uterq;, uel ille antiquus, uel hic ex eo statim natus, à quo cæteros quoq; omneis bibliopolæ uitio deprauatos liquet, sed intellectus etiā sensusq; ipse luce clarior, sic ut acutius inspiciēti quicquid usquam prorsus obscuri est, ambiguiq; tollatur.

VERSICVLI IN FASTIS E GRAECO *super uite & capro, tum parodia quæpiam obscurior apud Suetonium.*

Caput

CAPVT XXVI.

Ouid. locus.

OVidius in primo fastorum.
Sus dederat pœnas, exemplo territus horum
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit.
Rode caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aras,
In tua quod spargi cornua posit, erit.

Nimirũ hi duo uersiculi de Græci poëtæ disticho perquàm inclyto festiuoq; facti, quod in primis celebre fertur, & uolitat docta per ora uirûm. Nam cum dixisse quempiam illa memorat, ipsum nimirum autorem carminis Euenum digito designauit. Loquitur autem in Græcis uersiculis uitis ipsa, sic scilicet,

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.

Et si me comederis ad radicem, tamen adhuc producam
Quantum inspergere tibi hirce immolato, sup. satis.

Vertit hos nimirũ quàm potuit ad unguem poëta ingeniosissimus, & sunt tamen in Græco nonnulla, quæ noster parum enarrate. Quin si ueris concedendum, transmarinam illam nescio quam Venerem, ne attigit quidẽ noster. Quod uitium, linguæ potius minus lasciuientis, quàm parum copiosæ. Sed quoniam in Græci huius distichi mentionem incurrimus, afferamus etiam quod apud Suetonium in Domitiano est, ut obiter illi quoque non in obscuro loco, lucem interpretationis inferamus, uelutiq; auctarium demus merce ipsa neutiquã uilius. Verba igitur ita sunt. Vt edicti de excidendis uineis propositi gratiã faceret, non alia magis re cõpulsus creditur quàm qđ sparsi libelli cũ his uersibus erãt.

Suetonij locus.

Κἤν

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Et si me comederis ad radicem, tamen adhuc producam
Quantum infundere Cæsari immolato, sup. sufficiat.

Quod enim supra uitis capro minitabatur, hoc eadem nũc Cæsari, pulcherrima, Hercules, parodia, Vel si me, inqens, ad radicem comederis, tantum tamen uini producam, quantum immolando Cæsari poßit infundi. Mos enim ueteribus uti capitibus stantium sub ictu cultroq; uictimarum uinum infunderetur. Sic apud Maronem uidelicet:

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.

Igitur neci Domitianũ Cæsarem per hos uersiculos libelli destinabant, quoniam, ut Suetonius idem scribit, Ad summã quondam ubertatem uini, frumenti uero inopiam, existimãs nimio uinearum studio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret, utq; in prouincijs uineta succiderentur, relicta ubi plurimum dimidia parte, nec exequi rem perseuerauit. Meminerint autẽ studiosi nos in hoc inuẽto, nõ uno dũtaxat nomine in cõmune cõsuluisse quoniã in plerisq; adhuc Suetoni codicibus, etiãq; nõnullis ueteribus, nõ modo Græcos hos uersiculos nõ inuenias, sed ne uestigiũ quidem ac ne locũ etiam quo se recipiant. Sed eos nos quoniam tenebamus iam pridem, utpote lepidißimos, facile mox de obsoletis mendosisq; exẽplaribuss singulas pẽsitãdo, paulatimq; nũc agnoscendo, nunc restituendo literas peruestigauimus.

VERBA IN CICERONIS EPISTOLA EX *Enni Medea, de Græca Euripidi.* Cap. XXVII.

Euripidi genitiuo.
Cic. locus.

Cicero in epistola ad Trebatium, Hoc tibi tam igno*scemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum*

Gypsatissimæ manus

rinthum arcem altam habebant, matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypsatißimis persuasit, ne sibi uitio illæ uerterent, quod abesset à patria. Nam multi suam rem bene geßere, & publicam, patria procul. Multi qui domi ætatem agerēt, propterea sunt improbati. Nemo ex his quorum edita sit sententia, suspicatus est adhuc, non eße ista planè Ciceronis uerba, sed poëtæ alicuius magis, cui liceret uti uocibus illiusmodi figurisq;, ceu sunt illa, quæ Corinthum arcem altam habebant, & matronæ opulētæ optimates, neq; saltem hoc uiderunt Iambos adhuc in his uersibus extare integros duos, aliorumq; quasi discerpta mēbra ueluti noscitari. Nos hæc ex Enni Medea uerba eße collegimus, nō quidē suo prorsus ordine, sed quo cōmodißimū Ciceroni fuit, allegata. Nā quū de Græca Euripidi uersam ab Ennio Medeā in Latinū cognouissemus, sententiā protinus horum uerborū de ipsa nimirū Euripidi tragœdia, quando illius Ennianæ iacturā fecimus, libuit aucupari. Sic igitur in ea fabula cū matronis Corinthijs loquēs inducitur Medea, uti persuadeat nō sibi uerti uitio oportere, quod absit à patria, quādo multi, inquit, honesti etiā procul à patria, multi cōtra domi fuerūt inglorij. Nā male audiebāt peregrinæ fœminæ, unde illud Comicū. Adeon est demēs, ex pegrina?

Terentius in Andria.

Similiter tacere poße ait Parmeno, Samiā fuiße Thaidis matrē, tūc Athenis uictitātis. Versiculos aūt Euripidis ipsos, ex Medeæ psona, ne qs fortaße desideret, hic adscribemus.

Κορίνθιαι γυναῖκες ἐξῆλθον δόμων
Μή μοί τι μέμψησθ᾽ οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
Σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο
τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις, οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
Δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥαθυμίαν.

Corinthiæ

Corinthiæ fœminæ egressæ sunt domos,
Ne mihi quippiam crimini uertaris, noui enim multos **mortalium**,
Honestos factos, illos quidem procul ab oculis,
Hos uero in externis, sed homines ab ocioso pede
Infamiam sibi contraxerunt & ignauiam.

Quod autem diximus poëtam Ennium de Græco uertisse tragœdiam Euripidi Medeam, partim de uerbis Ciceronis coniectamus, qui sic ait in primo de bonorum malorumq́; finibus. Quis enim tam inimicus penè nomini Romano est, qui Enni Medeã, aut Antiopam Pacuuij spernat, aut reijciat? Qui se ijsdẽ Euripidi fabulis delectari dicat, Latinas literas oderit? partim etiã qđ Ennianæ tragœdiæ principiũ multis locis, ut à Quintiliano uolumine quinto, ut à Cicerone in libro de Fato, ut itẽ ab alijs autoribus idẽtidẽ citatur, sed nusquã tamẽ longiore tractu, quàm in rhetorico secũdo eiusdẽ Ciceronis ad Herennium. Quod hic ex codicibus uarijs emẽdatum subscribimus, ut illustretur obscuritas, locis aliquot in lingua Latina oboriens, quoties unus, aut alter de eius tragœdiæ principio uersus allegatur, suppreßo autoris nomine, simulq́; intellectu suspenso. Locus ipse apud Ciceronem sic est. Ne Enniũ, inquit, & cæteros poëtas imitemur, quibus hoc modo loqui concessum est. Rhetorici ad Heren.

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes,
Néue inde nauis inchoandæ exordium
Cœpisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua Argiui uecti, delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis Peliæ per dolum.
Nam nunquam hera errans mea domo efferret pedem
Medea animo ægro, amore sæuo saucia.

Est autem

Trabes. *Est autem trabes in uersiculo secundo, singularis numeri, quemadmodum & Priscianus legit libro septimo. Vetustissimi enim (ut ipse inquit) etiam trabes pro trabs proferebant Euripidi uero tragœdiæ principium, si cum Ennianæ conferas, feceris arbitror operæpretium, quod & subnectam.*

Εἴθ' ὤφελ' ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν, κυανέας συμπληγάδας,
Μηδ' ἐν νάπαισι πηλίου πεσεῖμ ποτε
Τμηθεῖσα πεύκη, μηδ' ἐρετμῶσαι χέρας
Ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσομ δέρος
Πελίᾳ μετῆλθομ, οὐ γὰρ ἂμ δέσποιν' ἐμή,
Μήδεια πύργους γῆς ἔπλευσ' ἰωλκίας,
Ἔρωτι θυμὸμ ἐκπλαγεῖσ' ἰάσονος.

Vtinam Argus non prouolasset nauigium
Colchorum in terram, Cyaneas symplegades,
Neq; in syluis Pelij cecidisset unquam
Secta picea, neq; remos egissent manus
Virorum præstantissimorum, qui aureum uellus
Peliæ petierunt, non enim hera mea
Medea ad turres terræ nauigasset Iolcidis,
Amore animum perculsa Iasonis.

PANICI TERRORES QVI VOCENTUR, *eoq; locupletissimi citati testes.*

CAPVT XXVIII.

IN *Ciceronis epistola ad* Tironem, *quæ posita in extremo familiarium uolumine, sic scriptū est.* Et si Atticus *noster, qui quondam me commoueri* πανικοῖς *intellexit, idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philosophiæ*
i. perturbat *septus sim, hercle quod timidus ipse est,* θορυβοποιεῖ. *Pani-*
Panica. *ca uocantur (ut arbitror) à Græcis repentini quidam terrores & consternationes, quales utique lymphatici metus,*

usq; adeo

usque adeo irreuocabiles, ut non ratione modo, sed mente etiam careant. Quo item uerbo Cicero idem utitur in epistola ad Atticum libro quinto. Scis enim, inquit, quædam πανικὰ *dici. Facit item* Hyginius *de* Panico *terrore mentionem, quo loco de capricorno his uerbis. Hic enim dicitur, cum* Iupiter Titanas *oppugnaret, primus obiecisse hostibus terrorem, qui* Panicos *dicitur, ut ait* Eratosthenes, *quam fabulam &* Germanicus *innuit in* Arateo *commentario.* Euripides *in* Medea *sic ait.*

Καὶ τὶς γεραιὰ προσπόλων δόξασά του
ἢ πανὸς ὀργὰς ἤ τινος θεῶν μολεῖν
ἀνολόλυξε.

Et quædam uetula ministrarum opinata fortasse
Vel panos iras, uel alicuius deorum mouere
Vlulauit.

Panos *autem uocat iras* Euripides, *sicuti est apud antiquissimũ ipsius interpretẽ,* τὰ πανικὰ δείματα, *id est panicos terrores,* ὅτι τὴν τῶν αἰφνιδίων φόβων καὶ ταραχῶν αἰτίαν τῷ πανὶ ἀναθέασιν. *Quoniam, inquit, repentinorum terrorũ & consternationũ causam deo* Pani *tribuunt* Et *apud* Synesium *in libro de prouidentia, sic inuenio ferme,* καὶ πανικοὶ θόρυβοι μεθ᾽ ἡμέραν τὸ στράτευμα κατελάμβανον. Et Panici *tumultus interdiu exercitum occupabant. Quo loco ampliter etiã cuiusmodi essent hi deniq; terrores, explicatur. Quin interpres etiã nescio quis ita uerba hec ipsa* Synesi *enarrat, ut* Panicos *appellari terrores dicat, cum repente in exercitu uiri equiq; perturbãtur, nulla cõparente causa. Solent enim, inquit, fœminæ ui numinis instictæ,* Panos *orgia clamoribus cõcelebrare, quibus utpote repentinis metu audientes afficiãtur. Sed &* Nicetes Choniates *non aspernabilis omnino inter* Græcos *autor,* Panicorum

Nicetes rhetor.

corum meminit phantasmatum, in oratione quapiam sua.
Theon. *Theon quoque Arati poëtæ interpres, militasse ait Pana deum aduersus Titanas, primumq; eum uideri concham illam tortilem & turbinatam qua pro tuba utuntur inuenisse,*
Cochlos. *quæ Græce Cochlos appellatur, factumq; ipsius opera, uti se armandi socijs interim fieret copia, dum sonitu quocunq; illo qui Panicos uocatur, in fugam Titanes agebantur. Sed & Nonnus poëta Dionysiacῶν x. furentem describens Athamanta, nunc insano Panos flagello furiatum ait, nunc intra ipsius aures bombum illum insonuisse Panici Saturnij flagelli. uerba ita sunt.*

οἰστρηθεὶς ἀθάμας μανιώδει πανὸς ἱμάσθλῃ,
ἀεὶ δέ οἱ ἔνδον ἀκουῆς.
Agitatus Athamas insano Panos Verbere,
Semper uero ipsi intra aurem

Et item.

πανιάδος κρονίης ἐπεβόμβει δοῦπος ἱμάσθλης.
Panici Saturnij insonat bombus flagelli.

Quo autem nunc piaculo Valeri Flacci, pulcherrimos poëtæ uersus taceam super hoc ipso positos, in libro Argonauticῶν tertio, Dant, inquit, æthere longe
Signa tubæ, uox & medijs emissa tenebris.
Hostis habet portus, soliti rediere Pelasgi,
Rupta quies, deus ancipitem lymphauerat urbem
Migdoniæ Pan iussa ferens sæuissima matris,
Pan nemorum, belliq; potens, quem lucis ab oris
Antra tenēt, patet ad medias per deuia noctes
Setigerum latus, & toruæ coma sibila frontis.
Vox omnes super una tubas, qua conus & enses
Qua trepidis auriga rotis, nocturnaq; muris
Claustra cadunt, talisq; metus non Martia cassis

Eumeni

Eumenidúmq; comæ, non tristis ab æthere Gorgo
Sparserit, aut tantis aciem raptauerit umbris.
Ludus & ille deo, pauidum præsepibus aufert
Cum pecus, & profugi sternunt dumeta iuuenci.

Quin libro etiam sexto apud eundem barbarus quispiam ad terrorem incutiendum simulacra Panos prætulit.

Hispidus inq; dei latuit terrore Lycæi.

Sed & Sozimus historiæ Græcus autor in libro tertio, monstroso aspectu quempiam apparuisse, pellitum dicit, Albanis, Romanisq; prælium commissuris. Etenim deum Pana belligerum fuisse, uel ex argumento Nonni cognosci mus, uel ex Theocriti fistula, nam in ea sunt ista quoq; uerba de Pane deo. Sozimus historicus. Pan belliger.

οὗ αἶθε πάρος φρένας τέρμα σάκους.
Cuius inflammauit quondam animum umbo clypei,

Eundemq; fuisse Atheniensibus auxilio contra Persas cum alibi legimus, tum in ea ipsa quam diximus fistula, his uerbis.

ὅς σβέσσεν ἀνορέαν ἰσαυδέα
παπποφόνου τυρίηστ᾽ ἀφείλετο.
Qui extinxit arrogantiam eiusdem nominis
Cum auicida, & Tyriaq; abstulit.

VNDE SINT APVD OVIDIVM *Teuthrantia turba Thesbi uocatæ filiæ.* CAPVT XXIX.

Ovidius in epistola Deianiræ ad Herculem.
Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores.
Quarum de populo nulla relicta tibi est.

Notissima quidem fabula, etiámque à Diodoro prodita, super Thespi natabus ab Hercule compressis. Cur autem

Teuthrantia turba. *Teuthrantia turba uocentur, hoc tam plerisq; incõpertum atq; ignotum est, ut audeant literatores pro illo teuthrantia, Thespeia reponere, nimis quàm improbe insciteq;. Nos de eo inuenimus apud Eustathiũ Homeri interpretem, ubi maxime Catalogum enarrat.* φησὶ δὲ ὁ τῶν ἐθνικῶν συγγραφεὺς ὅτι κτίσμα ἐστὶν ἡ Θέσπεια Θεσπιάδου, κατὰ δέ τινας Θεσπίου, υἱοῦ Τεύθραντος τοῦ Πανδίονος. *Ex autoritate scilicet cuiuspiam, qui de gentibus cõscripserit, Thespiam tradit à Thespiade fuisse conditam, sicut autem nonnulli scribãt à Thespio Teuthrantis filio, Pandionisq; nepote. Quare Teuthrãtia turba Thespi uocate filiæ ab auo Teuthrante. Deniq; & Aeschylus in tragœdia Agamemnone, Thespiam urbem Teuthrantis appellauit.*

Thespia.

Teuthras.

VOCABVLA INVENTV RARA NEC *tamen singularia, Cucuma, Proseucha, Scruta.*

CAPVT XXX.

Vocabula quæpiam sunt ita rara inuentu, ut si iterum in ea incidamus, ob id fecisse operæprecium uideamur, quoniã singularia credebãtur, sicuti est cucuma apud Cucuma. *Martialem in hoc Hemistichio, Cucumam fecit Oracilius. Nam sic in Satyrico legimus Petroni Arbitri, Tũ illa carnis etiam paululum delibat, & dum coæquale natalium suorum sinciput incarnarium furca reponit, fracta est putris sella, quæ staturæ altitudinem adiecerat, anumq; pondere suo deiectam super focum mittit. Frangitur ergo ceruix cucumæ, ignemq; conualescentẽ restinguit, atq; totam faciem excitato cinere perfudit. Ex eoq; inclinatum diminutiuum* Cucumion *cucumion inuenio apud Arianum in libris de Epicteto, quo maxime capite* περὶ κυνισμοῦ, *hoc est de Cynica professione loquitur, atque adeo uerba Arriani ponam,* Δεῖ αὐτὸν

κουκοῦ

κουκούμιον ἔχειν ὅπως θερμὸν ποιήσει τῷ παιδίῳ ἵν' αὐτὸ λούσῃ. *Habere inquit, cum cucumion oportet, ubi calfactet puero quo ipſum lauet. Cucumion dixit Græca conſuetudine, quod nos cucumulam nõ inconcinne. Sed & Proseucha tantum apud Iuuenalem inueniri uocabulum pro loco mendicabulorum putatur, cum tamen Cleomedes in ſecundo circularis inſpectionis libro aduerſus* Epicurum *diſſerens ita propémodum loquatur. Ex ijs nonnulla è lupanaribus aſcita, quædam ſimillima his quæ in cerialibus à fœminis dictitantur, alia uero ex media proſeucha, atque ab ijs ipſis qui illic mendicant deſumpta, Iudaica planè & retrita, longeq; etiam reptilibus humiliora. Sed & Scruta dixit* Horatius *quidem ſemel in hoc uerſiculo.* Proſeucha Scruta.

Vilia uendentem tunicato ſcruta, popello.

Dixit iterum quantum uideam Sidonius Apollinaris libro epiſtolarum ſeptimo per hæc uerba. Nunc quædã friuola, nunc ludo apta uirgineo ſcruta donabat.

QVID SIT ILLVD APVD IVVENAlem, *tanquam habeas tria nomina, quodq; manu emiſſi patronorum ſibi nomina imponebant, déque in nomen adoptando ex teſtamento.*

CAPVT XXXI.

ET *ponere foris, ſi quid tentaueris unquam*
Hiſcere, tanquam habeas tria nomina.

Sanè Domitius idem (nam cæteros omitto interpretes, cum ipſo ut præfractiore congredior) Domitius igitur ſic hunc ex quinta Iuuenalis ſatyra locũ enarrauit. Si uelles, inquit, loqui, quaſi tu quoq; unus eſſes ex nobilibus, quaſi innuat, quod tantum his, qui nobiles ſunt loqui liceat. Nobilitas

M 3 enim

Nomina tria quibus enim cognomine, agnomine, & nomine designabatur. C. Iulius Cæsar. Hactenus ad uerbum Domitius. Cæterũ tria nomina, nec soli habebant nobiles, nec uniuersi, sed hi potius arbitror, qui è seruitio manumittebantur. Quocirca sensus quoq; uel ob id acutior atq; concinnior, ut conuiuator ne liberum quidẽ putet, néue pro libero fieri æquum censeat, quem sibi cõuiuam uocauerit. Hoc si non autores haud lubricæ fidei comprobant, uincor nihil esse Domitio pensitatius. Artemidorus igitur Ephesius, siue is Daldianus dici mauult in libro de somniorum cõiecturis, primo. Græce ille quidem, sed ad hanc sententiam, Noui autem quendam, inquit, seruum hominẽ, qui sibi habere tria uirilia uisus. Dein uero liber factus eo pacto tria pro uno habuit nomina, duobus assumptis patroni nominibus. Hæc Artemidorus. Septimius quoq; Florens Tertullianus in libro de resurrectione sic ad uerbum, Oro te, inquit, si famulum tuũ libertate mutaueris, quia eadem caro atq; anima permanebunt, quæ flagellis, & cõpedibus, & stigmatibus obnoxiæ retro fuerãt, idcirco ne illas eadem pati oportebit? non opinor. Atqui & uestis albæ nitore & anuli aurei honore, & patroni nomine, ac tribu, mensáq; honoratur. Persij locus. Hinc illud opinor Persianum. Exit Marcus Dama. probat morem Cicero quoq; epi Cice. locus stolarum ad Atticum uolumine quarto sic scribens, De Eutycide gratum qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me & te iunctus Dionysius M. Pomponius. Sed ut obiter hunc quoq; Ciceronis, non inobscurum locum interpretemur, nosse oportet, etiam morem fuisse, ut hæredes testamento in nomen, familiámq; adoptarentur. Sicuti est à Cæsare C. Octauius, quemadmodũ scribit & Suetonius in Iulio. Quocirca post eam diem semper est ille Cæ

sar

ſar, ut in epiſtolis quoq; Bruti ad Ciceronem, appellatus. Quemadmodum & Q. Scipio collega in cõſulatu Pompei, qui cum filius Naſicæ foret, ex teſtamento in Metelli Pij genus adoptatus, eius etiam nomine uocabatur. Sicuti in libro hiſtoriarum xl. ſcribit Dion. Quare etiam T. Pomponius Atticus hæres relictus à Q. Cæcilio ex dodrante, ſicuti ſcribit Cornelius Nepos in ipſius Attici uita, poſtea ut eſt apud Varronẽ in ſecundo de re ruſtica, ex T. Pomponio Attico Q. Cæcilius Atticus eſt appellatus. Quare Eutychidem manumiſſum T. Cæcilium Eutychidem uocauit, uetere prænomine ſuo, nam T. Pomponius olim dicebatur, nouo nomine, quod haud pridem Q. Cæcilius uocari cœperat. Sic ſeruus Dionyſius, M. Pomponius Dionyſius uocatus eſt, aſcito Ciceronis prænomine, Attici nomine. Sed & Mileſius Alexander, cui Polyhiſtori cognomentum fuit, Cornelius eſt etiam à Cornelio Lentulo appellatus, à quo uidelicet fuerat manumiſſus, ſicuti quæ Suidæ dicũtur collectan ea, teſtãtur Suidæ nomine collectanea.

RESTITVTA PLINIANIS codicibus abolita pridem uox, quidq; poppyſmos aut poppyſma ſignificent, quodq; mos poppyſmis adorandi fulgetras.

CAPVT XXXII.

Corrigendus apud Pliniũ locus, ex libro octauo & uigeſimo naturalis hiſtoriæ, capite ſecũdo, quo tractatur, an ſit in medẽdo aliqua uis uerborũ, ſubducta enim uox una, qua uetus indicatur conſuetudo, uetuſtiore quoq; teſtimonio cõprobata. Sic aũt pleriq; codices habẽt. Fulgetras adorare cõſenſus gentiũ eſt. Sed in uetuſtis duobus exẽpla- Plinij locus.

ribus, ex ipsa Medicæ gentis nobili bibliotheca, sic scriptũ.
Poppysmi Fulgetras adorare poppysmis consensus gentiũ est. Quam
lectionem uel Aristophanes facetißimus poëta confirmat in
.uespæ. comœdia cui σφῆκες inscriptio. Nam apud eum Philocleo
quidam senex ita loquitur, ut se dicat popyssantibus (liceat
autem sic uerbo uti) fulguraturum. Tum interpres antiquis-
simus, morem hunc esse ait, uti ad fulgetras poppyssetur.
i. Et afful- Verba Aristophanis hæc sunt. κἀναστράψω ποππύζουσιν.
gurabo poppysantibus. Tum interpres hæc, ἔθος ταῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. Quẽ
admodum ergo apud Iuuenalem, Martialemq́; poëtas pop
i. Mos fulgetris poppysare. pysma legitur, & poppysmata, sic apud Plinium poppys-
mis à casu recto, qui sit poppysmus. Est autem factitia de so
no uox, id significans, quo maxime nondũ perdomitis equis
adulamur, uti Maximus in lexico, & Nicas itẽ, & Suidas.
i. Poppysat mulier aurigans. Vtitur uerbo etiam Sophocles. ποππύζετ᾽ ζευγηλάτις. si-
cut & Pollux meminit in septimo Onomasticῶn. Quin idẽ
quoq; in primo, sisti equum poppysmo docet, hoc ipsum
usurpans nocabulum, quod & Plinius, qui tamen etiam li-
bro eiusdem naturalis historiæ quinto trigesimoq́; sic ait,
Similis & Nealcem successus in spumà equi, similiter spon-
gia impacta sequutus dicitur, cum pingeret poppyzonta,
retinentem equum. Dexippus etiã Platonicus philosophus,
in dialogo, quem ædidit in Aristotelis Categorias, ita scri-
i. Vel si q̃s inarticulatus strepitus, ut in poppysmatis. bit. ἢ εἴ τις ἄναρθρος ψόφος, ὡς τῶν ποππυσμάτων.

CRAMBE QVAE SIT APVD IVuenalẽ, superq́; ea Græcum prouerbium.

CAPVT XXXIII.

Occidit miseros Crambe repetita magistros.

Calderini de Cãbre sententia. HVnc Iuuenalis uersum, Domitius idem Calderinus
his uerbis enarrat. Cornelius de declamatiõibus ita
scribit.

ſcribit. Declamationes, *aut ex hiſtorijs trahebantur, ſicuti ſanè nõnullæ uſque adhuc, aut ex ueritate, ac re, ſiqua forte recens accidiſſet,* Itaq; *locorum etiam appellationibus additis proponi ſolebant, & ſic certe collectæ, æditæq; ſe habent.* Crambe *igitur inſcriptio eſt declomationis à loco.* Nam Cambre *oppidum eſt in* Teuthrania Troadis, *ut ſcribit* Plinius *& è proxima regione eſt* Leſbos, *in qua* Mitylenen *occupauerunt tyranni, ut autor eſt* Strabo, Nigeßilus *&* Megarogilus, Alcæus *poëta eos carmine eſt inſectatus unde aureum plectrum habuiſſe dicitur, autore* Fabio. De tyrannis *eiectis* Crambe *declamatio ſemper erat repetenda à magiſtris.*

Hæc *placet ſententia, ut conueniat cum eo quod dixit.*

Cum perimit ſæuos claßis numeroſa tyrannos.

Quod *alij à* Crambo Scytharum *rege, cuius meminit* Diodorus, Cramben *declamationem deducunt, nulla ex parte accommodatum eſt.* Hactenus *igitur* Domitius, *tortuoſa prorſus, & tergiuerſanti oratione, cuius ex uerbis hæc deniq; colligitur, confuſa neceßitate ſententia,* Cramben *declamationem ab oppido* Teuthraniæ *appellari, quod & à locis nomina declamationibus imponantur, &* Mitylenen *tyranni occupauerint, oppidum in* Leſbo, *ut id poëta uerſiculo illo ſignificet.*

Cum perimit ſæuos claßis numeroſa tyrannos.

Nos *igitur, proponerentur necne à ueteribus controuerſiæ, locorum appellationibus additis, non laboramus, quãuis hoc non* Cornelius *(ut ipſe dicit) ſed* Suetonius Tranquillus *ſcripſerit in libello, quem de claris grammaticis, rhetoribusq; compoſuit, cumq; libellum, non ut* Corneli, *Sed ut* Suetoni Domitius *quoq; ipſe ſuperius agnoſcit, &*

suo se laqueo (quod dicitur) implicat, exponens (ut quidem sibi uidetur) uersiculum eiusdem satyræ.

Parte alia solum rus sati pone lacertæ.

Iam uero Cramben (ut quod nunc instat agamus) esse inscriptionem, id nos planè pernegamus. Quin audacter pronũciamus, neq; tale quippiam apud idoneos modo scriptores inueniri, neq; si maxime inueniatur, idcirco tamẽ ad tyrannos eos, qui Mitylenen occupauerint, referẽdum, cũ oppidum Crambe nõ modo nõ in Lesbo, sed ne in insula quidem sit ulla. Quare, quod pace sua dixerim, nihil hac Domiti cõmenticia opinione, si quis modo eã diligẽter excutiat, dici, fingiq́; potest, aut absonum magis, aut incõcinnum, & ridiculum, sicut sese ipsa nullo impellẽte subuertat. Neq; aũt causa fuit, cur Mitylenen ad Alcæum cõsurgeret, ut classis numerosa tyrãnos perimeret, quãdo inter primas controuersiarum materias, tyrãnicidarum præmia numerat Cornelius in eo dialogo, quem de claris ædidit oratoribus. Ita sibi omnia tenebrarũ & caliginis ingenia Domitius offundit, quoties uelut è nassa pisciculus nequit exsinuari, quodq́; Aristotelem facere docet Atticus philosophus, nõ inelegãs Platonis propugnator, ut quemadmodum sepia sparso sub oculos ipsos, manumq́; piscatoris, suo sibi succo, elabitur, ita ille deprehẽdi metuẽs, sentẽtias de industria obscuritatibus infuscet, hoc in hunc hominẽ potius cõueniat, nũquam magis, quàm cum penè tenetur, inuoluẽtem semet, obnubilãtemq́; ambagibus, & quoddam sicut atramẽtum perplexitatis interuomentem. Quod aũt quidam uir alioqui doctus, & industria sua bene de literis meritus, in cõmẽtario nuper ædito de Gambra, Anathoq́; affert ex Probo, ut ipse ĩquit, Iuuenalis interprete, fateor equidem, nec scire me quinam sit hic

[Margin notes: Pace sua. — Atticus philosophus. — Sepiæ natura.]

ſit hic Probus, nec putare eum eſſe cuius Gellius, aliíq; ex ueteribus meminerint. Fides ergo de eo apud autorem ſit. Mihi tamē quod uidetur, exponam breuiter, nam, ut ait ille neſcio qui tragicus, ueritatis ſimplex oratio eſt. Græcum igitur hoc, arbitror, prouerbium Iuuenalis expreßit, δὶς κράμβη θάνατος. quo ſignificatur, bis poſita Crābe mors eſſe. Crambe aūt braßicæ genus, ut faſtidium uidelicet repetitæ ſæpius cōtrouerſiæ denotaret, cum uulgo quoq; recalfacta braßica iam in prouerbium faſtidij cōceſſerit. Maluit autē Græcum uſurpare quàm Latinum uocabulum poëta, uel quia tritius id Græcis quàm Latinis prouerbium, uel ſanè quia ſpecies etiam quædam braßicæ proprie appellata Crambe, tenuioribus, ut eſt apud Plinium, folijs & ſimplicibus, denſißimiſq;, amarior, ſed efficacißima. Ipſius uero Græci prouerbij mentionem Suida facit, poniq; etiam in cōuiuijs Cramben docet, quod ſit ebrietati contraria, quemadmodum in libro de re ruſtica teſtatur Cato.

Græcū prouerbium.

Crambe.

VITIOSE QVAEPIAM IN EPIſtola Ciceronis, deq; uocabulo quod eſt Sciamachia.

CAPVT XXXIIII.

RVſticum nimis & illepidum, ſordidumq; adeo planè uocabulum Ciceronis epiſtolam occupauit, eam quæ eſt Ad Brutum iſto principio. Mirabiliter mi Brute lætor, ſic enim in ea legimus. Meæq; illæ uehementes contentiones tanquàm ſcientia adnihilatæ eſſe uideantur. Quod quidam tamen hactenus corrigūt, ut dicant tanquam ſi iam adnihilatæ eſſe uideantur. Conſulant quæſo eruditi, peritiq; idoneorum uerborum ueterumq; lectionum, conſulāt ſuum quiſq; iudiciū ſenſumq;, ac tum demū credere audeāt, adnihilatas

hilatas contentiones, scriptum fuisse à Cicerone. Nos in co*dicibus duobus* Medicæ *familiæ, quorum supra quoq; fidem allegamus, mendose id etiam, sed tamen ut erroris adhuc uestigium non sit abolitum, sic reperimus,* T*anquam Sciamachalaæ esse uideantur.* Q*uare suspicamur legendum,*

Sciamachiæ,

sciamachiæ. Sunt enim sciamachiæ nihil sanè aliud, quàm umbratiles pugnæ. Sẽtit enim Cicero *hoc utiq; frigere iam se planè in senatu non succedẽtibus* Bruto *rebus, suasq; illas uehemẽteis cõtẽtiones, sciamachias uideri uocabulũ ipsum, perquàm est elegans apud Græcos, & magnopere usitatũ.*

i. Sanatiuorum, uel salubrium.

Q*uin Galenus quoq; medicus in libro scdo* ὑγιεινῶν *sic ait* μεταβαίνειν δὲ καιρὸς ἐπὶ τὰ ταχέα χωρὶς εὐτονίας καὶ βίας, δρόμοι δ' εἰσὶ ταῦτα καὶ σκιαμαχίαι.

Transire uero tempus ad celeria absq; tensione & uiolentia, cursus uero sunt talia & umbratiles pugnæ.

I*nter celeres exercitationes, quæ tamen attentæ uiolentæq; non sunt, etiam cursus adnumerat, & sciamachias.* Deniq; *uel* Eu*stathius in* Od*yssææ commentario* R*hapsodiæ tertiæ, de uerbo eo sic meminit.*

ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ ὑπὸ σκιᾷ μαχώμεθα φαῦλον δηλοῖ οὐδέν. οὐ μὴν τοι καὶ τὸ σύνθετον σκιαμαχεῖν.

Similiter autem & hoc, quod dici solet, sub umbra pugnamus, fœdum nihil significat. & præterea neq; ipsum compositum sciamachein, idest umbra pugnare.

Et M. V*arro satyram unam è suis illis Menippeis Sciamachiam inscripsit.* H*æc enim est apud* G*ellium uera ex antiquis exemplaribus lectio, non ut quidam etiam scribũt* Crio*machia.* Q*uin paulo etiam supra in epistola eadem* Cicero*nis, uocabulum alterum quod est* ὄργανον, *de Græca scriptura deprauatum migrauit in Latinã.* N*am pro eo quod erat* ὄργανον, *factum iam opta non, neq; autem hoc quoq; ab ullo*

Gellij locus.

Organon. i. instrumẽtum.

ab ullo hactenus animaduertitur. Quare sic legeris, planè iam Brute frigeo. Organon enim erat meum senatus, ut quo pro organo Cicero, proq; instrumento utebatur.

LOCVS IN M. VARRONIS, ET item alter in Columellæ libris rei rusticæ defensus à uitio, quædāq; super Euhemero inibi; & Iouis sepulchro, & Cretensibus addita, & locus apud Statium declaratus.

CAPVT XXXV.

IN M. Varronis libro primo rerum rusticarum mēdosè legitur illud, Arista & granū omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaq; id apud Ennium solum scriptum scio esse in Ephemeridis uersibus. Nam quod habent etiam, qui putantur emendātißimi codices, in Ephemeridis uersibus, hoc ego in uenerandæ uetustatis exemplari è publica gentis Medicæ bibliotheca sic ĩuenio, in Euhemeri libris uersis. Neq; autem dubium est, Enni sacrā historiam significari á Varrone de Euhemero in Latinum uersam, quam uidelicet & Lactantius identidem, & Eusebius citat, & Augustinus. Verba Lactantij de libro diuinarum institutionum primo sic habent. Antiquus autor Euhemerus, qui fuit è ciuitate Messana, res gestas Iouis, & cæterorum qui di putantur collegit, historiāq; contexuit ex titulis, & inscriptionibus sacris, quæ in antiquißimis templis habebantur, maximéq; in fano Iouis Triphyli, ubi auream columnam positam esse ab ipso Ioue, titulus indicabat. In qua columna gesta perscripsit, ut monimenta essent posteris rerum suarum. Hāc historiam interpretatus est Ennius, & secutus, cuius hæc sunt uerba. Vbi Iupiter imperium Neptuno dat maris, ut insulis

Var. locus.

Euhemerus eiusq; libri.

insulis omnibus, & quæ loca sunt secundum mare omnibus regnaret. Dein Lactantius *idem locos* Ennij *nonnullos, de hac ipsa historia iterum atq; iterum adducit, quos equidem breuitati studens prætereibo. Quin ipsius quoq;* Euhemeri *uerba* Sextus *item allegat* Empiricus, Pyrrhoniorum *maxime uolumine quarto, uocatumq́; ait* Atheon, *sicuti* Melium Diagoran, Prodicum Ceum, Theodorum Cyrenaicum, *complureisq́; alios. Ac de eo quoque* Timon Phliasius *(ut arbitror) sic ait.*

Atheon.

Εὐήμερος γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχων.

Euhemerus senex insolens iniquos libros effutiens.

Colu. loc. *Sed his omißis, illud utiq; acrius inspiciendum est apud* Columellam *quoq; libro x. capite autem tertio, ubi de apibus agitur, bis* Homerum *citari pro* Euhemero *in peruulgatis codicibus, quod & uetustißimus indicat liber, de priuata familiæ* Medicæ *bibliotheca, literis* Langobardis *exaratus, & item alter è publica eiusdem gentis, quem de uetusto exẽplari,* Nicolaus Nicolus, *uir doctus & diligens sua manu perscripserit, tum & ratio astipulatur, cui nulla resistunt claustra, siquidẽ apud* Homerum *fabula nulla istiusmodi de apibus reperitur, ac uerisimile est, scriptum fuisse ab* Euhemero Potius, *qui* Iouis *historiam cõposuerit, cuius apes ille fuisse nutrices prædicantur. Quod autem apud hunc ipsum (ut arbitror)* Euhemeron, *de quo supradiximus, scriptum reppererat poëta* Callimachus *in sacra eadẽ historia,* Iouem *in* Creta *uitam cõsummasse, atq; inibi sepulchrũ eius esse in oppido* Cnoso, *in quo sepulchro eius inscriptum fuerit antiquis literis* Græcis ζεὺς κρόνȣ, *id est* Latine, Iupiter Saturni, *quod hoc inquã poëta doctißimus & scriptũ ab illo cognouerat, & pro confesso à* Cretensibus *habitũ, testatũq́;, ob id*

N. Nicolus

Iouis sepulchrum,

ob id opinor in hymno ipso ad Iouē, Cretenses, inquit, semper mendaces, qui sint Iouis sepulchrum fabricati, cū nunquàm ille obierit, perpetuoq; sit. Versus autem hi sunt.

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, καὶ ὁ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ ὁ αἰεί.

Cretes semper mendaces, etenim sepulchrum o rex tuum
Cretes extruxerunt, tu uero non interijsti, es enim semper.

Propterq; hoc ipsum deniq;, Statius quoq;, opinor, in primo Thebaidos inquit. Mētitaq; manis Creta tuos. Cyprianus etiam martyr, homo disertissimus, in libro de origine, & generibus idolorum, Antrum Iouis ait in Creta mutitur, & sepulchrum eius ostenditur, quanquàm parū emendate scripta uerba hæc in nouis codicibus reperiūtur. Porrò Cretenses adeo mendaces habiti semper, ut Græco prouerbio, quod est, πρὸς κρῆτα κρητίζειν, nihil aliud significetur, nisi mendacio uti aduersus mendacem. Sed & Cretensis illius Epimenidis uersiculus hic à Paulo etiam Apostolo citatus atq; ob id etiam sanctificatus est.

Cypriani locus.

Prouerbiū. i. Aduersus Cretensem cretizare.

κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί.

Id significat, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ uentres pigri. Nam uersiculi prioris hemistichion, de Epimenide sumpsit Callimachus. Quocirca eleganter etiam hoc Ouidius in amoribus.

Cretes erunt testes, nec fingunt omnia Cretes. Et alibi.
Nota loquor, non hoc quæ centum sustinet urbes,
Quamuis sit mendax, Creta negare solet.

SOLVTVM HIC ET ENODAtum, quod ænigma de Varronis libro Citat Gellius.

CAPVT XXXVI.

Aenigma

An. Gellij locus. AEnigma illud ex Varrone, quod Gellius proponit, & inenarratum relinquit, ut legẽtium coniecturas acuat, equidem soluturum me meo quoque periculo profiteor. Est autem tale in tribus senarijs.

Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrumq; horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Terminus deus. Terminum significare uidetur, qui deus concedere Ioui noluit, cum capitolium exaugurabatur. Ouidius Fasto. 2.

Quid noua cum fierent capitolia? nempe deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locumq; dedit.
Terminus ut ueteres memorant, inuentus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.

Dubitat ergo hic scirpi autor, semel minus, an bis minus fuerit, an utrunq; horum, ex utroq; autẽ, hoc est ex semel, & bis resultat ter. Quare non semel minus, nõ bis minus, sed Terminus fuit, qui Ioui ipsi regi noluit concedere.

LAPSVM FOEDE SERVIVM
super Oaxe fluuio, & Creta.

CAPVT XXXVII.

ET rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.

Hoc ex prima bucolicῶn egloga, sic enarrat ad uerbum Seruius. Rapidum Cretæ, inquit, lutulentũ, quod rapit cretã. Creta alba terra dicitur. Nam Oaxis fluuius est Mesopotamiæ, qui uelocitate sua rapiens albam terrã turbulentus efficitur. Hactenus ille. Sed ego Oaxem Cretæ insulæ fluuium intelligi crediderim potius. nã Vibius quoq; Sequester Oaxem Cretæ fluuium dicit esse, à quo & ciuitas Oaxia. Quare Appollonius, Cretam quoq; insulam, tellurem Oaxida uocauit in primo Argonauticῶn his uerbis. (Oaxis.)

δάκτυλοι

Δάκτυλοι ἰδαῖοι κρηταέες οὕσποτε νύμφη
Ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Dactyli Idæi Cretenses, quos olim nympha
Anchiale Dictæo in antro utraq; manu
Capiens terram Oaxida produxit.

Hoc autem postremum ita Varro transtulit, ille arbitror Attacinus alieni operis interpres.

Et geminis capiens tellurem Oaxida palmis.

Neq; uero non conuenit rationi, ut qui dispersum iri toto orbe suos populares uelit ostendere, de insula quoque in medio, ueluti mediterraneo mari sita, tum autem & de altera toto penitus orbe diuisa meminerit.

EXPOSITVM IVVENALIS CARMEN, *contra omnium hactenus sententias, super Laconico, & Pitylismate.*

CAPVT XXXVIII.

QVi Lacedæmonium pitysmate lubricat orbẽ. Versus hic ex undecima Satyra Iuuenalis, uarie prorsus expositus est hactenus, atq; (ut arbitror) indiligenter. Nam Domitius Pitysma dicit esse irrotationẽ è leui sputo, de uerbo Pityo. Lacedæmonium uero orbem pro anulo accipit, quoniam, inquit, à Lacedæmonijs anulorum usus manauit, ut senatores, & equites, per anuli mentionem significẽtur. Porrò alter eruditissimus homo, quem tamen nominare parcimus honoris gratia, qua parte ab eo dissentimus, saltationem putat esse Lacedæmoniã, sed ingenue tamen fatetur, nihil adhuc de eo se legisse, nisi tantum apud Pollucem, mẽtionem factam Lacedæmoniæ saltationis. Tertius deniq; uir ipse quoq; doctissimus, trochum intelligit de arbore pinu fabricatum, quod pitys dicatur pinus, unde sit pitysma: Iuue. locus

Nos è tribus his opinionibus, honorē præfati autorū nullam planè probamus. Principioq́; negamus orbē Lacedæmonium significare anulū posse, quoniā nusquam legatur anuli originem manasse à Lacedæmonijs. Plinius aūt quem Domitius adducit, tantū ferreo etiā tum anulo Lacedæmone uti refert. Quod si tollitur nō posse Lacedæmonium orbem pro anulo accipi, sicuti certe tollitur, nihil profecto cō mēticia illa irroratio ualebit. Neq; tamē à pityo, quod nunquam uerbum inuenias, sed à pityzo magis pitysma deducetur, quod apud Nicam Grāmaticum declaratur. Qui uero saltationem putat esse Lacedæmoniā pitysma, cum de eo nihil inueniat, facile (ut esse ingenuus cōsueuit) potiori sententiæ cesserit. Quod itē facturum credo, qui trochū putat è pinu factum pitysma esse, cum nec usquā lectum, nec ad rē faciat, & syllabæ ratio pugnet, quoniā pitys habeat priorē correptam syllabam, ut ex primo liquet etiā Theocriti uersiculo. Nos igitur pitylisma legendum credimus, ut inscitia librariorum syllabam de medio dempserit. Quod haud mirum est in tātis tenebris. Pitylisma uero intelligimus exercitationem, de qua Galenus excellens medicus in secundo ὑγιεινῶν *libro. Quamuis apud eum sit uerbū potius pitylizin, quàm nomen pitylisma. Cæterum recte pitylisma fit inde, etiā usitatissima proportione. Neq; adeo incongruum Galeni Græca uerba prius adscribere, dein pro captu nostro interpretari. Cum igitur exercitationum uaria genera notet, ac de ijs etiam doceat, quæ ueloces quidem, sed citra intentionem, uiolentiamq́; sint, inter quas & hæc ipsa sit, de qua nunc agimus, ita scribit ad uerbū* τὸ δὲ πιτυλίζειν ἐπειδὰν ἐπ' ἄκρων τῶν ποδῶν βεβηκὼς, ἀνατείνας τὼ χεῖρε κινῇ τάχιστα, τὴν μὲν ὀπίσω φέρων, τὴν δὲ πρόσω,

Hæc uidetur recātare Politianus epistolarum lib. xj. epistola sexta.

πρόσω· μάλιστα δὲ τοίχῳ προϊστάμενοι γυμνάζονται τοῦτο τὸ γυμνάσιον ἵν᾽ εἰ καί ποτε σφάλλοιντο προσαψάμενοι τοῦ τοίχου ῥαδίως ὀρθῶνται, καὶ οὕτω δὴ γυμναζομένων λανθάνει τε τὰ σφάλματα καὶ ἀσθενέστερον γίνεται τὸ γυμνάσιον. *Est, inquit, pitylizin, uel si mauis pitylissare,[cum quispiam summis pedibus ingrediens, manus protendit, ocyßimeq; mouet, alteram retrorsum scilicet, alteram prorsum, quo potißimum gymnasij genere ad parietes exercentur, ut sicubi lapsentur, apprehenso mox pariete facile resurgant, atque ita exercentium lapsus fallunt. & ipsa fit exercitatio imbecillior. Porrò Lacedæmonium orbem, Laconicum ipsum acceperim, ut in quo solerent ad eum modum exerceri. Dion historiarum tertio quinquagesimóque libro, Laconicum in urbe uaporarium, aut sudatorium (sic enim interpretari uidemur posse, quod est apud eum Pyriaterium) ab Agrippa ædificatum tradit. Dein Laconicum dicit appellatum, quoniam Lacedæmonij per ea tempora nudi, unctiq; præ cunctis exercebantur. Laconicum istud & Martialis innuit, ita inquiens.* Lacedæmonius orbis. Pyriateriū

Ritus si placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido uapore,
Cruda uirgine, Martiáq; mergi.

Sed & Columella in libro de agricultura primo sic. Attonitiq; miramur gestus effœminatorũ, quod à natura sexũ uiris denegatũ, muliebri motu mentiãtur, decipiantq; oculos spectantiũ. Mox deinde, ut apti ueniamus ad ganeas, cotidianã cruditatẽ Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus. Iã igitur uel ex his Columellæ uerbis cõstare cuiuis potest, quos iam potißimũ poëta significet, nẽpe eos

dubio procul, qui diẽ totum in Laconicis istis, gymnasijsq́; contererent, uncti, nudiq́;. Quare etiam lubricat, inquit, propter oleum & unguen, quo defricti exercebantur. Seneca etiam libro epistolarum septimo ad Lucilium nihil aliud prorsus quàm Laconica insinuat, ita narrans. Quid mihi cum istis calentibus stagnis, quid cũ sudatorijs, in quæ siccus uapor corpora exhausturus includitur, ut omnis sudor per laborem exeat? Restat uti nunc, quoniam orbem dixit,

Laconicorum figura

etiam doceamus fuisse in orbem constructa Laconica, quod ex libro quinto Architecturæ apud Vitruuium patet, in his uerbis. Laconicôn sudationes quæ sunt coniungendæ tepidario, æque quàm latæ fuerint, tantam altitudinem habeãt ad imam curuaturam hemisphærij, mediumq́; lumen in hemisphærio relinquatur, ex eoq́; clypeum æneum catenis pendeat, per cuius reductiones, & dimißiones perficietur sudationis temperatura. Ipsumq́; ad circinum fieri oportere uideatur, ut æqualiter à medio flamme uaporisq́; uis percuruaturæ rotundationes peruagetur.

SCIRPUS EXSOLUTUS AUSONI *uatis, de Cadmi filiabus, Melone, Sepia, & Cnidijs nodis.*

CAPUT XXXIX.

Scirpum quem Theoni Grãmatico per dimetros iambos acatalectos proponit ingeniosus, & non ineruditus

Ausonij locus.

poëta Ausonius, sic nos tẽtabimus explicare. Sed ipsos prius uersiculos ascribamus.

Aut adsit interpres tuus
Aenigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginẽ,
Notasq́; furuæ sepiæ,
Cnidiosq́; nodos prodidit.

Ex his

Ex his autem postremus uersiculus, libris quidem uulgatoribus mendose legitur, modos habens, uel meos, pro eo quod nos reposuimus nodos. Sic autē inuenio cum in alijs nonnullis, tum in libro Ioānis Boccacij manu perscripto, qui nunc in bibliotheca sancti spiritus Florentiæ seruatur. Cæterum nec ratio metri patitur alterutrū uel modos, uel meos. Quoniam iambū esse nō pyrrhichium sede illa secūda oportet. Literas igitur Cadmi Phœnicis munus, & papyrum Niloticam, & atramentum scriptoriū, & calamum librarium literatoris eius germanū instrumentum uidetur mihi Ausonius sub hæc inuolucra cōplicasse, Cadmus enim literas primus in Græciam attulit è Phœnice. Testatur Herodotus in Terpsichore, Phœnicas eos, inquiens, qui Cadmo duce uenere in Græciā, literas uernaculas, & patrias, hoc est Phœnissas ostendisse primitus Græcis, sed fluxu ætatis, ait, cum uoce notæ quoq; sensim mutatæ. Primiq; ijs Iones usi. Quare etiam φοινικήια sunt appellatæ. Cadmeas aūt se quoque uidisse, scribit Herodotus, literas in templo Apollinis Ismenij. Thebis in Bœotia cælatas in tripodibus quibusdā, de quibus tria citat epigrāmata, maxime (ut inquit ipse) Ionicis similes. Quamobrē si ueteres Græcæ literarum notæ, non aliæ quàm Phœnicū, Latinæ uero nō aliæ fuere, quàm Græcorū, sicut & Plinius indicat, citata ipse quoq; Delphica (Nam illud tabula nouitiū est, & ab ineruditis additū) manifestū est etiā Latinas literas, nō alias esse, quàm quas à Cadmo didicerimus. Quare ob id eas Cadmi filias uocat Ausonius, quoniamq; atramēto minusculæ imprimuntur, ideo suauiter nigellas. Ob id igitur Zeno sic in epigrāmate.

Cadmus in Græciā literas attulit.

οἶδε πάτρα φοίνισσα τίς ὁ φθόνος οὐ καὶ κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

Nouit patria Phœnissa, quænam inuidia, ubi & Cadmus
Ille, ex quo scriptã Græcia habet paginam.

Timon quoq; Pyrrhonius, ut apud Sextum legimus, libro Pyrrhoniorum quarto sic scripsit.

γραμματικὴ τῆς οὔτις ἀνασκοπὴ οὐδ᾽ ἀνάθρησις
Ἀνδρὶ διδασκομένῳ φοινικικὰ σήματα κάδμου.

Grammatica huius nulla contemplatio neq; conspectio
Viro edocto Phœnicica signa Cadmi.[

Zopyrion unus ex illis autorib. è quibus cõstant collectanea quæ Suidæ nomine circũferuntur.

Cadmi Phœnicica signa notas literarum uocitans: Omitto quod & Suidas, aut Zopyrion potius φοινίκια uocatas literas ait. Omitto Plinium, cæterósque permultos, qui dicant eas à Cadmo in Græciam allatas. Nam cum diuersi quæ legerant apud Herodotum passim meminerint, satis ipsi fecisse uidemur, quod ista suæ reddimus autoritati. Nec enim tam numeranda, sicuti putamus, ueterum testimonia sunt, quàm ponderanda. Melonis uero albam paginam ob id ait, quod papyrum Nilus producit, ex quo paginæ fiunt candidæ. Nilus autem à ueteribus Latinis, nondum assuetis Græcæ linguæ, Melo uocabatur, quemadmodum Põpeius in uocabulo, quod est alumẽto declarat. Quã quam habent plerique codices, non Melo sed milo, mendose insciteq;. Quare uacillantem (si uidetur) autoritatem, adminiculo Serui substentabimus, cuius in primo Aeneidos ita uerba sunt. Sanè Atlas Græcum est sicut Nilus, Nam Ennius dicit Nilum Melonem uocari, Atlantem uero Telamonem. Sic ille Deniq; pro atramento in literarum formas lito sepiam capimus etiam apud Persium.

Melo qui & Nilus.

Pomp. locus.

Atlas.

Sepia.

Nigra quod infusa uanescat sepia lympha.

Scilicet ob eius piscis ingenium, qui liquorẽ dicatur atrum profundere, quo fortaßis olimque atramentum confieret. Ex quo Martianus. Dehincque nigello puluere, qui ex

fauilla confectus, uel ſepia putaretur, illato per cannulas eadem reſanari. Furuum porrò nigrum de quo & fu= rem dici putat Varro. Sed & Horatius ex eo quoque, Furuæ (inquit) regna Proſerpinæ. Et furuas hoſtias Diti patri, Valerius Maximus, Sed & ante eum Varro nigras interpretatur Cnidios dein nodos accipe, quoniam calami probatiores Cnidij, ſicuti Plinius ait libro ſextodecimo hi= ſtoriæ naturalis. Affectauit autem imitationem Perſianam, cum dixit nodos, quoniam & ille ſcripſerat. Furuum. Nodi Cnidij.

Inq; manus chartæ nodoſaq; uenit harundo.

SCIRPI SIMILE VATIS
eiuſdem epigramma, emacula= tum, atq; enarratum.
CAPVT XL.

QVem nuper uatis Auſoni ſcirptum enodauimus, re= degit in mentem nobis tetraſtichon eiuſdem, facilius intellectu fortaſſe, ſi quis & emaculatum habeat codicem & Græce literaturæ non ſit ignarus, ut cui uel alterutrum deſit, non minoris ſanè laboris futurum, quàm hoc eſt æni= gma ſuperius. Verſus hi ſunt. Auſoni locus.

Lais eros & itys, chiron & eros itys alter
Nomina ſi ſcribas, prima elementa adime,
Vt facias uerbum quod tu facis Eune magiſter.
Dicere me Latium non decet opprobrium.

Nempe de primis ſingulorum ipſorum nominum literis ſe= riatim inter ſe coagmentatis Græcum diſſultat hoc uerbum λείχει, quod eſt Latine lingit, ut eo uerbo (ſit autem honor auribus) inguinum liguritor Eunus, aut ſi quid tale addiui= nas, inſinuetur. λείχει.

QVOD IN DIGESTIS IVSTINIANI *principis, diem diffusum, male pro eo quod est diffissum, legitur, ut & Apud Gelliũ, diffundi & definitiones, pro illis diffindi, & diffißiones, atq; inibi de Pandectis Florentinis nõnihil.*

CAPVT XLI.

Diffindi diem. *DIffißionis uocabulum, & item quod dici solitum, in iudicijs diffindi diem, penè iam sublatum è medio, atq; inscitia quadam improba, importunaq; bonis artibus exitiosa iam obliteratum restituere ipsi pro uirili conabimur, & renouare diligentia nostra. Vtitur ista loquẽdi figura etiam iurecõsultus* Vlpianus *in libro lxxiiij. ad edictũ, per hæc sanè uerba, quæ posita libro primo* Digestorum Sistere. *sunt, sub hoc titulo, Si quis cautionibus in iudicio sistẽdi causa factis, nõ obtẽperauerit. Si quis, inquit, in iudicio se sisti promiserit, & ualetudine, uel tẽpestate, uel ui fluminis prohibitus, se sistere nõ potuit, exceptione adiuuatur.* Nec immerito. *Cum enim in tali promißione præsentia opus sit, quẽadmodum potuerit se sistere, qui aduersa ualetudine impeditus est? Et ideo etiã lex xij. tabularum, si iudex, uel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diẽ iudicij esse diffißum.* Hactenus Vlpianus. *Diffißum aũt legẽdum, non diffusum, quod omnes habent hi fermè libri, qui sunt in manibus. Atqui uolumẽ ipsum* Iustiniani Digestorũ, Pandectæ Pisanæ. *seu* Pandectarum, *dubio procul archetypum, in ipsa curia* Florentina *à summo magistratu publice adseruatur, magnaq; ueneratiõe, quanquã raro id etiamq; ad funalia ostẽditur: est aũt liber haud quota spoliorum, prædæq;* Pisanæ *portio, sæpe à consultis citatus, maioribus characteribus,*

nullisq;

nullisq; interuallis dictionum, nullis itẽ cõpendiarijs notis, quibusdã etiam saltẽ in præfatione uelut ab autore planè & à cogitante, atque generante potius, quàm à librario & exceptore inductis, expunctis, ac superscriptis, Cum Græca epistola, Græcoq; etiam pulcherrimo hoc epigrammate in prima fronte. Cõpendiariæ notæ.

βίβλον ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
τὴν ῥὰ τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ
οἷά τις ἡρακλῆϊ πανάιολον ἀσπίδα τεύξας,
ᾗ ἐπιμαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων,
ἄνθρωποι δ' ἀσίης τε δορυκτήτου τε λιβύσσης
εὐρώπης τε πίθοντι ὅλου σημάντορι κόσμου.

Librum Iustinianus imperator molitus est hunc
Quem utiq; Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori
Veluti quispiam Herculi uariegatum clypeum fabricatus,
Vbi refulgent imagines omnes legum,
Homines uero Asiæq; subactæq; Libyæ
Europæq; parent totius rectori mundi.

Cuius tamen uoluminis legendi, ac uersandi per ocium mihi est uni facta copia, Laurenti Medicis opera, causáq; qui uir suæ reip. princeps, dum studiosis obsequatur, etiam ad hæc usq; officia se demittit. Igitur in Pandectis his, non iam Pisanis, ut quondam, sed Florentinis, in quibus pura sunt uerba, nec ut in cæteris plena maculis, & scabie, Diffisum reperio non diffusum. Libri Auli Gel. innersi *Quod idem apud Aul. quoq; Gellium uideo deprauatum, libro qui nunc uulgo tertiusdecimus, cũ sit quintusdecimus emendatis codicibus. Nam ubi hæc uerba legimus, atq; in rerum quidẽ definitionibus, cõperendinationibusq;, hic ego in codice Gelliano, ex bibliotheca publica Medicæ familiæ, quem uir haud indoctus (ut tum ferebant tempora) sed diligens tamen in primis Nicolaus Nicolus ex uetustißimo exemplari fideliter pro suo more descri-*

 pserit,

pſerit, ita inuenio. Atq; in rerum quidem diffiſionibus, comperendinationibusq́;. Quod ſi ſuſpicio libera mi detur, malim credere equidem, in dierum, quam in rerum, ueram habuiſſe & incolumẽ ſcripturam. Quin eodẽ capite Gellius, Iuſsi igitur, inquit, diem diffindi. Sic enim in eodem codice, quod in his peruulgatioribus. Diem diffundi.

Alius Gel. locus.

POLLICES IN FAVENDO PREMI, *ſicut in denegando fauorem, uerti ſolitos, ex eoq́; ſententiæ Horati, Iuuenalis, & Prudenti declaratæ.*

CAPVT XLII.

Hor. locus.

Oratius in primo epiſtolarum libro.

Conſentire ſuis ſtudijs, qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.

Vtroq;, inquit pollice Porphyrion, hoc eſt utraq; manu, ut ſit tropos ſynecdoche à parte totum. Sed ne quem forte ueteris ſcriptoris autoritas infatuet, ei quoq; aurem leuiter peruellemus. Scriptum eſt igitur apud Plinium libro naturalis hiſtoriæ octauo, & uigeſimo, in hæc uerba, Pollices cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Ex quo Iuuenalis peritiſsime illud. Et uerſo pollice uulgi, Quemlibet occidunt populariter, Ceu ſi uerſo pollice tollatur fauor. Denique etiam Prudentius in heroico aduerſus Symmachum, ita contra Veſtales, quæ muneri gladiatorio intererant declamauit.

Et quoties uictor ferrum iugulo inſerit, illa
Delicias ait eſſe ſuas, pectusq́; iacentis
Virgo modeſta iubet conuerſo pollice rumpi.

Pollicem uertere.

Nam ut fauere qui pollicem premerent, ita puto qui uerterent denegare gladiatoribus fauorem credebantur.

QVAM

QVAM MVLTAS HABVERINT *antiqui diphthongos.*

CAPVT XLIII.

Diphthongi apud Latinos nõ plures quatuor perhibentur, cum septẽ nos eas saltem inueniamus in antiquis uel marmoribus; uel nomismatis, quorum nobis copiã ingentem Medices Laurentius suppeditat. Nã præter illas uulgatißimas, quæ sunt ae, oe, au, & eu, est adeo inuenire etiam ai, & ei, & item ou, pro illis æ, i, u, in ueteribus monimentis. Et ai quidem pro æ, nonnulli cum litera i, non e, Græcorum more semper efferebant, ut Quintilianus ostendit. Quidam singulariter tãtum, cum in genitiuum, uel datiuum casum incidissent. Vnde etiam Aimilius pro eo quod sit Aemilius alicubi Romæ in antiquis spectationibus adnotauimus. Omnino autẽ cum supra testudinem Panthei ascendissemus, fragmẽtum ibi marmoreũ cum eiusmodi scripturæ uestigijs offendimus. Ex quo etiam diæresin uidemus factam in illis quæ uel apud Vergilium sunt, Aulai, dictai, & quod nunc mendose legitur, aquai. Porrò autem diphthongus ei frequentius inuenitur, penéq; etiam in cõfesso est, qđ & nomismata pleraq; & marmora uetustißima declarãt, & argumẽta ipsa Plautinarum comœdiarũ, quæ Captiui, quæ ue item Menechmi inscribuntur. Nam si uersuum singulorum primas subinde literas connectas, Capteiuei, & Menaechmei resultabit, ut sit ubiq; ei diphthongus. Præterea fouri, non furi legimus in nomismate alio, ut prima syllaba diphthongo producatur. Qualis etiam apud Græcos est. Quid autem de ea dicã, quod & Quintilianus indicat, & nos aliquando obseruauimus, ut uocalem producendam geminarent, cum in aureo nomismato feelix per e geminum, in æreo

Diphthongi ueteres.

ai diphth.

Aquai.

Ei diphth.

Fouri.

Vocales geminatæ

in æreo autem Galbæ principis uijrtus per i duplex reperiatur. Iam illa ἄκυρος, nonne etiam apud nos in Græcis saltem nominibus, ut in Harpyia, Orithyia, Thyiadeq; reperitur? ut non iam septem diphthongos, sed decem quoq; habuisse uideri maiores queant.

PEGASEIVM NECTAR LEGI OPORtere *apud Persium, non melos.*

CAPVT XLIIII.

Persi locus *PErsius in epigrammate, quod proœmij uice fungitur,*
Coruos poëtas (inquit) & poëtridas picas,
Cantare credas Pegaseium melos.

Nos in uetustißimo cõmentario, literis, quas Langobardas uocant, perscripto, quod etiam publice nostris auditoribus exhibuimus, sic ad uerbum inuenimus. Pegaseium nectar, in alijs melos, ex quo existimamus ueteram synceramque scripturam nectar habuisse, nouitiam uero & mendosam, melos. Sed & Pomponius Lætus Romanæ princeps academiæ, diligentißimus homo antiquitatis, ueterem se habere Persianum codicẽ, multis audientibus affirmauit, huic nostræ lectioni suffragantem. Quod & ratio tamen carminis euicerit. Nam cum oporteat nouißimum choliambi pedem, spondeum poni uel trocheum, melos autem nunquam, neq; apud Græcos, neq; item apud nostros, nisi breui priore syllaba accipiatur, mendum profecto fuerit in uersu, si melos admiseris. Nam quod autumant nonnulli, λ literam uim producendi habere apud Græcos, quod omnino tacuit Hiphestion autor metrorum. *autor metrorum singularis Hephestion, id ego inueniri quidem scio, sed in obscuris duntaxat quibusdam, & ignobilibus scedis, exemplumq; afferri ex Homero, apud quem* ἑλώρια Primo Ilia. *heloria prima intenta syllaba legamus. Id autem quam friuolum,*

lũ, quam leue sit, & nugatoriũ, uel hoc euidẽtißime declarat, quod uſu iam & autoritate doctißimi cuiuſq; receptum eſt, ut id uocabulum apud Homerum quoq; λ duplici notaretur. Cæterum ſi maxime conceſſerimus, fieri hoc ſolere aliquando apud Græcos, non tamen continuo credendum eſt, illiuſmodi uſum licentia Perſium Græca una appellatione, quam uix ſemel in tanta ſcriptorum ſilua Græci uſurpare ipſi reperiantur: Præſertim cum neq; apud Græcos, quantum equidem obſeruauerim, neque item apud Latinos, aliter quàm breui priore ſyllaba melos inueniatur. Nam quantopere hanc ſolis conceſſam Græcis licentiam fugitarint Latini ueteres, uel Martialis poëta declarat, cum ſe de nomine ipſo Earini tantopere torquet, nec ſibi ſaltem pro Earino εἰαρινὸν dicere permittit, uulgata apud Græcos licentia, id eſt literam interponendi, ſicut apud Homerum ἐπ᾽ ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν. Atque adeo Martialem ipſum audi. i. in uernis floribus.

Dicunt iarinon tamen poëtæ,
Sed Græci, quibus eſt nihil negatum,
Et quos Ares Ares licet ſonare, ἆρες ἄρες Iliad. ε
Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeueriores.

Quare nihil dubitandum, quin ſit illud melos in Perſiano uerſiculo tanquam uerruca deformis recidendum, reſtituendumq; nectar, quod ratio nobis toto capite & uetuſta pariter autoritas adnuerunt.

PATROCLO IVNIOREM ACHILlem, contra quàm aut Aeſchylus prodiderit, aut uulgo exiſtimetur.

CAPVT XLV.

Diſſeminata

DIſſeminata inter omnes iam pridem, receptaq́; opinio, Patroclum fuiſſe Achille iuniorem, ab eoq́; uelut adamatum, ſicut fermè Hylan ab Hercule, tum innuere hunc ipſum Martialis creditur, ſic inquiens.

Aeacidæ propior leuis amicus erat.

Quare etiam uerſiculo cuidam nequiſsimo ex Hermaphroditi libellis uulgo quoq; applaudebatur. Cæterũ Statius in Achilleide parẽ deniq; utriuſq; ætatẽ prædicat, ita inquiẽs.

Inſequitur magno iam tum connexus amore
Patroclus, tantisq́; extenditur æmulus actis.
Par ſtudijs æuiq; modis, ſed robore longe,
Et tamen æquali uiſurus Pergama fato.

Achilles patroclo iunior.

Plato autem in Sympoſio, longe diuerſum contendit. Nam & multo iuniorem fuiſſe Achillem declarat, & ipſum potius à Patroclo adamatũ, utpote imberbẽ adhuc, nec Patroclo ipſo modo, ſed heroibus etiã cũctis formoſiorẽ. Quin ea cauſa di, inquit, illũ honoribus egregijs affecerũt, ut ad inſulas fortunatas mitterẽt, qđ amatorẽ tãti fecerit, ut nõ pro eo ſolũ mori, ſed ei uel immori, quàm in patria cõſeneſcere præoptauerit. Quin Aeſchylũ Plato idẽ ceu nugacẽ taxat, qđ is quoq; Achillẽ Patrocli fuiſſe amaſiũ ꝓdiderit, teſtẽq; utriuſq; ætatis Homerũ citat, cuius ſi quiſpiã uerba (nam hæc utiq; Plato nõ poſuit) ſibi indicari poſtulat, legat ĩ undecima Iliados Rhapſodia ſub Neſtoris ꝑſona, quibus cum mãdatis Patroclũ filiũ pater Menœtius ad bella dimiſerit.

CACOETHES APVD IVVENALEM tetraſyllabon, nõ cacethos. Et condita pyxi de lyde, non incondita legendum. Simul enarratus apud Martianum locus, haud, arbitror, indiligenter.

CAPVT

CAPVT XLVI.

IN septima Iuuenalis poëtæ satyra sic scriptum. Iuue. locus
Tenet insanabile multos
Scribendi cacethos, & ægro in corde senescit.

Vocabulum aût quod est cacethos, neq; à Græcis usspiam usurpatur, neq; à Latinis, sed neq; ratio carminis admittit. Quare cacoëthes legendum suspicamur, ut sit quod apud Græcos τὸ κακόηθες. Eo nãq; uerbo frequentissimo usitatissimoq; mala consuetudo significatur. Quod item in uetusto codice Langobardis exarato literis reperimus, cuius mihi potestatem legendi fecit Franciscus Gaddius Florentinus, summi magistratus à secretis, prudẽs, humanusq; uir, nec Literis incultus. Sed & ille uersus ita in eodem. Cacoëthes

Turgida nec prodest condita pyxide lyde.

Quod alibi perperam sic est, In pyxide condita lyde, ut anum intelligas Lyden illiusmodi medicamenta uenditantem, crassam, & (ut inquit Plautus) doliarẽ. Quod & Capella fortasse spectans, & facetissime super ebrio Sileno ludens, ita inquit. Ac dum mouere gressum cupit auocãte Lyde. Nã ut si Cantharæ uel Pirrhiæ nomina uel Baucidos inaudias, continuo suffarcinatas tibi, & uinosas, & pannucias quasdam delectione confinxeris. Ita nomine audito Lydes, mox hanc Iuuenalis turgidam recordaris, ut mirifice sint inductæ ad excutiendos cachinnos personæ, uino uenas inflatus Silenus, & uentriosa Lyde, quæ titubantem, & lapsabundum etiam (si dis placet) auocet ab irrisu. Iuue. loc. Lyde. Dolians.

QVAE PLINIVS SVPER TITVLIS VEterum artificum pendentibus prodiderit, ea de monimentis etiam ueteribus agnita Romæ, sicutiq; speciem Vergilianæ ægidos.

CAPVT

CAPVT XLVII.

ROmæ nuper in atrio Mellinæ domus, marmoream quandam ueluti basin aspeximus, in qua Græce sic erat. σέλευκος βασιλεὺς λύσιππος ἐποίει. Id Latine ualet, Seleucus rex Lysippus, faciebat. Erat ibi tũ nobiscũ Ioannes Laurentius Venetus, summi pontificis à secretis, homo linguæ utriusq; doctißimus, omniũq; istiusmodi quasi lauticiarum studiosißimus. Is igitur nos submonuit, quod & statim arripuimus, agnouimusq; nõ temere illic ἐποίει

Faciebat. potius quàm ἐποίησεν, hoc est faciebat, quàm fecit. Siquidem, ut ait Plinius in præfatione librorum naturalis historiæ, Summi illi artifices, etiã absoluta opera pendenti titulo inscripsere, ut Apelles faciebat, & Polyclitus, tanquàm inchoata semper arte, & imperfecta, ut cõtra iudiciorũ uarietates superesset artifici regressus ad ueniã, uelut emẽdaturo quicquid desideraretur, si non esset interceptus. Quare, inquit, plenum uerecũdiæ est illud, quod omnia opera tanquã nouißima inscripsere, & tanquam aliquid singulis fato sit ademptum. Tria aũt non (ut ille opinatur) amplius absolute traduntur inscripta. Ille fecit, quæ suis locis reddit. Quo apparuit summã artis securitatem autori placuisse. Et ob id magna inuidia fuere omnia ea. Cæterũ etiã alibi Romæ similis inueniri titulos, idem Ioannes Laurẽtius Venetus asseuerabat. Vidimus itẽ, quod etiã his Miscellaneis nostris putauimus

Aegis palladis. inserendũ, marmoreum quoddã in urbe eadem palladis simulachrũ gestans Aegida squamoso draconum corio contectam, sic ut extremũ ipsius ambitũ dracunculi item ad limbi, aut fimbriæ uicem circuncluderent. Erat ibi tum nobiscum Iulianus Bononiẽsis, cui nunc ex re cognomen

Antiquarius. Antiquario factum, simulq; Georgius Italianus Genuẽsis, homo

rerum

rerum abditarum inuestigator experientissimus, cum statim Vergilianos uersus recordati, quibus eam demum Palladi clypei cælaturam mire expreßisse poëta incomparabilis uidebatur, ita in octauo Aeneidos libro scribens:

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auroq; polibant,
Connexosq; anguis, ipsamq; in pectore diuæ
Gorgona desecto uertentem lumina collo.

DE MEGABYZO SCRIPSISSE ALIOS, quod Plinius de Alexandro, uentitare in Apellis officinam solito.

CAPVT XLVIII.

Plinius Secundus in uolumine historiæ naturalis quinto & trigesimo, uentitare in Apellis excellentißimi pictoris officinam solitum ait Alexandrum Macedonē, nō artificio solum, sed comitate etiam hominis delectatū. Qui & in officina, inquit, imperite multa differenti, silentium comiter suadebat, rideri eum dicens à pueris, qui colores terrent. Hoc quod de Alexandro Plinius scribit, Plutarchus ad Megabyzum retulit, in eo uolumine, quo disputat, quæ sint adulatoris, & amici discrimina. Cuius si uerba Latine interpretemur, hæc ferè sunt. Appelles, inquit, pictor aßidenti sibi Megabyzo, superq; linea, & umbra dicere nōnihil tentanti, uiden, inquit, ut pueri melida (coloris id genus) terentes tacenti nuper tibi animos adhibebant, purpuramq; demirabantur, & aurum? Sed idem te nunc deridēt, loqui super ijs, quæ haud didiceris, incipientem. Quin Helianus quoque in libris historiæ multifariæ ad Megabyzū & ipse non ad Alexandrum retulit.

Plin. Iocus.

Megabyzus.

O Cōtentio

CONTENTIO EPIGRAMMATVM *Graeci Posidippi, & Latini Ausoni, super Occasionis imagine, tum pulcherrima ecphrasis Graeci Callistrati.*

CAPVT XLIX.

Auf.locus. *AVsoni poëtae celebre est epigramma, quo simulachrum describitur* Occasionis. *Nam sic utiq; deũ,* Καιρός. *quem Graeci καιρὸν appellãt, interpretatus est. Sed enim longe miror, quid ita Phidiae tribuerit, quod erat* Lysippi. Extat *adhuc enim Posidippi Graecum comparis argumẽti, de quo suum finxerit Ausonius, quanquam in Graeco* Lysippus *Sicyonius artifex, in Latino Phidia perhibetur.* Porrò *autem summis digitis Graecus autor ingredi, Latinus insistere dicit rotulae.* Talaria *uterq; adnectit, uterq; faciẽ crine tegit, uterq; occipitium denudat.* Nouaculam *tamen dextra gerit Graecus ille καιρὸς, &* Poenitentia *comes iungitur* Latinae *occasioni.* Figurae *sunt apud utrunq; poëtam pariles, plus tamen aliquanto arrident Graecae, nam in istis omnibus (ut ita dixerim) mangonissandis, nescio quo pacto* Antigraphon. Apographon. *Graeci belliores, quàm* Romani *nostri, tum uelut ab antigrapho decidere apographon erat necesse. Sed &* Callistrati *legimus ecphrasin simulachri eiusdem mire festiuã, qua confirmatur à* Lysippo *id opus factum, publice Sicyonijs spectabile.* Porrò *autem ex aere hunc ait esse deum* Callistratus, *puerum adhuc primae pubis à capite florulentae ad pedes.* Tum *formosum eundem, sparsisq; fauonio crinibus, & multa frontis gratia, genarumq; adeo, & corporis totius pulchritudine,* Dionysio *maxime similem, quin & insistere pilae suspenso gradu, pinnatis pedibus. Sed & capillos idem* Callistratus *in oculos pueri, genasq; deflectens occi-*

pitium

pitium crinibus liberat. Cætera deniq; scriptoris huius condimenta, & lenocinia, delicias, festiuitates, argutiásque transmarinas, ex ipso utiq; petendas autore arbitror. Fit autem, nescio quo pacto, lasciuiolas ut istas, & electatiunculas, quasi textam Mileti chlamydem, cane peius & angui, Romana *reformidet grauitas. Illud haudquaquam præterierim,* Nicephorum *quoq; non inelegantem scriptorem* Græcum, *sic ordiri, quã de uirgine deipara composuit orationem, ut cum super imagine ista nescio temporis dixerim, an* Occasionis *loquatur, referat eam ad temporis illius, qui sit* Græce chronos, *fugacißimam celeritatem.* Romana grauitas. Nicephorus.

LOCVS IN PLINIANIS EXEMPLARIBVS *emendatus super nomine Prœtidum, atq; inibi de ipsarum furore relata historia.*

CAPVT L.

IN *quinto & uigesimo naturalis historiæ libro uerba* Plinii Secundi, *quo capite de helleboro tractatur, ita in uulgatißimis codicibus reperiuntur. Melampodis fama diuinationis artibus nota est, ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodẽ nomine inuenisse tradũt, capras purgari pastore illo animaduertẽte, dato'q; lacte earũ sanasse parotidas furẽtes. Cæterũ non pastore, sed pasto, nõ parotidas, sed Prœtidas in codice uno uetustißimo, ex nobilißima ista Medicæ gẽtis bibliotheca inueniebamus. Sed de pastore & pasto facile est. Sic Prœtidas non parotidas legendũ manifesta fides, eamq; uel indubitatißimã, uerißimãq; eße scripturã, præterquam quod ratio docet in primis efficax (quid enim sint parotides furentes? aut quid parotidibus aurium uitio, cum ueratro?)* Plin. locus. Parotides.

tamen & Dioscorides bonus autor apertißime declarat ita
Veratrum Melampodium. scribens. Veratrum nigrum, id alij Melampodiũ, alij ecto=
mum, quidam polyrrhizum appellant. Melampodium ue=
ro quoniam eo Melampus quidam pastor Prœti furentes fi
lias purgaße uidetur, atq; curaße. Sic ille. Sed Atheniensis
Apollodorus in bibliotheca (nam ita liber eius appellatur)
purgationum Prœti filiarũ potius ad uatem Melampoda,
Prœtidum furor. quàm ad pastorem refert, natasq; ait ex Prœto & Stheno
bœa filias Lysippen, Iphinoën, & Iphianaßam, quæ ubi
primum adolcuerint, uexatæ insania sunt, seu quoniam (ut
scribit Hesiodus) Liberi patris ceremonias non acceperint,
siue (quod est apud Acusilaum) quoniam Iunonis contempse
rint simulachrum. Postea autem quàm furere occœperint,
toto Argiuorum agro prius errabundas, dein uero etiam
per Arcadiam Peloponnesumq; uniuersam, sui decoris obli
Excucurrisse. Melãpus tas, locis solis excucurrisse, donec Melampus Amythao=
ne, filiaq; Abantis Idothea natus, uates scilicet, & qui pri
mus medicamentis sanare, ac purgationibus inuenerat, cu=
raturum se uirgines spopõderit, si precium sibi pars regni
tertia transcriberetur. Cui cum Prœtus minime assentiret,
uidelicet mercede tam immani deterritus, magis magisq; in
dies gliscere furorem illum uirginum cœpisse, contagione
etiam ad mulieres cæteras demigrante, sic ut uulgo suam
quæq; domum relinquerent, filios occiderent, ac per solitu
dines uagarentur. Quare propagante se etiam atq; etiã ca
lamitate, cum daturum Prœtus postulatam mercedem pa=
cisceretur, iam uero non prius curaturum Melampus ait,
quàm cum alterum tantũ agri fratri quoq; suo Bianti adiu
dicaretur. Hic uero metuentem Prœtum, ne si præsentẽ cõ
ditionem respueret, plus etiam subinde postularetur, cõsen=
sisse

fisse in eam mercedem. Ac tum demum Melampoda ualentißimum quenq; iuuenum comitem sibi asciuisse, clamoribusq; eas atq; enthea quadam (sic enim inquit) chorea Sicyona usq; de montibus compulisse. Cæterum in persequẽdo, maximam natu Iphinoën extinctam, reliquas purgatione usas resipuiße. Tum Melampodi eas, & Bianti Prœtũ tradidiße, ipsumq; dein filium genuisse Megapenthen. Hactenus fermè Apollodorus. Helianus autem nomina Prœtidibus in omnifaria historia Elegen facit, & Celenen. Sextus porrò Empiricus Pyrrhoniorum quarto, Polyanthũ Cyreneum dicere scribit in libro de Asclepiadarum genitura, Prœti filias ab Aesculapio fuisse insania liberatas, in quam Iunone irata incidissent. Adicit Ouidius purgamine mentis earum Biantem misisse in Clitorium fontem, cuius potus abstemios faciat. Sed enim qui Probus uulgo putatur, haud improbus omnino Maronis enarrator, & ipse testẽ citat Hesiodum, fabulamq; penè sicut hæc est Apollo dari, quãquã breuißime perstringit. Hunc autem in eis errorem fuiße mẽtis, animiq;, boues ut se crederent, quod Vergilius quoq; in Bucolicis significat, neutiquã uideri fabulosum debet, siquidem Paulus Aeginita medicus Græcus autor in tertio Periodeutico de atra bile, deq; insania ipsa narrãs, usu quoq; uenire ait, uti quidã sibi brutæ animãtes eße, uocesq; imitari illarum uideãtur. Prætereaq; nõnullos arbitrari se uasa eße testacea factos, tum aũt ob id metuere, ne cõfringãtur.

Enthea chorea. Prœtidum purgatio. Prœtidum nomina. Probus Maronis enarrator. Paulus Aeginita.

CVR IN EPHESIAE DIANAE TEMplo molles appellati honores à Martiale.

CAPVT LI.

CVr molles dixerit honores in Triuiæ templo Martialis, hoc est in Dianæ Ephesiæ, etiam hæc afferri Mar. locus

 possunt

possunt, scita (ni fallor) & arguta satis, sed quæ tamen interpretes omiserunt. Ac primo quidē de multimammijs possumus dictum existimare. Nam ut diuus Hiero. in epistolam Pauli ad Ephesios scribit, Erat Ephesi templum Dianæ, & eiusdem in ipso multimammia, id est multarum mammarum effigies, qua cultores eius decepti putabant eam omnium uiuentium nutricem. Possumus item ad pompam referre, de qua Xenophon Ephesius in primo Ephesiacorū libro scribit ad hanc sententiam. Agebatur autem, inquit, solenne ijs locis Dianæ festum, ab urbe ad templū, quæ sunt stadia omnino septem. Celebrare pompam uirgines omnis indigenas oportebat, splendide in primis ornatas, Prætereaq́; ephebos, Abrocomi æquales, qui tum annum circiter decimumseptimum agebat, & cum ephebis aderat, uelutiq; primas in ea pompa ferebat. Magna autem uis hominum spectaculo intererat, uel popularium uel hospitum, Siquidē mos habebat, uti in ea celebritate, & sponsi uirginibus, & ephebis uxores inuenirentur. Procedebat ergo ordinatim pompa, primo scilicet sacra, faces, canistra, & suffimenta, tum autem equi, canesq́;, & uenatoria arma, nonnullorū quoq; bellica, sed pleraq; tamen pacalia. Fœminarum se quæq; ueluti ad amatoris oculos composuerat, uirginumq́; ordinem ducebat Antia. Sic utiq; Xenophon scribit, nō quidē Atheniensis ille, sed alter eo non insuauior Ephesius, qui paulo post etiam ita subdit. Vt igitur peracta pompa, uenere in tēplum sacrificatum multitudo omnis, atq; ibi ornatus pompæ solutus omnis. Et cōuenere eôdem uiri, fœminæq́;, ephebi, & uirgines. Non absurdum est autem propter Dianæ quoq; sacerdotem molles honores audire, de quo etiam non nihil Domitius ex Strabone. Cæterum Heracliti Ephesij summi

Multimāmia. Festum Dianæ. Antia. Xenophō Ephesius. Heraclitus.

summi philosophi, scilicet illius, qui ex obscuritate librorũ Scotinos, hoc est tenebricosus appellabatur, quiq; omnibus humanis actibus illachrymabat, illius inquam Heracliti ad Hermodorum extat epistola, qua sic fermè in Ephesios cauillatur. Quanto Ephesijs meliores lupi, atq; leones. Non se inuicem mancipant, nec aquila aquilam emptitat, nec leo ni leo ministrat pocula. Sed neq; canẽ canis exsecat, ut uos deæ sacerdotem exsecuistis Megabyrũ, metu ne uirgini uir consecretur, & quo pacto impij aduersus naturam, pij sitis aduersus simulachrum. Principio enim id agitis, ut dis primus imprecetur sacerdos amißa uirilitate. Quin deam quoque impudicitiæ uelut insimulatis, metuentes ne illi ministretur à uiro. Scotinos. Sacerdos castratus.

QVAE SIT APVD MARTIALEM *Cornibus ara frequens.* Cap. LII.

In superiori epigrammate locus est hic alter, neutiquàm à Domitio, néue ab alijs, quantum uideam cognitus. Mar. locus
Dißimuletq; deum cornibus ara frequens.
Quod enim Domitius Hammonis templũ in Libya accipit, nullo pacto procedit. Nã cũ hic magnificẽtißima orbis terrarũ ædificia memorẽtur, quæq; inter miracula referrẽtur, ut ex eorũ comparatione, amphitheatri præconiũ crescat, ridiculum profectò fuerit de templo hic Hammonis audire, pauperrimo scilicet, ut Lucanus ait his uersibus. Hammonis templũ pauperrimum.
Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent, stat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, sed non aut fulmina uibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec eois splendent donaria gemmis,

Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, atq; Indis unus sit Iuppiter Hammon.
Pauper adhuc deus est, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen, Romano templum defendit ab auro.

Neq; autem aut ex Plini, aut ex Maronis dictis colliges tẽplũ Hammonis apud Nasamonas insigne uel ædificijs, uel opibus fuisse, si uerba ipsa diligenter utriusq; pensitabis. Et quidem mentior nisi ara potius Apollinis in Delo accipienda, κερατινὸς βωμός. *quod Ceratinon bomon dicunt, inter septem orbis spectacula, sicuti Plutarchus ait, celebrata, quæ tantum ex dextris cornibus sine glutino ullo, aut uinculo, coagmentata, compactaq; sit. Hoc autem Plutarchus in eo scribit opusculo, quo tractat, utra prudentiora sint, aquigena, an terrigena animalia. Deq; ara eadem sic Ouidius in epistola Cydippes ad Acontium meminit hoc uersiculo.*

Miror & innumeris structam de cornibus aram.

Plutarchus etiam in Theseo de ara in Delo scribit, nõ quidem ex dextris, sed ex sinistris tantum cornibus compacta, i. Corneam aram. *quem* κεράτωνα βωμὸν *appellat, nisi mendum sit exemplarium. Laërtius quoq; Diogenes Ceratinæ aræ, hoc est è cornibus factæ mentionem nonnullam facit in Pythagoræ uita. Quin & Callimachus poëta in Apollinis hymno, Quadrimum adhuc Apollinem scribit ex cornibus cynthiadum caprearum, quas soror Diana in uenatu occiderat, aram compegisse, fundamentaq; item, & parietem è solis struxisse cornibus, ipsius autem sunt hæc uerba.*

τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἔνδοθι λίμνης,
Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν

κυνθι

Κυνθιάδων φορέεσκεν. ὁδ᾽ ἔπλεκε βωμὸν ἀπόλλων
Δείματο μὲν κεράεσσιν· ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
Ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.

Quadrimus prima fundamenta Phœbus iecit,
Pulchra in ortygia orbiculari in lacu
Diana uenata cornua aſſidue' caprarum
Cynthiadum tulit, ipſe uero connexuit Apollo
Extraxit quidem cornibus fundamenta, compegit autem aram
Ex cornibus, corneos uero circunduxit parietes.

Ob id ergo, inquit Martialis, Diſsimulet deum, quaſi non iam dei eſſe id opus uideri queat, quo alterum longè præſtãtius, hoc eſt amphitheatrum mortali manu factum. Saneq; per totum epigramma ſignatis uſus eſt uerbis argutiſsimus poëta, qui Memphin ſilere iubet, quia barbara, nec iactari uult Babylona labore aſsiduo, quoniam ipſa quoq; iactatio intellectum laboris habeat. Et negat laudandos ob id honores Triuiæ, quia molles, neq; enim mollibus præconia debẽtur. Negat etiam quæ aëre pendeant Mauſolea, ſupra aëra ipſum, hoc eſt ad aſtra uſq; ferri oportere, ut ſit hoc epigrammate nihil utiq; penſitatius. Martialis argutia.

QVOD POSITVM NOMEN AGAMEM-
nonis in M. Tulli diuinationibus, pro Vlyſsis eſt, tum in tranſcurſu locus in epiſtolis ad Atticum, non inelegans, ſuper miniatula cera, correctus & enarratus.

CAPVT LIII.

AVlus Gellius in noctibus illis ſuis, maxime cãdidis, errorem notat Ciceronis manifeſtiſsimum, non magnæ rei, neq; erraſſe eũ miratur, ſed errorẽ nõ eſſe poſtea, uel ab ipſo animaduerſum, uel à Tirone ſuo. Nam cum Homeri uerſus Cicero quoſpiam uertat in Latinũ, dicere illos Aiacem ſcribit apud eum poëtam, cum reuera dicantur ab Ciceronis erratula.

Gelli libertas. *Hectore.* Facit hæc Aul. Gelli libertas, ut ne ipse quidem uerear referre in his libris paululum quiddam compar huic eiusdem Ciceronis, peneq; illi superiori germanum, & geminũ, nisi forte (quod auidius crediderim tanto interuallo) mendum fuerit exemplarium. Quamuis etiam in antiquißimo quoq; libro non dispariliter scriptum inueniamus, nec sanè lubricus ex literarum uicinitate sit in alterutrum nomen lapsus. Verba sunt Ciceronis in libro diuinationum secundo. Nam illud mirarer si crederem, quod apud Homerũ Calchantem dixisti ex paßerum numero belli Troiani annos auguratum, de cuius coniectura sic apud Homerum, ut nos ociosi uertimus, loquitur Agamemnon.

Genuinũ fortasse le.

Iliad. B. *Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,*
Auguris ut nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratos ne habeant, an ueros pectoris orsus.

Ac deinceps uersus quoq; cæteros Homericos, à se conuersos exponit. Quod igitur hæc Agamemnonẽ loqui apud Homerum Cicero tradit, si modo ita scriptum Cicero reliquit, hoc neutiquam uerum probatur, cum apud Homerũ ipsum in secunda Iliados Rapsodia, non Agamemnon, sed Vlysses istius sententiæ uersus pronunciet. Neq; est quod quisquam aut stomachetur, hæc apud Ciceronem quoq; deprehendi, aut miretur, cum appareat ex ipsius epistolis, nõ nunquam huiuscemodi errata memoriæ fuiße in Ciceronis libris, uel ab Attico, uel à Bruto animaduersa, atq; curata. Sicut illud in oratione Ligariana de L. Cursidio, qđ erratum fatetur esse suum. Sed (ut aiunt) inquit, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sicuti quod in oratore arbitror, Eupolim pro Aristophane Cicero posuerat. Dein Atticus Aristophanen pro Eupolide reposuit. Itaq; etiam uereri se Cicero dicit ali

i. Memoriæ uitium

quando,

quando, ne suæ syntaxis miniata illius cerula pluribus locis notandæ sint. Quod autem incidit, ut de miniata cerula me minerimus, corrigendus obiter, & interpretandus nobis hic ex epistola ad Atticum libro penultimo locus est, in quo ita scriptum perperam inuenitur. His literis scriptis me ad syntaxis dedi, quæ quidem uereor, ne nimia tua pluribus locis notandæ sint, ita sum meteoros, & magnis cogitationibus impeditus. Ego legendum puto, ne miniatula cera tua pluribus locis notandæ sint, ut sit intellectus, ad libros componendos, id enim Græce syntaxis, Ciceronem se dedisse. Sed uereri tamen ne miniatula cera ipsius ad quem scribit Attici, quo sæpe uteretur emendatore, pluribus locis notandæ sint, quoniam meteoros, hoc est suspensus animi foret Cicero, & magnis cogitationibus (ut ait) impeditus. Consueuerat opinor Atticus, si qui parum absolute locus à Cicerone tractaretur, ei loco rubellas ceras affigere, quod nunc quoque solemus. In codice autem, quẽ fuisse aiunt Francisci Petrarchæ primitus, certe Colucci Saluiati dein fuit, & post hunc Leonardi Aretini, mox & Donati Acciaioli, uirorum suæ cuiusq; ætatis eruditißimorum, sic adhuc extat, ne miniata ceruia tua. Quod si penultimæ dictionis penultimam literam paulum à summo produxeris, hoc est de i litera l feceris, omne proculdubio mendum sustuleris. Sed & peruulgatis codicibus sic in extremo rursum uolumine epistolarum adhuc earundem legitur, Cerulas enim tuas miniatulas illa extimescebam, ut iam omnis hoc testimonio superior ambiguitas aboleatur.

Miniata cerula.

Locus epistolarũ ad Atticum.

σύνταξις

μετέωρος.

CERATINÆ QVI SINT apud Quintilianum.

CAPVT LIIII.

Ceratinæ

Qvint. lo. Ceratinæ.

CEratinæ qui sint apud Quintilianum libro primo, non temere qui tibi explicet inuenias. Qui aut Græca uoluerint Latinaq; commentaria, planè intellegent ratiocinationis inexplicabilis esse eã speciem, quæ nescio quas ansas atq; uncos arte dialecticæ perplexitatis inferret. Sic arbitror appellatam à materia ipsa, qua uterentur uerborum, sicuti est apud Senecam libro epistolarũ quinto ad Lucilium, Sederem, inquit, ociosus, & eiusmodi quæstiunculas ponens. Quod non perdidisti habes. Cornua nõ perdidisti, cornua ergo habes, aliaq; ad exemplum huius acutæ delirationis concinnata. Sed de hoc item in Atticis noctibus inuenias. Cerata autem Græce dici Cornua quis nesciat? Meminit huius etiam Lucianus in philosophorum Symposio, sicuti de Sorite atq; Therizonte. Sed & in dialogo itẽ mortuorum Castoris & Pollucis, ita fermè inquiẽs. Et cornua inter se producunt, & crocodilos faciunt, & eiusmodi perplexa docent interrogare, ut ex cornibus scilicet, hanc quã diximus Ceratinen ratiocinationem, nec ratiocinationẽ uerius quàm tendiculam accipias. Quin etiam in dialogo altero, cui uel somnium, uel Gallus est nomẽ. Et docens, inquit, duabus negationibus, unam confici asseuerationem, noctẽq; non esse, si dies sit. Interdum etiam cornua mihi esse dicebat, aliaq; id genus. Huiuscemodi autem dialecticis in percũctando quæstiunculis, quales frequenter ingeniorũ acumen excogitat, etiam Milesius Eubulides plurimum usus, sicut à Laërtio Diogene in Euclidæ Megarensis uita ponuntur, ut Latine conemur interpretari, Mentiens, fallens, electra cõuelata, aceruialis, & ceratinæ, uel cornea, & item calua. Ex quo in hanc sententiam est apud Comicum nescio quẽ, ut idem prodit Laërtius. Contumeliosus autem Eubulides

κέρατα

Ceratinas

Ceratinas interrogans, & mendacibus gloriosisq; sermonibus oratores uersans, abijt Demosthenis habens uolubilitatem. Quem etiam locũ Suida citauit. Sed & Zenon ille Cytieus inter cauilla cætera dialecticorum, Ceratinas item & utidas numerabat, sicuti idem in libro septimo de uitis philosophorum prodidit Laërtius. Quin hoc ipsum postremo nobis insinuat Martianus Capella libro quarto, cum inquit:

Perdita nequa unquam cornua fronte ferant.

QVI SINT CROCODILITAE apud eundem:

CAPVT LV.

Apud Quintilianum eundem libro item primo etiam de Crocodiline mentio fit, obscuro & ipso plerisq; ignotoq; uocabulo. Cæterũ de hoc inuenimus apud Aphthoni Græcum enarratorem Doxapatrem, quamuis apud eum Crocodilites potius quàm Crocodiline, quod & uerius puto. Verba ipsius ita Latine interpretamur. Serra, inquit, & Crocodilites sicuti est in Aegyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio secundum fluminis ripas ambulabat, ei Crocodilus filium abstulit, redditurum dicens, si uerum mulier responderet. Negauit illa fore ut redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi. Hactenus ille. Moxq; idẽ, Crocodiliten, inquit, hanc propositionẽ uocant, Crocodili huius gratia, quam etiam πρίωνα id est Serram uocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus, Vitarũ uenditiones, ita fermé Chrysippum loquentem inducens, eiq; respondentem quempiam, qui se profiteatur emptorem. Cõsidera igitur ita, Est ne tibi filius? Quorsum istud? Si forte illum iuxta fluuium errabundum Crocodilus inueniat, rapiatq;

Crocodilites. πρίων.

piatq́; , dein redditurum polliceatur cum uerū dixeris, utrū reddendus ei uideatur nec ne. Quid eum sentire dices? Rem sanè perplexam interrogas. Ex his ut arbitror, liquet etiā Crocodiliten sicuti supra ceratinen, sophismatos esse parū explicabilis speciem, quo dialectici ueteres, potißimumq́; Stoici uterentur. Quod genus eleganter Quintilianus exquisitas ambiguitates appellauit.

Exquisitæ ambiguitates.

CVR GEMINO CORNV MARTIALIS dixerit in spectaculis, ubi de Rhinocerote, deq́; tauris Aethiopicis.

CAPVT LVI.

Mar. locus

MArtialis epigramma est in spectaculis, de Rhinocerote, cuius extremi uersus hi sunt.

Nanq; grauem cornu gemino sic extulit ursum
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Domitius ita enarrat. Gemino, inquit, cornu forti, & uehementi. Vergilius. Gemino dentalia dorso. Vel quoniā Rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi, quorum alterum insigni magnitudine ex naribus extat, alterum superne erumpit, exiguum, sed ualidißimum. Fatetur sanè Domitius apud unum se Pausaniam legiße Rhinocerotem duo habere cornua. Quid autem Plinium, quid Solinum, quid alios credimus unum Rhinoceroti cornu tribuētis duntaxat? an uidelicet ignorasse omnis, quod solus animaduerterit Pausanias? Quid porrò Septimio Florēti Tertulliano respondebimus Christianorum omnium, quorum quidem Latine opera extent, ut antiquißimo, sic ausim dicere in omni penè literatura diligentißimo, qui libro aduersus Praxeam tertio, uerba illa enarrās de uetere instrumento. Tauri decor eius, Cornua unicornis, cornua eius, in eis

Tertulliani laus.

nationes

nationes uentilabit ad summum usq; terræ. Non *utique in=
quit,* Rhinoceros *destinabatur unicornis, nec* Minotaurus Rhinoceros.
bicornis, & quæ sequuntur. Cæterum de eo Pausanias *in
Bœoticis meminit, neq; autem omnino* Rhinocerotas *duo
habere cornua, nam hoc manifesto refelli poterat, sed tau=* Tauri Aethiopici.
ros dicit esse in Aethiopia, *qui rhinocerotes uocentur.*
ὅτι σφίσιν ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινί. *Sic enim illius uerba sunt,*
ἓν ἑκάστῳ κέρας καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ
τῆς κεφαλῆς οὐδ' ἀρχὴν κέρατά ἐστιν.. *Quoniã, inquit,
illis in summa nare singulis unicum cornu, tum aliud supra
non magnum, uerum in capite, ne initio quidem cornua. Nõ
igitur* Pausanias *aut insigni magnitudine alterũ cornu, aut
alterum ait esse ualidissimũ, quod ob id eminiscitur fortaße*
Domitius, *ut his facilius ursus extolleretur.* Neq; *autem de*
Rhinocerote *ipso* Pausanias, *sed ut diximus de æthiopico
tauro, qui similitudine quapiam & ipse* Rhinoceros *à qui=
busdã uocabatur.* Quare *nos ita putamus exponendũ* Mar
tialem, ut rursum uidelicet à Rhinocerote *cornu illo unico
elatum, eiectatumq; sentiat, grauem gemino cornu hoc est
grauem tauro futurum, cui sunt cornua gemina, ut cornu
sit datiui non ablatiui casus.* Nam *cum tauri pilas cornibus
ad astra euentilent, extollere ursum tamen non poterãt gra
uem gemino cornu, proptereáq; eum mirabilius quamlibet
uno cornu* Rhinoceros *extulit.*

QVAE SINT APVD SVETONIVM TE-
traones, correctũq; erratũ Plinianis exẽplaribus.

CAPVT LVII.

TEtraones *in Caligula Suetoni, quæ sint aues, omni=* Tetraones
*no ignoratur. Verba ipsius hæc: Hostiæ erant phœ=
nicopteri, pauones, tetraones* Numidicæ, *meleagrides,
phasianæque*

phasianæq́; generatim per singulos dies immolarentur. Cæterum inuentu res erat haud difficilis, nisi Plinianos inemendatissimos haberemus codices. Nam quod apud illum legimus libro x. historiæ naturalis, ubi de anseribus agit, Plin. locus. *Decet* Erythrotaonas *suus nitor, absolutaq́; nigritia.* Hoc *in* Erythrotaones. *illo uetustissimo Pliniano exemplari, de Medicæ gentis bibliotheca publica, penè legitur emendate, uidelicet una tantum commutata litera, qualia multa in uetustis omnibus uoluminibus interpolata uocabula.* Nam *cum ipsa quoq; mendosissima plerisq; sint locis, uestigia tamen adhuc seruant haud obscura ueræ indagandæ lectionis, quæ de nouis codicibus ab improbis librarijs prorsus obliterantur.* In *eo igitur sic est.* Decet *& traonas, ut si ordinem duarum primarum literarum inter se commutes, tetraonas dissultet, quare ita apud illum* Politiano *autore legas.* Decet *tetraonas suus nitor, absolutaq́; nigritia.* In *supercilijs cocci rubor. Alterum eorum genus uulturũ magnitudinẽ excedit.* Quorum *& colorem reddit, nec ulla auis excepto Struthocamelo, maius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis prehendatur.* Gignunt *eas alpes, & septentrionalis regio.* Hactenus *ille de tetraonibus.*

Struthocamelus.

ORIGO ET RITVS LVDORVM SECVLARIUM, *præterea q́; ad id alia, citatumq́; eò Sibyllæ oraculum mox & obiter explicata quædam, rursusq́; alia refutata non inutiliter*

CAPVT LVIII.

Secularium ludorũ origo.

ERit arbitror operæprecium colligere hic etiam secularium ludorum originem, causamq́; nominis, & itẽ quot annorum interiecto spatio, quotiesq́; facti, quo ritu, quibusq́;

quibusq; deis celebrati. Nam & res est ipsa per se cognitu non indigna, cui studiũ modo sit ullum uetustatis, & ad intelligendos poëtarũ locos nõnullos ingens attulerit adiumẽtum. Quum igitur bellũ inter se Romani, Albaniq; gererent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repẽte quidam monstrosa specie, pelle amictus furua, uocifẽrãs iubere Ditem patrẽ, deamq; Proserpinã, fieri sacrũ sibi priusquam prælium cõmitteretur. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ædificarunt, & statim sacrificio facto, pedum XX. aggere cõtexerunt, ut esset omnibus præterquam Romanis ipsis ignorabilis. Sed enim euenit, ut Valesius Valesius, unde nomen & origo Valeriæ familiæ, clarißimus in gente Sabina, & locuples homo, rusticæ uitæ aram hanc quã diximus, ita diuinitus inuenerit. Erat ei nemus ante uillã proceris maxime arboribus, quæ statim fulmine ictæ, conflagrarunt. Nec multo post filij duo & filia correpti pestilentiæ morbo, ad desperationẽ usq; medicorũ laborabant. Cum sese igitur laribus familiaribus aduoluens pater, pro liberorũ salute, suum, matrisq; puerorũ capita deuoueret, uox è nemore, quod tactũ de cælo, statim audita, saluos fore eos spõdens, si Tiberi ad Tarentũ peruecti, calefactã Ditis & Proserpinæ foco de fluuio ipso biberẽt aquã. Quoniam uero longißime abesse Tarẽtum, scilicet in extrema Iapygia, nec proxime eã urbem reperiri Tiberim ullum fluuium sciebat, spem sibi deterrimã fingebat, etiã inde territus, quod inferarum potißimũ uox illa potestatũ meminisset. Sed impositos nihilo secius in lintrẽ filios, Hostiam pergens, mox ad campi Martij regionẽ deuexit, ibi recreare sitientes, & æstu febriq; laborantes desiderans, qua placidißime amnis labitur, exponit in ripa ægrotos, ac dum tu-

Dæmonũ præstigia.

Valesus Valesius

Origo Valeriæ familiæ.

Tegeticula. multuariam sibi tegeticulã cõcinnat, extincto igniculo, admonetur à gubernatore petendũ potius Tarentũ (nã ita locus in proximo uocabatur) etenim fumũ sese illic aspicere. Tarentus. Tum uero lætior audito Tarẽti nomine Valesius, deos adorans, & salutẽ sibi liberorũ iamiã propemodum bona fide spondens, agi prorsum iubet, & illuc maxime nauigiũ appelli. Quò cũ peruenisset, haurit aqua festinato de flumine fretusq; omine tenacius arrepto, fumigans ibidẽ solũ flatu solicitat in flammã, calfactamq; mox aquã porrigit in calice pueris. Succedit aũt potui somnus. Vident in quiete illi spongia sibi à nescio quo detergeri morbũ. Tum præcipi, ut Diti patri, & Proserpinæ, furuæ ibidem mactarẽtur hostiæ, trinoctiumq; perpetuũ choris & carminibus cõcelebraretur. Surgunt igitur recuperata ualetudine, uisumq; illud patri renunciant. Is homo locuples, defodi iaciũdis alte fundamentis humũ iubet. Inuenta igitur sic ara est ea quam diximus, cũ titulo Ditis & Proserpinæ. Mactat ille (quod erat iussus) furuas cõtinuo uictimas, & trinoctiũ sacris frequentat, tot enim numero filios media de morte receperat, Manius Valerius Tarẽtinus. ex eoq; Manius Valerius Tarentinus appellatus, quod à dis manibus in Tarẽto liberũm suorũ ualetudinem impetrauisset. Ad huuc igitur modum quidã tradiderunt. At enim M. Varro libro de scenicis originibus primo, Cum multa, inquit, portẽta fierent, & murus ac turris quæ sunt inter portam Collinã, & Exquillinã, de cælo tacta essent, & ideo libros Sibyllinos Quindecimuiri adijssent, renũciauerunt Ludi Tarẽtini. uti Diti patri, & Proserpinæ ludi Tarẽtini in cãpo Martio fierent tribus noctibus, & hostiæ furuæ immolarentur. Seculares cur dicti. Hactenus de origine. Seculares aũt, non quia fierent anno uel centesimo denique, uel etiam centesimo decimoq; nuncupati,

pati, quod utrumq; sicut assertores habet, ita re ipsa penitus coarguitur. Sed ob id magis credi potest, quod plerunq; semel hominis ætate fierēt, ut multa alia, quæ rara sunt post seculum euenire loquentium consuetudo usurpat. Tarētini autem à loco ipso qui Tarentus ob id uocatur, aut quod ara ibi Ditis patris (quemadmodum supra diximus) in terra occultaretur, aut quod ripam Tiberis fluuius eo loco tereret, ex quo etiam Rumon dictus à ueteribus, & in sacris Serra nominatus, quod ruminaret, hoc est exederet, & secaret ripas. Vnde ait Maro. Tarentus. Rumon. Serra.

Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.

Cæterum de temporũ interuallis, quibus isti ludi referrentur, fides in ambiguo est. Siquidem in carmine seculari Horatius undenos decies per annos fieri declarat, quod & cõmentarij. Quindecemuirorum, & diui Augusti edicta, & ipsius denique Sibyllæ, quod adhuc extat oraculum, confirmauerint. Cõtra uero centesimum redire post annum, tam Valerius Antias, quam Titus Liuius, & itẽ M. Varro testati perhibentur. Quod enim legimus apud Herodianum trium spatio ætatũ solitos instaurari, uereor ut emẽdata sit ibi lectio, nostramq; ob id è Græco interpretationẽ cum uenia legendam censeo. Nec aũt (si tempora dinumeres) aut quanta interualla retro fuerint, aut quãta esse debeãt, omnino colligas. Instituti aũt primi seculares ludi post exactos reges à P. Valerio Publicola, qui primus consul fuit, existimantur. Etenim laborãtibus pestilentia ciuibus, apud hanc ipsam quam diximus aram, publice nuncupatis uotis, atrum bouem Diti pro maribus, concolorem pro fœminis iuuencam Proserpinæ mactauit, ludosq; & lectisternia trinoctio fecit, & aram terra sicut ante fuerat exaggerata occu- Seculariũ tempus. Seculariũ institutio.

luit, inſcriptam titulo iſto. P. Valerius Publicola *frumenta=rium campũ* Diti *&* Proſerpinæ *cõſecraui, & ludos* Diti *&* Proſerpinæ Romanorũ *ſalutis ergo feci. Secũdos autem ſecundo & quiquageſimo poſt* Romã *conditã factos anno, admonitu Sybillinorũ carminum, tradit Græce* Zoſimus, *mißis occupata morbo ciuitate, lectis ad hoc uiris, qui libros conſulerent, ex quorũ reſponſo, denuo regeſta humo apud aram hanc ipſam, in extremo campi* Martij, *de more ſacra & ludi perſoluti, reſtitutaq́; Romanis iterum eſt incolumi=tas.* Conſulem *uero ſcriptor hic, unum duntaxat exẽplario fortaſſe mendo,* M. Publium Quintium *nominauit, cũ* Cen=ſorinus. M. Valeriũ, *&* Spuriũ Verginium *conſules pro=dat.* Idemq́; *tertios, & item quartos conſulũ temporibus, quos & nominatim citat autoritatibus* Antiatis Valeri. T. Liui, Varronis, Piſonis, Gellij, *&* Heminæ *comprobat fa=ctos, etiamq́; cõmentarios* Quindecemuirûm *ſacris faciun=dis, in teſtimoniũ aſciſcit. At enim quoniã lubricus in pro=prijs nominibus, & item in numerorũ notis librariorũ la=pſus, uitiata iſta (ni fallor) in* Cenſorini *commentario repe=ries. Cæterum diuus* Auguſtus *abolitos eos paulatim (ſicuti quidam putant) atq; intermiſſos iuſtaurauit, magno (ut* Li=uius *ait) apparatu,* L. Cenſorino, *&* M. Mãlio Puellio *con ſulibus,* Atteio *aũt* Capitone *circumitũ, ſpatiumq́; ſubicien te, ritũ uero ſacrorũ libris indicãtibus Sibyllinis. Porrò ſex tos,* Claudius *ſe conſule iiij. &* L. Vitellio *quaſi anticipa=tos ab* Auguſto, *nec legitimo tempori reſeruatos, quamuis ipſe in hiſtorijs ſuis prodidiſſe memoretur, intermiſſos eos* Auguſtum *multo poſt diligentißime annorũ ratione ſubdu=cta, in ordinem redegiſſe. Quare uox etiam irriſa præconis traditur, inuitantis more ſolenni ad ludos, quos nec ſpecta=uiſſet*

uisset quisquam, nec spectaturus esset, cũ superessent adhuc qui spectauerant, & quidã histrionum producti olim, tum quoq; producerẽtur. E*tenim Stephanionẽ, qui primus togatis saltare instituit, utrisq; secularibus ludis, Augusti uidelicet, & Claudi, saltasse accepimus, qui.lxxxiij. nõ amplius anno interfuere, quãuis & postea ille diu uixerit. Septimos* Domitianus, *se.xiiij. &* L. Minutio Ruffo *consulibus, computata ratione temporũ ad annũ, non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ædiderat.* Deniq; *in nomismatis uarijs apud* Laurentium *nostrũ* Medicem, *stelographiam quoq; istam uidimus.* LVD. SAEC. FEC. COS. XIIII. Stephanio Alias Annos. Stelographia.
Ac de his Papinium *sentire in Siluula ad urbis præfectũ* Gallicum, *cui titulus* Soteria, *iam tũ nostris auditoribus ostendebamus, cum uolumen ipsum scilicet abhinc nouenniũ publice interpretabamur. Verba ita sunt.*
Nec *tantum induerint fatis noua secula crimen,*
Aut instaurati peccauerit ara T*arenti.*
Q*uo loco* Domitius *noster, quanquã de* T*arẽti ara, disq́; ipsis manibus meminit, nihil omnino tamẽ super secularibus istis suspicatur.* I*am uero apud* M*artialẽ, quàm penè idem suæ literaturæ, ne dixerim ingenij quoq; obliuiscitur, quem scilicet & tunc, & cũ* F*astos anno post enarrabamus, luculente (ni fallor) coarguimus.* E*st autem* M*artialis epigramma de matrona, quæ puto binis ludis,* Claudi *scilicet,* Domitianiq́; *interfuerat, in eoq́; etiam hic uersiculus.*
Bis *mea* Romano *spectata est uita* T*arento.*
Q*uo loco parum cordatus homo hic, trigesimo quoq; anno celebrari sacra ad* T*arentum dicit consueſſe, quod nec aliquis etiam fando audiuerit.* Q*uin idem illos ex quarto eiusdem poëtæ libro uersiculos pertractans.*

Hic colat ingenti redeuntia secula lustro,
Et quæ Romuleus sacra Tarentus habet.

Etiam posteriorẽ disiungit à priore, & ut in illo seculares ludos, ita in hoc cõmenticia ista tricenaria sacra putat insinuari. Facit aũt Tarenti huius etiã Varro in Latinæ linguæ cõmentario, etiamq; uel iterum in Fastis Ouidius mentionem. Sed redeo unde digressus. Centesimo decimoq; post Domitiani ludos anno, instaurauit & eos Imperator ille Septimus Seuerus, cuius etiã nunc Romæ pulcherrimus spectatur triumphalis arcus, cũ filijs, Antonio & Geta, Chilone & Vibone consulibus. Quos ludos & uidisse se memorat Herodianus, & Dion ætate sua factos memoriæ prodidit. Post Seuerũ negat instauratos Zosimus, quoniã hic annorum centum & decẽ penè receptus autoritate ambitus, in cõsulatum Constantini Christiani principis tertium, & Licini, quẽ dein bello ipse uicit, incurrisset. Nos tamẽ apud Eusebium in chronicis, & Eutropiũ in historiarũ libro nono legimus, Philippo imperante (quanquam primus fuisse Christianus Imperator creditur) millesimũ annum Romanæ urbis ingenti ludorũ apparatu, & spectaculorum fuisse celebratũ, bestiasq; in circo innumerabiles interfectas, & ludos in cãpo Martio theatrales tribus diebus ac noctibus, populo peruigilante cõcelebratos, quibus ludis secularibus, etiam dicitur Philippus Iunior, is qui nunquã risisse creditur, patrẽ Philippum seniorẽ petulantius cachinantẽ, uultu auersato notauisse. Restat uti de ritu carptim paucula perstringamus. Instãtibus itaq; ludis tota Italia præcones missitabantur, conuocatũ ad ludos, qui nec spectati, nec spectandi iterum forent. Tum æstatis tempore, paucis antequam spectacula ædebantur diebus, Quindecemuiri sacris faciundis in

Septimij. Seueri arcus.

Philippus Imperator christianus primus.

Philippus iunior.

Seculariũ ritus.

dis in Capitolio & Palatino templo, pro suggestu considentes, piamina diuidebant populo, quæ erant, teda, sulfur, & bitumen. Nec tamē *ad ea seruis quoq; accipiēda ius ullum. Coibat autem populus, cum in quæ supra retulimus loca, tum præterea in* Dianæ *templū quod erat in Auentino, & cuique triticum, faba, hordeumq; dari mos.* Tum *ad instar Cereris initiorū peruigilia fiebant.* Vbi *uero iam aduenit festus dies, triduum, trinoctiumq; sacris intenti in ripa ipsa maxime* Tiberis *agitabant. Sacrificia uero* Ioui, Iunoni, Apollini, Latonæ, Dianæ, *prætereaq;* Parcis, *& quas uocant* Ilithyias, *tū* Cereri, *&* Diti, *&* Proserpinæ *suscipiebātur.* Igitur *secūda primæ noctis hora, princeps ipse tribus aris ad ripā fluminis extructis, totidem agnos & unà* Quindecemuiri *immolabant, & sanguine imbutis aris, cæsa uictimarum corpora concremabant. Constructa autē scena in theatri morem, lumina & ignes accendi, & hymni concini ad hunc usum tum maxime compositi, & item spectacula ædi solenniter solita, data celebrantibus hæc mercede, tritico, faba, hordeo, quæ supra inter uniuersum populum diuidi ostendimus.* Mane *uero capitolium ascendere, sacra ibi de more agitare, tum in theatrū cōuenire ad ludos in honorē* Apollinis *&* Dianæ *faciūdos, cōsueuerūt. Sequenti die nobiles matronæ qua hora præcipitur ab oraculo, conuenire in capitolium, supplicare deo, frequentare lectisternia, canere hymnos ex ritu, mos habebat.* Tertio *deniq; die in templo* Apollinis Palatini, *ter noueni pueri prætextati totidemq; uirgines, patrimi omnes matrimiq;,* Græca Romanaq; *uoce carmina &* Pæanas *concinebant, quibus imperium suum & incolumitatem populi dis inmortalibus commendabant.* Quod *si quis fortasse quæsierit quod genus*

Piamina.

Ad instar.

tunc aut ludorum fieret, aut sacrificiorum, sciat & ludos celebrari omnibus theatris, atq; omne genus, & sacrificia templis omnibus consuesse, noctu pariter atq; interdiu. Nā de scenicis & Circensibus minime dubitatur, cum Domitiani ludis histriones interfuisse meminerimus, praetereaq́; Circensium die, quo facilius centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina legerimus correptos. Illud utiq; in Augusto memorabile, qui ludis istis iuuenes utriusq; sexus prohibuit ullū nocturnum spectaculū frequentare, nisi cum aliquo maiore natu propinquorū. Enimuero his prout in mentem desubito uenerūt expositis, iam nec ille uatis Ausoni uersiculus ambiguus relinquetur.

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo.

Iam nec obscura apud Horatium ratio extiterit, cur Parcas, Ilithyian, Dianamq́; ex Auentino, cur & puerorum uota, & Quindecemuiros memorauerit, & item Sibyllinos uersus, qui nunc quoq; apud eundem Zosimum uetustißimis quidem codicibus citra ulla fastigia, qualesq́; de industria subiecimus, inueniuntur.

Αλλ' οποταν μηκισος ικηι χρονος ανθρωποισι
ζωης εισ ετεων εκατον δεκα κυκλον οδευων
Μεμνησθ' ρωμαιε και ει μαλα λησεαι αυτου
Μεμνησθαι τα δε παντα. θεοισι μεν αθανατοισι
ρεζειν εν πεδιω παρα θυμβριδος απλετον υδωρ.
Οππη σεινοτατον. νυξ ηνικα γαιαν επελθη.
Ηελιου κρυψαντος εον φαος. ενθα σε ρεζειν
Ιερα παντογονοις μοιραις αρνας τε και αιγας
Κυανεας. επι ταις δ' ειλειθυιας αρεσασθαι
Παιδοτοκους θυεεσιν οπη θεμις. αυθι δε γαιη

Πληθο

Πληθομενη χοιρος συς θηρευοιτο μελαινα
Παλλευκοι. ταυροι δε διος παρα βωμον αγεσθων
Ηματι μηδ'επι νυκτι. θεοισι γὰρ ουρανιοισιν
Ημεριός πελεται θυεων τροπος ως δε και αυτος
Ιρευειν. δαμαλις δε βοων δεμας αγλαον ηρης
Δεξασθω νηος παρα σευ και φοιβος απολλων
Ος τε και ηελιος κικλησκεται ισα δεδεχθω
Θυματα λητοΐδης αειδομενοι τε λατινοις
Παιανες κουροὶς κουραισι τε νηον εχοιεν.
Αθανατων. χωρις δε κοραι χορον αυτη εχοιεν
Και χωρις παιδων αρσην σταχυς. αλλα γονηων
Παντων ζωοντων οις αμφιθαλης ετι φυτλη
Αιδε γαμου ζευγλαις δεδμημεναι ηματι κεινωι
Γνυξ ηρης παρα βωμον αοιδιμον εδριοωσαι.
Δαιμονα λισσεσθωσαν. απασι δὲ λυματα δουναι
Ανδρασιν ηδε γυναιξι. μαλιστα δε θηλυτερησιν
Παντες δε ξοικοιο φερεσθων οσσα κομιζειν
Εστι θεμις θνητοισιν απαρχομενοις βιοτοιο
Δαιμοσι μειλιχιοισιν ιλασματα και μακαρεσσιν
Ουρανιδαις ταδε παντα τε θησαυρισ μενακεισθω.
Οφρα τε θηλυτερησι και ανδρασιν ιδριοωσιν,
Ενθεν πορσυνης μεμνημενος. ημασιδ'εστω
Νυξι τε πασσιτερησι θεοπρεπτους κατα θωκους
Παμπληθης αγυρις, σπουδη τε γελωτι μεμιχθω.
Ταυτα τοι εν φρεσιν ησιν αει μεμνημενος ειναι
Και σοι πασα χθων ιταλη και πασα λατινη
Αιεν υπο σκηπτροισιν επαυχενιον ζυγον εξει.

Cur autem non & Latinos eos tentemus reddere si non eleganter, utpote extemporales, ex fide tamen, seruato etiam quantum liceat, incomptæ illius sed uenerãdæ uetustatis colore nonnullo, aut squalore potius. Igitur ita qui uolet eos togatis illis adhuc quidem rusticanis adscribat.

Ast ubi iam humanæ longißima tempora uitæ
Orbis agens annos referet centumq́; decemq́;,
Sis Romane memor (licet alta obliuia tentent)
Sis memor, ut qua se nimium Tiberina coartat
Ripa, feras dis in campo solennia sacra,
Cum nox atra premit terras, tectusq; latet sol,
Agnæ, caprigenúmq; pecus genitalibus parcis,
Hostia furua utræq; cadant, tum numina placa
Læta puerperijs (quod fas fuat) Ilithyias.
Terra suem ferat, & scropham sibi fertilis atram,
Sed Iouis ante aram candenti corpore tauros
Luce feri, nam lux superis gratißima diuis.
Iunonis templum nitida ceruice iuuenca
Imbuat, atq; itidem Phœbus placetur Apollo,
Quem uocitant etiam solem, Latoa propago.
Pæanas puerio; canant, puerǽq; Latinorum
In templo. Sed enim pueri, puerǽq; seorsum
Concelebranto choros, uerum hæc sit patrima proles
Matrimaq́;, at nuptæ genibus Iunonis ad aram
Oranto innisæ, diuamq́; in uota uocanto.
Februa quinetiam uir quisq; & fœmina, quanquam
Fœmina præcipue, accipito, dehinc ædibus omnes,
Primitias uitæ placidis placamina diuis
(Qua fas est) & cœlitibus portando beatis.
Ante domi tamen illa memor tibi habeto reposta,

Quæ dare mox usu liceat poscente, uirisq;
Fœmineoq́; gregi, tum digna sedilia diuis,
Perq́; dies iuxta & noctes multesima turba
Complento, & lepidis miscento seria ludis.
Quæ tibi si stabili sint omnia condita mente,
Cuncta tuo Italiæ tellus, cunctiq; Latini
Subdent colla iugo, & uictoris sceptra timebunt.

NON VERGILIVM SED OVIDIVM VIderi Priapei carminis autorē. Tum uersiculū illū, qui sit apud Martialem, Ride si sapis ô puella ride, Nasonis esse proculdubio, sed ex epigrāmatis potius quàm aut ex artibus aut ex tragœdia Medea uideri citatum, moxq́; nouū quippiā & mirū de Medea Nasonis adscriptū. CAP. LIX.

QVæ Priapeia uocantur epigrammata. Vergilio plerīq; tribuunt, inter quos etiā est (arbitror) Seruius. Priapeia. Cæterum ego in Senecæ libris illis qui iamdiu delituerant, nuper in lucem, quanquam non admodum synceri prodiere, quibusq́; oratorum & rhetorum sententias, diuisiones, colores suasoriarum complectitur (nisi forte mendosum credamus, quod habetur exemplar unicum) subditicia esse, nec Vergili, sed Ouidi deprehendo. Siquidem illius in uolumine secundo uerba ita sunt. Hoc genus sensus memini quendam prætorium dicere, cum declamaret controuersiam de illa, quæ egit cum uiro malæ tractationis; quod uirgo esset & damnata. Postea petijt sacerdotium. Nouimus, inquit; istam maritorum abstinentiam, qui etiam si primam uirginibus timidis remiscre noctem, uicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum dissertißimus homo, sed uenu

ſed uenuſtißimus, qui nullius unquam impunitam ſtultitiam tranſire paſſus eſt, ſtatim Ouidianum illud.

Dum timet alterius uulnus inepta loci.

Et ille excidit, nec ultra dixit. Hucuſq; Seneca. Nouimus autem hunc eſſe uerſiculum in Priapeio epigrammate, cuius principium eſt.

Obſcure poteram tibi dicere.

Sed & ſtilus ipſe (ni fallor) & prorſus Ouidiana quæpiam in eis uerſibus germana laſciuia. Quatenus autem ſit huic autoritati fidendum, legentium ſit iudicium. Nos ut non pro uano ſcripſimus hoc, ita nec pro confeſſo. Certe ſic Ouidio conuenit etiam in cæteris oſceniori, ſic Vergilium contra dedecet, à uirginea quoq; uerecundia Partheniam uocatum, titulus iſtius operis, ut quamlibet iniurato teſti & ſuſpecto, pudeat tamen profecto non credere. Sanè illud in confeſſo, ſcripſiſſe epigrammata quoq; alia Naſonem, de quis uerſiculum citat hunc Priſcianus.

Partheniā uocatum Vergilium

Larte ferox cæſo Coſſus opima tulit.

Et apud eundem ludentem legerat ſanè Quintilianus iſtud.

Cur ego non dicam furia te furiam?

Nec alibi certe crediderim, quàm fuiſſe in epigrammatis, quem citat hendecaſyllabum Phalecium Martialis.

Ride ſi ſapis ô puella ride.

Nam quod præceptum reſpicit aliquod ex artibus Domitius, id utiq; uel autoritate refutatur Martiani Capellæ, qui uidelicet in Satura pro uerſiculo Naſonis eum nõ pro Martialis agnoſcit. Audiui etiam qui crederẽt de tragœdia eſſe Medea, quam Tacitus, quam laudat Quintilianus, & quã fuiſſe (quod miror) penè Vergilianis conſutam uerſibus, autor Tertullianus eſt, & nos in Nutrice ſignificauimus.

Medea Ouidij.

Sed hoc

Sed hoc mihi nõ fit uerisimile. Quis enĩ uel in Græca uspiã, uel ĩ tragœdia Latina phalecios legit, aut quid omnino tragicum sapit hic uersiculus, à tetrica illa grauitate resiliens penitus atq; abhorrẽs? An uero nõ & Martianus ipse negat propémodũ clare de tragœdia hũc esse, si uerba modo ipsius fideliter recitata, diligẽter quoq; expẽdantur? At nõ ille Saturã suã, quod austera & cẽsoria, quodq; nimiũ tragici supercilij lusus castigauerat, quasi repercutiẽs, & ad frõtẽ (qđ dicitur) exporrigẽdã inuitãs, Peligni, inquit, decætero iuuenis uersiculo resipisce, & (ni tragicũ corrugaris) Ride si sapis ò puella ride.

Ni tragicum, inquit, corrugaris, id est nisi frontẽ caperas tragica seueritudine. Quod significat rugarum tristitia & squalore asperas. Igitur si de tragœdia sit ipsa uersiculus, quo reuocare uno maxime Saturã suã poëta hic ab austeritate illa tragica mollitur, sanè locus hic (ut arbitror) frigidus hybernas cana niue cõspuet alpes. Iã si quis de synceritate lectionis istius ambigat, libros uelim Martiani uetustißimos inspiciat è publica Medicæ gentis Florẽtina bibliotheca, sic enim profecto fidem nostrã credo sua diligentia adiuuabit. Caperare frontem.

AGON VERBVM, QVO VICTIMARIUS UTI SOLITUS, DE QUO ETIAM IN FASTIS OUIDIUS.

CAPVT LX.

Ouidius in primo Fastorum.

Nominis esse potest succinctus causa minister,
Hostia cælitibus quo feriente cadat,
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.

De hoc mactande uictimæ ritu, deq; item uerbo quo sacerdotis

dotis minister uteretur, apud unum duntaxat Senecam in libro eodem oratorum, rhetorumq́ꝫ tertio, factam reperio mentionẽ per hæc uerba. Deinde cum scholasticorum summo fragore, & tu quisquis es carnifex, cum strictam substuleris securim, antequam ferias patrem respice. Belle deridebat hæc Asinius Pollio. Filius, inquit, ceruicẽ porrigat. Carnifex manum porrigat, deinde respiciat ad patrem, &

Agon, dicat, Agon? Quod fieri solet uictimis. Sed ioco quoq; remoto, aiebat rem uerißimam, non posse carnificem uenire, nisi eo tempore, quo iam exorari pater non posset. Hæc Seneca. Quo colligitur, uerbum quo uictimarius identidem utebatur, Agõ fuisse, hoc est ago ne. Quare belle Ouidius. Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.

ERRATVM IN CODICIBVS PLINIANIS SUPER CICUTA, UINOQ;. QUODQ; MẼDOSE APUD MACROBIUM ACONITUM PRO CONIO.

CAPVT LXI.

Plin. locus VErba ex epistola Androcidis ad Alexandrum Magnum, clari sapientia uiri, uitiose posita in Plinianis his codicibus reperiuntur hoc modo. Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicuti uenenum est homini cicuta, ita & uinum. Leuis profecto sententia, nimisq́ꝫ uiolenta & coacta, addo etiam insipida, falsaq́ꝫ, uinum esse homini uenenum, sicuti cicutam. Sed enim in uetu-

Cicutæ uinũ nenenũ stißimo illo Medicæ familiæ Pliniano codice, citato à nobis

Viũ usus. iam sæpe, sic inuenias. Cicuta homini uenenum est, cicutæ uinum. Nam ut hominem cicuta, sic cicutæ uirus meri potus extinguit. Ex eoq́ꝫ persuadere Alexandro nititur Androcides, ut tanquam re potentißima parcius utatur uino, quod ueneni uenenum sit. Vnde non dispari sensu terræ, esse sanguinem

guinem

guinem docuerat. Quocirca de uerbis eius ita Plinius concludit, neq; uiribus corporis utilius aliud, neq; uoluptatibus perniciosius, si modus absit. Consimiliter etiam idem in lib. v. & xx. de cicuta narrãs ut homini exitiosa, Remediũ est, ait, priusquam perueniat ad uitalia uini natura excalfactoria. Quod idẽ Dioscorides prodidit. Diuus igitur Amb. in libro quem de utilitate ieiunij composuit, Etiam, inquit, maior uis uini, quam ueneni. Deniq; uenenum uino excluditur, non uinum ueneno. Sed & Plutarchus in Symposiacis libris, eadẽ fermè quæ Plinius de cicuta. Tum eum locum, sicutiq; alios permultos, propè ad uerbum conatus exprimere est in Saturnalibus Macrobius, Quanquam in omnibus, quos quidem hactenus uiderim Macrobianos codices, Aconitum pro cicuta reperitur, sicut in uetustißimo etiam Bernardi Micheloctij bene literati hominis, & amici nobis. Sed enim opinor mẽdum esse id exemplarium, nec enim mihi tam fuisse ineruditum Macrobium persuaserim, ut qđ esset Græce Conion, ipse Aconitum uerterit. Libentius crediderim, Græco usum uocabulo, sicuti quoq; Amb. in hexahemero Conium dixit, quod ex Basiliano paris argumenti libro & tituli, cicutam Rufinus transtulit. Lubricus autem sanè lapsus, in aconitum de conio. Conion nõ aconitum sed Cicuta Hexahemeron Amb.

QVI SINT ARIETINI TESTICVli, *quid digitus medicus, apud Tullium.*

CAPVT LXII.

Cicero ad Herennium libro tertio, de memoriæ artificio tractans, ita imaginem quandam instruit. Et reũ inquit ad lectum eius statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentem. Quo loco uideo hæsitare literatores quospiam etiam haud extremæ Cic. locus.

sortis,

sortis, quid sit quod legimus, medico testiculos arietinos te= **Medicus.** *nentem. Medicus autem unus è digitis quinq; uocatur, hoc est, ut arbitror, minimo proximus.* Porphyrio *enim super* Horatianum *illud ex ultimo sermone.*

Qui si quid forte lateret,
Indice monstraret digito.

Digitorū nomina. *Sic ait. Hoc ideo, quia certis nominibus singuli digiti appel labātur, & sunt hæc nomina.* Pollex, *index, famosus, medi=cus, minimus. Quidam uero è Græcis credo iunioribus no=* **i. Romanæ** *mina digitorū* ῥωμαϊστὶ *sic esse scribit.* ἀντίχειρ, δεικτικός, ἰατρός, δακτυλιώτης, ὠτίτης. *ut si dicas,* Pollex, *in=dex, medicus, anularis, auricularis. Quod equidē nec affir=mo, nec refello. Tantum notandum, medicū ab eo dictum, qui sit medius, aut famosus, nō qui minimo proximus. Apud ipsos antem leguntur hæc nomina.* ἀντίχειρ, λιχανός, σφάκελος, ἐπιβάτης, μύωψ. **Testiculi arietini.** *De testiculis autem arieti=nis legis in uocabulo Scortes in* Festi *cōpendio sic. Scortes* **Scortes.** *id est pelles testium arietinorum, ab eisdem pellibus dicti.* **Sportæ.** **Loculorū nomina.** *Tantum apud* Festum. *Sed enim* Pedianus *sportas, sportu=las, sportellas, nummûm esse ait receptacula, & saccos, sac culos, saccellos, & crumenas, & uelleas, & scroteas, &* **marsypia.** *manticas, & marsypia. Vt nihil sit dubium quin è digito eo qui sit minimo proximus suspensas haberi uelit scorteas hoc est è testibus arietinis pelliceas crumenas.*

ALITER CITARI A VARRONE
Terenti uerba, quàm aut in exemplaribus habeatur, aut Donatus *agnouerit.*
CAPVT LXIII.

Terēti Io. M*Arcus Varro in libris de lingua Latina sic ait. Apud Terentium, scortatur, potat, olet unguenta de meo.*

de meo. Scortari est sæpius meretriculam ducere. Sic ille, ac deinceps alia in eam sententiam. Cæterum Terentiani omnes ad unum codices, non scortatur habent, ut Varro legit, sed obsonat. Locus autem in Adelphis est. Obsonat, potat, olet unguenta de meo. Quam lectionem etiam Donatus agnoscit. Quid hic igitur dicemus? mendum'ne esse in Terentianis omnibus codicibus, an (qd' uix credere ausim) memoriola uacillasse Varronē quoq; ipsum πολυγραφώτατον à Cicerone appellatum, sicuti eundem Ciceronem Gellius deprehendit? Vt fateamur etiam maximis quibusque ingenijs officere incuriam nonnunquam, prodesse usquequaq; diligentiam. Scortari. Diligentiæ utilitas.

DECLARATI VERSVS AVSONI, sed & Ouidi super Choliambo, aut Scazonte.

CAPVT LXIIII.

Ausonii poëtæ sunt trimetri uersus ita. Ausonio.

Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa uoluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos uerbere.

Quid hic eum significare opinemur? Nempe, ut arbitror, uersus illos, qui Choliambi uel Scazōtes appellantur, ut si dixeris claudicantes, quales apud Persiū in principio, qualis ille item Martialis, ab ipso nominatim citatus. Choliābi. Scazontes

Apollinarem conueni meum Scazon.

Est enim Scazon trimeter iambicus, senis & ipse constans pedibus, sicuti rectus iambicus, hoc uno dispar, ut etiā scribit Hephestion, quod rectus postremā sedem, iambo, pyrrhichióue occupat, in antepenultima cunctos accipit pedes, quorum modo id metrū sit capax, circa syllabarū quantitates indiffērēs. Sed claudus hic iambicus clausulam postu-

lat spondaicã uel trochaicam prorsus. Penultimum aũt pe=
dem, non dissyllabum modo, sed iambum planè, uel spon=
deum. Quod uero ait Hephestion, Spondeũ recipi sede quin
ta choliambi, nunquam equidem apud Latinos inuenire me
commemini, ipse uersiculum hunc adducit Græcum.

Ἐπ᾽ ἄκρον ἕλκων ὥσπερ ἄλλοντα ψύχων.
In summum trahens uelut extra refrigerans.

Et Quintilianus: Aristides Græcus autor in libro de Musi=
ca, super iambico loquens trimetro, Claudũ fieri ait quãdo
in extremo spondeũ recipit. Deniq; Ouidius quoq; in prio=
re libro de amorum remedijs de utroq; Iambo sic scribit.

Liber in aduersos hostes stringatur Iambus,
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

Sunt autem utriq; ad maledicentiam, libertatemq; facti, tru
ces, & cruenti. Quare ob id stringendos etiam ait Ouidius
in aduersos hostes. Dionysius item Halicarnasseus in libro
Choliambi. de interpretatione, uehemens aut acre metrum esse choliam
bos ait. Idemq; mox Hipponactem, cum lacessere conuitijs
Abnumerus. inimicos uellet, infregisse ait de industria metrũ, ac pro re
cto claudum fecisse & abnumerũ, hoc est acrimoniæ cõsen
taneum, conuitioq;. Nam sicuti dissoluta figura parat acri
Caballi. moniam, sic (ut ille inquit) dissoluta compositio. Quare ca=
ballos utiq; choliambos eos Ausonius nominat, quorũ tra=
lationem duxerat ab essedo, & uehiculo, cui caballi adiun=
guntur, & ut tardos ostenderet, de malarum ambagibus
captos dicit, prætereaq; terga ruptos uerbere, tum eosdem
Trimetri. tripedes uocauit, quia Græce trimetri, quamuis senos ha=
beant pedes, nam bini quiq; pro singulis uidentur in iambi=
cis capi. Qui machinali saxa uoluant pondere, propterea
dixit, uelut molas describeret, quas uersare ipsos indicaue=

rat,

rat, uel ut eos uiolentos, ferocesq; ostenderet allegoricos, quasi qui lapides ingentes torquent & uoluunt in hostem. De trimetro *item utroq; sic idem* Ausonius *alibi* Græco *uersiculo.*

Εἰλιποδην σκάζοντα καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.

Quod Latine *sic uertas.*

Loripedem *Scazonta, & non scazonta trimetrum:*

De scazontibus eisdem sic in epistola quapiam ex libro quinto apud iuniorem Pliniũ, *Proinde aut rumpe moras, aut caue ne eosdẽ istos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blãditijs elicere nõ potuerũt, conuitio scazontes extorqueant.* Scazõtes.

QVI SIT HABITVS IN STA- *tuis pacificator, deq; eo sentire Statium in prima silua.*

C A P V T LXV.

STatius *in Siluula prima, quæ in equum maximum scripta est. Iuuat ora tueri* Statij loc.

Mixta *notis belli, placidamq; gerentia pacem.*

T*um idem.*

Dextra *uetat pugnas.*

Q*uem locũ* Domitius *sic enarrat.* Dextra *uetat pugnas, hoc est inermis est in statua, uel ad dextrã est templũ* Pacis, *quod nõ placet inquit. Cæterũ sicuti placet hic sensus.* Dextra *uetari pugnas, quia sit inermis, aut itẽ quod de templo ipso traditur* Pacis, *quanquã nec autori quidẽ placet suo, feram nõ moleste scilicet huic sententiam meã non probari.* Nam *ego notari habitũ puto, qui pacificator in statuis diceretur. De quo ita legimus apud* Quintilianum. *Fit & ille habitus qui esse in statuis pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachioq; ab aure protenso,* Habitus pacificator. Quint. lo.

manum infesto pollice protendit, qui quidem maxime placet ijs qui se dicere sublata manu iactant. Hactenus Quintilianus. Extat *autem adhuc pacificatore habitu (ni fallor) statuta illa* Romae, *quae pro aede* Lateranensi *inter prima urbis spectacula conuisitur.*

LOCVS IN PLAVTI MVSTELARIA, *& item alter in* Milite, *uindicati à uitio.*

CAPVT LXVI.

Plauti loc. IN Mustelaria Plauti *locus est mendose scriptus plerisq; codicibus ad hunc sanè modum.* Viden *ornamenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiũt. dormiunt.* Ille *quidem ut conuenit uolui dicere. Sed cum de his neq; sensus eliciatur ullus, & festiuum* Plauti *dictum uitio librariorum pereat, faciam, ut arbitror, operaeprecium, si scripturã incolumen de* Plautino *codice citato à nobis, iterum reposuero.* Est *autem prorsus haec.* Viden *coagmenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt. dormiunt.* Illud *quidem ut*

Conniuere *conniuent uolui dicere.* Nam *quia conniuere dicuntur, qui dormitant, ut apud* Cinnam *lectus est uersiculus.*

Iam *grauis ingenti conniuere pupula somno.*

Propterea *cum in foribus iuncturas esse minime laxas id*

Coagmẽta *enim coagmenta sunt,* Tranio *seruus ostẽderet dormire eas ridicule prius, dein etiam cõniuere, iculariter dicit, ex oculis dormitantiũ ducta metaphora. Similiter corrigendũ puto*

Plauti loc. alter. *locum alterũ ex* Plautino Milite, *qui sic uitiose legitur.* Mirus *oleo uictitare te tam uili tritico.* Quid iã? *quia lusciosus.* Verbero *aedepol tu quidem caecus nõ lusciosus.* Nã *cum*

Miruſt. *nullus hinc elici sensus queat, legendum arbitror sic.* Miruſt *lolio uictitare te, tam uili tritico.* Siquidem *hoc ubique idem apud* Plautum, *miruſt, pro mirum est reperies.* Atq; *lolio*

uitiari

uitiari oculos etiam ait Ouidius Fastorum primo.

Et careant lolijs oculos uitiantibus agri.

Notat id Fulgentius quoq; non contemnendus Grãmaticus. Fulgentius
Quare cũ Sceledrus seruus lusciosum, uitiatisq́; oculis conseruum Palestrionem uelit significare, mirũ esse ait uictitare eum lolio, cum sit ipsum triticũ tam uile. Lolio aũt uictitare eum, colligere se uel inde affirmat, illudẽs quod sit luscio sus. Lusciosi porrò ceu luscicij, qui uitium hoc habent oculorum, ut clarius uesperi quàm meridie cernant. Lolio uictitare. Lusciosi. Luscicij.

CORNICEM VIDERI APVD VETERES concordiæ symbolum, non ut omnes apud Iuuenalem existimant, ciconiam.

CAPVT LXVII.

PRo comperto iam habetur, ciconiam deniq; esse qua concordiæ repræsentaretur apud priscos effigies, atq; ita uersiculum Iuuenalis omnes interpretantur. Iuue. locus

Quæq; salutato crepitat concordia nido.

De eo tamen nullũ omnino afferunt testimoniũ, quod autoritatis adminiculo sustentetur. Ego cornicẽ magis accipio, ductus Heliani Græci scriptoris testimonio, qui libro de animalibus tertio, de hac aui sic propémodum scribit: Cornices, inquit, inter se fidißimæ sunt, & cum societatem coierint, maximo se opere diligunt. Neque id genus animalia uideat quispiam licenter misceri, & temere. Quin hoc quoq; dictitant, qui res istiusmodi callent, altera extincta, comparem uiduam degere. Cæterum id quoq; audio, ueteres in nuptijs post hymenæum, cornicem inuocare, signumq́; id concordiæ dare ijs consueße, qui liberûm quærendorum gratia conuenissent. Tum qui sedes auium & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria dicunt, unius tantum Cornicum cõcordia.

cornicis obsequium. Sic ille. Sed & in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ, manifestam prorsus imaguncu-lam nuper mihi Laurentius Medices *ostendit cum titulo ipso concordiæ.*

VERSVS EX CALLIMACHO SV-*per crinibus reginæ* Berenices, *atque inde mendum ex Catulli exemptum uersiculo*

CAPVT LXVIII.

Catul.lo. ELegiam Callimachi de crinibus Berenices inter sidera receptis mira elegantia uertit in Latinam linguã no-bilis poëta Catullus, quamuis pleraq; sint in ea corrupta, mendosaq́; & temere scripta librariorum inscitia. Sed ar-gumentum ipsius partim apud Hyginiũ Latinũ autorem, partim etiam apud Theonem, neq; non Achillẽ quoq; Græ-cos Arati enarratores inuenias. Græca sanè ipsa Callima-chi elegia non extat ad nos quantum compererim, sed ætate intercidit. Apud Theonem tamen Arati eiusdem interpre-tem principium illius tale reperio.

ἤ με κόνων ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν βερενίκης
βόστρυχον, ἣ κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.
Vel me Conon uidit in aëre Berenices
Crinem, uel illa omnibus posuit deis.

Apollonij commentaria. *Prætereaq́; in commentarijs super* Apollonium Rhodium *ex* Lucilio Tarrheo. Sophocleo, *ac* Theone *collectis, ubi de Chalybibus agitur libro secũdo, sic adeo est inuenire,* μέμνηται αὐτῶν καὶ καλλίμαχος χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν. *Ex quo uersiculum sic illum legendum quis dubitet?* Iupiter ut Chalybon omne genus pereat, Vt sit Chalibon

i. meminit ipsorum & Callimachus Calybum ut pereat genus à lõge exorientem malum germen qui ipsum demonstrat.

Græcæ

Græce dictum. Atque hoc inscite legunt quidam Telorum. Vulgatißimi codices celitum retinent contra etiam metri rationem. Sed hanc scio nostram obseruationem iam pridem esse peruulgatam, quam tamen à nobis ortam, uel ille ipse scit qui uulgauit, libenterq; etiam fatetur uir doctißimus undecunq; Picus.

OARION SYNCERITER ESSE *apud Catullum, quod Aorion isti legunt, qui bonos uiolant libros.*

CAPVT LXIX.

IN elegia eadem Catulli ex Callimacho, Oarion legitur pro eo quod sit Orion. Quam quoniã integram adhuc inuiolatamq; dictionem nonnulli temere attentare iam incipiunt, contra hanc sinistram imperitorum audaciam standum mihi est omni (quod aiunt) pede, uel Callimachi eiusdem autoritate, qui sic in hymno ipso in Dianam, etiam nunc extante, ait. Catulli lo.

οὐδὲ γὰρ ὦτος οὐδὲ μὲν ὠαρίων ἀγαθὸν γάμον ἐμνήστευσαν.

Nihil quidem Otos, nihil quidẽ Oarion bonas nuptias ambierunt.

Sed & Nicander Theriacω̃n libro consimiliter.

Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠαρίωνι.

Bæoto parans malum fatum Oarioni

Et Pindarus in Isthmijs.

οὐ γὰρ φύσιν ὠαριωνείαν ἔλαχεν.

Non enim naturam Oarioneam sortitus est. Et alibi.

ὀρείαν πελειάδων μὴ τηλόθι ὠαρίωνα νεῖσθαι.

Montanam à columbis non longe Oariona accedere.

Quare putat Eustathius quinto in Odisseam commentario, παρὰ τὸ ὀαρίζειν. *appellatum. Non igitur Aorion, sed Oarion uera lectio.* i.a côuersando cum mulieribus

CVIVS IN BRVTI NOMISMATE *symbolum sint pileus & pugiones.*

CAPVT LXX.

Bruti imago insignita pileo & duobus pugiunculis.

SI quis nomisma Bruti reperiat ipsius cælatũ imagine, prætereaq; pileo, & duobus pugiunculis, ne diutius in explicanda ratione, causaq; laboret, legat historiarũ Dionis *librum xlvij. Nam ex his inquit, Brutus significabat, ab se, & Cassio patriam liberatam. Sed enim pileum gestari ab his solitum, qui libertatem nacti, uulgatius, manifestiusq;, quàm ut sit autoritatibus confirmandum.*

QVAEPIAM VVLGO LEGI ADHVC *apud Maronem contra regulam, contráq; rationem metri.*

CAPVT LXXI.

Ver. locus.

PVdet referre quàm manifestum, sed nondum tamen à quoquam (quod sciam) nisi nobis indicibus animaduersum, mendum Vergilianis codicibus inoleuerit lib. Aeneid. octauo.

Quod fieri ferro, liquidiòue potestur electro.

Electrum. Potestur.

Cæterũ in uolumine illo, quod est in intima Vaticana bibliotheca, mire uetustum, & grandibus characteribus perscriptũ, nõ potestur offendas, sed potest usitatius uerbũ. Quæ etiã uerior esse lectio, uel inde probatur, quod electrũ ubiq; prima syllaba lõga, tam apud Græcos ponitur, quàm apud nostros. Neq; quicquam ĩterpretes super uerbo potestetur alioqui nouo, inusitatoq; loquũtur. Haud tamẽ præterit me ueteres hoc quoq; protulisse, sicut Pacuuiũ in Chryse, sicut etiam Lucretium, quẽadmodum & poteratur lectum à Nonio Marcello est in Cæcilianis annalibus. Sed & alter locus itidem uitio consimili laborat, apud eundem poëtam.

Vergilij alter locus.

Sceptra Palatini, sedemq; petiuit Euandri.

Cum in uolumine eodem non petiuit trissyllabum, sed petit dissyllabum scriptum inueniatur. Quod & metri uis co= git, alioqui prima syllaba Euandri, contra omnem uel ra= tionem, uel consuetudinem breuis foret. Est uero in utroque uersu spōdeus quinta sede. In uerbo autem petit syllaba ipsa posterior, uel quia sit in fine, uel quia coaluerit una ex dua= bus, iure producta est. Martianus autem Capella syllabam docet ubiq; esse communem, quæ desinat in T. literam, sicut in illo cernimus Vergili. Euander. T finita syllaba cōis.

Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis.

DE PHILYRA ET *lemniscatis coronis.*

CAPVT LXXII.

Philyra quid sit uideo nesciri à plerisq;, peruersèq; etiam à nonnullis interpretibus accipi. Philyra.

Nam uocabulo eo sic utitur Horatius in primo carminum.

Displicent nexæ philyra coronæ. Hora.loc.

Et Ouidius item quinto Fastorum.

Ebrius incinctus philyra conuiua capillos Saltat.

Quo apparet usum ipsius apud ueteres in coronamentis fuisse percelebrem. Iam primum igitur si cōferas quæ super philyra Theophrastus in tertio de plantis, quæ ue itē Pli= nius in decimosexto natu. historiæ narrant, facile nimirum cognosces, eandē apud nos esse tiliam, quæ philyra sit apud Græcos. Ac sic etiam Theodorus Gaza quantumuis homo doctus & diligens interpretatur. Porrò aūt tuniculæ etiam quædā ex libro ipso tiliæ arboris, uel ad eius imitamentū fa= ctæ, quibus aut lemnisci fierēt. i. fasciolæ de coronis pēdulæ. aut libelli, Græco uocabulo peculiariter appellatæ philyræ. Tilia. Lemnisci.

Testatur partem ex his eodem libro Plinius his uersibus: Inter corticē & lignū tenues tunicas, multiplici mēbrana, è quibus uincula tiliæ euocātur, tenuißimæ earū philyræ coronarū lemniscis celebres, antiquorū honore. Rursusq; idē libro primo atq; xx. de lemniscis & philyris ita meminit. Crassus diues primus argento, auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserūt quoq; & lemnisci, quos adici ipsarū coronarū honos erat propter Hetruscos, quibus iūgi nisi aurei, nō debebāt. Puri diu fuere ij. cælare eos primus instituit P. Claudius pulcher, bracteasq; etiā philyræ dedit. Porrò lemniscatas coronas, etiam (ni fallor) in nomismatis Laurēti Medicis identidem uidemus, deq; his mentio quoq; apud Suetoniū, sicuti itē à Pompeio Festo lemniscorū uocabulum diligenter exponitur, deq; lemniscis itidem nonnihil Tertullianus quoq; in libro de corona militis. Nicas aūt in cōmentario, quē per ordinē literarū composuit, Græce ille quidē, sed in hūc fermè ītellectū philyrā interpretatur, philyra, inquit, planta librū papyro similē habens, ex quo etiā funes cōplicant. Esse aūt ductilem philyrā lanicij modo, uel netilem potius, innuit & Tertullianus idē in libello eo, qui de pallio inscribitur. Quin Herodianus etiā Græcus autor olim à nobis in Latinū cōuersus, & Innocētio octauo pōtifici maximo dedicatus, libro ipso historiæ primo mētionem libelli facit è philyra tenuißima, utroq; uersum replicabili. Sed & Capella Martianus libro de Philologiæ nuptijs secundo, Cernere erat, inquit, qui libri, quantaq; uolumina, quot linguarū opera ex ore uirginis defluebāt. Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerāt uidebantur. Alij carbasinis uoluminibus implicati libri, ex ouillis multi quoq; tergoribus. Rari uero in philyræ cortice subnotati. Tu ista quoq;

Cælare. Lemnisci. Coronæ lēniscatæ. Nicæ commentarij. Philyra.

Vlpiani

Vlpiani uerba reperias in titulo Digestorum, de legatis, & fideicõmissis. Librorũ appellatione cõtinentur omnia uolumina, siue in charta, siue in membrana sint, siue in qualibet alia materia. Sed & si in philyra, aut tilia, ut nonnulli conficiunt, aut in alio corio, idẽ enim erit dicẽdum. Deniq; etiã Eustathius in cõmentario secundo Homericæ Odyssee, facta prius de nauticis rudẽtibus mentione, corticẽ tiliæ dicit, quam Græce philyrã nominat, plurimã in id genus funium suppeditare materiã. Receptum aũt uidetur ex eo uti coria quoq; singula, uel tunicas, aut membranulas etiam materiæ disparis à tilia, philyras uocent, aut philuras, y Græca in u commutata, ueteri & peruulgata Latinorum consuetudine. Sicuti de papyro agens Plinius libro xiij. Præparantur ex eo, inquit, chartæ diuisæ acu in prætenues, sed quàm latissimas philuras. Nam illud utique ad hæc enarranda, neutiquam pertineat, quod idem ait Plinius lib. xiiij. Philyra cocos, & polline nimium salem cibis eximere. Philuræ. Salis exemptio.

VOCABVLVM QVOD EST expernata, Catullianis uideri exemplaribus reponendum. CAPVT LXXIII.

QVod nunc traditurí sumus, fortasse à nonnullis, ut incertum & uacillans, parumq; adhuc exploratum deridebitur, & exsibillabitur. Sed ego mihi de eo dicendum putaui, ne uestigium istud antiquitatis penè iam abolitum, qualecunq; sit, extingueretur. Ostendit mihi Romæ abhinc quadriennium Manilius Rallus Græcus Homo, sed Latinis literis adprime excultus, fragmentum quoddam Sexti Pompei Festi (nam ita erat in titulo) sanè quàm uetustum, sed pleraq; mutilatum, prærosumq; à muribus. Quod me magnope Festi Pompei opus.

magnopere tenuit, ſiquidem reliquiæ illæ qualeſcunq; ex in=
tegro ipſo uolumine ſuperabant, quod autor Feſtus compo=
ſuerat, non ex hoc autem compendiario, quod nunc in mani
bus coactum, uiolēter, & decurtatum, ſcilicet ab ignobili,
& indocto quodam, nec iſto quoq; nomine, ſatis bene de li=
Pom.Læt. teris merito. Nonnullas quoq; ex eodem fragmento Pompo
nius Lætus uir antiquitatis & literarum bonarum conſul=
tiſsimus, ſibi pagellas retinuerat, quas itidem legēdas mihi,
deſcribendasq; dedit. Ex lectione igitur ea ſuſpicatus utiq;
Catull. lo. ſum, uerbum me Catullianum, quaſi poſtliminio in ſuas ſe=
des reuocaturum. Siquidem ubi exponitur in hoc compendia
Supernati. rio, uocabulum Supernati, quod eos ſignificare oſtendit,
quibus fœmina ſunt ſucciſa in modum ſuillarum pernarum,
atq; ex Ennio uerſus allegatur.

His pernas ſuccidit iniqua ſuperbia Pœni.

Hoc utiq; loco uetus codex circunroſam planè habet expo=
ſitionem, ſed ita tamen, ut appareat ex reliquijs literarum
male cohærentibus, Catullum quoq; poſt Ennium adduci,
citariq; eum uerſiculum, qui nunc mendoſe ſic legitur.

In foſſa Liguri iacet ſeparata ſecuri.

Nam ut de carminis reſiduo nihil mihi arrogem temere, ui=
debar ſanè tum ſyllabatim quæq; olfactās, etiam pro explo
Expernata rato afferre poſſe, expernata legendum in eo, non ſepara=
ta, quantum ex paucis illis poteram ueluti minutalibus, aut
ramentis colligere, quantumq; etiam uel ex obliteratis pe=
nè iam ueſtigijs ariolari. Quod ſi cui pendere adhuc ueri
fides uidetur, at pendeat equidem malo, quam aut cadat,
aut iaceat. Nos aliquod in eo certe, nec arbitror iniuria,
ponimus firmamentum.

HISTORIA NON ILLEPIDA *super Zeusi pictore, & Helena.*

CAPVT LXXIIII.

ZEusis ille pictor Heracleotes adprime nobilis etiam Helenæ pinxit imaginẽ Crotoniatibus nimis quàm laudatam, de qua Cicero in rhetoricis contra Hermagorã, luculentissime scripsit. Sed quod obiter in Hæliani libris omnifariæ historiæ superioribus annis apud Ioannem Laurentium Venetum, magnæ quidem in pontificia curia autoritatis, nec minoris tamen in literis eruditionis, sed & emunctæ naris hominem, Romæ legimus, id nobis neutiquam indignum uisum, quod hic etiam legeretur. Neminem ait spectatum Zeusis admittebat, nisi qui manu precium dedisset. Ex quo uulgo etiam tunc Helena meretrix uocitata, quoniam quæstuaria.

Zeusis. Helene imago.

Io. Laur. Venetus.

Helena cur meretrix.

EMENDATA VOX IN IBIDE, *simul explicata sententia neutiquam nota hactenus.*

CAPVT LXXV.

ENarrauit Domitius libellũ Nasonis in Ibin, præfatus ex Apollodoro se Lycophrone Pausania, Strabone, Apollonio, aliisq; Græcis, etiamq; Latinis accepta scribere. Multa in eo commentario uana ridiculaq; confingit, & comminiscitur ex tempore, cõmodoq; suo, quibus fidem facit, aut se frontem penitus amisisse, aut tam magnum sibi fuisse interuallũ inter frontem & linguam (sicut ait quidã) ut frons comprimere linguam nõ potuerit. Furor est adhuc aliquos tam cæcos istius hominis inueniri amatores, ut ad ista nondum, suos qualescunq; oculos adaperiant. Furor est profecto, furor, dare occasionem impudentiæ cæteris fouendo errores

Domitius Cald.

Inter frontem & linguam interuallum.

do errores etiam alicuius, quoniam fuerit interdum senten- tiæ non pœnitendæ. Sed quid istis facias literationis, non literaturæ magistris, qui nullo magis, quam talibus nugis Literationis magistri. *supercilia tollunt, ut cochleæ cornua, quorumq; plumbea prorsus ingenia, quam magis excoluntur, tam magis obbrutescunt. At enim ne penitus ludamus operam, dißimulatis his quos sua facit utilitas contemnendos, exequemur reliqua propositi. Mihi igitur ille unus locus inter cæteros mouere stomachum solet, qui sic mendose nunc legitur,*

Vtq; loquax in equo est elisus gutture Agenor,
Sic tibi claudatur pollice uocis iter.

Vbi sic ait Domitius. Agenor lapsu equi inserta ori manu extinctus est. Itá ne tandem uir doctißime? Sed oro te mi Domiti, Græcum profer si potes, aut Latinũ modo idoneũ fabulæ istius autorẽ, nec recusabo iam, quin me non dixerim Græcales, aut admiratores tui, sed uiri quoq; literati, quibus hic labor exsudat, pro indoctißimo iam, proq; etiã impudentißimo damnent, & quidem cunctis suffragijs, quoniam à te dissentiam. Mihi sanè recta esse & emendata scriptura uidetur, si rationi libera coniectura sit, non Agenor, Ouid. in Ibin locus. *sed acerno, ut de Anticlo dictũ accipiamus. De quo est etiã* Anticlus. *apud Homerum lib. quarto Odysseæ. Nam cum ad equum* Helenæ conatus. *illum Troianum, trabibus contextum, grauidumq; militibus impulsu numinis acceßisset Helena, uoces imitari uxorũ cuiusq; occœpit, ut inibi delitescentium desideria euocaret, refricaret memoriã, responsa tentaret elicere. Sed enim reliquis patiẽtiam, silentiumq; præstantibus, cũ solus Anticlus in respondendi lubrico, articuloq; iam foret, statim est ab Vlysse præuẽtus, & manibus impreßis suffocatus, Itaq; intercepto, uel interstructo potius indicio periculũ depulsum.*

Cæterum

Cæterum Tryphiſiodorus quoq; Græcus autor in poëmate, quo de Ilio capta ſcribit, Anticlum hunc Ortygiden appellat, uxoremq; eius nominat Laodamian, ita inquiens. Laodamia

ὀρτυγίδης δ' ἄντικλος ὅν αὐτόθι τεθνειῶτα
ἱππῳ δακρύσαντες ἐνεκτερέϊξαν ἀχαιοί.

Ortygides autem Anticlus quem ibi mortuum
Equo lachrymantes ſepeliuerunt Achiui.

Et item alibi ſic.

ἄντικλος δ' ὅτε κέντρον ἐδέξατο λαοδαμείης
μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας
ἀλλ' ὀδυσσεὺς κατέπαλτο.

Anticlus uero cum ſtimulum accepiſſet Laodamiæ
Solus reſpondentem incœpit uocem aperire,
Sed Vlyxes irruit.

Et alia deinceps addit, per quæ fabula omnis ſimiliter ab Homero uerſibus permultis explicatur. Sed & nos in Ambra ſic attigimus. Ambra Politiani.

Indicijq; metu præcluſum pollice fauces
Anticlon Ortygiden.

Conſimilia uero iſtis apud Domitium multa, quæ facile arguant, quò fuerit illius proceſſura licentia, præſertim ſic inuitata fauoribus imperitorum niſi morari apud ſuperos adhuc quidem iuuenis deſiſſet. Domitij licentia.

NON ANTILOCHVM AB HECTORE *ſed aliter uideri legendũ in prima heroidum.*

CAPVT LXXVI.

IN prima heroidum Naſonis epiſtola, ſic legitur. Oui. in heroi. locus.
Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore uictum.
Sed uictum, necatumq; ab Hectore Antilochũ, profecto neutiquã reperietur. Quare aut Amphimachum crediderim legendum, aut non ab Hectore, ſed Memnone. Conſtat enim

ex xiij.

Amphimachi cædes. ex xiij. Homeri Rhapsodia, occisum ab Hectore Amphimachum Cteati filium, qui de Græcis ducibus unus etiam in catalogo numeratur. Constat item interfectum à Memnone filium Nestoris Antilochum. Antilochi cædes. Quamobrem ut in eo quod obtinuerat hactenus mendum deprehenditur manifestarium, sic his à nobis ita pro tempore suffectis, quæ lector uelim boni consulas, aliqua ni fallor gratia si non ueritatis, at certe ueri similitudinis assentatur,

QVO ARGVMENTO DICENdum Vergilius, non Virgilius. CAPVT LXXVII.

Vergilius. VErgilius dicendum ne sit, an Virgilius, ut nunc uulgo loquuntur, hoc est cũ uocali secũda, an cum tertia potius in prima syllaba, uideo adhuc inter eruditos ambigi. Cæterum ut ego Vergilium dicam magis per e, quod iam placere quibusdam per nos etiam doctis incipit, quàm Virgilium per i, quod uulgo nimis obtinuit, in causa sunt uetertima aliquot monumenta, nostræ obseruationi patrocinãtia, quæ libens equidem subiciã propter propudiosos ne propudiosi scio quos, & eruginis plenos, odio omni fastidioq; dignissimos: Erugo. Vindico. qui quanquam semper elemẽtarij sunt, uindicare tamen inter indoctos fautores audent sibi censuram literarum. Sic ut istam quoq; qualencũq; nostram uetustatis deprehendendæ, ac reuocãdæ (si liceat) diligentiã, studiumq; nõ cauillentur modo, sed & ita reprehendãt acerbe, quasi flagitiũ facere putent, quod his ocium oblectemus, uel (ut ipsi magis contemptim) quod ob hæc ocio nostro inuideamus, dũ in rebus adeo friuolis, & leuibus operam sumimus, quasiq; tempus, rem preciosissimam, in superuacua erogamus. Qui tamen si legissent, aliquãdo maximos uiros de singulis quoq; literis

literis integra uolumina composuisse, ac ne Cæsarem quidē ipsum ueritum in hanc tenuitatem descendere, darent fortasse mihi ueniam, non occupatißimo homini, siquando inter altiora studia, etiam res istiusmodi tractarem, paruas quidem, sed quibus etiam magna iuuentur. Neque enim repræhendi me iure puto, si hæc etiam, sed hæc sola cōsecter, ad quæ non ut ab ocio ad studium, sed ut à studio ad ocium me refero, & in quæ non tam feror ex professo, quàm casu incido, ceu si littoribus ex commodo inambulans, conchas interim colligam securus. Neq; tamen in id ego supercilium subduco, nec inde me censeri, facile paterer, ut qui non Apinas modo hæc esse & tricas, ut in prouerbij ludicro est, uerum etiam penè nihil & noui, & fateor. Sed tamen hoc ipsum tam nihil, præstat agere, quàm longas ad ipsorum fortasse exemplum trahere oscitationes, & grunnire in cœno turpiter, aut quàm omnino nihil agere, ne nihil prorsus agendo, male discamus agere. Reddenda igitur testimonia sunt nobis, nec ubi fides claudicet, ac ne quid non in expedito sit noscere uolentibus. Inuenies igitur Volsinis mensam quampiam marmoream, uetustißimis, peneq; exoletis characteribus intra ædem Christinæ uirginis, quæ pro ara est Apostoli Petri, ubi VERGILI *legitur. Inuenies etiam Sutri nomen hoc Vergilius ita notatum in mensa item lapidea, qua uidelicet & ipsa intra ædem uirginis uice utuntur altaris. Idq; nos utrunq; non sine aliquot arbitris etiam de proximo inspeximus. Neq; enim antiquarū dūtaxat inspectionū auriti testes, sed & oculati esse concupiuimus. Quin in Pandectis quoq; ijs, quæ nunc Florentiæ publice asseruātur, libro ipso Iustiniani principis archetypo, non aliter quàm per e notatur id nomē. Sicuti etiā in uolumine Maro-*

Literarū illustratores,

Apinæ. Tricæ.

niano literis maioribus parato, qui Romæ in intima Vaticana bibliotheca, mire uetus ostenditur. Prætereáq; cōmentariū Tiberi Donati nūc in manibus habet Landinus homo [Christoph. Landinus.] & eloquens & eruditus, & Florentiæ iam diu doctor bonarum literarum celebratißimus, cui se præceptori adulescentiæ meæ rudimēta magnopere debent, & qui nūc in professione quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama nobis adhuc in stadio laboriosißime decertantibus, ita fauet ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suū sibi amplecti atq; agnoscere uideatur. Is igitur (ut diximus) cōmentariū Tiberi Donati habet in manibus, & ipsum grādioribus notatum uetustis characteribus, cuius autoritas hoc haud dubium reliquerit. Quod itē in codice diui August. de ciuitate dei ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, neq; nō in Columellæ ex priuata eiusdē gentis, literis utroq; Langobardis exarato. Tū in Senecæ epistolarū libro peruetere, cuius mihi copiā fecit Nicolaus Michelottius Laurenti Medicis à secretis, elegātis homo ingenij, multisq; itē alijs uenerādis antiquitate uoluminibus, identidē nūc Iacobo Modesto Pratensi familiari nostro, & studiorū adiutori, nunc alijs item nostris auditoribus, utcūq; aut res ferat aut exigatur ostendimus. In collectaneis aūt quæ nuperrime ad Laurentium Medicem Iucundus misit, [Iucundus Veronēsis.] uir unus, opinor, titulorū, monimentorumq; ueterū supra mortales cæteros nō diligentißimus solū, sed etiā sine cōtrouersia peritißimus, relata quoq; inuenio elogia duo, quæ Romæ (sicut ille idicat) in marmoribus inueniūtur. TI. VERGILIVS DONATVS. Et iterū. C. PAPIRIVS CESTVS VERGILIAE OPTATAE VXORI SVAE BENE MERENTI DE SE. Quāuis aūt monimēta ista tāta secu

ta seculorū uetustate roborata, mihi satis ad præsidiū sint, attamē res ipsa quoq; astipulatur & ratio. Nā sicuti à uere dictæ uergiliæ stellæ, sic à uergilijs ipsis, uel itē à uere propriū hoc nomē crediderim inclinatū, potius hercle quàm à uirga, qđ quidā nugātur, laurea. Nā id cū apud autorē minus idoneū inueniatur, tū refellitur hoc ipso, qđ multi ante hūc æditū poëtā, eodē sunt appellati nomine. Quādiu igitur aut nō testimoniū grauius, aut nō ratio ualētior exhibetur, utiq; à uetusta magis consuetudine, quàm à noua inscitia standū est, unde hæc sartago loquēdi uenerit in linguas. Etenim magna pars iuniorū caligamus ad ueri cōspectum. Quin ut reliqua exequar, Verginius quoq; nomē huic finitimū, nō Virginius in marmoreo nuper labro pro æde ipsa diuæ Mariæ Maioris insculptū Romæ animaduertimus.

ADDITAM FALSO NEGATIONEM PRIMO *Digestorū uolumine, quo capite de officio procōsulis agitur & legati.* Cap. LXXVIII.

PAulus iurisćōsultus libro secūdo ad edictū ita scribit. Legatus mādata sibi iurisditione iudicis dandi ius habet. Sed hæc uerba in primo Digestorū uolumine, quo capite de officio procōsulis & legati tractatur, addita perperā negatione in plerisq; codicibus inuenias, sic uidelicet. Legatus mādata sibi iurisditione iudicis dādi ius nō habet. Cæterū in Pādectis istis Florētinis, quas etiā archetypas opinamur, negatio prorsus est nulla. Quo fit, ut interpres legū Florentinus Accursius, mēdosum & ipse nactus codicē, penè dixerim miserabiliter se torqueat. Digest. loc. Archetypæ Pandectæ.

CVR LYSIMACHI REGIS FACIES IN *nomismatis cornigera.* Cap. LXXIX.

LYsimachi regis facies in nomismatis cornigera. Causa eius apud Appianum in Syriacis. Nāq; ait ab eo ferū Lysimachi facies cur cornigera.

taurum de sacrificio Alexandri Magni uinculis elapsum, retentum manibus ambabus, & occisum. Atque ob id inquit προσιθέασι τῶν τοὺς ἀνδριάντας ἐπὶ τούτῳ δὲ τὰ κέρατα: *Quod significat, ob id eius statuis deniq; apponi cornua.*

FABVLA IGNOTIOR DE TIRESIA *& Pallade, qua sensus aperitur Propertianus.*

CAPVT LXXX.

Propertij locus. *PRopertius in libro elegiarum quarto sic ait:*

Magnam Tiresias aspexit Pallada uates,
Fortia dum posita Gorgone membra lauat.

Extat adhuc hymnus Callimachi poëtæ, cui titulus εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος. (i. In lauacra Mineruæ.) *In quo fabula Tiresiæ multis elegiacis uersibus in hanc fermè sententiã tractatur: fuiße Nympham quampiam Thebis, cui nomen Chariclò* (Chariclo.), *Palladi præ cæteris gratam, matrẽ Tiresiæ. Sed quum se Pallas aliquãdo & Chariclò item in Heliconio Hippocrene, nudæ per æstum lauarent, ac tum casu uenator Tiresias ad eundem fontem sitiens acceßisset, Mineruam scilicet imprudens nudam conspicatus, statimq; oculis est captus* (Tiresias cur oculis captus.). *Nam ita Saturnijs legibus cautum, inquit, ut qui deum inuitum cernat, ingenti mercede cernat* (Saturniæ leges.). *Cui simile quippiam de dearum conspectu etiã Abammon Aegyptius in epistola scribit ad Porphyrium philosophũ, quam tamen existimat Proclus Iamblichi potius esse quàm Abammonis* (Abammõ.), *ex quo Vergilius.* (Verg. locus.) *Transq; caput iace, ne respexeris. Quod & Leucothea Homerica monuit Vlyssem. Sed & illuc unde abij redeam. Cum in hanc Tiresias calamitatem incidisset, motá lachrymis Chariclûs Nymphæ Pallas, & uatem eum, & longæuum, & post obitum quoq; prudentem, sapientemq; præstitit, & baculo insuper donauit, quo ueluti duce, uestigijs* (Baculus Tiresiæ.) *inoffensis*

inoffensis graderetur. Quod & nos in Ambra sic attigimus, quum de poëta loqueremur Homero: Ambræ lo.

Baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit, & hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.

Et itẽ sic in Nutrice Tiresian periphrasticos insinuauimus: Nut. locus

Quid cui post uisos nudatæ Palladis artus
Cernere nil licitum?

Quin hinc apud Nonnum lib. v. Dionysiacῶn, ita exclamans inducitur Actæon, ut felicem Tiresian dicat, qui citra mortem tantum amißis oculis Mineruam aspexerit nudã, quæ etiam lumen ademptum in animum ipsius transtulerit. Atq; adeo sic ait:

ὄλβιε τειρεσία, σὺ μὲν ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
γυμνὸν ἀναινομένης οἰκτείρμονος εἶδος ἀθήνης.

Felix Tiresia, tu quidem uidisti citra perniciem
Nudam inuitæ misericordis formam Mineruæ.

Et paulo post.

ζώεις σῶν βλεφάρων ὀλέσας φάος, ὑμετέρον δὲ
ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα νόου μετέθηκεν ἀθήνη.

Viuis tuorum oculorum perdito lumine, uestrorum uero oculorum splendorem cum mente commutauit Pallas.

Hactenus autẽ super hoc poëtæ loco scripseramus, cũ nobis Picus noster Mirandula, quasi Cynthius alter, in illo ipso quo iam hæc imprimẽda fuerãt articulo, aurẽ uellit, & admonuit, ut elegiam quoq; ipsam Callimachi, quæ uidelicet una extat apud Græcos (quantũ equidẽ sciã) sed & rarißima est inuẽtu, subiceremus, & quãquã spatijs iniquis exclusi tẽporis, uertere eã quoq; tamẽ in Latinũ tẽtaremus. Ego uero qui nec scribere alieno stomacho libẽter soleo, nec extẽ

poralitati satis confido, non distulit tamen id onus quoquo modo subire. Quoniam cũ quid à me Picus exigit, nec licet mihi nescire qđ nesciã, nec nõ posse quod nequeã, uel quod homini me charißimũ sentio, uel qđ plus eũ uidere in rebus meis quàm meipsum mihi persuadeo. Vertimus igitur penè ad uerbũ, & quod Graece dicitur παρὰ πόδα, nõ sensu modo, sed numeris etiã quod est difficillimũ, coloribusq; seruatis. Tantũq; nũc admonemus lectorẽ, paucula uideri mihi adhuc mendosa in Graecis exẽplaribus, quæ non erat pudoris nostri corrigere, sed & septimũ ipsum à fine uersiculũ reliquo uno dũtaxat uocabulo exoleuisse. Quem nos tamen Latinũ pro cõiectura suffecimus. Illud itẽ scito est opus, nostrũ hoc esse interpretamẽtum, & à nobis deniq; fluxisse, prius quàm in ullius cõmẽtarijs ebulliret, qđ & Syluæ per se ipsæ quas citauimus, tot ab hinc annos æditæ probabũt, quarũ uidelicet alterã magno sumus olim conuentu publice multis excipiẽtibus interpretati. Sit ergo nostri iuris, qđ nostri fuit muneris, ne quarta oĩno luna (sicuti prouerbiũ fertur) nati credamur, ut alijs tantũmodo ad Herculis exẽplũ laboremus. Iã illud quoq; miror, cur & Domitius, & alij quidã post illũ, quocũq; momẽto, quacũq; occasione scribere audeant, hoc, aut illud imitatione Callimachi dictũ fuiße à Propertio, cũ præter hymnos pauculos, nihil prorsus extet ad nos poẽtæ istius, nec aũt planè quicquã qđ amoris argumẽta cõtineat. Sed aures ad Callimachi iã uersiculos subscriptos ueteri more sine ullis accẽtiunculis arrigamus.

Faceta dictio.

l. euestigio

Luna quarta nati.

Καλλιμαχȣ εις λȣτρα της Παλλαδος

Οσσαι λωτροχοοι τας πολλαδος εξιτε πασαι

Εξιτε. ταν ιππων αρτι φρυασσομεναν

Ταν ιεραν

Ταμ ιεραμ εσακουσα. και αθεος ευτυκος ερπει.
    Σουσθε νυν ω ξανθαι, σουσθε πελασγιαδες.
Ουποκ' αθαναια μεγαλως απενιψατο παχεις
    Πριμ κονιμ ιππειαμ εξελασαι λαγονων
Ουδ' οκα δη λυθρω πεπαλαγμενα παντα φερουσα
    Τευχεα των αδικων ηνθ' απο γηγενεωμ.
Αλλα πολυ πρατιστον υφαρματος αυχενας ιππων
    Λυσαμενα παγαις εκλυσεμ ωκεανω,
Ιδρω και ραθαμιγγας, εφοιβασεμ δε παγεντα
    Παντα χαλινοφαγων αφρομ απο στοματωμ
Ω ιτ αχαιϊαδες και μη μυρα, μηδ' αλαβαστρως
    Συριγγων αϊω φθογγομ υπαξονιομ
Μη μυρα λωτροχοοι ται παλλαδι μηδ' αλαβαστρως
    Ου γαρ αθαναια χριματα μικτα φιλει.
Οισετε μηδε κατοπτρομ. αει καλομ ομματο τηνας.
    Ουδ' οκα ταμ ιδαμ φρυξ εδικαζεμ εριμ
Ουδ' ες ορειχαλκομ μεγαλα θεος, ουδε σιμουντος
    Εβλεψεμ διναμ ες διαφαινομεναν
Ουδ' ηρη. κυπρις δε διαυγεα χαλκομ ελοισα
    Πολλακι ταμ αυταμ δις μετεθηκε κομαμ
Α δε δις εξηκοντα διαθρεξασα διαυλως
    Οια παρ' ευρωτα. τοι λακεδαιμονιοι
Αστερες, εμπεραμως ετριψατο λιτα λαβοισα
    Χριματα τας ιδιας εκγονα φυταλιας.
Ω κωραι, το δ' ερευθος ανεδραμε πρωϊομ, οιαμ
    Η ροδομ η σιβδας κοκκος εχει χροϊαν.

 Τω και

Τω, και νυν αρσεντε κωμισατε μουνον ελαιον
  Ωι κασωρ ωι και χριεται ηρακλεης
Οισετε και κτενα οι παγχρυσεον ως απο χαιταν
  Πεξηται λιπαρον σμαξαμενα πλοκαμον
Εξιθαθαναια παρατοι καταθυμιος ιλα
  Παρθενικαι μεγαλων παιδες ακεσοριδαν
Ωθανα, φερεται δε και α Διομηδεος ασπις,
  Ως εθος αργειων τουτο παλαιοτερον
Ευμηδης εδιδαξε τεϊν κεχαρισμενος ιρευς.
  Ος ποτε βουλευτον γνους επι οι θανατον
Δαμον ετοιμαζοντα φυγας, τεον ιρον αγαλμα
  Ωιχετεχων, κρειον δ' εις ορος ωκισατο
Κρειον ορος. σε δε δαιμον απορρωγεσιν εθηκεν
  Εν πετραις. αις νυν ουνομα παλλατιδες
Εξιθαθαναια περσεπτολι χρυσεοπηληξ
  Ιππων και σακεων αδομενα παταγω
Σαμερον υδροφοροι μη βαπτετε. σαμερον αργος
  Πινετ' απο κρανᾶν μη δ' απο των ποταμων
Σαμερον ω δωλαι τας καλπιδας ες φυσαδειαν
  Η ες αμυμωνην οισετε ταν Δαναω
Και γαρ δη χρυσω τε και ανθεσιν υδατα μιξας
  Ηξει φορβαιων ιναχος εξ ορεων
Τα θανα το λοετρον αγων καλον. αλλα πελασγε,
  Φρασεο μη ουκ εθελων ταν βασιλειαν ιδηις
Οσκεν ιδηι γυμναν ταν παλλαδα ταν πολιουχον
  Τωργος εσοψειται τουτο πανυστατιον.

Ποτνιαθα

Ποτνια θαναια συ μεν εξιθι μεσφα δεγωτι
ταις δερεω. μυθος δουκεμος αλλετερων.
Παιδες. αθαναια νυμφαμ μιαμ εν ποκα θηβαις
πουλυτι και περιδη φιλατο ταμ εταραμ
Ματερα τειρεσιαο, και ουποκα χωρις εγεντο
Αλλα και αρχαιων ευτεπι θεσπιεων
Ηπι κορωνειας η ειςαλιαρτομ ελαυνοι
Ιππως βοιωτων εργα διερχομενα.
Ηπι κορωνειας ιναοι τεθυωμενομ αλσος
Και βωμοι ποταμω κειντ επι κουραλιω,
Πολλακις αδαιμων μιμ εω επεβασατο διφρω
Ουδ οαροι νυμφαμ ουδε χοροστασιαι
Αδειαι τελεθεσκομ οθ ουχ αγειτο χαρικλω.
Αλλετι και τηναμ δακρυα πολλεμενε,
Και περ αθαναια καταθυμιομ ευσαμ εταιραμ
Δη ποτε γαρ πεπλων λυσαμεναι περονας,
Ιππω επι κρανα ελικωνιδι καλα ρεοισαι
Λωντο. μεσαμβρινα δειχος ασυχια,
Αμφοτεραι λωοντο. μεσαμβριναι δεσαν ωραι
Πολλα δ ασυχια τηνο κατειχεμ ορος.
Τειρεσιας δετι μωνος αμα κυσιμ αρτι γενεια
Περκαζων ιερομ χωρομ ανεστρεφετο
Διψασας δ αφατομ τι ποτιρροομ ηλυθε κρανας
Σχετλιος ουκ εθελων δειδε τα μη θεμιτες.
Τομ δε χολωσαμενα περ ομως προσεφασεμ αθανα
Τις σε τομ οφθαλμως ουκεταποισομενομ,

 Ω ευηρειδα

Ω ευηρειδα χαλεπαν οδον αγαγε δαιμων
Α μεν εφα παιδος δ' ομματα νυξ εβαλεν·
Εστακη δ' αφθογγος εκολλασαν γαρ ανιαι
Γωνατα. και φωναν εσχεν αμηχανια·
Α νυμφα δ' εβοασε, τι μοι τον κωρον ερεξας
Ποτνια· τοιαυται δαιμονες εστε φιλαι.
Ομματα μοι τω παιδος αφειλεο. τεκνον αλαστε
Ειδες αθαναιας στηθεα και λαγονας
Αλλουκ αελιον παλιν οψεαι ω εμε δειλαν
Ω ορος ω ελικων ουκετι μοι παριτε.
Η μεγαλ αντ ολιγων επραξαο. δορκας ολεσσας
Και προκας ου πολλας, φαεα παιδος εχεις.
Α μεν επαμφοτεραισι φιλον περι παιδα λαβοισα
Ματηρ μεν γοερων οιτον αηδονιδων
Αγε βαρυ κλαιουσα θεα δ' ελεησεν εταιραν
Και μιν αθαναια προς τοδ' ελεξεν επος.
Δια γυναι μετα παντα βαλευ παλιν οσσα δι' οργαν
Ειπας, εγω δ' ουτοι τεκνον εθηκα λαον.
Ου γαρ αθαναια γλυκερον πελει ομματα παιδων
Αρπαζειν. κρονιοι δ' ωδε λεγοντι νομοι.
Οσκε τιν αθανατων οκα μη θεος αυτος εληται
Αθρησκι μισθωι τουτον ιδειν μεγαλωι
Διαγυναι το μεν ου παλιν αγρετον αυθι γενοιτο
Εργον. επει μοιραν ωδ' επενησε λινα,
Ηνικα το πρωτον νιν εγειναο. νυν δε κομιζει
Ω ευηρειδα τελθος οφειλομενον

Οσσα

Οσα μεν ακαδμηϊς εσυστερον εμπυρα καυσει
Οσσα δ' αρισταιος τον μονον ευχομενοι
Παιδα τον αβαταν ακταιωνα τυφλον ιδεσθαι
Και τηνος μεγαλας συνδρομος αρτεμιδος
Εσσεται. αλλ ουκ αυτον οτε δρομος αιτεν ορεσσι
Ρυσευνται ξυναι ταμος εκηβολιαι.
Οπποταν ουκ εθελων περ ιδη χαριεντα λοετρα
Δαιμονος. αλλ αυται τον πριν ανακτα κυνες
Τουτακι δειπνησευντι. τα δ υιεος οστεα ματηρ
Λεξειται δρυμως παντας επερχομενα
Ολβισαν ερεει σε και ευαιωνα γενεσθαι
Εξ ορεων αλαον παιδ υποδεξαμεναν
Ω ετα̃ρα τω μη τι μινυρεο τω δε γαρ αλλα
Τευ χαριν εξ εμεθεν πολλα μενευντι γερα
Μαντιν επει θησω νιν αοιδιμον εσσομενοισιν
Η μεγα των αλλων δη τι περισσοτερον.
Γνωσειται δ' ορνιθας ος αισιος, οι τε πετονται
Ηλιθα και ποιων ουκ αγαθαι πτερυγες
Πολλα δε βοιωτοισι θεοπροπα πολλα δε καδμω
Χρησει και μεγαλοις υστερα λαβδακιδαις
Δωσω και μεγα βακτρον ο οι ποδας ες δεον αξει
Δωσω δε βιοτου τερμα πολυχρονιον
Και μονος ευτε θανη πεπνυμενος εν νεκυεσσι
Φοιτασει. μεγαλω τιμιος αγεσιλα
Ως φαμενα κατενευσε το δ' εντελες, ω κ' επινευση
Παλλας. επει μουνα ζευς τογε θυγατερων
Δωκεν

Δωκεν αθαναίᾳ πατρώϊα παντα φερεσθαι
  Λωτροχοοι. ματηρ δ' ουτις ετικτε θεαν.
Αλλα Διος κορυφα, κορυφα δ' Διος ουκ επινευει:
    θυγατηρ.

Ερχετ' αθαναια νυν ατρεκες. αλλα δεχεσθε
  ταν θεον ω κωραι τωργον οσαις μελεται
Συν τ' ευαγοριας συν τ' ευγμασι συν τ' ολολυγαις:
  Χαιρε θεα. καδευ αργεος ιναχιου.
Χαιρε και εξελαοισα και ες παλιν αυτις ελασσαις
  Ιππους και Δαναων κλαρον απαντα σαω.

Iam nostros quoq; legito, qui male collocare bonas horas uolet, attamẽ cũ uenia quæso, & cõniuentibus oculis.

POLITIANI EX CALLIMACHO *in Palladis lauacra.*

ITe foras agedum, quæcunq; liquentibus undis
Membra lauaturæ Pallados, ite foras.
Ipsa uenit, fremitus sacrorum audimus equorum,
Ite agedum flauæ, ò ite Pelasgiádes.
Non prius ingentes lauit sibi diua lacertos,
Ilia quàm absterfit puluere cornipedum.
Nec tum quando armis multa iam cæde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis,
Tum quoq; equum subducta iugis fumantia colla
Perfudit largi fontibus Oceani,
Dum sudor, guttæq; putres, dumq́; omnis abiret
Spuma oris circum mansa lupata rigens.
Ite ò Achiuæ, sed non unguenta, aut alabastros,
Audio certe ipsum stridulum ab axe sonum,

Palladi

Palladi lotrices non unguenta, aut alabastros,
Nulla etenim diuæ huic unguina misla placent.
Ferte nec huic speculum, uultu est pulcherrima semper,
Nam nec in Ida *olim iudice sub* Phrygio,
Se uel orichalco, magna hæc dea, uel Simoëntis
Spectauit, quanquam uertice perspicuo.
Nec Iuno, *sed sola* Venus, *se splendido in ære*
Vidit, *eandem iterum disposuitq́; comam.*
Bis sexaginta spatijs uerum incita cursu,
Stellæ apud Eurotan *ceu* Lacedæmoniæ,
Perfricuit tantum pingui se diua liquore,
De baccis, arbor quem sua protulerat.
O *puere emicuit rubor illico, matutina*
Quem rosa, quem grano punica mala ferunt.
Ergo marem nunc tantum olei quoq; ferte liquorem
Quo se ungit Castor, *quo* Amphitryoniades.
Ferte etiam solido ex auro, quo pectine crines
Explicet, *& pinguem cæsariem dirimat.*
Exi age iam ô Pallas, *præsto tibi uirgineus grex*
Natæ magnorum charus Acestoridum.
O Pallas, *quin iam clypeus* Diomedis *& ipse*
Fertur, ut Argiuûm *mos uetus obtinuit.*
Eumedes *docuit, meditans tibi grata sacerdos,*
Cum in se composito cerneret interitu
Ire malam sortem, fugit quippe ille, tuamq́;
Ad montem Crion *sustulit effigiem.*
Ad montem Crion, *tum abruptis imposuit te*
Cautibus, hasq́; uocant nunc quoq; Pallatidas.
Exi age quæ expugnas urbes, cuiq́; aurea cordi
Caßis, equûmq; fremor, cum sonitu clypeûm.

Vos hodie

Vos hodie undiferæ ne tingute, uos hodie Argos
Fontibus ex ipsis, non fluuijs bibite.
Vos hodie ancillæ ferte urnas ad Physadean,
Aut ad Amymonem progeniem Danai.
Nanq; auro & multis permistus floribus undas
Defluet è lætis Inachus ipse iugis,
Et purum feret huic laticem, caue tu ergo Pelasge,
Ne nudam imprudens aspicias dominam.
Aspiciet nudam qui Palláda, quæ tenet urbem,
Vltra iam hoc Argos cernere non poterit.
Iam ueneranda exi Pallas, dum quiddam ego istis
Dicam, nec meus hic sermo, sed alterius.
Vnam olim ô pueræ Thebis dea Pallas amabat
Nympham, præ cunctis quas habuit comites,
Matrem Tiresiæ, nunquamq; fuere seorsum,
Sed siue ad ueterum mœnia Thespiadûm,
Siue Coroneas, seu tenderet illa Haliarton
Bœotum uisens uecta iugis populos,
Siue Coroneas, ubi pulcher odoribus halat
Lucus, ubi ara ipsi Curalium ad fluuium.
Sæpe illam curru secum dea uexit eodem,
Nulláq; Nympharum colloquia, aut Thyasi
Grata fuere satis, nisi præforet ipsa Charicló.
Verum & ei multæ debitæ erant lachrymæ,
Quamuis chara comes magnæ foret usq; Mineruæ.
Nam se olim peplis utraq; depositis
Dum lauat in lymphis Heliconidos Hippocrenes,
Vtq; die uacuus mons tacet in medio,
Dum lauat ergo utraq;, & mediæ sunt tempora lucis,
Dumq; est in toto plurima monte quies,

Tiresias

Tiresias unus canibus comitantibus ibat
Per loca sacra, leui flore genas nitidus,
Immensamq; sitim cupiens releuare, petito
Fonte, uidet quæ non cernere fas homini.
Hic irata licet sic illum affata Minerua est,
Quis te non ullis iam rediturum oculis,
O Euerida malus hæc deus in loca duxit?
Sic ait: at pueri lumina nox pepulit.
Astitit, obticuit, dolor illi ut glutine uinxit
Genua, sonum tenuit uocis inops animus.
At Nympha exclamans, quid nato ait ò dea factum est?
Nunquid uestra deæ talis amicitia?
Lumina mi pueri rapuisti, pectora nate
Vidisti infelix Pallados iliáq;,
At non & solem cerneres iterum, heu misera ò mons
O Helicon rursum non peragrande mihi.
Magna nimis paruis mutas, qui lumina nati
Pro ceruis paucis dorcadibusq; habeas.
Sic puerum ambobus charum complexa lacertis
Mater, flebilium carmen Aedonidon
Triste gemens iterat, sed enim miserata Minerua
Tunc sociam uerbis talibus alloquitur.
Dia, inquit, mulier, uerte hæc quæ protulit ira:
Non per me captus luminibus puer est,
Nam pueris auferre oculos haud dulce Mineruæ,
Verum Saturni legibus hæc rata sunt,
Vt quicunq; deum aspiciat, nisi iusserit ipse,
Mercede ingenti scilicet aspiciat.
Dia igitur mulier fieri hæc infecta nequit res,
Quippe ita Parcarum fila uoluta manu,

Aeditus

Aeditus ut primum puer est, sed tu accipe contra
O Euerida quod maneat pretium.
Munera Cadmeis pro quanta adolebit in ignes
Quanta & Aristæus, uotáq; suscipient.
Natus ut impubes Actæon, unicus illis
Tantum oculis careat, nanq; erit & Triuiæ
Concursor, sed non cursus, non æmulus illum
Tela arcus iaciens montibus eripiet,
Cum diuam (licet inuitus) se fonte lauantem
Viderit. At fiet qui modo erat dominus,
Esca suis canibus. Sed enim nemora omnia lustrans
Dum genitrix nati colliget ossa sui,
Tunc te felicem, tunc dixerit esse beatam,
Cui mons uel cæcum reddiderit puerum.
Parce queri mea grata comes, nam plurima contra
Huic ego te propter præmia contribuam,
Esse dabo egregium uatem, quem protinus omnis
Perpetuo celebret nomine posteritas,
Cognoscet uolucrum quæ prospera, quæq; uolatu
Irrita, cuius item triste sit augurium.
Plurima Bœotis oracula, plurima Cadmo
Hic canet, & magnis plurima Labdacidis.
Huic ingens baculum dabo, quod uestigia ducat
Qua uelit, huic uitæ tempora longa dabo,
Mox & honoratus Diti, colet infra regna,
Inter & extinctos unicus hic sapiet.
Adnuit his Pallas dictis, quodq; adnuit illa
Perficitur, soli Iuppiter hoc tribuit
Natarum è turba, quæ sint patris omnia ferre
Lotrices, mater nulla deam peperit.

Immo

Immo Iouis uertex, uertex Iouis omnia nutu
Perficit, & natæ prorsus idem licitum est.
En uere nunc Pallas adest. Eia ergo puellæ
Quis Argos curæ est, ite deam accipite,
Cumq́; bonis uerbis, & cum prece, cumq́; ululatu
Salue ô diua, urbem protege, & Inachiam,
Salue hinc abscedens, iterumq́; huc flecte iugales,
Ac rebus Danaûm sis precor auxilio.

DE OCNO, ET ASELLO, QVODq́; apud Propertium mendose legitur orno.

CAPVT LXXXI.

Apud Propertium eundem quarto elegiarum libello, ita duo uersiculi leguntur. Propertij locus.
Dignior obliquo funem qui torqueat orno,
Aeternusq́; tuam pascat aselle famem.
Diu fateor animum meum stimulauerat, ac pupugerat quidam quasi scrupulus, donec eum codex uetustus euellit, quẽ mihi Bernardinus Valla celeber iureconsultus, & primæ homo nobilitatis Romæ abhinc fermè quinquennium commodauit, ubi nõ orno, sed ocno legi, legissé q́; me statim duobus eruditissimis iuuenibus ostendi, qui me domi cõmodum salutauerant. Liquet autem insinuari à Propertio Socraticæ illius picturæ argumentum, de qua sic Plinius libro naturalis historiæ quinto & trigesimo narrat. Et piger, inquit, qui appellatur Ocnos spartum torquens, quod asellus arrodit. At enim piger hic Ocnus (ut uideo) multorum inuitamentis uagus repente factus, & desultor, cottidie iam sedes mutat. Quapropter ut certo in siliquastro cõquiescat aliquando, petenda fides est ab eo maxime codice, quem citauimus, hoc est (ut uere dixerim) à stirpe, de qua istius con

Bern. Val.
Cõmodũ.
Ocnos spartũ torqueat.

iecturæ pululauit occasio. Sic enim quiuis intelliget, neutiquam me mihi asserere aliena, sed mea duntaxat, inq; meis libris nil prius esse fide.

QVOD IN DIGESTIS TITVLO DE ædendo legatur ad alium, legi ad album conuenire.

CAPVT LXXXII.

Digest. lo. IN titulo de ædendo, qui secundo Digestorum uolumine legitur, uerba Vlpiani sunt ita libro quarto ad edictum. Eum quoq; ædere Labeo ait, qui producat aduersariũ suũ ad albũ, & demõstret qd dictaturus est. Sic etenim scriptũ in Pandectis ipsis Florẽtinis. Atqui codices oẽs, qui sunt in manibus, nõ ad albũ, sed ad aliũ habent. Vnde multa uidelicet Accursij hæsitatio. De albo aũt prætoris intelliges.

DE HARPOCRATE.

CAPVT LXXXIII.

Catulli lo. EPigramma est Catulli.

Lælius audierat patruum obiurgare solere,
  Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
  Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit, nam quamuis irrumet ipsum
  Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Quæsitum diu quinam is foret Harpocrates, de quo mentionem & hoc loco faciat Catullus, & item in altero epigrammate, sic inquiens.

Si quidquam tacito commissum est fido ab amico,
  Cuius sit penitus nota fides animi,
Me unum esse inuenies illorum iure sacratum
  Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

Nos tamen & Venetijs, & itẽ Veronæ (quod diximus) ab hinc

hinc annos octo fermè de eo studiosis aliquot publice respõ
sitauimus, quorũ nũc testor fidẽ, cõscientiáq;, si cui forte
aliena adscribere, ac nõ mea potius mihi uideor uindicare.
Plutarchus igitur in libro quem de Iside fecit & Osiride,
Harpocratẽ scribit ex Iside ipsa natũ & Osiride, qui cum illa iã mortuus rẽ habuerit, sed natũ tamẽ præmaturo partu, debilitatisq; cruribus. Porrò æditũ eũdẽ circa brumæ tẽpus minus absolutũ & rudẽ, præflorẽtibus puta, præuirentibusq; terræ fœtibus, quocirca etiã lẽtis primitias illi offerri. Neq; tamẽ, inquit, aut imperfectũ eẽse deũ, aut infantẽ, aut deniq; legumẽ aliqd' existimandũ, sed rudis impfectiq; sermonis, minimeq; articulati præsidẽ quẽdã potius ac moderatorẽ. Ex quo etiã digito labra cõprimit, argumentũ taciturnitatis & silẽtij. Quin mẽse eo, quẽ uocãt Mesorem, primitias leguminũ offerẽtes, ita dictitãt, lĩgua fortuna, lingua dæmon. Deq; ægyptiacis arboribus, Persicã in primis ei sacratã ferũt, qd' fructus cordi, frons linguæ psimilis. Hactenus ex Plutarcho de Harpocrate, carptim, uellicatimq;, & p interualla. Meminit eiusdẽ Lucilius quoq; poëta Græcus in epigrãmate ad Dionysiũ, monẽs ut siquẽ habeat inimicũ, nec Isin ei, nec Harpocratẽ, aut qui cæcos deus faciat iratos precetur, cogniturũ quid deus, quid Simo ualeat. Sed & Tertullianus in Apologetico sic ait. Serapidẽ, & Isidẽ, & Harpocratem, cũ suo cynocephalo, capitolio prohibitos inferri, id est curia deorum pulsos, Piso & Gabinius cõsules, non utiq; Christiani, euersis etiam aris eorum abdicauerunt, turpium & ociosarum superstitionum uitia cohibẽtes, his uos restitutis summã maiestatem contulistis. M. autẽ Varro in libro de Latina lingua ita scribit: Cælũ & Terra, hi dei ijdẽ qui Aegypti Serapis, & Isis, & si Harpo-

Harpocrates. Eius significatio.

Persicæ arboris typus.

Serapis & Isis.

crates digito significat ut taceas. De hoc igitur intellexit Ouidius libro Metamorphóseωn nono.

Oui.locus. Sanctáq; Bubastis, uarijsq; coloribus Apis,
Quiq; premit uocem, digitoq; silentia suadet.

Aug.locus Et item Augustinus libro de ciuitate dei undeuigesimo. Et quoniam, inquiens, ferè in omnibus templis ubi colebantur Isis & Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labijs impresso, admonere uideretur, ut silentiū fieret: hoc significare idem Varro existimat, ut homines eos fuisse tacerent. Hactenus Augustinus. Sed in epistola Abammonis Aegyptij ad Porphyrium, quam aut in Græcam uertiße orationem, aut certe composuisse Platonicus Iamblichus existimatur, de deo quodā ueluti secundo fit mentio, cui nomē Aegyptiaca lingua fecerit Icheon, hunc ostēdit silentio coli oportere. Quod idem etiam de summi dei cultu prolixe Porphyrius ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς. Quin Dauid item propheta psalmum ita quempiam inchoat.

Icheon, i. In libro de animalium abstinentia. Dauid.loc.

לך רומיה תהלה אלהים בצין

Leba dumia tehila elohim bezion.

Id Latine significat, Tibi silentium laus, deus in Sion. Quod aliter tamen interpretes septuaginta uerterunt, hoc est, Te decet hymnus deus in Sion.

Quare Harpocratē puto Aegyptij suis adhibebant sacris, qui silentio colendū ostenderet summū deorū. Plinius quoq; de Harpocrate in libro naturalis historiæ xxxiij. hactenus meminit. Iam uero etiā Harpocratem, statuasq; Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Vt ergo ad Catullianum Lælium redeamus, scite ille quidem, ne obiurgaretur à patruo, posthabita illius quam comprimebat uxore, ipsum iam cœpit irrumare patruum, eoq; pa

cto tacere coëgit, quoniam loqui fellator non potest.

DE LIBERTINIS, QVI VOCENTVR Dediticij. CAP. LXXXIIII.

INstitutiones hæ quæ uocantur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine æditæ, sed à Triboniano tamen, doctisq; alijs uiris compositæ, etiam Græce scriptæ sub eodē prorsus intellectu reperiuntur. Nisi quid ritus quidam, consuetudinesq; Romanorum ueteres, uberius aliquanto, & laxius in Græco ipso, quàm in Latino codice refertũtur, ut peregrinis hominibus atq; à Romanorũ more, cõsuetudineq; alienis, res tota penitus innotesceret. Sed quod de libertinis ijs, qui dediticij uocabantur, strictius, breuiusq; in nostris institutionibus, non alienũ uisum est ex Græci uoluminis sententia, prolixius hic, atq; ob id etiam dilucidius explicare. Qui igitur apud antiquos manumittebantur, modo maiorem, & iustam libertatem consequebantur, & fiebāt ciues Romani, modo minorem, & Latini Iuniani ex lege Iunij Norbani fiebant, qui illorum quasi sectæ fuerit inuentor, atq; autor. Modo etiam inferiorem, & fiebant ex lege Aelia Sentia dediticij. Nam si quisquam diu seruitutem seruierat, suppliciũ ex delicto dedißet, ut aut inscriptus fuißet, hoc est, ut notas & stigmata inusta fronti accepisset, aut in publicum carcerem coniectus, aut ex delicto uerberatus, & se deliquisse confessus fuisset, dein gratia inita à domino manumitteretur, Libertinus dediticius uocabatur, ad exemplum uidelicet peregrinorum dediticiorum. Nam cum aliquando peregrini quidam Romanorum uectigales, elatis animis bellum repente aduersus eosdem suscepissent, tum ui uicti ui, abiectis armis, se uictoribus dedißent, hactenus humane tractati sunt à Romanis, ut uitam quidem impetrarent,

Insti. locus

Libertini Dediticij.

Latini. Iuniani. Dediticij. Libertinus Dediticius

ſed hac uelut ignominia notarētur, ut deditícij deinceps uocati ſint, quia ſe dedidiſſent. Quare etiam libertinorū hoc genus deditícij ſunt ab Aelio Sentio nuncupati, ut qui in admittendo crimine uelut ijdem fuiſſent, eodem quoque nomine appellarentur.

CVIVSMODI APVD IVVENALEM *Cereris ludi accipiantur, déque Cerialium autore Memmio.*

CAPVT LXXXV.

Iuue. locus *IVuenalis in Satyra quartadecima ſic ait:*

Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas.

Nemo ex ijs poëtæ huius interpretibus, ſuper ludis Cereris quippiam locutus, non quo nomine appellarentur, non quæ fierent in eis, non item á quo primitus celebrati, non ubi de his facta mentio. Quæ ſingula tamen, á boni, doctiq́; interpretis officio non abhorrebant. Quo circa totum id nobis ſarciendum, ne curæ iſtius noſtræ ſcrupuloſitas in paruulis etiam momentis deſideretur. Ludi igitur Cereris, quorum Cerialia. *hic eſt memoria, Cerialia dicti, quibus equorum curſus in circo celebrabantur, primusq́; eos C. Memmius ædilis curulis fecit. Cornelius tacitus in libro hiſtoriarum ſextodecimo, de Nerone principe loquens, Tandem, inquit, ſtatuere* Circenſes. *Circenſium ludorum die, qui Cereri celebratur, exequi deſtinata, quia Cæſar rarus egreſſu, domoq́;, aut hortis clauſus, ad ludicra Circi uentitabat. Et paulo poſt. Vtq́; Circenſium Cerialium ludicrum, pluribus equitum curſibus celebraretur. Ouidius in quarto Faſtorum:* Oui. locus

Circus erit pompa celeber, numeroq́; deorum,
Primaq́; uentoſis palma petetur equis.

Hic

Hic Cereris ludi, non est opus indice causa.
Dion quoq; historiæ scriptor in libro secundo & quadragesimo narrat, potito iam rerũ Cæsare, ædiles tum primũ duos ex patricijs, quatuor ex plebe creatos. Sed duos illos superiores, à Cerere fuiße denominatos idq; ab illo initio scribit ad suam usq; ætatẽ permanere. Idemq; etiã Dion, libro septimo quadragesimoq;, ante deuictũ Brutum euenisse ait, ut ædiles plebei gladiatorũ certamina pro equorũ cursibus Cereri exhibuerint. Præterea Laurentius Medices, uir omni laude præcellens, nomismata compluria nobis ostendit, quæ faciẽ uiri barbatã, & intonsam habeant, cũ duplici titulo, Quirinus & C. Memmi. Altrinsecus aũt Cereris imagũculã draconibus uehentẽ, cũ titulo huiusmodi. Memmius. Aed. Cur. Cerialia Preimus fecit. Vbi etiã preimus nõ primus cũ diphthongo in priore syllaba notatũ obseruauimus. Hunc nos putamus autẽ C. ipsum Memmiũ fuiße, qui prætor cũ L. Domitio fuerit, quiq; Cæsari obiecerit, etiam ad cyathum & uinum Nicomedi stetisse, cũ reliquis exoletis, quiq; eundem Cæsarem asperrimis orationibus lacerauerit, Mox reconciliatus, etiam suffragatorem in petitione consulatus habuerit. De quo sic in epistola ad Atticum Cicero libro quarto. O uirum, ô ciuem Memmium. Cæsaris omnes opes confirmant, cum eo Domitiũ consulẽ iunxerũt, qua pactione, epistolæ cõmittere non audeo. Ad eũq; puto, uel certè ad filiũ liber poëtæ Lucreti de rerum natura scriptus. Siquidẽ & dignitas hominis, & tẽpora cõgruũt, nisi tamen arbitrari malumus, filiũ potius eiusdẽ C. Memmi, cognominem patri, ædilẽ Curulẽ tum factum à Cæsare.

Aediles. Cereales. Vehentem draconibus. Preimus. Memmius

DE FLVCTV DECIMO SEV DEcumano, *cuius permulti poëtæ meminerunt.*

CAPVT LXXXVI.

Decimum seu decumanum, Oui, locus.

OVidi poëtæ uersiculi sunt in primo Trist. uolumine.
Qui uenit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes
Posterior nono est, undecimoq; prior.

Decumanum intelligit fluctum, qui fieri maximus dicitur, sicuti oua quoq; decumana dicũtur, quæ maxima. Nam & ouum decimum maius nascitur. Ex hoc scuta quoq; decumana, quæ essent amplißima, sunt appellata. Et decumana in castris porta, ab hoste auersa. Sicutiq; decumanus in agro limes ab oriente ad occasum, non mihi propterea uidetur dictus, quoniam quasi duocimanus, ut M. Iunius Nypsus opinatur, id enim nimis durum, & coactum, sed quoniam longißimus. Nam cardo ipse iam dimidiatus decumano scilicet anticipante, consideratur. Sed de fluctu decimo, siue decumano, etiam in undecimo Metamorphóseωn poëta idem meminit his uerbis.

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ.

Et Sillius Italicus libro xiiij.

Non aliter Rhodopes Boreas à uertice præceps,
Cum sese immisit, decimoq; uolumine pontum
Expulit in terras.

Sed & Seneca in Tragœdia Agamemnone.

Hæc onere sidit, illa conuulsum latus
Summittit undis, fluctus hanc decimus tegit.

Valerius etiam Flaccus Argonauticω̃n secundo sic ait:

Quanta quoties & palladis arte
Incassum decimæ cecidit tumor arduus undæ.

Lucanus quoq; in quinto Pharsaliæ.

Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Inualida cum puppe leuat.

Vt uel

Vt uel hoc ipsum notabile sit, atq; insigne, tantopere decimum istum fluctum uelut à conspirante poëtarum choro celebrari.

QVOD ERAT IN CICERONIS EPIstola uocabulum Philotheôron, corruptum dein improbe in nomen, quod est Philocteten.

CAPVT LXXXVII.

IN Ciceronis epistola ad Trebatium, cuius initium, In equo Troiano scis esse, in extremo, sero sapiunt ita scriptum ferè cunctis exemplaribus inuenitur. Deinde quod in Britannia non minus quàm Philocteten te præbuisti, planè non reprehendo. Diu me torseram, maceraueramq; eliciendo sensu de uerbis his, neq; procedebat. Quorsum enim de Philoctete hic Cicero? Sed enim postea codicem illum uetustißimum, Laurenti Medicis opera sum nactus, quem & superius citaui, minus multo quàm cæteri deformatum, inquinatum, peruersum, conturbatum. Nam in eo sic erat. Deinde quod in Britannia, non minus philotheorũ te præbuisti, planè non reprehendo. Nam philotheorus is est qui spectationum studiosus, qualem se Trebatius in Britannia præbuerat, dum prælium fugitans ocio se asserit, in armis medijs. Ex quo Ciceroni materia ioci, & cauilli. Cic. locus. Philotheorus.

VNDE ILLVD TRACTVM, FVIMVS Troës, quæq; extent in literis, super Lacedæmoniorum choro, & cantico.

CAPVT LXXXVIII.

FVimus Troës, hic loquendi color tam efficax, de consuetudine chori illius Lacedæmonij ductus, quasiq; in adagium ascitus. Nam ut est scriptum apud Plutarchum in libello, cui sic est titulus, Quo pacto laudare se quispiam Fuimus. Troës. Virg. locus

citra inuidiam ualeat, Chorus erat Lacedæmoniorum trifarius, senum, puerorum, iuuenum. Canebant autem senes ita, ἄμμες πότ᾽ ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. Quo significabant fuisse quondam se robustos iuuenes. Pueri uero sic. ἄμμες δέ γ᾽ ἐσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες. Ex quo se futuros longe his meliores profitebantur. Iuuenum autem cantio hæc. ἄμμες δέ γ᾽ εἰμέν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. Indicans ipsos iam id esse, quod uel illi fuißent, uel hi futuros sperarent, eiusq; rei paratos facere periculum. Quod item scriptũ in Diogeniani collectaneis. Consimile prouerbium de Milesijs ponit Aristophanes in comœdia Pluto. πάλαι πότ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. Vt iam non esse eos uiros fortes intelligamus, quos olim fuisse dicamus. Hoc intellectu Cicero de coniuratis agens, Vixerũt, inquit, extinctos: ea uoce nescio quo pacto significãtius declarans, minusq; multo inuidiose quàm si planè dixisset occisos.

i. nos quõdã fuimus robusti iuuenes.

i. Nos uero erimus longe meliores.

i. Nos autẽ sumus, si uero uis, respice.

i. Iam olim erãt fortes Milesij.

QVOD SERVIVS GRAMMATICVS Bucolicos Maronis uersus, tã mẽdose legit quàm falso enarrat. Notataq; ibi & relata quædã super initiãdis pueris, superq; Dis aliquot ueterũ, maximeq; Genijs & Iunonibus.

CAPVT LXXXIX.

Virg. loc.

IN Bucolicis Vergilianis hi duo sic uersiculi leguntur:

Incipe parue puer, cui non risere parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Seruius notatur.

Quos enarrãs Seruius haud inceleber grãmaticus, & uerã lectionẽ (qđ eius pace dixerim) cõtaminat, & fabulã sibi ex tempore, cõmodoq; suo cõfingit cõtra omnẽ ueterũ autoritatem. Neq; enim cui, sed qui legendũ, hoc est nõ casu datiuo, singulariq; numero, sed plurali nominatiuo, quanquam utrobiq;

utrobiq; apud ueteres eadem uox, iiſdemq; notata literis, ſicuti in primo Quintiliani de Inſtitutione oratoria, non oſcitans lector inueniet. Ex quo etiamnum uerſiculus in vij. Valeri Flacci Argonauticω̃n libro:

Curaq; cui profuga forſan tenet alta carina.

Etiamnū, inquā, iſte uerſiculus, cui retinet, nō qui tā ſcilicet in uetuſtiſſimo codice, de quo reliqui fluxere, quàm in his quoq; peruulgatioribus. Quod aūt dicimus qui legēdū, nō cui, docet idē Quintilianus in nono, figurā eſſe declarans hic in numero ſic ut plurali ſingularis ſubiungatur. Ex illis enim, inquit, qui nō riſere, hūc nō dignata. Quis aūt dubitet, quin de Vergilianæ lectionis incolumitate Quintiliano credendum ſit potius, quàm Seruio, præſertim qui manum quoq; Vergili citet aliquādo & Ciceronis? Quocirca manifeſtū eſt qđ diximus, mendoſe locū à Seruio adduci. Fabulā aūt ſibi eundē ex propoſito, cōmodoq; finxiſſe quis nō uideat? cū nuſquā ob id præcipitatū fuiſſe Vulcanū legamus, quoniā deformis natus, quoniamq; ei nō Iuno arriſerit. Et enim poëta Homerus ob id ait, qđ matri cōtra Iouē patrē ſuppetias tulerit. Natus enim ex Ioue & Iunone ſecundum Homerum Volcanus, licet ex Iunone ſola fingat Heſiodus in Theogonia, ſicuti ex ſolo Ioue Minerua dicitur. Vnde ἀπάτωρ à Theocrito uocatur in ænigmatio, cui βωμός inſcriptio. Quare parentes ad Iouem, Iunonémque uix ſatis etiā proprie referrētur. Sed & illud ſanè quām frigide Seruius idē, qđ neq; admiſſum ad epulas deorū Volcanū dicit, neq; diuinos honores meruiſſe, quē Varro etiam inter ſelectos Deos numerat ſeptimum. Tum ne proceſſerit quidem uel iſto pacto quod molitur Seruius, quādo nō ob id ait præcipitatū, quod haud riſerit, ſed qđ ipſi haud arriſum.

Vulcanus cur præcipitatus ſit, & quod ex Ioue natus

Deus ſelectus Vulcanus.

Viderimus,

Viderimus, utrum ne ipſe mox credibiliora ſuſpicer, certe iam Seruius uerißimis reuincitur. Et quidē ſic ego legerim,

Loci enarratio. ſic enarrauerim. Parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, ut ſit parentes uocandi caſus, hunc qui non riſere, neq; deus menſa dignatus, neque dea cubili; hoc eſt nec Genius, nec Iuno uitalibus auris dignum putauere hunc, ex illis qui non riſere, ut ſit figurate dictum, Quintiliano teſte, pro eo quod eſt tunc, qui non riſit, uel qui è numero eſt eorum, qui non riſere. Credebatur enim habere quiſq; ſuum deū, ſuāq;

Genius. Iuno. deam, hoc eſt ſuum Genium, ſuamq; Iunonē uitæ præſides. Hos igitur indicauit Maro Catexochen. Menſa enim Genio conuenit, ut Funde merum Genio, Iunoni lectus. Quod Iunius quoq; Philargyrius docet, hunc ipſum ita interpretans locū. Pueris, inquit, nobilibus æditis, in atrio Iunonis Lucinæ lectus ponitur Herculis menſura.

Initiandi puerorū ſuperſtitio. Sed & apud Varronē lectū eſt, initiari pueros Educæ, Potinæ, & Cubæ, diuis ædendi, potādi, & cubandi, ubi primū à lacte, & cunis transferunt. Quā Varronis autoritatē Donatus in Phormionem Terentianam adducens, etiā hūc ipſum citauit Maronis uerſiculum, atq; idem Probū quoq; retulit adnotaſſe. Menſa igitur & lectus argumenta uitalitatis, quod initijs ipſis adhiberentur.

Ridere hominis principium. Cæterum habet homo ſuam ſibi ridendi proprietatem. Qui uero non rideat, ei qui poteſt eſſe uita uitalis? ut ait Ennius. Deū uero, deamq; ad has referre Varronis Educam, Potinam, Cubamq; nequeas, quod hæ fœminæ omnes, ut Auguſtinus etiam in libro de ciuitate dei ſexto declarauit. Sed ad Pilumnū ratione pari & Pitumnum, coniugales deos, quibus ut ait Varronem ſcribere Martianus in ſecundo libro de uita patrū, natus ſi erat uitalis, ſimul ab obſtetrice fuerat ſublatus, & in terra

in terra stratus ut esse rectus auspicaretur, sternere etiam in ædibus lectum consueuerunt. Restat igitur, uti quod de Genio & Iunone diximus, autoritatum quoq; tibicinibus fulciatur. Plinius itaq; nat. historiæ primo, Cum singuli, inquit, ex semetipsis totidem deos faciant Genios, Iunonesq; adoptando sibi. Seneca epistolarum ad Lucilium undeuigesimo, Ita tamen, ait, hoc seponas uolo, ut memineris maiores nostros, qui crediderint Stoicos fuisse. Singulis enim & Genium & Iunonem dederunt. Vnde arbitror Iuuenalis:

Et per Iunonem (inquit) domini iurante ministro. Iuue. locus

Hoc enim reprehendit Satyricus poëta, quod non per Genium, sed per Iunonē domini minister iuraret, uidelicet more muliebri. Quocirca sic illa apud Petronium Arbitrum Quartilla loquitur. Iunonem meam iratam habeam, si unquam meminerim uirginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatē perueni. Hinc etiā puto natum prouerbium illud, dicatur ut posse taurum tollere, qui uitulum sustulerit. Cæterum si detur modo, nō iniquum planè à nobis peragi reprehensionem, labascereq; iam commentum istud Seruianum, quod antequā talia prodebamus, pro indubitato obtinuerat, reliqua in medium (ne nobis blandiamur) libera opinaturis relinquemus.

QVI VIR THEODORVS GAZA QVANtumq; tamen lapsus in Aristotelis problemate uerso.

CAPVT XC.

NOn recuso, quin sub censuram, sub aleamq; ueniat, qualecunq; hoc erit, de quo scribam, dum ne sint in hoc albo duæ mihi maxime suspectæ literariæ pestes, inscitia, inuidiaq;, dum ne quis mihi ànusoteros (ut uerbo utar

quo

quo Symmachus) dum ne quis opicus, dum ne quis durus, & contumax, & in hominis uerba, quàm in ueri fidē iuratus, contingat iudex. Quod si iudices etiam nuncupandi, nō Tarentini Cōsentini. *Tarentinos equidem, & Cōsentinos, & Siculos mea ista legere, sicuti sua quædā Lucilius, sed Latinos homines, Græcæ literaturæ non ignaros, non Iunium Congium uolo, sed Scipionem, sed doctißimum omnium Persium atq; Rutiliū, hoc est si qui sunt illis compares, macti prudentia, ingenio, doctrinaq; uiri, ad quorum iudicium iure sit elaborandū, qualis puta, si liceat, is ipse est, qui mihi instrumenta studiorū tam multa, ociumq; altißimū suppeditat, auis atauisq;* Laurentij Medicis laus. *potens, Medices Laurētius, Florentiæ reip. columen, cuius cum iudicium illud circunspectißimum, & naturalē quandam mentis altitudinem maxime quæq; in actu rerum, uel ciuitates experiuntur, uel principes, tum eundem in literis & humanitatis, ac sapientiæ studijs, ei deniq; nō admirantur, qui non penitus ut ipsi, qui nō introrsus inspexerunt. Qualis est item Ioannes Picus hic meus è Mirandulanis principibus absolutißimum naturæ opus, à quo philosophia Latine iam meditans loqui, summum puto fastigiū accipiet.* Pici Mirādulæ laus. *Quales præterea duo illi, sed una deuincti amoris copula, Veneti patricij sunt, Hermolaus Barbarus, barbariæ hostis acerrimus, qui Latinæ philosophiæ uelut arma, instrumentumq; uerborum, sic aut aure diligentißima terget, aut incude noua fabricatur, ut ob ipsius industriam iam nunc penè in isto quidem genere, uel nitore, uel copia uiuamus ex pari cum Græcis.* Her. Barb. *Et Hieronymus Donatus, uir nescio utrū gratior an doctior, an etiam humanior, certe omni lepôre affluens, omni uenustate, cuius tamen ob id uereor, ne leuior cuiquam censura uideatur, quoniam me pulcherrimo carmine, sed* Hiero. Donatus.

ne, ſed & epiſtola una atq; altera mire laudauit. Licet enim tantũ boni de me ipſo, qui multũ à tolerabili, nedũ à pfecto abſum, pudeat credere, magis tamẽ tãto uiro pudet nõ credere, talia de me, ſic (ut apparet) ex animo affirmãti, dũ noſtra hæc qualiacũq; ſunt, arriſerint, floccipẽdo iã nũc imagines penitus, umbrasq; laruarũ, quibus natura eẽ dicitur (ut ſancti uiri uerbis utar) terrere paruulos, & in angulis garrire tenebroſis. T*heodorus igitur* Gaza *uir* Græcus, *& ut doctis etiã uidetur eruditißimus,* Ariſtotelis *problemata uertit in* Latinũ. *Sed in quo problemate quæritur, cur homines, q ingenio claruerũt, uel in ſtudijs philoſophiæ, uel in rep. adminiſtrãda, uel in carmine pangẽdo, uel in artibus exercẽdis, melãcholicos oẽs fuiſſe uideamus, & alios ita ut etiã uitijs atræ bilis infeſtarentur, in eo manifeſtius utiq; (ni fallor) inſigniusq; extitit interpretis erratũ quàm ut excuſari iã, dißimulari ue poßit.* Nam *cũ illic exẽpla ſubiciat* Ariſtoteles *heroũ qui laboraſſe dicãtur atra bile, primumq; de* Hercule *agat, fuiſſe illũ nimirum tali habitudine, ſignis, argumentisq; colligit iſtiuſmodi, quod &* Comitialis *morbus ſacer ab eo ſit dictus, & filios occiderit uecors, ut in* Senecæ *tragœdia tractatur, & antequam obiret, ſcatentiũ ulcerũ eruptione laborauerit.* Vnde *illa puto* Neſſea *tunica uenerit in fabulã, nã hoc quoq; uitiũ atræ bilis eſt.* Ex *quo etiã* Lyſandro Lacedæmonio *proxime ante obitũ, genus id, inquit, ulcerũ emerſit.* T*heodorus itaq; quod ad filios, & ad ulcera* Herculis *attinet, ita denique interpretatur.* Puerorũ *quoq;, inquit, motio mẽtis idẽ hoc explicat, & eruptio ulcerum, quæ mortem interdum antecedit.* Cum *ſit ita* Græce.

καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις καὶ ἡ πρὸ τῆς ἀφανίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Οἴτῃ ἑλκῶν ἔκφυσις γινομένη.

Gazæ erratum.

Atra bilis.

Her. furor.

Comitialis morbus ſacer.

Neſſea tunica.

Vlcera Herculis.

Neq;

Neq; autem dubitem ex usu esse, antequam ipsi locum uerti mus, perpendere diligẽtius, quid sibi illud uelit ἐν τῇ, quod ille dißimulat, quáe ue de præpositione, articuloq́; illo abiũ cto sententia elici poßit. Et quidem ego sic arbitror legen= dum corrigendumq́; ἐν οἴτῃ, ut sit ad uerbum sensus, Et in liberos suos pauor seu mauis dicere mentis excessus, & ante obitum ipsius in Oeta ulcerum eruptio. Quod autem pauorem maluimus, aut mentis exceßum uertere, quàm ut

Ecstasis. *iste, motionem mentis, quæ Græce sit Ecstasis, autorem se= quimur in priore, quem psalmorum probat interpretem Pi*

Hilarius. *ctauiensis Hilarius in posteriore Hieronymum, qui tamen alicubi solitariũ quoq; illud excessus, Latine pro illo Ecsta sis reddidit. Nam pauorem Cicero quoq;, metũ definit eße mentem loco mouentẽ. Sed de nomine aliàs. Nunc quod in= stat. Profert exempla Aristoteles, per quæ manifestum fiat,*

Atra bile uexatus Hercules. *Herculem quoq; atra bile uexatum, sicuti de in Aiacem, Bel lerophontem, cæterosq́; ostẽdit, ut sensus ordo, ratio, præ= tereaq́; ueritas inexpugnabilis, & uinci nescia, nostræ pror sus interpretationi suffragentur. Quorsum enim hic de pue ris mente motis in medijs agatur heroibus? aut quæ magis ætas à bile hac atra, quẽ furorẽ dicimus, quàm puerilis ab= est? Quid aũt generalẽ hanc ulcerũ ante obitũ eruptionem accipit, quod neq; uerba significant Aristotelis, & planè illius proposito, uoluntatiq́; contrariũ? Nempe qui proba= re nitatur ex argumentis quibuspiã, atq; exẽplis, non pue= ros, nõ quoslibet atra bile, sed heroas, maximosq́; uiros in= quietari. Quin illud etiam diligentius cogitandum, sacer ne tantum morbus, ut Aristoteles ait, an etiã Herculeus, quod*

Petrus Aponensis. *de suo Theodorus adicit, appelletur. Atqui locũ eundẽ ma= le uersum à Petro etiam Aponensi, cui cognomentum, ex re*

Cõciliatori

Conciliatori factum, naturæ rerum, ac medicinæ consultißimo, sed ut tum fuere tēpora, parum linguæ utriusq; perito homine minus equidem indigner. Is aūt errantem suo semet indicio prodit, in commentario quodam super hæc ipsa problemata composito. In eas enim se coniecerat angustias, ut explicare nil poßit, ac stuporem, siue quod ait ipse, congelationem quæ pueris accidat, denominari inde cogatur dicere, hoc est (ut arbitror) ab Hercule. Quod ego illi tum dedero cum denominationis istius uox quæpiam indidem pronunciabitur. Sed enim Theodori causam facile iā quiuis impulsam, prostratam, constrictam sciat, etiā si nihil adiciamus. Quin ipse credo, si reuiuisceret, & de hoc admoneretur, neutiquam pro recto defenderet, si plus uero daret, quā studio potius, ut in duodecim scriptis adsolet. Quoniā moti semel pœniteret, concedi sibi postularet, ut calculū reduceret. Nec autem nos hæc de eo notaremus, si non plurimi faceremus. Non enim sic dementis ocij sumus, ut incolumi dignitate nostra, uelimus eo abuti contra recentē, nimiumq; iā triuialium nugamentorū prouentum, contraq; ista penè dixerim mendicabula & propudia garrulorū, nescio risu ne explodenda magis, an silentio dißimulāda, quo perpetuo ignobiles, inter suas ineptias delitescant. Hoc aūt duntaxat attulimus, non quidem obstrigilandi, quod dicitur, causa, sed ad monēdi potius studiosos, qui scribendi onus hoc laboriosißimum pariter, inuidiosißimūq; susceperint, nequid unquam de intētione remittant, neu parcāt industriæ, operæq; né ue indulgeant sibi, aut oneri cedant. Circunspiciant undiq;, librent, pensent, exigantq; singula, nihilq; non olfaciant, non excutiant, nō examinent, non castigēt etiā atq; etiā, ac sub incudem sæpius reuocēt. Consulantq; interim uel minus eru- Parænæsis bona.

T ditos,

ditos, & tenuioru(ut ita dixerim)uiriculas nō aspernentur. Quādo ita fermè cōparatū est, ut in alienis erratis Lyncei simus ī nostris lippi, cæciq; ac nō uideamus, ut Catullus ait Manticæ quod in tergo est:

Sed in primis caueant hoc tamen, qui scribunt, ne dum nimis ad uota laudum properant, cruda adhuc in publicū sua studia propellant. Illud in Theodoro mirari me fateor, quid ita scripserit in præfatione librorum de animalibus Aristotelis, quibus unis præcipue commendatur, adiutum sese à nullo, nec certare adeo cum cæteris interpretibus, quos inquit uincere nullum negotiū est, cum libros eosdē sic Geor- (Geor. Trapezuntius.) gius Trapezuntius ante ipsum luculente uerterit, ut uel redditis quæ apud ueteres īuenerat, uel per se denuo fictis, excogitatisq; uocabulis, Latiā prorsus indolē referentibus, uitio factum nostro, primus opinor iuniorum, docuerit, cur ipsi minus multas, quàm Græci rerū appellationes habeamus. Hos igitur si quis libros diligenter legerit, minus profecto Gazam laudabit, penè illius uestigijs insistentē, quin si homo erit īgenuus, credo stomachabitur, sic à Theodoro dissimulatum, per quem maxime profecerat, sic habitum penè contemptui, ludibrioq; cuius potissimū laboribus insidiabatur, nobis uero etiā fortasse habebit gratiā, quod ista reddere suis autoritatibus contendamus. Nā quantū sibi Georgius in eo placuerit opere, uel illa de præfatione uerba significant, quibus sese libros eos Latinis ait non minus elegātis, emendatosq;, quam apud Græcos habeātur. Sed & hoc ad se trahere Theodorus conatur, ut item quæ de mēsibus Græce prodidit, ex huius potissimū de qua loquimur interpreta- (Li. quarto sub finem.) tionis proœmio subleguntur. At enim fuere, sicut apparet, acerbissimæ inter hos Græcos inimicitiæ, sic ut in grammatico

tico quoq; suo cōmentario Theodorus Georgiū uocet hūc pornoboscon, quod alentem scorta significat, alludēs arbitror ad Georgium ueterē grāmaticum, cui cognomentum Græci Chœroboscon dixere. Cætera porrò, quæ Theodorus hic ædidit, ubi modo nō repetundarū sit accusandus, sicut eruditione, diligētiaq́; nō carent, ita sunt, ut mihi quidē uidetur, ad examen quoddā strictius, curiosiusq́; reuocāda. Nos hoc loco nec doctorū nitida nomina tentamus apud imperitorum decolorare iudicia, nec tamen dißimulare, quid quoq; desideremus, aut inhonoratum trasire uolumus, cui ueritas patrocinetur. Vt autem habere stilū quam maxime ingenuum, paratumq́; uolumus, ita quā minime accusatorium, quam minime licētiosum & noxium. Nec enim tā uafritiam profitemur, quam exhibemus industriā. Quid autē nos olim de doctrina æstimauerimus ingenioq́; Theodori, Græcis aliquot & Latinis epigrāmatis testati sumus, quorum nūc unū duntaxat, idq́; Græcū subiciemus. Si quis tamē hæc quoq;, si quis captus amore leget. Igitur sic est. Pornoboscos.

κεῖτο μέγας ποτ᾽ ἀγὼν γαζῆ θεοδώροιο ἀμφὶ
Μούσαις τ᾽ αὐσονίαις ἠδ᾽ ἑλικωνιάσι.
Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν ταῖς δ᾽ αὖ θρεπτήρι᾽ ὄφειλεν
Ἑλλὰς γὰρ τέκε τόν γ᾽ αὐσονίη δ᾽ ἔθρεψεν.
ἶσον δ᾽ ἀμφοτέρων σοφίῃ γλώττῃ τ᾽ ἐκέκαστο
τὸν δ᾽ οὔτ᾽ αὐτὸς ζῶν οὔτ᾽ ἄρ᾽ ἔκρινε θανὼν
ἀλλὰ καὶ ἰταλίης μεγάλῃ τὴν ἑλλάδι κεῖσθαι
εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέραις.

Proponebatur magnum olim certamen de Theodoro Gaza
Musisq́; Ausonijs & Heliconiadibus,
His quidem natiuitatem, illis autem nutritoria præmia debebat.
Græcia enim genuit hunc, Ausonia uero nutriuit,
Ex æquo autem utriusq́; sapientia linguaq́; excelluit,
Hoc neq; ipse uiuens neq; certe diremit mortuus,

Sed & in Italiæ magna Græcia iacere
Voluit,ut gloria communis sit utrique.

QVO PACTO VIR IDEM GRAECE transtulerit, quod est apud Ciceronē, Suadæmedulla, positiq; Eupolidos uersus de Pericle, tū indicatū, quibus deniq; dea Pithò Latinis appellationibus censeatur.

CAPVT XCI.

Libellū Ciceronis aureolū de Senectute Theodorus idē Gaza non incōmode profecto, nec infeliciter uertit in Græcā linguā. Sed est in eo quoq; (ne quid grauius dixerim) paulo nōnunquā indiligentior. Illud interim pro argumēto sit, quod ait strictim Cicero, M. Cethegū ab Ennio Suadæmedulam dictum, uocabulū illud Suadæmedulla, μελίγηρυν Theodorus, quasi tu dixeris dulciloquū interpretatur. Cū Cicero idē i Bruto locū hūc Enni, uerbaq; sic āpliter exponat. Suadæmedulla, inquit, Pithò quam uocāt Græci, cuius effector est orator, hanc Suadā appellauit Ennius. Eius aūt Cethegum medullā fuisse uult, ut quam deā in Pericli labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullā nostrum oratorem fuisse dixerit. Hactenus in Bruto Cicero. Quo apparet utiq; nō intellectū à Theodoro locū. Neq; enim μελίγηρυν debuerat, sed πειθοῦς μυελὸν interpretari. Neq; id pluribus tamen arguemus, quia uerborū disceptationis res non est arbitro eius & cognitore Marco Tullio. Quoniā autem Marcus Tullius etiā Eupolin citat, qui deā scripserit hanc persuadendi sessitauisse in Pericli labris, quā Pithò uocet ipse, Suadam uero Ennius, agedū (si placet) ipsos ex Eupolidos δήμοις (id enim comœdiæ nomen) uersiculos subiciamus, gratū puto futurū studiosis, si ceu spicilegium racema-

[margin: Suadæmedulla. Pitho.]
[margin: i. Pithus medullam.]
[margin: i. tribubus.]

undecim sibi alios agglutinãs, quos à primordio luna sicut auctariũ præsumpserat, annũ cõstituet hunc solarẽ. ccc. & lxv. dierũ. Tantũ Seuerianus, lepidiore tamẽ puto quàm ueriore cõmẽto, quo etiã crescere in immẽsum poßit fabularis illa de Arcadũ uetustate superlatio, qui prosceleni, quod est antelunares appellati, si fuerit in cõfesso diebus esse undecim lunam, nõ tã mũdo ipso, quàm initiali quoq; die maiusculã. Arcadæ prosceleni.

GRAECVM ELEGANS ADAGIVM *super xenijs, Digestorũ exemplaribus restitutum.*

C A P. XCV.

LIbet in gratiam iureconsultorũ restituere Græcũ quoque prouerbiũ sublatũ planè de ipsorũ libris, sed integrum adhuc in Archetypo, sicut in epistola quapiã diui Seueri, & Imperatoris Antonini reperitur, ea citatur ab Vlpiano in primo de offi. procõsulis, eodẽq; titulo ponitur in digestorũ li. primo: Verba sunt hæc epistolæ. Quæ quoniã elegãtißima & plena bonæ frugis, ediscenda ijs censeo, qui remp. gesturi. Quantũ, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentimus. Græcũ prouerbiũ est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Nam ualde inhumanũ est à nemine accipere, sed paßim uilißimũ est, & per omnia auarißimum. Sic illi. Porrò Græca uerba poßis ad hũc interpretari modum. Nec omnia, nec paßim, nec ab omnibus. Prouerb. Græcum.

QVANTA IN MVRIBVS SALACITAS, *& Aeliani uerborũ interpretamentũ, atq; inibi locus apud Martialem correctus & enarratus.*

C A P. XCVI.

IN septimo epigrammatõn uulgatis quidem codicibus ita est apud Martialem. Mart. loc

Nam cum me uitam, cum me tua lumina dicis

Sed enim uetustißimi quique sic habent:

Nam cum me murem, tu cum mea lumina dicis:

Quod tamen à nullo est hactenus animaduersum, aut emendatum. Quæri uero potest, quo intellectu puella blandiens amatori murem eũ uocet. An eodem quo etiã passerculum Mures salaces. *solet, quia mures quoq; perhibẽtur salacißimi, sicuti scriptũ inuenio libro Aeliani duodecimo de animalium proprietate, uerbis ad hanc sententiam. Ferunt aũt mures (inquit) salacißimos esse, testemq; adducunt Cratinum scilicet in Fugitiuis. Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Sed enim fœminã quoq; murẽ narraut ad uenerea esse prærabidã. Rursumq; apud Epicratem in choro. Fabula enim hæc Epicratis est. Postremo subijt me detestabilis læna, deierans per puellã, per Dianam per Persephatam, esse uitulã, esse uirginẽ, esse puellã indomitã. At illa cauus erat murinus. Superiectione eam salacißimam dicere uoluit, cum Cauum prorsus murinum uocitauit. Et philemon, Mus albus, cũ quis eam. Sed pudet fari. Clamauit adeo statim. Detestanda læna, ut sæpe latere non est. Hactenus Aelianus, autoritatibus etiam magni nominis comicorum succenturiatus.*

AVTOMATON LEGENDVM IN *Suetonio, quod nunc uulgo aut ornatum, quidq; ea uoce significetur.*

CAP. XCVII.

Sueto. loc. *Locus apud Suetonium in Claudio ita perperã legitur in plerisq; uoluminibus. Si aut ornatum, aut pegma, uel quid tale aliud parũ cessisset. Cũ ueri, ĩtegriq; sic habeãt* Automatõ *codices. Si Automatõ, uel pegma. Inspice uel Bononiæ librũ ex diui Dominici, uel item alterum Florentiæ ex diui Marci bibliotheca,*

racemationemq́; faciamus, aut si tabulas ueluti quaspiam ex hoc literarum naufragio collectas in corpus aliquod restituamus. Sunt autem quos inueniamus hi.

κράτισος οὗτος ἐγένετ᾽ ἀνθρώπων λέγειν
ὁπότε παρέλθοι, ὥς περ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
ἐκ καίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας
ταχὺς λέγειν μὲν πρὸς δέ γ᾽ αὐτοῦ τῷ τάχει
πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν
οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Præstantissimus hic fuit hominum ad dicendum
Quando esset ingressus, quemadmodum boni cursores,
Sexdecim pedibus superabat orans ipsos rhetoras.
Velox ad dicendum quidem, ad namq; ipsius uelocitatem
Pithô quedam insidebat in labris,
Ita demulcebat, & solus oratorum
Aculeum reliquit audientibus.

Neq; autem istos Eupolodis *poëtæ uersus, ex ipsius statim fontibus hausimus, ut cuius opera ætate interciderint: sed eorum partim ex interprete quopiã* Aristidæ *rhetoris accuratißimo, partim ex epistola* Plini Iunioris *accepimus. Quin* Aristides *ipse oratione quæ pro* Pericle *inscribitur, comici eiusdem testimoniũ aduocãs, ita loquitur.* μόνου δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν. *Quam autẽ uocauit* i. Solius uero Pitho quædã sedebat in labris.
Ennius *Suadã, puto eandẽ Suadelã* Horatius. *Sed bene, inquit, nummatũ decorat Suadela, Venusq́;. Neq; enim assentiam* Porphyrioni, *Veneris id epitheton existimanti.* Nam Suadela. Hora. loc.
Cicero *in lib. de* Oratore *tertio, cũ de* Pericle *loquatur. Lepôrem maluit nuncupare, quam Suadã, sic inquiens, Cuius in labris ueteres comici etiã cũ illi maledicerent, quod tum Athenis fieri licebat, lepôrẽ habitasse dixerunt, tantãq; in* Lepor.
eo uim fuisse, ut in eorũ mentibus qui audiuissent, quasi aculeos

citra inuidiam ualeat, Chorus erat Lacedæmoniorum trifarius, senum, puerorum, iuuenum. Canebant autem senes ita, ἄμμες πότ᾽ ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. Quo significabant fuisse quondam se robustos iuuenes. Pueri uero sic. ἄμμες δέ γ᾽ ἐσσόμεσθα πολλῷ κάῤῥονες. Ex quo se futuros longe his meliores profitebantur. Iuuenum autem cantio hæc. ἄμμες δέ γ᾽ εἰμέν, αἰ δὲ λῆς αὐγάσδεο. Indicans ipsos iam id esse, quod uel illi fuißent, uel hi futuros sperarent, eiusq; rei paratos facere periculum. Quod item scriptū in Diogeniani collectaneis. Consimile prouerbium de Milesijs ponit Aristophanes in comœdia Pluto. πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. Vt iam non esse eos uiros fortes intelligamus, quos olim fuisse dicamus. Hoc intellectu Cicero de coniuratis agens, Vixerūt, inquit, extinctos: ea uoce nescio quo pacto significātius declarans, minusq; multo inuidiose quàm si planè dixisset occisos.

i. nos quōdā fuimus robusti iuuenes. i. Nos uero erimus longe meliores. i. Nos autē sumus, si uero uis, respice. i. Iam olim erāt fortes Milesij.

QVOD SERVIVS GRAMMATICVS Bucolicos Maronis uersus, tā mēdose legit quàm falso enarrat. Notataq; ibi & relata quædā super initiādis pueris, superq; Dis aliquot ueterū, maximeq; Genijs & Iunonibus.

CAPVT LXXXIX.

Virg. loc. IN Bucolicis Vergilianis hi duo sic uersiculi leguntur:

Incipe parue puer, cui non risere parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Seruius notatur. Quos enarrās Seruius haud inceleber grāmaticus, & uerā lectionē (qđ eius pace dixerim) cōtaminat, & fabulā sibi ex tempore, cōmodoq; suo cōfingit cōtra omnē ueterū autoritatem. Neq; enim cui, sed qui legendū, hoc est nō casu datiuo, singulariq; numero, sed plurali nominatiuo, quanquam utrobiq;

utrobiq; apud ueteres eadem uox, ijsdemq; notata literis, sicuti in primo Quintiliani de Institutione oratoria, non oscitans lector inueniet. Ex quo etiamnum uersiculus in vij. Valeri Flacci Argonauticῶn libro:
Curaq; cui profuga forsan tenet alta carina.
Etiamnũ, inquã, iste uersiculus, cui retinet, nõ qui tã scilicet in uetustißimo codice, de quo reliqui fluxere, quàm in his quoq; peruulgatioribus. Quod aũt dicimus qui legẽdũ, nõ cui, docet idẽ Quintilianus in nono, figurã esse declarans hic in numero sic ut plurali singularis subiungatur. Ex illis enim, inquit, qui nõ risere, hũc nõ dignata. Quis aũt dubitet, quin de Vergilianæ lectionis incolumitate Quintiliano credendum sit potius, quàm Seruio, præsertim qui manum quoq; Vergili citet aliquãdo & Ciceronis? Quocirca manifestũ est qđ diximus, mendose locũ à Seruio adduci. Fabulã aũt sibi eundẽ ex proposito, cõmodoq; finxisse quis nõ uideat? cũ nusquã ob id præcipitatũ fuisse Vulcanũ legamus, quoniã deformis natus, quoniamq; ei nõ Iuno arriserit. Et enim poëta Homerus ob id ait, qđ matri cõtra Iouẽ patrẽ suppetias tulerit. Natus enim ex Ioue & Iunone secundum Homerum Volcanus, licet ex Iunone sola fingat Hesiodus in Theogonia, sicuti ex solo Ioue Minerua dicitur. Vnde ἀπάτωρ à Theocrito uocatur in ænigmatio, cui βωμὸς inscriptio. Quare parentes ad Iouem, Iunonémque uix satis etiã proprie referẽtur. Sed & illud sanè quàm frigide Seruius idẽ, qđ neq; admissum ad epulas deorũ Volcanũ dicit, neq; diuinos honores meruisse, quẽ Varro etiam inter selectos Deos numerat septimum. Tum ne processerit quidem uel isto pacto quod molitur Seruius, quãdo nõ ob id ait præcipitatũ, quod haud riserit, sed qđ ipsi haud arrisum.

Vulcanus cur præcipitatus sit, & quod ex Ioue natus

Deus selectus Vulcanus.

Viderimus,

Viderimus, utrum ne ipse mox credibiliora suspicer, certe iam Seruius uerissimis reuincitur. Et quidẽ sic ego legerim, sic enarrauerim. Parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, ut sit parentes uocandi casus, hunc qui non risere, neq; deus mensa dignatus, neque dea cubili, hoc est nec Genius, nec Iuno uitalibus auris dignum putauere hunc, ex illis qui non risere, ut sit figurate dictum, Quintiliano teste, pro eo quod est tunc, qui non risit, uel qui è numero est eorum, qui non risere. Credebatur enim habere quisq; suum deũ, suãq; deam, hoc est suum Genium, suamq; Iunonẽ uitæ præsides. Hos igitur indicauit Maro Catexochen. Mensa enim Genio conuenit, ut Funde merum Genio, Iunoni lectus. Quod Iunius quoq; Philargyrius docet, hunc ipsum ita interpretans locũ. Pueris, inquit, nobilibus æditis, in atrio Iunonis Lucinæ lectus ponitur Herculis mensura. Sed & apud Varronẽ lectũ est, initiari pueros Educæ, Potinæ, & Cubæ, diuis ædendi, potãdi, & cubandi, ubi primũ à lacte, & cunis transferunt. Quã Varronis autoritatẽ Donatus in Phormionem Terentianam adducens, etiã hũc ipsum citauit Maronis uersiculum, atq; idem Probũ quoq; retulit adnotasse. Mensa igitur & lectus argumenta uitalitatis, quod initijs ipsis adhiberentur. Cæterum habet homo suam sibi ridendi proprietatem. Qui uero non rideat, ei qui potest esse uita uitalis? ut ait Ennius. Deũ uero, deamq; ad has referre Varronis Educam, Potinam, Cubamq; nequeas, quod hæ fœminæ omnes, ut Augustinus etiam in libro de ciuitate dei sexto declarauit. Sed ad Pilumnũ ratione pari & Pitumnum, coniugales deos, quibus ut ait Varronem scribere Martianus in secundo libro de uita patrũ, natus si erat uitalis, simul ab obstetrice fuerat sublatus, &

Loci enarratio.

Genius.

Iuno.

Initiandi puerorũ superstitio.

Ridere hominis principium.

in terra stratus ut esse rectus auspicaretur, sternere etiam in ædibus lectum consueuerunt. Restat igitur, uti quod de Genio & Iunone diximus, autoritatum quoq; tibicinibus fulciatur. Plinius itaq; nat. historiæ primo, Cum singuli, inquit, ex semetipsis totidem deos faciant Genios, Iunonesq́; adoptando sibi. Seneca epistolarum ad Lucilium undeuigesimo, Ita tamen, ait, hoc seponas uolo, ut memineris maiores nostros, qui crediderint Stoicos fuiße. Singulis enim & Genium & Iunonem dederunt. Vnde arbitror Iuuenalis:

Et per Iunonem (inquit) domini iurante ministro. Iuue. locus

Hoc enim reprehendit Satyricus poëta, quod non per Genium, sed per Iunonẽ domini minister iuraret, uidelicet more muliebri. Quocirca sic illa apud Petronium Arbitrum Quartilla loquitur. Iunonem meam iratam habeam, si unquam meminerim uirginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatẽ perueni. Hinc etiã puto natum prouerbium illud, dicatur ut posse taurum tollere, qui uitulum sustulerit. Cæterum si detur modo, nõ iniquum planè à nobis peragi reprehensionem, labascereq́; iam commentum istud Seruianum, quod antequã talia prodebamus, pro indubitato obtinuerat, reliqua in medium (ne nobis blandiamur) libera opinaturis relinquemus.

QVI VIR THEODORVS GAZA QVANtumq́; *tamen lapsus in Aristotelis problemate uerso.*

CAPVT XC.

NOn recuso, quin sub censuram, sub aleamq́; ueniat, qualecunq; hoc erit, de quo scribam, dum ne sint in hoc albo duæ mihi maxime suspectæ literariæ pestes, inscitia, inuidiaq́;, dum ne quis mihi ἀmusoteros (ut uerbo utar

quo

quo Symmachus) dum ne quis opicus, dum ne quis durus, & contumax, & in hominis uerba, quàm in ueri fidẽ iuratus, contingat iudex. Quod si iudices etiam nuncupandi, nõ
Tarentini Cõsentini. *Tarentinos equidem, & Cõsentinos, & Siculos mea ista legere, sicuti sua quædã Lucilius, sed Latinos homines, Græcæ literaturæ non ignaros, non Iunium Congium uolo, sed Scipionem, sed doctißimum omnium Persium atq; Rutiliũ, hoc est siqui sunt illis compares, macti prudentia, ingenio, doctrinaq; uiri, ad quorum iudicium iure sit elaborandũ, qualis puta, si liceat, is ipse est, qui mihi instrumenta studiorũ tam multa, ociumq; altißimũ suppeditat, auis atauisq;*
Laurentij Medicis laus. *potens, Medices Laurẽtius, Florentiæ reip. columen, cuius cum iudicium illud circunspectißimum, & naturalẽ quandam mentis altitudinem maxime quæq; in actu rerum, uel ciuitates experiuntur, uel principes, tum eundem in literis & humanitatis, ac sapientiæ studijs, ei deniq; nõ admirantur, qui non penitus ut ipsi, qui nõ introrsus inspexerunt. Qua*
Pici Mirãdulæ laus. *lis est item Ioannes Picus hic meus è Mirandulanis principibus absolutißimum naturæ opus, à quo philosophia Latine iam meditans loqui, summum puto fastigiũ accipiet. Quales præterea duo illi, sed una deuincti amoris copula, Vene*
Her. Barb. *ti patricij sunt, Hermolaus Barbarus, barbariæ hostis acerrimus, qui Latinæ philosophiæ uelut arma, instrumentumq; uerborum, sic aut aure diligentißima terget, aut incude noua fabricatur, ut ob ipsius industriam iam nunc penè in isto quidem genere, uel nitore, uel copia uiuamus ex pari*
Hiero. Donatus. *cum Græcis. Et Hieronymus Donatus, uir nescio utrũ gratior an doctior, an etiam humanior, certe omni lepôre affluens, omni uenustate, cuius tamen ob id uereor, ne leuior cuiquam censura uideatur, quoniam me pulcherrimo carmine, sed*

ne, sed & epistola una atq; altera mire laudauit. Licet enim tantũ boni de me ipso, qui multũ à tolerabili, nedũ à pfecto absum, pudeat credere, magis tamẽ tãto uiro pudet nõ credere, talia de me, sic (ut apparet) ex animo affirmãti, dũ nostra hæc qualiacũq; sunt, arriserint, floccipẽdo iã nũc imagines penitus, umbrasq; laruarũ, quibus natura eẽ dicitur (ut sancti uiri uerbis utar) terrere paruulos, & in angulis garrire tenebrosis. Theodorus *igitur* Gaza *uir* Græcus, *& ut doctis etiã uidetur eruditißimus,* Aristotelis *problemata uertit in* Latinũ. *Sed in quo problemate quæritur, cur homines, q ingenio claruerũt, uel in studijs philosophiæ, uel in rep. administrãda, uel in carmine pangẽdo, uel in artibus exercẽdis, melãcholicos oẽs fuisse uideamus, & alios ita ut etiã uitijs atræ bilis infestarentur, in eo manifestius utiq; (ni fallor) insigniusq; extitit interpretis erratũ quàm ut excusari iã, dißimulari ue poßit.* Nam *cũ illic exẽpla subiciat* Aristoteles *heroũ qui laborasse dicãtur atra bile, primumq; de* Hercule *agat, fuiße illũ nimirum tali habitudine, signis, argumentisq; colligit istiusmodi, quod &* Comitialis *morbus sacer ab eo sit dictus, & filios occiderit uecors, ut in Senecæ tragœdia tractatur, & antequam obiret, scatentiũ ulcerũ eruptione laborauerit.* Vnde *illa puto* Nessea *tunica uenerit in fabulã, nã hoc quoq; uitiũ atræ bilis est.* Ex *quo etiã* Lysandro Lacedæmonio *proxime ante obitũ, genus id, inquit, ulcerũ emersit.* Theodorus *itaq; quod ad filios, & ad ulcera* Herculis *attinet, ita denique interpretatur.* Puerorũ *quoq;, inquit, motio mẽtis idẽ hoc explicat, & eruptio ulcerum, quæ mortem interdum antecedit.* Cum *sit ita* Græce.
καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις καὶ ἡ πρὸ τοῦ ἀφανίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλκῶν ἔκφυσις γινομένη.

Gazæ erratum.

Atra bilis.

Her. furor.

Comitialis morbus sacer.

Nessea tunica.

Vlcera Herculis.

Neq;

Neq; autem dubitem ex usu esse, antequam ipsi locum uerti mus, perpendere diligētius, quid sibi illud uelit ἐν τῇ, quod ille dißimulat, quæ ue de præpositione, articuloq; illo abiūcto sententia elici poßit. Et quidem ego sic arbitror legendum corrigendumq; ἐν οἴτῃ, ut sit ad uerbum sensus, Et in liberos suos pauor seu mauis dicere mentis excessus, & ante obitum ipsius in Oeta ulcerum eruptio. Quod autem pauorem maluimus, aut mentis exceßum uertere, quàm ut

Ecstasis. iste, motionem mentis, quæ Græce sit Ecstasis, autorem sequimur in priore, quem psalmorum probat interpretem Pi

Hilarius. ctauiensis Hilarius in posteriore Hieronymum, qui tamen alicubi solitariū quoq; illud excessus, Latine pro illo Ecstasis reddidit. Nam pauorem Cicero quoq;, metū definit eße mentem loco mouentē. Sed de nomine aliàs. Nunc quod instat. Profert exempla Aristoteles, per quæ manifestum fiat,

Atra bile uexatus Hercules. Herculem quoq; atra bile uexatum, sicuti dein Aiacem, Bellerophontem, cæterosq; ostēdit, ut sensus ordo, ratio, prætereaq; ueritas inexpugnabilis, & uinci nescia, nostræ prorsus interpretationi suffragentur. Quorsum enim hic de pueris mente motis in medijs agatur heroibus? aut quæ magis ætas à bile hac atra, quē furorē dicimus, quàm puerilis abest? Quid aūt generalē hanc ulcerū ante obitū eruptionem accipit, quod neq; uerba significant Aristotelis, & planè illius proposito, uoluntatiq; contrariū? Nempe qui probare nitatur ex argumentis quibuspiā, atq; exēplis, non pueros, nō quoslibet atra bile, sed heroas, maximosq; uiros inquietari. Quin illud etiam diligentius cogitandum, sacer ne tantum morbus, ut Aristoteles ait, an etiā Herculeus, quod

Petrus Aponensis. de suo Theodorus adicit, appelletur. Atqui locū eundē male uersum à Petro etiam Aponensi, cui cognomentum, ex re

Cōciliatori

Conciliatori factum, naturæ rerum, ac medicinæ consultissimo, sed ut tum fuere tēpora, parum linguæ utriusq; perito homine minus equidem indigner. Is aūt errantem suo semet indicio prodit, in commentario quodam super hæc ipsa problemata composito. In eas enim se coniecerat angustias, ut explicare nil posit, ac stuporem, siue quod ait ipse, congelationem quæ pueris accidat, denominari inde cogatur dicere, hoc est (ut arbitror) ab Hercule. *Quod ego illi tum dedero cum denominationis istius uox quæpiam indidem pronunciabitur. Sed enim* T*heodori causam facile iā quiuis impulsam, prostratam, constrictam sciat, etiā si nihil adiciamus.* Q*uin ipse credo, si reuiuisceret, & de hoc admoneretur, neutiquam pro recto defenderet, si plus uero daret, quā studio potius, ut in duodecim scriptis adsolet.* Q*uoniā moti semel pœniteret, concedi sibi postularet, ut calculū reduceret.* Nec *autem nos hæc de eo notaremus, si non plurimi facere-mus.* Non *enim sic dementis ocij sumus, ut incolumi dignitate nostra, uelimus eo abuti contra recentē, nimiumq; iā triuialium nugamentorū prouentum, contraq; ista penè dixerim mendicabula & propudia garrulorū, nescio risu ne explodenda magis, an silentio dißimulāda, quo perpetuo ignobiles, inter suas ineptias delitescant.* Hoc *aūt duntaxat attulimus, non quidem obstrigilandi, quod dicitur, causa, sed admonēdi potius studiosos, qui scribendi onus hoc laboriosißimum pariter, inuidiosißimūq; susceperint, nequid unquam de intētione remittant, neu parcāt industriæ, operæq; ne ue indulgeant sibi, aut oneri cedant. Circunspiciant undiq;, librent, pensent, exigantq; singula, nihilq; non olfaciant, non excutiant, nō examinent, non castigēt etiā atq; etiā, ac sub incudem sæpius reuocēt. Consulantq; interim uel minus eru-* Parænesis bona.

T ditos,

ditos, & tenuiorũ(ut ita dixerim) uiriculas nõ aspernentur. Quãdo ita fermè cõparatũ est, ut in alienis erratis Lyncei simus ĩ nostris lippi, cæciq; ac nõ uideamus, ut Catullus ait Manticæ quod in tergo est:

Sed in primis caueant hoc tamen, qui scribunt, ne dum nimis ad uota laudum properant, cruda adhuc in publicũ sua studia propellant. Illud in Theodoro mirari me fateor, quid ita scripserit in præfatione librorum de animalibus Aristotelis, quibus unis præcipue commendatur, adiutum sese à nullo, nec certare adeo cum cæteris interpretibus, quos inquit uincere nullum negotiũ est, cum libros eosdẽ sic Georgius Trapezuntius ante ipsum luculente uerterit, ut uel red ditis quæ apud ueteres ĩuenerat, uel per se denuo fictis, exco gitatisq; uocabulis, Latiã prorsus indolẽ referentibus, uitio factum nostro, primus opinor iuniorum, docuerit, cur ipsi minus multas, quàm Græci rerũ appellationes habeamus. Hos igitur si quis libros diligenter legerit, minus profecto Gazam laudabit, penè illius uestigijs insistentẽ, quin si homo erit ĩgenuus, credo stomachabitur, sic à Theodoro dissimulatum, per quem maxime profecerat, sic habitum penè contemptui, ludibrioq; cuius potissimũ laboribus insidiabatur, nobis uero etiã fortasse habebit gratiã, quod ista reddere suis autoritatibus contendamus. Nã quantũ sibi Georgiũs in eo placuerit opere, uel illa de præfatione uerba significant, quibus sese libros eos Latinis ait non minus elegãtis, emendatosq;, quam apud Græcos habeãtur. Sed & hoc ad se trahere Theodorus conatur, ut item quæ de mẽsibus Græce prodidit, ex huius potissimũ de qua loquimur interpretationis proœmio subleguntur. At enim fuere, sicut apparet, acerbissimæ inter hos Græcos inimicitiæ, sic ut in grammatico

Geor. Trapezuntius.

Li. quarto sub finem.

tico quoq; suo cõmentario Theodorus Georgiũ uocet hũc pornoboscon, quod alentem scorta significat, alludẽs arbitror ad Georgium ueterẽ grãmaticum, cui cognomentum Græci Chœroboscon dixere. Cætera porrò, quæ Theodorus hic ædidit, ubi modo nõ repetundarũ sit accusandus, sicut eruditione, diligẽtiaq́; nõ carent, ita sunt, ut mihi quidẽ uidetur, ad examen quoddã strictius, curiosiusq́; reuocãda. Nos hoc loco nec doctorũ nitida nomina tentamus apud imperitorum decolorare iudicia, nec tamen dissimulare, quid quoq; desideremus, aut inhonoratum trãsire uolumus, cui ueritas patrocinetur. Vt autem habere stilũ quam maxime ingenuum, paratumq́; uolumus, ita quã minime accusatorium, quam minime licẽtiosum & noxium. Nec enim tã ua fritiam profitemur, quam exhibemus industriã. Quid autẽ nos olim de doctrina æstimauerimus ingenioq́; Theodori, Græcis aliquot & Latinis epigrãmatis testati sumus, quorum nũc unũ duntaxat, idq́; Græcũ subiciemus. Si quis tamẽ hæc quoq;, si quis captus amore leget. Igitur sic est. Pornoboscos.

Κεῖτο μέγας ποτ' ἀγὼν Γαζῆ Θεοδώροιο ἀμφὶ
Μούσαις τ' αὐσονίαις ἠδ' ἑλικωνιάσι.
Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὄφελεν
Ἑλλὰς γὰρ τέκε τόν γ' αὐσονίη δ' ἔτραφεν.
Ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίῃ γλώτῃ τ' ἐκέκαστο
τὸν δ' οὔτ' αὐτὸς ζῶν οὔτ' ἄρ' ἔκρινε θανὼν
Ἀλλὰ καὶ ἰταλίης μεγάλῃ τῷ ἑλλάδι κεῖσθαι
Εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέραις.

Proponebatur magnum olim certamen de Theodoro Gaza
Musisq́ Ausoniis & Heliconiadibus,
His quidem natiuitatem, illis autem nutritoria præmia debebat.
Græcia enim genuit hunc, Ausonia uero nutriuit,
Ex æquo autem utriusq́ sapientia linguaq́ excelluit,
Hoc neq́ ipse uiuens neq́ certe diremit mortuus,

undecim sibi alios agglutinās, quos à primordio lunæ sicut auctariū præsumpserat, annū cōstituet hunc solarē. ccc. & lxv. dierū. Tantū Seuerianus, lepidiore tamē puto quàm ueriore cōmēto, quo etiā crescere in immēsum poßit fabularis illa de Arcadū uetustate superlatio, qui proseleni, quod est antelunares appellati, si fuerit in cōfesso diebus esse undecim punam, nō tā mūdo ipso, quàm initiali quoq; die maiusculā. Arcadæ proseleni.

GRAECVM ELEGANS ADAGIVM super xenijs, Digestorū exemplaribus restitutum.

CAP. XCV.

LIbet in gratiam iureconsultorū restituere Græcū quoque prouerbiū sublatū planè de ipsorū libris, sed integrum adhuc in Archetypo, sicut in epistola quapiā diui Seueri, & Imperatoris Antonini reperitur, ea citatur ab Vlpiano in primo de offi. procōsulis, eodē q; titulo ponitur in digestorū li. primo: Verba sunt hæc epistolæ. Quæ quoniā elegātißima & plena bonæ frugis, ediscenda ijs censeo, qui remp. gesturi. Quantū, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentimus. Græcū prouerbiū est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Nam ualde inhumanū est à nemine accipere, sed paßim uilißimū est, & per omnia auarißimum. Sic illi. Porrò Græca uerba poßis ad hūc interpretari modum. Nec omnia, nec paßim, nec ab omnibus. Prouerb. Græcum.

QVANTA IN MVRIBVS SALACITAS, & Aeliani uerborū interpretamentū, atq; inibi locus apud Martialem correctus & enarratus.

CAP. XCVI.

IN septimo epigrammatōn uulgatis quidem codicibus ita est apud Martialem. Mart. loc

Nam cum me uitam, cum me tua lumina dicis

Sed enim uetustißimi quique sic habent:
Nam cum me murem, tu cum mea lumina dicis:
Quod tamen à nullo est hactenus animaduersum, aut emendatum. Quæri uero potest, quo intellectu puella blandiens amatori murem eũ uocet. An eodem quo etiã passerculum Mures salaces. *solet, quia mures quoq; perhibẽtur salacißimi, sicuti scriptũ inuenio libro Aeliani duodecimo de animalium proprietate, uerbis ad hanc sententiam. Ferunt aũt mures (inquit) salacißimos esse, testemq́; adducunt Cratinum scilicet in Fugitiuis. Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Sed enim fœminã quoq; murẽ narrant ad ueneria esse præerabidã. Rursumq́; apud Epicratem in choro. Fabula enim hæc Epicratis est. Postremo subijt me detestabilis læna, deierans per puellã, per Dianam per Persephatam, esse uitulã, esse uirginẽ, esse puellã indomitã. At illa cauus erat murinus. Superiectione eam salacißimam dicere uoluit, cum Cauum prorsus murinum uocitauit. Et philemon, Mus albus, cũ quis eam. Sed pudet fari. Clamauit adeo statim. Detestanda læna, ut sæpe latere non est. Hactenus Aelianus, autoritatibus etiam magni nominis comicorum succenturiatus.*

AVTOMATON LEGENDVM IN *Suetonio, quod nunc uulgo aut ornatum, quidq́; ea uoce significetur.* CAP. XCVII.

Sueto. loc. *Locus apud Suetonium in Claudio ita perperã legitur in plerisq; uoluminibus. Si aut ornatum, aut pegma, uel quid tale aliud parũ cessisset. Cũ ueri, ĩtegriq́; sic habeãt* Automatõ *codices. Si Automatõ, uel pegma. Inspice uel Bononiæ librũ ex diui Dominici, uel item alterum Florentiæ ex diui Marci bibliotheca,*

racemationemq; faciamus, aut si tabulas ueluti quaspiam ex hoc literarum naufragio collectas in corpus aliquod restituamus. Sunt autem quos inueniamus hi.

κράτιςος οὗτος ἐγένετ᾽ ἀνθρώπων λέγειν
ὁπότε παρέλθοι, ὥς περ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
ἐκ καίδεκα ποδῶν ᾗρει λέγων τοὺς ῥήτορας
ταχὺς λέγειν μὲν πρὸς δέ γ᾽ αὐτοῦ τῷ τάχει
πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν
οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Præstantissimus hic fuit hominum ad dicendum
Quando esset ingressus, quemadmodum boni cursores,
Sexdecim pedibus superabat orans ipsos rhetoras.
Velox ad dicendum quidem, ad namq; ipsius uelocitatem
Pithô quedam insidebat in labris,
Ita demulcebat, & solus oratorum
Aculeum reliquit audientibus.

Neq; *autem istos* Eupolodis *poëtæ uersus, ex ipsius statim fontibus hausimus, ut cuius opera ætate interciderint: sed eorum partim ex interprete quopiã* Aristidæ *rhetoris accuratißimo, partim ex epistola* Plini Iunioris *accepimus. Quin* Aristides *ipse oratione quæ pro* Pericle *inscribitur, comici eiusdem testimoniũ aduocãs, ita loquitur.* μόνος δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν. *Quam autẽ uocauit* Ennius *Suadã, puto eandẽ Suadelã* Horatius. *Sed bene, inquit, nummatũ decorat Suadela, Venusq;. Neq; enim assentiam* Porphyrioni, *Veneris id epitheton existimanti.* Nam Cicero *in lib. de* Oratore *tertio, cũ de* Pericle *loquatur.* Lepôrem *maluit nuncupare, quam Suadã, sic inquiens, Cuius in labris ueteres comici etiã cũ illi maledicerent, quod tum Athenis fieri licebat, lepôrẽ habitasse dixerunt, tantãq; in eo uim fuisse, ut in corũ mentibus qui audiuissent, quasi aculeos*

i. Solius uero Pitho quædã sedebat in labris.

Suadela. Hora. loc.

Lepor.

leos quosdam relinqueret. Contra aũt Quintilianus ne enũciare quidẽ istius deæ Latinũ ausus nomẽ, ita in decimo scribit Oratoriarum institutionum. Et quod de Pericle ueteris comœdiæ testimoniũ est, in hũc transferri iustißime poßit, in labris eius sedisse quandã persuadendi deam. Porrò Martianus, modo Suadã, modo Pitho nuncupat. Nos eandem in poëmatis Manto, Ambraq́; , nostris, modo Suadam, modo Lepôrem, uidelicet Ennium, Ciceronemq́; secuti.

QVI SINT APVD LIVIVM CAVSARII.
CAPVT XCII.

Liuij locus Causarij.

Liuius in septimo ab urbe cõdita, Tertius, inquit, exercitus, ex causarijs senioribusq́; à T. Quĩtio scribatur qui urbi, mœnibusq́; præsidio sit. Causarij qui sint, non temere qui tibi explicet inuenias. Sed id ex uerbis tamẽ Vlpiani iureconsulti lib. vi. ad edictum facile colliges. Ea sunt in tertio scripta digestorũ uolumine, quo titulo de his agitur, qui notãtur infamia. Verba ita sunt. Ignominiæ causa missum, hoc ideo adiectũ est, quoniã multa genera sunt mißionum. Est honesta, quæ emeritis stipendijs, uel ante ab Imperatore indulgetur, & causaria quæ propter ualetudinẽ laboribus militiæ soluit. Ex quibus uerbis ratiocinari possumus, causarios ꝓprie dici milites, ualetudinis causa missos.

VINDICATA IVSTINIANI PRINCIPIS
præfatio quæpiam à uitijs, mendisq́; aliquot.
CAPVT XCIII.

PVdet me seculi nũnunquã istius in quo sum natus, indocti nimis, & arrogantis, uersantem animo idẽtidẽ, quæ monstra rerũ uerborũq́; libros etiã ipsos legũ, quibus regimur occupauerint. Sicuti quod nuper dubiũ ridens, an stomachans, adnotabã in epistola Iustiniani, quæ posita est ante

ante Digestorũ libros, Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Isidoro, & Anatolio, & Thalleleo & Cratino uiris illustribus, antecessoribus, & Salaminio uiro disertißimo scripta. Nam cũ doceat illic Imperator anni quarti studiosos Græco uocabulo lytas appellatòs, & itẽ quinti prolytas, ut in Pãdectis extat illis archetypis, cũcta nũc habẽt exẽplaria hircos in priore, coloritas in posteriore loco, nihili uocabula, sed quæ tamẽ ab Accursio pro maxime idoneis enarrẽtur. Quin primi anni auditores, nõ dispondij (qđ uulgo) sed dupondij, sicut in Archetypis inuenio, tã friuolo ut idem ait, quã ridiculo cognomine appellabãtur. Sed & in eadem epistola (ut in trãscursu hoc quoq; ostẽdã) desiderãtur uerba de sexta Iliados Rhapsodia cũ Glaucũ & Diomdẽ noĩat Imperator ĩter se dißimilia pmutãtes. Etenĩ post id uerbũ, sequi statĩ debet hic Homeri uersus, si Archetypo credimus Lytæ. prolytæ. Dupodij.

χρύσεα χαλκείωμ ἑκατόμβοια ἐννεαβοίωμ.

Aurea pro æreis, quæ centum boum, pro quæ nouem boum.

LEPIDVM SEVERIANI COMMENTVM de lunæ factura & solis, deq; mẽstruis diebus & annuis.

CAPVT XCIIII.

PErcurrimus aliquando ego & Picus hic Mirãdula, nunquam satis homo laudatus, subcisiuis horis, antiquose narratores instrumẽti sacri ueteris, Græcos maxime, Diodorum, Philonẽ, Gennadiũ, Aquilã, Origenẽ, Basiliũ, Didymum, Isidorũ, Apollinarẽ, Seuerianũ, alios id genus cõpluris, quorum ille sicutiq; Latinorũ sentẽtias omneis, quam diligẽtißime cũ Iudeorũ & Chaldæorũ interpretum conferens opinionibus, nihil nõ euentilat, & pẽsiculat, unde modo aut ueritas elici, aut obscuritas tolli, aut roborari fides, aut refelli poßit impietas. Sed quod apud Seuerianum, Veteris test. enarratores. Pici diligẽtia.

permissum partem muri diuidere, atq; deicere, hunc sanè habet intellectum, non magnopere ciuitati muro opus esse, uiros habenti, qui pugnare poßint & uincere.

QVAE SINT APVD MARONEM SILENtia lunæ, quæ ue tacita uirgo apud Horatiũ, superq; ijs Seruiana & Acroniana refutatæ sentẽtiæ.

CAPVT C.

Vergilius Aeneidos secundo. Verg. loc.

Tacitæ, inquit, per amica silentia lunæ.

Seruius igitur, Sciẽdum aũt est, ait septima luna captã esse Troiam, cuius simulachrum apud Argos est constitutum. Hinc est quod dicit. Oblati per lunã, Et alibi. Per cæcã noctem tacitæ lunæ, aut more poëtico noctem significat, aut physica ratione dixit. Nã circuli septẽ sunt, Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercuri, Lunæ. Et primus hoc est Saturni, uehemẽter sonat, reliqui secũdum ordinem minus. Sicut audiuimus ĩ cithara, cuius ultima chorda minus sonat. Hactenus Seruius. Libẽter igitur ab eo quæsierim, cur amica Luna, latere, ac fallere conantibus, aut num Lunã quoq; silentem apud M. Catonem, & itẽ apud Pliniũ, ad eandẽ referat Harmoniam planetarum. Quod aũt cithare ultimam chordam sonare ait minus, hoc ita deniq; procedet, si ultimam nõ iã pro ima, sed pro summa capiat, quæ Græce hypate uocatur, unde grauior excitatur sonus. Sicuti ab extima altera, & tenuißima, quam equidẽ libentius ultimã dixerim, acuta uox profertur, quæ plus sonare ob id uidetur, quia prorsum tenditur, ut in libro de Musica secundo scribere ait Theophrastum Porphyrius in commentarijs illis, quos in harmonica Ptolemæi scriptos reliquit. Sicuti grauis ob id, inquit, minus auditur, quia circa diffunditur. Quod autem

Hypate.

Chordarũ sonus.

Macro.lo. *autem & apud Macrobium legimus & itē apud alios. Sa-*
Saturni cursus. *turni orbē, cuius conuersio sit concitatior ædere acutißimū sonum, minime hoc arbitror à Platone, uel in Timæo, uel in rep. probabitur, qui tardißimū scribit esse Saturni orbem, quanquā hoc fortasse ad longiorē sui cursus ambitū referetur. Sed Aristoteles certe in libro secūdo de cælo, tardiores ob id ait esse superiores orbes, quod impetu stelliferi octaui orbis, magis retardētur. Vt ergo uel Alexandri, uel Simplici, uel item iuniorū de eo opinionē prætermittā, si uerā planè Macrobij sentētiā uis colligere, ad cursum referas diurnum, qui sine dubio celerrimus in supremis, & concitatißimus inuenietur. Sed nos hac ablegata cōmenticia (ut arbi-*
Tacitæ lunæ silentia *tror) Serui, minimeq́; necessaria subtilitate, potius accipimus tacitæ lunæ silētia, lunā ipsam, quam uocāt silentē, hoc est minime tū quidē lucentē, ut latere insidiæ magis possent, pulchra nimirū, & elegāti tralatione ab auribus ad oculos. Nam sicuti silentio nihil auditur, ita nihil tenebris cernitur.*
Luna silēs. *Plinius igitur libro nat. historiæ xvi. Diem inquit, coitus lunæ ab alijs silentis lunæ, ab alijs interlunium appellari. Tum idem libro duodeuigesimo. Et hoc ait silente luna seri iubent. M. Cato etiā in lib. de re rustica. Nunc stercus euehi*
Mala. *luna silenti, nunc item silente luna, ficos, oleas, mala, pyros inseri. Postremo etiā prata primo uere iubet eadem luna silente stercorari. Ridiculū aūt fuerit aut hæc Catoniana, Plinianaq́; referre ad siderum musicā, aut ī uetustißima, usuq́; receptißima locutione desiderare istiusmodi ambages. Equidem lunā hic silentem, ut dixi, pro minime tum lucente acceperim, quod fuerat tempus Græcis obseruandum. Neq; ita tamen interpretor, ut ad uiuum resecem, atq; ipsum deniq; lunæ coitum planè intelligam, cum nox tota tenebricosa,*

nam

nam hoc utiq; refellitur, quoniã poëta mox ait. Oblati per lunam. Nondum igitur luna lucebat, cum illi à Tenedo sub uesperam nauigabãt. Sed lucere tum cœpit, cum iam urbem occupauerãt. Non igitur, aut sera fuerit, aut pernox luna, tum nec lunæ quidem omnino coitus, sed tempus arbitror potius, quàm diu illa non luceret. Etenim plura sæpe quàm uideatur, uox apud poëtas aliqua complectitur. Ob hoc igitur illud in nostra Rustico. Lo. in Ru.

Quidq; silens moneat, quidq; intermenstrua Phœbe.

Nec absurde tamen, præter epitheti rationem temporariã, lunæ acceperis amica silentia, quoniam in auspicijs quoq; silentium uocari Cicero scribit, quod omni uitio caret. Iam apud Acronem quam pulchrũ, quam ingeniosum, qui enarrans Horati locum, libro carminum secundo. Amica silẽtia Lunæ. Silentiũ in auspicijs. Hora. lo.

Dum capitolium
Scandet cum tàcita uirgine pontifex.

Tacitam uirginẽ intellexit quasi clarã sacerdotij nobilitate, & ut hoc ineptis psuadeat, autoritate etiã abutitur Maronis, qui dixerit, Tacitæ per amica silentia lunæ. Ceu si tacita luna sit hic etiã pro clara accipiẽda. Videlicet non & apud Dionysiũ saltẽ Romanæ historiæ autorẽ, & apd' Plutarchũ, aliosq; pmultos Acro legerat ignorari prorsus ab oĩbus quibus deniq; uel sacris uel simulachris Vestales uirgines tuẽdis præsorẽt, ut ob hoc ipsum qd' præstabat silentiũ, Tacita uocetur uirgo, Troianã soli cui fas uidisse Miueruã. Tacita uirgo.

SEd ut hic liber, quãquam sic quoq; nimis lõgus, aliqua tamen ueluti Coronide cumuletur, & nihil sit omnino inrepercussum, scire lectorẽ uolumus, posteaquã de magno quasi populo, iam tum anno superiore, Centuriam hanc unam, sicuti nunc est, nisi tãtum pauculis subinde (ut fit) interspersis

tersperſis floſculis adornaueramus, & spectandam publice amicis aliquot exhibueramus, emanaſſe in uulgus fabulam, non ſatis certo autore, quæ ſuſurris aures iſtiuſmodi compleuerit, Nihil eſſe mirum, ſi quædã noua & inſignia

Aliās literas. uel antea dictauerit Politianus, uel nũc referre in literis incipiat, Olim iam iſtæc omnia diligẽtiſsime perſcripta à Ni-

Nicolaus Perottus. Cornuco. colao Perotto, qui fuerit Sipontinus põtifex, in eo maxime libro, cui titulũ feciſſet Copiæ cornu. Nam quoniam plurimum autoritate (ſic enim quicũq; illi aiebãt) apud Vrbinatem ducem, cui dicatus is liber, Medices ſuus Laurentius & gratia ualet, per eũ uidelicet operis iſtius, & quidẽ Arche-

Rapinator typi facta eſt Politiano poteſtas. Ergo ille nunc rapinator, ut hũc ſemel inuncauit librũ uelut inſtar quoddã uirgulæ di-

Virgula diuina, uinæ, publicam prorſus materiã priuati iuris facit, & ut alter Aeſopi gracculus aliena ſuperbit pluma. De his itaq; per aliquot iam cõciliabula iactatis, euentilatiſq; rumuſculis, cũ mihi neſcio quid, ut eſt officioſiſsimus homo, Robertus noſter Saluiatus renunciaſſet, non literarum modo, ſed

Alba linea literatorum quoq; omniũ, uelut alba linea magnus amator agnoui ſtatim inuidiæ mores, quam dum cui nocere molitur in omnia ſeſe uertit, & ut ille apud Licentium Proteus,

Spumat aper, fluit unda, fremit leo, ſibilat anguis.

At enim quod ad ipſius ictus occalueram, nõ ſum propterea ſtudijs iratus meis, tantũ laboris tali mercede rependẽtibus, nec ipſe me damnaui, quod nõ hanc teterrimã peſtem deſidia magis placaſſem, nec, ut nonnulli forſitan cupiebant, concerpſi librũ, Sed eum potius ſepoſui paululũ, & omiſſa in præſens ædendi cura, tantumq; ſulcis uelut interciſiuis, ita librum nõnunquam ſicut hortũ rigans, pleniorem tamen cogitatum uelut à ſiliquis ad panes, hoc eſt à ludicris ad Philoſophiæ

bibliotheca, quam gens Medica publicauit, ueterem utrũq;. Sed & utroq; uetustiorem, quem nunc ipsi domesticũ possidemus, ut taceam compluris alios, ne fortaßis ambitiosior & nimius citandis testimonijs deprehendar, ubiq; hanc nimirum posteriorem scripturam inuenies. Apparet ergo automata appellari solita, quæ ita mechanici fabricabantur, ut sua sponte efficere quippiam, uelut ignara causa uiderentur. Qualia nunc aut horologia sunt, aut uersatiles quæpiã machinæ, in quibus imagũculas, occulta ui cursitantes, ludibundasq; miramur. Quales etiam uel fontes, uel ignes ipsi, quodam artificioso temperamẽto, specieq; noua, certis interuallis, aquas, flãmás ue iaculantes. Automatum enim uelut ultroneum, & spontale possumus Latine interpretari. Sic Homerus in II. Rapsodia, uenisse ad dapem Menelaum dicit automaton, sponte sua significans, non cuiuspiam uocatu, quasi à semet impulsum. Sicut Eustathius quoq; exponit, qui deinde ait à iunioribus αὐτόματα uocari, quæ forte quadam fiant, quasi μάτlω, hoc temere, καὶ ὡς ἔτυχεν. Et paulò post idem sic addit propémodum. Talis autem sententia etiam illa mechanicorum nominauit automata. Cæterum philosophus Heron in Pneumaticis, Aquã exprimi ait in sublime automaton, id est spontalẽ, de sphæra concaua, quam describit, sicuti cornicẽ quoq; confingit, quæ se ad auiculas itidem fictas conuertat αὐτομάτως. Quin ædiculam quoq; docet construere, cuius accenso igni fores item αὐτομάτως, id est sponte aperiantur, extincto cludantur, ut omnia quo diximus intellectu sint audienda.

Automata

i. Et ut contigit.

PERSI LOCVS, ET ITEM SENESCAE declarati, deq; manumittendis festuca seruis, & circumactu. CAPVT XCVIII.

Philosophiæ seria transtuli. Sic igitur uersare altiora quæpiam animo studia, & operæ grauioris instituti, quæ suo & ipsa tempore (si lecta potenter erit res) in publicam utilitatem, quo magis argutatoribus istis oculi doleant, apparebunt. Etenim ego tenera adhuc ætate, sub duobus excellentißimis hominibus, Marsilio Ficino Florentino, cuius lōgè felicior quam Thracensis Orphei cithara, uerā (ni fallor) Euridicen, hoc est amplißimi iudicij Platonicam sapiētiam, reuocauit ab inferis, & Argyropylo Byrantio Peripateticorum sui temporis longè clarißimo, dabam quidem philosophiæ utriq; operam, sed non admodum aßiduam, uidelicet ad Homeri poëtæ blandimenta natura & ætate procliuior, quem tum Latine quoq;, miro ut adulescens ardore, miro studio uersibus interpretabar. Postea uero rebus alijs, negotijsq́; premētibus, sic ego nonnūquam de philosophia, quasi de Nilo canes, bibi, fugiq́;, donec reuersus est in hanc urbem maxime Laurenti Medicis cum beniuolētia, tum uirtutis & ingenij similitudine allectus, princeps hic nobilißimus Ioannes Picus Mirandula, uir unus, an heros potius omnibus fortunæ, corporis, animiq́; dotibus cumulatißimus, utpote forma penè diuina, iuuenis, & eminenti corporis maiestate, perspicacißimo ingenio, memoria singulari, studio infatigabili, tum luculenta, uberiq́; facundia, dubium uero iudicio mirabilior, an moribus. Iam idem totius philosophiæ consultißimus, etiamq́; uaria linguarum literatura & omnibus honestis artibus supra ueri fidē munitus, atq; instructus. Deniq; ut semel complectar, nullo non præconio maior. Is igitur continuo me, cum quo partiri curas dulcißimas, & nugari suauiter interdum solet, & quem sibi studiorum propè aßiduum comitem (qui summus honor) adlegit,

Marsilij Ficini laus.

Argyrop.

Pici laus.

is me

is me institit ad philosophiam, non ut antea somniculosis, sed uegetis uigilãtibusq; oculis explorandã, quasi quodam suæ uocis animare claßico. Quocirca talẽ ego illũ, tantũq; uel autorem nactus, uel ducẽ, neutiquã occasioni defui, quin occurri potius & arripui, sic ut aßiduo propẽmodũ summorum tractatu autorũ, uelut atrito crebrius silice paucu= las saltem ueri scintillas uidear excudisse, tãtumq; flammæ

Illuni noctc. rapuisse fomitibus, ut in nocte cæca & illuni, iamiam mihi aliquid profecto fulgoris sublucescat. Sed ecce tibi interim,

Cornucopie. dum totus in hoc ego, repente Cornu istud in uulgus. Fit cõcursus. Est in manibus. Effunditur. Excutitur. Quid multa? Calumnia me liberat. Vidisses cõtinuo nonnullorum uultus lugubre quiddã tacẽtes, & quod antea nunquam soliti, ne= scio tũ quo pacto (sicut ille apud Platonẽ Thrasymachus)

De rep. lib. α. erubescentes. Sed isti quidẽ Cornu, quãquã certe nõ uacuo, quid inesse tamen uiderim, nõ est huius tẽporis iudiciũ. Tã= tum cõstiterit impræsentiarum nõ idem spectasse me, quod eius uoluminis autorem, nec par utriq; destinatum præstitutumq; fastigium. Quod sicubi locos eosdẽ pro re nata forte uterq; tractauimus (id aũt incidere alicubi fuit necesse) craf= sior tamẽ inter nos quã inter Piramũ Thisbenq; paries. Ar gumento sit interim uel illa Iuue. Cotytto, quæ tamẽ apud ipsum Cocytos est, de qua tanquã de paupere regno cũ Do mitio digladiatur, uel ara itẽ Martialis frequẽs cornibus, uel Philyra, uel siquid aliud istiusmodi qd' optes cũ meis ma=

Accensi. nipularibus, accensisq; cõmittere. Quin illud euenit, ut hoc ipso quo Miscellanea cessabãt interuallo, cẽtũ quædã adno tationes doctæ me Hercules (quis enim neget?) & laboriosæ ab homine amicißimo nobis, nec huius ignaro propositi, tũ bene etiã literato, nõ sine beneuola, grataq; nostri mẽtione publicarẽtur.

publicarentur. In quis unū casu credo uel alterū pari fermè atq; apud nos argumento, cōpluscula certe germana illorū propémodum, quæ uel cū Fastos Nasonis abhinc nouenniū fermè, uel postea cū Flacci satyras interpretabamur, quāta norūt omnes frequētia, publico auditorio dictaueramus. Per sancte (si sit opus) deierem, tenens arā, cogitasse me statim, si nō de meo, certe de cōmuni iure cōcedere amico penitus, nec aliquid ex eis agnoscere, quorum sibi ille titulum, haud opinor iniuria uindicauisset. Non enim sic fastu turgeo, sic mihi ipse faueo, ut uideri uelim tam docti hominis in aliquo doctor, ne mihi illud in os iaciatur, sus Mineruā. Sed quoniam sic ea se principē demum reperisse narrabat, ut ignorata prorsus (ita credo putauit) & inenarrata ad eam diem cæteris asseueraret, coactus fateor sum, quod & ipse pro ea quam profitetur humanitate, facile patietur, simpliciter, ingenueq; professionem meam suspicionibus istis cōmunis ignorantiæ absoluere. Nam sicut haberi iure uel inciuilis possim, uel arrogans, si nō ei quoq; qui tam sit & diligens, & eruditus, domi & ista & meliora nasci putem (quandoquidem medio posuit deus omnia campo) sic è diuerso patrocinium famæ deserere, non solum dissoluti, sed etiam (ni fallor) in semetipsum penè crudelis uideri possit. Et pereāt, Donatus aiebat, qui ante nos nostra dixerunt. Nos ei prospera, faustaq; præcamur & cupimus, qui nostra post nos aut inuenit, aut certe dixit. Tantum rogamus ne pigeat in eorum consortium, quæ tanto ante, tam multi sub nobis exceperunt, & in quibus pro uirili parte laborauimus, etiā nos, sicuti partiario admittere, ne nō amicorum sint (quod ait Euripides) cuncta communia.

Donati dictū durum.

MISCELLANEORVM FINIS.

VIRTVTE DVCE,

Nullum numen abest, si sit prudentia, sed te

Nos facimus FORTVNA *deam, cœloq; locamus.*

COMITE FORTVNA.

Nos facimus FORTVNA *deam, cœloq; locamus.*